DOMENICO
TERRES
Negoziante
di
Libri
NAPOLI

Digitized by Google

III. M. 27

Digitized by Google

1288

89 a

HISTORIA
PERSECUTIONIS
VANDALICÆ
IN DUAS PARTES DISTINCTA.

PRIOR COMPLECTITUR LIBROS QUINQUE
VICTORIS VITENSIS EPISCOPI, & alia antiqua monumenta, ad codd. mſſ. collata & emendata, cum Notis & obſervationibus.
Poſterior Commentarium hiſtoricum de Perſecutionis Vandalicæ ortu, progreſſu & fine.

Opera & Studio

D. THEODERICI RUINART,

Presbyteri & monachi Benedictini e Congregatione ſancti Mauri; cujus Vita nunc primum ad hujus Operis initium accedit.

PRIMA VENETA EDITIO

A mendis quamplurimis expurgata.

VENETIIS, MDCCXXXII.

TYPIS JOSEPHI BETTINELLI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

NAPOLI

[illegible]

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO ac REVERENDISSIMO D.

JOANNI ARCHIEPISCOPO
MINOTTO OTHOBONO,
EPISCOPO PATAVINO,

Comiti Saccenſi, atque Prælato domeſtico
& Solii Pontificii aſſiſtenti,

JOSEPH BETTINELLI
S. P. D.

PArum ego prudenter, ne dicam temere feciſſe videar rerum quibuſdam non ſatis juſtis æſtimatoribus, qui tibi, ampliſſime Antiſtes, Viro omnium humaniſſimo ponam ante oculos & perſecutorum humanita-

Digitized by Google

tem omnem exuentium crudele ſpectaculum, & immaniſſimæ perſecutionis imaginem. Refugit enim animus non modo intueri, ſed etiam reformidat dicere quæcumque exhibet Hiſtoria noſtra, ſanctiſſimorum nempe omnis ætatis ac ſtatus hominum carnificinam, dolores, vulnera, equuleos, mortes ac mortium genera intolerabilia; reformidat dicere barbarorum ubique ſævientium crudelitatem, Epiſcoporum, Sacerdotum, aliorumque infinitum numerum ita pro nomine Jeſu conſtanter firmiterque patientium, ut tortor ipſe prius ac tormenta viderentur defeſſa, quam qui ea paſſi ſunt, licet eo uſque cruciati fuerint, ut quo minus haberent virium ad perferendum, eo vim magis tormentorum & cruciatuum acerbitatem ſentirent. Verum hujuſmodi athletas Chriſti, tales ac tantos Religionis noſtræ auctores & magiſtros, liceat tibi Pontificali auctoritate graviſſimo ſi non oculis adſpicere, animo certe & cogitatione complecti; liceatque mihi dignitatis ac virtutis tuæ præco-

niam

nium ſacere meditanti, quorum nomina ſunt ſcripta in cælis, eorum memoriam annalium monumentis commendatam nomini tuo conſecrare. Quos igitur non vidiſti, vides tamen qui & quales poſtulent patrocinium tuum; vides quam dignum ſit generoſo Principe porrigere afflictis dexteram, atque opis indigentibus opitulari: quam dignum optimo Epiſcopo Epiſcopos ſibi ſimiles, Sacerdotes miniſtroſque ſacros pro Chriſti fide perpeſſos, benigne ſuſcipere: quam dignum denique humano pectore miſerabilium miſereri hominum, laborantibus ſuccurrere, & præſidium petentibus nihil negare. Hæc quum videas, non ego cædes, non verbera, non ſecures, non vincula, non reliqua ſuppliciorum genera propono oculis; ſed quæ mutuæ caritatis ac benevolentiæ exempla nobis paſſim occurrunt in hac Hiſtoria; atque eo propono libentius, non tam quod omnia te digna ſint, quam quod majorem eorum partem moribus tuis exprimere videare. Utinam vero is ego eſſem, ut, tu qui

ſis &

ſis & quantus ſemper fueris , quum ſatis videam admirerque maxime, ſatis etiam quæ tua ſunt non modo dicere, ſed dignis celebrare laudibus dicendo poſſem. Sed quum perſequi omnia non queam (quis enim omnia perſequatur ejus, qui non honoris nomen, ſed honorem adeptus ſit?) patere æquo animo, me bene multa præterire conſulto, quæ in medio poſita & cernunt omnes & mirifice laudant. Dicant alii nobilitatem generis, vetuſtatem familiæ, Patriæ inclitæ & Parentum decora, cognationes, majorum nomina, quæque ab iis præclariſſime geſta ſunt; ea tu quamvis tuorum ſint atque magna, reſpuis tamen tamquam aliena, neque quidquam tuum putas niſi quod virtus fecit tuum. Dicant alii, te Alexandro VIII. Pontifici Maximo Nepotem eſſe, te Petro Othobono Cardinali ampliſſimo conſobrinum, te a Benedicto XIII. Pontifice Optimo deſignatum Epiſcopum; magna quidem iſta ſunt, ſingularia prope, atque adeo tua: ſed non ea ſunt quæ dici a nemine ſatis poſſint. Dicat

qua-

quæcumque facis Patavina celeberrima Civitas, bonarum artium Sedes ac magiſtra, cui præes, dicat Seminarium iſtud litterarum tuum juventuti inſtituendæ aptiſſimum, quod tu ſplendori priſtino reſtituendum ſuſcepiſti; majora equidem iſta cenſemus, & majoribus etiam digna laudibus: at nos nec quodcumque in te laudabile eſt proponere nobis volumus, nec aliis demonſtrare niſi quidquid eſt maximum. Maximas autem eſſe ducimus eaſdemque admirabiles virtutes animi, quæ ſolæ tuæ ſunt, quæ tibi cum aliis non communes, quæque licet commendari ab omnibus nequeant, ſunt tamen omnium commendatione digniſſimæ. Ac primo quidem ſeſe offert in Deum pietas ac religio iſta tam Deo cara, tamque Epiſcopi propria, tum excelſa indoles, ſuavitas morum & integritas, in omnes benignitas, atque naturæ tuæ accommodata caritas & beneficentia, tum præ ceteris, quæ maximæ ſingulæ, & laudandæ ſunt, ſumma illa modeſtia, qua & præſtas aliis, & te laudari non ſinis. Ad nos

igitur

Digitized by Google

igitur quod attinet, qui nimium timidi, quam prudentes parum videri malumus, ne alicujus gratiam aſſentatiuncula quadam aucupari dicamur, ſummæ omnium virtuti tuæ morem gerimus, atque univerſo laudationis genere ſuperſedemus. Qui tamen non patimur teſtimonium aliquod obſervantiæ noſtræ publicum deſiderari, Hiſtoriam hanc, mole quidem parvam, re autem ipſa magnam, teque dignam offerimus amplitudini tuæ, rogamuſque ut qualecumque ſit munuſculum probes noſtrum, neque deſpicias condonantis animum, qui cui multum debeat, & multum dare non poſſit, ſatis eſſe autumat, ſi ei plurimum debere velit. Tu interim, Antiſtes optime, & virtute magis ac meritis quam dignitate ac laudibus clare, qui divino videris munere donatus Eccleſiæ tuæ, de ea perge, ut facis, laboribus ac vigiliis bene mereri, Gregum tuorum innumerabilium incolumitati conſulere, & perpetua clementiæ tuæ relinquere monumenta ad Chriſti Redemtoris æternam laudem.

Digitized by Google

TYPOGRAPHUS
LECTORI.

PErſecutionis Vandalicæ Hiſtoria in duas partes diſtincta opera ac ſtudio doctiſſimi viri Theoderici Ruinart, eiuſque Notis & obſervationibus illuſtrata, Pariſiis prodiit ſumma litteratorum hominum commendatione digniſſima. Eamdem modo typis noſtris maxima, qua licuit, diligentia excuſam abſolutamque tibi, Lector benevole, atque Hiſtoriæ ſtudioſis omnibus exhibemus. Habes in prima Parte Victoris Vitenſis Opuſculum, quo nullum fere illuſtrius videas in tota antiquitate monumentum; habes in altera de hujuſmodi Perſecutionis ortu, progreſſu & fine Hiſtoricum Commentarium; duplicem præterea habes, eumdemque uberrimum totius Voluminis Indicem. Rem tibi nos autem, & eruditis viris non ingratam feciſſe exiſtimamus, *G. H. Nieupoort Reip. & Imperii Romanorum Hiſtoriam* imprimendam ſuſcipientes, quam tibi nunc ſimul abſolutam exhibemus; quin etiam rem gratiſſimam omnibus ex Hiſtoriis volup-

Digitized by Google

tatem capeſſentibus facturos ſperamus; ſi *Chriſtophori Cellarii Univerſalem Hiſtoriam* typis mandandam ſuſceperimus, quod bono ut omine, teque potiſſimum fiat auſpice (fiet autem, ſi Diis placet, quamprimum) multiplicis interim, quam præbemus, Hiſtoriæ ſeriem tua dignam humanitate perlege, ſuſceptos pro commodis tuis labores noſtros, noſtrumque de te ſemper bene merendi ſtudium boni conſule; & bene vale.

VITA

Digitized by Google

V I T A
THEODORICI RUINART
S C R I P T A
A RENATO MASSUET
Congreg. S. Mauri Monacho & Presbytero
Præfixa.

Tom. V. Annalium O. S. B.

Ruinarti natales & adoleſcentia.

THEODORICUS RUINART honeſto genere natus eſt Remis die decima Junii anno 1657. A piis parentibus pie & liberaliter educatus, novennis collegium academiæ Remenſis, vulgo dictum Bonorum puerorum, frequentare cœpit, humanioribus litteris operam ibi daturus. Liberalium artium curſu feliciter ac naviter confecto, in clerum per tonſuram clericalem jam adſcriptus, artium laurea redimitus eſt an. 1674. Dehinc mundi vix ſibi noti pertæſus, de ſanctiori azylo, ubi innocentiam tutaretur, cogitare, monaſterium Sancti Remigii adire, ut admitteretur omnibus precibus contendere. Admiſſus tandem, pro votis, die ſecunda Octobris an. 1674. veſte monaſtica indutus eſt die 18. ejuſdem menſis, ſollemnem, profeſſionem emiſſurus die 19. Octobris anni inſequentis, in monaſterio Sancti Faronis Meldenſi, quo tranſlatus fuerat noviciatus. Prioris ac monachorum utriuſque monaſterii conſpirantibus ſuffragiis ad profeſſionem facile admiſſus eſt; cujus morum puritas & vitæ innocentia, fervens pietas, egregiæ animi dotes, ingenium acre, judicium ætate majus, qualis in adulta ætate futurus eſſet, ſatis portendebant, nec ſefellit opinio. Nam expleto, pro more Congregationis S. Mauri, à profeſſione biennio, cujus partem Meldis * partem Latiniaci * in ſpiritualibus exercitiis eadem ſemper pietate ac animi fervore egit; veterem Corbejam conſuetorum philoſophiæ (quam iteravit) & Theologiæ ſtudiorum cauſa miſſus, inter primos ſic excelluit, ut ingenium ad ſcientias egregie comparatum facile adverterint periti rerum æſtimatores. Jam tum in lectione aſſiduus, ſcripturæ ſacræ intentus, in evolvendis Patribus, bonisque auctoribus indefeſſus, quæcumque occurrebant vetera monumenta hiſtorica laudanda curioſitate expendebat, obſervabatque. Sed quiſquis eſſet in litteris progreſſus, major erat in pietate ac virtute. Sic ſtudere ſolitus, ut de religione nihil decederet; morum candore, humilitate, manſuetudine, ſincera ac ferventi in Deum pietate, omnibus approbatus, ac condiſcipulis ut ſtudendi, ſic & vivendi exemplum factus.

* *Meaux.*
* *Ligny.*

A Mabillonio in

Interim Mabillonius magnæ ſpei juvenem quærebat quem in laborum partem vocare poſſet, ut ad ea, quibus ipſe vacabat, ſtu-

ſtudiorum ſocietatem adſciſcitur. dia à ſe informatus, iiſdem ille inſiſtere poſſet, eaque ſtrenue perſequi. Egregie Ruinarti animi dotes, quas ex fama didicerat, animo ſtatim cum obveniſſent, hunc ſibi dari ſtudiorum ſocium & participem Superiores rogavit, facileque obtinuit.

Confectis igitur ſtudiis, Pariſios vocatus eſt Ruinartus anno 1682. Mabillonio duce ac comite litteris operam navaturus. Prima magiſtri cura fuit diſcipuli ingenium & mores excolere; alterum certiſſimis regulis ad ſcientias, alios ſanctiſſimis præceptis ad pietatem informare, tyronique viam in offenſam aperire, quam ipſe dudum anticipaverat. Hanc facile iniit optimi magiſtri diſcipulus optimus, eique ita inſtitit, ut quem ducem aſſequi non valeret, ſaltem quam proxime liceret, ſequeretur.

Acta martyrum ſincera & ſelecta in lucem emittit. Quam feliciter ſe ad Mabillonii inſtituta & mores finxiſſet Ruinartus, brevi pateſecit, in lucem editis jam ab anno 1690. Actis martyrum ſinceris & ſelectis. Liber eſt in 4. continens authentica, quotquot reperiri potuerunt, primorum martyrum acta, eorum qui prioribus quatuor eccleſiæ ſæculis pro chriſtianæ fidei defenſione paſſi ſunt. Ea mire illuſtrant exquiſita eruditione refertæ admonitiones in ſingula, & notæ in difficiliora loca. Operi præmiſſa doctiſſima præfatio, in qua primum recenſet modos quibus ſincera martyrum acta ad nos pervenerint; tum invicte probat infinitos prope modum martyres extitiſſe, quorum acta vel perierint, vel deſcripta non fuerint; nec proinde martyrum numerum ex actorum numero repetendum eſſe. Id quidem voluerunt Henricus Dodvvellus edita anno 1684. Oxonii inter Cyprianicas diſſertatione, de martyrum paucitate inſcripta, in qua contendebat paucos admodum martyres in primævis perſecutionibus paſſos fuiſſe; tantamque ſanctorum martyrum turbam, quam eccleſia catholica in martyrologiis, aut in officiis eccleſiaſticis celebrat, nulla alia quam fabulatorum, aut monachorum otioſorum auctoritate fulciri. Temerariam hominis ſententiam, vaniſſimis conjecturis, ut ſolet, ac commentis potius quam argumentis fultam tam valide refellit Ruinartus, ut is ad incita redactus ne mutire quidem deinceps auſus fuerit. Agit denique Ruinartus de honore quo martyres in Eccleſia afficiebantur, oſtenditque maximam ſemper & ab omni ævo fuiſſe totius eccleſiæ in eos reverentiam. Primus huic Ruinarti fœtus in pretio fuit apud eruditos, nomenque fecit auctori. Ut noſtratium qui latine neſciunt, utilitati inſervire poſſet, patrio ſermone donatum duobus tomis in 8. edi curavit anno 1709. clariſſimus D. Drouet de Maupertuis. Sed Latinam editionem jam rariorem, ab auctore ante mortem recognitam, elegantibus typis ſuis renovari curat, magno rei Chriſtianæ & litterariæ bono, D. Vveſtein Amſtelodamenſis typographus.

Hiſtoria perſecutionis Vandalicæ. Huic operi ſatis affinis eſt Hiſtoria Perſecutionis Vandalicæ, quam anno 1694. publici juris fecit Ruinartus in 8. cum nulla fere perſecutio ſit, quæ plures cælo martyres intulerit. Eam hiſtoriam deſcripſit Victor Vitenſis Epiſcopus, cujus proinde aureum opuſculum, cum variis codicibus accurate collatum & emendatum, notiſque & obſervationibus illuſtratum præmittitur. Sed quia Victor multa prætermiſerat, & narrationem ſuam intra ſolius Africæ fines concluſerat, quamvis ad longe plures provincias perſecutionem

Genſe-

Genſerici pervaſiſſe fateatur; omiſſa ab eo ſupplere ſtuduit Ruinartus, remque altius repetens totam Hiſtoriam à tempore, quod a prima Vandalorum in Gallias impreſſione effluxit, uſque ad extinctum eorum in Africa imperium, ideſt annos circiter centum & viginti-octo perſecutus eſt. Et ut major ei lux affulgeret, de imperii viciſſitudinibus, ac de illis principibus, qui tunc temporis imperarunt, breviter egit, veteraque nonnulla interſeruit ſcripta, quæ hiſtoriam confirment & illuſtrent, filo tamen minime interrupto. Addidit alia quædam antiqua opuſcula hactenus nondum, vel imperfectius edita, quorum potiſſimum eſt notitia eccleſiæ Africanæ, cui accedunt auctoris notæ & obſervationes.

Nova editio operum Gregorii Turonenſ.

Abſoluta ea hiſtoria, ſtimulum addentibus pluribus viris clariſſimis & amicis, novam editionem operum ſancti Gregorii Turonenſis aggreſſus eſt, eamque demum publicavit anno 1699. in fol. Hactenus quidem non ſemel prodiderant ea opera, ſed diſperſa, & cum variis variorum auctorum operibus permixta, eaque mendis reſperſa, & pluribus in locis mutila. Hæc in unum volumen collegit vir doctiſſimus, & ad veteres codices accurate recognita priſtino decori reſtituit, additis ad marginem brevibus notis quibus textus explicatur, rejectis vero ad calcem fuſioribus, quibus ea quæ ampliorem exigebant animadverſionem, elucidantur. Addidit Fredegarii ſcholaſtici epitomem Gregorianæ hiſtoriæ & chronicon, quod eſt ejus veluti continuatio, cum chronici continuationibus, & aliis antiquis monumentis. Totum editionis conſilium & ſcopum exhibet præfatio, in qua, præter cætera, auctor plura pertractat quæ ad veterum Francorum hiſtoriam, mores & Diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectant, quæ legiſſe non pœnituerit.

Sextum ſæculum Actorum Sanctorum ordinis.

Anno ſequenti 1700. Mabillonius in lucem emiſit ſextum ſæculum actorum ſanctorum Ordinis S. Benedicti, duobus tomis in fol. diſtinctum. Cum magnam partem in actis digerendis, in ordinem redigendis & illuſtrandis habuiſſet Ruinartus, hunc merita laude defraudare nolens modeſtiſſimus & æquiſſimus Mabillonius, utriuſque nomen operi præfigi curavit.

Apologia promiſſione Sancti Mauri in Franciam.

Biennio poſt miſſionem Sancti Mauri, diſcipuli Sancti Patriarchæ Benedicti, in Franciam à criticorum quorundam cavillationibus vindicandam ſibi ſuſcepit Ruinartus. Jam Illuſtriſſimi Harlæi Archiepiſcopi Pariſienſis, temporibus cum in reformandum Pariſienſe breviarium naviter incumberent delecti ab eo periti critici, lectionesque omnes breviario inſerendas ad ſeverioris criticæ leges expenderent, lis ea de re mota fuerat, ſed facile ſopita, prolatis quippe a noſtris San-Germanenſibus argumentis, & auctoritatibus, quibus vetus & recepta hactenus in Eccleſia Pariſienſi, & toto Ordine Benedictino traditio nitebatur firmabaturque. Sic feſtum Sancti Mauri Abbatis, quod ſollemni veneratione ſemper celebravit Eccleſia Pariſienſis ex quo præſertim ejus reliquiæ in Monaſterium Foſſatenſe Pariſiis vicinum illatæ ſunt, priſtinam ſedem & dignitatem in novo breviario retinuit, cujus lectiones in eo feſto legi ſolitæ miſſum à Sancto Benedicto Maurum in Gallias palam aſſerere perrexerunt. Sed cum Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Antonius de Noailles, nunc Cardinalis Eminentiſſimus, breviarium Pariſienſe accuratius recognitum & emendatum edere meditaretur, acrius recruduit

ſopi-

ſopita, non extincta, de miſſione Sancti Mauri controverſia. Qui enim miſſioni adverſabantur reſumtis ea occaſione animis, eam modis omnibus conteutere conati ſunt; non quidem prolatis rationibus & auctoritatibus, quæ rem factam negarent; nullæ erant: ſed congeſtis difficultatibus & cavillationibus, quibus vulgata Sancti Mauri acta in ſuſpicionem vocarentur, infirmataque veteri traditione, nova opinio paulatim ſuccreſceret. Vocatis in commune conſilium partibus, auditiſque ac expenſis utrimque rationibus, ſententiam a deceſſore latam confirmavit Illuſtriſſimus Archiepiſcopus. Nec ſic tamen à cœpto deſtitere adverſarii, ſed quæ viva voce protulerant, ſparſis per urbem ſcriptis, immo & in Hollandiam miſſis, publicare cœperunt. Lectis iis ſcriptis Proteſtantes pro more exſultare, triumphos agere, Catholicis, immo & ſancto Mauro, quaſi larvæ, inſultare, Benedictiniſque ipſis palam imponere, quaſi adverſariorum argumentis victi cognoviſſent tandem, fabuloſam eſſe totam Sancti Mauri hiſtoriam, ſanctumque ipſum fictitium. Hactenus nulla ea de re ſcripta protulerant noſtri, ſatis habentes adverſariorum objectiones viva voce diſſoluiſſe. Sed quod factum nondum fuerat, jam tum facto opus eſſe res ipſa monebat. Hanc Provinciam cum ſuſcepiſſet Ruinartus edidit anno 1702. patrio idiomate Apologiam miſſionis Sancti Mauri, Benedictinorum in Francia Apoſtoli, in 8. Ab ipſo limine probat, extitiſſe ſanctiſſimum quemdam Benedicti diſcipulum, nomine Maurum, quem ipſum eſſe primum Abbatem ac conditorem Monaſterii Glannafolienſis in Andecavenſi comitatu, recepta jam ac conſtantiſſima nono ſæculo traditio ferebat. Quam quidem traditionem à Sancti Benedicti temporibus ad nonum ſæculum, dehinc vero ad noſtra uſque tempora continuata ſerie manaſſe, certiſſimiſque argumentis auctoritatibus & monumentis fultam eſſe demonſtrat vir doctiſſimus: & quamvis acta Sancti Mauri interpolata fuerint, certos tamen in iis reſiduos eſſe characteres, quibus ſarta tecta maneat eorum auctoritas: ac ſecerni haud difficile valeant poſterioris manus additamenta à primæ ductibus, qui Miſſionis Sancti Mauri teſtimonium ferunt, nullis argumentis, ſive Baſnagii, ſive aliorum (quæ quam infirma ſint, oſtendit) concutiendum. Et quia Baſnagius & alii quidam cum eo critici modum omnem excedentes, non tantum acta vulgata, ſed ipſum etiam martyrium, imo & perſonam Sancti Placidi, Sancti Benedicti diſcipuli & ſociorum ejus, meram eſſe fabulam contendebant; Ruinartus additamento ad calcem apologiæ ſuæ facto, moroſiores illos criticos egregie refellit. Ingenue quidem fatetur vulgata martyrii acta vix ullam fidem mereri; inconcuſſam tamen manere veterem traditionem, tum de miſſo à patre ſuo Benedicto in Siciliam Placido, tum de ejus illic ac ſociorum martyrio, quam invicte confirmat inventio corporum ſanctorum martyrum facta anno 1588. in Eccleſia Sancti Joannis Baptiſtæ Meſſanenſi. Hæc fere ſumma Apologiæ Sancti Mauri, quam latine converſam edidit Mabillonius ad calcem tomi primi Annalium Ordinis ſancti Benedicti.

Eccleſia Pariſienſis vindicata. In alterum poſtea certamen venit Ruinartus pro magiſtri ſui Mabillonii gloria, haud tamen periclitante, pugnaturus. Libros de re diplomatica ſcriptis publicis adorti fuerant, venerandumque ſenem aliis

Digitized by Google

aliis intentum ad certamen provocaverant quidam. Is rixas ſugiens, publicato ſtatim ſupplemento quod dudum paratum erat captos fruſtra conatus infringere ſatis habuit. Ne tamen cauſam Mabillonio tradere viderentur adverſarii, nova ſcripta ſupplemento oppoſuere. Veritus Ruinartus ne verborum pompa & apparatu, auctorumque confidentia imperitorum oculis pulvis oſtenderetur, oppoſitam ſupplemento diſceptationem refellere ſic aggreſſus eſt; ut tamen in omnibus excutiendis, quæ confidentius objiciebantur, tempus fruſtra terendum non eſſe merito cenſeret. Ex omnibus ſelecta una ſingulari charta, in quam majores ſuerant impetus, hujus defenſionem præ cæteris ſuſcepit, ratus ſi tutam ab adverſariorum telis facile ſervaret, ex hoc vel uno ſpecimine facile intellecturos omnes, quo loco habendæ & quanti faciendæ eſſent aliæ in alia diplomata leviores objectiones. Teſtamentum Vandemiris eſt, viri illuſtris, & Erchambertæ uxoris ejus, quod inſignis Eccleſiæ Pariſienſis veteres titulos ſeu baſilicas ſpectat, à Vandemire magnifice dotatas, quod proinde ab injurioſis ictibus illæſum ſervari multum illius eccleſiæ intererat. Strenue ſervavit Ruinartus, ſcripta anno 1706. lucubratiuncula ſub hoc titulo, Eccleſia Pariſienſis vindicata, &c. in qua expenſis ſingulis objectionibus, eas nullius roboris eſſe invicte demonſtrat.

Præfatio in novam editionem librorum de re Diplomatica.

Mortuo anno inſequenti Mabillonio, quam acerbus Ruinarti animum invaſerit dolor, facile conjecerit, qui generoſam ejus indolem, ſummam adverſus magiſtrum reverentiam, intimum amorem, gratiſſimum ob accepta beneficia animum, mutuam demum amicitiæ conjunctioniſque neceſſitudinem cognoverit. Sed qui prius magiſtri laborum ſocius & particeps erat, totum eorum pondus deinceps ſolus ſuſtinere debuit. Novam editionem librorum de re diplomatica, viris litteratis ex variis Europæ partibus efflagitantibus, paulo ante mortem aggreſſus erat Mabillonius, præloque ſubjecerat, recognitam, auctam & emendatam: properabat ad finem, cum invidente fato, laboris fructum deguſtare non licuit. Una ſupererat præfatio, quam majori otio & cura conſcribendam ſervaverat, cum appendice nova, in quam vetera aliquot monumenta relaturus erat. In præfatione accurate expendendam, ſibi proponebat ſententiam clariſſimi viri Georgii HicKeſii. Hic enim in ſuo Linguarum ſeptentrionalium theſauro, qui prodiit è theatro Sheldoniano Oxonii anno 1705. poſtquam Mabillonii opus de re diplomatica ſummis laudibus extulit, plura ex eo decerpſit, regulaſque à doctiſſimo viro conſtitutas ſi recte explicentur calculo ſuo probavit; neſcio quo fato in tranſverſum actus, in Mabillonium ipſum paulo incivilius inſurgit, quia regulis male explicatis abuti quiſpiam poteſt. Hæc ſunt quæ Mabillonius expendere ſtatuerat. At quod morte occupatus exſequi non potuit, ſupplevit Ruinartus, præmiſſa novæ editioni præfatione; in qua poſt explicatas novæ iſti editionis factas acceſſiones, & commendatam artis diplomaticæ neceſſitatem & utilitatem, regulas à Mabillonio conſtitutas à præcipiti HicKeſii cenſura vindicat, oſtenditque pleraſque à HicKeſio nonnihil oſcitanter lectas & expenſas fuiſſe, unde imprudentius quam malignius Mabillonio plura impoſuerit quæ verbis ejus & ſenſui aperte repugnant; omnes vero tanta cautione, diligentia ac circumſpectione ab auctore

ipſo

ipſo explicatas fuiſſe, ut nemo, niſi qui ſponte cæcutire voluerit, abuti umquam poſſit. Quod verò ſpectat ad appendicem, præter ea vetera monumenta quæ paraverat Mabillonius, nonnulla addidit Ruinartus quæ ad ſe poſt ejus obitum venere.

Mabillonii vitæ ſynopſim edit Ruinartus. Cum à multiplicibus curis, in quas conjecerat Mabillonii mors, paullo liberiorem ſe ſenſit Ruinartus, primum conſilium fuit egregia clariſſimi viri geſta poſterorum memoriæ tradere. Ad id non modo hortabatur gratiſſima in magiſtrum pietas, ſed etiam accendebant nobiliſſimorum hominum vota, & preces, veritorum ſcilicet ne dum æternam viveret libris ſatis commendata eruditio, multorum præclare ac pie geſtorum, quæ paucis nota intra clauſtri fines continuerat religioſa humilitas, interiret aliquando memoria. Obſtabant dumtaxat Congregationis noſtræ mores, à quibus id alienum eſſe videbatur; hactenus ſaltem data opera factum non fuerat. At tanti meriti viro ſingularem prerogativam deberi monentibus iis, quorum monita præceptorum loco habenda erant; Mabillonii vitæ Synopſim, quam vernaculo ſermone paraverat Ruinartus, in lucem emitti conceſſere majores noſtri. Edita eſt igitur, cum maximo bonorum omnium plauſu, anno 1709. ſanctos Mabillonii mores, ac totius piiſſimæ vitæ ſeriem accuratius, quam operum ac librorum hiſtoriam deſcribens; hæc quippe ſatis nota, illa minus.

Ejuſdem fatalis morbus & mors. Totum ſe deinceps convertit Ruinartus ad Annales ordinis noſtri, quos tamen intactos brevi dimiſſurus erat alteri; niſi quod quinto Tomo, quem paratum reliquerat Mabillonius, plura addiderit. Dum enim ad continuandos cæteros probe jam meditatus acceſſurus erat, prius in Campaniam, Galliæ Provinciam, proficiſci voluit, locupletiſſima illius regionis Eccleſiarum & Abbatiarum archiva iterum luſtraturus. Jam quidem à Mabillonii morte, tum jugis aſſiduitas morienti nocte dieque exhibita, tum preſſus, non extinctus, hærenſque ſemper animo dolor, valetudinem ſenſim affecerat, feſſumque corpus fatiſcebat. Ut tamen ſibi minus quam aliis parcebat Ruinartus, itineri ſe commiſit ſub menſis Auguſti finem. Vix aliquo pervenerat, cum miſſa quietis & valetudinis cura, indefeſſo labore perquirebat exeribebatque quæcumque ad rem ſuam opportuna videbantur. Sic Remos pervenit, commodiori tamen, quam cum hinc diſceſſerat, valetudine. Sed cum peractis ex ſententia rebus Pariſios revertitur, ad Altivillarenſem * Sancti Petri Abbatiam, Congregationis Sancti Vitoni, agri Remenſis, octo circiter millibus a metropoli, divertit. Eo vix pervenerat, cum ipſa nocte in febrim quotidianis incrementis gravem incidit, quà per decem, & ſeptem dies conflictatus, tandem die 27. Septembris expetitis & intimo pietatis ſenſu ſuſceptis Eccleſiæ Sacramentis munitus, ad ſupernam patriam, (ſic ſpes eſt) quam imo pectore defixam ſemper habuerat, quamque moriens in ore ſemper habebat, evolavit, annum ætatis agens quinquageſimum tertium. Sic vitam finivit doctiſſimus ac piiſſimus noſter Theodoricus Ruinart præclaris, quibus eccleſiam illuſtravit, ingenii ſui monumentis toto orbe celebris, ſed inſigni pietate, morum puritate, regularis vitæ ſtudio, animi candore, ſingulari comitate, humilitate ſincera, aliiſque Chriſtianis ac Monaſticis virtutibus magis adhuc quam eruditione

* *Hautvillers.*

com-

Digitized by Google

commendandus , & ut verbo plura complectamur ; totus ad Mabillonii magiſtri ſui mores & præſcriptum effictus . Sic enim litterarum ſtudiis indefeſſus vacavit , ut nihil umquam optimi aſcetæ officiis deceſſerit , de quibus vel inter ipſas itinerum moleſtias , aut valetudinis incommoda nihil quidquam , quantum licuit , remiſſum voluit . Extremo morbo oppreſſus , inter ipſos continuæ febris ardores , de paſcendo ſolitis lectionibus piis animo ſollicitus erat , conſuetaſque preces ſibi ad lectum conſtitutis horis recitari volebat . Et quamvis in alterius Congregationis Monaſterio hoſpes decumberet , eadem tamen in Monaſterii ſuperiores reverentia ac obedientia erat , nihil vel minimum quidquam iis inconſultis agere volens.

Quæ fuerit R R. PP. Altivillarenſium in hoſpitem ſuum humanitas, aſſiduitas, quæ charitatis officia ei certatim exhibita, vix exprimi poteſt. Pium erat inter eos de caritate certamen , quis ægroto majori ſtudio ac impenſiori cura miniſtraret , & cum unus noctu diuque ſatis fuiſſet ægroto miniſtraturus , plures tamen ſimul de hoſpitis valetudine quam de ſua ſollicitiores , vigilias noctis , eaſque ſæpius repetitas agitari pertinaci , ſed amico ſtudio volebant , promptam & alacrem operam ad minimum quemlibet nutum oblaturi . Medici & Chirurgi e diſſitis etiam urbibus & opidis vocati ; remedia quæcumque opportuniora viſa ſunt affatim & liberaliter miniſtrata ; nullis denique ſumtibus & impenſis parſum . Hæc breviter commemorare libuit , ut meritam gratiam verbis ſaltem perſolvamus iis, à quibus obtineri nulla ratione potuit, ut ſumtus facti , ut pareret , refunderentur. Mortuum denique magno eorum & omnium noſtrum mœrore Ruinartum honorifico loco in eccleſiæ ſuæ navi ſepeliere, inſcripto tumbæ lapideæ hoc epitaphio: Hic jacet domnus Theodoricus Ruinart, Remenſis, præsbyter & monachus S. Germani à Pratis, pietate, morum lenitate & doctrina conſpicuus, qui in hoc Monaſterio hoſpes exceptus gravi febre decumbens obiit die 27. Septembris anni 1709. Requieſcat in pace.

Altivillarenſium monachorum ſingularis in Ruinartum humanitas.

Præter Opera ſuperius memorata , ſtudioſe collegit Ruinartus Epiſtolas omnes , quotquot inveniri potuerunt , Urbani II. Papæ è noſtris , quarum plurimæ nondum editæ ſunt. Collectioni vero præmiſit accuratam geſtorum ejuſdem Pontificis Hiſtoriam , quæ lucem afferat Epiſtolis *. Ejuſmodi operibus iniquior cum ſit turbida bellorum tempeſtas , tantiſper expectandum donec reformata pace tranquilliori luce donari poſſit . Plurimum etiam laboravit in conquirendis & colligendis Mabillonii Epiſto- [illegible] lis ,

Aliquot Ruinarti Opera nondum edita.

* *Vita Urbani Papæ II. cum itinere in Alzatiam , & Lotaringiem , nec non diſſertatione de Pallio Archiepiſcopali ejuſdem auctoris extat inter Opera Poſtuma Joannis Mabillonii , & Theodorici Ruinart Edita a Vincentio Thuillier Tomus Secundus, & Tertius.*

Digitized by Google

lis, ut delectu facto eas in lucem emittere poſſet, quæ digniores viderentur. Sed eo labori immortuo, larga hactenus non fuit meſſis. Largiorem reddere ſi dignentur ii ad quos ſcripſit Mabillonius, remiſſis ad nos epiſtolis, gratiſſimum certe & nobis & eruditis facient.

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

Havendo veduto per la Fede di Reviſione, & Approbatione del *P. Fr. Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore*, nel Libro Intitolato *Hiſtoria Perſecutionis Vandalicæ in duas Partes diſtincta &c. Opera, & Studio D. Theodorici Ruinart*, non v' eſſer coſ' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza à *Giuſeppe Bettinelli Stampatore*, che poſſi eſſer Stampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. 27. Novembre 1731.

{ Carlo Ruzini Kav. Proc. Reff.
{
{ Z. Piero Paſqualigo Reff.

Agoſtino Gadaldini Segritario.

1731. 15. Decembre.
Regiſtrato nel Magiſtrato Eccellentiſs. della Beſtemmia.

Anzolo Legrenzi Segr.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
EORUM QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

PARS PRIMA.

Hiſtoria perſecutionis Africæ provinciæ, tempore Geiſerici & Hunerici regum Vandalorum ſcribente eam ſancto Victore episcopo patriæ Vitenſis. Prologus. 1

LIBER I. *Geiſerici Vandalorum regis in Africa perſecutio.* 3

LIBER II. *Initia perſecutionis Hunerici.* 12

Hunerici regis præceptum Eugenio Carthaginenſi ceteriſque Epiſcopis Catholicis per univerſam Africam conſtitutis directum, ut ad fidei ſuæ reddendam rationem Carthaginem veniant. 19

Suggerenda Hunerico regi data ab Eugenio epiſcopo Carthaginenſi, ut ad Collationem communis fidei habendam etiam Transmarini Epiſcopi vocentur. 20

LIBER III. *Profeſſio fidei Epiſcoporum Catholicorum Hunerico regi oblata.* 23

LIBER IV. *Hunerici ſævitia in Epiſcopos Catholicos.* 33

Edictum Hunerici regis adverſus Catholicos. 33

LIBER V. *Perſecutio generalis adverſus omnes Orthodoxos* 38

PASSIO *ſanctorum ſeptem Monachorum, qui ſub Hunerico apud Carthaginem martyrium conſummarunt.* 49. 54

HOMILIA *de ſancto Cypriano, dicta tempore Vandalicæ perſecutionis.* 58

CHRONICON *breve.* 59

NOTITIA *provinciarum & civitatum Africæ, ſeu Nomina Epiſcoporum Catholicorum diverſarum provinciarum, qui Carthaginem ex Præcepto regali venerunt pro reddenda fidei ratione, ſub Hunerico rege Vandalorum Ariano.* 62. 55

NOTÆ *in Hiſtoriam Victoris Vitenſis de perſecutione Vandalica.* 61.

Index locorum Scripturæ à Victore Vitenſi laudatorum. 91

NOTÆ *in Paſſionem ſanctorum Monachorum.* 96

NOTÆ *in Chronicon breve.* 97

NOTÆ *& obſervationes in Notitiam Eccleſiæ Africanæ.* 99

- *Ad provinciam Proconſularem.* 100
- *Ad provinciam Numidiæ.* 116
- *Ad provinciam Byzacenam.* 141
- *Ad provinciam Mauritaniæ Cæſarienſis.* 163.
- *Ad provinciam Mauritaniæ Sitifenſis.* 179
- *Ad provinciam Tripolitanam.* 185
- *Ad provinciam Sardiniæ.* 188

Digitized by Google

PARS SECUNDA.

COMMENTARIUS *Hiſtoricus de perſecutionis Vandalicæ ortu, progreſſu, & fine.* 193

CAPUT I. *Vandalorum in Gallias irruptio.* 193

CAPUT II. *Hiſpaniæ à Vandalis occupatæ & oppreſſæ.* 198

CAPUT III. *Vandalorum in Africam ingreſſus.* 201

CAPUT IV. *Genſerici Vandalorum regis perſecutionis initia.* 207

Honorati Antonini Conſtantinæ in Africa epiſcopi Epiſtola cohortatoria ad Arcadium pro fide exſulantem, ſub Genſerico Vandalorum rege Ariano. 209

CAPUT V. *Genſericus capta Carthagine in ipſius cives ſævit.* 214

Paſſio ſanctæ Juliæ virginis, & martyris. 219

CAPUT VI. *Genſericus Romam invadit, variaſque Imperii provincias devaſtat.* 221

CAPUT VII. *Genſerico Hunericus ſuccedit, ſub quo multi claruere Martyres & Confeſſores, hi potiſſimum qui præciſa lingua loquebantur.* 233

CAPUT VIII. *De ſancto Eugenio epiſcopo Carthaginenſi, aliiſque nonnullis Confeſſoribus, & Martyribus, qui ſub Hunerici perſecutione vexati ſunt.* 239

Paſſio ſancti Eugenii Carthaginenſis epiſcopi, & aliorum Confeſſorum, qui in Africa ſub Hunerico Vandalorum rege paſſi ſunt. 249

CAPUT IX. *De ſanctis Confeſſoribus, qui ſub Vandalorum perſecutionibus, regnantibus Genſerico, aut Hunerico ex Africa pulſi, vel profugi in Italia floruerunt.* 254

CAPUT X. *De perſecutione Vandalorum in Africa ſub Guntabundo rege.* 265

Confeſſio Felicis abbatis, & ſancti Fulgentii, poſtea Ruſpenſis epiſcopi. 271

CAPUT XI. *De perſecutione Traſamundi Vandalorum regis in Africa.* 274

Epiſtola Symmachi papæ ad Epiſc. Confeſſores in Sardiniam & alias inſulas ex Africa deportatos. 282

CAPUT XII. *Pax Eccleſiæ Africanæ reſtituta.* 287

IN

Digitized by Google

INDEX CHRONOLOGICUS

Perſecutionis Vandalicæ.

Anno 405. INnocentio I. papa ſedente,
Arcadio in Oriente, & Ho-
norio in Occidente imperato-
ribus, Arcadio auguſto VI. &
Anicio Probo conſulibus, ſub fi-
nem anni vulgaris æræ cccc v i.
Vandali relictis propriis ſedibus
in Gallias irruentes à Francis pro-
ſtrati ſunt, qui paullo poſt Fran-
cos Alanorum ope in fugam ver-
tunt; & Godegiſclo eorum regi
in his tumultibus occiſo Gunderi-
cum ipſius filium ſubſtituunt, ſic-
que cum aliis Barbaris in Gallias
ſubeunt.

407. Varii martyres hoc anno & ſe-
quenti in Galliis paſſim à Vanda-
lis coronati fuerunt.

408. Paulus Oroſius, aliique auctores
Vandalorum in Gallias irruptio-
nem huic anno conſignant.

Theodoſius Junior Arcadio pa-
tri ſuccedit.

Stilico Ravennæ ab exercitu in-
terficitur, & Eucherius ejus filius
Romæ, cui, etſi gentili, deſtina-
batur Imperium.

409. Romam obſidet Alaricus.

Eodem anno Vandali, Suevi,
aliique Barbari è Galliis in Hiſpa-
panias tranſmigrarunt, ex Proſpe-
ro & Idacio.

410. Attalus Arianus ab Alarico fit
Imperator; qui paullo poſt ab
eodem abjicitur.

Roma à Gotthis ſub Alarico
eorum rege capta ac direpta.

411. Alaricus è vita exceſſit, quem
Gotthi in medio alveo Barentini
amnis prope Conſentiam, cum
ingentibus opibus ſepelierunt, poſt
aquis ad tempus alio derivatis,
quas poſtea in locum ſuum redu-
xerunt.

Collatio habita Carthagine in-
ter Catholicos & Donatiſtas, co-
ram Marcellino Comite & No-
tario, juſſu Honorii imperatoris.

Cælcſtii errores in Carthagi- 412.
nenſi ſynodo proſcribuntur.

Marcellinus Tribunus, qui in 413.
Collatione nomine Imperatoris co-
gnitor fuerat, à Marino Comite,
agentibus Donatiſtis interfectus
eſt, ob id inter Martyres relatus
in Martyrologio Romano die 6.
Aprilis.

Athaulfus, cui Placidia Hono- 415.
rii ſoror in excidio Romano ca-
pta nupſerat, à Gottho quodam
occiditur, quod videretur Roma-
nis favere.

Concilium Carthaginenſe con- 416.
tra Pelagii errores, item & aliud
Milevi in Numidia contra eoſdem
hæreticos.

Placidia, poſt Athaulfi necem
Romanis reddita, Conſtantio nu-
pſit.

Reliquiæ ſancti Stephani per
Oroſium preſbyterum ex Palæſti-
na in Africam allatæ.

Zozimus in Innocentii locum
Romanæ eccleſiæ præficitur. 417.

Valentinianus, poſtea impera- 418.
tor, ex Conſtantio & Placidia
naſcitur.

Pelagius Romæ damnatur, &
iterum Carthagine.

Bonifacius defuncto Zozimo fit
Romanus pontifex, contra-nitente
Eulalio ſchiſmatico.

Quæſtio de appellationibus ad 419.
ſedem apoſtolicam inter Romanos
& Africanos agitatur.

Conſtantius, Valentiniani III. 420.
pater, Auguſtus ab Honorio re-
nunciatur.

San-

Digitized by Google

Sanƈti Hieronymi obitus.

421. Cæleſtis deæ templum Carthagine deſtruitur, petente Aurelio epiſcopo.

Conſtantius imperator moritur.

422. Caſtinus magiſter militum expeditionem contra Vandalos in Hiſpania ſuſcipit, ſed infelici exitu.

Auguſtinus diſputat adverſus Maximinum Arianum Gotthorum epiſcopum in Africa.

423. Cæleſtinus Papa Bonifacio ſubſtitutus.

Honorius Placidiam ſororem ſuam cum Valentiniano ejus filio Conſtantinopolim mittit, quod ſuſpicaretur ab ea accitos fuiſſe in Italiam barbaros. Idem paullo poſt moritur, & Johannes Primicerius Notariorum Imperium invadit.

424. Valentinianus III. Conſtantii & Placidiæ filius, Cæſar Conſtantinopoli creatur à Theodoſio Juniore.

Joannes Tyrannus Ravennæ occiditur, cujus tamen mortem anno ſequenti Caſſiodorus conſignat.

425. Valentinianus Auguſtus renunciatur Ravennæ.

426. Hoc anno, aut ſequenti Gundericus, Godegiſeli filius, Vandalorum rex in Hiſpania, interiit: cui ſuccedit Genſericus ipſius frater, ſed ex concubina natus: qui perſecutionem, teſte Gregorio Turonenſi, in Hiſpania excitavit.

427. Bellum adverſus Bonifacium, qui ex Africa Romam venire abnuerat, nomine publico illatum eſt: ſed ille Vandalos, fœdere cum ipſis inito, in Africam accivit, Hierio & Ardabure coſſ.

428. Hoc anno Vandalorum in Africam adventum contigiſſe ſcribunt nonnulli.

Theodoſius Junior edicta adverſus hæreticos lata renovavit.

429. Circa id tempus Darius Comes in Africam miſſus eſt, ut bellum ſedaret. Bonifacium ad Imperatoris obedientiam revocat.

Hippo-regius à Vandalis obſidetur, & tertio obſidionis menſe Auguſtinus ipſius antiſtes, totius vero Eccleſiæ Catholicæ doctor egregius, extinctus eſt. 430.

Concilium Epheſinum, Generale III. cui nemo ex Africa interfuit, præter Beſſulam Capreoli Carthaginenſis epiſcopi diaconum. 431.

Paulinus Nolæ epiſcopus vir ſanctiſſimus obit anno ætatis. 78.

Sixtus III. Romanus pontifex in Cæleſtini demortui locum aſſumitur. 432.

Bonifacius comes ex Africa in Italiam redit, at paullo poſt Magiſter militum factus, ex vulnere quod in prœlio adverſus Ætium commiſſo acceperat, defunctus eſt.

Pax cum Vandalis facta eſt per Trigetium, Proſper Caniſii habet triennium, relicta ipſius Africæ portione ad inhabitandum. 435.

Perſecutionis à Genſerico motæ initia, in qua Arcadius & ſocii martyrio coronantur. 437.

Valentinianus Conſtantipolim proficiſcitur cum Eudoxia Theodoſii filia nuptias contracturus.

Siciliam vicinaſque inſulas piratæ Barbari variis irruptionibus vexant. 438.

Genſericus Carthaginem invadit, & Quodvultdeum epiſcopum, navi vetuſtæ impoſitum, cum maxima cleri parte in exſilium trudit; uno verbo Carthaginem paſtore, clero, locis ſacris & ſenatu ſpoliat. 439.

Salvianus Maſſilienſis preſbyter libros de Providentia divina ſcribit, in quibus multa habentur de Vandalis in Gallia, Hiſpania & Africa ſævientibus.

Sanctus Leo, cognomento Magnus, poſt Sixti pontificis mortem Romanæ eccleſiæ præficitur. 440.

Genſericus in Siciliam irrumpit, ſed poſtea metu Sebaſtiani comitis dimiſſa Sicilia, Carthaginem revertitur.

Theodoſius exercitum adverſus Genſericum parat, ſed incaſſum. 441.

Hun-

442. Hunnis Orientales provincias
devaſtantibus Theodoſius exerci-
tum, quem adverſus Vandalos
miſerat, revocare cogitur.
Pax inter Valentinianum &
Genſericum renovata, Circa illud
tempus, ut videtur, ſanctus Leo
Potentium legatum in Maurita-
niam miſit pro reſtauranda Eccle-
ſiæ diſciplina.
Genſericus in ſua ditione Ca-
tholicos perſequitur, immo & in
ſuos ſævit, qui in ipſum conjura-
verant.
443. Manichæi Romæ à ſancto Leo-
ne detecti, quorum plerique, Afri-
ca à Genſerico devaſtata, in Ur-
bem ſe contulerant.
444. Attila, occiſo Bleda fratre ſuo,
ſolus Hunnis imperat.
Concilium Romæ adverſus Ma-
nichæos.
445. Valentiniani III. conſtitutio
adverſus Manichæos data.
450. Marcianus fit Imperator in
Oriente, Theodoſio Juniore abſ-
que filiis defuncto.
Placidia Valentiniani mater obit
V. Kal. Novembris.
451. Attila Hunnorum res in Gal-
lias ingreſſus varias urbes deva-
ſtat, ac demum in agris Catalau-
nicis prœlio commiſſo fugatur ab
Ætio aliiſque fœderatis. Ibi Me-
roveus Francorum, & Theodori-
cus Vviſigotthorum reges interfe-
cti ſunt.
Synodus generalis apud Calche-
donem contra Eutychetem habita.
452. Attila in Italiam irrumpit,
Aquilejam devaſtat, ac Leonis
papæ præcibus fractus, in Panno-
nias revertitur.
453. Attila in Pannonia moritur,
cujus tamen interitum anno ſe-
quenti Marcellinus comes conſi-
gnat.
Pulcheria Auguſta Marciani uxor
vita defungitur, quæ in faſtis ſa-
cris locum meruit.
454. Deogratias in epiſcopum Car-
thaginenſem ordinatur.
Ætius à Valentiniano occidi-
tur.

Petronius Maximus, Valenti- 455.
niano occiſo, Imperium invadit.
qui paullo poſt & ipſe necatus eſt.
Genſericus Romam diripit, Au-
guſtas cum infinita captivorum
multitudine Carthaginem tranſpor-
tat; univerſam deinde Africam,
inſulas vicinas, variaſque regiones
devaſtat, & ſuo ſubjicit imperio.
Eparchius Avitus fit imperator.
Avitus purpuram deponere co- 456.
gitur à Ricimerere, fitque epiſco-
pus Placentiæ.
Deogratias epiſcopus Carthagi- 457.
nenſis è vivis exceſſit.
Genſericus eccleſias Catholico-
rum claudi imperat, pulſo in ex-
ilium clero.
Marciano Imperatore defuncto,
Leo Magnus ſeu Macelles fit Im-
perator Orientis, & Julius Ma-
jorianus Occidentali Imperio præ-
ficitur, vir melioribus temporibus
dignus.
Majorianus adverſus Vandaloa 458.
exercitum parat, ſed hujus cona-
tus, ob ereptas a Genſerico naves
in Hiſpaniæ littore, irriti fuere.
Majorianns Imp. à Ricimere oc- 461.
ciditur, à quo Libius Severus
creatur Auguſtus Ravennæ.
Hilarus ſancto Leoni papæ ſuc-
cedit.
Severus Imp. Ricimeris opera 465.
Romæ veneno necatur.
Romani ex Hiſpaniis penitus 466.
pulſi ab Evarico Vviſigotthorum
rege.
Poſt bienii interregnum Flavius 467.
Anthemius proclamatur Auguſtus,
ad id à Leone Auguſto cum exer-
citu in Italiam directus.
Simplicius papa Hilaro defuncto
ſubſtitutus eſt.
Baſiliſci proditione Leonis ex-
peditio adverſus Vandalos irrita 468.
fuit.
Marcellinus patricius à Roma-
nis adverſus Vandalos pugnantibus
dolo confoditur, eo ipſo tempore,
quo eis opem ferebat.
Fulgentius Telepte in Byzacio
naſcitur.
Patriciolus, Aſparia filius Aria- 469.
nus,

Digitized by Google

mus, Cæſar creatur, reclamantibus Catholicis, qui Cæſarem orthodoxum flagitabant.

471. Aſpar & filii ejus Ardaburis & Patriciolus Cæſar, Arianæ ſectæ fautores, in palatio juſſu Leonis interemti ſunt. quod factum aliqui anno præcedenti conſignant.

472. Anthemius imperator Romæ interficitur proditione Ricimeris, cujus opera Anicius Olybrius in thronum conſcendit: ſed quadrageſimo die poſt hæc facinora perpetrata, referente Caſſiodoro, Ricimer defunctus eſt.

473. Flavius Glycerius Ravennæ Imperium aſſumit, defuncto Olybrio.

Leo junior ab avo Auguſtus appellatur in Oriente.

474. Julius Nepos pulſo Glycerio Auguſtus appellatur.

Leone imperatore Orientis defuncto, Zeno pro Leone juniore filio ſuo, quem ex Ariadna Leonis Imp. filia ſuſceperat, imperium adminiſtrat, & ab ipſo filio paulo poſt coronatus, Auguſtus appellatur. Leo junior ſtatim obiit.

475. Oreſtes patricius, exturbato Nepote, imperium tradit Romano Auguſto, ſeu Auguſtulo filio ſuo.

476. Pax inter Zenonem auguſtum & Genſericum inita.

Baſiliſcus exturbato Zenone Imperium viginti menſibus occupat.

Odoacer rex Erulorum occiſo Oreſte, pulſo Auguſtulo, captaque Roma, Imperatoris titulum ſimul cum purpura & regiis inſignibus reſpuens, ſolo regis nomine contentus, novum Italiæ regnum inſtituit, ſicque Occidentale imperium exſtinctum eſt.

477. Genſericus Vandalorum rex, duarum orbis terrarum urbium potentiſſimarum expugnator, moritur hujus anni initio: cui Hunericus ſuccedit, patre adverſus Catholicos crudelior.

Zeno Baſiliſcum fugat, & captum in Cappadociam exſulare cogit, ubi fame conficitur.

480. Nepos, dudum ab Oreſte ex Imperio dejectus, occiſus eſt in villa propria haud longe à Salona urbe.

481. Eugenius Carthaginenſis epiſcopus ordinatur, & paullo poſt perſecutio adverſus Catholicos incœpit.

482. Zeno Henoricon, ſeu Unionis edictum promulgat.

483. Felix II. papa Simplicio ſuccedit.

Perſecutio adverſus Orthodoxos in Africa ingraveſcit, in qua inter ceteros Liberatus abbas cum aliis ſex monachis glorioſum martyrium Carthagine complevit.

Edictum Hunerici pro conventu apud Carthaginem anno ſequenti habendo.

484. Collatio Catholicorum epiſcoporum cum Arianis Carthagine habita, jubente Hunerico.

Fames valida in Africa graſſatur.

Hunericus, anno regni ſui octavo pæne expleto, excedit è vita, cui Guntabundus Gentonis filius ſuccedit.

486. Sanctus Fulgentius circa hoc tempus monaſticam veſtem induit.

487. Pax eccleſiæ Africanæ utcumque permiſſa, Eugenio ſedi ſuæ reſtituto.

Concilium Romanum ſub Felice papa pro lapſis in Africa ad pænitentiam recipiendis.

Victor Vitenſis ſcribit Hiſtoriam perſecutionis Vandalicæ.

488. Felix papa ad Africanos epiſcopos ſcribit, modum, quo lapſi ad pænitentiam recipiendi eſſent, præſcribens.

489. Theodoricus rex primo in Italiam ſubit, bis Odoacro devicto.

Theodoricus Odoacrum Ravenna incluſum obſidet. 490.

491. Vandali à Theodorico rege pace poſtulata, à Siciliæ ſolitis direptionibus ceſſarunt.

Anaſtaſius Zenoni imperatori ſuccedit.

Gela-

492. Gelaſius papa Felici ſuccedit.

493. Odoacer à Theodorico rege interfectus. Hinc Oſtrogotthorum in Italia regni initia repetenda. Theodoricus Ravennæ regiam inſtituit.

494. Guntabundus eccleſias Africæ reſerari, atque epiſcopos exſules ad proprias eccleſias redire permiſit.

495. Hoc anno Baronius Eugenium Carthaginenſem in exſilium pulſum obiiſſe ſcribit, ſed perperam.

Gelaſius papa in epiſtola ad epiſcopos Dardaniæ, Eugenii cæterorumque Africæ epiſcoporum conſtantiam laudat.

496. Obiit Guntabundus Vandalorum rex: cui ſuccedit Traſamundus ipſius frater.

Anaſtaſius II. papa eligitur, defuncto Gelaſio.

Clodoveus primus Francorum rex Chriſtianus, Remis à ſancto Remigio baptizatur cum pleriſque ejuſdem gentis primoribus. Inde merito Remigius gentis Francorum, ac ſpeciatim Regum noſtrorum Apoſtolus dictus eſt.

499. Symmachus in Anaſtaſii papæ demortui locum fit Romanus pontifex, adverſus quem Laurentius grave ſchiſma excitavit, Theodorici regis auctoritate poſtea compreſſum.

Collatio inter Catholicos antiſtites & Arianos apud Sarbiniacum, tum Lugduni coram Gundebaldo Burgundionum rege, ubi Ariani, agente potiſſimum ſancto Avito Viennenſi epiſcopo, victi fuerunt.

500. Theodoricus Rex Romam advenit, quo tempore ſanctus Fulgentius eum perorantem audivit.

505. Eugenius epiſcopus Carthaginenſis, apud Albiam in Galliis exſulans, defungitur.

507. Hoc anno, uti videtur, Byzaceni patres in unum coacti Epiſcopos in demortuorum ſedes contra Regis præceptum inſtituere decreverunt.

508. Fulgentius fit Ruſpenſis epiſcopus. Monaſterium in ſua urbe ædificat, & paullo poſt in exſilium abducitur.

514. Hormiſdas Symmacho papæ ſuccedit.

517. Sigiſmundus Burgundiorum rex, ejurata Arianorum hæreſi, ſuadente ſancto Avito epiſcopo Viennenſi, fit Catholicus.

518. Juſtinus imperator Anaſtaſio ſuccedit, Catholicæ fidei acerrimus defenſor.

519. Pax Orientalem inter & Occidentalem eccleſiam facta.

Moveri cœpit celebris illa quæſtio de propoſitione, *Unus e Trinitate in carne crucifixus eſt*, quam Monachi Scythæ tuebantur.

521. Fulgentius & alii epiſcopi Byzaceni concilium in Sardinia celebrant contra Fauſti errores, cujus concilii ſynodalis epiſtola habetur inter opera ſancti Fulgentii.

523. Traſamundo defuncto ſuccedit Hildericus Hunerici filius, qui pacem eccleſiæ Africanæ reſtituit, revocatis ab exſilio epiſcopis.

Bonifacius epiſcopus Carthaginenſis ordinatus.

Johannes I. pontifex Romanus creatur poſt Hormiſdæ obitum.

524. Synodus Juncenſis in Byzacena ſub Liberato primate, ac paullo poſt Sufetana in eadem provincia.

525. Concilium Carthaginenſe ſub Bonifacio.

Johannes papa Conſtantinopolim à Theodorico mittitur, primus omnium Pontificum Rom. à Juſtino Aug. honorifice ſuſceptus res Eccleſiæ egregie curavit, die ſancto Paſchæ Romano more Latina lingua celebravit. Ravennam reverſus à Rege in carcerem truſus multis affectus eſt incommodis.

526. Johanni papæ in carcere apud Ravennam defuncto Felix III. ſubſtituitur.

Theodoricus Oſtrogotthorum, rex in Italia moritur.

527. Juſtinianus poſt Juſtini obitum Auguſtus proclamatur.

Digitized by Google

529. S. P. Benedictus Sublaco ad Montem-Caſinum migravit, ubi celeberrimum totius orbis monaſterium conſtructum eſt.

530. Bonifacius ſecundus Romanus Pontifex Felici ſucceſſit, adverſus quem Dioſcorus pontificatum affectans ſchiſma conflavit.

531. Gelimer pulſo Hilderico, quem in vinculis tenuit, Vandalorum in Africa regnum invaſit.

532. Johannes, cognomento Mercurius, papa in Bonifacii demortui ſedem levatur.

533. Prima die hujus anni Fulgentius Ruſpenſis epiſcopus è vivis exceſſit.

Gelimer multos etiam è ſuis nobiles occidit.

Carthagine à Beliſario capta, 534.
Gelimereque ultimo Vandalorum rege, qui paullo antea Hildericum occiderat, devicto, & in triumphum Conſtantinopolim miſſo, Africa Imperio reſtituta eſt.

Bonifacius epiſcopus Carthagi- 535.
nenſis è vivis exceſſit, cui Reparatus ſubſtitutus ſtatim Concilium generale totius Africæ apud Carthaginem in Fauſti baſilica celebravit.

Agapetus poſt Johannis obitum Romanæ eccleſiæ præficitur, qui Reparato & Africæ epiſcopis de reſtituta eccleſiæ libertate gratulatur. Juſtinianus quoque multa in gratiam eccleſiæ & populorum Africæ conſtituit.

Finis Indicis Chronologici.

PRÆ-

PRÆFATIO
IN HISTORIAM
Vandalicæ perſecutionis.

I. INTER innumeras fere barbaras nationes, quæ labente ſæculo quarto, aut quinto ineunte, in Romanum orbem, ac potiſsimum in Imperii Occidentalis provincias inundarunt, nulla ſane Vandalorum gentem ſævitia & inhumanitate ſuperavit. Id prædicant vetera quæque iſtorum temporum, quæ ſuperſunt, monumenta, atque, ut de rebus potiſsimum eccleſiaſticis loquar, Faſti ſacri, qui cum vix unum aut alterum Martyrem ſub aliis Barbaris paſſum commemorent, complures ſimul, & quidem frequenter, ſub Vandalorum graviſſimis perſecutionibus occubuiſſe paſſim teſtantur. In Vandalis quippe nativa feritas, hæreſeos perfidia gentilium ſuperſtitionibus permiſta, inſatiabilis rapacitas, aliaque ejuſmodi vitia ita concurrebant, ut nulla apud eos eſſet aut ſexus infirmioris, aut imbecillioris ætatis commiſeratio, nulla erga res, aut perſonas ſacras religio. Verum barbaricus iſte furor, qui multos Martyres cælo intulit, idem ipſe in cauſa eſt, cur nihil fere de iiſdem Martyribus certum habeamus. quippe cum ferro, flamma atque rapinis omnia vaſtarent, nullam de rebus ſuis ſcribendi, immo ne reſpirandi quidem facultatem relinquebant iis, qui ex illis procellis reliqui erant. Sed etſi qui forte aliqua in litteras retulerint, hæc omnia in iſtis tumultibus, & urbium provinciarumque frequentibus excidiis perierunt. Qui vero poſtea de rebus iſtis commentarios ediderunt

Digitized by Google

negotia civilia tractare, aut expeditiones militares commendare, quam de Martyrum triumphis data opera diſſerere maluerunt, uti de Procopio aliiſque nonnullis auctoribus patet, quorum opera ad nos uſque pervenerunt. Unum habemus hoc de argumento Victoris Vitenſis aureum plane opuſculum de perſecutione Africana, ſub Genſerico & Hunerico excitata: quamquam & ipſe pauca ex multis, neque ipſe diſſimulat, refert, utpote qui narrationem ſuam ad ſolam Africam coarctat, quamvis ad longe plures provincias, & tredecim omnino computat, perſecutionem Genſerici pervaſiſſe fateatur. Vix tamen quidquam aliud ex iis rebus, præter ea quæ ab iſto auctore referuntur, reſcire nobis licet. Verum & id ipſum operis ejus pretium auget, noſtramque excitare diligentiam debet, ad ſacras illas ſanctioris antiquitatis reliquias colligendas, quæ quo rariores, eo pretioſiores, cenſeri debent. Quamquam pudor eſt profanos auctores adeo ſollicitos ac diligentes in bellicis rebus, præclariſque Heroum ſuorum facinoribus commemorandis fuiſſe: noſtros vero adeo incurios ac negligentes in Sanctorum præclaris pro fide certaminibus poſteritati mandandis: quibus tamen nihil efficacius eſt ad accendendum in nobis divini amoris fervorem. Et quidem ſi dulce & decorum eſt pro patriæ, aut Reipublicæ cauſa mori, longe majori laude dignum eſt pro Dei cauſa decertare, aut pro veræ fidei defenſione pugnantem fortiter occumbere: nec ferendum eſt ut minori loco apud Chriſtianos, qui pro Chriſti fide propugnanda decertarunt, habeantur, quam qui pro terreno regno, aut adipiſcendo, aut tuendo, curas ſuas omnes poſuerint.

II. Nobis itaque in hoc opuſculo propoſitum eſt de præclaris illis viris potiſſimum agere, qui in Vandalorum, gentis Arianorum erroribus addictiſſimæ, perſecutionibus exagitati, aut effuſo ſanguine martyrii coronam adepti ſunt, aut ſaltem gloria confeſſionis pro tuenda Chriſti Domini divinitate claruerunt. Verum cum civilis & eccleſiaſtica hiſtoria ita ſeſe invicem adjuvent, ut vix de una aliquid ſine alterius ſubſidio dici poſſit, nobis ſubinde neceſſitas incumbit de Imperii viciſſitudinibus, ac de illis Principibus, qui tunc temporis imperarunt, vel breviter agere: tum ut una quæque res ſuo loco ac tempore dicatur, tum quia civiles ejuſmodi viciſſitudines, quæ Vandalorum irruptionibus occaſionem præbuere, locum etiam dederint excitandis iſtis perſecutionibus, quas deſcribendas, & pro modulo il-

luſtran-

luſtrandas aggredimur. Complectitur autem hæc Hiſtoria totum illud tempus, quod à prima Vandalorum in Gallias impreſſione effluxit, uſque ad extinctum eorum in Africa Imperium, id eſt annos circiter centum viginti & octo; ſiquidem anno CCCCVI. Vandali ex patria ſua effuſi, poſt varias fortunas uſque ad annum Chriſti DXXXIV. Africam obtinuere. quo tandem anno ſub Juſtiniano auguſto, Beliſario Duce pulſi ſunt. Duas autem in partes totum hunc libellum tribuimus. Prior Victoris Vitenſis opus egregium cum variis codicibus accurate collatum, aliaque nonnulla monumenta complectitur, quæ ſubſequentibus notis & obſervationibus illuſtrare conati ſumus. Altera vero pars hiſtoriam totam hujus perſecutionis ita continenter ſcriptam exhibet, ut interdum nonnulla interſerantur vetera ſcripta, ſed quæ hiſtoriæ filium minime interrumpunt.

III. Primum itaque in priori Parte locum obtinet Victoris Vitenſis epiſcopi de perſecutione Vandalica Opuſculum, quo nullum fere illuſtrius in tota antiquitate monumentum, utiliuſve aut efficacius, tum ad inflammandum in Fidelium pectoribus & animis Chriſtianæ religionis ſtudium ac fervorem, tum ad confirmanda ſacræ doctrinæ dogmata, tum denique ad revincendos hæreticos, tam veteres, quam recentiores. Hinc eſt quod ubi primum lucem adſpexit, opportunum in primis viſum eſt ad retundendas novatorum calumnias, qui catholicæ Eccleſiæ doctrinam novitatis nomine criminabantur. In hoc enim operæ laudantur incruenti ſacrificii divina myſteria & ſacri ritus: hic invenire licet corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum, pœnitentiæ munus, & reconciliationis indulgentiam ſacerdotum miniſterio conceſſam, ad quos peccata ſolvere ex Chriſti inſtitutione pertinet: hic baptiſmatis unitas maxime commendatur, hic fontis baptiſmalis ſacræ benedictiones laudatæ, ſollemnes ritus in defunctorum fidelium exſequiis uſitati memorantur. Baſilicæ in ſanctorum honorem Deo conſecratæ, ſanctorum in cælis regnantium invocatio, Romanæ eccleſiæ primatus, Virgines Deo ſacræ, aliaque ejuſmodi bene multa paſſim occurrunt: quæ eo certiora ſunt Traditionis antiquæ indicia, quod ab iſto auctore nulla data opera, & abſque ulla affectationis ſpecie prolata fuerint. Viſum eſt etiam idem opus magni momenti ad compeſcendum eorumque hæreticorum furorem; propoſito exemplo Vandalorum, ne ipſos

rebus.

Digitized by Google

rebus ſacris violandis imitari viderentur. Certe ea fuit mens Beati Rhenani, cujus opera primo in lucem prodiit. *Africanam*, inquit in admonitione prævia, *Victoris Hiſtoriam vel in hoc perlegiſſe proderit, quod vix aliud exemplum ad deterrendum à religionis ſectis ſit efficacius, quod ibi ſub oculos ponatur, quam dira atque infanda Chriſtiani in Chriſtianos perpetraverint, ut Barbari ſuo in Romanos odio morem gerentes, religionis prætextu in illos ſæviunt*. Hinc tam frequentes deinceps fuere ejus editiones, tum in Germania, tum in Gallia, in quibus provinciis hæreticorum furor maxime graſſabatur.

IV. Porro hujus Hiſtoriæ auctorem fuiſſe epiſcopum quemdam Africanum, nomine Victorem, nullus umquam in dubium revocavit: at de ejus ſede non una fuit omnium ſententia. Libri quippe editi, alii Victorem Uticenſem, alii Vitenſem præferunt: prævaluiſſe tamen videbatur, etiam apud viros eruditos, eorum opinio, qui Uticenſem appellabant, cum Utica civitas omnibus notior eſſet, quam Vitenſis, quam nemo fere noverat. Verum poſtea quam ex Notitia Africana compertum fuit, Victorem epiſcopum Vitenſem Vandalicæ perſecutionis temporibus in Africa floruiſſe, qua tempeſtate Uticenſis epiſcopus, non Victor, ſed Florentinus dicebatur, ut ex eadem Notitia patet; tunc nemo non aſſenſus eſt, Victorem, præclari hujus auctorem operis, Vitenſem eſſe appellandum. Neque dixeris Florentino Uticenſi in exſilio apud Corſicam defuncto Victorem forte fuiſſe ſubſtitutum, qui hanc hiſtoriam deſcripſerit. Iſtæ enim meræ ſunt conjecturæ, quæ codicum mſſ. auctoritati prævalere nequaquam poſſunt: præſertim cum epiſcopis tunc defunctis nullos alios in his tumultibus fuiſſe ſubſtitutos conſtare videatur. Porro qui Victorem Uticenſem pro Vitenſi intruſerunt, id commiſerunt ex ignoratione ſedis Vitenſis, cujus loco Uticenſem ſibi notam ſubſtituerunt, mendum in antiquis exemplaribus irrepſiſſe ſuſpicati: ſed eadem vocum affinitate, qua alios deluſos fuiſſe exiſtimabant, ſeſe ipſi deluſerunt. Merito itaque à Petro Franciſco Chiffletio S. J. presbytero, Victori Vitenſi epiſcopo, tamquam ſuo vero ac legitimo auctori, Hiſtoria Africanæ perſecutionis reſtituta eſt. Quam quidem viri eruditi ſententiam, non modo amplectimur, ſed adeo certis & indubitatis argumentis propugnari poſſe cenſemus, ut neminem ei umquam in poſterum eſſe refragaturum,

Digitized by Google

turum arbitremur. Id enim exigit à nobis omnium codicum mſſ. unanimis conſenſus, quorum ne unus quidem, ex iis ſaltem qui hactenus viſi ſunt, Victorem Uticenſem iſtius operis auctorem præfert. Nos quatuor omnino invenimus, in quibus hæc Hiſtoria habetur integra: ex iis tres Victoris *patriæ Vitenſis* epiſcopi nomen diſerte & non ſemel repræſentant, in quarto autem Victor epiſcopus ſimpliciter dicitur, nulla ſedis ipſius facta mentione. His conſentit codex mſ. Cartuſiæ Portarum, antiquus & optimæ notæ, qui, teſtante Chiffletio, hunc titulum præfert: *Prologus in Hiſtoria perſecutionis Africanæ, edita à ſancto Victore patriæ Vitenſis epiſcopo*. Eumdem auctorem *epiſcopum Vitenſem, non Uticenſem diſerte* appellari in codice mſ. Bibliothecæ Vaticanæ monet Lucas Holſtenius in Animadverſis ad Martyrologium Romanum ad diem x. Calendas Septembris. Denique Beatus Rhenanus, qui primus anno 1535. hanc hiſtoriam typis mandavit, quod ex uno ſaltem mſ. codice factum fuiſſe fatendum eſt, Victori eam Vitenſi tribuit: quod ſane ei non accidiſſet, ſi illius codex Uticenſis notiſſimæ in Africa urbis titulo fuiſſet inſignitus. Unde inferre licet, codices ex Italia, Germania & Gallia in hoc unum conſentire, ut Victor iſte Vitenſis, non Uticenſis dicatur.

V. Primus omnium qui ſincerum hujus operis titulum corrupit, videtur fuiſſe Reinhardus Lorichius. Hic quippe anno 1537. Coloniæ eamdem Hiſtoriam ſub *Victoris patriæ Uticenſis* nomine evulgavit, *à tinearum injuria, quibus arrodi videbatur*, ut ipſe loquitur, vindicatam. Et quamvis anno 1541. Rhenani editio Pariſiis apud Galeotum Pratenſem, iterum ſub Victoris Vitenſis nomine recuſa fuerit; cum tamen ejuſdem hoc ipſo anno altera Lorichii editio, ſub Victoris Uticenſis nomine, pariter facta fuiſſet Baſileæ apud VVeſthemerum, placeretque cunctis bella illa, ut ipſis videbatur, reſtitutio; inde factum eſt, ut ſubſequentes editiones omnes, ſive in Gallia, ſive in Germania, aut in aliis regionibus, Victoris Uticenſis nomen prætulerint. An vero id proprio marte, aut ex codicis alicujus vitio id commiſerit Lorichius, mihi ſane incertum eſt: quamvis probabile videatur codicem ipſius ceteris ſimilem fuiſſe, idque inde conjicio, quod hunc auctorem *Victorem patriæ Uticenſis epiſcopum* appellet, ut ceteri noſtrum Victorem *patriæ Vitenſis*. Et quidem *patriæ* vox diœceſi alicui integræ melius

lius quam urbi nobiliſſimæ, qualis erat Utica, competere videtur. Victorem enim patriæ Vitenſis epiſcopum dictum fuiſſe facile crediderim, quodcum in illius diœceſi nulla eſſet urbs, totius alicujus parvæ regionis epiſopus dicebatur. Sic in Marmarica toti provinciæ unus epiſcopus præerat, in qua cum non eſſet civitas admodum celebris, quæ ceterarum caput eſſe mereretur, epiſcopus nunc hic, nunc illic ſedem habens, totius regionis epiſcopus appellabatur. Sed opus non eſt hujus rei exempla extra Africæ limites mutuari, cum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, actione 2. inter ceteros patres Byzacenos ſubſcripſerit Candidus gratia Dei epiſcopus patriæ Dicenſis. Nec mirum videri epiſcopos ſine civitate fuiſſe, cum certum ſit in Africa eorum complures in villis & fundis & per agros inſtitutos fuiſſe, ut ſibi invicem exprobravere Aurelius Catholicus, & Primianus Donatiſta, Carthaginenſes epiſcopi, in Collatione Carthag. cap. 181. & 182. cognit. 1.

VI. Verum Vitenſis ſedis obſcuritatem in noſtro Victore primatus dignitate compenſatam fuiſſe contendit Chiffletius, qui cap. 9. opuſculi in eumdem auctorem eum ipſum eſſe cenſet Victorem provinciæ Byzacenæ primatem, quo concedente Fulgentius in Ruſpenſis eccleſiæ thronum evectus eſt, ut narrat ipſius Fulgentii Vitæ ſcriptor cap. 16. Id ut probet vir eruditus, obſervat in Notitia Africana tres ſolummodo Victores inter patres Byzacenos haberi, quorum prior, Victor ſcilicet Narenſis epiſcopus, decimo tertio loco recenſetur; Victor Gauvaritanus nonageſimo primo, ac denique noſter Vitenſis, qui locum trigeſimum ſextum in ea obtinet. At æque inſolens videtur Chiffletio affirmare epiſcopos nonaginta, aut ſolummodo duodecim, viginti annorum ſpatio interiiſſe, hincque rem veri omnino ſimilem eſſe putat, Victorem Byzacenæ ſuæ provinciæ primatum obtinuiſſe. Id vero ſi admittatur, Confeſſionis titulum ipſi deberi fatendum eſt, non ſolum quod ſub Hunerico cum ceteris fuerit exagitatus, aut certe quod Traſamundi violentia e ſede fuerit abreptus, ſed etiam quod exſul pro Chriſti fide è vivis exceſſerit. Victorem enim Byzacenæ primatem in Fulgentii Vita laudatum, quiſquis demum fuerit, exſulem obiiſſe colligitur, quod eo tempore, quo pace Eccleſiæ reſtituta Epiſcopis in ſedes ſuas redire licuit, non Victor, ſed Liberatus Byzacenæ provinciæ Primatum obtineret.

VII.

VII. Majoris fortaſſe momenti eſſe nonnullis videbitur alia quæſtio, quam idem Chiffletius movet, utrum ſcilicet Victor hujus Hiſtoriæ ſcriptor inter Sanctos aliquando relatus fuerit, aut publico aliquo cultu donatus. Ipſum certe iis ſanctis Confeſſoribus, qui ſub Hunerici tyranni perſecutione pro fidei catholicæ defenſione decertarunt, annumerari debere, nemo, ut puto, infitiabitur. Quin & in veteribus codicibus mſſ. *ſanctus Victor* paſſim appellatur. Sed hæc erat veterum formula, qua hic titulus auctoribus eccleſiaſticis, maxime Epiſcopis, tribuebatur. Magis ad rem pertinet quod ea de re in hodierno Martyrologio Romano legitur, ubi die 23. menſis Auguſti hæc habentur: *Utica in Africa beati Victoris epiſcopi*. quem Victorem Baronius in Notis ad hunc locum monet eum ipſum eſſe, qui ob ſcriptam Vandalicæ perſecutionis hiſtoriam celebris eſt. At Lucas Holſtenius in Animadverſis ad Martyrologium Romanum, hæc verba à recentioribus addita fuiſſe jure conqueritur, quæ re ipſa nuſquam in antiquis codicibus reperire licet. Primus, qui Victoris iſtius nomen in Faſtis ſacris adſcribendi occaſionem præbuit, videtur fuiſſe Petrus de Natalibus, ut conjicit Chiffletius. Hic enim die 20. Aprilis Victorem epiſcopum Carthaginenſem laudat, quem ait ſanctitate & doctrina ſub Anaſtaſio imperatore floruiſſe, eique omnia opuſcula attribuit, quæ Gennadius in Catalogo cap. 77. à Victore Cartennenſi epiſcopo edita commemorat. Maurolicus abbas Petrum ſecutus, eadem die Victorem Carthaginenſem epiſcopum, virum doctiſſimum, qui ſub Anaſtaſio imperatore claruit, celebrat, omiſſo operum Catalogo. Petrus Galeſinius paullo aliter habet, nempe *Utica in Africa ſancti Victoris epiſcopi & Confeſſoris*, atque in Adnotationibus complures laudat Victores Africanos, quibus id elogium competere poſſit. At Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur, habet ſolummodo, *In Africa ſancti Victoris epiſcopi*, quem tamen in Notis monet alium non eſſe à Victore Uticenſi, qui hiſtoriam perſecutionis Vandalicæ conſcripſit. Ex quibus omnibus patet, obſcuram apud antiquos fuiſſe Victoris noſtri memoriam, nec umquam nomen ipſius in Faſtis ſacris locum habuiſſe: quod ei cum aliis

compluribus viris ſanctitate & doctrina celeberrimis commune eſt. Nec licet nobis ex incertis prorſus & dubiis monumentis Victori noſtro nomen conciliare, qui ſolidas veraſque laudes ob tam egregium opus à ſe editum meretur, cujus præclaras virtutes, ut loquuntur Doctores Colonienſes qui Bibliothecæ Patrum editionem procurarunt, pietatem eruditionem, religionis zelum ad vivum expreſſas hoc in ejus opere cernere licet.

VIII. Quærunt item nonnulli, quo tempore, vel quanam in regione conſtitutus Victor hanc hiſtoriam conſcripſerit. Priori quæſtioni ſacere ſatis difficile non eſt, cum ipſemet Victor ſe anno, poſtquam Vandali in Africam ingreſſi fuerant, ſexageſimo ſcripſiſſe teſtetur, qui ſane annus eſt vulgaris æræ CCCCLXXXVII. cum certum ſit Vandalos anno CCCCXXVII. Hierio II. & Ardabure conſulibus in Africam ex Hiſpania trajeciſſe. Verum non ita facilis eſt alterius quæſtionis ſolutio. Victorem Conſtantinopoli de perſecutione Vandalica ſcripſiſſe Chiffletius infert ex duobus ejuſdem Hiſtoriæ locis. Primus habetur libro 5. num. 7. ubi Victor poſt deſcriptos varios cruciatus, quibus afficiebantur orthodoxi, hæc ſubjungit: *Sed qui hoc fabuloſum putat, Uranium Zenonis legatum interroget* &c. Locus alter ex eodem libro deſumtus eſt num. 6. ubi de Tipaſitanis Confeſſoribus, qui abſque lingua loquebantur, agens, ſubjicit: *Si quis incredulus eſſe voluerit, pergat nunc Conſtantinopolim* &c. Quibus verbis, inquit Chiffletius, Victor Conſtantinopoli agens præſentes lectores invitat, ut Uranium in aula verſantem interrogent, abſentes vero in Urbem ut veniant, totam perſecutionis ſeriem cognituri. Hincque infert illos antiſtites, qui ad calcem Notitiæ Africanæ, *hic relegati* dicuntur, Conſtantinopoli exſulaſſe. Sed hanc opinionem Cotelerius tomo 3. monumentorum Eccleſiæ Græcæ, in Notis ad vitam ſancti Sabæ improbat, quod minus recte illi Antiſtites Conſtantinopolim *relegati* dicerentur. *Potuit*, inquit, *Hunericus rex Vandalorum Epiſcopos Catholicos relegare in varia loca ditionis ſuæ, potuit è regno ſuo expellere, potuit Conſtantinopolim mittere, ſed ejuſmodi miſſio nequaquam relegatio cenſenda eſt*. Unde infert vir eruditus, probabilius eſſe Victorem in Veteri-Epiro, quæ regio Vandalis ſubjecta erat, exſulantem conſcripſiſſe hiſtoriam ſuam, quæ etiam

fuerit

Digitized by Google

ſuerit occaſio opus ſuum nuncupandi Diadocho, qui in eadem provincia epiſcopus fuiſſe dicitur. Verum ſi conjecturis uti licet, mihi veri ſimilius videtur Victorem in Africa hiſtoriam ſuam exaraſſe. Multa quippe habet paſſim, quibus innuit ſe in exteris regionibus non verſatum fuiſse cum hanc ſcriberet. Qui vero *hic relegati* in Notitia dicuntur, ii ipſi mihi videntur eſse, *de quibus*, teſtante Fulgentii Vitæ auctore cap. 4. *Hunerici tyranni perſecutoris aſtuta malignitas ordinaverat, ut juxta patriam propriam peregrinationis incommodum ſuſtinerent.* Talis fuit Fauſtus Præſidienſis epiſcopus, qui ut ibidem dicitur, *non longe a ſua cathedra relegari juſsus fuerat*. Id de Victore noſtro potius quam de ceteris facile crediderim, quod ad conventum Carthaginenſem *non occurrerit*, proindeque ei facilius fuerit Arianorum manus evadere. Invitat autem Victor lectores, ut Uranium interrogent, tunc fortaſse adhuc in Africa agentem: cum vero alios ut pergant Conſtantinopolim admonet, ſe, ut quidem mihi videtur, in ea urbe non verſari aperte declarat.

IX. Multo minus probabilis eſt ejuſdem Chiffletii opinio, ſentientis Victorem, quem Conſtantinopoli ſcripſiſse præmittit, hiſtoriam ſuam vix alteri quam Acacio Conſtantinopolitano nuncupare aut potuiſſe, aut debuiſſe. Id enim ut credamus vetat ſumma in ſedem Apoſtolicam reverentia, qua tunc temporis tenebantur Epiſcopi Africani: cum è contrario graviſſima inter Romanum pontificem & Acacium Conſtantinopolitanum intercederent diſcidia, quæ tandem in apertum ſchiſma eruperunt. Certe in concilio Carthaginenſi, quod ſtatim poſt reſtitutam Eccleſiæ Africanæ libertatem convocaverat Reparatus, conteſtati ſunt, ejuſdem eccleſiæ patres ſe nihil admiſſuros, *niſi conſuetudo, aut eccleſia Romanæ definitio proderetur*. Jam initio tyrannidis Vandalicæ in Africa Capreolus Carthaginenſis antiſtes in epiſtola ad Patres concilii Epheſini eos adhortatur, ut errores, quos repullulantes Apoſtolicæ ſedis auctoritas, Sacerdotumque in unum conſonans ſententia oppreſſerat, *ſecunda diſputatione* non agitent. Et quidem Byzaceni patres in Sardinia exſules à Johanne & Venerio interrogati, quid de gratia & libero arbitrio ſit ſentiendum, id diſcendum eſſe reſpondent ex capitulis, in quibus continetur, *quid Romana, hoc eſt Catholica, ſequatur &*

e 2 ſer-

Digitized by Google

ſervet Eccleſia. Sed magis ad rem noſtram facit quod auctor Vitæ ſancti Fulgentii narrat capite 12. & 13. nempe cum idem Fulgentius *ad ultimam Thebaidæ regionis eremum* pergere animo deſtinaſſet vitæ perfectioris deſiderio, Eulalium Syracuſanum epiſcopum & Rufinianum exſulem ex Africa epiſcopum ipſum à propoſito revocaſſe; quod ſcilicet monachos ibi degentes *à communione beati Petri perfida diſſenſio ſepararet*. Vide infra notam 3. in Victorem Vitenſem pag. 61. 62.

X. Hæc Victoris Hiſtoria ea complectitur quæ Vandali adverſus Orthodoxos commiſere ab ipſo eorum ingreſſu uſque ad Hunerici mortem; ita tamen ut multa ab eo auctore prætermiſſa ſint, ſive quod non ſatis ipſi fuerint nota, ſive quod ea potiſſimum, quæ ſub Hunerici perſecutione teſtis oculatus viderat, referre ſtatuiſſet. Hinc ſæpius innuit ſe ex pluribus pauca ſelegiſſe, multaque à ſe fuiſſe omiſſa, non ſolum quæ in exteris regionibus contigerant, ſed etiam ex iis quæ in variis Africæ regionibus pertulerant Orthodoxi. Generalem vero in tota Africa ſub Hunerico perſecutionem adverſus Catholicos commotam fuiſſe diſerte tradit Victor, potiſſimum libro 5. quam cladem ad exteras etiam nationes pertigiſſe Genſerici temporibus ex eodem auctore conſtat, qui ſub libri primi finem tredecim omnino provincias extra Africam recenſet, quæ dira ejuſmodi tempeſtate exagitatæ fuerant.

XI. Quod attinet ad hujus Hiſtoriæ diviſionem, non liquet an eam auctor ipſe plures in libros fuerit partitus. Si primum librum excipias, qui in omnibus tam editis quam mſſ. codicibus ad Genſerici mortem deſinit, tot ſunt variæ iſtius operis diviſiones, quot fere occurrunt codices mſſ. Tres in libros, præter Paſſionem ſanctorum Monachorum, dividitur in vulgatis editionibus: at quinque aut ſex libros exhibent codices mſſ. & quidem qui varie in variis incipiunt. Chiffletius vero totum opus quinque in libros, prout ſibi melius viſum eſt, diſtinxit, cujus veſtigiis conſulto inhæſimus, ob publicum commodum, quod hæc diviſio jam receptiſſima ſit apud eruditos.

XII. Quærunt nonnulli an Fidei profeſſio, quæ tertium Hiſtoriæ Victoris librum conſtituit, re ipſa huic auctori tribuen-

buenda ſit. Cete Gennadius in Catalogo ipſius auctorem facit Eugenium Carthaginenſem epiſcopum, ſive quod re vera ab ipſo edita fuerit, ſive quod ejus juſſu Victor, ſeu quivis alius eam condiderit, aut tandem quod cum ipſe ceterorum omnium primas eſſet, & præcipuus totius Africæ antiſtes, ejus ſedi & dignitati datum fuerit, quod ab alio quopiam nomine omnium factum fuerat. Omnibus ſimul Africanis epiſcopis tribuitur in vetuſtiſſimo codice mſ. eccleſiæ Laudunenſis, ubi ſub hoc titulo habetur: *Incipit libellus epiſcoporum Catholicorum ad Uneric um regem Vandalorum datum*. Tum, *Regali imperio* &c. ut in Victoris Hiſtoria; ipſique ſubjungitur Notitia eccleſiæ Africanæ, à Sirmundo primum edita, quam poſtea Chiffletius Victoris Hiſtoriæ inſeruit. Porro eadem fidei profeſſio ſub Victoris nomine ſeorſim edita habetur in Bibliotheca Patrum. unde anſam ſumſere nonnulli qui catalogos ſcriptorum eccleſiaſticorum texuere, novum inducendi Victorem, hujus libelli auctorem, quem aliqui Victorem Cartennæ epiſcopum fuiſſe exiſtimarunt, quod iſte apud Gennadium in Catalogo cap. 77. *adverſus Arianos librum unum longum* conſcripſiſſe memoretur. At illi advertere debuerant, Victoris Cartennenſis librum Genſerico oblatum fuiſſe, ut ſe ex præfatione didiciſſe teſtatur ipſemet Gennadius loco laudato. quem proinde alium eſſe à fidei Libello, qui in Victoris Hiſtoria habetur, fatendum eſt. Ceterum Victor eodem modo fidei profeſſionem Hiſtoriæ ſuæ inſerere potuit, quo Hunerici edicta.

XIII. Supereſt ut dicamus de vetuſtis exemplaribus, ad quæ hanc noſtram Victoris editionem emendavimus. Codices mſſ. in quibus integra Victoris Vitenſis Hiſtoria habetur, omnino quatuor habuimus: tres ſcilicet ex Bibliotheca Colbertina, quos pro ſuo more, & conſueta erga litteras benevolentia, exhibuit nobis V. C. Stephanus Baluzius; quartum vero ex monaſterio Benedictino ſancti Martini à Campis Ordinis Cluniacenſis. Ex Colbertinis antiquior ſæculo nono aut ſequenti ſcriptus videtur, ſecundus paullo recentior eſt; tertius vero nonniſi annos quingentos videtur præferre, ſed qui manu accurata & diligenti exaratus eſt, in cujus paginarum marginibus variæ ex alio aliquo codice lectiones habentur, ita ut hic codex pro duobus merito cenſendus ſit. Codex deni-

denique ſancti Martini à Campis, qui olim monaſterii Creſpiacenſis fuit, ab annis item ferme quingentis videtur ſcriptus. Conſuluimus etiam varias lectiones codicis bonæ notæ, ut aſſerit Chiffletius, Cartuſiæ Portarum, quas idem ipſe vir eruditus in Notis ad Victorem nobis ſuppeditavit. At præter hos codices, alios idem tres habuimus, in quibus, demto priori libro, Victoris noſtri Hiſtoria integra habetur ſub Paſſionis ſancti Eugenii titulo. Unus ex his eſt RR. PP. Fulienſium monaſterii ſancti Bernardi in hac urbe Pariſiaca, alter in noſtra ſancti Germani à Patris Bibliotheca aſſervatur, uterque ab annis circiter 500. conſcriptus. Sed uno ſæculo recentior videtur tertius ex his codicibus, qui eſt monaſterii noſtri ſancti Cornelii Compendienſis. Præterea Fidei profeſſionem, id eſt tertium Victoris Hiſtoriæ librum, & Notitiam Eccleſiæ Africanæ contulimus cum vetuſtiſſimo & optimæ notæ codice mſ. eccleſiæ cathedralis ſanctæ Mariæ Laudunenſis, qui ab annis minimum octingentis exaratus eſt.

XIV. Editiones vero ejuſdem auctoris, quas videre licuit, hæ ſunt. Primo quidem ceteris omnibus antiquiorem conſuluimus, à Beato Rhenano procuratam Baſileæ anno 1535. quo ex officina Frobeniana Victor noſter Vitenſis, inter alios hiſtoriæ eccleſiaſticæ auctores, primum in lucem prodiit. Eadem auctorum collectio Pariſiis iterum excuſa eſt anno 1541. typis Galeoti Pratenſis. At eo temporis intervallo, quod inter utramque editionem effluxit, hæc eadem Victoris Hiſtoria Coloniæ Agrippinæ anno 1537. à Reinhardo Lorichio Hadamario typis mandata eſt, & quidem ex codice mſ. uti videtur, ſi quidem in epiſtola dedicatoria, hanc hiſtoriam *a tinearum, quibus arrodi videbatur, injuria* ſe vindicaſse profitetur. Altera ejuſdem Lorichii editio Baſileæ prodiit anno 1541. typis Bartholomæi Vveſthemeri. In qua item urbe anno 1555. ex Henrici Petri officina prodiit nova ſacrorum auctorum collectio ſub Orthodoxographiæ nomine, in qua, inter alia ſacræ antiquitatis monumenta, habentur Victoris noſtri libri tres de perſecutione Vandalica, cum paſſione ſanctorum ſeptem Monachorum. Ceterum anno 1569. novam item Victoris editionem Pariſiis curavit vir de re litteraria bene meritus,

Fran-

Franciſcus Balduinus, celebris Juriſconſultus, qui primus omnium hanc Hiſtoriam commentariis illuſtravit. Paullo poſt, anno ſcilicet 1576. Margarinus Bignius Pariſiis edidit Bibliothecam ſanctorum Patrum, quæ iterum anno 1589. in eadem urbe excuſa eſt, & in utraque locum habet noſter Victor; ſicut & in Colonienſium editione, & in aliis ejuſmodi ſanctorum Patrum operum Collectionibus, quæ deinceps in lucem prodierunt. Quæ omnes editiones ſub Victoris Uticenſis nomine vulgatæ ſunt præter duas beati Rhenani, in quibus Victor Vitenſis epiſcopus appellatur. Sed verum titulum aſſeruit Petrus Franciſcus Chiffletius in jam laudata editione, quam anno 1664. Divione fieri curavit. Ceterum ne ii qui latine ignorant, tam eximii operis lectione fruſtrarentur, in vernaculam linguam non ſemel translatum eſt. Et primo quidem Gallice prodiit ſæculo præcedenti, anno ſcilicet 1563. opera Franciſci Belforeſtii, Pariſiis apud Gabrielem Buon; & anno 1664. altera in eadem urbe, ab illuſtriſſimo Arnaldo Andillio procurata. Ad hæc Anglice edita eſt anno 1605. Harum vero omnium ad noſtram Victoris Hiſtoriæ editionem adornandam uſi ſumus, collatis inter ſeſe tam mſſ. quam editis codicibus, quorum varias lectiones ſuo loco exhibebimus. Hæc de Victoris Vitenſis Hiſtoria præmittere viſum eſt. De his vero quæ ſpectant ad cetera monumenta, quæ in iſto volumine continentur, fuſius hic differere ſupervacaneum foret, cum ſua unicuique opuſculo præmiſſa admonitio id abunde doceat. Sed tamen ut totius Hiſtoriæ Vandalicæ ſeriem ſub uno, ut ita dicam, oculi conſpectu Lector habere poſſit, poſt eorum quæ hic continentur ſyllabum, Chronologicum indicem exhibemus, in quo ſingula quæque iſtius Hiſtoriæ capita, ſingulis annis, quibus contigiſſe vulgo exiſtimantur, conſignavimus. Si quid vero, immo quidquid à me in toto hujus Hiſtoriæ decurſu peccatum fuerit, benigne accipiat Lector, & meum ſaltem in re tam præclara, ſed fere neglecta, conatum æqui bonique conſulat, animo reputans, nec mihi ſinceri aut veri ſtudium, nec diligentiam, ſed eruditionem argumento parem aliquando defuiſſe, quam ab aliis eruditioribus ſuppleri optamus. Ceterum hæc Vandalicæ perſecutionis Hiſtoria pars

erat

erat totius Hiſtoriæ perſecutionum ab Arianis tum Imperatoribus, tum etiam barbaris excitatarum; quam paratam habebamus: cujus aliam partem, ſi quidem piis & eruditis viris non diſplicituram intellexerimus, cum tempus erit magis oportunum, typis mandare curabimus.

IN-

Digitized by Google

INCIPIT HISTORIA PERSECUTIONIS AFRICÆ PROVINCIÆ

Tempore Geiſerici & Hunerici regum Vandalorum, ſcribente eam SANCTO VICTORE epiſcopo patriæ Vitenſis.

Ad complures mſs. codd. & veteres editiones emendata.

PROLOGUS.

QUONDAM veteres ob ſtudium ſapientiæ enucleare atque ſciſcitari aſſidue minime deſiſtebant; quæ forte, vel qualia, proſpere vel ſecus, provinciis, locis, aut regionibus eveniſſent, de quibus vel in quibus exacuentes ſtylum ingenii ſui, redolente magiſterii flore, ignaris hiſtoriarum calathos * offerrent gratuito munere propinatos; dabantque operam, ut nequaquam lateret in totum, quod in parte fuerat geſtum. Sed illi faſtu mundialis amoris inflati, gloriam elationis ſuæ longe lateque geſtiebant laudabiliter diffamari. At vero venerabilitas ſtudii tui, hiſtoriam texere jubens *, inquirit, ſimili quidem fervore, diſpari tamen amore: &

VICTOR VITENSIS. Nota 1. Not. 2.

Pſal. 33. 2. illi ut laudarentur in ſæculo, ipſe ut præclarus appareas in futuro, & dicas: *In Domino laudabitur anima mea: audiant manſueti & lætentur.* Poteris, inquis, ut voles, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum cælitus accepiſti, eruditus à tanto Pontifice, totoque laudis genere prædicando beato DIA-

n. 3. DOCHO *, cujus, ut aſtra lucentia exſtant quamplurima catholici dogmatis monimenta dictorum. Et ſat eſt tibi ut æquipares doctrinam Doctoris: quia eſt ſatis diſcipulo, ut ſit quomodo magiſter ejus. Alium video Timotheum, ab incunabulis infantiæ ſacris litteris eruditum: necnon inter alios ſublimem atque expeditum Lucam, arte medicum, apoſtoli Pauli gentium doctoris diſcipulum. Ego namque jubentis imperio obedientiæ cervicem ſubmittens, quæ obvenerunt in partibus Africæ, debacchantibus Arianis, ſenſim breviterque indicare tentabo, & quaſi ruſticus operarius defatigatis ulnis, aurum colligam de antris occultis, ſpeciem vero adhuc ſordentem atque confuſam, non cunctabor artificis judi-

* al. pictu- cio igni examinandam contradere, qui mo-

rare. netarios poſſit ſolidos efformare *.

VICTO-

Victoris Vitenſis Lib. I.

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De perſecutione Vandalica.

Victoris Vitenſis Lib. I.

LIBER PRIMUS.

Geiſerici Vandalorum regis in Africa perſecutio.

Vandalorũ ingreſſus in Africam. *An. 487.

I. SExageſimus nunc, ut clarum eſt, agitur annus *, ex quo populus ille crudelis ac ſævus Vandalicæ gentis Africæ miſerabilis * attigit fines, tranſvadans facili tranſitu per anguſtias maris, qua inter Hiſpaniam, Africamque æquor hoc magnum & ſpatioſum, biſſenis millibus anguſto ſe limite coartavit. Tranſiens igitur quantitas univerſa, calliditate Geiſerici ducis, ut famam terribilem ſuæ faceret gentis, ilico ſtatuit omnem multitudinem numerari, quam huic luci ad illam uſque diem uterus profuderat ventris. Qui reperti ſunt ſenes, juvenes, parvuli, ſervi vel domini, octoginta millia numerati. Qua opinione divulgata, uſque in hodiernum à neſcientibus armatorum tantus numerus æſtimatur *, cum ſit nunc exiguus & infirmus. Invenientes igitur pacatam quietamque provinciam, ſpecioſitatem totius terræ florentis, quaquaverſum, impietatis agminibus impetebant *, devaſtando depopulabantur, incendio atque homicidiis totum exterminantes. Sed nec arbuſtis fructiferis omnimode * parcebant; ne fortè quos antra montium, aut prærupta terrarum, vel ſecluſa quæque occultaverant, poſt eorum tranſitum illis pabulis nutrirentur: & ſic eadem, atque iterum tali crudelitate furentibus, ab eorum contagione nullus remanſit locus immunis. Præſertim in eccleſiis, baſilicisque ſanctorum, cœmeteriis vel monaſteriis ſceleratius ſæviebant, ut majoribus incendiis domos orationis magis quam urbes, cunctaque opida concremarent. Ubi forte venerabilis aulæ clauſas repererant portas, certatim ictibus dextralium, aditum reſerabant, ut recte tunc diceretur: *Quaſi in ſilva lignorum, ſecuribus conſciderunt januas ejus in idipſum: in ſecuri & aſcia dejecerunt eam. Incenderunt igni ſanctuarium tuum in terra; polluerunt tabernaculum nominis tui.*

*al. miſerabiles.

n. 4.

*al. impendebant.

*al. omnino.

Pſal. 75. v. 6. 7.

VICTORIS VITENSIS LIB. I.

Eorum ſç. vitia.

II. Quanti tunc ab eis præclari Pontifices & nobiles ſacerdotes diverſis pœnarum generibus exſtincti ſunt; ut traderent ſi quid auri vel argenti proprium, vel ec-
n. 5. cleſiaſticum * haberent? Et dum quæ erant, urgentibus pœnis facilius proderentur, iterum crudelibus tormentis oblatores urgebant, autumantes quamdam partem, non totum eſſe oblatum: & quanto plus dabatur, tanto amplius quempiam habere credebant. Aliis palorum vectibus ora reſerantes; fœtidum cœnum ob confeſſionem pecuniæ faucibus ingerebant; nonnullos in frontibus & tibiis, nervis remugientibus torquendo cruciabant. Pleriſque aquam marinam, aliis acetum, amurcam, liquamenque & alia multa atque crudelia, tamquam utribus imbutis ori appoſita, ſine miſericordia porrigebant. Non infirmior ſexus, non conſideratio nobilitatis, non reverentia ſacerdotalis, crudeles animos mitigabat: quin immo ibi exaggerabatur ira furoris, ubi honorem conſpexerant dignitatis. Quantis Sacerdotibus,
n. 6. quantiſque Illuſtribus * onera ingentia, uti camelis vel aliis generibus jumentorum impoſuerint, nequeo narrare, quos ſtimulis ferreis ad ambulandum urgebant: quorum nonnulli ſub faſcibus miſerabiliter animas emiſere. Senilis maturitas atque veneranda canities, quæ cæſariem capitis ut lanam candidam dealbarat, nullam ſibi ab hoſpitibus * miſeri-
n. 7. cordiam vindicabat. Sed etiam parvulos ab uberibus maternis rapiens barbarus furor, inſontem infantiam allidebat ad terram.
n. 8. Alii * è regione pedes tenentes, à meatu prorſus naturali uſque ad arcem capitis diſſipabant: quando tunc forte Sion captiva cantabat;
4. Reg. 8. 12. Dixit inimicus incendere fines meos, interficere infantes meos, & parvulos meos ſe eliſurum ad terram.

Ædificia ſubverſa.

III. In ædificiis nonnullis magnarum ædium, vel domorum, ubi miniſterium ignis minus valuerat, tectis admodum deſpicatis *, pulcritudinem parietum ſolo æquabant; ut nunc antiqua illa ſpecioſitas civitatum, nec quia * fuerit prorſus appareat. Sed & urbes quamplurimæ, aut raris, aut nullis habiraroribus incoluntur. Nam & hodie ſi qua ſuperſunt, ſubinde deſolantur, ſicut in Carthagine odii cauſa, theatra, ædem Memoriæ, & viam, quæ Cæleſtis * n. 9.
vocabatur, funditus deleverunt. Et ut de neceſſariis loquar, baſilicam majorem *, ubi corpora ſanctarum martyrum Perpetuæ atque Felicitatis ſepulta ſunt, Celerinæ * vel Scillitanorum, & alias quas non deſtruxerant, ſuæ religioni licentia tyrannica manciparunt. Ubi vero munitiones aliquæ videbantur, quas hoſtilitas barbarici furoris oppugnare nequiret, congregatis in circuitu caſtrorum innumerabilibus turbis, gladiis feralibus cruciabant: ut putrefactis cadaveribus, quos adire non poterant arcerent murorum defenſione, corporum liqueſcentium enecarent fœtore. Quanti & quam numeroſi tunc ab eis cruciati ſunt Sacerdotes, explicare quis poterit? Tunc enim & noſtræ civitatis venerabilis PAPINIANUS, * antiſtes, n. 11.
candentis ferri laminis toto aduſtus eſt corpore. Similiter & MANSUETUS Uricitanus *, n. 12.
in porta incenſus eſt Fornitana. Qua tempeſtate Hipporegium obſeſſa eſt civitas, quam omni laude dignus beatus AUGUSTINUS, librorum multorum confector, pontifex gubernabat. Tunc illud eloquentiæ, quod ubertim per omnes campos Eccleſiæ decurrebat, ipſo metu ſiccatum eſt flumen, atque dulcedo ſuavitatis dulcius propinata, in amaritudinem abſynthii verſa eſt, ut Davidicum præconium conveniret: *Dum conſiſteret peccator adverſum me, obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Uſque ad illud tempus

* Colò. diſſipatis.
* al. quæ
* Colb. 2. Majorum n. 10.
Pſal. 38. ℣. 2. 3.

pus ducentos jam triginta & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus epiſtolis, vel expoſitione totius Pſalterii, & Evangeliorum, atque tractatibus popularibus, quos græci homilias vocant, quorum numerum comprehendere ſatis impoſſibile eſt* n. 13.

Carthagin. excidium. IV. Quid multa? Poſt has truces impietatis inſanias, ipſam urbem maximam Carthaginem Geiſericus tenuit & intravit; & antiquam illam ingenuam ac nobilem libertatem in ſervitutem redegit*. n. 14. Nam & ſenatorum urbis non parvam multitudinem captivavit. Et inde propoſuit decretum, ut unuſquiſque auri, argenti, gemmarum, veſtimentorumque pretioſorum quodcumque haberet afferret*: & ita in brevi avitas atque paternas opes tali induſtria abſtulit rapax. Diſponens quoque ſingulas quaſque provincias, ſibi Byzacenam, Abaritanam, atque Getuliam, & partem Numidiæ reſervavit: exercitui vero Zeugitanam vel Proconſularem funiculo hereditatis diviſit; Valentiniano adhuc imperatore, reliquas licet jam exterminatas provincias defendente: poſt cujus mortem, totius Africæ ambitum obtinuit, necnon & inſulas maximas, Sardiniam, Siciliam, Corſicam, Ebuſum*, Majoricam, Minoricam, & alias multas ſuperbia ſibi conſueta defendit. n. 15. Quarum unam illarum, id eſt, Siciliam, Odoacro Italiæ regi poſtmodum tributario jure conceſſit: ex qua ei Odoacer ſingulis quibuſque temporibus, ut domino tributa dependit, aliquam tamen ſibi reſervans partem. Præterea præcipere nequaquam cunctatus eſt Vandalis, ut Epiſcopos atque laicos nobiles de ſuis eccleſiis & ſedibus* nudos penitus effugarent. Quod ſi optione propoſita exire tardarent, ſervi perpetuo remanerent. Quod etiam in plurimis factum eſt: multos enim Epiſcopos, & laicos, claros atque honoratos viros, ſervos eſſe novimus Vandalorum.

*al. offerret.

*al. & locis.

Clerum pellit. V. Tunc vero memoratæ urbis Epiſcopum, id eſt, Carthaginis, Deo & hominibus manifeſtum, nomine Quodvultdeum*, & maximam turbam clericorum n. 16. navibus fractis impoſitos, nudos atque exſpoliatos expelli præcepit. Quos Deus miſeratione bonitatis ſuæ, proſpera navigatione Neapolim Campaniæ perducere dignatus eſt civitatem. Senatorum atque honoratorum* multitudinem, n. 17. primò exſilio crudeli contrivit, poſtea transmarinas in partes projecit. Pulſo namque Epiſcopo, ut præfati ſumus, cum clero venerabili, ilico eccleſiam nomine Reſtitutam*, in n. 18. qua ſemper Epiſcopi commanebant, ſuæ religioni mancipavit, atque univerſas, quæ intra muros fuerant civitatis, cum ſuis divitiis abſtulit. Sed etiam foris muros quaſcumque voluit occupavit, & præcipue duas egregias & amplas ſancti martyris Cypriani; unam ubi ſanguinem fudit, aliam ubi ejus ſepultum eſt corpus, qui locus Mappalia vocitatur. preces pro defunctis. Quis vero ſuſtineat, atque poſſit ſine lacrymis recordari, dum præciperet noſtrorum corpora defunctorum, ſine ſolemnitate hymnorum, cum ſilentio ad ſepulturam perduci? Addit adhuc, ut & pars clericorum quæ remanſerat, pœnali exſilio truderetur* Et dum iſta fierent, qui ſupererant magni ſacerdotes atque inſignes viri memoratarum provinciarum quas diviſerat Vandalis, cogitaverunt ſupplicandi gratia Regem adire. Qui dum, ut moris eſt, ad Maxilitanum littus exiſſet, quod Ligula vulgi conſuetudine vocitatur, amiſſis jam eccleſiis, & rebus occurrere auſi ſunt*; n. 19. ſupplicantes, ut ad conſolandum populum Dei, ſaltem habitandi facultas, Vandalis jam dominan-

*al. exitio traderetur.

minantibus, concederetur. Quibus ille per internuncium rabido ore reſpondiſſe fertur. Decrevi ego de nomine & genere veſtro nullum dimittere, & vos auderis talia poſtulare? Quos etiam vicino mari voluit eadem hora demergere, niſi à ſuis diu, ne hoc faceret, rogaretur. Recedente igitur illi, triſtitia & mærore confecti, cœperunt qualiter poterant, & ubi poterant, ablatis eccleſiis divina myſteria celebrare. Subinde autem creſcente opibus regno, major cœpit & ſuperbia propagari.

Sebaſtiani fides.

VI. Referam autem factum, quod ipſo geſtum eſt tempore. Fuit comes quidam SEBASTIANUS*, famoſi illius gener comitis BONIFACII, acer conſilio, & ſtrenuus in bello: cujus Geiſericus, ſicut conſilia neceſſaria habebat, ita & præſentiam formidabat. Cupiens autem illum exſtinguere, occaſionem mortis de religione quæſivir. Cogitavit Rex ut præſentibus Epiſcopis atque domeſticis ſuis, Sebaſtianum taliter conveniret. Sebaſtiane, inquit, ſcio quia fideliter nobis adhærere juraſti, cujus veritatem ſacramenti labores tui vigilantiaque demonſtrant. Sed ut nobis connexa ſemper jugiſque maneat amicitia tua, hoc placuit præſentibus ſacerdotibus noſtris, ut ejus efficiaris cultor religionis, quam & nos, & noſter populus veneramur. Cui Sebaſtianus, rem inveniens miram multiſque neceſſariam, pro tempore acute reſpondit: Quæſo, domine Rex, ut nunc unus panis mundiſſimus ac ſimilaceus adferatur*. Qui cum ignoraſſet Geiſericus Sebaſtiani victoriam, ilico juſſit adferri. Apprehendens itaque Sebaſtianus mundiſſimum panem, ita effatus eſt. Hic panis ut ad tantum decorem ſplendoris veniret, quo menſæ regiæ neceſſarius haberetur, diſcuſſa ſpuria furfuris, ex maſſa ſimilaginis conſperſus, per aquam tranſivit & ignem: idcirco & aſpectu clarus, & eſu ſuavis habetur. Ita & ego mola Catholicæ matris commolitus, & cribro examinationis ut ſimila munda purgatus, rigatus ſum aqua baptiſmatis, & igne ſancti Spiritus coctus. Et ut hic panis de furno, ita & ego per officia ſacramentorum divinorum, artifice Deo, de fonte mundus aſcandi. Sed fiat, ſi velis, quod ipſe propono. Iſte panis confringatur in fruſta, madidetur aqua, & iterum conſpergatur, mittaturque in furnum: ſi melior exierit, faciam quod hortaris. Quam propoſitionem Geiſericus cum omnibus qui aderant cum audiſſet, ita ligatus eſt, ut ſe ſolvere omnino non poſſet. Quare alius* generis argumento poſtea bellicoſum virum occidit.

n. 20.

*al. ſimilagineus.

*al. quem alio.

perſecutio gravis.

VII. Et ut ad id redeamus unde digreſſi ſumus, terret præceptis feralibus, ut in medio Vandalorum noſtri nullatenus reſpirarent, neque uſquam orandi aut IMMOLANDI* concederetur gementibus locus; ut manifeſte n. 21.
tunc prophetiæ vaticinium compleretur: *Non eſt in hoc tempore Princeps, aut Propheta, vel Dux, neque locus ad ſacrificandum nomini tuo*. Dan. 3. 38.
Nam & diverſæ calumniæ non deerant quotidie, etiam illi ſacerdotibus qui in his regionibus verſabantur, quæ Regis palatio tributa pendebant. Et ſi forſitan quiſpiam, ut moris eſt, dum Dei populum admoneret, Pharaonem, Nabuchodonoſor, Holofernem, aut aliquem ſimilem nominaſſet, objiciebatur illi, quod in perſonam Regis iſta dixiſſet, & ſtatim exſilio trudebatur. Hoc enim perſecutionis genus agebatur, hic aperte, alibi occulte, ut piorum nomen talibus inſidiis interiret. Qua de re plurimos ſacerdotum tunc novimus relegatos, ſicut URBANUM Girbenſem, CRESCENTEM metropolitanum* Aquitaniæ civitatis, qui centum viginti,

ti præerat Epiſcopis, HABETDEUM Teudalenſem, EUSTRA-
TIUM Suffectanum *: & Tripo-
*al. ſuffetanum. litanos duos, VICES Sabrate-
num *: & CRESCONIUM Oen-
n. 23. ſem : & Adrumetinæ civitatis
FELICEM epiſcopum, ob hoc
quod ſuſcepiſſet quemdam JO-
HANNEM monachum tranſmari-
num ; ſed & alios multos, quos
longum eſt enarrare. Quibus ta-
meu in exſilio poſitis dum obitus
obveniſſet, non licebat alios eo-
rum civitatibus ordinari epiſco-
pos. Inter hæc tamen Dei popu-
lus in fide conſiſtens, ut examen
apum cereas ædificans manſiones,
creſcendo melleis fidei calculis *
n. 24. firmabatur; ut impleretur illa ſen-
Exod. 1. 12. tentia : *Quanto magis eos affligebant, tanto magis multiplicabantur, & invaleſcebant nimis.*

VIII. Poſt hæc factum eſt,
Deogratias' virtutes. ſupplicante Valentiniano Augu-
ſto, Carthaginenſi eccleſiæ poſt
longum ſilentium deſolationis,
epiſcopum ordinari, nomine DEO-
GRATIAS : cujus ſi nitatur quiſ-
quam quas per illum virtutes Do-
minus fecerit, paulatim excute-
*al. excurrare. re *, ante incipient verba deficere,
quam ille aliquid valeat ex-
plicare. Illo igitur epiſcopo con-
ſtituto factum eſt peccatis urgen-
tibus, ut urbem illam quondam
nobiliſſimam atque famoſiſſimam
quinto decimo regni ſui anno Gei-
anno 455. ſericus caperet Romam : & ſimul
exinde Regum multorum divitias
cum populis captivavit. Quæ
dum multitudo captivorum Afri-
canum attingeret littus, divi-
dentibus Vandalis & Mauris in-
gentem populi quantitatem, ut
moris eſt barbaris, mariti ab
uxoribus, & liberi à parentibus
ſeparabantur. Statim ſategit vir
Deo plenus & carus, univerſa
miniſterii vaſa aurea vel argen-
tea diſtrahere, & libertetem de
ſervitute barbarica liberare, &
ut conjugia fœderata manerent,
& pignora genitoribus redderen-
tur. Et quia loca nulla ſufficiebant
ad capeſſendam multitudinem tan-
tam, baſilicas duas nominatas &
amplas, Fauſti *, & Novarum,
cum lectulis atque ſtraminibus n. 25.
deputavit : decernens per ſingulos
dies, quantum quis pru merito
acciperet. Et quia pleroſque in-
ſuetudo * navigii & crudelitas ca- *al. manſio.
ptivitatis afflixerat, non parvus
inter eos numerus fuerat ægro-
torum, quos ille beatus Antiſtes,
ut nutrix pia, per momenta ſin-
gula cum medicis * circumbibat; *al. vice medici.
ſequentibus cibis, ut inſpecta ve-
na, quod cui opus eſſet, illo pre-
ſente daretur. Sed nec nocturnis
horis ad hoc opere miſericordiæ
feriabatur; ſed pergebat excurrens
per ſingulos lectos, ſciſcitans qua-
liter quiſque ſe haberet. Ita ſe
huic tradiderat omnino * labori, *Colb. r. omni.
ut nec deſeſſis membris, nec
carioſæ jam ſenectuti parceret.
Quare livore Ariani ſuccenſi,
dolis eum quam plurimis volue-
runt ſæpius enecare. Quod cre-
do, prævidens Dominus, cito
paſtorem ſuum de manibus acci-
pitrum voluit liberare. Cujus exi-
tum ita Urbici * captivi planxe-
runt, ut tunc ſe putarent magis n. 26.
tradi manibus Barbarorum, quan-
do ille perrexit ad cælum. Fun-
ctus eſt autem ſacerdotio annis
tribus. Cujus amore & deſiderio
populus intentus potuerat mem-
bra digni corporis rapere, niſi
conſilio prudenti, dum pro more
* orationi vacatur, neſciente mul- n. 27.
titudine ſepeliretur.

IX. Et quia tacendum ſemper Thomas Conf.
non eſt de impietatibus hæreti-
corum, nec verecundum pote-
rit eſſe quod ad laudem proficit
patientis ; ordinatus quondam ſa-
cerdos, nomine THOMAS *, dum n. 28.
variis ab eis inſidiis ſæpius arta-
retur, quodam tempore venerabi-
lem ſenem in publico * facie ca- *al. publica.
tomis ciciderunt. Quod ille non
ad opprobrium, ſed ad merce-
dem computans gloriæ ſuæ, in
Domino lætabatur. Undem fa-
ctum eſt, ut poſt obitum epiſcopi
Car-

Carthaginis, Zeugitanæ & Pro-
conſulari provinciæ epiſcopos in-
terdiceret ordinandos, quorum e-
rat numerus centum ſexaginta
quatuor. Qui paulatim deficien-
tes, nunc, ſi vel ipſi ſuperſunt,
tres tantum eſſe videntur; VIN-
n. 29. CENTIUS Gigitanus *; PAU-
n. 30. LUS Sinnaritanus *, vere merito
& nomine Paulus; & alius
QUINTIANUS, qui nunc per-
ſecutionem fugiens, apud Edeſ-
n. 31. ſam * Macedoniæ civitatem com-
manet peregrinus.

n. 32. X. Sed etiam * tunc martyres
Maxima & alii Mart. & Conf. quam plurimi fuiſſe probantur.
Confeſſorum autem ingens & plu-
rima multitudo, ex quibus aliquos
narrare tentabo. Erant tunc ſer-
vi cujuſdam Vandali. Fuit au-
tem hic Vandalus de illis, quos
Millenarios vocant, MARTI-
n. 33. NIANUS *, SATURIANUS, &
eorum duo germani: erat & quæ-
dam conſerva eorum egregia Chri-
ſti ancilla, nomine MAXIMA,
* al. mente. corpore ſimul & corde * decora.
Et quia Martinianus armifactor
erat, & domino ſuo ſatis videba-
tur acceptus, & Maxima univer-
ſæ domui dominabatur; credidit
Vandalus, ut fideles ſibi ma-
gis memoratos faceret famulos,
Martinianum Maximamque con-
jugali conſortio ſociare. Marti-
nianus adoleſcentulorum ſæcula-
rium more conjugium affectabat:
Maximaque, jam Deo ſacrata,
humanas nuptias refutabat. At
ubi ventum eſt ut cubiculi adi-
rentur ſecreta ſilentia, & Marti-
nianus neſciens quid de illo decre-
verat Deus, maritali fiducia qua-
ſi cum conjuge cuperet cubitare,
viva voce ei memorata famula
Chriſti reſpondit: Chriſto ego, o
Martiniane frater, membra mei
corporis dedicavi, nec poſſum hu-
manum ſortiri conjugium, ha-
bens jam cæleſtem & verum ſpon-
ſum. Sed dabo conſilium. Si ve-
lis, poteris & ipſe tibi præſta-
re, dum licet, ut cui ego concu-
pivi nubere, delecteris & ipſe
ſervire. Ita factum eſt, Domino
procurante, ut obediens Virgini et-
iam adoleſcens ſuam animam lu-
craretur. Neſciente igitur Vanda-
lo ſpiritalis ſecreti commercium,
compunctus atque mutatus Marti-
nianus, etiam ſuis fratribus per-
ſuaſit, ut theſaurum quem inve-
nerat, haberent, utpote germa-
ni, communem. Converſus ita-
que, cum tribus fratribus ſuis,
Dei quoque puella comitante,
nocte clam egredientes, Tabrace-
no * monaſterio; cui præerat tunc n. 34.
nobilis paſtor ANDREAS, ſo-
ciantur. Illa vero haud procul
monaſterium incoluit puellarum.
Sciſcitante igitur Barbaro inquiſi-
tionibus & muneribus crebris,
quod geſtum erat celari non po-
tuit. Inveniens itaque jam non
ſua, ſed Chriſti mancipia, conji-
cit in vinculis; & variis tormentis
Dei famulos inſectatur; agens
cum eis non tantum ut pariter mi-
ſcerentur, ſed, quod gravius eſt,
per rebaptizationis cœnum, fidei
ſuæ ornamenta turparent. Perve-
nit hoc ipſum uſque ad noti-
tiam Geiſerici regis, qui præce-
pit; ut tamdiu implacabilis herus
ſervos affligeret, quamdiu il-
lius ſuccumberent voluntati. Ju-
bet in modum ferrarum fuſtes
robuſtos veluti palmatos cum ſtir-
pibus fieri, qui quatientibus * * Colb. r. quatientes
tergis non ſolum oſſa confringe-
rent, ſed etiam terebrantes acu-
lei intrinſecus remanerent. Qui
dum ſanguis efflueret, & diſſi-
patis carnibus viſcera nudaren-
tur, ſequenti die, Chriſto me-
dente, ſemper incolumes redde-
bantur. Hoc ſæpius ac multo fa-
ctum eſt tempore, & * nulla pla- * Mart. ut
garum veſtigia videbantur, ſan-
cto Spiritu ſubinde curante. Poſt
hoc artantur * maxime dura cu- n. 35.
ſtodia, compedeque crudeli ex-
tenduntur. quibus eum Dei ſer-
vorum viſitantium non deeſſet
frequentia videntibus cunctis in-
gentium lignorum putreſcens ſo-
luta eſt fortitudo. Miracu-
lum

lum hoc & voce omnium cele-
bratur, & nobis ille, ad quem
cuſtodia pertinebat, cum ſacra-
mento teſtatus eſt ita fuiſſe.
XI. Aſt ubi Vandalus virtu-
tem neglexit cognoſcere divi-
nam, cœpit in domo ejus vindi-
catrix ira graſſari. Moritur ipſe
ſimul & filii; familiæ atque ani-
malium, quæcumque optima e-
rant, pariter intereunt. Rema-
nens itaque domina vidua, mari-
to, filiis, & ſubſtantia deſtituta,
ſervos Chriſti cognato Regis Ser-
* al. Seſaconi. ſaoni * gratia muneris offert. Qui
cum eos, utpote oblatos, cum
gratulatione nimia ſuſcepiſſet, fi-
lios & domeſticos ejus Sancto-
rum merito male cœpit dæmon
variis motibus agitare. Ex ordi-
ne ille cognatus, ut geſtum erat
ſuggerit Regi. Decernit ſtatim
Rex, cuidam gentili regi Mau-
rorum, cui nomen inerat Cap-
* al. Capſum. ſur *, religandos debere tranſmit-
ti. Maximam vero Chriſti famu-
lam confuſus & victus propriæ
n. 36. * voluntati dimiſit; quæ nunc
ſupereſt virgo, mater multarum
virginum Dei, nobis etiam ne-
quaquam ignota. Pervenientes
autem traduntur memorato Regi
Maurorum, commanenti in parte
eremi, quæ dicitur Capra-picta.
Videntes igitur Chriſti diſcipuli
multa apud gentiles illicita ſacri-
ficiorum ſacrilegia, cœperunt
prædicatione & converſatione ſua
ad cognitionem Domini Dei no-
ſtri barbaros invitare: & tali
modo ingentem multitudinem gen-
tilium barbarorum Chriſto Do-
mino lucraverunt, ubi antea à
nullo fama Chriſtiani nominis
fuerat divulgata. Tunc deinde co-
gitant quid fieret, ut ager jam
cultus, & ingraminatus vomere
prædicationis, evangelicum ſu-
ſciperet ſemen, & imbre ſacri
Baptiſmatis rigaretur. Mittunt
legatos per itinera diſtenta deſer-
ti: pervenitur tandem ad civita-
tem Romanam: rogatur Epiſco-
pus, ut Presbyterum ac miniſtros
credenti populo deſtinaret. Ex-
plet * cum gaudio quod petebatur
Pontifex: Dei conſtruitur eccle-
ſia, baptizatur ſimul multitudo n. 37.
maxima barbarorum, & de lupis
grex fœcundus multiplicatur agno-
rum. Hoc Geiſerico relatione ſua
renunciat Capſur. De qua re ſur- Martyriū complent.
gens invidia jubet famulos Dei
ligatis pedibus poſt terga curren-
tium quadrigarum, inter ſpinoſa
loca ſilvarum pariter interire; ut
ducta atque reducta dumoſis ligno-
rum aculeis innocentium corpora
carperentur, ita deligati, ut exi-
tum ſuum invicem perviderent.
Qui cum vincti *, currentibus in- n. 38.
domitis equis, plangentibus Mau-
ris ſeſe mutuo conſpicerent, Va-
le ſibi in anguſto fugæ unuſquiſ-
que ita dicebat: Frater ora pro
me; Implevit Deus deſiderium
noſtrum. Taliter pervenitur ad
regnum cœlorum. Itaque orando
atque pſallendo, gaudentibus An-
gelis pias animas emiſere. Ubi uſ-
que in hodiernum diem non deſi-
nit ingentia mirabilia Jeſus Chri-
ſtus Dominus noſter operari. Nam
nobis beatus quondam FAUSTUS
Buronitanus * epiſcopus atteſtatus n. 39.
eſt, cæcam quandam mulierem
illuminatam fuiſſe, ubi ipſe ade-
rat præſens.
XII. Accenditur poſt hæc ad- Perſecutio
verſus Dei Eccleſiam Geiſericus. fit acrior.
Mittit Proculum quemdam in pro-
vinciam Zeugitanam, qui coarta-
ret ad tradendum miniſteria divi-
na, vel libros cunctos, Domini
ſacerdotes, ut primo armis nuda-
ret, & ita facilius inermes hoſtis
callidus captivaret. Quibus * ſe n. 40.
non poſſe tradere clamantibus ſa-
cerdotibus, ipſi rapaci manu cun-
cta depopulabantur, atque de pal-
liis altaris, pro nefas! camiſias
ſibi & femoralia faciebant. Qui
tamen Proculus, hujus rei exſecu-
tor, fruſtatim ſibi comedens lin-
guam, in brevi turpiſſima conſum-
tus eſt morte. Tunc etiam ſan-
ctus VALERIANUS Abbenzæ * n. 41.
civitatis epiſcopus, dum viriliter

Digitized by Google

ſacramenta divina ne traderet dimicaſſet, foras civitatem ſingularis juſſus eſt pelli : & ita præceptum eſt, ut nullus eum neque in domo, neque in agro dimitteret habitare: qui in ſtrata publica multo tempore nudus * jacuit ſub aere. Annorum autem erat plus octoginta *, quem nos tunc indigni in tali exſilio meruimus ſalutare.

*al. nudo.

n. 42.

XIII. Quodam tempore Paſchalis ſollemnitas agebatur : & dum in quodam loco, qui Regia * vocitatur, ob diei Paſchalis honorem noſtri ſibimet clauſam eccleſiam reſerarent, comperiunt Ariani. Statim quidam presbyter eorum, Adduit * nomine congregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accendit innocentium. Introeunt evaginatis ſpatis, arma corripiunt : alii quoque tecta conſcendunt, & per feneſtras Eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc forte audiente & canente populo Dei, Lector unus in pulpito ſiſtens Alleluiaticum melos canebat. Quo tempore ſagitta in gutture jaculatus, cadente de manibus codice, mortuus poſt cecidit ipſe*. Nam & alii quamplurimi ſagittis & jaculis in medio crepidinis altaris probantur occiſi. Nam qui gladiis tunc interemti non ſunt, poſtea pœnis attriti, regio juſſu omnes pæne necati ſunt, præſertim maturioris ætatis. Alibi namque, ſicut Tinuzudæ* contigit, in magalibus vici Ammoniæ, vel aliis in locis, tempore quo ſacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntes maximo cum furore, CORPUS CHRISTI ET SANGUINEM pavimento ſparſerunt, & illud pollutis pedibus calcaverunt.

n. 43.

n. 44.

Lectoris & c. Martyrium.

n. 45.

n. 46.

Res mira.

XIV. Ipſe enim Geiſericus præceperat, ita perſuadentibus Epiſcopis ſuis, ut intra aulam ſuam, filiorumque ſuorum, non niſi Ariani per diverſa miniſteria ponerentur. Inter alios ventum eſt tunc ad ARMOGASTEM noſtrum. Cujus cum diu ac ſæpius tibias torquendo tumentibus conſtringerent chordis, & frontem, in qua Chriſtus vexillum ſuæ fixerat crucis, rugatam magis quam* aratam diſſcindentes atque migientes oſtenderent, nervi ut fila aranearum, Sancto cælum reſpiciente, crepabant. At ubi tortóres nervicas chordas diſruptas eſſe viderunt, allatis crebrius fortióribus chordis atque cannabinis, illo nihil aliud niſi Chriſti nomen invocante, illa omnia evaneſcebant. Sed & capite deorſum dum ad unum penderet pedem, dormire quaſi ſuper lectum plumis ſtratum, omnibus videbatur. Quem cum Theodericus * regis filius, qui ejus dominus erat, pœnis non valentibus, capite truncari juſſiſſet, à ſuo prohibetur Jocundo presbytero, dicente ſibi: Poteris eum diverſis afflictionibus interficere. Nam ſi gladio peremeris, incipient eum Romani * Martyrem prædicare. Tunc Theodericus in Byzacenam provinciam ad fodiendas eum condemnat ſerobes. Poſtea quaſi ad majus opprobrium, haud procul Carthagine, ubi ab omnibus videretur, eum paſtorem præcepit eſſe vaccarum. Inter hæc dum, Domino revelante, dormitionis ſuæ proximum cerneret diem, advocat quemdam FELICEM, venerabilem Chriſtianum, procuratorem domus filii Regis, qui Armogaſtem ut Apoſtolum venerabetur; dicitque illi: Tempus meæ reſolutionis advenit. Obſecro te per fidem quam utrique tenemus, ut ſub hac ilice*, me ſepelire digneris rediturus Deo * noſtro, niſi feceris, rationem. Non quod ille curaret, ubi aut qualiter ſuum ſepeliretur corpus: ſed ut illud demonſtraretur, quod ſervo ſuo revelaverat Chriſtus *. Reſpondit Felix, & dixit: Abſit à nobis, Confeſſor venerabilis; ſed ſepeliam te in una baſilicarum cum triumpho & gratia quam mereris. Cui beatus Armogaſtes: Non, ſed

n. 47.

n. 48.

n. 49.

n. 50. *al. Domino.

*al. Deus.

Digitized by Google

quod dixi facturus es. Ille timens Dei hominem contriſtare, veraciter quod juſſerat promiſit ſe eſſe facturum. Statim intra pauciſ-
n. 51. ſimos dies, comes * bonæ confeſſionis de hac vita migravit. Feſtinavit igitur Felix, ſibi delegarum ſub arbore fodere ſepulcrum. Cui cum intextæ radices & ſoliditas aridæ telluris moram facerent, & labore angeretur quod tardius ſancti membra corporis humarentur: tandem abſciſſis radicibus multo altius terram cavans, conſpicit ſarcofagum ſplendidiſſimi marmoris præparatum, qualem forte nullus omnino habuit Regum.

Arcl inimus Conf. XV. Sed nec quemdam ARCHINIMUM nomine, Maſcula-
n. 52. num*, debeo præterire: qui cum multis inſidiis premeretur, ut catholicam amitteret fidem, ipſe eum Rex poſtea blandiendo affatibus ſæcularibus invitabat, pro-
* al. delicus. mittens multis eum divitiis * cumulandum, ſi voluntati ejus auditum facilem commodaſſet. Qui cum fortis atque invictus in fide maneret, jubet eum ſubire ſententiam capitalem; ita tamen callidus occulte præcipiens, ut ſi in illa hora vibrantis gladii pertimeſceret ictum, magis eum occideret, ne Martyrem glorioſum feciſſet: ſi autem fortem in confeſſione conſpiceret, à gladio temperaret. Sed ille ut columna immobilis Chriſto ſolidante fortis effectus, Confeſſor revertitur glorioſus. Etſi Martyrem invidus hoſtis noluit facere, Confeſſorem tamen noſtrum non potuit violare.

XVI. Novimus & alium ea tempeſtate, nomine SATURUM; qui, cum lucidum eſſet membrum Eccleſiæ Chriſti, & pravitatem Arianorum libertate catholica frequenter argueret, (fuit hic procurator domus Hunerici,)
* n. 53. convenitur, accuſante Marivado * quodam Diacono, quem Hunericus infauſtus ſingulariter honorabat, ut fieret Saturus Arianus. Promittuntur honores & divitiæ multæ ſi faceret, præparantur ſupplicia dira ſi nollet: hac optione propoſita, ut ſi regalibus juſſis non obediret, primo facta diſcuſſione, & ante amiſſa domo vel ſubſtantia, diſtractis omnibus mancipiis ac filiis, uxor ejus, ipſo præſente, camelario in conjugium traderetur. Quod ille plenus Deo magis ut velociter proveniret, impios provocabat. Ob quam cauſam uxor ejus inducias viſa eſt ab his qui exſequebantur, neſciente marito, petiſſe. Accedit ad maritum alia Eva conſilio magiſtrata ſerpentis. Sed ille Adam non fuit, qui illecebroſa vetitæ * arboris poma contingeret: quia non indigens, ſed Saturus vocabatur, ſaturatus * ab ubertate domus Dei, & torrente deliciarum ejus potatus. Advenit mulier ad locum ubi maritus ſingularis orabat, conſciſſis veſtibus, crineque ſoluto, ſecum comitantibus filiis, unamque * infantulam, quæ tunc lactabatur manibus geſtans; quam neſciens projiciens ad pedes mariti, etiam ipſa ſuis genua complectitur ulnis, ſibilans vociferatione draconis: Miſerere mei, dulciſſime, ſimul & tui: miſerere communibus liberis, quos conſpicis ipſe. Non ſubjaceant conditioni ſervili, quos claros proſapia reddidit genetis noſtri. Non ſubjiciar ego indigno & turpi conjugio vivente marito, quæ mihi ſemper inter coævas plaudebam de Saturo meo. Cognoſcit Deus quia invitus facturus es hoc, quod forte voluntarie aliquanti fecerunt. Cui ille Job ſancti voce reſpondit: *Tamquam una ex inſipientibus mulieribus loquuta es.* Formidarem, mulier, ſi ſola eſſet hujus vitæ amara dulcedo. Artificio, conjux, diaboli miniſtras. Si diligeres maritum, numquam ad ſecundam mortem attraheres proprium virum. Diſtrahant * filios, ſeparent

Saturi fides.

Gen. 3.

* al. vitæ.

* al. ſatiatus.

n. 54.

Job 2.10.

* al. detrahant.

Digitized by Google

Victoris Vitensis Lib. I. — Luc. 14. 26.

rent uxorem, auferant ſubſtantiam; mei Domini ego, ſecurus de promiſſis, verba tenebo; Si quis non dimiſerit uxorem, filios, agros, aut domum, meus non poterit eſſe diſcipulus. Quid ultra? Diſcedente muliere cum filiis refutata, confortatur Saturus ad coronam, diſcutitur, exſpoliatur, pœnis conteritur, mendicus dimittitur, interdicitur ei prodeundi acceſſus. Totum ei tulerunt, ſtolam tamen baptiſmatis auferre ei non potuerunt.

XVII. Poſt hæc Geiſericus eccleſiam Carthaginis claudi præcepit, diſſipatis atque diſperſis per diverſa exſiliorum loca, quia Epiſcopus non erat, presbyteris & miniſtris. Quæ vix reſerata eſt Zenone principe ſupplicante per Patricium Severum: & ſic univerſi ab exſilio redierunt. Quæ vero in Hiſpania, in Italia, Dalmatia, Campania, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutiis, Venetia *, Lucania, Epiro-veteri, vel Hellada geſſerit, melius ibi ipſi qui paſſi ſunt miſerabiliter lugendo * narrabunt. Sed jam perſecutionis noſtræ, a Geiſerico quanto ſublimiter, tanto crudeliter geſtæ, iſte ſit finis. Duravit autem in regno annis triginta ſeptem & menſibus tribus.

n. 55. — * al. lugenda.

VICTORIS VITENSIS
EPISCOPI
De perſecutione Vandalica.
LIBER SECUNDUS.
Initia perſecutionis Hunerici.

Hunerici initia. Nota 56.

I. Mortuo igitur Geiſerico, Hunericus * major filius patri ſuccedit. Qui in primordio regni, ut habet ſubtilitas barbarorum, cœpit mitius & moderatius agere, & maxime circa religionem noſtram: ut etiam ubi antea ſub rege Geiſerico præjudicatum * fuerat ne ſpiritales fierent conventus, conventicula concurrerent populorum. Et ut ſe religioſum oſtenderet, ſtatuit * ſollicitius requirendos hæreticos Manichæos; ex quibus multos incendit, plurimos autem diſtraxit navibus tranſmarinis: quos pæne omnes Manichæos ſuæ religionis invenit, & præcipue presbyteros, & diaconos, Arianæ hæreſeos. Unde magis erubeſcens, amplius in illos exarſit. De quibus repertus eſt unus, nomine Clementianus *, monachus illorum, ſcriptum habens in femore: *Manichæus diſcipulus Chriſti Jeſu*. Propter quod magis laudabilior * memoratus tyrannus videbatur: in uno diſplicens, quia cupiditati inſatiabili vehementius inhiabat, & provincias regni ſui variis calumniis atque indictionibus onerabat; ut de illo præcipue diceretur: Rex * egens magnus eſt calumniator. Dedit autem licentiam, Zenone imperatore, atque Placidia * relicta Olibrii rogantibus, ut Carthaginenſis eccleſia ſibi, quem vellet, Epiſcopum ordinaret, quæ jam per viginti qua-

* al. prædicatum. — n. 57. — * al. Demetianus. — n. 58. — n. 59. — n. 60.

tuor

tuor annos tali ornamento fuerat
deſtituta.

Permittit epiſcopi ordinationem. II. Mittit ergo tunc ad eccle-
ſiam Alexandrum Illuſtrem, hu-
juſmodi legationem ferentem, ut
in præſentia ejus Catholicus po-
pulus dignum ſibi peteret ſacerdo-
* *Edit.* Vitared tem: deſtinans quoque per nota-
rium ſuum, nomine Vitarit*,
edictum quod publice legeretur,
hunc continens modum: JUSSIT
* *al.* dicere vobis dominus noſter dici*, quia
„ imperator Zenon, & nobiliſſima
„ Placidia, per Alexandrum virum
„ Illuſtrem ſcripſerunt, petentes, ut
„ eccleſia Carthaginis religionis ve-
„ ſtræ proprium epiſcopum habeat.
„ Hoc fieri præcepit; atque eis re-
„ ſcripſit, vel legatis ab eis directis
„ dici juſſit, ut ſicut petierunt vobis
„ epiſcopum quem volueritis ordine-
„ tis: ſub eo tenore, ut noſtræ re-
„ ligionis Epiſcopi, qui apud Con-
„ ſtantinopolim ſunt, & per alias
„ provincias Orientis, ex ejus præ-
„ cepto liberum arbitrium habeant
„ in Eccleſiis ſuis, quibus voluerint
n. 61. „ linguis, populo tractare*, & le-
„ gem Chriſtianam colere: quemad-
„ modum vos hic, vel in aliis ec-
„ cleſiis, quæ in provinciis Afri-
„ canis conſtitutæ ſunt, liberum ar-
* *al.* habebitis. „ bitrium habetis*, in eccleſiis ve-
„ ſtris Miſſas agere, vel tractare,
„ & quæ legis veſtræ ſunt, quem-
„ admodum vultis, facere. Nam
„ ſi hoc circa eos non fuerit obſer-
* *al.* reſervatum. „ vatum*, tam Epiſcopus qui ordi-
„ natus fuerit, quam clerici, ſed
„ & alii Epiſcopi cum clericis ſuis,
„ qui in Africanis provinciis ſunt,
„ jubebuntur inter Mauros mitti.
„ Quod edictum dum nobis præſen-
„ tibus, quarto decimo Kalendarum
Ed. 2. Juniarum. Juliarum* univerſæ eccleſiæ lege-
retur, gemere cœpimus muſſitan-
tes, eo quod meditantibus dolos
malorum eſſet futura perſecutio
præparata. Et ita Legato dixiſſe
„ probamur: Si ita eſt, interpoſitis
„ his conditionibus periculoſis, hæc
„ Eccleſia epiſcopum non delecta-
* *al.* Gubernet. „ tur habere. Gubernat* eam Chri-
„ ſtus, qui ſemper dignatus eſt gu-
bernare. Quam ſuggeſtionem Le-
gatus accipere neglexit. Simul &
populus, ut tunc fieret, ut ignis
exarſit, cujus erat clamor intole-
rabilis, qui nulla poſſet ratione
ſedari.

III. Ordinato itaque epiſcopo *Eugenii virtutes.*
EUGENIO, viro ſancto, Deo-
que accepto, ſublimis nata eſt
lætitia, & gaudium cumulatum eſt
Eccleſiæ Dei. Exſultat multitudo
Catholica ſub barbara domina-
tione, de ordinatione Pontificis
reparati. Nam maximus numerus
juvenum atque adoleſcentularum,
ſibimet in commune congaudens,
atteſtabatur quod numquam vidiſ-
ſet epiſcopum in throno ſedentem.
Porro ille vir Dei, ſacerdos Eu-
genius cœpit per converſationem
operum bonorum venerabilis &
reverendus haberi, etiam ab eis
qui foris ſunt; & ita eſſe omni-
bus gratus, ut, ſi fas eſſet, ani-
mam ſuam pro eodem univerſos
ponere delectaret. Eleemoſynas
quoque tales per eum Dominus
dignatus eſt facere, ut incredibile
videatur tanta eum impendere,
ubi Eccleſia, totum Barbaris te-
nentibus, nec unius nummi habe-
re cognoſcitur facultatem. Humi-
litatem in illo, caritatem, pieta-
tem divinitus condonatam, ſi quiſ-
quam incipiat laudare, non pote-
rit explicare. Pecuniam apud eum
numquam manſiſſe probatur, niſi
forte tali hora offerretur, quando
jam ſol diei explicans curſum, no-
cturnis tenebris ordinem daret & * *al. add.* ſibi.
locum. Tantum* reſervabat, quan-
tum diei ſufficeret, non quantum
cupiditas expetiſſet, Deo noſtro
ſubinde quotidie ingentia & ma-
jora donante. Sed cum fama e-
jus eſſet ubique celebris atque ma-
nifeſta, cœperunt exinde Aria-
norum Epiſcopi invidia gravi
torqueri, quotidianis, & præci- n. 62.
pue Cyrila*, eum calumniis in-
ſectantes. Quid plurimum? Sug-
gerunt Regi de illo, ut ſuum ne-
quaquam ſederet thronum, ne-
que ad Dei populum verbum fa-
ceret

ceret conſuetum. Deinde (ut) quoſcumque mares vel feminas in habitu barbaro incedentes in eccleſia conſpiceret, prohiberet. Ille reſpondit ut decuit. Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere. Maxime quia ingens fuerat multitudo noſtrorum Catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quod domui regiæ ſerviebant.

Perſecutionis initia.

IV. At ubi ab homine Dei tale reſponſum accepit, ſtatuit in portis eccleſiæ collocari tortores: qui videntes feminam vel maſculum in ſpecie ſuæ gentis ambulantes, ilico palis minoribus dentatis jactis in capite, crinibuſque in eiſdem colligatis, ac vehementius ſtringentes, ſimul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli autem, dum hoc fieret, ſtatim oculos amiſerunt, alii ipſo dolore defuncti ſunt. Mulieres vero poſt hanc pœnam, capitibus pelle nudatis præcone præeunte per plateas, ad oſtenſionem totius civitatis ducebantur. Quod ſibi magis quæ patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos novimus, nec ſcimus aliquem eorum tunc, etiam pœnis urgentibus, à recto itinere deſtitiſſe. At ubi iſto modo, fidei infringere non valuit murum *, cogitat ut noſtræ religionis homines in aula ejus conſtituti, neque annonis, neque ſtipendiis ſolitis potirentur. Addidit quoque & laboribus eos conterere ruſticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum delicatos ad campum Uticenſem, ut ſub ardentis ſolis incendio, cæſpites meſſium deſecarent. Ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino lætabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quam plurimos nullum ei præſtiterat obſequium. Qui cum veraciter excuſaret ſe operari non poſſe, magis violenter juſſus eſt pergere. Sed ubi ad locum ventum eſt, & præſertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate divina, illa arida incolumis Confeſſori reſtituta eſt manus. Hinc jam Hunerici perſecutio doloris atque parturitionis noſtræ ſumpſit initium.

* al. ullum.

Hunericus in ſuos ſævit.

V. Ipſe autem qui ſeſe jam dudum omnibus lenem oſtenderat, deſiderans poſt obitum ſuum filiis, quod * non contigit, regnum (n. 63.) ſtatuere: Theodericum fratrem filioſque ejus, Gentoniſque * fratris nihilominus filios crudeliter (n. 64.) cœpit inſequi. Quorum nullum dimitteret, niſi ei mors deſiderii ſui voluntatem auferret. Primo ſcieos uxorem Theoderici fratris aſtutam, credo, ne forte maritum aut majorem filium, quia *, prudens & ſapiens videbatur, conſiliis acrioribus adverſus tyrannum armaret, crimine impoſito, gladio eam interfici jubet. Poſt quam occiditur & ille filius magnus * litteris inſtitutus, cui ſecundum conſtitutionem Geiſerici *, eo quod (n. 65.) major omnibus eſſet, regnum inter nepotes potiſſimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Adſtante vulgo in media civitate pro gradibus plateæ novæ, epiſcopum ſuæ religionis, nomine Jocundum, quem Patriarcham * vocitabant, præcepit incendio concremari, ob hoc quod (n. 66.) in domo Theoderici germani Regis acceptiſſimus habebatur; cujus forte ſuffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis ſcelere futurum nobis adeſſe proſpeximus malum, aientes invicem ſinguli nobis: Qui in ſuo ita crudelis effectus eſt ſacerdote, quando noſtræ religioni, vel nobis parciturus eſt iſte? Tunc & Gentonis majorem filium, nomine Godagis, cum uxore, abſque ſolatio ſervi aut ancillæ crudeli exſilio delegavit. Fratrem vero Theodericum, poſt occiſionem uxoris, & filii, nudum atque deſtitutum ſimiliter relegavit. Poſt cujus mortem filium qui ſupererat, infantulum, duaſque fi-

* al. qui.

* al. magis.

liſas

lias ejus adultas, impoſitas aſinis, longius affligendo projecit. Sed & Comites quamplurimos & nobiles gentis ſuæ objectionibus falſis inſectans, ob hoc quod germano ſuo faverent, alios incendit, alios gladio jugulavit; imitator exſiſtens Geiſerici patris, qui ſui fratris uxorem ligato pondere lapidum, in
n. 67. Ampſagam * fluvium Cirtenſem famoſum, jactando demerſit, & poſt necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geiſericus pater moriens ſacramento interpoſito commendaverat: quos ille, immemor fidei, & ſacramenti violator, diverſis pœnis & incendiis trucidavit. Nam Heldicum quemdam, quem pater ejus Præpoſitum fecerat regni, jam veteranum atque annoſum, cum dedecore capite truncavit: ejuſque uxorem cum aliâ,
n. 68. nomine Theucaria *, in medio civitatis incendit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandavit, quæ tota die jacentia, rogatus a ſuis Epiſcopis vix veſpere ſepeliri conceſſit. Gamut namque Heldici fratrem, quia ad eccleſiam eorum confugerat, occidere non potuit; quem tamen in loco
* Lor. obſcuro. latrinarum obſcœno * concluſit, multoque eum ibi tempore degere ſtatuit. Poſtea cum caprario quodam & ruſtico, ad faciendas ſcrobes vineis profuturas condemnavit: quos etiam duodeciēs per annum; id eſt, per ſingulos menſes, flagellis crudelibus diſſipabat; vix modico aquæ, cibariique panis conceſſo. Hoc per quinque vel amplius perpeſſi ſunt annos; quibus hæc ſupplicia proficere poterant ad æternam mercedem, ſi Catholici fuiſſent, & fidei ſuæ merito iſta perferrent. Sed ideo iſtud ſilere nequivimus, ut impietas Regis etiam in ſuis minime ſileretur: qui non ſolum epiſcopum ſuum Jocundum, ut ſuperius demonſtravimus, flammis adùſſit, ſed & presbyteros & diacones ſuos, id eſt Arianos, quamplurimos incendit, necnon & beſtiis mancipavit.

VI. Amputatis igitur in brevi omnibus quos timebat, & ſolidans ſibi, ut putabat, regnum, quod breve futurum erat & caducum, omni ex parte otioſus * atque ſecurus, univerſa tela furoris in perſecutiones Eccleſiæ Ca- n. 69.
tholicæ, rugiens ſicut leo, convertit. Ante perſecutionis tamen tempeſtatem, multis præeuntibus viſionibus & ſignis, imminens demonſtratum fuerat malum. Nam ferme ante biennium quam fieret, vidit quidam Fauſti * eccle- n. 70.
ſiam ſolito in ornatu fulgentem, cereis quoque fulgentibus, palliorumque velamine ac lampadibus rutilantem. Et dum lætaretur candore tanti fulgoris, ſubito, ait, luminis illius concupiſcibilis exſtinctus eſt fulgor, ac tenebris ſuccedentibus adverſarius naribus natus eſt fœtor: omniſque illa albatorum turba, expellentibus quibuſdam Æthiopibus minata eſt foras: ob hoc jugiter lamentans, quod eam in claritate priſtina nequaquam viderit iterum reſtitutam. Nam viſionem iſtam nobis præſentibus ſancto retulit Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipſam Fauſti baſilicam refertam turbis innumerabilium populorum, & poſt paululum evacuatam, & repletam porcorum multitudine atque caprarum. Item alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis adhuc ventilatoris judicio necdum à palea ſeparatis; & dum ingentis maſſæ, licet confuſæ, magnitudinem miraretur, ſubito ecce turbo veniens tempeſtatis, ſonivago flatu cœpit adventum ſuum ſurgente pulvere demonſtrare. Cujus impetu palea illa omnis omnino volavit, remanentibus granis. Poſt hæc venit quidam procerus, ſplendido vultu, habituque nitido fulgens, qui cœpit grana vacua macilenta atque ſimilagini reproba purgando projicere. Quæ

Viſiones ante perſecutionē.

Digitized by Google

diu examinans, vix magnitudinem illius maſſæ, licet probatæ, ad acervum tamen perduxit exiguum. Item alius ait: Stabat quidam præcelſus ſuper montem,
n. 71. qui Ziquenſis * dicitur, & clamabat dextera levaque: Migrate, migrate. Alius conſpexit rugiente cælo atque turbato ſulphureas nubes *, ingentes lapides jacula-
n. 72. ri: qui lapides dum cecidiſſent in terram, plus accendebantur, & majoribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos invenerant incendebant. Qui autem vidit, ait, quia cum ſe in quodam cubiculo abſcondiſſet, miſeratione divina ad eum flamma non potuit pervenire. Reor ut illud propheticum
Iſa. 26. 20. compleretur: *Claude oſtium tuum,*
n. 73. *& abſcondere aliquantulum *, donec tranſeat ira Dei.* Vidit & venerabilis PAULUS epiſcopus arborem uſque ad cælos ramis florentibus extenſam, quæ etiam di-
* al. deeſt pæne. latione ſua omnem pæne * Africam opacabat. Et cum univerſi ejus magnitudine & ſpecioſitate gauderent: ecce ſubito, inquit, venit aſinus violentus, qui defricans cervicem ſuam ſuper robur radicum ejus, impulſu ſuo cum ingenti ſonitu illam mirabilem arborem eliſit ad terram. Sed &
n. 74. QUINTIANUS * honorabilis epiſcopus vidit ſe ſuper quemdam montem ſtare, de quo conſpiciebat gregem innumerabilium o-
* al. ad. ſuarum. vium *, & in medio gregis duæ erant ollæ nimium bullientes. Aderant autem ovium occiſores, qui earum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo gregis conſumta eſt. Reor ego illas duas ollas, Siccenſem &
n. 75. Larenſem * duas eſſe civitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, & à quibus incendium initium ſumſit; aut Hunericum regem, & Cyrilam epiſcopum ejus. Sed de multis viſionibus, quia brevitati conſulendum fuit, hæc dixiſſe ſufficiat.

VII. Quid ultra? Cenſet primo tyrannus juſſione terribili, ut nemo in ejus palatio militaret, neque publicas ageret actiones, niſi ſeſe Arianum feciſſet. Quorum ingens numerus vigore invicto, ne fidem perderet, militiam temporalem abjecit. Quos poſtea domibus projectos, omnique ſubſtantia exſpoliatos, in inſulas Siciliam & Sardiniam relegavit. Quin etiam * ſtatuere per n. 76.
totam Africam feſtinavit, ut noſtrorum Epiſcoporum defunctorum fiſcus ſibi ſubſtantiam vindicaret. Qui autem defuncto ſuccedere poterat, non ante ordinaretur, niſi fiſco regali quingentos ſolidos obtuliſſet. Sed hoc ædificium, ubi conſtruere niſus * eſt * Lov. viſus.
diabolus, ſtatim illud deſtruere dignatus eſt Chriſtus. Suggerunt ei domeſtici ſui, dicentes: Si iſtud firmaverit præceptio veſtra, noſtri Epiſcopi, qui ſunt in partibus Thraciæ & aliis regionibus conſtituti, pejora incipient pati. Præcepit deinde ſacras Virgines congregari, dirigens Vandalos cum ſuæ gentis obſtetricibus ad inſpicienda * & contrectanda con- n. 77.
tra jura verecundiæ verecunda pudoria, ubi nec matres aderant, nec aliqua Catholicarum matronarum. Quas torquentes * gravi ſu- * al. cruciantes.
ſpendio, atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminaſque ferri ignitas dorſo, ventri, mamillis & lateribus apponebant. Quibus inter ſupplicia dicebatur: Dicite quoniam Epiſcopi vobiſcum concumbunt, & clerici veſtri, quarum acerbitate pœnarum plurimas tunc ſcimus exſtinctas. Aliæ quæ remanſerunt, cutibus areſcentibus factæ ſunt curvæ. Nitebantur enim ſemitam invenire, per cujus aditum, publicam, ſicut fecit, faceret perſecutionem. Et ita faciens, nullo modo inveſtigare potuit, quomodo Chriſti Eccleſiam macularet.

 Perſecutio gravis.

VIII. Qui-

Digitized by Google

Victoris Vitensis Lib. II. Fideles in exſilium pulſi. n. 78.

VIII. Quibus autem proſequar fluminibus lacrymarum, quando Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos & alia Eccleſiæ membra, ideſt, quatuor millia nongentos ſeptuaginta ſex *, ad exſilium eremi deſtinavit? in quibus erant podagrici quamplurimi, alii propter ætatem annoſam lumine temporali privati. In quorum erat numero beatus Felix Abbiritanus * epiſcopus, habens jam in epiſcopatu quadraginta quatuor annos, qui paralyſis morbo percuſſus, nec ſentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes quod non poſſet jumento portari, ſuggeſſimus ut à ſuis Rex peteretur, ut ſaltem eum propere moriturum Carthagini eſſe juberet, quia ad exſilium nulla poſſet ratione perduci. Quibus ita fertur Tyrannus cum furore dixiſſe: Si animali ſedere non poteſt, jungantur boves indomiti, qui eum colligatum funibus trahendo perducant quo ego præcepi. Quem ex tranſverſo ſuper burdonem vinctum, quaſi quemdam ligni truncum, toto itinere portabamus.

n. 79.

IX. Congregantur univerſi in Siccenſem, & Larenſem civitates; ut illuc occurrentes Mauri, ſibi traditos ad eremum perducerent. Supervenientes igitur Comites duo ſubtilitate damnabili, blandis ſermonibus cum Dei Confeſſoribus agere cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, ut ita pertinaces ſitis, & domini noſtri præceptis minime obtemperetis, qui eſſe poteritis in conſpectu Regis honorabiles, ſi ejus feſtinetis facere voluntatem? Statim illis ingenti vociferatione clamantibus, & dicentibus; Chriſtiani ſumus, Catholici ſumus, Trinitatem unum Deum inviolabiliter confitemur, includuntur graviori quidem, ſed adhuc laxiori cuſtodia; ubi nobis copia dabatur introire; & verbum admonitionis fratribus facere, & divina myſteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno ſequebantur affectu, aliæ * gaudentes, aliæ triſtes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant ſe Martyres peperiſſe, aliæ molliendo, diluvio rebaptizationis nitebantur à confeſſione fidei revocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quædam tunc quid fecerit anus, breviter referre delectat. Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & forte magis noctibus promoveremus propter ſolis ardorem, conſpicimus mulierculam ſacculum, & alia veſtimenta portantem, manu infantulum unum tenentem, atque his ſermonibus conſolantem: Curre, domine meus. Vides univerſos ſanctos quomodo pergunt, & feſtinant hilares ad coronam? Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur, aut viris pro ſexu jungi, aut exercitui Chriſti ſociari, reſpondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me, & pro iſto parvulo nepote meo; quia, etſi peccatrix, filia ſum quondam Zuritanæ * civitatis Epiſcopi. Cui nos: Et quare ita abjecte ambulas, vel qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonſtraris? Quæ reſpondit: Cum hoc parvulo ſervo veſtro ad exſilium pergo, ne inveniat eum ſolum inimicus, & à via veritatis revocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lacrymis nihil dicere valuimus, niſi ut voluntas Dei fieret.

Victoris Vitensis Lib. II.

* Lor. qui.

n. 80.

Mira fides mulierculæ.

n. 81.

X. Sed ubi adverſarius, qui jam forte dicebat: *Partibor ſpolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea*, nullum potuit occupare *; inquirit anguſta, & teterrima loca, in quorum conclavibus Dei exercitum coartaret. Tunc eis etiam viſitationis humanæ negata

Exod. 15.9

* al. aucupari.

C eſt

Carceris incommoda.

est conſolatio. Puniuntur & cuſtodes fuſtibus, & graviter affliguntur: jactantur Confeſſores Chriſti ſuper invicem, anguſtia coartante, unus ſuper alium, ut agmina locuſtarum, &, ut proprie dicatur, ut grana pretioſiſſima frumentorum. In qua conſtipatione, ſecedendi ad naturale officium nulla ratio ſinebat: ſed locum *
n. 82. ſtercoris & urinę urgente neceſſitate, ibidem faciebant, ut ille tunc fœtor & horror univerſa pœnarum genera ſuperaret: ad quos aliquando dato ingenti munere Mauris, dormientibus Vandalis, vix clam admiſſi ſumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti, uſque ad genua cœpimus mergi; illud tunc Hieremiæ videntes fuiſſe completum:
Thren. 4. 5. *Qui nutriti ſunt in croceis, amplexati ſunt ſtercora ſua.* Quid multa? præcepti ſunt undique perſtrepentibus Mauris, ad iter ubi deſtinati fuerant præparari.

Ex itineris.

XI. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes ſtercoribus veſtimenta, facies ſimul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exſultatione Domino decantantes:
Pſal. 149. 9. *Hæc eſt gloria omnibus ſanctis ejus.* Aderat enim ibi tunc beatus pontifex CYPRIANUS Unizibirenſis *
n. 83. epiſcopus, conſolator egregius, qui ſingulos pio & paterno fovebat affectu, non ſine fluminibus currentium lacrymarum: paratus pro fratribus animam ponere, & ſe ultroneum, ſi dimitteretur, talibus paſſionibus dare; qui totum quid habuit, egentibus fratribus in illa tunc neceſſitate expendit: quærebat enim occaſionem qualiter Confeſſoribus ſociaretur, ipſe animo & virtute Confeſſor. Qui poſtea per multos agones & ſqualores carceris, ad exſilium quod deſiderabat, cum exſultatione perrexit. Quantę & tunc multitudines de diverſis regionibus, & civitatibus, ad viſendos Dei Martyres occurrerint populorum, teſtantur viæ vel ſemitæ: quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & concava vallium concurrentes turbę fidelium inæſtimabiles deſcendebant, cereos manibus geſtantes, ſuoſque infantulos veſtigiis Martyrum projicientes, iſta voce clamabant: Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi ſunt parvulos fontibus aquę perennis? * al. manus
qui nobis pænitentiæ munus * collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia, obſtrictos peccatorum vinculis, ſoluturi? quia vobis dictum eſt: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Matth. 18. 18. Qui nos ſollemnibus orationibus ſepulturi ſunt morientes? aut à quibus DIVINI SACRIFICII ritus exhibendus eſt conſuetus? vobiſcum & nos libeat pergere, ſi liceret, ut tali modo filios à patribus nulla neceſſitas ſepararet. In his vocibus vel lacrymis *, & laudibus nullus jam pergere admiſſus eſt conſolator; ſed artabatur multitudo n. 84.
ad currendum, ut ubi cannava * n. 85.
erat præparata, laborioſam caperet manſionem. Qui cum ſenes deficerent, & alii forte, etſi juvenes, delicati corpore, cœperunt haſtilium cuſpidibus ad currendum, & lapidibus tundi: unde magis deficientes, amplius laſſabantur.

Sævitia in Confeſſores.

XII. Poſt vero imperatum eſt Mauris, ut eos qui ambulare non poterant, ligatis pedibus; velut cadavera animalium mortuorum, traherent per dura & aſpera lapidum loca, ubi primo veſtimenta, poſtea membra ſingula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic * caput con- * al. Hic... alibi.
terebatur, alii latera findebantur, & ita inter trahentium manus ſpiritum exhalabant. Quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coercente; exaltatur tamen per totum

tum aggerem publicum vilis ſepultura ſanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad ſolitudinis loca perveniunt, in quibus collocati *, hordeum ad veſcendum ut jumenta accipiunt. Ubi etiam venenatorum animalium atque ſcorpionum tanta eſſe dicitur multitudo, ut ignorantibus incredibilis videatur, quæ ſolo flatu etiam procul poſitis veneni virus infundit. Ab ſcorpione enim percuſſum, nullum dicunt aliquando evaſiſſe. Quorum feritas virulenta uſque ad præſens tempus, Chriſto defendente, nullum ſervorum ejus nocuiſſe docetur. Sed cum illic aluntur hordeaceis granis, poſtea & hoc ablatum eſt: quaſi non poſſet Deus qui pluerat patribus manna, paſcere * & nunc tali exſilio mancipatos.

* Colb. 1. colligati.

n. 86.

XIII. Cogitat acriora adverſus Eccleſiam Dei, ut qui membra aliqua abſciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Aſcenſionis Domini, Legato Zenonis imperatoris Regino * præſente, legendum in media eccleſia epiſcopo Eugenio dirigit præceptum, tali tenore conſcriptum: quod etiam univerſæ Africæ veredariis * currentibus deſtinavit.

n. 87.

* al. veredis.

HUNERICI REGIS PRÆCEPTUM,

Eugenio Carthaginenſi, ceteriſque epiſcopis Catholicis per univerſam Africam conſtitutis, directum, ut ad fidei ſuæ reddendam rationem Carthaginem veniant.

REX HUNERIX Vandalorum & Alanorum, univerſis epiſcopis Omouſianis.

Regis edictum.

NON ſemel, ſed ſæpius conſtat eſſe prohibitum, ut in ſortibus Vandalorum ſacerdotes veſtri conventus minime celebrarent, ne ſua ſeductione animas ſubverterent Chriſtianas. Quam rem ſpernentes plurimi, nunc reperti ſunt contra interdictum Miſſas in ſortibus Vandalorum egiſſe; aſſerentes ſe integram regulam Chriſtianæ ac veræ fidei tenere. Et quia in provinciis à Deo nobis conceſſis ſcandalum eſſe nolumus, ideo Dei providentia, cum conſenſu ſanctorum Epiſcoporum noſtrorum hoc nos ſtatuiſſe cognoſcite, ut ad diem Kalendarum Februariarum * proxime futurarum, omiſſa omni excuſatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, ut de ratione fidei cum noſtris venerabilibus Epiſcopis poſſitis inire conflictum: & fidem Omouſianorum, quam defenditis, de divinis * Scripturis proprie approbetis, quo poſſit agnoſci, ſi integram fidem teneatis. Hujus autem edicti tenorem univerſis Epiſcopis * tuis per univerſam Africam conſtitutis direximus. Data ſub die decimo tertio Kalendas Junias, anno ſeptimo regni Hunerici.

n. 88.

* al. diverſis.

* al. coepiſcopis.

XIV. Cognoſcentes igitur qui aderamus, ſimulque legentes, contritum eſt extemplo cor noſtrum, & contenebrati ſunt oculi noſtri; & vere tunc dies feſti noſtri converſi ſunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ perſecutionis furorem; & præſertim ubi dixit: » In provinciis à Deo nobis conceſ- » ſis ſcandalum eſſe nolumus: qua- » ſi * diceret, In provinciis noſtris » Catholicos eſſe nolumus. Tractatum eſt quid fieret. Nullum invenit remedium imminens calamitas, niſi ut à ſancto Eugenio rationabilis, ſi cor barbarum molliretur, ſuggerenda daretur, tali textu conſcripta.

n. 89.

Digitized by Google

SUGGERENDA

Hunerico regi data ab Eugenio epiſcopo Carthaginenſi.

Ut ad Collationem de communis fidei cauſa habendam etiam Tranſmarini epiſcopi vocentur.

S. Eugenii reſponſio.

QUOTIES animæ vel vitæ æternæ ac fidei Chriſtianæ cauſa tractatur, intrepide (ſicut regalis providentia compromiſit) neceſſe eſt, ut quod competit ſuggeratur. Nuper poteſtas regia per Witarit * notarium parvitatem meam admonere dignata eſt; qui nobis * de merito ac religione fidei, præceptum ejus in eccleſia præſente clero & plebe recenſuit. Ex cujus tenore cognovimus, ad omnes coepiſcopos meos præceptum regium ſimiliter emanaſſe, ut die conſtituta pro diſputatione fidei veniatur, quod nos venerabiliter accepiſſe ſuggeſſimus. Cui præfato notario humilitas mea ſuggeſſit, debere etiam tranſmarinarum omnium partium, qui nobiſcum ſunt in una religione vel communione conſortes, agnoſcere; quia ubique regno ejus obtemperant univerſi: maxime quod totius mundi ſit cauſa, non ſpecialis provinciarum Africanarum tantummodo. Et quia ſecundo reſponſo ſuggerendam me promiſi oblaturum, merito ſuppliciter peto * magnificentiam tuam, ut ad domini & clementiſſimi Regis aures memoratam ſuggeſtionem meam perferre digneris; quo ejus clementia dignanter agnoſcat, nos diſputationem legis, cum Dei adjutorio nullatenus declinare vel fugere; ſed ſine univerſitatis aſſenſu, nos non debere aſſerendæ fidei noſtræ cauſas aſſumere. Quod petimus ut benignitate, qua tantus eſt, & juſtitia ſapientiæ ſuæ dignetur annuere. Data ab Eugenio epiſcopo eccleſiæ catholicæ Carthaginis.

* al. Vviraredum.

n. 90.

* al. precor.

XV. Sed cum hæc ſuggeſtio à beato Eugenio offerretur, ille qui jam conceperat dolorem, urgebatur iniquitatem gravius parturire; & ita ſancto viro Eugenio epiſcopo per Cubadum * Præpoſitum regni ſui mandaſſe videtur: Subde mihi univerſum orbem terrarum, ut ſub poteſtate mea totus mundus redigatur, & facio, o Eugeni, quod dicis. Ad quod beatus Eugenius reſpondit ut potuit *: Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic eſt hoc quomodo ſi dicatur homini, ut per aera feratur & volitet, quod moris non eſt humanæ naturæ. Dixi enim, ſi noſtram fidem, quæ una & vera fides eſt, poteſtas Regis agnoſcere deſiderat, mittat ad amicos ſuos: ſcribam, & ego fratribus meis, ut veniant coepiſcopi mei, qui vobis nobiſcum communem fidem noſtram valeant demonſtrare, & præcipue Eccleſia Romana, quæ caput * eſt omnium Eccleſiarum. Ad hæc Cubadus: Ergo tu, & dominus meus Rex, ſimiles eſtis? Eugenius epiſcopus dixit: Ego ſimilis Regi non ſum; ſed dixi: Si veram cognoſcere deſiderat fidem, ſcribat amicis ſuis, ut dirigant noſtros catholicos Epiſcopos; & ego ſcribo coepiſcopis meis, quia Catholicæ fidei univerſæ una eſt cauſa. Hoc agebat Eugenius, non quod deeſſent in Africa qui adverſariorum objecta refellerent: ſed ut illi veniſſent, qui alieni ab eorum dominatu, majorem fiduciam libertatis haberent, pariterque oppreſſionis noſtræ calumnias univerſis terris & populis nuntiarent.

Rejicitur.

n. 91.

* al. decuit.

n. 92.

XVI. Ille autem qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, ut quoſcumque Epiſcoporum audierat eruditos, variis inſectationibus agitaret. Jam ad exſilium Vibianenſe * ſecundo DONATIANUM impoſitis centum quinquaginta fuſtibus miſerat epiſcopum

I. Epiſcoporum ſævitia.

n. 93.

VICTORIS VITENSIS LIB. II.

pum, necnon & Suſetulenſem PRÆSIDIUM, virum ſatis acutum. Tunc & venerabiles MANSUETUM, GERMANUM, FUSCULUM, & multos alios fuſtigavit. Dum hæc geruntur, imperat, ut cum noſtræ religionis viris illorum menſam nullus communem haberet, neque cum Catholicis omnino veſcerentur. Quæ res non ipſis aliquod præſtitit beneficium, ſed nobis
2. Tim. 2. 17. maximum contulit lucrum. Nam ſi ſermo eorum, dicente Apoſtolo, ſicut cancer conſuevit ſerpere, quanto magis communis menſa ciborum poterit inquinare, cum
1. Cor. 5. 11. dicat idem Apoſtolus: *Cum nefariis nec cibum habere communem?*

Ingens miraculum.

XVII. Sed cum ignis jam perſecutionis accenderetur, & flamma infeſtantis ubique Regis arderet, oſtendit Deus noſter quoddam miraculum per ſervum ſuum fidelem Eugenium, quod præterire non debeo. Fuit in eadem civitate, ideſt Carthagine, quidam cæcus civibus civitatique notiſſimus, nomine FELIX. Hic viſitatur à Domino, dici-
n. 94. turque ei nocte per viſum, dies* enim Epiphaniorum illuſcecebat: Surge, vade ad ſervum meum Eugenium epiſcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi. Et illa hora qua benedicet fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali viſione commonitus, putans ſe, quomodo aſſolet, deludi per ſomnium, ſurgere noluit cæcus. Sed cum iterum urgeretur in ſomnum, ſimiliter ut ad Eugenium pergeret, compellitur. Rurſus negligit, tertioque feſtinanter & graviter increpatur. Excitat puerum, qui ei ſolitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fauſti baſilicam: orat, & veniens cum ingentibus lacrymis: ſuggerit
n. 95. cuidam ſubdiacono *, nomine PEREGRINO, ut eum Epiſcopo nunciaret, indicans ſe habere aliquod ſecreti genus intimandum. Audiens Epiſcopus juſſit hominem introire. Jam enim ob celebritatem feſtivitatis, hymni nocturni per totam Eccleſiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus Antiſtiti ordinem viſionis ſuæ, dicitque illi: Non te dimittam, niſi mihi, ſicut à Domino juſſus es, reddideris oculos meos. Cui ſanctus Eugenius: Recede à me, frater; peccator ſum, & indignus, & ſuper omnes homines delinquens, utpote, & qui in hæc tempora ſervatus ſum. Ille autem tenens genua ejus, aliud non dicebat, niſi illud quod jam dixerat: Sicut juſſum eſt redde mihi oculos meos. Attendens quoque Eugenius inverecundam credulitatem, & quia jam tempus urgebat, pergit cum eo, comitante officio clericorum ad fontem. Ubi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulſans ſingultibus cælum, criſpantem benedixit alveum fontis, & cum completa ſurrexiſſet oratione, ita cæco reſpondit: Jam tibi dixi, frater Felix, peccator homo ego ſum: ſed qui te viſitare dignatus eſt, præſtet tibi Dominus ſecundum fidem tuam, & aperiat oculos tuos. Simulque vexillo Crucis conſignat oculos ejus. Statim cæcus viſum, Domino reddente, recepit. Quem ſecum, quouſque univerſi baptizarentur,
ibi detinuit ob hoc *, ne tanto n. 96.
miraculo populus excitatus, virum contereret qui receperat lumen. Fit poſtea manifeſtum Eccleſiæ univerſæ. Procedit ad altare cum Eugenio, ſicut moris eſt, qui fuerat cæcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus. Quam Epiſcopus accipiens altari impoſuit. Fit ſtrepitus, gau-
dio provocante *, inrevocabilis n. 97.
populorum. Statim nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix, inquiritur ab eo quid factum ſit, qua-

qualiterque receperit lumen. Dicit ille ex ordine totum, dicuntque Arianorum Epiſcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppreſſi confuſione lumen non poterant nubilare, eo quod Felix univerſæ civitati manifeſtus eſſet & notus; tamen volebant eum, ſi fas eſſet, necare,
Joan. 12. 10. quomodo Judæi ſuſcitatum Lazarum cupiebant occidere.

XVIII. Appropinquabat jam futurus dies ille calumnioſus Kalendarum Februariarum, ab eodem ſtatutus. Conveniunt non ſolum univerſæ Africæ, verum etiam inſularum multarum Epiſcopi, afflictione & mærore confecti. Fit ſilentium diebus multis, quouſque peritos quoſque & doctiſſimos viros interim ſepararet *, calumniis appoſitis enecandos.
n. 98. Nam unum ex ipſo choro Doctorum, nomine Lætum *, ſtrenuum atque doctiſſimum virum, poſt diuturnos carceris ſqualores incendio concremavit; æſtimans, tali exemplo timorem incutiens, reliquos ſe eliſurum. Tandem venitur ad diſputationis conflictum, ad locum ſcilicet quem delegerant adverſarii. Evitantes igitur noſtri vociferationis tumultus, ne forte poſtmodum Ariani dicerent, quod eos noſtrorum oppreſſerit multitudo, deligunt de ſe noſtri, qui pro omnibus reſponderent, decem. Collocat ſibi Cyrila cum ſuis ſatellitibus in loco excelſo ſuperbiſſimum thronum, adſtantibus noſtris *.
n. 99. Dixeruntque noſtri Epiſcopi: Illa ſemper * eſt grata collatio, ubi ſuperba non dominatur poteſtatis elatio: ſed ex conſenſu communi venitur, ut Cognitoribus diſcernentibus, partibus agentibus, quod verum eſt agnoſcatur. Nunc autem quis erit cognitor, quis examinator, ut libra juſtitiæ aut bene prolata confirmet, aut prave aſſumta refellat? Et cum talia & alia dicerentur, notarius Regis reſpondit:
Patriarcha Cyrila dixit *. Ad n. 100.
quod ſuperbe & illicite ſibi nomen uſurpatum, noſtri deteſtati dixerunt: Legatur nobis quo concedente iſtud ſibi nomen Cyrila aſſumſit. Et exinde ſtrepitum concitantes, calumniari adverſarii cœperunt. Et quia hoc noſtri petierant, ut ſaltem, ſi examinare non licebat, prudenti multitudini vel exſpectare liceret: jubentur univerſi filii catholicæ Eccleſiæ qui aderant, centenis fuſtibus tundi *. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius *: Videat Deus vim quam patimur, cognoſcat afflictionem & perſecutionem quam à perſecutoribus ſuſtinemus. Converſique noſtri, yrilæ dixerunt: Propone quod diſponis. Cyrila dixit: Neſclo la ine *. Noſtri Epiſcopi dixerunt: Semper te latine eſſe locutum manifeſto novimus; modo excuſari non debes; præſertim quia tu hujus rei incendium ſuſcitaſti. Et videns catholicos Epiſcopos ad conflictum magis fuiſſe paratos, omnino volebat * audientiam diverſis cavilla- n. 101.
tionibus declinare. Quod ante noſtri prævidentes, libellum de fide conſcripſerant, ſatis decenter ſufficienterque conſcriptum, dicentes: Si noſtram fidem cognoſcere deſideratis, hæc eſt veritas quam tenemus.

Lætus martyr.

* al. exinde ſuperaret.

* al. nobis.

* al. cædi.

* Lor. Euſebius.

* Colb. 1. add. loqui.

VICTO-

VICTORIS VITENSIS LIB. III.

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De perſecutione Vandalica.

LIBER TERTIUS.

SEU

Profeſſio fidei catholicorum Epiſcoporum Hunerico regi oblata.

I. REGALI imperio fidei catholicæ, quam tenemus, præcipimur reddere rationem. Ideoque aggredimur pro noſtrarum virium mediocritate, divino fulti adjutorio *, quæ credimus vel prædicamus breviter intimare. Primum igitur de unitate ſubſtantiæ Patris & Filii *, quod Græci ὁμοούσιον dicunt, exponendum nobis eſſe cognoſcimus. Patrem ergo, & Filium, & Spiritum-ſanctum ita in unitate Deitatis profitemur, ut & Patrem in ſuæ proprietate perſonæ * ſubſiſtere, & Filium nihilominus in propria exſtare perſona, atque Spiritum-ſanctum perſonæ ſuæ proprietatem retinere fideli confeſſione fateamur. Non eundem aſſerentes Patrem quem Filium, neque Filium confitentes qui Pater ſit, aut Spiritus-ſanctus; neque ita Spiritum-ſanctum accipimus, ut aut Pater ſit aut Filius; ſed Ingenitum Patrem, & de Patre genitum * Filium, & de Patre & Filio * procedentem Spiritum-ſanctum, unius credimus eſſe ſubſtantiæ vel * eſſentiæ: quia ingeniti Patris & geniti Filii & procedentis Spiritus-ſancti una eſt deitas, tres vero perſonarum proprietates. Et quia contra hanc catholicam vel apoſtolicam fidem exorta hæreſis novitatem quamdam induxerat, aſſerens Filium non de * Patris ſubſtantia genitum *, ſed ex nullis exſtantibus, id eſt ex nihilo ſubſtitiſſe: ad hanc impietatis profeſſionem, quæ contra fidem emerſerat, refellendam & penitus abolendam, ὁμοούσιον ſermo græcus poſitus eſt, quod interpretatur unius ſubſtantiæ vel eſſentiæ, ſignificans Filium non ex ullis * exſtantibus, nec ex alia ſubſtantia, ſed de Patre natum eſſe. Qui vero putat οὐσίαν auferendum, ex nihilo vult aſſerere Filium exſtitiſſe. Sed ex nihilo non eſt, ex Patre ſine dubio eſt, & recte ὁμοούσιον, id eſt unius cum Patre ſubſtantiæ, Filius eſt.

II. Ex Patre autem eſſe, id eſt unius cum Patre ſubſtantiæ, his teſtimoniis approbatur, Apoſtolo dicente: *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, gerens quoque omnia verbo virtutis ſuæ.* Et iterum ipſe Deus Pater incredulorum perfidiam objurgans, qui prædicantis per Prophetas Filii vocem in ſua ſubſtantia manentem audire noluerunt, dixit

Margin notes (left): n. 102. Unitas ſubſtantiæ Dei. — n. 103. — n. 104. — * al. natum. — * 105. — * Lov. &c.

Margin notes (right): * al. ex. — * al. natum. — Voce græca expreſſa. — * al. nullis. — Probatur ex ſcripturis. — Hebr. 1. 3. — Jere. 9. 10.

Victoris Vitensis Lib. III. dixit: *Non audierunt vocem ſub-*
ſtantiæ *, quam vocem ſubſtantiæ
contemtam * terribili conteſtatio-
n. 106. ne increpans, ad eumdem Pro-
* Ed. cum tam. phetam loquitur, dicens: *Super*
Ibid. *montes accipite planctum, & ſu-*
per ſemitas deſerti luctum, quia
defecerunt, eo quod non ſint homi-
nes; non audierunt vocem ſubſtan-
tiæ à volatilibus cæli uſque ad
pecora. Et rurſum eos qui à pro-
feſſione unius ſubſtantiæ declinan-
tes, in eadem fidei ſubſtantia
Jerem. 23. 22. ſtare noluerunt, increpat dicens:
Si ſtetiſſent in ſubſtantia mea, a-
vertiſſem utique eos à via ſua ma-
la, & à peſſimis cogitationibus
ſuis. Et iterum non extra ſub-
ſtantiam Patris Filium confiten-
n. 107. dum, ſed in eadem fideli oculo
* contuendum apertiſſime declara-
Ibid. 18. tur, dum dicitur per Prophetam:
Quis ſtetit in ſubſtantia Domini,
& vidit, & audivit verbum ejus?
Patris ergo ſubſtantiam Filium
eſſe Propheticis jam olim deſi-
Sap. 16. 21. gnatum eſt oraculis, dicente Sa-
n. 108. lomone: *Subſtantiam enim & dul-*
cedinem tuam, quam in filios *
habes oſtendebas, quam in figura
& imagine panis cæleſtis populo
Iſrael cælitus apparet profluxiſſe.
Joan. 6. 32. Quod ipſe Dominus in Evange-
lio expoſuit, dicens: *Non Moyſes*
dedit vobis panem de cælo, ſed
Pater meus dat vobis panem de
* Lec. deſi- *cælo*; ſe utique panem ipſe deſi-
nens. gnans *, cum dicit: *Ego ſum pa-*
nis vivus qui de cælo deſcendi.
Ibid. 41. de quo etiam propheta David dicit:
Pſ. 77. 25. *Panem Angelorum manducavit homo.*

Pater & Filius ſunt æquales. III. Namque ut adhuc evi-
dentius Patris & Filii ſubſtantiæ
unitas, & divinitatis * æqualitas
n. 109. oſtendatur, ipſe in Evangelio di-
Johan. 10. cit: *Ego in Patre, & Pater in*
38. & 30. *me eſt*. Et, *Ego & Pater unum*
ſumus. Quod non ad unitatem
tantummodo voluntatis, ſed ad
unam refertur eamdemque ſub-
ſtantiam, quia non dixit: Ego
& Pater unum volumus; ſed,
unum ſumus. Ex eo enim quod
ſunt, non ex eo tantum quod
volunt, paternæ unitatis declara- Victoris
tur aſſertio. Item Johannes E- Vitensis
vangeliſta dicit: *Popter ea ergo* Lib. III.
quærebant eum Judæi interficere, Joan. 5. 18.
quia non ſolum ſolvebat ſabbatum,
ſed & patrem ſuum dicebat Deum,
æqualem ſe faciens Deo. Quod u-
tique non ad Judæos eſt penitus
* referendum, quia Evangeliſta * al. potius.
veraciter dixit de Filio, quia æ-
qualem Deo ſe faciebat. Item in
eodem Evangelio ſcriptum eſt:
Quæcumque Pater facit, eadem & Ibid. 19.
Filius facit ſimiliter. Et, *ſicut* Ibid. 21.
Pater ſuſcitat mortuos & vivificat,
ita & Filius quos vult vivificat.
Item, ut *omnes honorificent Fi-* Ibid. 23.
lium, ſicut *honorificant Patrem*.
Æqualis enim honor non niſi æ-
qualibus exhibetur. Item ibi Fi-
lius ad Patrem dicit: *Omnia mea* Joan. 17.
tua ſunt, & tua mea. Item, *Phi-* 10.
lippe, qui me videt, videt & Pa- Joan. 14. 9.
trem. quomodo tu dicis, Oſtende
nobis Patrem? Hoc non dixiſſet,
niſi Patri per omnia fuiſſet æ-
qualis. Item ipſe Dominus dixit:
Creditis in Deum, & in me cre- Ibid. 1.
dite. Et adhuc ut unitatem æqua-
litatis demonſtraret, ait: *Nemo* Matth. 11.
novit Filium niſi Pater, neque 27.
Patrem quis novit niſi Filius, &
cui voluerit Filius revelare. Et ſi-
cut Filius cui vult revelat Pa-
trem, ita & Pater revelat Fi-
lium, ſicut ipſe Petro ait confi-
tenti eum Chriſtum filium Dei
vivi eſſe: *Beatus es, Simon Bar-* Matth. 16.
Jona, quia caro & ſanguis non 17.
revelavit tibi, ſed Pater meus qui
in cælis eſt. Et iterum Filius di-
cit: *Nemo venit ad Patrem niſi* Joan. 14. 6.
per me. Et, *Nemo venit ad me*, Joan. 6. 44.
niſi Pater meus qui miſit me attra- n. 110.
xerit eum. Unde * claret æquali-
tas Patris & Filii, cum ad ſe
invicem credentes adducunt. Item
dicit: *Si cognoviſſetis me, &* Joan. 14. 7.
Patrem meum utique cognoviſſetis,
& à modo noſtis eum, & vidiſtis
eum.

IV. Verum quia duas in Fi- Duæ in Chriſto naturæ.
lio profitemur eſſe naturas, id
eſt Deum verum & hominem
verum,

VICTORIS VITENSIS LIB. III. verum, corpus & animam habentem : quidquid de excelienti * ſublimitatis potentia de eo referunt Scripturæ, admirandæ ejus divinitati tribuendum ſentimus : & quidquid infra honorem cæleſtis potentiæ de eodem humilius enarratur, non verbo Dei, ſed homini reputamus aſſumto : Secundum divinitatem ergo eſt hoc quod ſuperius diximus, ubi ait: *Ego & Pater unum ſumus*, & *Qui videt me vidit & Patrem* &, *Omnia quæcumque Pater facit, eadem facit Filius ſimiliter*, vel cetera quæ ſuperius continentur. Illa, vero quæ de eo ſecundum hominem referuntur, iſta ſunt ;
Joan. 14. 28. *Pater major me eſt*. &, *non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me*. &, *Pater,*
Joan 6. 38. Matth. 26. 39. *ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte*. vel cum de cruce dixit: *Deus*
Matth. 27. 46. *Deus meus, quare me dereliquiſti?* & iterum ex perſona Filii Pro-
Pſal. 21. 11. Pſal. 8. 6. pheta dicit: *De ventre matris meæ Deus meus es tu*. vel cum *minor angelis* indicatur ; & quam plura his ſimilia, quæ ſtudio brevitatis non inſeruimus. Filius ergo Dei nullis conditionum neceſſitatibus obſtrictus, ſed libera divinitatis potentia, ita quæ noſtra ſunt mirabili pietate aſſumſit, ut à ſuis quæ divina ſunt, omnino non deſtiterit : quia divinitas nec augmentum admittit, nec patitur detrimentum. Unde gratias agimus eidem Domino * noſtro Jeſu Chriſto, qui propter nos & propter noſtram ſalutem de cælo deſcendit, ſua paſſione nos redemit, ſua morte vivificavit, ſua aſcenſione glorificavit : qui ſedens ad dexteram Patris venturus eſt judicare vivos & mortuos, juſtis æternæ vitæ præmium largiturus, impiis atque incredulis merita ſupplicia redditurus.

* *Comp.* Deo.

Generatio Filii.

V. Profitemur itaque Patrem de ſe ipſo, hoc eſt de eo quod ipſe eſt, ſempiterne atque ineffabiliter Filium genuiſſe : Filium non extrinſecus, non * ex nihilo, non ex alia ſubjacente materia, ſed ex Deo natum eſſe. Et qui de Deo natus eſt, non aliud eſt quam id quod Pater eſt, & idcirco unius ſubſtantiæ eſt : quia veritas nativitatis diverſitatem non admittit generis. Nam ſi alterius à Patre ſubſtantiæ eſt, aut verus filius non eſt, aut, quod nefas eſt dicere, degener natus eſt. Eſt enim verus Filius, ſicut ait Johannes: *Ut ſimus in vero Filio ejus*. Non eſt etiam degener, quia Deus verus de Deo natus eſt vero, ſicut idem Johannes evangeliſta exſequitur, dicens: *Hic eſt Deus verus & vita æterna*. Et ipſe Dominus in Evangelio: *Ego ſum*, inquit, *via veritas & vita*. Ergo ſi aliunde ſubſtantiam non habet, de Patre habet ; ſi de Patre habet, unius eſt ſubſtantiæ cum Patre. Sed ſi unius ſubſtantiæ non eſt, ergo non de Patre, ſed aliunde eſt : quoniam unde eſt, inde ſubſtantiam habeat neceſſe eſt. Omnia enim ex nihilo, Filius vero de Patre. De duobus eligat quiſque quod velit, aut det ei ſubſtantiam de Patre, aut fateatur ex nihilo ſubſtitiſſe.

VICTORIS VITENSIS LIB. III.

* *al.* vel.

I. Joan. 5. 20.

Ibidem.

Joan. 14. 6.

Solvitur objectio.

VI. Sed propheticum forſitan objicitur teſtimonium : *Generationem ejus quis ennarabit ?* Cum ego * non dixerim : Enarra mihi modum vel qualitatem divinæ generationis, & tanti ſecreti arcanum humanis verbis enuncia, quoniam unde natus ſit, non quemadmodum natus ſit requiſivi. Divina enim generatio inenarrabilis eſt, non ignorabilis. Nam uſque adeo non eſt ignorabilis, id eſt non ignoratur unde ſit, ut & Pater de ſe ipſo genuiſſe, & Filius de Patre ſe natum ſæpiſſime proteſtetur, quod nullus omnino ambigit Chriſtianus, ſicut in Evangelio demonſtratur, ipſo Filio dicente : *Qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei* Item Johannes Evangeliſta dicit :

Iſa. 53. 8.

* *al.* ergo.

Joan. 3. 18.

Et vidimus gloriam ejus, gloriam tamquam Unigeniti à Patre. (Joan. 1. 14.) Ergo profeſſionem noſtram brevi ſermone concludimus. Si * vere de Patre natus eſt, unius ſubſtantiæ eſt, & verus Filius eſt: ſed ſi unius ſubſtantiæ non eſt, nec verus Filius eſt; & ſi verus Filius non eſt, nec verus Deus eſt. Aut ſi verus Deus eſt, & tamen de Patris ſubſtantia non eſt, ingenitus ergo, & ipſe eſt. Sed quia ingenitus non eſt, factura ergo eſt, ut putatur *, aliunde ſubſiſtens, ſi de Patris ſubſtantia non eſt. Sed abſit hoc ita credere. Nos enim unius ſubſtantiæ cum Patre Filium profitemur, deteſtantes Sabellianam hæreſim, quæ ita ſanctam Trinitatem confundit, ut eumdem dicat eſſe Patrem quem Filium, eumdemque credat eſſe Spiritum-ſanctum, non ſervans tres in unitate perſonas.

* Laud. Sicut.
* al. vere.
* al. putetur.

Ingeniti & Geniti eadem ſubſtantia.

VII. *Sed forſitan objicitur*: Cum ingenitus Pater ſit, genitus Filius, non fieri poſſe unam eamdemque ſubſtantiam geniti atque ingeniti: cum utique ſi ſicut ingenitus Pater eſt, ingenitus eſſet Filius, tunc magis diverſa poſſet eſſe ſubſtantia, quia unuſquiſque à ſe ipſo ſubſiſtens communem ſubſtantiam cum altero non haberet. Cum vero ingenitus Pater de ſe ipſo, id eſt de eo quod
n. 112. ipſe eſt, ſi quid * illud eſt aut dici poteſt, (immo quia ut eſt dici omnino non poteſt) Filium generavit, apparet unam eſſe gignentis genitique ſubſtantiam, quia Deum de Deo, lumen de lumine Filium eſſe veraciter profitemur. Nam lucem eſſe Patrem Johannes apoſtolus teſtis eſt, dicens: *Quia Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* (1. Joan. 1. 5.) Item de Filio ait: *Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* (Joan. 1. 4. 5.) Et infrà: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* (ibid. 9.) Unde apparet Patrem & Filium unius eſſe ſubſtantiæ, dum lucis & luminis diverſa non poteſt eſſe ſubſtantia ejus ſcilicet quę de ſe gignit, & quæ de ſe * gignente exſiſtit. n. 113.
Denique ne aliquis inter Patrem, & Filium diverſitatem naturalis luminis introducat, ideo Apoſtolus de eodem Filio dicit: *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus.* (Heb. 1. 3.) in quo evidentius & coæternus Patri, & inſeparabilis à Patre, & unius cum eo eſſe ſubſtantiæ perdocetur, dum luci ſplendor ſemper eſt coæternus, dum ſplendor à lumine * numquam eſt ſeparatus, dum ſplendor à luce natura * vel ſubſtantia numquam poteſt eſſe diverſus. n. 114.
Qui enim ſplendor lucis eſt, idem & Dei Patris virtus eſt: ſempiternus ergo propter virtutis æternitatem, inſeparabilis propter claritudinis unitatem. Et hoc eſt quod nos fideliter profitemur, Filium de Patris ſubſtantia natum; ſicut ipſe Pater Deus apertiſſimum perhibet teſtimonium. Qui ut de ſua ineffabilis naturæ ſubſtantia proprium ſe Filium genuiſſe monſtraret, ad inſtruendam fragilitatis noſtræ imperitiam, ut nos ex viſibilibus ad inviſibilia erigeret, terrenæ nativitatis vocabulum ad divinæ generationis traxit exemplum, dicens: *Ex utero ante luciferum genui te.* (Pſ. 109. 3.) Quid clarius, quid luculentius effari divinitas dignaretur? Quibus indiciis, quibus exſiſtentium rerum exemplis proprietatem generationis potuit intimare, quam ut per uteri appellationem proprietatem genitricis * n. 115.
oſtenderet? non quia corporeis compoſitus eſt membris, aut aliquibus artuum lineamentis diſtinctus; ſed quia nos aliter veritatem divinæ generationis auditu mentis percipere non poſſemus, niſi humani uteri provocaremur vocabulo, ut ambigi ultra non poſſet, de Dei ſubſtantia natum eſſe, quem conſtat ex Patris utero exſtitiſſe.

* al. luce.

VIII. Cre-

Digitized by Google

Indiviſa Dei ſubſtantia.

VIII. Credentes ergo Deum Patrem de ſua ſubſtantia impaſſibiliter Filium generaſſe, non dicimus ipſam ſubſtantiam aut diviſam eſſe in Filio, aut diminutionem pertuliſſe in Patre; & per hoc paſsionis potuiſſe vitio ſubjacere. Abſit enim à nobis, ut talia vel opinemur, vel cogitemus, vel credamus de Deo: quia nos perfectum Patrem, perfectum Filium ſine ſui diminutione, ſine aliqua derivatione, ſine omni omnino paſſionis infirmitate genuiſſe fideliter profitemur. Nam qui objicit Deo, quod ſi de ſe ipſo genuit, diviſionis vitium pertulit: poteſt dicere quia & laborem ſenſit, quando univerſa condidit, & ob hoc die ſeptima ab omni opere ſuo requievit. Sed nec in generando de ſe ipſo paſsionem vel diminutionem aliquam ſenſit, nec in condendo univerſa fatigationem aliquam pertulit. Namque ut evidentius nobis divinæ generationis impaſſibilitas demonſtraretur *, Deum ex Deo, lumen ex * lumine Filium profitendum accepimus. Si ergo in efficientia viſibilis ac mundani luminis tale aliquid invenitur, ut lumine ex lumine ſumto, & per quamdam generationis nativitatem exorto, ipſa luminis origo, quæ ex ſe lumen aliud dedit, nec minui, nec ullum omnino detrimentum miniſtrari ex ſe luminis perpeti potuit *: quanto rectius & melius de divini, & ineffabilis luminis natura credendum eſt, quod ex ſe ipſa lumen generans, minui omnino non potuit? Unde æqualis eſt Patri Filius, non natus ex tempore, ſed gignenti coæternus, ſicut ſplendor ab igne genitus, gignenti manifeſtatur æquævus. Hæc de Patris & Filii æqualitate, vel de ſubſtantiæ unitate, quantum brevitatis ratio ſivit, dixiſſe ſufficiat.

n. 116.
* Lr. de.
* Rhen. contingat.

Spiritus-ſanctus eſt Patri & Filio conſubſtantialis.

IX. Supereſt ut aliquid de Spiritu-ſancto, quem Patri ac Filio conſubſtantialem credimus, coæqualem & coæternum dicamus, & teſtimoniis approbemus. Licet enim hæc veneranda Trinitas perſonis ac nominibus diſtincta ſit, non tamen ob hoc a ſe atque à ſua æternitate diſcrepare credenda eſt: ſed manens ante ſæcula divinitas in Patre & Filio, & Spiritu-ſancto vere ac proprie creditur, nec dividi noſtris interpretationibus poteſt, nec rurſus verſa in unam perſonam Trinitas ipſa confundi. Hæc fides plena, hæc noſtra credulitas eſt. Idcirco deos nec æſtimari patimur, nec vocari; ſed unum Deum in prædictis perſonis ac nominibus confitemur. Inenarrabilis enim divinitas, non ut concludi aut apprehendi velut vocabulis poſſet, intra nomina perſonaſque ſe præſtitit: ſed ut id quod erat eſſe noſceretur, intelligentiam ſui ex parte, quam capere humanæ mentis anguſtiæ prævalebant, credentibus dedit, Propheta dicente: *Niſi credideritis, non intelligetis* *. Una eſt ergo Trinitatis deitas, & in hujus vocabuli appellatione ſignificatio eſt unius ſubſtantiæ, non unius perſonæ. Ad quam rem fidelibus comprobandam in teſtimonium ſui divinitas ipſa multis & creberrimis conteſtationibus ſemper affuit. Liceat ergo brevitatis compendio ex multis pauca proferre, quoniam vera * probatio majeſtatis, tametſi habet pluralitatem teſtimoniorum, pluralitate tamen non indiget, quoniam credenti pauca ſufficiunt.

n. 117.
Iſai. 7. 9. ſec. 70.
* al. vere.

Scripturis probatur.

X. Primum igitur de veteris Teſtamenti libris poſtmodum etiam novi, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unius docebimus eſſe ſubſtantiæ, libro Geneſis ſic inchoante: *In principio fecit Deus cælum & terram; terra autem erat inviſibilis, & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*. Ille, principium, qui * Judæis quis eſſet interrogantibus, dixit: *Principium, qui & loquor*

Gen. 1. 1. 2.
* al. Ille qui.
Joha. 8. 25.

G 2 ve-

vobis. Superferebatur autem Spiritus Dei ſuper aquas, utpote creator, virtute potentiæ ſuæ continens creaturam: ut ex his viva omnia producturus, ipſe rudibus [n. 118.] elementi * ſignis propria fomenta præſtaret, & jam tunc myſterio emicante baptiſmatis virtutem ſanctificationis liquoris natura perciperet, primaque * [* al. primamque.] ad vitam corpora animata produceret, David proinde Deo adſpirante, teſtatur: [Pſal. 32. 6.] *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Vide quam plena ſit brevitas, & quam clare in Sacramentum unitatis * recurrit. [n. 119.] Patrem in *Domino*; in *Verbi* ſignificatione Filium ponens; Spiritum ſanctum Altiſſimi ex *ore* nuncupavit. Et ne vocis editio acciperetur in *Verbo*, cælos per eum aſſerit eſſe firmatos. Ne [n. 120.] autem flatus in *Spiritu* putaretur *, cæleſtis in eo virtutis plenitudinem demonſtravit. Nam ubi *virtus*, ibi neceſſe eſt perſona ſubſiſtens; ubi *omnis*, non ablata à Patre & Filio, ſed conſummata ſignificatur in Spiritu-ſancto: non ut ſolus habeat quod in Patre & Filio eſt, ſed ut totum habeat cum utroque.

[Tres perſonæ in uno nomine.] XI. Et iterum cum de vocatione gentium Dominus loqueretur, intra unum divinitatis nomen (Patrem, Filium &) Spiritum-ſanctum prædicans, ait: [Matth. 28. 19.] *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in* NOMINE *Patris & Filii & Spiritus-ſancti*. Et iterum cæleſtia Corinthiis prædicans Apoſtolus, hæc ſubdidit: [1. Cor. 13. 13.] *Gratia Domini noſtri Jeſu-Chriſti, & caritas Dei, & communicatio ſancti Spiritus cum omnibus vobis*. Et ut apertius in hac Trinitate unitatem ſubſtantiæ fateamur, illud etiam nobis eſt intuendum, quomodo Deus, cum de mundi & hominis creatione diſponeret, ſacramentum Trinitatis oſtenderit, dicens: [Gen. 1. 26] *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*. Cum dicit *noſtram*, oſtendit utique non unius; cum vero *imaginem & ſimilitudinem*, profert * æqualitatem, diſtinctiones perſonarum inſinuat; [n. 121.] ut in eodem opere ſit Trinitatis aperta cognitio, in quo nec pluralitas caſſa * eſt, [* al. cauſa.] nec ſimilitudo diſſentiens, dum & conſequentia ſic loquuntur: Et *dixit Deus*, & [Gen. 1.] *fecit Deus*, & *benedixit Deus*. Et neceſſe eſt ut creationis totius auctor Deus unus ſit. Quam fidei rationem antiqua denique per Moyſen benedictio pandit, & comprobat, qua benedicere populum ſacramento trinæ invocationis jubetur. Ait enim Deus ad Moyſen: *Sic benedices populum meum, & ego benedicam illos: Benedicat te Dominus & cuſtodiat te: Illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, & miſereatur tui. Attollat Dominus faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem*. [Num. 6. 23. & ſeq.] Quod hoc ipſum propheta David confirmat, dicens: *Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ*. [Pſal. 66. 8.] Quam Trinitatis unitatem ſupernæ Angelorum virtutes hymno * venerantur, & ter numero *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus ſabaoth* indeſinenti canente ore, in [* mſ. 2. in uno.] [Iſai. 6. 3.] unius faſtigium dominationis gloriam ejus exaltant. Quod ut adhuc apertius fidelium ſenſibus inculcetur, cæleſtium myſteriorum conſcium producimus Paulum. Ait enim: *Diviſiones autem donationum ſunt, idem autem Spiritus; & diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus, & Diviſiones operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus* &c. [1. Cor. 12. 4. & ſeq.] Et certe has diviſionum differentias pro qualitate ac merito participantium Spiritum-ſanctum docuit * operari, cum ipſarum gratiarum differentias partiretur, in [n. 122.] [Ibid. 11.] ultimis intulit, dicens: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult*. Unde nullus ambiguitati relinquitur lo-

cus,

cus, quin clateat Spiritum-ſan-
ſanctum & Deum eſſe, & ſuæ vo-
luntatis auctorem, qui cuncta ope-
rari, & ſecundum propriæ volun-
tatis arbitrium divinæ diſpenſa-
tionis dona largiri apertiſſime de-
monſtratur. Quia ubi vcluntaria
gratiatum diſtributio prædicatur,
non poteſt videri conditio ſervitu-
tis: in creatura enim ſervitus
intelligenda eſt, in Trinitate ve-
ro dominatio ac libertas. Et ut
adhuc luce clarius unius divinita-
tis eſſe cum Patte & Filio Spi-
ritum-ſanctum doceamus, Johannis
1. Johan. 5. 7. Evangeliſtæ teſtimonio compro-
batur. Ait namque: *Tres ſunt*
n. 123. *qui teſtimonium perhibent in cælo,*
r. 124. *Pater, Verbum, & Spiritus-ſan-*
ctus, & hi tres unum ſunt *.
Numquid * ait tres in diffetenti
æqualitate ſejuncti, aut quibusli-
bet diverſitatum gradibus longo
ſeparationis intervallo diviſi? ſed
Tres, inquit, *unum ſunt*.

XII. Ut autem adhuc magis
* *Lor.* digniias. magiſque ſancti Spiritus cum Pa-
tre & Filio una divinitas * in
Creatio ipſis eſt communis. creandis rebus omnibus demon-
ſtretur, habes creatorem Spiritum-
ſanctum in libro Job: *Spiritus*,
Job. 33. 24. inquit, *divinus eſt, qui fecit me;*
Pſal. 103. 30. *& Spiritus Omnipotentis qui docet*
me. Et David dicit: *Emitte Spi-*
ritum tuum & creabuntur, & re-
novabis faciem terræ. Si creatio
& renovatio per Spiritum erit,
Vivificatio. ſine dubio & principium creatio-
nis ſine Spiritu non fuit. Poſt
creationem igitur oſtendamus, quia
vivificat etiam Spiritus-ſanctus,
ſicut Pater & Filius. Equidem
1. Tim. 6. 13. de perſona Patris refert Apoſto-
lus: *Teſtor in conſpectu Dei, qui*
Joan. 10. 27. 18. *vivificat omnia*. Vitam vero dat
Chriſtus. *Oves*, inquit, *meæ*
vocem meam audiunt, & ego vi-
tam æternam do illis. Vivifica-
Joan. 6. 64. mur vero à Spiritu ſancto, ipſo
dicente Domino: *Spiritus eſt*
qui vivificat. Ecce una vivifi-
catio Patris & Filii & Spiritus-
Præſcientia. ſancti aperte demonſtrata eſt.

XIII. Præſcientiam rerum om-
nium in Deo eſſe, & occultorum co-
gnitionem, licet nemo Chtiſtia-
nus ignoret, tamen ex Danielis
libro moſtrandum eſt. *Deus*, in- *Dan. 13. 42.*
quit, *qui occultorum cognitor es,*
qui præſcius es omnium antequam
naſcantur. Hæc eadem præſcien-
tia in Chriſto eſt, ſicut refert *Johan. 6. 65.*
Evangeliſta: *Ab initio autem ſcie-*
bat Jeſus quis eſſet eum traditurus, * *In al. deeſt*, non.
*vel qui eſſent non * credentes in eum*.
Quod ſit autem occultorum co-
gnitor, ex hoc manifeſtum eſt,
cum obſcuta conſilia Judæorum *Matth. 9. 4.*
ttaducens dicebat: *Quid cogita-*
tis nequam in cordibus veſtris? Si-
militer præſcire omnia Spititum-
ſanctum, ipſe manifeſtavit dicens *Johan. 13. 16.*
ad Apoſtolos: *Cum venerit Spi-*
ritus veritatis, docebit vos omnia,
& ventura adnuntiabit vobis. Qui
ventura adnuntiare * perhibetur,
præſcire omnia non dubitatur: *n. 125.*
quia ipſe ſcrutatur * altitudines
Dei, & novit omnia quæ in Deo
ſunt, ſicut memorat Paulus, di- *1. Cor. 2. 10.*
cens: *Spiritus enim omnia ſcru-*
tatur, etiam altitudines Dei. Item *Ibid. 11.*
in eodem loco: *Sicut nemo ſcit*
hominum quæ ſunt hominis, niſi
ſpiritus ejus qui in ipſo eſt; ita nemo
ſcit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei.

XIV. Ad intelligendam vero Potentia S. Spiritus.
potentiam Spiritus-ſancti, pauca
de terribilibus proferamus. Ven- *Act. 5. 2.*
diderat poſſeſſionem, ut ſcriptum
eſt in actibus Apoſtolorum, ſup-
preſſa patte pecuniæ doloſus di-
ſcipulus, reliquum pro toto ante
pedes ponens Apoſtolorum, of-
fendit Spiritum-ſanctum, quem
putabat ſe latere. Sed quid ad
eum dixit continuo beatus Pe-
trus? *Anania, quare ſatanas re-* *Ibid. 3.*
plevit cor tuum, ut mentireris Spi-
ritui-ſancto? Et infra: *Non es*
mentitus hominibus, ſed Deo. Atque *Ibid. 4.*
ita percuſſus virtute ejus, cui men-
tiri voluerat, exſpiravit. Quid
hic vult beatus Petrus intelligi
Spiritum-ſanctum? Utique clarum
eſt, cum dicit, *Non mentitus es*
hominibus, ſed Deo. Manifeſtum
eſt ergo, quoniam qui mentitur
Spi-

VICTORIS VITENSIS LIB. III. Spiritu-ſancto, Deo mentitur: & qui credit in Spiritum-ſanctum, credit in Deum. * Tale aliquid, immo fortius quiddam Dominus in Evangelio oſtendit, dicens:
Matth. 12. 31. 32. *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: qui autem blaſphemaverit in Spiritum-ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.*
n. 126. Ecce terribili ſententia * irremiſſibile dicit eſſe peccatum ei qui in Spiritum-ſanctum blaſphemaverit.
* al. comparat. n. 127. Comparat * huic ſententiæ illud quod ſcriptum eſt in libro Regnorum: *
1. Reg. 2. 25. *Si peccando peccaverit vir in virum, orabunt pro eo: ſi autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?* Si ergo blaſphemare in Spiritum-ſanctum, & peccare in Deum ſimile, ideſt inexpiabile crimen eſt: jam quantus ſit Spiritus-ſanctus unusquiſque cognoſcit.

Præſentia Dei ubique. n. 128. XV. Deus quod ubique ſit præſens & impleat omnia, ore diſcimus Jeremiæ *: *Ego*, inquit,
Jerem. 23. 23. 24. *Deus approximans, & non de longinquo: ſi abſconditus fuerit homo in abſconditis, ergo ego non videbo eum? Nonne cælum & terram ego impleo?* Quid autem de ſua ubique præſentia Salvator in Evangelio
Matth. 18. 20. dicit? *Ubicumque*, ait, *fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ibi & ego ſum in medio eorum.* De Spiritu adæque ſancto quod adſit ubique, dicit Propheta ex perſo-
Ezech. 36. 27. na Dei: *Ego in vobis, & Spiritus meus ſtat in medio veſtrum.*
Sap. 1. 7. Et Salomon ait: *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.*
Pſalm. 138. 7. & ſeq. Item David dicit: *Quo ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in*
* Colb. 1. ad n. 129. * *infernum ades: ſi ſumſero * pennas meas in directum, & habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & continebit me dextera tua.*

XVI. Habitat Deus in ſanctis ſuis, ſecundum promiſſionem qua dixerat: *Habitabo in illis.* Quod
vero Dominus Jeſus dicit in Evangelio: *Manete in me & ego in vobis?* probat hoc Paulus dicens: *An* 2. Cor. 6. 16.
neſcitis quia Jeſus Chriſtus eſt in vobis? Hoc autem totum in Spiritus Joan. 15. 4.
habitatione adimpletur, ſicut memorat Johannes: *Ex hoc*, inquit, 2. Cor. 13. 5.
ſcimus quia in nobis eſt, quia de Spiritu ſuo dedit nobis. 1. Joan. 4. 13.
Similiter & Paulus: *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* 1. Cor. 3. 16.
Et iterum dicit: *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* 1. Cor. 6. 20.
Quem Deum? utique Spiritum-ſanctum *, cujus templum eſſe videmur. n. 130.

XVII. Nam quod arguat Pater, arguat Filius, arguat Spiritus-ſanctus ita probandum eſt. In pſalmo quadrageſimo nono legitur:
Peccatori autem dicit Deus. Quare tu enarras juſtitiam meam, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Pſal. 49. 16. Ibid. 21.
Et infrà: *Arguam te, & ſtatuam contra * faciem tuam.* * Laud. ante.
David ſimiliter orans dicit ad Chriſtum: *Domine ne in ira tua arguas me*: Pſal. 6. 2.
quia ipſe venturus eſt arguere omnem carnem. Quid vero de Spiritu-ſancto Salvator in Evangelio dicit? *Cum venerit*, Joan. 16. 8.
inquit, *Paraclitus, ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.* Hoc prævidens David clamabat ad Dominum. *Quo ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam?* Pſalm. 138. 7.

XVIII. Nam & quod bonus ſit Pater, bonus Filius, bonus Spiritus-ſanctus, ſic probatur. Dicit Propheta: *Bonus es tu, Domine, & in bonitate tua doce me juſtificationes tuas.* Pſal. 118. 68.
De ſe autem ipſe Unigenitus: *Ego ſum paſtor bonus.* Joan. 10. 11.
De Spiritu æque ſancto David in pſalmo dicit ad Dominum: *Spiritus-tuus bonus deducet me in terram * rectam.* Pſalm. 142. 11. * Laud. v...

XIX. Quis autem dignitatem illam Spiritus-ſancti poſſit tacere? Antiqui enim Prophetæ clamabant: *Hæc dicit Dominus.* Hanc vocem Chriſtus adveniens in

ſuam.

ſuam perſonam revocavit, dicens: *Ego autem dico vobis*. Novi
autem Prophetæ quid * clamabant?
Matt. 5. 22. ſicut propheta Agabus in actibus
* al. qui. Apoſtolorum: *Hæc dicit Spiritus-*
Act. 21. 11. *ſanctus*. Et Paulus ad Timotheum:
1. Tim. 4. 1. *Spiritus*, inquit, *manifeſte dicit*.
Quæ vox omnino demonſtrat indifferentiam Trinitatis. Et Paulus quidem dicit ſe à Deo Patre
& Chriſto vocatum fuiſſe & miſ-
Gal. 1. 1. ſum: *Paulus*, inquit Apoſtolus,
* Laud. ad. *non ab hominibus neque per hominem, ſed per Jeſum-Chriſtum, & * Deum Patrem*. In actibus autem Apoſtolorum legitur quod à Spiritu-ſancto ſit ſegregatus & miſ-
Act. 13. 2. ſus. Sic enim ſcriptum eſt: *Hæc dicit Spiritus-ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus*
Ibid. 4. *quo vocavi eos*. Et paulo poſt: *Ipſi*, inquit, *miſſi ab Spiritu-ſancto deſcenderunt Seleuciam*. Item in
Ibid. 20. 28. eodem libro: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus-ſanctus conſtituit epiſcopos*.

Paracliti nomen 3. commune. XX. Ne quis autem Spiritum-ſanctum, quia paraclitus dictus eſt, contemtibile aliquid exiſtimet. Paraclitus enim advocatus eſt, vel potius conſolator ſecundum latinam linguam, quæ appellatio etiam Filio Dei communis eſt, ſicut dicit Johannes: *Hæc*,
1. Joan. 2. 1. inquit, *ſcribo vobis ut non peccetis; ſed & ſi quis peccaverit, Paracli-*
n. 131. *tum * habemus apud Patrem Jeſum-Chriſtum juſtum*. Nam & ipſe Dominus cum dicit ad Apoſtolos, *Alterum Paraclitum mittet vobis Pa-*
Joan. 14. 16. *ter*, ſine dubio cum dicit *alterum Paraclitum*, ſe quoque Paraclitum manifeſtat. Sed neque à Patre hoc nomen Paracliti alienum eſt. Beneficentiæ enim nomen eſt, non naturæ. Denique ad Corinthios
2. Cor. 1. 3. 4. Paulus ita ſcribit: *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu-Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis, qui nos conſolatur*. Et cum conſolator dicitur Pater, conſolator dicitur Filius, conſolator etiam Spiritus-ſanctus, una tamen nobis conſolatio à Trinitate præſtatur; ſicut & una remiſſio peccato-
rum, Apoſtolo affirmante: *Ablu-*
ti, inquit, *eſtis & juſtificati, &* 1. Cor. 6. 11.
ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu-Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri. Poſſemus plura adhuc de divinis Scripturis proferre teſtimonia, quæ juxta baptiſmi * n. 132.
ſacramentum Trinitatem unius gloriæ, operationis ac potentiæ manifeſtant: ſed quia ex his plenus eſt ſapientium intellectus, multa præterivimus ſtudio brevitatis.

XXI. Faciamus ergo recapitulationem dictorum noſtrorum. Si de Patre procedit Spiritus-ſanctus, ſi liberat, ſi Dominus eſt & ſanctificat, ſi creat cum Patre & Filio & vivificat, ſi præſcientiam habet cum Patre & Filio, ſi ubique eſt & implet omnia, ſi habitat in electis, ſi arguit mundum, ſi judicat, ſi bonus & rectus eſt, ſi de eo clamatur, *Hæc dicit Spiritus-ſanctus*; ſi Prophetas conſtituit, ſi Apoſtolos mittit, ſi epiſcopos præficit, ſi conſolator eſt, ſi cuncta diſpenſat prout vult, ſi abluit & juſtificat, ſi tentatores ſuos interficit; ſi is qui eum blaſphemaverit non habet remiſſionem, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, quod utique Deo proprium eſt. Hæc cum ita ſint, cur de eo dubitatur, quod Deus
ſit *, cum eum operum magni- n. 133.
tudo quod eſt ipſe manifeſtet? Non utique alienus eſt à Patris & Filii majeſtate, qui non eſt ab operum virtute alienus. Fruſtra illi nomen divinitatis negatur, cujus poteſtas non poteſt abnegari. Fruſtra prohibeor eum cum Patre & Filio venerari, quem exigor cum Patre & Filio confiteri. Si ille mihi cum Patre & Filio confert remiſſionem peccatorum, confert ſanctificationem & vitam perpetuam, ingratus ſum nimis & impiiſſimus, ſi ei cum Patre & Filio non refero glo-
riam,

riam, aut ſi non eſt cum Patre colendus & Filio, ergo nec confitendus eſt in baptiſmo. Si autem omnimodo confitendus eſt ſecundum dictum Domini, & traditionem Apoſtolorum, ne ſemiplena ſit fides, quis me poterit ab ejus cultu prohibere? In quem enim credere jubeor, ei etiam debeo ſupplicare. Adorabo ergo Patrem, adorabo & Filium, adorabo & Spiritum-ſanctum, una eademque veneratione. Quod ſi quis durum hoc putat, audiat quomodo David ad culturam Dei
Pſal. 98. 5. fideles hortatur: *Adorate*, inquit, *ſcabellum pedum ejus*. Si religionis eſt adorare ſcabellum pedum ejus, quanto magis religioſum ſi ejus Spiritus adoretur? Ille utique Spiritus, quem beatus Petrus in tanta ſublimitate prædi-
1. Pet. 1. 12. cavit, dicens: *Spiritu ſancto miſſo de cælis, in quem concupiſcunt Angeli proſpicere*. Si angeli eum cupiunt aſpicere, quanto magis nos homines mortales eum deſpicere * non debemus, ne forte
n. 134. & nobis dicatur, ſicut dictum eſt
Act. 7. 51. ad Judæos: *Vos ſemper Spiritui-ſancto reſtitiſtis, ſicut & patres veſtri*.

XXII. Quod ſi hæc tanta & talia non inclinant animum ad venerandum Spiritum-ſanctum, accipite adhuc aliquid fortius. Sic enim Paulus inſtruit prophetas Eccleſiæ, in quibus utique & per quos Spiritus-ſanctus loque-
1. Cor. 14. 24. 25. batur: *Si*, inquit, *omnes prophetaverint, intret autem aliquis infidelis, aut idiota, convincitur ab omnibus, examinatur ab omnibus, occulta quoque cordis ejus manifeſta fiunt**: *& tunc cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quia vere Deus in vobis eſt*. Et utique in eis Spiritus-ſanctus eſt, qui prophetant. Si ergo infideles cadunt in faciem, & adorant Spiritum-ſanctum perterriti, & confitentur inviti *: quanto magis fidelibus expedit, ut voluntarie & ex affectu adorent Spiritum-ſanctum?

* al. ſunt.
* Lov. victi.

Adoratur autem Spiritus-ſanctus, non quaſi ſeparatim more gentilium, ſicut nec Filius ſeparatim adoratur, quia in dextera Patris eſt; ſed *cum adoramus Patrem, n. 135.
credimus nos & Filium & Spiritum-ſanctum adorare: quia & cum Filium invocamus, Patrem nos credimus invocare, & cum Patrem rogamus, à Filio nos exaudiri confidimus, ſicut ipſe Dominus dixit: *Quidquid petieritis* Joan. 14. 13.
Patrem in nomine meo, ego faciam, ut honorificetur Pater in Filio. Et ſi Spiritus-ſanctus adoratur, ille utique adoratur, cujus eſt Spiritus. Illud autem nullus ignorat, quia divinæ majeſtati nec addi quidquam, nec minui humanis ſupplicationibus poteſt: ſed * unuſquiſque ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, aut gloriam ſibi adquirit fideliter venerando, aut confuſionem perpetuam pertinaciter reſiſtendo. Certum eſt enim, quia ſuperbia & contemtio * damnat, honorificentia vero fructum devotionis n. 136.
exſpectat. Quare autem fideles non honorificent integre Trinitatem, ad quam ſe pertinere confidunt? cujus nomine ſe renatos, cujus ſervos ſe nominari gloriantur? Nam ſicut à nomine * Dei Patris, homines Dei appellantur, ut Helias homo Dei dictus eſt, ut Moyſes homo Dei appellatus eſt; ſic à Chriſto Chriſtiani nuncupamur, ſic etiam à Spiritu ſpiritales appellamur. Si igitur vocetur quis homo Dei, & non ſit Chriſtianus, nihil eſt; qui ſi Chriſtianus vocetur, & non fuerit ſpiritalis, nec ſibi ſatis de ſalute confidat.

* Lov. ſic.
* aliàs nomen.

XXIII. Sit ergo nobis ſecundum ſalutaris baptiſmi confeſſionem fides integra Trinitatis, ſit una devotio pietatis: nec more gentilium poteſtatum diverſitates opinemur, aut creaturam quantum ad deitatem in Trinitate ſuſpicemur. Sed nec Judæorum ſcandalo moveamur, qui Filium Dei ne-

VICTORIS VITENSIS LIB. IV. negant,qui Spiritum-ſanctum non adorant: ſed potius perfectam Trinitatem a dorantes & magnificantes, ſicut in myſteriis * ore noſtro dicimus, ita conſcientia teneamus, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus ſabaoth.* Ter dicentes *Sanctus*, unam omnipotentiam confitemur, quia una eſt religio, una glorificatio Trinitatis, ut audiamus ab Apoſtolo, ſicut audierunt Corinthii: *Gratia Domini noſtri Jeſu-Chriſti, & dilectio Dei, & communicatio Spiritus-ſancti cum omnibus vobis.* Hæc eſt fides noſtra, evangelicis & apoſtolicis traditionibus atque auctoritate firmata *, & omnium quæ in mundo ſunt catholicarum eccleſiarum ſocietate fundata, in qua nos per gratiam Dei omnipotentis permanere uſq; ad finem vitæ hujus confidimus & ſperamus. VICTORIS VITENSIS LIB. IV.

n. 137.

2. Cor. 13. 13.

n. 138.

Explicit libellus directus ſub die XII. * Kalendarum Majarum per JANUARIUM Zattarenſem *, VILLATICUM à Caſis-Medianis epiſcopos Numidiæ, & BONIFACIUM Foratianenſem, & BONIFACIUM Gratianenſem * epiſcopos provinciæ Byzacenæ.

* al. XVII.

n. 139.

n. 140.

VICTORIS VITENSIS
EPISCOPI
De perſecutione Vandalica.
LIBER QUARTUS.

Hunerici ſævitia in epiſcopos catholicos.

* al. cumque.

Arianorũ caluminæ.

I. QUi cum * noſter libellus legeretur, oblatum veritatis lumen nequaquam ſufferre cæcis oculis potuerunt inſanientes, vocibus infrementes, graviterque ferentes, quare nos nomine noſtro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes ſuggerunt Regi de nobis, eo quod ſtrepitum fecerimus, audientiam fugientes. qui eadem hora accenſus & credens mendacio, feſtinavit facere quod volebat. Et jam conſcriptum decretum habens, & occulte cum eodem decreto per diverſas provincias ſuos homines dirigens, epiſcopis Carthagine poſitis, una die univerſæ Africæ eccleſias clauſit, univerſamque ſubſtantiam Epiſcoporum & eccleſiarum ſuis Epiſcopis munere condonavit. Neſciens quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem quam dudum Chriſtiani imperatores noſtri contra eos & contra alios hæreticos pro honorificentia Eccleſiæ catholicæ dederant, adverſum nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de ſuis, ſicut placuit tyrannicæ poreſtati. Hæc eſt enim ſeries datæ & propoſitæ legis.

EDICTUM HUNERICI
Regis adverſus Catholicos.

REX HUNERIX Vandalorum & Alanorum, univerſis populis noſtro regno ſubjectis.

II. TRIUMPHALIS majeſtatis & regiæ probatur eſſe

E

esse virtutis, mala in auctores
consilia retorquere. Quisquis e-
nim aliquid pravitatis invene-
rit, sibi imputet quod incurrit.
In qua re nutum divini judicii
clementia nostra secuta est, quod
quibusque personis, prout eorum
facta meruerint, seu bona, seu
n. 141. forte talibus contraria *, dum
facit expendi, simul etiam pre-
venit compensari. Itaque his
provocantibus qui contra præce-
ptionem inclytæ recordationis pa-
tris nostri, vel mansuetudinis no-
stræ crediderint esse renitendum,
censuram severitatis assumimus.
Auctoritatibus enim cunctis po-
pulis fecimus innotesci, ut in
fortibus Vandalorum nullos con-
ventus Omousiani sacerdotes as-
sumerent, nec aliquid mysterio-
rum, quæ magis polluunt, sibi-
met vindicarent: quod cum vi-
deremus esse neglectum, & plu-
rimos esse repertos, dicentes se
integram fidei regulam retinere,
postmodum universos constat fuis-
se commonitos, spatio temporis
prærogato mensium novem, no-
væque contentionis *, (si quid
n. 142. ad eorum proposita posset apta-
ri) ut ad Kalendas Februarias
anni octavi regni nostri, sine
metu aliquo convenirent. Qui
dum huc ad Carthaginensem
confluerent civitatem, post mo-
ram temporis præstituti, aliam
quoque dilationem aliquantorum
dierum dedisse cognoscimur. Et
dum se conflictui paratos ad-
struerent, primo die à vene-
rabilibus Episcopis nostris eis
videtur esse propositum, ut ὁμοου-
σιον, sicut moniti erant, ex di-
vinis Scripturis proprie appro-
barent: aut certe quod à mille
n. 143. & quot excurrunt *, Pontifi-
cibus de toto orbe in Ariminen-
si concilio, vel apud Seleuciam
amputatum est, prædamnarent.
Quod nequaquam facere volue-
runt, universa ad seditionem per
n. 144. se concitato populo * revocantes.
Quin immo & secunda die, dum
eis mandaremus ut de eadem fide,
sicuti propositum fuerat, respon-
derent: hoc videntur * assumsisse
ad temeritatem transactam, ut se- n. 145.
ditione, & clamoribus omnia per-
turbantes, ad conflictum facerent
minime perveniri,

Quibus * provocantibus, sta- n. 146.
tuimus ut eorum ecclesiæ claude-
rentur, hac illis conditione præ-
scripta, ut tamdiu essent clausæ,
quandiu nollent * ad conflictum
propositum pervenire. Quod ea
obstinatione facere voluerunt,
quam pravis videntur assumsisse
consiliis. Adeo in hos est neces-
sarium ac justissimum retorquere,
quod ipsarum legum continentia
demonstratur, quas inductis secum
in errorem imperatoribus diverso-
rum * temporum tunc contigit n. 147.
promulgari. Quarum illud vide-
tur tenere conceptio, ut nulla ex-
ceptis institutionis suæ Antistiti-
bus ecclesia pateret: nulli lice-
ret ali aut convictus agere, aut
exercere conventus: nec ecclesias
aut in urbibus, aut in quibusdam
parvissimis locis, penitus obtine-
re neque construere: sed præsum-
ta fisci juribus jungerentur: sed
etiam & eorum patrimonia, ec-
clesiis suæ fidei sociata, suis An-
tistitibus provenirent, nec comean-
di * ad quæcumque loca talibus n. 148.
licentia pateret: sed exorres om-
nibus urbibus redderentur & lo-
cis: nec baptismatis haberent om-
nino aliquam facultatem, aut for-
te de religione disputandi; & nul-
lam ordinandi haberent licentiam,
sive episcopos, sive præsbyteros,
vel alios, quos ad clerum perti-
nere contingeret, proposita seve-
ritate vindictæ, ut tam hi qui
se paterentur hujusmodi honores
accipere, quam etiam ipsi ordina-
tores denis libris auri singuli mul-
tarentur, eo adjecto, ut nullus
eis locus esset vel auditus suppli-
candi, sed etiam si qua * specialia n. 149.
meruissent, minime prævalerent:
& si in hac pernicie perdurarent,
de proprio solo ablati in exsilium
sub

* al. malleat.

Hunericus Imp. edictis abutitur.

ſub perſecutione * idonea mitterentur. In populos quoque præfati Imperatores ſimiliter ſævientes, quod eis nec donandi libertas, nec teſtandi, aut capiendi, vel ab aliis relictum penitus jus eſſet *: non fideicommiſſi nomine, non legati, non donationibus, aut relictione, quæ mortis cauſa appellatur, vel quolibet codicillo, aliiſve forſitan ſcripturis, ita ut etiam qui in ſuis palatiis militarent, condemnationi graviſſimæ pro dignitatis merito facerent ſubjectos, ut omni honoris privilegio exſpoliati infamiam incurrerent, & publico crimini hujuſmodi perſonæ ſe cognoſcerent eſſe ſubjectas; Officialibus etiam judicum diverſorum tricena argenti pondo pœna propoſita: quam ſi quinque vicibus in errore perdurantibus contigiſset inferre, tum demum tales convicti, atque ſubjugati verberibus, in exſilium mitterentur. Deinde codices univerſos ſacerdotum, quos perſequebantur, præceperant, ignibus tradi. Quod de libris hujuſmodi, quibus ſibi nominis illius errorem perſuaſit iniquitas, præcipimus faciendum. Hæc enim, ut dictum eſt, pro ſingulis quibuſque perſonis illi obſervanda præceperant, ut illuſtres * ſingulatim auri pondo quinquagena darent, Spectabiles auri pondo quadragena, Senatores auri pondo tricena, populares auri pondo vicena, Sacerdotes auri pondo tricena, decuriones auri pondo quina *: negotiatores auri pondo quina: plebeii auri pondo quina: circumcelliones argenti * pondo dena. Et ſi qui forte in hac pernicie permanerent, confiſcatis omnibus rebus ſuis, exſilio multarentur. Ordines autem civitatum, ſed & procuratores & conductores, poſſeſſionum tali pœna jubebantur affligere, ut ſi forte tales celare deligerent, & minime publicaſſent, & retentos * judicio non

*al. proſecutione.

*al. ſubjaceret.

n. 150.

*al. ter quina.

n. 151.

*al. ... tos in.

facerent præſentari, ipſi tenerentur ad pœnam; conductoribus etiam regalium prædiorum hac multa propoſita, ut quantum domui regiæ inferrent, tantum etiam fiſco, pœnæ nomine, cogerentur exſolvere. Id generaliter in omnibus conductoribus vel poſſeſſoribus, qui in eadem ſuperſtitione crediderint perdurandum, conſtituerunt obſervari. De judicibus etiam, qui huic rei inſtantiſſime non imminebant, pœna proſcriptionis, & ſanguinis ſupplicio punirentur. Sed & de primatibus officiorum tres numero punirentur, aliis viginti librarum auri condemnatione multandis.

Quare his neceſſe eſt conſtitutionibus obligari Omouſianos omnes, quos hujuſmodi malæ * perſuaſionis conſtat tenuiſſe & tenere materiam. Quos ab omnibus ſupra dictis abſtinere decernimus, in proſecutionem venturis per ordines cunctarum urbium; ſed etiam judices qui ſuperioribus neglectis dira ſupplicia diverſis non intuliſſe monſtrantur. Omnes ergo ſupra dictæ fidei ..... erroribus implicatos, quæ cuncto prædamnata eſt concilio tantorum numero ſacerdotum, univerſis rebus prædictis, & contractibus præcipimus abſtinere, quod nihil ſibi noverint eſſe permiſſum; ſed univerſos ſimilis pœna maneat & adſtringat, ſi ad veram religionem, quam veneramur & colimus, intra diem Kalendarum Juniarum anni octavi regni noſtri, converſi non fuerint. Diem autem præſtitutum ideo pietas noſtra conſtituit, ut prædamnantibus errorem indulgentia non negetur, & obſtinatos animos ſupplicia digna coerceant. Qui autem in eodem errore permanſerint, ſeu domus noſtræ occupati militia, ſeu forſitan diverſis titulis neceſſitatibuſque præpoſi-

n. 152.

Pœnę in Catholicos

E 2 ti,

Digitized by Google

ti, pro gradibus ſuis deſcriptas ſuperius multarum illationes cogantur excipere, nihil valituris quæ forſitan per ſubreptionem quemquam talium contigit promereri. In privatas etiam, vel cujuſcumque gradus & loci perſonas hoc noſtra promulgatio præcepit obſervandum, quod circa tales ſupradictis legibus videbatur expreſſum, ut pœnis congruis ſubderentur. Judices autem provinciarum quod ſtatutum eſt negligentes exſequi, ſuperiori pœna, quæ talibus eſt præſcripta, conſtituimus obligandos.

Veris autem majeſtatis divinæ cultoribus, id eſt ſacerdotibus noſtris, eccleſias univerſas, vel totius cleri nominis ſupradicti quibuſcumque terris & regionibus conſtitutas, quæ, propitia divinitate, imperii noſtri regimine poſſidentur, una cum rebus quæ ad eaſdem pertinent, hoc decreto ſtatuimus debere proficere; non dubitantes plus alimoniæ inopum proficere, quod ſacroſanctis pontificibus juſte collatum
n. 153. eſt *. Hanc ergo legem, e fonte juſtitiæ profluentem, cunctis præcipimus innoteſcere, quatinus nullus ſibi ignotum eſſe quod præceptum eſt, poſſit obtendere. Optamus vos bene valere. Data ſub die VI. Kalendas Mar-
n. 154. tias, Carthagine *.

III. Poſt hæc edicta feralia
n. 155. veneno toxicato tranſverſa *, jubet cunctos Epiſcopos qui Carthagine fuerant congregati, quorum jam eccleſias, domos & ſubſtantiam ceperat, in hoſpitiis quibus erant exſpoliari, & exſpoliatos foras muros propelli.

Sævitia in Epiſc. catholicos.

Non animal, non ſervus, non mutanda quæ ferebant veſtimenta penitus dimittuntur. Addens adhuc, ut nullus quempiam illorum hoſpitio reciperet, aut alimoniam præſtaret. Qui autem hoc miſerationis cauſa facere tentaſſet, cum univerſa domo ſua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam projecti Epiſcopi fecerunt, ut, licet mendicantes, exinde non abirent: quia ſi recederent, non tantum violenter omnino * revocarentur, ſed & n. 156.
mentirentur eos, ſicut mentiti ſunt, fugiſſe conflictum: maxime quia ubi reverterentur, jam nequaquam fuerat eccleſiis ſubſtantia, vel domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum nudo ſub aere jacerent, factum eſt ut Rex impius ad piſcinas exiſſet, cui univerſi occurrere maluerunt, dicentes: Ut quid taliter affligimur? pro quibus malis forte commiſſis iſta perpetimur? Si ad diſputationem congregati ſumus, quare exſpoliamur, quare traducimur, quare differimur, & ſine eccleſiis & domibus noſtris foras civitatem fame & nuditate laborantes, mediis ſtercoribus volutamur? Quos ille torvis oculis reſpiciens, priuſquam ſuggeſtionem eorum audiſſet, juſſit ſuper eos cum ſeſſoribus equos dimitti, ut tali violentia poſſent non ſolum conteri, verum etiam necari. Quorum tunc multi contriti ſunt, & præcipue ſenes & infirmi.

Dolo circumveniuntur.

IV. Tunc deinde jubentur ad quemdam locum, qui dicitur Ædes memoriæ, illi viri Dei occurrere, fraudem ſibi neſcientes aptatam. Ubi cum veniſſent, charta eis oſtenditur involuta, dicturque illis iſta ſubtilitate ſerpentis: Dominus noſter rex Hunericus, licet doleat quod fueritis contemtores, & adhuc ejus voluntati obedire tardetis, ut ejus efficiamini religionis, cujus eſt ipſe, nunc tamen bonum de vobis cogitavit. Si juraveritis ita ut quod iſta charta continet faciatis, dimittet vos eccleſiis & domibus veſtris. Ad quod univerſi Epiſcopi reſponderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi ſumus: CHRISTIANI ſumus,

Digitized by Google

Victoris Vitensis Lib. IV.

mus, Epiſcopi ſumus, Apoſtolicam fidem unam & veram tenemus. Factoque poſt confeſſionem fidei ſilentio modico, illi qui à Rege fuerant deſtinati feſtinabant extorquere Epiſcopis ſacramentum. Tunc beati viri Hortulanus & Florentianus * epiſcopi pro omnibus & cum omnibus dixerunt: Numquid animalia nos irrationabilia ſumus, ut neſcientes quid charta contineat, facile aut temere juremus? Acceleraverunt quoque illi à Rege deſtinati ſcripturæ eis propalare tenorem, qui hujuſmodi ſermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumnioſa ſeries continebat. Jurate, ſi poſt obitum domini noſtri Regis, ejus filium Hilderich deſideretis eſſe regem, vel ſi nullus veſtrum ad regiones tranſmarinas epiſtolas diriget: quia ſi ſacramentum hujus rei dederitis, reſtituet vos eccleſiis veſtris. Cogitavit tunc multorum pia ſimplicitas, etiam contra prohibitionem divinam, ſacramentum dare, ne Dei populus in poſterum diceret, quod vitio Sacerdotum, qui jurare noluerunt, non fuerint eccleſiæ reſtitutæ. Alii quoque aſtutiores Epiſcopi, ſentientes dolum fraudis, nequaquam jurare voluerunt, dicentes prohibitum fuiſſe evangelica auctoritate, ipſo Domino dicente; *Non jurabitis in toto*. Quibus miniſtri Regis: Secedant in parte, inquiunt, qui jurare diſponunt. Qui cum ſecederent, notariis ſcribentibus quid quiſque diceret; & de qua civitate fuiſſet exceptum eſt. Similiter factum eſt & de illis, qui minime juraverunt. Statimque pars utraque cuſtodiæ mancipatur.

Victoris Vitensis Lib. IV. *Matth. 5. 34.*

V. Poſtmodum vero fraus quæ celabatur apparuit. Jurantibus itaque dictum eſt: Quia * contra præceptum Evangelii jurare voluiſtis, juſſit Rex, ut civitates atque eccleſias veſtras numquam videatis, ſed relegati, colonatus jure ad excolendum agros accipiatis: ita tamen ut non pſallatis, neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus geſtetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis. Similiter non jurantibus ajunt: Quia regnum filii domini noſtri non optatis, idcirco jurare noluiſtis. Ob quam cauſam juſſi eſtis in Corſicanam inſulam relegari, ut ligna profutura navibus dominicis incidatis *.

n 158.

In exilium truduntur.

n. 169.

V I-

Digitized by Google

VICTORIS VITENSIS EPISCOPI

De perſecutione Vandalica.

LIBER QUINTUS.

Perſecutio generalis Hunerici adverſus omnes orthodoxos.

VICTORIS VITENSIS LIB. V.

n. 160. Perſecutio generalis.

I. ADDIDIT itaque beſtia * illa, ſanguinem ſitiens innocentum, Epiſcopis needum adhuc in exſilium directis, per univerſas Africanæ terræ provincias, uno tempore tortores crudeliſſimos deſtinare, ut nulla remanſiſſet domus & locus, ubi non fuiſſet ejulatus * & luctus, ut nulli ætati, nulli parceretur ſexui, niſi illis qui eorum ſuccumberent voluntati. Hos fuſtibus, illos ſuſpendio, alios ignibus concremabant. Mulieres vero & præcipue nobiles, contra jura naturæ, nudas omnino in facie publica cruciabant. Ex quibus unam noſtram DIONYSIAM curſim ac breviter nominabo. Cum viderent eam non ſolum audacem eſſe, ſed etiam matronis ceteris pulcriorem, ipſam primo niſi ſunt fuſtibus exſpoliatam appetere. Quæ cum pateretur *, diceretque de Domino ſuo ſecura: Qualiter libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare. amplius illi magis furentes, celſiori loco veſtimentis exutam conſtituunt, ſpectaculum eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum rivuli ſanguinis toto jam corpore fluitarent, libera voce dicebat: Miniſtri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipſa laus mea eſt. & quia erat Scripturarum divinarum ſcientia plena, aptatis artata pœnis, & ipſa jam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ ſuo ſancto exemplo pæne univerſam ſuam patriam liberavit. Quæ cum ſuum unicum filium, admodum adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans auctoritate materna, ita confortavit, ut matre multo fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera conſtituto ita dicebat: Memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre Eccleſia catholica baptizati ſumus. Non perdamus indumentum noſtræ ſalutis, ne veniens Invitator veſtem non inveniat nuptialem, & dicat miniſtris: *Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium.* Illa, fili, pœna timenda eſt, quæ nunquam finitur: illa deſideranda vita, quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidans verbis, velociter Martyrem fecit. Venerabilis vero adoleſcens, MAJORICUS nomine, in certamine confeſſionis ſpiritum reddens, curſum palmiferum conſummavit; amplexanſque illa hoſtiam ſuam, quantis potuit vo-

* al. ululatus.

Dionyſiæ confeſſio.

n. 161.

Filium in pœnis confortat.

Matth. 22. 13.

Qui Martyr obiit.

cibus

Digitized by Google

cibus Domino gratias agens , ad
gaudium ſpei futuræ , in ſua do-
mo maluit ſepelire ; ut quotiens
ſuper ſepulcrum ejus Trinitati
preces effundit , alienam ſe à fi-
Et alii. lio numquam eſſe confidat. Quan-
ti igitur per eam in illa civita-
te , ut præfati ſumus , adquiſiti
ſint Deo , longum eſt enarrare .
Nam & ejus germana , nomine
Dativa , atque Leontia fi-
lia ſancti Germani * epiſco-
n. 162. pi, cognatuſque Dativæ, venera-
bilis Emilius medicus, religio-
ſus quoque Tertius Trinitatis
confeſſione præclarus , vel Sibi-
denſis Bonifacius quanta per-
tulerint , qualibuſque cruciatibus
eviſceratæ , vel eviſcerati ſint ,
qui valet ex ordine dicat.
n. 163. II. Servus * quoque Tubur-
Servi paſſio. bitanæ civitatis majoris , genero-
ſus & nobilis vir , pro Chriſto
quas pertulit quis explicet pœ-
nas? Qui poſt cædes innumerabi-
lium fuſtium , trochleis frequen-
n. 164. tibus elevatus , dum tota * præ
urbe penderet , hunc in ſublime
tollentes , ictu celeri dimiſſis ite-
rum funibus cannabinis, ſuper ſi-
lices platearum pondere corporis
veniens , ut lapis ſuper lapides
corruebat. Sed & ſæpius tractum,
& lapidibus acutiſſimis defrica-
* al. ut. tum, & * cutibus ſeparatis, pel-
les corporis lateribus dorſoque
* al. ventre. videres & ventri * pendere. Iſte
jam temporibus Geiſerici non val-
de diſſimilia pertulerat , ne ami-
ci cujuſdam ſui ſecreta nudaret :
* al. ſua. quanto magis nunc , ut ſuæ * fi-
dei ſacramenta muniret ? Et ſi
homini gratis fideliter exhibuit
fidem , quantum debuit illi , qui
redditurus eſt pro fide merce-
dem ?
III. In civitate vero Culuſi-
n. 165. tana * non valeo quæ geſta ſunt
nuntiare , quia & ipſam quantita-
tem Martyrum vel etiam Con-
feſſorum impoſſibile eſt homini
ſupputare. Ubi quædam matro-
Victoriæ fortitudo. na, auctrix ſui nominis Victo-
ria , dum in conſpectu vulgi
continuato ſuſpendio crematetur ,
a marito jam perdito filiis præ-
ſentibus taliter rogabatur : Quid
pateris conjunx ? Si me deſpi-
cis , vel horum miſerere quos
genuiſti impia parvulorum ? qua-
re obliviſceris uteri tui , & pro
nihilo ducis quos cum gemitu
peperiſti ? Ubi ſunt fœdera con-
jugalis amoris ? ubi ſocietatis
vincula ; quæ inter nos dudum
honeſtatis jure tabulæ conſcriptæ
fecerunt ? Reſpice , quæſo , fi-
lios ac maritum , & regiæ juſ-
ſionis implere feſtina præceptum ,
ut & imminentia adhuc tormen-
ta lucreris , ſimul & mihi done-
ris & liberis noſtris. Sed illa nec
filiorum fletus , nec ſerpentis au-
diens blandimenta , affectum * n. 66.
multo altius elevans à terra , mun-
dum cum ſuis deſideriis conte-
mnebat . Quam cum jam conti-
nuatione ſuſpendii avulſis hume-
ris , etiam qui cruciabant conſpi-
cerent mortuam , depoſuerunt pror-
ſus omni parte exanimatam. quæ
poſtea retulit , quamdam ſibi vir-
ginem adſtitiſſe , atque tetigiſſe
membra ſingula , & ilico fuiſſe
ſanatam.
IV. Qualiter autem Adrume-
tinæ civitatis civem Victoria-
num , tunc proconſulem * Car- n. 167. Victoriani marti. fides.
thaginis , prædicem , neſcio , de-
ficientibus verbis. Quo in Afri-
cæ partibus nullus ditior fuit ,
qui etiam apud impium regem
pro rebus ſemper ſibi commiſſis
fideliſſimus habebatur. Mandatur
ei à Rege familiariter , dicitur-
que quod eum habiturus eſſet præ
omnibus domeſticum * , ſi ejus n. 168.
præcepto facilem commodaſſet aſ-
ſenſum . Sed ille vir Dei miſſis
ad ſe tale dedit cum fiducia ma-
gna reſponſum : Securus ego ſum
de Chriſto Deo & Domino meo.
Hæc Regi dicatis : Subrigat igni-
bus , adigat beſtiis , excruciet ge-
neribus omnium tormentorum. Si
conſenſero * , fruſtra ſum in Ec-
cleſia catholica baptizatus. Nam
ſi hæc præſens vita ſola fuiſſet ,

&

Digitized by Google

& aliam, quæ vere eſt, non ſperaremus æternam, nec ita facerem * ut ad modicum atque
n. 169. temporaliter gloriarer, & ingratus exſiſterem ei, qui ſuam fidem mihi contulit, Creatori *. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum afflixit pœnis, humanus ſermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque conſummans, martyrialem coronam accepit.

* al. creditori.

n. 170. V. Apud Tambaienſem * quoque civitatem geſta quis queat certamina Martyrum explicare? Ubi duo germani fratres Aquiſregenſis civitatis, ſibi ſecuri de
n. 171. Domino invicem juraverunt *, ut rogarent tortores, ut una pœna parique ſupplicio torquerentur. Et dum primo ſuſpendio, molibus lapidum pedibus alligatis, tota die penderent, unus illorum petivit ſe deponi, & ſibi inducias dari. Cui frater alius, metuens ne fidem negaret, de ſuſpendio clamabat: Noli, noli frater; non ita juravimus Chriſto. Accuſabo te, cum ante thronum ejus terribilem venerimus: quia ſuper corpus ejus & ſanguinem juravimus, ut pro eo invicem * patiamur. Iſta dicens & alia multa, confortavit germanum ad prælium paſſionis, qui clamans ingenti voce dicebat: Adigete * ſuppliciis quibus voltis, & pœnis Chriſtianos artate crudelibus. quod frater meus facturus eſt, hoc ego etiam ago. Quantis jam laminis ignitis aduſti ſunt, qualibus ungulis exarati, quibus cruciatibus torti, res ipſa docet, quod eos ipſi tortores à ſua facie projecerunt, dicentes: Iſtos imitatur univerſus populus, ut nullus ad noſtram religionem penitus convertatur; & præcipue quia nulli livores, nulla pœnarum veſtigia in eis penitus videbantur.

Fratres duo Confeſſores.

* Ler. ſimul.

* al. adicite.

n. 172. Mira fides Typaſenſium.

VI. In Typaſenſi * vero quod geſtum eſt Mauritaniæ majoris civitate ad laudem Dei inſinuare feſtinemus. Dum ſuæ civitati Arianum epiſcopum ex notario Cyrilæ * ad perdendas animas ordinatum vidiſſent, omnis ſi- n. 173.
mul civitas evectione navali de proximo ad Hiſpaniam confugit, relictis pauciſſimis qui aditum non invenerant navigandi. Quos Arianorum Epiſcopus primo blandimentis, poſtea minis compellere cœpit, ut eos faceret Arianos. Sed fortes in Domino permanentes, non ſolum ſuadentis inſaniam irriſerunt; verum etiam publice myſteria divina in domo una congregati celebrare cœperunt. Quod ille cognoſcens, relationem occulte Carthaginem adverſus eos direxit. Quæ cum Regi innotuiſſet, Comitem quemdam cum iracundia dirigens, præcepit ut in medio foro, congregata illuc omni provincia, linguas eis & manus dexteras radicitus abſcidiſſet. Quod cum factum fuiſſet, Spiritu ſancto præſtante, ita locuti ſunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed ſi quis incredulus eſſe voluerit, pergat nunc Conſtantinopolim, & ibi reperiet unum de illis, ſubdiaconem REPARATUM, ſermones politos ſine ulla offenſio ne loquentem *. Ob n. 174
quam cauſam venerabilis nimium in palatio Zenonis imperatoris habetur, & præcipue Regina mira cum reverentia veneratur.

Ingens miraculum.

VII. Sed quis congruo ſermone poſſit exſequi aut coacervare diverſitates pœnarum, quas ex juſſu Regis ſui, etiam ipſi Vandali in ſuos homines exercuerunt? In ipſa quoque quæ geſta ſunt Carthagine, ſi nitatur ſcriptor ſingillatim adſtruere, etiam ſine ornatu ſermonis, nec ipſa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque * poſi- n. 175.
ta in promtu demonſtrat. Alios ſine manibus, alios ſine oculis, alios abſque pedibus, alios truncos naribus auribuſque inten-

Vandali in ſuos ſæviunt.

das,

Victoris Vitensis Lib. V.

* al. ſcapulis.

* al. ſedibus.

daſ, alioſque videas nimio ſuſpendio ſpatulis * evulſis, caput, quod eminere ſolebat, in medio ſcapularum fuiſſe demerſum, dum jugiter in altis ædibus * ſuſpendio cruciantes, impulſione * manuum funibus agitatis, per vacuum aerem huc atque illuc faciebant vagari pendentes. Qui nonnumquam diſruptis funibus de illa altitudine ſuſpenſionis, ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiſerunt: alii confractis oſſibus ſpiritum continuo reddiderunt, alii poſt paulum exhalaverunt. Sed qui
n. 176. hoc fabuloſum putat, Uranium * Zenonis legatum interroget, in cujus præſentia præcipue geſta ſunt; illa ſcilicet cauſa, quia veniens Carthaginem ſeſe pro defenſione eccleſiarum catholicarum veniſſe jactabat, Et ut illi oſtenderet Tyrannus ſe neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores ſtatuit, in quibus Legatis moris eſt, aſcendendo ad palatium & deſcendendo tranſire: ad opprobrium videlicet ipſius reipublicæ, & noſtri jam deficientis temporis fæcem.

Matronæ exſulantis conſtantia.

* al. filium.

VIII. Tunc igitur & quædam uxor cujuſdam celiaritæ Re-
n. 177. gis, nomine Dagila *, quæ temporibus Geiſerici multoties jam confeſſor exſtiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fuſtibus omnino debilitata, exſilio arido & invio relegatur, ubi nullus hominum forte conſolationis gratia veniendi haberet acceſſum, relinquens cum gaudio domum, maritum ſimul & filios *. Cui poſtea oblatum eſſe dicitur, ut in mitiorem eremum tranſlata, frueretur, ſi vellet, ſolatio ſociorum. Illa vero ingens ſibi adeſſe credens gaudium, ubi nullus humanus eſſet conſolantis affectus, ne fieret ſupplicavit.

IX. Tunc etiam Eugenio paſtore jam in exſilio conſtituto, univerſus clerus eccleſiæ Carthaginis cæde inediaque maceratur, fere quingenti vel amplius *. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procul exſilio crudeli truduntur. Sed libertatem tunc, n. 178.
cum media urbe cæderentur, Murittæ * diaconi ceteris liberiorem tacere non debeo. Fuit
quidam Elpidoforus * nomine, nimium crudelis & ferus, cui fuerat delegatum membra Confeſſorum Chriſti ſuppliciis graſſantibus laniare. Hic dudum fuerat apud nos in eccleſia Fauſti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alveo fontis ſuſceperat generatum. Poſt vero dum appoſtataret, tantæ exſtitit feritatis adverſus Eccleſiam Dei, ut ſuperior omnibus exſecutor perſecutionis fuiſſet inventus. Quid multa? Dum primo Presbyteri ſuppliciis macerandi ordine citarentur, poſt Archidiaconum Salutarem, aptatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim ſecundus in officio miniſtrorum. Quia cum Elpidoforo ſedente & fremente, honorabilis ſenior cœpiſſet extendi, priuſquam exueretur *, clam forte neſcientibus cunctis, illa, quibus eum ſuſcipiens de fonte dudum texerat, n. 180.
ſabana * bajulabat. Quibus ventilatis, ſimulque in oſtentione cunctis extentis, in his verbis loqui exorſus, totam ad fletum & lacrymas commoviſſe dicitur civitatem. Hæc ſunt linteamina, Elpidofore miniſter erroris, quæ te accuſabunt, cum majeſtas venerit judicantis. cuſtodientur diligentia mea ad teſtimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abyſſum putei ſulphurantis. Hæc te, infelix, immaculatum cinxerunt de fonte ſurgentem: hæc te, miſerrime, acrius perſequentur, flammantem gehennam cum cœperis poſſidere: quia induiſti te maledictionem ſicut veſtimentum, ſcindens atque amittens veri baptiſ-

Victoris Vitensis Lib. V.

Cleri Carthag. certamina.

* al. Miritæ.

n. 179.

* Lec. cruciaretur.

Murittæ egregium facinus.

VICTORIS VITENSIS LIB. V. baptiſmatis & fidei ſacramentum. Quid facturus es, miſer, cum ſervi Patris-familias ad cœnam regiam congregare cœperint invitatos? (*Pſal.* 18. 18.) Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus exutum ſtola Rex conſpiciens nuptiali, dicet tibi. (*Matth.* 22. 12. & *ſeq.*) *Amice, quomodo huc veniſti veſtem non habens nuptialem?* Non video quod contuli, non agnoſco quod dedi. Perdidiſti militiæ chlamydem, quam in tutela * (n. 181.) virgineorum membrorum decem menſibus texui, & tendicula crucis extendens aqua mundavi, & purpura mei ſanguinis decoravi. Non conſpicio cultum ſignaculi mei, characterem non video Trinitatis. Talis intereſſe non poterit epulis meis. Ligate eum manibus, & pedibus ſuis, funiculis, quia ſe ipſe voluntarie ſeparare voluit à Catholicis dudum fratribus ſuis. Ipſe funes extendit continuatos in laqueum, quibus & ſemetipſum vinxit; & alios, ne ad iſtud venirent convivium, impedivit. Juxta ſemitam multis ſcandalum poſuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore ſempiterno de convivio meo projeci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conſcientiæ ante ignem æternum obmuteſcens Elpidoforus torrebatur.

X. Parantes itaque univerſi dorſa ſua verberibus * (n. 182.), alacres ad exſilium pergunt. (Clerici in exſilium truſi.) Quibus adhuc in itinere longioris viæ conſtitutis, deſtinantur, epiſcopis Arianorum ſuggerentibus, homines immiſericordes, ac violenti, ut illud, quod eis forte miſeratio Chriſtiana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur: quando unuſquiſque eorum libentius forte cantabat: (*Job.* 1. 21.) Nudus exivi de utero matris meæ, nudum etiam me oportet ad exſilium pergere; quia Dominus novit eſurientibus cibum porrigere, & in deſerto veſtire. Vandali namque duo ſub Geiſerico ſæpius facti confeſſores, comitante matre, contemtis omnibus divitiis ſuis, cum eiſdem Clericis ad exſilium perrexerunt. VICTORIS VITENSIS LIB. V. De multitudine autem pergentium Confeſſorum, id eſt eccleſiæ Carthaginis Clericorum, ſuggerente quodam exlectore * Theucario perdito, (n. 183.) quos ille noverat vocales ſtrenuos atque aptos modulis cantilenæ, deſignatione ſua debere dicit duodecim infantulos ſeparari, quos ipſe cum Catholicus eſſet, tunc diſcipulos habuit. Statim illo ſuggerente, ſub feſtinatione viro dimittuntur, & vi barbarici furoris biſſenus numerus puerorum de itinere revocatur. Segregantur corpore, non ſpiritu à grege (Infantium 12. fides.) Sanctorum, qui timentes præcipitium, cum ſuſpiriis lacrymarum, ne divellerentur conſtringebant manibus genua ſociorum, quos violentia tamen hæretica, minacibus ſeparans gladiis, Carthaginem revocavit. Sed dum cum eis, quaſi cum tali ætate, jam * blanditiis ageretur, ſuperiores ſuis inventi ſunt annis, & (* al. pleriq. non.) ne obdormirent in morte, lucernam ſibi evangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc graviter Ariani, & ſe ſuperatos à pueris erubeſcunt. Unde accenſi ſubdi iterum fuſtibus jubent. quos jam ante pauciſſimos dies variis verberibus diſſipaverant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rurſum pœna reſtaurata recrudeſcit. Factum eſt, Domino confortante, ut nec ætas minor deficeret in dolore, & * magis (* al. ſed.) animus creſceret roboratus in fide quos nunc Carthago miro colit affectu, & quaſi duodecim Apoſtolorum chorum conſpicit puerorum. Una degunt, ſimul veſcuntur, pariter pſallunt, ſimul in Domino gloriantur. Illis diebus & duo negotiatores, FRUMENTIUS, & alius * (Martyres duo.) FRUMENTIUS ejuſdem urbis egregio martyrio coronati ſunt. Tunc & ſeptem fratres, non natura ſed gratia, ſimul in monaſterio

ſterio

Digitized by Google

Victoris Vitensis Lib. V.

Item 7. a. lii.

ſterio commanentes, confeſſionis certamine expleto, immarceſſibilem pervenerunt ad coronam, id eſt Liberatus abba, Bonifacius diaconus ſervus ſubdiaconus, Ruſticus ſubdiaconus; Rogatus monachus, Septimus * monachus, & Maximus monachus.

n. 185.

XI. Nam illo tempore crudelius Arianorum epiſcopi, presbyteri & clerici, quam Rex & Vandali, ſæviebant. Nam ad perſequendum ipſi cum ſuis clericis ubique gladiis accincti currebant; ſicut quidam epiſcopus, inter illos ceteris crudelior, Antonius nomine; qui tam nefaria & incredibilia in noſtros exercuit, ut narrari non queant. Fuit iſte in quadam civitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ provinciæ vicinatur, qui, ut beſtia inſatiabilis, Catholicorum ſitiens ſanguinem, huc illucque ad rapiendum rugiens * excurrebat. Nam impius Hunericus ſciens Antonii ferocitatem, in ipſis * eremi partibus voluit ſanctum Eugenium relegari *. Quem cum cuſtodiendum Antonius accepiſſet, ita eum artiori cuſtodia cinxit, ut nullum ad eum introire permitteret: inſuper variis inſidiarum atque pœnarum ſuppliciis cogitabat eum exſtinguere. Sed Eugenius ſanctus, dum noſtræ perſecutionis defleret incommoda, & aſperitate cilicii ſenile attereret corpus, nudamque ſuper humum cubitans ſtratum ſacci ſui * rigaret imbribus lacrymarum, aliquando ſenſit infeſtum paralyſis morbum. Quo nuntiato *, in gaudia converſus Arianus, pergit feſtinus ad cubile eximii * hominis Dei: & cum videret, urgente paſſione, verum Pontificem balbutientia verba producere, cogitavit ſimul exſtinguere quem ſupereſſe nolebat. præcepit ut acetum aſperum nimiſque acerrimum quæreretur. quod cum fuiſſet allatum, venerabilis ſenis recuſantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Nam ſi communis Dominus, qui ad hoc venerat ut portaret, cum guſtaſſet noluit bibere, quanto magis iſte ſervus & confeſſor fidelis omnino nollet, niſi hæretica feritas ingeſſiſſet? Ex quo aceto præſertim illi paſſioni noxio morbus accepit augmentum. Cui pietas Chriſti miſericorditer ſubveniens poſtea ſanum exhibuit *.

* Rhen. fugientes.
* al. ipſius.
n. 186.
Antonii ſævitia in S. Eugen.
* al. ſacris.
* al. nuntio.
* mſſ. 44. exſilii.

Victoris Vitensis Lib. V.

n. 187.

XII. Alium * autem noſtrum epiſcopum Habetdeum ſimiliter relegatum Tamallumenſi civitate, in qua Antonius fuerat, quantum potuit infeſtare res ipſa demonſtrat. Nam cum diverſis eum perſecutionibus affligeret, nec poſſet eum facere Arianum, videretque Chriſti militem ſemper in confeſſione conſtantem, promiſerat ſuis, dicens: Niſi eum noſtræ fecero religionis, non ſit * Antonius. At ubi in ſua promiſſione minor inventus eſt, ſuggerente ſibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibuſque ligatis, vinculis ingentibus artat Epiſcopum, oreque obturato ne lingua clamaret, aquam corpori, ut putabat, rebaptizationis ſpargit: quaſi valeret conſcientiam ligare cum corpore, aut non ibi adeſſet qui audit gemitus compeditorum, & cordis ſecreta rimatur: vel ſuperare poſſet aqua mendax tantæ voluntatis propoſitum, quod jam homo Dei metantibus * lacrymis miſerat legatum in cælum. Exuit ſtatim vinculis virum, & tali, quaſi gaudens, proſequitur voce: Ecce jam, frater Habetdeum, noſter Chriſtianus effectus es. quid ultra facere poteris, niſi ut voluntati conſentias Regis? Cui Habetdeum: Illa eſt, impie Antoni, mortis damnatio, ubi voluntatis tenetur aſſenſio. Ego fidei meæ tenax, vocibus confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & po-

n. 188.
In S. Habetdeum.
* al. fuer.
n. 189.

Digitized by Google

poſtea quam catenis vinxiſti, & oris januam oppilaſti, in prætorio cordis violentiæ meæ, ſubſcribentibus Angelis, geſta confeci, & lectitanda Imperatori meo tranſmiſi.

Arianorum violentiæ.

XIII. Erat quidem generalis iſta violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re ubique erant deſtinati, ut tranſeuntes Itinera ſacerdotibus ſuis adducerent jugulandos. At * ubi eos fallacis aquæ gladio peremiſſent, indicium eis perditionis ſcriptura teſte tradebant, ne alibi ſimili violentia traherentur; quia non licebat ſive negotiatoribus, ſive privatis alicubi tranſire, niſi deſcriptam characteris indicio ſuam miſeri oſtenderent mortem. quod per revelationem ſervo ſuo Johanni olim jam oſtenderat Chriſtus, ubi dicit: *Nulli licebit aliquid emere vel vendere, niſi qui habuerit characterem beſtiæ in fronte ſua, & in manu ſua*. Nam & epiſcopi atque presbyteri illorum, cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos & opida circuibant, & ſic deſpicatis poſtibus januarum, aquam gladiumque geſtantes animarum prædones intrabant: & quos domi repererant, alios forte in lectulis ſoporatos imbre igneo atque fulmineo reſpergentes, dæmoniaca vociferatione Chriſtianos ſuos ipſi pariter vocitabant, ut ludum * potius ſuæ hæreſeos, quam aliquam religionem oſtenderent. In quo minus capaces & ignari, impletum in ſe pollutionis ſacrilegium putabant *: prudentiores vero nihil ſibi, quod nolentibus atque dormientibus ingeſtum eſt, obeſſe gaudebant. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus ſuis injecerunt, alii ſeſe, vel quia factum eſt, cilicio lugubri texerunt, nonnulli cœno fœtido linierunt, & linteamina violenter impoſita per fila conſciderunt, atque in latrinas fœtidaque loca manu fidei projecerunt.

* al. ac.

Apoc. 13. 16. 17.

n. 190.

* al. imputabant.

XIV. Tali * violentia, nobis videntibus, in Carthagine filius cujuſdam nobilis, annorum circiter ſeptem, juſſu Cyrilæ à parentibus ſeparatus eſt, matre ſine verecundia matronali, ſolutis crinibus, poſt raptores tota urbe currente, infantulo clamante ut poterat; CHRISTIANUS SUM, Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum *. Cui, Trinitatem in his ternis vocibus declarantem, os obturantes, inſontem infantiam in ſuum gurgitem demerſerunt. n. 191. n. 192.

Ita de filiis medici venerabilis LIBERATI * factum eſſe probatur. Nam cum ex juſſu Regis cum uxore & liberis ad exſilium mitti juberetur, cogitavit impietas Ariana à parentibus filios parvulos ſeparare, ut poſſet per pietatis affectum etiam virtutem proſternere genitorum. Disjunguntur ergo à parentibus tenera pignora filiorum. Cumque vellet Liberatus lacrymas emittere, auctoritate uxoria increpatur, & in ipſo meatu exitus ſui ilico lacrymæ ſiccaverunt. Ait enim ei conjunx: EN * PROPTER filios, Liberate, perditurus es animam tuam? Computa eos non fuiſſe natos. nam & ipſos omnino vindicaturus eſt Chriſtus. Nonne vides eos clamantes, & dicentes, Chriſtiani ſumus? Sed hæc mulier quid in conſpectu judicum egerit, tacendum non eſt. Nam cum ipſa & maritus, licet ſeorſum, carceris cuſtodia tenerentur, ita ut ſe penitus non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solve jam duritiam tuam. Ecce vir tuus paruit imperio Regis, & noſter factus eſt Chriſtianus. Aitque illa: Videam illum, & faciam ego quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere, invenit virum ſuum ſtantem, cum ingenti multitudine, pro tribunalibus * connexum, & verum æſtimans quod finxerant inimici, injecta manu apprehendens oram veſtimentorum ejus gut-

n. 193.

* al. Et.

Egregium mulieris factum.

* al. tribunali.

gutturi proximam, videntibus omnibus ſuffocabat eum, dicens: Perdite, & reprobe, gratiæ Dei & miſericordiæ ejus indigne, quare voluiſti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? quid argentum? Numquid liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cui maritus reſpondit: Quid pateris mulier? quid tibi videtur, aut quid forte de me audire potuiſti? Ego in nomine Chri-
n. 194. ſti CATHOLICUS * PERMANEO, nec amittere potero aliquando quod teneo. Tunc * hæretici mendacii ſui conſcii, & detecti, fallaciam ſuam colorare minime potuerunt.

*al. ubi.

Confeſſores in deſertis mortui.

XV. Et quia ſuperius de violentia immanitatis eorum breviter diximus, hanc plurimi metuentes, alii in ſpeluncis, alii in deſertis locis viri vel feminæ, nullo ſibi conſcio ſeſe claudebant: & ibidem, nulla ſuccurrente ſuſtentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum ſpiritum exhalabant, inter* hæc afflictionis incommoda, inviolatæ ſecum fidei ſecuritatem portantes. Sic enim CAE-
n. 195. SCONIUS * presbyter Mizentinæ civitatis in ſpelunca Ziquenſis montis repertus eſt, putreſcente jam ſolutus cadavere.

*al. per.

XVI. Et quia de ſancto Habetdeum præfati jam ſumus pergit tunc ad Carthaginem, adire cenſuit nefarium Regem, ut conſcientiam ſuam quam ſemper fa-
n. 196. miliarem Trinitatis * habuerat * & amicam, etiam hominibus faceret manifeſtam. Nec eum retinere potuit Antonius propter verecundiam ſuam. Offert impiiſſimo Regi libellum in hac ſimilitudine verborum. Quid quæſo jam cum projectis habetis? quid cum eis, quos exſilio relegaſtis, quotidie dimicatis? Abſtuliſtis ſubſtantias; eccleſiis, patria, domibuſque privaſtis. Sola anima remanſit, quam captivare contenditis. O tempora! ò mores! Univerſus hæc mundus intelligit, & ipſe qui perſequitur videt. Si fides dicitur quam tenetis, quid veræ fidei membra tantis perſecutionibus agitatis? quid vobis cum exſilio noſtro, quid vobis cum egenis in hoc ſæculo, quorum eſt vita ſemper in Chriſto? Liceat ſaltem gaudere conſortio beſtiarum eis, quos abjeciſtis à facie omnium populorum. Dum hæc & his ſimilia Pontifex Dei dixiſſet, ſceleratus tyrannus hoc ei mandaſſe perhibetur: Vado ad epiſcopos noſtros, & quod tibi dixerint ſequere, quia ipſi hujus rei habere noſcuntur per omnia poteſtatem. Sed neque Antonium hæc res ab inſania potuit revocare, ſcientem magis imperio Regis ob hoc multum poſſe placere. Habetdeum vero epiſcopus gaudens bono conſcientiæ ſuæ, ad locum exſilii maluit remeare.

*al. habuit

Fames valida.

XVII. Ea tempeſtate facta eſt incredibilis fames, & cœpit Africam totam una depopulatione vaſtare. Nullus tunc adfuit imber, nulla prorſus gutta de cælo profluxit. Nec fruſtra, ſed vero & juſto judicio Dei, ut, ubi perſequentibus Arianis, cœnoſi gurgitis aqua ignis & * ſulphuris bulliebat, indulgentiæ cæleſtis, quæ ſemper affluenter aderat, pluvia negaretur. Lurida remanſerat terræ facies omnis. Non vitis tegebatur æſtate pampineis opacata virgultis, non ſata reſperſa vultus cæſpitum viridabant: non olea ſemper viridis, foliiſque repleta jocundis *, decoris ſui conſuetum tegmen habebat: non pomorum candi virgulta, maritante tellure, gemmas produxerant florum, poſtea fructus, ut aſſolent, redditura *. Triſtia fuere tetraque omnia, & par peſtilentiæ clades Africam confuderat omnem. Non hominibus, non jumentis germinantis herbæ ediderat tellus omnino virorem. Aruerant dudum.

*al. & ignis.

*al. integmen

*al. dituræ.

dudum currentium impetu præcipiti alvei fluminum, fontiumque criſpantes perennitate ſubtracta pariter ſiccatæ erant venæ. Oves & boves univerſi, inſuper & pecora campi, ſimulque beſtiæ ſilvarum, inedia conſumente, nuſquam penitus viſebantur. Et ubi forte graminoſus cæſpes humida tunc in valle locatus, pallentem potius quam virentem naſcentis fœni cæperat proferre colorem, ilico urens & igneus flatus aderat, totum torrendo deſiccans, quia pulverulenta * tempeſtas arido ſub aere decoquens cuncta, omnem nebulaverat locum. Nullum geſtum eſt tempore illo commercium: nullum cæſpitem terræ, juvencis trahentibus, ſcindens vertit aratrum; quia nec boves ſuberant, nec raſtra * omnino remanſerant. Inter hæc omnia autem mala, & ruſticorum manus alia interierat, & ſubinde quæ forte ſupererat, jam ſepulturam quærebat. Et quia, urgente famis incommodo, neque commercia, ut fati ſumus, pro conſuetudine, neque cultura reddebatur debita terris; juvenum, ſenum, adoleſcentium, atque adoleſcentularum, puerorum vel etiam puellarum agmina ſimul & funera, ubi poterant, quomodo poterant, paſſim diffundebantur, circumeuntes opida, vicos vel ſingulas urbes. Converſi enim in arcum pravum & perverſum, atque irritantes Deum ad aquas contradictionis, famem patiebantur ut canes, non ut comederent panem, ſed ut infenſam ſentirent, quam negaverant, Trinitatem. Alii diffuſi per campos, alii ſecreta ſilvarum petebant, antiquas radices herbarum, vel quiſquilias aliquas requirentes. Nonnulli cum domo niterentur egredi, in ipſo limine currentes, catervatim fame debellante cadebant; ſtratæ vero vel ſemitæ cadaveribus repletæ, exhalantium fœtore mortuorum, gradientes vivos omni ex parte necabant. Nec deerant quotidie ubique exſpirantium funera, & non erat virtus, quæ miſerationis impenderet ſepulturam. Neque enim ſufficiebant ad ſepeliendum vivi, fame dominante, & ipſi poſt paullulum morituri. Cupiebant ſinguli libertatem ſuam filiorumque ſuorum perpetuæ ſervituti redigere, & non poterant invenire. Montes & colles, plateæ civitatum, viæ vel ſemitæ unum omnibus fecerant ubique ſepulcrum, quibus inedia depaſcens denegaverat victum. Vandali autem ipſi, quos & prius frequentia multarum provinciarum ſpolia, & retentio * Africæ primo fecerant divites, majore inopia torquebantur. Et quanto ſibi videbantur ſervorum aggeſtione ſuperbi, tanto amplius deficiebant fame torquente defecti. Nullus filium, nullus conjugem, nullus proprium tenuit ſervum: ſed exiens unuſquiſque, non ubi voluit ſed ubi valuit, aut ſtatim defecit, aut numquam omnino redivit. Urgebatur etiam tunc infelix multitudo ad ipſam urbem Carthaginem congregari. Et dum illuc catervatim adhuc animata cadavera confluerent, ubi Rex inferendarum mortium vidit ſtrages, pelli urbe omnes ilico jubet, ne contagio deficientium, commune pararet etiam exercitui ejus * ſepulcrum. Suis ergo provinciis & domibus ſingulos imperat revocari. Sed nec erant qui reverterentur, dum quiſque utique ſepulturam ſuam in vultu portaret. Et idcirco forte major rebaptizatorum perditio potuit provenire, quia dum promittitur ab Arianis præſentis tranſactio vitæ, nec illud obvenit, & mors ſequens prima ſecundam prævenit. In tantum igitur ſibi devaſtans vindicavit fames dominium; ut loca nonnulla & admodum populoſa, habitatoribus exſtinctis, alto nunc ſilentio,

Marginal notes: * al. pulverea. — n. 197. — Pſ. 77. 57. — Pſ. 105. 32. — Pſ. 58. 7. 15. — Et Vandalos premit. — * Cod. r. recentia. — n. 198.

Digitized by Google

VICTORIS VITENSIS LIB. V.

lentio, parietibus ſolis extantibus, conquieſcant.

XVIII. Sed quid ego jam immoror in hoc quod explicare non queo? Nam & ſi nunc ſupereſſent, vel eis fari de talibus licuiſſet, & Tullianæ eloquentiæ fluvius ſiccaretur, & Salluſtius elinguis omnimodis remaneret. Et, ut alienos indignos rei tantæ prætercam, ſi Cæſarienſis ſurgeret Euſebius ad hoc opus idoneus, aut ejus translator Græ-
* Lov. latinæque. cæ facundiæ, latiniſque * floribus Rufinus ornatus: & quid multa? non Ambroſius, non Hierony-
Pſ. 48. 1. mus, nec ipſe noſter ſufficeret Auguſtinus. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ, & filii hominum, ſimul in unum dives & pauper.* Nonnulli qui
Barbarorum mores. barbaros diligitis, & eos in condemnationem veſtram aliquando laudatis, diſcutite nomen, & intelligite mores. Numquid alio proprio nomine vocitari poterant, niſi ut Barbari dicerentur; ferocitatis utique, crudelitatis & terroris vocabulum poſſidentes? Quos quantiſcumque muneribus foveris, quantiſcumque delinieris obſequiis? illi aliud neſciunt, niſi invidere
n. 199. Romanis *: & quantum ad eorum attinet voluntatem, ſemper cupiunt ſplendorem & genus Romani nominis obnubilare, nec ullum Romanorum omnino deſiderant vivere. Et ubi adhuc noſcuntur parcere ſubjectis, ad utendum ſervitiis illorum parcunt. nam nullum dilexerunt aliquando Romanorum. Si diſputare nitebatur nobiſcum de fide barbara ferocitas, & hæreſis Ariana rationabiliter diſputaret. Sed quando
* al. tenuit. tenet * rationem, quæ à Patre Deo Deum Filium ſeparat Salvatorem? Quare dolis & calumniis egerunt, & velut ſpiritus tempeſtatis, procella ſui furoris totum ſubvertere voluerunt? Si diſputatio neceſſaria fuerat epiſcopalis, quare ſuſpendia, quare ignes, quare ungulæ ſimul & cruces? Quare Arianorum ſerpentina proles contra innocentes genera talia tormentorum invenit, qualia nec ipſe Mezentius * exquiſivit? Di-
micavit contra innocentiam cu- n. 200.
piditas furoris, & avaritiæ cru-
delitas *, ut & animas perde- n. 201.
ret, & ſubſtantiam harpagaret. Si collatio deſiderabatur, quare rapinæ rerum alienarum, non tantum Sacerdotum, verum etiam omnium laicorum? Sed illi exſpoliati lætati ſunt, & rapinam rerum ſuarum cum gaudio ſuſceperunt.

XIX. Adſit jam quæſo omnis ætas, omnis ſexus, omniſque conditio. Adſit, obſecro, omnis turba catholici nominis: quæ gremio materno toto orbe geſtatur, quæ ſola germanum commodare
novit affectum, quæ didicit à Rom. 12. 15
Paulo magiſtro & gaudentibus collætari, & cum lugentibus lamentari. Conveniant ſimul ad domum noſtri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lacrymarum, quia cauſæ & fidei noſtræ unum eſt negotium. Nullum volo ad condolendum mecum hæ-
reticum convenire, qui forte ad- Pſ. 68. 27. Pſ. 34. 20.
dere concupiſcit ſuper dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidie malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, ſed fraternum quæro affectum: nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os
locutum eſt vanitatem, & dex- Pſ. 143. 8.
tera eorum dextera iniquitatis: Pſ. 17. 46.
quia filii alieni ſemper mentiti ſunt mihi, qui inveteraverunt &
claudicaverunt à ſemitis ſuis. Iſti Pſ. 41. 4.
dicunt mihi quotidie: Ubi eſt Deus tuus? dum affligitur popu-
lus pretioſo Agni ſanguine com- Pſ. 37. 18.
paratus. Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non deſiſto Domino flagellanti: Amove à me flagella tua, quia ego defeci, non à fortitudine
manus tuæ, ſed à perſecutione Pſ. 38. 11.
hæreſis Arianæ. Adveniant igitur nunc omnes qui mecum an-

guſtæ

VICTORIS guſtæ viæ carpunt iter, & pro-
VITENSIS pter verba labiorum Dei cuſto-
LIB. V. diunt vias duras, & videant ſi eſt
Pſal. 16.4. dolor, ſicut dolor meus. Quo-
Thren.1.12 niam vindemiatus ſum in die
furoris Domini, aperuerunt ſuper
me os ſuum omnes inimici mei,
ſibilaverunt & fremuerunt denti-
Thren 2.16 bus: dixerunt. Devorabimus
eam. En iſta eſt dies quam ex-
ſpectabamus: invenimus, vidi-
Hebr.1.14. mus. Adeſtote Angeli Dei mei,
qui numquam deeſtis conſtituti
in miniſterio veſtro, propter eos
qui hereditatem capeſſuri ſunt æter-
næ ſalutis, & videte Africam to-
tam, dudum tantarum eccleſia-
rum cuneis fultam, nunc ab om-
nibus deſolatam: tantis ordinibus
Sacerdotum ornatam, modo ſe-
dentem viduam & abjectam. Sa-
n. 202. cerdotes ejus & ſeniores * in de-
Thren.1.19 ſertis locis & inſulis defecerunt,
Thren. 1. quærendo ſibi eſcas ad manducan-
11. 17. dum, & non invenerunt. Conſide-
Thren.1.10 rate & videte, quia Sion civitas
Dei noſtri facta eſt vilis facta qua-
ſi polluta menſtruis inter inimi-
cos ſuos. Manum ſuam miſit ho-
ſtis ad omnia deſiderabilia ejus,
quia vidit gentes invadere, & in-
gredi atria ſua, de quibus præce-
peras, ne introirent Eccleſiam
Thren.1.4. tuam. Viæ ejus lugent, eo quod
6. nemo conveniat in die feſto.
Egreſſus eſt à facie ejus omnis
decor & deliciæ: didicerunt vias
aſperas ambulare virgines ejus, &
juvenes ejus, in aulis educati
monaſteriorum, abierunt in capti-
vitatem Maurorum; dum lapides
*al. ſancti. ſanctuarii * ejus diſperguntur, non
Thren.4.1. tantum in capitibus omnium platea-
rum, ſed etiam in locis ſqualidis
Thren.1.20 metallorum. Dicite Deo no-
ſtro ſuſceptori ejus, habentes fi-
duciam ſupplicandi, quoniam tri-
bulatur, & venter illius turbatus
eſt à fletu ejus, quia ſedit inter
gentes, & requiem non invenit;
n. 203. nec eſt qui conſoletur eam. Quæ-
Pſ.68. 21. ſivit à Patribus * Orientis qui ſi-
22. mul contriſtaretur, & non fuit;
conſolantem, & non invenit:

dum manducaret in eſca ſua fel, VICTORIS
& in ſiti ſua potaretur aceto, ſpon- VITENSIS
ſi & Domini ſui paſſiones imitan- LIB. V.
do, qui idcirco paſſus eſt pro ea, 1.Petr.2.21.
ut ſequatur veſtigia ejus.

XX. Deprecamini ſanctiſſimi Auctor
Patriarchæ, de quorum ſtirpe ge- Sanctos in-
neris nata eſt, quæ nunc laborat vocat.
in terris. Orate ſancti Prophe-
tæ, cognoſcentes afflictam, quam
antea vaticinante præconio ceci-
niſtis. Eſtote Apoſtoli ſuffragato-
res ejus, quam ut aggregaretis,
univerſum orbem, aſcendente in
vobis Domino, ut equi velociſſi-
ſim curſitaſtis. Præcipue tu, bea-
te PETRE, quare ſiles pro ovi-
bus, & agnis *, à communi ma- n. 204.
gno Domino magna tibi cautela Jo. 21.15.
& ſollicitudine commendatis? Tu & ſeq.
ſancte PAULE gentium Magi-
ſter, qui ab Hieruſalem uſque ad Rom.15.19
Illyricum prædicaſti Evangelium
Dei: cognoſce quid Vandali fa-
ciunt & Ariani, & filii tui ge-
munt lugendo captivi. Tu Petri* n. 205.
germane, & non in paſſione diſ-
par, glorioſe ANDREA, qui in-
terpretaris virilis, quoniam viri-
liter certaſti, conſidera gemitum
Africani populi, & non diſpli-
ceat tibi, ſed interveni pro nobis
ad Deum. Univerſique ingemi-
ſcite ſancti ſimul pro nobis Apo-
ſtoli. Sed ſcimus * quia indignum eſt n. 206.
vobis pro nobis orare; quia iſta quæ
evenerunt nobis, non ad proba-
tionem, quomodo Sanctis, ſed ma-
lis meritis ſupplicia debebantur. Luc.23.34
Sed & pro malis orate jam filiis,
quia & Chriſtus oravit etiam pro
inimicis Judæis. Sufficiant caſti-
gationi quæ juſte illata ſunt no-
bis, & jam jamque delinquenti-
bus venia poſtuletur; dicaturque
Angelo percutienti: Sufficit, jam 2.Reg.4.16.
cohibe manum tuam. Quis igno- Pſ. 77.
rat hæc nobis probrorum noſtro- 10.
rum ſcelera procuraſſe, aberranti-
bus à mandatis Dei, & in lege
ejus nolentibus ambulare? Sed
proſtrati rogamus, ut non ſperna-
tis veſtros miſeros peccatores *, n. 207.
per eum qui vos ad Apoſtolicum
cul-

Victoris Vitensis Lib. V.

culmen provexit humiles piſcatores.

XXI. Tenuit ſceleratiſſimus Hunericus dominationem regni annis ſeptem, menſibus decem, meritorum ſuorum mortem * conſummans. Nam putrefactus & ebulliens vermibus, non corpus, ſed partes corporis ejus videntur eſſe ſepultæ. Sicut * ille legis datæ trangreſſor Rex quondam ut aſinus ſepultus eſt, ita iſte in brevi ſimili morte periit.

n. 208. n. 209.

ADMONITIO

Paſſio SS. VII. Monach.

In Paſſionem ſanctorum Liberati Abbatis, & aliorum Monachorum Martyrum.

Hæc Paſſio Victori tributa.

1. HANC beatorum Monachorum Paſſionem Victoris Vitenſis hiſtoriæ ſubjungimus, univerſos, quotquot videre licuit, codices manuſcriptos & editos ſecuti, in qubus omnibus utrumque opus ſimul conjungitur. Et quidem in mſs. codicibus pleriſque hæc paſſio ſub quarti, aut quinti libri Victoris hiſtoriæ titulo habetur: ita ut dubium eſſe non poſſit, quin iis, qui hos codices deſcripſerunt, perſuaſum fuerit, hanc Paſſionem germanum fuiſſe fetum ipſiuſmet Victoris epiſcopi, qui perſecutionem Africanam tam pio fidelique calamo deſcripſit. Quin & in uno codice Colbertino, numero ſcilicet 905. hiſtoriæ Victorinæ ita conjungitur iſta Paſſio, abſque ullo titulo aut diviſionis nota, ut legentibus videatur eſſe unius & ejuſdem narrationis ſeries. Omnes vero clauſulam *Explicit*, quæ in manuſcriptis codicibus poſt ſingula quæque opuſcula apponi ſolet, nonniſi poſt hanc Paſſionem repræſentant; ſub hac vel alia ſimili in aliis forma, *Explicit Hiſtoria perſecutionis Africanæ per beatum Victorem*, &c. His adde quod in altero Colbertino codice, numero 3119. in quo, uti jam à nobis obſervatum eſt in Præfatione, variæ aliquot alterius codicis lectiones repræſentantur in margine, poſt Victoris Hiſtoriam ſtatim ſubſequatur memorata Paſſio, hunc præ ſe ferens titulum: *Libellus ejuſdem de Paſſionibus*, &c.

Passio SS. VII. Monach. In Colbertino vero tertio, num. ſcilicet 1746. verba hæc itidem in margine è regione tituli addita ſunt, *Proſequitur plene martyrium ſeptem Monachorum, ſicut promiſerat ſupra*, &c. At codex manuſcriptus Cartuſiæ Portarum, ut obſervat Petrus Franc. Chiffletius, in ipſo Paſſionis titulo id ipſum exprimit, ſub his verbis: *Incipit Paſſio ſanctorum ſuperius promiſsa, qui apud Carthaginem paſſi ſunt*. Locus vero in quo hanc Paſſionis narrationem promiſit Victor, alius non eſt ab eo lemmate, quod in laudato Colbertino codice tertio inſertum, infra in Notis ad Victorem Vitenſem, integrum ſuo loco proferemus, quod quidem & in codice Portarum, ut idem Chiffletius obſervat, habetur in hæc verba: *Sed licet horum glorioſiſſimorum Martyrum in præſenti non quiverimus explanare admiranda certamina, propter aliorum videlicet innumerabilium multitudinem Martyrum, in fine tamen hujus operis noſtri promittimus, Domino adjuvante, nos ea narraturos*. Hæc illi codices, quæ etſi à Victore non putemus fuiſſe ſcripta, de iis tamen lectorem monere neceſſarium duximus.

Ab Adone & Notkero. 2. Pæne omiſeram Adonem Viennenſem archiepiſcopum, & poſt eum Notkerum monachum ſancti Galli, eorumdem ſanctorum Monachorum martyrii narrationem Victori item noſtro attribuiſſe, ut patet ex ipſiuſmet Paſſionis compendio, quod ex hac ipſa, quam exhibemus narratione verbo tenus excerptum, Victori Africano epiſcopo, qui perſecutionem Vandalicam deſcripſit, attribuunt. Sed eorum verba proferre juvabit. ſic quippe habent in ſuis Martyrologiis ad diem 17. Auguſti. *Apud Africam, natale ſanctorum martyrum Liberati abbatis, Bonifacii diaconi, Servi & Ruſtici ſubdiaconorum, Rogati & Septimii monachorum, & Maximi pueri. qui perſecutione Vandalica juſſu crudeliſſimi, atque impiiſſimi regis Hunerici, de territorio Capſenſis civitatis, ex habitaculo monaſterii abſtracti, atque ad urbem Carthaginem perducti ſunt. Ubi pro confeſſione Catholicæ fidei, & unici baptiſmatis defenſione, primo carcerali cuſtodiæ mancipati, & crudelibus ferri ponderibus artati, tenebroſis deputati ſunt locis. Ubi cum die ac nocte Chriſtianum populum in fidei conſtan-*

tia

Digitized by Google

tia roboraſſent, juſſit Tyrannus furore ſuccenſus, navem lignorum manipulis adimpleri, atque omnes pariter alligatos, in pelago, igne ſuppoſito, adcremari. Cum autem pro voluntate infandi Regis, vel crudelium miniſtrorum, extenſis eorum manibus, & pedibus elevatis, lignis ignis fuiſset injectus, ſtatim imperio divino, videntibus cunctis, exſtinctus eſt: & dum ſæpius renovaretur, iterum atque iterum exſtinguebantur globi flammarum. Unde magis Tyrannus furore ſimul & pudore repletus, juſsit eos remorum vectibus enecari, & ita ſingulos in modum canum, cerebris comminutis, perimi. Sicque ſpecioſum curſum certaminis ſui, coronante Domino, perfecerunt. Corpora eorum in mare jactata, ſub eadem hora illæſa littoribus reddita, à Chriſtiano populo reverenter ſublata, præeunte clero, cum hymnis ſollemnibus condita ſunt in monaſterio contiguo baſilicæ, quæ dicitur Celerina. Scribit beatus Victor Africanus epiſcopus in Hiſtoria ejuſdem Vandalicæ perſecutionis, quam & ipſe cum ceteris ſuſtinuit, & fideli atque illuſtri ſtylo digeſſit. PASSIO SS. VII. MONACH.

3. Hæc fuſius referre viſum eſt, prout in illis auctoribus habentur, ut clarum ſit, jam nono ſæculo perſuaſum fuiſſe viris hiſtoriæ ſacræ ſtudioſis, Victorem noſtrum hujus ſanctorum Monachorum Paſſionis fuiſſe auctorem. Idem confirmari poſſet ex loquendi modis, qui iidem in utroque opuſculo paſſim occurrunt, ſtyli ſimilitudine, aliiſque ejuſmodi argumentis, quæ unicuique vel parum attendenti obvia ſunt. Sed hæc fuſius perſequi non vacat; præſertim cum etſi non fuerit undequaque certum, an idem prorſus fuerit Hiſtoriæ & Paſſionis auctor, nemo tamen, ut quidem exiſtimo, inficiari poteſt, & iſtam ab antiquiſſimo, & quidem Victori, ſi is ipſe non ſit, æquali auctore deſcriptam fuiſſe. quod vel ex ipſius lectione, quivis facile deprehendere poteſt.

4. Tempus quo ſancti Martyres illi coronati fuerunt, ſatis indicat Paſſionis auctor, cum eos anno Hunerici regis ſeptimo martyrii palmam adeptos fuiſſe refert. Cum enim Hunericus anno CCCCLXXXIV. exceſſerit è vita, completo fere octavo regni ſui anno, mors eorum anno præcedenti, ſcilicet CCCCLXXXIII. conſignanda eſt. Quo autem die martyrium illi compleverint, Tempus martyrii.

PASSIO SS. VII. MONACH. non ſatis inter ſe conveniunt auctores. Actis nempe ſi credamus, ſexto Nonas Julii, id eſt ſecunda ejuſdem menſis die, paſſi fuerunt; eorum vero memoriam Martyrologia recentiora ſimul & antiqua die 17. Auguſti celebrant. Sed Paſſionis auctoritas videtur præferenda Martyrologiis, quæ fortaſſis feſtivum horum Martyrum diem mutaverunt, ob aliquam eorum ſacrarum Reliquiarum translationem. quod alias ſæpius contigit. PASSIO SS. VII. MONACH.

Locus. 5. Quonam tandem in loco, aut apprehenſi fuerint, aut mortem ſubierint, non eſt opus ut hic fuſius inquiramus, cum ex ipſa eorum Paſſione conſtet, eos è monaſterio territorii Capſenſis in Byzacena, ubi vitam monaſticam ducebant, Carthaginem adductos fuiſſe, ibique martyrio coronatos. Sed occaſione *Capſenſis* civitatis, in cujus vicinia eos commoratos fuiſſe narrat Paſſionis auctor, mihi in mentem venit eos fortaſſis ipſos Martyres eſſe, quæ in vetuſtiſſimo Kalendario Africano *Capitani Martyres* celebrantur. Certe eruditiſſimus vir Johannes Mabillonius, qui è mſ. codice Kalendarium iſtud eruit, & primus edidit, ſuſpicatur pro *Capitanorum* legendum eſſe *Capſitanorum*; obſervatque in epiſtola 63. Cypriani, ubi editi habent *Capſenſem*, manuſcriptos codices habuiſſe *Capenſem*. Et quidem mirum videretur, hos ſanctos Martyres, quos adeo apud Carthaginem celebres fuiſſe certum eſt, nullum in Kalendario illo, quod circa eorum martyrii tempus concinnatum fuiſſe probat idem vir eruditus, locum habuiſſe. Hæc tamen nonniſi conjectando proferimus, quod nempe aliæ item ſint civitates Africæ, quibus æque *Capitanorum* nomen attribui poſſit. Habemus quippe in Notitia Africana Felicem epiſcopum Carpitanum ex Proconſulari, ut nihil dicam de *Primo Caprenſi*, ex Mauritania. Quin & *Tacape*, Tripolitanæ provinciæ nota civitas, in variis Ptolemæi editionibus & codicibus manuſcriptis, excepto uno Palæſtino, dicitur *Cape*. Accedit quod Martyres noſtri die 2. Julii paſſi in actis dicuntur, quorum tamen memoriam, uti diximus, vulgata Martyrologia die 17. Auguſti recolunt. at *Capitanorum*

feſti-

PASSIO SS. VII MONACH festivitas neutro ex his die ſed.. *Idus Novembris* conſignatur in Kalendario Africano. PASSIO SS. VII. MONACH.

6. Ceterum hanc Martyrum Paſſionis narrationem tanti fecit Lorichius, ut eam Victoris Hiſtoriæ præmittendam eſſe duxerit, quamvis in codice, quo uſus fuerat, conſtitueret quartum ejuſdem Hiſtoriæ librum, quod ſe feciſſe teſtatur ob duas potiſsimum rationes, primo nempe quod eorum Martyrum mentio fiat in Victoris Hiſtoria, ut, cum huc Lector pervenerit, jam ſit de eorum glorioſis certaminibus inſtructus. Et quidem eſt veluti brevis & perſpicua ſævitiæ, qua in Catholicos exarſere Ariani, expoſitio, unde magis placet altera ejus ratio, qua ſe eam Hiſtoriæ præmiſiſſe dicit, *ut vel unica lecta pagina, ſtatim accipiat* Lector, *ſpecimen conſtantiæ, qua fortes Chriſti Martyres in Hiſtoria ſequenti mortem oppetere maluerunt, quam à Chriſto revelli.* Eam porro ad totidem codices manuſcriptos & editos contulimus, quot Hiſtoriam Victoris, eos nempe in quibus Victoris Hiſtoria integra continebatur; manuſcriptos ſcilicet Colbertinos tres, & unum ſancti Martini à Campis, præter Cartuſianum Portarum. De his autem & vetuſtis editis ſuperfluum foret hìc agere, cum nihil dicendum occurrat præter ea, quæ in præfatione ad Victorem obſervavimus.

PAS-

 PASSIO SS. VII. MONACH.

PASSIO

Beatiſſimorum Martyrum, qui apud Carthaginem paſſi ſunt ſub imperio regis Hunerici, VI. Nonas Julii.

Ad Codd. mſſ. & veteres editiones collata.

I. PRÆDICATURUS triumphos Martyrum beatorum, ad enarranda quæ geſta ſunt auxilium expoſco divinum, ut qui illis præſtitit ſuperandi victoriam, mihi indigno & immerito quantulacumque verborum porrigat ornamenta. Tunc etenim valebo quæ deſiderara ſunt indicare, ſi ipſi dignentur pro me miſero Domino ſupplicare.

II. Septimus namque agebatur annus crudeliſſimi atque impiiſſimi regis Hunerici, & ecce antiquus hoſtis, veterroſus utique anguis, triſulcæ * linguæ venena
* al. triſulci.
vibrans, Cyrila quodam Ariomanitarum epiſcopo miniſtro uſus
Perſecutio gravis in Africa.
eſt; ſubvertens & obtinens animum Regis cruenri, ut ita ſuaderet non poſſe eum pacatum, atque longævum obtinere regnum, niſi nomen perderet innocentum. Qui tamen Dei judicio poſt non multos dies turpiſſima morte præventus ſcatens vermibus exſpiravit. Inſectari cœpit ore cruento omnem Catholicorum multitudinem, quæ per totam provinciam Africanam, in modum
Gen. 22. 17.
(ſicut prædictum eſt Abrahæ patriarchæ) arenæ maris fuerat multiplicata, ut eam rebaptizarinnis ſauciarer machæra, atque ſtolam illam ſingularis & puri baptiſmatis, quam Chriſtus vino carnis ſuæ purificans, prelo exprimens crucis fecerat dealbatam, terræ nigredinis turparet illuvie ſordulenta. Accipiens quoque Tyrannus, ut erat ducibilis * & Nota 1.
ferus, ſerpentinam ſuggeſtionem, feralibus edictis uno tempore totam cœpit Africam commovere. Primo ſacerdotum & miniſtrorum copioſiſſimam & maximam turbam, & in longinquas & extremas regiones exſilio crudeli detruſit. Quibus bis acutum
* genus frumenti, quod jumen- n. 2.
tis ſolis edere conceſſum eſt, nequaquam induſtria molari contritum, ſed manente furfuris cortice loricatum, pro miſeratione dari præcepit. Poſt vero, creſcente impietatis inſania, etiam hoc auferri crudeliſſimus imperavit. Poſt modicum quoque temporis, univerſas ſimul eccleſias, præjudicatis venerabilibus portis, cæmentis ingentibus claudi mandavit. Univerſa namque monaſteria virorum vel puellarum ſanctarum gentilibus, id eſt, Mauris, cum habitatoribus donari præcepit. Unus fuit omnibus ejulatus, unus pro Chriſto moriendi integer & plenus affectus. Paria currebant flumina lacrymarum; quia permiſe-
rat * Dominus cibari eos pane n. 3.
lacrymarum, & potari eos in lacrymis in menſura, aut forſitan ſine menſura. Et ſi reperta eſt exiens de arca, inhians cadaveribus mortuis pars aliqua pereun-

tium

PASSIO SS. VII. MONACH.

tium corvorum, major eſt tamen in honore Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & n. 4. lati cæſpitis dominici * terram cum cælo commutaverunt, & ſimul corpus cum ſubſtantia tradiderunt; atque delicatæ & nobiliſſimæ feminæ, contra verecundiam naturæ, ſpectante vulgo virgis cæſæ, variiſque tormentis cruciatæ, victoriæ * tropæa portarunt? Quanti infantuli irridentes edicta feralia ante mundum contemſerunt, quam in illecebroſam ejus ſemitam introirent?

* al. victricia.

III. Tunc apprehenſi ſunt & ſeptem fratres quantum pertinet ad concordiam dominicæ ſervitutis, in monaſterio habitantes in unum: quia bonum eſt & jocundum habitare fratres in unum: id eſt Bonifacius diaconus, Monachi VII. apprehenſi. n. 5. Servus * ſubdiaconus, Ruſticus ſubdiaconus, Liberatus abba, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus, in numero ſcilicet Macchabæorum germanorum, quos una mater Eccleſia catholica genuerat, & per viſcera fontis æterni ſalubriter pepererat, de territorio n. 6. Capſenſis civitatis *, cui præfuit ſanctus Vindemialis ſacerdos egregius, & Chriſti fidelis antiſtes. Quibus attractis ad urbem Carthaginenſem, primo eis illecebroſis blandimentis ſerpens voluit ſibilare, promittens honores caducos, & divitias ingentium voluptatum; necnon & Regis amicitiam, vel alia multa, quæ ſolent inſipientium animas, aucupante diabolo, viſco mundiali captare. Sed hæc omnia Chriſti milites ac ſi contagia reſpuerunt, clamantes uno ore: Unus Dominus, una fides, unum baptiſma. Nec poterit in nobis, adjuvante Domino, iterari quod in ſancto Evangelio ſemel præceptum eſt dari: qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſe iterum lavari, quia mundus eſt totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus noſtris. Melius eſt temporalia ad modicum ſufferre ſupplicia, quam æterna pendere * & ſubire tormenta. Habete quæ promittitis, cum ipſis divitiis poſt paululum perituri. Nobis vero nullus de poſtibus frontium valebit evellere, quod * in uno baptiſmate artifex Trinitas dignata n. 7. eſt titulare.

* al. pati.

IV. Quid multa? Dum tali conſtantia divinitus munirentur, juſſi ſunt carcerali cuſtodiæ mancipari, & ita crudelius onerati * ferri ponderibus, tenebroſis deputati ſunt locis, ubi nulla miſeratio arrideret lenitatis. Sed populus memoratæ urbis, in Domino ſemper fidelis, dato munere carcerariis, die ac nocte Chriſti Martyres frequentabat, & ita ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, ut talia etiam ipſi pro Chriſti nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo perſequentis facilia * ſupponerent colla. Hoc autem tyrannicas pervenit ad aures. qui ebrietate furoris accenſus, jubet eos adhuc inauditis ſuppliciis adigi, & majoribus vinculis onerari, navimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis in medio pelago igne ſuppoſito concremari.

In carcerem truduntur. n. 8.

* al. facile

V. Eductiſque illis de cuſtodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quaſi agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentium pondera catenarum, quaſi quædam monilia pervidebat, quia non fuerunt illa vincula, ſed ornamenta. Incedebant itaque cum fiducia ad ſupplicium, quaſi ad epulas concurrentes, una voce per ambitus platearum Domino decantantes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Votiva nobis hæc dies eſt, & omni ſollemnitate feſtivior. Ecce

Eorum fortitudo.

nunc

Digitized by Google

Passio SS. VII. Monach. nunc tempus acceptabile, ecce
nunc dies ſalutis, quando pro fi-
de Domini Dei noſtri perferimus
præparatum ſupplicium, ne amit-
tamus acquiſitæ fidei indumen-
tum. Sed & populis publica vo-
n. 9. ce clamabant *: Ne timeatis,
o populi Dei, neque formidetis
minas, atque terrores præſentium
tribulationum: ſed potius moria-
mur pro Chriſto, quomodo &
ipſe mortuus eſt pro nobis, redi-
mens nos pretio ſui ſanguinis ſa-
n. 10. lutaris *. Unum tamen vehe-
Præſertim unius infantuli. menti conatu, qui inter eos in-
fantulus videbatur, nomine Ma-
ximum, cupiebant auctores ma-
lorum à ſanctorum conſortio ſe-
parare, dicentes: Infantule, quid
feſtinas ad mortem? dimitte eos,
inſaniunt, & audi conſilium no-
ſtrum, ut poſſis invenire vitæ re-
medium, & tanti Regis adire
palatium. Tunc ille, ætate qui-
dem puerili, ſenili tamen matu-
ritate, clamabat: Nemo me ſepa-
* Lor. ſeparet. rat * à ſancto patre meo Libe-
rato abbate, & fratribus meis,
qui me in monaſterio nutrierunt.
Cum ipſis ſum in timore Dei
converſatus, cum ipſis deſidero
paſſionem ſuſcipere, cum quibus
credo me & futuram gloriam in-
venire. Nolite putare, quia poſ-
ſitis ſeducere pueritiam meam.
ſimul nos Dominus ſeptem voluit
congregare, ſimul dignabitur om-
nes uno martyrio coronare. Quo-
modo nemo perire potuit de ſe-
ptenario illo numero felicium
Macchabæorum, ita etiam ſepte-
nus noſtræ congregationis nume-
rus nullum inveniet detrimen-
tum. Nam ſi negavero eum, &
ipſe negabit me; quoniam ab ip-
ſo dictum eſt: Qui me negave-
rit coram hominibus, negabo &
ego eum coram Patre meo qui
eſt in cælis: & qui me confeſſus
fuerit coram hominibus, confite-
bor & ego eum coram Patre
meo qui eſt in cælis.
Palmam VI. Perducti itaque cum feſti-
natione ad navale ſupplicium Passio
pro voluntate infandi Regis SS. VII.
vel crudelium miniſtrorum, ex- Monach.
tenſis manibus & pedibus, clava- aſſequuntur.
ti potius feruntur quam ligati *.
Quo dum ignis fuiſſet lignis inje- n. 11.
ctus, ſtatim imperio divino vi-
dentibus cunctis exſtinctus eſt: &
dum ſæpius renovaretur nutrien-
tibus pabulis, iterum atque ite-
rum exſtinguebatur rogus glo-
bo * flammarum. Et cum exin-
de magis tyranus furore ſimul eſ- n. 12.
ſet & rubore repletus, juſſit
eos remorum vectibus enecari,
& ita ſingulos in modum canum
cerebris comminutis exſtingui.
Qui tali genere mortis debitum
ſpiritum feliciter Domino reddi-
derunt: nec expaverunt lignis
quatientibus mortificari, quibus
ſemper fuit omnis ſpes in ligno.
Sed cum in mari venerabilia
corpora jactarentur, ilico, quod
contra naturam eſt æquoris, ea-
dem hora illæſa corpora pelagus
littori reddere maturavit: nec
auſum fuit, ut moris eſt, tridua-
na dilatione in profundo retine-
re, ne præcepto Dominico mini-
me paruiſſet. Ad quod miraculi
genus & ipſe tyrannus, licet im-
pænitens, ut fertur, expavit.
Gaudens autem quæ aderat mul-
titudo, corpora ſanctorum Mar-
tyrum diligenti tradidit ſepultu-
ræ, præeunte Clero venerabili
Carthaginenſis eccleſiæ. Ubi e-
tiam & prædicandi diacones, ter-
tio jam Confeſſores effecti, Sa-
lutaris & Muritta, geru-
li reliquiarum adfuerunt.

VII. Humatæ ſunt igitur cum
hymnis ſollemnibus lipſanæ bea-
tæ Sanctorum in monaſterio Bi-
guæ *, contiguo baſilicæ, quæ n. 13.
dicitur Celerinæ. Et ſic in con-
feſſione Trinitatis beatiſſimi Mar-
tyres paſſi ſunt, & ſpecioſum
curſum certaminis ſui, coronan-
te Domino, perfecerunt: cui eſt
honor & gloria in ſæcula ſæculo-
rum, Amen.

Digitized by Google

ADMONITIO
In Homiliam de ſancto Cypriano.

Homilia de S. Cypriano.

1. HOMILIAM ſequentem de beato martyre Cypriano, quæ in codicibus manuſcriptis duobus vetuſtis, uno ſcilicet bibliothecæ Colbertinæ, & altero monaſterii ſancti Martini à Campis, habetur poſt relatam à nobis ſanctorum VII. Monachorum Paſſionem, huc etiam proferre viſum eſt; quod etſi fortaſſis Victoris noſtri non fuerit, ejus tamen eſt ætatis, nec indigna eſt omnino, quæ ipſi attribuatur. Porro Cyprianum ſingulari animi devotione coluerunt ſemper Afri, apud quos hujus ſancti Martyris feſtivitas adeo celebris erat, ut dies qua recolebatur, ſimpliciter *Cyprianea*, atteſtante Procopio libro 1. de Bello Vandalico, appellaretur; quod etiam nomen nautæ, ut idem auctor affirmat, ad procellas, quæ circa id tempus per ſingulos annos oriri ſolebant, tranſtulerant. Inter tot autem immania facinora, quæ à Vandalis poſt captam Carthaginem commiſſa fuerant, id potiſſimum abhorrebant Catholici, quod præclariſſimam eccleſiam, quæ ipſo in maris littore in ejuſdem ſancti Martyris honorem conſtructa erat, ſub Hunerici principatu invaſiſſent Ariani, ubi, pulſis inde Catholicis ſacerdotibus, nefario ſuo ritu ſacra peragebant.

2. Id cum ægre admodum ferrent veræ fidei cultores, ſanctus Cyprianus, ut ex publica fama acceperat Procopius, qui id ipſum refert in libro 2. de Bello Vandalico, ſæpius noctu iis qui in fide orthodoxa conſtanter perſeverabant, per viſum apparebat, eos ad patientiam adhortandi gratia, pollicens ſeſe tandem aliquando, idque brevi, adverſus fidei hoſtes vindicaturum. atque eo temporis intervallo, cum nempe maxime perſecutio ſæviret, præſentis homiliæ auctor ſermonem habuit, ut ex ejus lectione patebit. Et quidem paullo poſt rei eventus beati Martyris pollicitationum veritatem comprobavit, ut idem ſcribit Procopius, qui rebus geſtis præſens aderat. Etenim cum Beliſarius Juſtiniano imperante circa ſancti Martyris feſtivitatis tempus in Africam appuliſſet, recta Carthaginem petiit, atque in ipſo Natalis Cyprianici pervigilio, Ariani qui templum, ut jam diximus, ipſi dicatum, ea qua potuerant magnificentia adornarant, audita Vandalorum ſtrage, fugam ſtatim arripuere; ſicque Catholici recuperato beati Martyris templo, feſtivitatem ejus cum ingenti gaudio celebraverunt. Sed de hac re fuſius, Deo dante, agendum erit inferius in noſtro Commentario hiſtorico capite 12.

HOMILIA DE S. CYPRIANO.

HOMILIA

De ſancto CYPRIANO epiſcopo & martyre, dicta tempore Vandalicæ perſecutionis.

Ex duobus codicibus manuſcriptis edita.

I. HODIE nos ſolitum deferre ſermonem beati CYPRIANI natalitia feſta compellunt. Quis enim poſſit tanti Martyris ſilere virtutes, tacere gloriam, merita non referre, niſi forte qui nunc mæroris * ejus propriæ ſedis amiſſionem perſentiunt. Non ille victoriarum ſuarum modo agit in cæleſtibus ſic triumphos coronarum ſuarum, [nec] ſupernis infulis ſic potitur, ut non laniati populi, diſperſi cleri, fugati ſacerdotii, perditæ caſtitatis, violati pudoris, polluti ſanctuarii, altaris profanati grande vulnus cum ipſa viſcerum ſuorum captivitate deploret. Ipſe eſt qui & antè lapſos & ruinas ſuorum tali deflet affectu, dicens: *Et nos cum proſtratis fratribus proſtravit affectus* [a]. Antiſtes populum, paſtor gregem, parens * patriam, martyr fidem non ſine magno dolore perquirit. Exſtingueretur barbarus, quia civis haberur exſtinctus; nec teneret altaria perfidus, à quibus fidelis lugetur excluſus, vel ex parte ſolaretur ipſe martyrum ſolitudo *, cui utique obſecuturus deerat, ſi devotus non inſultabat, ſacrilegus non inſtabat inluſor. Hoc diximus, fratres, ut probaremus iterum pati Martyrem, iterum Matyrem tormenta ſentire, iterum pro omnibus carnifices ſuſtinere, qui pro ſe & de ſe, poſt tantas palmas, fuerat jam ſecurus; tunc ſemel cæſus capite, nunc quotidie propriis punitur in membris, & quorum lætabatur obſequiis, eorum luctibus nunc tenetur adſtrictus.

* Colb. pariens.

II. Sed in his omnibus, fratres, erigamur ad Dominum, qui jacemus ex nobis; nec deſperationis exſtinguamur incommodo, qui ſpei ſumus remediis Chriſto vivificante ſalvati. Beatus Cyprianus in Deo & cum Deo liber eſt, qui captivus habetur in nobis; & in ſupernis regnat, qui in terris hoſtibus videtur addictus. Adeſt ſibi, nec nobis deeſt; pro peccatoribus apud juſtum judicem juſtus patronus adſiſtit [b], apud pium Regem innocens advocatus exorat. Dicit Domino: Domine, quare tradidiſti adverſariis domum tuam, inimicis hereditatem tuam? cur profanis ſancta, cur munda pollutis, & cur lupis agnos? Cur tradit beſtiis gregem, paſtorum Principem paſtor audacter appellat: cur Rex exercitum ſic devotum hoſtili ſubjecerit ditioni, dux ſtrenuus convenienter inquirit; cur perfidis addixerit ſic fideles, Sacerdos in martyrio probatus inclamat. Ait etiam corporis ſui cauſas dicendo: Domine cur membra, quæ te ſic confeſſa ſunt, paſſus es captivari? cur teſtem ſanguinis, quem tanto ſublimaveras honore, tanto deſpectui reliquiſti, ad poſtremum & de nobis & de noſtris *, quæ tua ſunt,

* Mart. quia

a Sic quippe loquitur Cyprianus initio libri de Lapſis: *In proſtratis fratribus, & me proſtravit affectus.*

b Cod. Mart. *exſiſtit*. Colb. *pium judicem vel Regem.*

Digitized by Google

HOMILIA DE S. CYPRIANO.

ſunt, omnia fac ſicut vis. Ubi eſt nomen tuum, ubi eſt gloria tua, ubi eſt virtus tua? Hæc dicendo gentes quæ te ut nos invaderent blaſphemaverunt. Exſurge, quare obdormis Domine exſurge, & ne repellas uſque in finem. Redde tibi tuam gloriam, terram tuam tuis redde, redde meis oſſa mea; ut te triumphante, & hoſtes tui pereant, & nos in ſedibus noſtris noſtro ordine gaudeamus.

III. Adeſt & ſanctus CORNELIUS Romæ urbis antiſtes, qui hoc eodem die paſſus in tali cauſa ſocium non relinquit, non deſerit in tali poſtulatione collegam.

ADMONITIO

CHRONICON VETUS.

In ſequens Chronicum.

IN manuſcriptis codicibus duobus, ex quibus ſuperiorem Homiliam de ſancto Cypriano eruimus, habetur breve Chronicum, quod huc etiam referre viſum eſt, cum ex ejuſmodi monumentis aliquod ſemper rei litterariæ emolumentum accedat. Quiſnam vero fuerit illius auctor, incertum eſt; at eum ſaltem ad ſæculi ſexti finem perveniſſe patet, quod ad illud uſque tempus opus ſuum protraxerit. Porro opuſculum iſtud nihil aliud fere eſt quam quædam ex variis auctoribus, & Chronicis aliis congeries, quorum textus, ne mutata quidem vocula, ſæpius adoptat. Unde præterquam quod aliqua refert, quæ aliunde non habentur, utile quoque erit ad confirmandas auctorum lectiones, quæ in codicibus variæ occurrunt.

CHRONICON BREVE.

CHRONICON VETUS.

Ex duobus codd. manuſcriptis.

EUGENIUS Carthaginis Africæ civitatis epiſcopus, & confeſſor publicus, admonitus ab Honorico * Vandalorum rege catholicæ fidei expoſitionem, & maxime verbi omouſii proprietatem differere, cum conſenſu omnium Africæ & Mauritaniæ & Sardiniæ atque Corſicæ Epiſcoporum & Confeſſorum, qui in catholica permanſerunt, compoſuit librum fidei, non ſolum ſanctarum Scripturarum ſententiis communitum; & per collegas confeſſionis ſuæ porrexit: jam vero adſportandus, pro fidelis linguæ remuneratione, in exſilium, epiſtolas velut ammonitorias fidei & unius ſacri & conſervandi baptiſmatis, ovibus ſuis, quaſi paſtor ſollicitus, dereliquit. Altercationes quoque, quas cum Arianorum præſulibus per internuntios habuit, conſcripſit, & rele-

Nota 1.

Digitized by Google

CHRONICON VETUS.

gendas per Majorem-domus eis
tranſmiſit. Similiter & preces
pro quiete Chriſtianorum eiſdem
velut apologias obtulit. Vivere
adhuc ad confirmationem Eccle-
ſiæ dicitur.

Arcadius filius Theodoſii cum
fratre Honorio annis XIII. re-
gnavit *.

n. 2. Gothi Italiam, Vandali atque
Alani Gallias aggrediuntur.

Honorius cum Theodoſio mi-
nore fratris ſui filio annis XV. *

n. 3. Alaricus rex Gotthorum Ro-
mam invaſit, partemque ejus cre-
mavit incendio VIIII. Kalen-
das Septembris, anno conditio-
nis ejus milleſimo centeſimo ſexa-
geſimo quarto, atque ſic in ter-
tio die qua ingreſſus fuerat de-
prædata urbe egreſſus eſt. *

n. 4. Lucianus presbyter, cui reve-
n. 5. lavit Deus ſeptimo Honorii *
principis anno locum ſepulcri &
reliquiarum beati protomartyris
STEPHANI, & GAMALIELIS,
ac NICODEMI, qui in Evange-
liis & Actis Apoſtolorum legun-
tur, ſcripſit ipſam revelationem
græco ſermone ad omnium eccle-
ſiarum perſonas, quam revelatio-
nem Avitus presbyter, homo
Hiſpanus genere, in latinum ver-
tit eloquium, & adjecta epiſto-
la ſua per Oroſium presbyterum
Occidentalibus dedit; qui etiam
Oroſius ad loca ſancta perve-
niens, quò cum Auguſtinus ad
Hieronymum pro diſcenda animę
ratione miſerat, reliquias beati
Stephani accepit, & patriam re-
verſus primus intulit Occidenti.

HIERONYMUS presbyter o-
n. 6. biit XII. Honorii * anno pridie
Kalendas Octobris, anno ætatis
n. 7. ſuæ nonageſimo primo *

Theodoſius minor, Arcadii fi-
n. 8. lius, an. XXVI. *

Valentinianus junior, Conſtan-
tii filius, Ravennæ imperator
creatur, Placidia mater ejus Au-
guſta nuncupatur.

Effera gens Vandalorum, A-
n. 9. lanorum, & Gotthorum * ab
Hiſpaniis Africam tranſiens, om-
nia ferro, flammarum rapinis,
ſimul & ariana impietate fœda-
vit: ſed beatus AUGUSTINUS
Hipponenſis epiſcopus, & om-
nium doctor eximius eccleſiarum,
ne civitatis ſuæ ruinam videret,
tertio obſidionis ejus menſe mi-
gravit ad Dominum V. Kalendas
Septembris, cum vixiſſet annos
LXXVI. in clericatu autem,
id eſt * epiſcopatu, annos * Mart.
XL. * compleſſet. Quo tem- vel.
pore Vandali capta Carthagine n. 10.
Siciliam quoque deleverunt, cu-
jus captivitatem Paſchaſinus Li-
lybitanus antiſtes in epiſtola *, n. 11.
quam de ratione Paſchali Papæ
Leoni ſcripſit, meminit.

Eudoxia uxor Theodoſii prin-
cipis ab Hieroſolymis remeavit,
beatiſſimi Stephani primi martyris
reliquias, quæ in baſilica ſancti
Laurentii poſitæ venerantur, ſe-
cum deferens.

Bledla & Attila fratres, mul-
tarumque gentium reges, Illy-
ricum Thraciamque depopulati
ſunt.

Martianus & Valentinianus an-
nis VII. *

Hæreſis Pelagiana Britannorum n. 12.
turbat fidem, qui à Gallianis e-
piſcopis auxilium quærentes GER-
MANUM * Antiſiodorenſem epiſ- n. 13.
copum, & LUPUM Trecaſſe-
num, æque apoſtolicæ gratiæ an-
tiſtites, fidei defenſores accipiunt:
confirmant antiſtites fidem verbo
veritatis ſimul & miraculorum ſi-
gnis. Sed & bellum Saxonum
Pictorumque adverſus Brittones,
eo tempore junctis viribus ſuſce-
ptum, divina virtute retundunt.
Cum Germanus ipſe dux belli fa-
ctus, non tubæ clangore, ſed
clamore alleluia totius exercitus
voce ad ſidera levato, hoſtes in
fugam vertit inmanes, qui dein-
ceps ad Ravennam perveniens,
& ſumma reverentia à Valenti-
niano & Placidia ſuſceptus, mi-
gravit ad Chriſtum. Corpus ho-
norifico agmine, comitantibus
vir-

Digitized by Google

Chronicon vetus. virtutum operibus, Altiodorum defertur.

Æthius Patricius, magna Occidentalis reipublicæ ſalus, & regis quondam Attilæ terror, à Valentiniano occiditur, cum quo Heſperium cecidit regnum, neque hactenus valuit relevari.

n. 14. Leo annis XVII. * hic protomo Chalcedonenſi, per univerſum orbem ſingulis orthodoxorum Epiſcopis, ſingulas conſonanteſque miſit epiſtolas, quid de eodem tomo ſentirent reſcribi ſibi poſtulans, quorum adeo conſonantia de vera Chriſti incarnatione ſuſcepit reſcripta, ac ſi uno tempore, unoque dictante, fuiſſent univerſa conſcripta.

Zenon annis XVII.

Odoacer rex Gotthorum Romam obtinuit, quam ex eo tempore diutius eorum reges tenuere.

Mortuo Theoderico Atriarii filio alius Theodericus, cognomento Valamer, Gotthorum ſuſcepit regnum, qui utramque Macedoniam, Theſſaliamque depopulatus eſt, & plurima regiæ civitatis loca igne ſuccendens, Italiam quoque infeſtus occupavit.

Honoricus rex Vandalorum arianus, in Africa, exſulatis diffugatiſque pluſquam trecentis triginta quatuor epiſcopis catholicis, eccleſias eorum clauſit, plebem variis affecit ſuppliciis, & quidem innumeris manus abſcidens

n. 15 linguas præſcidit, nec tamen * loquelam catholicæ confeſſionis eripere potuit.

n. 16. Anaſtaſius annis XVII. *

Tranſamundus Vandalorum rex catholicas eccleſias clauſit, & ducentos viginti epiſcopos exſilio Sardiniam miſit.

SYMMACHUS papa inter multa eccleſiarum opera, quæ vel à fundamentis creavit, vel priſca renovavit, ad beatum Petrum & beatum Paulum & beatum Laurentium pauperibus habitacula conſtruxit, & omni anno per Africam vel Sardiniam Epiſcopis, Chronicon vetus. qui in exſilio erant, pecunias & veſtes miniſtrabat.

Anaſtaſius, quia hæreſi favens Eutychetis Catholicos inſecutus eſt, divino fulmine periit.

Juſtinus ſenior annis octo.

JOHANNES Romanæ eccleſiæ pontifex Conſtantinopolim veniens, ad portam, quæ vocatur Aurea, populorum turbis ei occurrentibus, in conſpectu omnium roganti cæco lumen reddidit. Qui dum rediens Ravennam veniſſet, Theodericus eum cum comitibus carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia catholicæ pietatis defenſor Juſtinus eum honorifice ſuſcepiſſet, quo anno idem conſulem Probum *, & Symmachum Patricium Ravennæ occiderat. * Boetii. Et ipſe anno ſequenti ibidem ſubita morte periit, ſuccedente in regnum Athalarico nepote ejus.

Heldericus Vandalorum rex Epiſcopos ab exſilio reverti, & eccleſias inſtaurare præcepit, poſt annos ſeptuaginta quatuor hæreticæ profanationis.

BENEDICTUS abba virtutum gloria claruit, quas beatus papa GREGORIUS in libro Dialogorum ſcripſit.

Juſtinianus, Juſtini ex ſorore nepos, annos triginta octo.

Beliſarius Patricius, à Juſtiniano in Africam miſſus, Vandalorum gentem delevit. Carthago quoque anno exciſionis ſuæ viceſimo * recepta eſt, pulſis n. 17. devictiſque Vandalis, & Geliſmero eorum Rege capto, Conſtantinopolim tranſmiſſo.

Corpus ſancti ANTONII monachi divina revelatione repertum, Alexandriam defertur, & in eccleſia beati Baptiſtæ Johannis humatur.

Dionyſius Paſchales ſcribit circulos, incipiens ab anno Incarnationis Dominicæ quingenteſimo triceſimo ſecundo, qui eſt annus Diocletiani CCXLVIII. poſt con-

Digitized by Google

Chronicon vetus. consulatum Lampadii & Oreſtis, quo anno Codex Juſtinianus orbi promulgatus eſt.

Victor quoque Capuanus epiſcopus librum de Paſcha ſcribens, Victorii arguit errores. Chronicon vetus.

Notitia Africæ.

ADMONITIO

In hanc Notitiæ Africanæ editionem.

1. EPISCOPORUM Catholicorum, qui pro fidei ſuæ ratione reddenda, præcepto Hunerici regis Vandalorum Ariani Carthaginem convenerant, catalogum, ſub *Notitiæ provinciarum & civitatum Africæ* titulo, ex antiquo manuſcripto codice Cathedralis eccleſiæ Laudunenſis primus omnium publici juris fecit, vir ob antiquitatis ſacræ ſtudium & ſummam eruditionem clariſſimus, Jacobus Sirmondus Societatis Jeſu preſbyter. Verum cum in eo codice fidei Libello, qui tertium Victoris Vitenſis Hiſtoriæ librum conſtituit, Notitia iſta ſubjungeretur, Petrus Franciſcus Chifiletius ex eadem Societate, anſam inde accepit, eam integram Victoris Hiſtoriæ, in nova hujus auctoris editione, quam procuravit, inſerendi; tribus potiſſimum, ut ipſe ait in opuſculo Elucidationum in Victorem capite 2. ad id faciendum rationibus inductus. Primo ſcilicet, quod, ut jam diximus, Notitia hæc fidei profeſſioni, quæ apud Victorem habetur, ſubjecta in codice Laudunenſi fuerit. Deinde quod non ſolum Epiſcoporum aut civitatum nomina ibi nude recenſerentur, ſed etiam monuerit auctor qui eam collegit, quid cuique antiſtitum acciderit, quinam ſcilicet perierint ex iis in itinere, aut remanſerint, quive fugerint, aliaque ejuſmodi peculiariter obſervata fuerint, quæ colligere debuerat is, qui perſecutionis hiſtoriam integram deſcribendi provinciam in ſe ſuſcepiſſet. Denique Abrahamus Ortelius, qui in Theſauro Geographico ſæpe ſæpius ex manuſcripto codice hanc Notitiam laudat, eam paſſim Victori Uticenſi tribuit.

2. Verum licet ultro fateamur, Notitiæ Africam, prout à Sirmondo edita eſt, ac in codice mſ. Laudunenſi habetur, ad Vandalicæ perſecutionis hiſtoriam pertinere; non ſtatim tamen inferendum eſſe putamus, eam à Victore adoptatam fuiſſe, præſertim cum alia monumenta ad idem argumentum pertinentia exſtitiſſe certum ſit, quæ tamen ſuæ Hiſtoriæ non inſeruit iſte auctor, qui multa de Martyrum & Confeſſorum præclaris actionibus ſe prætermiſiſſe non ſemel fatetur. Sed & eorum-

rumdem Martyrum *Paſſiones* aliquas laudat Gregorius Turonenſis libro 2. Hiſtoriæ Francorum, quas tamen non habet Victor, ut nihil de præclara Eugenii Carthaginenſis epiſtola, ab eodem Gregorio nobis ſervata, dicam. quam Eugenius ſuis ſcripſerat in exſilium perrecturus, ut eos ad conſtanter in fide perſeverandum adhortaretur, qua proinde nihil magis ad perſecutionis Vandalicæ hiſtoriam pertinebat. Omiſit tamen eam Victor; qua ratione, nobis divinare non licet: ſicut neque de aliis rebus, quæ ex libera hominum voluntate pendent, rationem reddere tenemur. Sufficit enim nobis, ut eam Notitiam ſeorſim à Victoris hiſtoria proferamus, quod in nullo prorſus manuſcripto codice, ſaltem ex iis qui hactenus nobis ſunt noti, Victoris hiſtoriæ inſerta habeatur. Nec multum nos movet, quod Abraham Ortelius hanc Notitiam ſæpius ſub *Victoris Uticenſis* nomine laudaverit. Veri ſimile quippe eſt eam in codice Halleri, à quo Ortelius illam acceperat, ſubjunctam fuiſſe fidei Libello, ut in codice Laudunenſi; quem quidem libellum cum Victorinæ hiſtoriæ partem eſſe deprehendiſſet Ortelius, totum ſimul *Fragmentum Victoris* appellavit. Eodem pacto Victorem dixit *Uticenſem*, quod nempe in editis eum ſic nominatum legiſſet. NOTITIA AFRICÆ.

3. Verum ut ut ſit ea de re, quæ ſane magni momenti eſſe mihi non videtur, manuſcriptis codicibus, virorum eruditorum conſilio, inhæſimus; nobiſque multo magis animo fuit tam pretioſi monumenti diligentem & accuratam editionem procurare, quam reſcire an revera Victor ipſum ſuæ hiſtoriæ inſeruerit necne. Quare cum jam ab aliquot annis in Campaniam profectus, Laudano tranſirem, gaviſus ſum hanc occaſionem oportunam me nanctum fuiſſe inſpiciendi coram ipſum codicem manuſcriptum, cujus rei cum mihi ab humaniſſimis hujus urbis inſignis eccleſiæ Canonicis copia facta fuiſſet, Sirmondi editionem cum manuſcripto, qui optimæ notæ eſt, & ab annis ad minus octingintis diligenti & accurata manu deſcriptus, ſedulo contuli, variaſque lectiones annotavi, quas inferius in Notis referemus. Ut vero nihil à me deſideraretur ex iis, quæ in mea poteſtate fuiſſent, Abrahami Ortelii Theſaurum Geographicum, ab eo recognitum & auctum Antuerpiæ anno 1596. evolvi; atque civitatum Africanarum nomina, quæ in ea editione ex Fragmento Victoris Uticenſis manuſcripto paſſim laudantur collegi, quæ cum ſimul cum Notitia à Sirmondo edita contuliſſem, deprehendi quibuſnam in locis convenirent, aut inter ſeſe diſcreparent codices illi duo, de quibus rebus lectorem ſuo loco monere curabo. Fragmentum porro illud ſæpius ſub *Halleri codicis* nomine laudamus, quod hoc ipſum à *viro clariſſimo Ludovico Hallero ab Harleſteyn, ſacræ antiquitatis ſtudioſiſſimo*, ſe accepiſſe paſſim Ortelius profiteatur.

4. Unum ſupereſt de quo lectorem monitum velim, prinſquam

 quam Notitia exhibeatur, quod ſcilicet poſt pleraque Epiſcoporum, qui in hac Notitia recenſentur, nomina, Sirmondus has litteras *per.* appoſuerit; quamvis in manuſcripto codice hæ habeantur *prbt.* aut in aliquibus *pbr.* ita ut in iſtis vocabulis lineola litteram *b* per medium ut plurimum ſecet. Sirmondi reſtitutioni, aut potius conjecturæ favet codex ipſe manuſcriptus Laudunenſis, in quo poſt recenſita ſeorſim omnium Confeſſorum nomina, quantus fuerit eorum numerus exponit, exindeque quot ex eorum numero *perierint*, quotve *permanſerint*, aut in exſilium abierint indicat. Sicque litteras illas, quæ poſt epiſcoporum aliquot nomina habentur, nihil aliud ſignificaſſe probabile eſt, quam hos ipſos, qui tali vocula à ceteris diſcernuntur, in via periiſſe; ſicut & eos, qui in Corſicam relegati, aut fuga elapſi erant, his vocibus *Corſica*, aut *fug.* deſignati inveniuntur. Deinde veri ſimile non eſt, his litteris presbyteros, quod aliquando ſuſpicabar, deſignari. Non enim presbyteri ad conventum illum venire juſſi fuerant; nec tot occurriſſent, qui pro ſuis epiſcopis comparerent, idque non impune tuliſſet Tyrannus. Accedit quod nonnumquam etiam poſt eorum nomina, qui priores recenſentur, hæc vocula occurrat. Verum licet hæc omnia momenta ad mutandam codicis lectionem Sirmondum inducere potuiſſent, viſum eſt tamen melius, rem prout in manuſcripto habetur exhibere, relinquens ea de re, cuique prout voluerit, liberum judicandi arbitrium. Et quidem non ſemel deprehendi iiſdem litteris in aliquot manuſcriptis presbyteros fuiſſe deſignatos. quod potiſſimum obſervavi in cod. mſ. Bibliothecæ Colbertinæ num. 3281. ab annis circiter octingintis ſcripto, & in altero ejuſdem bibliothecæ annorum 600. num. 401. quamvis in iſto ſæpius his litteris *prbr.* vox presbyter ſcribatur. Plura de hac re proferre ſuperfluum eſſet. Fortaſſis aliquando codex aliquis occurret, cujus opera difficultas hæc elevari poterit.

5 Denique numerus Epiſcoporum qui ſummatim in ejuſdem Notitiæ fine repetitur, non congruit cum eo qui deprehenditur eoſdem Epiſcopos ſeorſim enumerando. qua in re etiam manuſcripti lectionem ſervavimus, cum fieri potuerit, ut aliquot nomina è Notitia exciderint. Ne tamen hoc aliquibus incommodum videatur, quod alius numerus in ſingulorum enumeratione habeatur, & alius in iis ſimul collectis: retenta manuſcripti lectione, Sirmondi reſtitutiones inter anſulas apponi curavimus. Sic & titulum ab eodem viro docto huic monumento impoſitum, *Notitia* ſcilicet *provinciarum* &c. ei qui in manuſcripto habetur, *Incipiunt nomina* &c. præmiſimus.

NO.

NOTITIA AFRICÆ. NOTITIA AFRICÆ.

NOTITIA
PROVINCIARUM ET CIVITATUM
AFRICÆ

Ad codices manuſcriptos, Laudunenſem unum, & Halleri alterum emendata.

INCIPIUNT NOMINA

Epiſcoporum Catholicorum diverſarum provinciarum, qui Carthagine ex præcepto regali venerunt, pro reddenda ratione fidei, die Kalend. Februarias, anno ſexto * regis Hunerici.

Nomina Epiſcoporum provinciæ Proconſularis, vel qui in exſilium miſſi ſunt.

1. EUgenius Carthaginienſis, Tamalleni.
Felix Abaritanus, exſilium.
Paulus Sinnarenſis, exſilium.
Felix Pienſis, Corſica exſilium.
5. Marianus Hippzaritenſis, ut ſupra.
Paſcaſius Guneleñſis, ut ſupra.
Sacconius Uzialenſis, ut ſupra.
Bonifacius Membroſitanus, fûg.
Guloſus Beneventenſis, Corſic.
10. Reparatus Utimmirenſis, ut ſupra.
Paſtinatus Puppitanus, ut ſupra.
Reparatus Puppianenſis.
Fortunatianus Araditanus, Corſic.
Deumhabet Thelenſis, Corſica.
15. Liberatus Mullitanus, ut ſupra.
Mannucius Duaſſedemſai.
Hirundinus Miſſuenſis, Corſic.
Jona Lapdenſis, ut ſupra.
Peregrinus Aſſuritanus, in exſilium hic.
20. Quintianus Urcitanus,
Creſconius Tennonnenſis, prbt.
Fiorentinus Uticenſis, Corſic.
Paſcaſius Migirpenſis, ut ſupra.
Cariſſimus Giſipenſis, in exſilium.
25. Gaius Uzitenſis, prbt.
Exitzioſus Verenſis, Corſic.
Creſces Cicſitanus, in exſilium.
Bonifacius Bolitanus, Corſica.
Felix Carpitanus, ut ſupra.
30. Carcadius Maxulitanus, ut ſupra.
Cyprianus Bonuſtenſis.
Dalmatius Tinniſenſis, Corſic.
Æmilianus Culſitanus, Corſic.
Felix Bullenſis, prbt.
35. Clementinus Neapolitanus, Corſic.
Felix Curbitanus, ut ſupra.
Deuterius Simminenſis, ut ſupra.
Aurelius Clipienſis, ut ſupra.
Coronius Megiapolitanus, ut ſupra.
40. Benenatus Timidenſis, ut ſupra.
Vincentius Ziggenſis, in exſilium.

NOTITIA AFRICÆ.

Florentius Seminenſis, Corſic.
Honoratus Tagaratenſis, prbt.
Vindemius Altuburitanus, exſilium.
45. Cyprianus Cellenſis, in exſilium.
Augentius Uzipparitanus, in exſilium.
Caſſoſus Auſanenſis, hic.
Maximinus Maraggaritanus hic.
Felix Muzuenſis.
50. Johannes Bullenſium regio.
Creſciturus Titulitanus.
Benenatus Tuburbitenſis.
Victor Eudalenſis.
Paſcaſius Tulanenſis.

Sunt numero LIV.

Nomina Epiſcoporum provinciæ Numidiæ.

1. Felix Berceritanus.
Augentius Gazaufulenſis, prbt.
Quodvultdeus Calamenſis.
Honoratus Caſtollanus.
5. Leontius Burcenſis.
Firmianus Centurionenſis, prbt.
Rufinianus Vadenſis.
Paulus Nibenſis, prbt.
Martialis Girenſis.
10. Victor Cuiculitanus.
Creſconius Amporenſis.
Adeodatus Feſſeitanus, prbt.
Vitalianus Bocconienſis.
Dumvirialis Damatcorenſis, prbt.
15. Donatus Auſuccurenſis.
Palladius Idicrenſis prbt.
Gaudentius Putienſis.
Victor Suggitanus.
Benenatus Lamviritanus.
20. Timotheus Tagurenſis.
Melior Foſſalenſis, Nam.
Frumentius Tubuſicenſis.
Felix Lamſortenſis.
Abundius Tididitanus prbt.
25. Valentianus Montenſis, prbt.
Adeodatus Nobabarbarenſis.
Adeodatus Idaſſenſis.
Florentius Nobagermanienſis.
Villaticus de Caſis-medianenſis.
30. Euſebius Suſicazienſis.
Victorinus de Noba-Cæſaris.
Vitalianus Vazaritanus.
Junior Tigillabenſis.
Vigilius Reſſanenſis, prbt.
35. Leporius Augurenſis.
Paſcentius Octabenſis.
Petrus Madenſis.
Felix Matharenſis, prbt.
Florentius Centenarienſis.
40. Felix Gilbenſis, prbt.
Florentianus Midilenſis.
Fluminius Tabudenſis.
Optantius Caſenſicalanenſis.
Peregrinus Puſentianenſis, prbt.
45. Felix Nobaſparſenſis, prbt.
Felicianus Metenſis.
Domnicus Cæſarienſis, prbt.
Candidus Nobaſinenſis, prbt.
Quodvultdeus Cælianenſis, Nam.
50. Januarius Jacterenſis.
Victorinus de Caſtello Tituliano.
Fructuoſus de Giru Marcelli.
Creſconius Tharaſenſis.
Maximus Sillitanus, prbt.
55. Vigilius Hizirzadenſis, prbt.
Victor Municipenſis.
Servus Afſicaritanus.
Felix Caſennigrenſis.
Donatianus Vaſelitanus.
60. Pudentius Madaurenſis.
Donatus Ruſticianenſis.
Donatus Villadegenſis.
Creſces Buſſadenſis, prbt.
Adeodatus Siſtronianenſis prbt.
65. Ruſticus Tipaſenſis.
Simplicius Vibllitanus.
Stephanus Sinitenſis.
Paſcentius Cethaquenſiſca.
Donatianus Teglatenſis.
70. Creſconius Zabenſis.
Antonianus Muſtitanus.
Reparatus Tubunienſis.
Anaſtaſius Aquenobenſis.
Victorinus Brabrenſis, prbt.
75. Felix Tebeſtinus.
Domninus Moxoritanus, metallo.
Secundus Tamogazienſis, prbt.
Victorinus Legienſis.
Quodvultdeus Reſpectenſis.
80. Januarius Veleſitanus.
Benenatus Mazacenſis, prbt.
Donatus Lugurenſis. prbt.
Victor Circenſis, prbt.
Pardalius Macomadienſis.

85. Ja-

85. Januarius Legenſis, prbt.
Quodvultdeus ad Turres Concordi.
Maximus Lamfuenſis, prbt.
Marcellinus Vagrautenſis.
Domnicoſus Tigiſitanus.
90. Donatus Gilbenſis.
Fortunius Regianenſis, prbt.
Donatus Silenſis.
Victor Gaudiabenſis.
Januarianus Marculitanus.
95. Januarius Centurienſis.
Felix Suabenſis.
Creſcentianus Germanienſis.
Annibonius Vadeſitanus.
Januarius Gaurianenſis, prbt.
100. Fortunatianus Naratcatenſis.
Maximus Lamiggigenſis.
Felix Garbenſis, prbt.
Julius Vagarmelitanus.
Ponticanus Formenſis, prbt.
105. Victor de Turres Ammeniarũ.
Servus Beleſaſenſis.
Honoratus Fatenſis.
Menſor Formenſis.
Peregrinus Mulienſis.
110. Gedalius Oſpitenſis.
Fulgentius Vagadenſis, prbt.
Secundinus Lamaluenſis.
Creſcentius Tacaretenſis.
Benenatus Milevitanus.
115. Quodvultdeus Ulliranus.
Proficius Seleucianenſis, prbt.
Proficius Vadenſis, prbt.
Januarius Tagallenſis, prbt.
Donatus Maximianenſis.
120. Adeodatus Zaradtenſis, prbt.
Felicianus de Giru-Taraſi.
Cardelus Lamiggigenſis.
Flabianus Vicopacenſis.
Sunt numero cxxv. *

Nomina Epiſcoporum provinciæ Byzacenæ.

Vaſſinaſſenſis. *
Et aquis.
1. Liberatus prbt. Amudarſenſis,
Manſuetus Afufenienſis.
Paſcaſius Septimunicienſis.
Hortulanus Beneſenſis.
5. Victorinus Ancuſenſis.
Eubodius Mididitanus.
Terentianus Tubulbacenſis.
Rogatianus Vadentinianenſis.
Bonifacius Maſclianenſis.
10. Victorinus Seberianenſis.
Victor Narenſis.
Leontius Decorianenſis.
Servus Dei Tambeitanus.
Lætus Neptitanus.
15. Felix Cuſtrenſis, prbt.
Flabianus Bulelianenſis.
Decimus Theuzitanus.
Serbandus Putienſis.
Reſtitutus Thagamutenſis.
20. Præſidius Sufetulenſis, in exſilium.
Euſtratius Sufetanus.
Secundinus Garrianenſis, prbt.
Præfectianus Abaradirenſis, prbt.
Sabinicus Octabienſis.
25 Adelfius Mactaritanus.
Reſtitutus Aquiabenſis.
Antacius Medianenſis.
Menſius Turrenſis.
Filtioſus Aggaritanus.
30. Faſtidiolus Egnatienſis.
Germanus Peradamienſis.
Donatus Ermianenſis.
Paſcaſius Tenitanus.
Domninus Tarazenſis.
35. Hilarinus Trofinianenſis.
Fortunatianus Leptiminenſis.
Honoratus Tagariatanus.
Albinus Octabenſis.
Aurelius Feradimaienſis.
40 Felix Crepedulenſis.
Cyprianus Unuzibirenſis.
Innocentius Muzucenſis.
Poſſidius Maſſimanenſis, non occurrit.
Victor Vitenſis, non occurrit.
45. Victorinus Scebarianenſis.
Adeodatus Pederodianenſis.
Athenius Circinitanus.
Florentinus Tuziritanus.
Vindicianus Marazianenſis.
50. Adelfius Mattaritanus.
Adeodatus Præcauſenſis.
Reſtitutus Aquis-Albenſium.
Felix Irpinianenſis.
Victorinus Uſulenſis.
55. Habetdeus Tamaullmenſis.
Concordius Culuſitanus.
Servus Meneſeſſitanus.
Quintianus Caſulis-Carianenſis.
Reſtitutus Acolitanus.

60. Vindemialis Capſenſis.
Quodvultdeus Durenſis, prbt.
Heliodorus Cuſrutenſis.
Marcellinus Taſbaltenſis.
Fortunatianus Cilitanus.
65. Honoratus Tizienſis.
Bonifacius Foratianenſis.
Servius Arſuritanus.
Felix Forontonianenſis:
Succenſianus Febianenſis.
70. Julianus Vararitanus.
Bonifacius Frontonianenſis.
Secundianus Mimianenſis, in exſil.
Donatus Boanenſis.
Bonifacius Maraguienſis.
75. Piraſius Nationenſis.
Fauſtus Præſidienſis.
Ruſticus Tetcltanus.
Primianus Gurgaitenſis.
Bonifacius Filacenſis.
80. Honoratus Macrianenſis, prbt.
Frumentius Teleptenſis.
Honorius Oppennenſis.
Fortunatianus Tagarbalenſis.
Simplicius Carcabianenſis.
85. Donatus Rufinianenſis.
Liberatus Aquarſi-regiaruſi, prbt.
Victorianus Quæſtorianenſis.
Rufinianus Victorianenſis.
Maximus Gummitanus.
90. Peregrinus Materianenſis.
Fortunatus Mozotcoritanus.
Pacatus Vicoaterienſis.
Proficius Sublectinus.
Saturus Irenſis.
95. Mangentius Ticualtenſis.
Villaticus Auſegerenſis.
Creſconius Temoniarenſis, prbt.
Paulus Turreblandinus, prbt.
Reſtitutus Segermiranus, in exſil.
100. Victor Gauvaritanus.
Donatianus Elienſis.
Stephanus Rusfenſis.
Vinitor Talaptulenſis.
Hortenſius Autenteſis.
105. Tertullus Juncenſis.
Euſebius Jubaltianenſis, prbt.
Servitius Unuricopolitanus.
Donatus Aggaritanus.
109. Vigilius Tapſitanus.
Sunt numero CVII.

Et cathedræ quæ Epiſcopos non habuerunt.

110. Madaſſuma.
Dionyſiana.
Sulianis.
Orroea-Cælia.
Cunculiana.
115. Ticibus.
Sunt numero V *.

Nomina Epiſcoporum Mauritaniæ Cæſarienſis.

1. Glorinus Juncenſis.
Teberianus Quidienſis.
Victor Suſaritanus.
Syrus Corniculanenſis.
5. Lucius Itenſis.
Honoratus Timicitanus.
Donatus Nobicenſis, prbt.
Patera Milianenſis.
Reparatus Girumontenſis.
10. Avus Altabenſis.
Donatus Panatorienſis.
Martialis Columpnatenſis.
Subdatius Sucardenſis.
Subitanus Idenſis, prbt.
15. Donatus Tiſiltenſis.
Felicianus Idenſis.
Oneſimus Fidolomenſis.
Victor Taborentenſis.
Verecundus Nobenſis.
20. Stephanus Zucabiaritanus.
Apocorius Cæſarienſis.
Felix Ruſubiritanus.
Donatus Subbaritanus.
Ianuarius Aquenſis.
25. Martianus Muruſtagenſis, prbt.
Claudius Vagalitanus.
Paſſitanus Tigiſitanus.
Salo Fallabenſis.
Donatianus Uſinadenſis.
30. Paulus Flumenzeritanus.
Nicetius Caſtellominoritanus.
Reſtitutus Florianenſis.
Menſius Alamiliarenſis.
Maxentius Tigamibenenſis, prbt.
35. Urbanus Amaurenſis, prbt.
Creſces Seſtenſis, prbt.
Donatus Ternamunenſis.
Fortis Capurcillenſis.
Januarius Nasbincenſis, prbt.
40. Palladius Bacanarienſis.
Bilens Villenobenſis.
Paſſinatus Maſuccabenſis, prbt.
Longinus Pamarienſis.

Ho-

Digitized by Google

Honorius Beneporenſis.
45. Burco Vardimiſſenſis, prbt.
Felix Ambienſis.
Æmilius Medienſis.
Arator Catulenſis.
Cæcilius Minnenſis.
50. Lucidus Cartennitanus.
Victor Regienſis.
Rogatianus Vannidenſis, prbt.
Primus Caprenſis,
Metcun Ruſuccuritanus.
55. Rufus Sfasferienſis.
Euſebius Obbitanus.
Securus Timidanenſis.
Donatus Frontenſis.
Victor Icoſitanus.
60. Quodvultdeus Tablenſis, prbt.
Reſtutus Lapidienſis, prbt.
Donatus Voncarienſis.
Bonifacius Ruſgunienſis.
Benantius Oppidonebenſis, prbt.
65. Mattaſius Caſtelliabaritanus.
Felix Aquiſirenſis.
Victor Caltadrienſis, prbt.
Creſces Tigabitanus.
Idonius Ruſaditanus.
70. Gelianus Reperitanus.
Ingenuus Ubabenſis.
Petrus Oboritanus.
Fauſtus Caſtraſeberlanenſis.
Vitalis Caſtranobenſis.
75. Petrus Caſtelanus, prbt.
Quintaſius Mutecitanus.
Paulinus Rubicarienſis.
Paſcaſius Mammillenſis.
Tacanus Albulenſis.
80. Emptacius Sicceſitanus.
Talaſius Gratinopolitanus.
Victor Manaccenſeritanus, prbt.
Pannonius Bitenſis.
Felix Flenucletenſis prb.
85. Campanus Bidenſis.
Valentinus Caſtelli-Mediani.
Romanus Suſaritanus.
Secundus Maurianenſis.
Reparatus Bulturienſis.
90. Lucius Maturbenſis, prbt.
Cæcilius Balianenſis.
Rogatus Sereddelitanus.
Mingin Nobenſis, prbt.
Reparatus Caſtelli-Tatroportenſis.
95. Philo Arſinnaritanus.
Vaſſinus Elfantarienſis, prbt.
Patera Catabitanus.
Vincemalus Baparenſis.
Reparatus Tipaſitanus, prbt.
100. Romanus Tamadenſis, prbt.
Victor Voncarianenſis.
Maddanius Murconenſis.
Criſpinus Tabadcarenſis.
Quodvultdeus Summulenſis, prbt.
105. David Tadamatenſis.
Candidianus Catrenſis, prbt.
Reparatus Ciſſitanus.
Pœquarius Taſaccurenſis, prbt.
Quintus Tabunienſis, prbt.
110. Maximus Tuſcamienſis.
Auxilius Gunugitanus, prbt.
Reparatus Sitenſis.
Saturninus Viſſalſenſis, prbt.
Felix Maxitenſis, prbt.
115. Gajus Adſinnadenſis, prbt.
Creſces Satafenſis, prbt.
Saturninus Sertenſis, prbt.
Victor Numidenſis prbt.
Cerealis Caſtelloripenſis.
120. Lucius Tamazucenſis.
Sunt numero CXX.

Et cathedræ quæ Epiſcopos non habuerunt.

Majucenſis.	Maurenſis.
Nabalenſis.	Tingarienſis.
Tubunenſis.	Oboritanus.

Num. III. *

Nomina Epiſcoporum provinciæ Mauritaniæ. Sitifenſis.

1. Rufinus Tamallumenſis.
Donatus Sitifenſis.
Maximus Covienſis.
Domitianus Igilgitanus.
5. Honorius Aquæ-albenſis.
Feſtus Satafenſis.
Victor Horrenſis.
Maximus Thuguſubditanus.
Victor Jeraſitanus.
10. Vadius Leſuitanus.
Pacatus Equizotenſis.
Felix Caſtellanus, prbt.
Conſtantius Gegitanus.
Victor Eminentianenſis.
15. Saturnius Socienſis, prbt.
Jacobus Lemeleſenſis.
Creſciturus Cellenſis, prbt.
Emeritus Macrenſis, prbt.

Redux

Notitia Africæ.

Redux Nobalicianenſis.
20. Argentius Zallatenſis.
Viriſſemius Lemfoctenſis.
Albus Ficenſis.
Reſtutus Macrianenſis, prbt.
Vitalis Aſſafenſis.
25. Victor Flumenpiſcenſis.
Inventinus Maronanenſis.
Romanus Molicuuzenſis.
Victorinus Serteitanus, prbt.
Montanus Cedamuſenſis.
30. Clemens Thamagritlenſis.
Adeodatus Pribarenſis.
Rogatus Partenienſis.
Villaticus Mozotenſis.
Honoratus Tamaſcanienſis, prbt.
35. Juſtus Acufidenſis, prbt.
Æmilius Aſvoremixtenſis.
Uzulus Thuccenſis.
Aufidius Suriſtenſis.
Victorinus Perdicenſis.
40. Poſſeſſor Zabenſis.
Paſcaſius Salditanus.
Flavianus Vamallenſis.
Sunt uumero XLIV. *

Nomina Epiſcopornm provinciæ Tripolitanæ.

1. Calipides Leptimagnenſis.
Leo Sabratenſis.
Fauſtinus Kirbitanus.
Creſconius Oenſis.
5. Servilius Tacapitanus.
Sunt numero V. *

Nomina Epiſcoporum inſulæ Sardiniæ. *

1. Lucifer Calaritanus.
Martinianus de Foru-Trojani.
Bonifacius de Sanafer.
Macarius de Minorica.
5. Vitalis Sulcitanus.
Felix de Turribus.
Helias de Majorica.
Opilio de Euuſo.
Sunt numero VIII.

Ac ſic fiunt omnes Epiſcopi diverſarum provinciarum numero CCCCLXVI. *

Ex quibus perierunt numero LXXXVIII. id eſt.

De Proconſulari numero III. [IV.]

De provincia Numidiæ numero XXXIII. [XXXIV.]

[De provincia Byzacena numero X.]

De provincia Mauritaniæ Cæſarienſis numero XXXII.

[De provincia Mauritaniæ Sitifenſis numero VIII.]

Permanſerunt numero CCCC. LXXVIII. [CCCLXXVIII.]

Corſicæ relegati numero XLVI.

Hic relegati numero CCCII.

Fugerunt numero XXVIII.

Paſſus numero I.

Confeſſor numero I.

NO-

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

NOTÆ
IN VICTORIS EPISCOPI Vitenſis Hiſtoriam de perſecutione Vandalica.

IN PROLOGUM.

Nota 1. HISTORIARUM calathos *&c. Sic Orthodoxographia. Lorichius vero*, Hiſtoriæ calathos *&c. Ceteri fere codices manuſcripti & editi*, exacuentes ſtylum ingenii ſui, atque redolentes magiſterii flores ignaris hiſtoriarum calathos *&c. Codex ſancti Martini à Campis* redolentes magiſterii flore ignaris, *&c. ut ſupra. Paulo aliter editio Beati Rhenani*: in quibus exacuerent... flores ignaris hiſtoriæ alacriter offerrent.

n. 2. JUBENS inquirit *&c. Sic Orthodox. & Lorichius. Ceteri vero codices manuſcripti & editi habent*, cupiens, inquirit *&c. quæ duo vocabula ſi retineantur, iſta Præfatio videbitur eſſe potius alterius cujuſpiam Victorem noſtrum alloquentis, quam Victoris ipſius hujus Hiſtoriæ auctoris. Sic & infra iidem codices habent*, Poteris, ut voluiſti. *omiſſa voce* inquis. *Sed quocumque tandem modo is locus exponatur, fatendum eſt præfationem hanc ita verborum ambagibus eſſe involutam, ut difficile ſit verum illius auctoris ſenſum aſſequi. quod in cauſa eſt, cur eam depravatam eſſe, vel ex ſcriptorum negligentia, vel ex alia quam ignoramus cauſa, ſuſpicemur.*

n. 3. DIADOCHO, *Sic cum uno è manuſcriptis tribus bibliothecæ Colbertinæ, ad quos hiſtoriam hanc contulimus, habent editiones Beati Rhenani, & Chifletii. Colbertinus alter habet*, Diacodo. *Ceteri*, Diacono. *Porro Chiffletius, qui ut rem certam ſupponit Victorem noſtrum Conſtantinopoli agentem perſecutionis Vandalicæ Hiſtoriam conſcripſiſſe, infert ſtatim eam Acacio Conſtantinopolitano patriarchæ fuiſſe ab eo* nuncupatam: cum, *inquit*, vix alius occurreret, cui *Victor* tantum deferre honoris vel potuerit vel debuerit. *Tum gradum faciens*, Diadochum *hic memoratum, quem hunc ipſum eſſe Diadochum epiſcopum Photices in Epiro veteri à Photio in Bibliotheca laudatum cenſet, facit Acacii Conſtantinopolitani magiſtrum, ut ei quæ in hac præfatione habentur poſſint aptari. Cujus etiam Diadochi ætatem ex hoc Victoris loco, antea obſcuram ſe deprehendiſſe ait. At hæc nonniſi divinando ſcripſit vir eruditus. Victorem, cum Hiſtoriam ſcriberet, Conſtantinopoli non degiſſe jam alias diximus, nec ſane probabile eſt hunc auctorem, qui tam præclara de Romani pontificis auctoritate habet, hiſtoriam ſuam nuncupaſſe Acacio, qui adeo tunc adverſus Eccleſiam Romanam excandeſcebat. Scripta quippe eſt hæc*

Hiſto-

Hiſtoria anno CCCCLXXXVII. *quo tempore ſervebant maxime inter Felicem Papam, & Acacium Conſtantinopolitanum graviſſima diſcidia. atque paullo poſt Acacius ipſe è vivis exceſſit à Romanæ eccleſiæ communione ſegregatus. indeque natum ſchiſma inter utramque eccleſiam, Orientalem ſcilicet & Occidentalem, quod tamdiu perſeveravit. Haud magis certum eſt Acacium Diadochi antiſtitis diſcipulum fuiſſe, quem ex præfecto Orphanorum Hoſpitii ad ſedem Conſtantinopolitanam evectum fuiſſe ſcribit Evagrius. Nec ſcio an Acacio coniungant, quæ in iſta præfatione Victor attribuit ei, cui opus ſuum nuncupavit.* Alium video, *inquit*, Timotheum *&c.* atque Lucam arte medicum, apoſtoli Pauli Doctoris gentium diſcipulum, *& alia quæ hic repetere non juvat. Hæc tamen paullo fuſius proſecutus ſum, ut Victorem noſtrum, quem Acacii ſchiſmatici communione pollutum incaute dixit Chiſſletius, ab hac labe vindicarem. Ceterum etſi affirmare non auſim,* Diadochum *hic memoratum, Photicenſem epiſcopum fuiſſe, id tamen à veroſimili multo non eſſe alienum, ultro fateor, maxime cum his temporibus Diadochum in Epiro-veteri epiſcopum habeamus, qui nempe ſub* Didaci *nomine, inter alios ejus provinciæ Antiſtites, ſubſcripſit epiſtolæ ad imperatorem Leonem datæ; quæ habetur in concilio Calchedonenſi, parte 3. cap. 51.*

NOTÆ IN LIBRUM PRIMUM

Hiſtoriæ Victoris Vitenſis.

n. 4. TANTUS NUMERUS. *Procopius libro 1. de Bello Vandalico obſervat, à Genſerico Vandalos* & Alanos ſub ducibus non minus LXXX. quos Millenis præfectos vocabat, locis opportunis in præſidiis *locatos fuiſſe. quod nomen fucum omnibus fecit, cum nemo non crederet eos, qui ſic appellabantur, hominibus revera mille fuiſſe præpoſitos. Unde* quamquam, *ut proſequitur ille auctor*, non pluſquam quinquaginta millium eſſet exercitus utriuſque gentis, octoginta tamen millium nomen fecerat ac ſpeciem.

n. 5. PROPRIUM *&c. Nota hic bona eccleſiaſtica à ceteris, quæ etiam à Clericis poſſidebantur, diſtingui. Vide Codicem Canonum Eccleſiæ Africanæ cap. 32. ſive canonem 49. concilii tertii Carthaginenſis.*

ILLUSTRIBUS *Colb. 1. cum* n. 6.
Chiſſl. addit, viris. Illuſtris *titulus erat magnæ dignitatis, qui Præfectis Prætorio, Quæſtoribus &c. tribuebatur. De hoc plura videſis apud Cangium in Gloſſario.*

NULLAM ſibi ab hoſpitibus n. 7.
miſericordiam. *Editorum aliquot lectionem retinuimus. Colb. 1. habet* hoſtibus. *Ceteri*, nullam ſibi miſericordiam *&c. præter Colb. alterum, in quo deeſt* ſibi.

ALII. *Colb. 3. & Chiſſl.* A- n. 8.
liis. *Quidam editi.* Alii parvulum pedibus *&c. Infra vero pro* forte Sion. *Lorichius habet*, porta Sion.

THEATRA. *Editi tres*, ſicut n. 9.
ibi Carthagineo dignam theatro ædem *&c. Et infra.* Cæleſtis, *Colb. 2.* quam Cæleſtem vocabant. *Porro celebre fuit apud Afros* Cæleſtis *idolum, de quo Tertullianus*

in Apologetico, *Ambroſius contra Symmachum*, *& plura Salvianus libro 8. de Gubernatione Dei*. *De hoc templo & de Memoriæ æde, hic quoque memorata, plura habet Baronius Annalium tomo 5. Sacrorum, ſeu potius abominationum Cæleſtis deæ ſpurcitias, deteſtatur Auguſtinus lib. 2. de Civitate Dei cap. 26. Viam Cæleſtis* Vandalica manu everſam *memorat auctor libri de Promiſſionibus & prædictionibus Dei, part. 2. promiſſione 38. impleta, qui inter ſancti Proſperi opera editus eſt. Templum Cæleſtis, quod huic viæ nomen dederat deſcribit idem auctor his verbis :* Apud Africam Carthagine Cæleſtis ineſſe ferebant templum nimis amplum, omnium deorum ſuorum ædibus vallatum. Cujus platea lithoſtrata pavimento, ac pretioſis columnis & mœnibus decorata, prope in duobus fere millibus paſſuum protendebatur. *Subjungit deinde quo pacto templum illud, ab Aurelio epiſcopo Carthaginenſi purgatum, vero Deo conſecratum fuerit : cui rei præſentem ſe fuiſſe auctor ille aſſeverat, quem ea de re fuſius diſſerentem conſulere poteſt, qui plura cupit diſcere. Variæ illæ deorum ædes ſub Conſtantio Auguſto & Placidia, Valentiniani tertii parentibus, deſtructæ fuerunt*, inſiſtente Urſo Tribuno, *quarum locus in agrum converſus eſt* in mortuorum ſepulturam, *ut laudatus auctor narrat*.

n. 10. CELERINÆ. *Colb. 2.* Celerini. *Celerinæ baſilicam memorat Auguſtinus ſermone 174. De Celerina martyre, & ejus nepote Celerino agit Cyprianus epiſtola 39. edit. Oxonii, alias 34. Scillitanorum vero Martyrum, de quibus hic Victor, Acta protulimus inter Acta Martyrum ſincera, ad annum 200. pag. 75. & Paſſionem ſanctarum Perpetuæ & Felicitatis ad annum 202. pag. 81. Scillitani autem Martyres ſic dicti ſunt à Scillitana, Proconſularis provinciæ urbe, cujus epiſcopus* Pariator, *Synodicæ ejuſdem provinciæ Antiſtitum ſubſcripſit, ut videre eſt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, Actione 2.*

n. 11 PAPINIANUS. *Sic editi 4. At Cod. Portarum habet* Pampinius, *Col. 1.* Pampianus; *Colb. alter*, Pampinianus, *Orthod. & Lorichius cum Martin & Colb. tertio*, Pampinias, *quod nomen uterque codex etiam in titulo capiti præfixo exhibet. Hujus, quem* Papinum *appellat, &* Manſueti epiſcoporum, *memoriam recolit vetus Kalendarium in Sanctuario Capuano Michaelis Monachi, die 28. Novembris. qua item die in vulgatis Martyrologiis feſtivitas eorum celebratur. Ex his vero Uſuardus & Ado priorem* Papinium *appellant, Florus* Papyrium. *Quo item die plures alios, qui paſſim in Victoris hiſtoria laudantur, ſimul in unum Ado conjungit. Cujus verba hic referre juvabit, ſic quippe habet poſt relatum ſanctorum* Papinii & Manſueti *martyrium ſub Genſerici perſecutione :* Quo tempore etiam alii ſancti Epiſcopi, videlicet Quodvultdeus Carthaginienſis, Valerianus, Urbanus, Creſcens, & qui vocabatur Habetdeum, & Euſtachius, Creſcentianus, & Creſconius, & Felix, & Hortolanus, & Florentianus, propter eamdem prædicationis veritatem, graviſſimo damnati exſilio, in confeſſione pietatis curſum vitæ ſuæ conſummaverunt. *Hæc Ado de ſanctis illis Confeſſoribus, de quibus ſuis locis ſingillatim agemus.*

n. 12. URICITANUS *ſic Colb. 1. cum edit. Chifſl. Balduin. &c. At Colb. alter cum Mart.* Viricitanus. *Colb. tertius cum Orthod. Lorichio & aliis edit.* Juricitanus. *Sed hanc ſedem reperire non licuit. Urcitana occurrit tum in Ind. Cyprianico, tum in Notitia Africana in provincia Proconſulari, cujus epiſcopus ibi dicitur* Quintianus. *quo loco Harduinus in Notis ad cap. 4.*

lib. 5. Plinii, legendum eſſe cenſet Quintianus Ucitanus, *cujus nominis duas in Africa urbes fuiſſe certum eſt, vel ex Plinii loco laudato, ubi ait:* Ucitana duo ſunt, majus & minus, *Et* Octavianus epiſcopus Ucimajus *interfuit Collationi Carthaginenſi Cognitione 1. cap. 133. Tripolius epiſcopus* eccleſiæ Ucitanæ *ſubſcripſit. Synodicæ Proconſularium actione 2. Concilii Lateranenſis. Tamen in indice Cyprianico edit. Oxon. recenſetur inter alias urbes Africæ,* Ucci, *ſed fortaſſis ex hoc Notitiæ loco. Porro hic ſanctus Antiſtes* in porta incenſus Fornitana *dicitur. quibus verbis, ut quidem mihi videtur, deſignatur Carthaginis porta, qua via erat ad urbem Furnitanam. Si tamen de iis loquatur Victor, quæ ante captam carthaginem contigere, hæc de ipſa urbe Furnitana accipienda erunt. Cujus loci* Florentinus epiſcopus Furnitanus *ex Donatiſtarum ſecta interfuit Collationi Carthag. cap. 198. Et* Simeon epiſcopus plebis Furnitanæ *ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio. qui idem Bonifacius apud* Furnos *eccleſiam conſecraſſe dicitur in vita ſancti Fulgentii cap. 29. Denique his omnibus antiquior fuit* Geminius à Furnis, *qui pro rebaptizandis hæreticis ſententiam dixit in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 59.*

n. 13. IMPOSSIBILE EST. *In Colb. 1. qui annorum eſt circiter 700. interſeruntur hic ſex verſus ſub Epitaphii titulo, quos etſi noſtri Victoris eſſe non exiſtimemus, huc tamen referre viſum eſt.*

EPITAPHIUM
S. AUGUSTINI.

Hic poſuit cineres genitrix caſtiſſima prolis,
Auguſtine, tui altera lux meriti.
Qui ſervans pacis cæleſtia jura ſacerdos.
Commiſſos populos moribus inſtituis.
Gratia vos manet, geſtorum laude coronat.
Virtutum mater felicior ſobolis.

Paullo poſt, pro his verbis, truces impietatis inſanias, *Colb. 1. cum edito uno habet,* trucis impietates inſaniæ.

IN SERVITUTEM redegit. *Genſericus Carthaginem cepit die 19. Octobris anno* CCCCXXXIX. *qua de re fuſius agimus in Commentario noſtro hiſtorico capite 5. infra. De hujus vero urbis potentia & variis Officiariis plura habet Salvianus libro 7. de gubernatione Dei, ubi obſervat, Carthagine, ſicut & Romæ, Senatum variaſque dignitates fuiſſe inſtitutas, retentis etiam iiſdem nominibus, quæ Romæ in uſu erant.* Univerſa, *inquit,* penitus, quibus in toto mundo diſciplina Reipublicæ vel procuratur, vel regitur, in ſe habuit. Illic enim omnia officiorum publicorum inſtrumenta... illic copiæ militares, & regentes militiam poteſtates, illic honor proconſularis, illic quotidianus judex & rector, quantum ad nomen quidem Proconſul, ſed quantum ad potentiam Conſul; illic denique omnes rerum diſpenſatores, & differentes inter ſe tam gradu, quam vocabulo dignitates. n. 14.

EBUSUM *Colb. 1. & Mart.* Eſeſum. *Orthod. Rhenan. & Lorichius hanc vocem ommittunt. Ebuſum inſula eſt maris Mediterranei, cujus epiſcopus,* Opilio de Evuſo *recenſetur infra in Notitia Africana omnium poſtremus. Inde patet eam quoque inſulam Vandalis in Africa regnantibus ſubjectam fuiſſe, proindeque immerito hic eam in aliquot editionibus omitti. Vide autem quæ de ea, aliiſque locis hic à Victore memoratis, obſervamus infra in Notis ad Notitiam Africanam.* n. 15.

canam. De Odoacro autem Herulorum rege, qui à Genſerico Siciliam ſub tributi debito hic dicitur accepiſſe, nihil obſervandum occurrit, cum ejus geſta ex vulgatis paſſim auctoribus nota ſint. Primus eſt ex barbaris, qui exſtincto Occidentali Imperio, in Italia Regis nomen obtinuit. Eum ſecutus eſt Theodoricus Magnus, qui Oſtrogotthorum regnum in Italia inſtituit.

n. 16. QUODVULTDEUM. *Ejus memoria celebratur die 26. Octobris. Eum ceteris conjunxit Ado die 28. Novembris, ut diximus ſupra, Nota 11. De eo plura habes infra in Commentario hiſtorico capi-*
n. 17. *te. 9.*

HONORATORUM. Tres, *inquit Cangius in Gloſſario.* Honoratorum gradus occurrunt apud auctores, Illuſtrium, Clariſſimorum, & Spectabilium. *De his*
n. 18. *plura vide apud hunc auctorem.*

RESTITUTAM. *De hac baſilica vide Baronium ad annum* CCCXCVII. *In ea nonnullæ habitæ ſunt ſynodi, ut videre eſt paſſim in Codice canonum Eccleſiæ Africanæ. De duabus vero infra memoratis, in honorem ſancti Cypriani erectis, diximus in Admonitione ad ejuſdem ſancti Acta num. 17. in Actis Martyrum ſinceris pag. 203. Quo autem pacto in Catholicorum poteſtatem ſub Beliſario redierit ex iis una, quam Ariani violarant, fuſius exponit Procopius libro 2. de Bello Vandalico, qua de re nos etiam diſſeremus infra in Commen-*
n. 19. *tario hiſtorico, capite 12.*

AUSI SUNT *&c. Colb. 2. & Mart. cum Orthodox. Rhenano, Loricbio & aliis,* viſi ſunt. *Colb. tertius,* uſi ſunt ſupplicationibus. *Et paullo infra,* quibus... reſpondiſſe fertur. *Colb. 1. & edit. 1. habent,* probatur. *Colb. alter, Mart. & Orthod. cum Rhenano & Loricb.* quibus dicit Rex: Decrevi *&c. Porro* Maxulitanum litus, *hic à Victore memoratum,* à Maxulitana *Proconſularis provinciæ, urbe, ſic dictum fuiſſe putat Ortelius* Ligulam *vero ſic appellatam interpretatur, quod eſſe terra anguſta admodum & longa, quæ in mare exporrecta, linguæ exſertæ formam repræſentare videretur. Similia enim loca Cæſar in libro 3. de bello Gallico* Lingulas, *ſeu, ut aliæ editiones habent,* linguas *appellat. Sed poſtea* ligulæ *nomen ita invaluit, ut Martialis Gramaticos irrideat, qui* lingulæ *vocabulum retinere affectabant, cum jam apud ipſos etiam Senatores & Equites ita obſolevisſet, ut non aliter quam* ligulæ, *aut pronunciaretur, aut ſcriberetur.*

SEBASTIANUS famoſi illius n. 20.
&c. Loricbius, familiaris illius. *De Sebaſtiano plura habent Idacius & Proſper in Chronicis. Ipſius autem memoria exſtat in Martyrologio gallice edito Leodii anno 2624. ut teſtantur Bollandiani ad diem 27. Maii. Alibi vero nuſquam reperitur inter ſanctos locatus; niſi forte is ipſe fuiſſe dicatur* Sivaſtianus martyr, *qui in veteri Kalendario Chathaginenſi die* XIII. *Kal. Februarii recolitur. Aſt is dies eſt natalis magni Sebaſtiani, cujus memoria in tota Catholica Eccleſia celebris ſemper fuit. Porro comparatio Baptiſmatis cum pane, quam hic adhibuiſſe dicitur Sebaſtianus, habetur in Breviario fidei adverſus Arianos, quod à Sirmondo cum aliis opuſculis anno 1630. Pariſiis editum eſt. Unde conjicere licet, libellum hunc Vandalis in Africa regnantibus ſcriptum fuiſſe, ut eo tamquam enchiridio adverſus Arianos Catholici uterentur. De Bonifacio autem,* Comite famoſo, *cujus Sebaſtianus gener hic dicitur, plura in Commentario hiſtorico capite 3. dicturi ſumus.*

IMMOLANDI. *Ea voce Miſſæ* n. 21.
ſacrificium deſignatur, in quo vere Chriſtum immolari ſemper credidit Eccleſia Catholica. Loricbius habet, uſquequaque orandi, vel immolandi.

AQUITANIÆ. *Sic codd. tam* n. 22.
editi quam mſſ. Ex iſtis tamen duo Colbertini, in margine alter habent,

bent prior, Epiſcopus Eqtame; alter, Equitanæ. Chriſtianus Lupus in Diſſertatione de appellationibus Eccleſiæ Africanæ cap. 2. legendum hic eſſe cenſet Mauritaniæ civitatis. quam opinionem improbat V. C. Baluzius, quod nulla ejus nominis civitas in Africa uſpiam compareat. Baronius vero ad annum CCCCXLIII. pro Aquitaniæ, repoſuit Azuritanæ. Erat autem Aſſura in Proconſularis; ſed hujus provinciæ metropolis, tum civilis tum eccleſiaſtica ſola erat Carthago, ut omnibus notum eſt. In aliis autem provinciis, qui erat Epiſcopus ordinatione ſenior obtinebat primatum, nulla civitatum facta diſtinctione, cui tamen Primatis aut Metropolitani nomen aſſumere non licebat, ſed dicebatur Epiſcopus primæ ſedis., aut Senex, ſeu Senior qua de re inter viros eruditos jam nulla videtur eſſe controverſia, quamvis antea aliter nonnullis viſum fuiſſet. Hæc vero eccleſiaſtica diſpoſitio non vitabat, quin provinciæ ſingulæ civiles ſuas metropoles haberent. His præmiſſis, inſolens hic videtur, quod Creſcens appelletur Metropolitanus. An Victor in exteris degens provinciis, eorum, cum quibus agebat, loquendi modum adhibuit? Certe in concilio Epheſino Capreolum Carthaginenſem epiſcopum Patres Metropolitanum appellarunt. Et quidem Ferrandus, ut jam Chiffletius obſervavit, Africanis Primatibus attribuit, quæcumque de Metropolitanis in veterum Conciliorum canonibus ſtatuta fuerant. Sed nec peregrinum omnino fuit apud Afros Metropolitani nomen. Eo quippe utitur Auguſtinus initio libri de geſtis cum Emerito epiſcopo Cæſarienſi Donatiſta, ubi Deuterium epiſcopum Catholicum ejuſdem urbis, Metropolitanum Cæſarienſem appellat. Jam vero quænam ſit illa ſedes Aquitana, nobis non liquet. In indice urbium Africæ operibus ſancti Cypriani editionis Oxonienſis præfixo, memoratur Aquitana, quæ dicitur fuiſſe incertæ provinciæ. Plures erant in Africa Aquenſes epiſcopi. Ex iis unus fuit è Mauritania Cæſarienſi, cujus ſedem hic deſignari cenſet vir eruditus Stephanus Baluzius, in Notis ad caput 135. collationis Carthagin. De ea vero in Notis ad Notitiam plura dicemus num. 23. de Epiſcopis hujus provinciæ.

Notæ in Victor. Vitens.

Vices Sabratenum. Colb. n. 23.
2. Martin. Port. & Orthod. Vicis Sabratenum. Colb. tertius Bricis Sambratenum. Legendum forte Vincentem Sabratenum. Certe ex compluribus Notitiæ locis patet in ſcribendis ejuſmodi nominibus ſæpius litteram n omiſſam fuiſſe, ſic ibi Creſces pro Creſcens non ſemel legitur. Ado ſanctos Antiſtites recenſens in Martyrologio die 28. Novembris, qui ſub Genſerico pulſi fuerant in exſilium, inter Euſtrathium, quem Euſtachium appellat, & Creſconium, locat. Creſcentianum, qui forte is ipſe eſt, qui hic memoratur. Nam alias Creſcentiani non meminit Victor. Et quidem eo ordine recenſet Creſcentianum Ado, quo in Victore Vices Sabratenus habetur. Sane dubium mihi non eſt, quin hoc loco epiſcopus ſimul cum ſede ſua deſignetur. hic nempe Victor alios recenſens Antiſtites, eos cum ſuis ipſorum ſedibus nominat; deinde in codd. mſſ. hæc vox in duas partes dividitur. Idem poſtulat etiam hujus loci contextus, ubi memorantur duo epiſcopi provinciæ Tripolitanæ, Sabratenus nempe, uti videtur, & Oeuſis. Sabrata vero & Oea notiſſimæ ſunt iſtius provinciæ urbes, in Notitia Africana & in Collatione Carthaginenſi memoratæ. Ex quibus liquet audiendum non eſſe Baronium, qui in Notis ad diem 28. Novembris Martyrologii Romani, quo die Antiſtitum hic à Victore memoratorum feſtum recolitur Florentianum, quem infra cum Hortolano Victor memorat lib. 4. cap. 4. Viceſſabratenum epiſcopum appellat, eumque

ſicut

ſicut & Creſconium, (quamvis iſte in Notitia Africæ Oenſis epiſcopus diſerte dicatur, quod, & ipſe ibidem ſcribit Baronius,) à duobus Epiſcopis Tripolitanis hic recenſitis diſtinguit, quos quidem Tripolitanos putat eſſe Creſcentianum & Hortulanum hic ab Adone laudatos. Ceterum pro Creſconium Oenſem, codex Portarum cum Rhenani editione habet, Creſconium Eenſem. Certe in mſſ. codicibus urbs iſta ſæpius Eca, aut Ea dicitur. Colb. 1. & Mart. habent, Meenſem Colb. alter, Uticenſem Colb. 3. Cenſorienſem. Lorichius & aliquot editi Nicenſem. Tamen Creſconum Oenſem, in Notitia Africæ inter Patres Tripolitanos memoratum, hic deſignari extra dubium eſt. De utraque hac urbe, Sabrata ſcilicet & Oea, vide Notas in Notitiam Africæ, ubi de Tripolitanis Epiſcopis, nu. 2. & 4. Porro Felicem Adrumetinæ civitatis epiſcopum, hic à Victore laudatum, cum cæteris recolunt Ado, & Martyrologium Romanum, die 28. Novembris.

n. 24. CALCULIS. ſic Colb. 1. & editi tres. At Orthodox. & Lorichius, claviculis. Chifflet. callculis Paullo ante, ut examen &c. Lorichius habet, ut examina apum cereas ædificantia &c.

n. 25. FAUSTI & Novarum Orthod. cum Lorichio & verſione gallica Belforeſtii, Fauſti & Varii. Colb. 1. amplas, quæ in nomine Fauſti erant conſtructæ, & Novarum. Et paullo inferius, pro cum lectulis, Lorichius habet, eorum lectulis. Porro celebris erat apud Carthaginem Fauſti eccleſia, in qua aliquot Africanæ eccleſiæ ſynodi celebratæ ſunt. In ea ſanctus Auguſtinus ſermonem habuit 122. ubi etiam ordinatus fuit Deogratias ſanctiſſimus antiſtes, cujus hic præclaras virtutes commemorat Victor. Tunc enim erat primaria, & præcipua Catholicorum eccleſia apud Carthaginem, cum baſilicam Reſtitutam Ariani, ut ſupra dictum eſt, occupaſſent. In ipſa etiam baptiſmales fontes erant, quod patet ex ipſo Victore infra lib. 2. num. 17. Quin, & compluribus ſanctorum Martyrum reliquiis ditatam fuiſſe diſcimus ex antiquis Martyrologiis, Adonis, Uſuardi &c. ubi Idibus Julii hæc habentur: In Africa, civitate Carthagine, natalis ſanctorum Catolini diaconi, & reliquorum Martyrum, qui requieſcunt in baſilica Fauſti. Pro Fauſti, vetus Martyrologium ſancto Hieronymo vulgo attributum, habet ſanctæ Fauſtæ. Sed, ut jam à viris eruditis non ſemel obſervatum eſt, apud veteres frequenter occurrunt iſtæ litterarum mutationes. Ceterum Catulinus hic memoratus, is ipſe eſt abſque dubio, de quo Auguſtinus habuit ſermonem, qui per Natalem Catulini inſcribitur. Ejus item memoria celebris eſt in Kalendario Carthaginenſi, Idibus Julii. Denique poſt receptam à Juſtiniano imperatore Africam. Reparatus Carthaginenſis antiſtes in baſilica Fauſti ſedem reſtituit epiſcopalem, ut in Commentario hiſtorico dicemus capite 12. Baſilica Novarum hic memorata, ea ipſa videtur eſſe, quam Auguſtinus in Breviculo Collationis diei tertiæ c. 13. n. 15. baſilicam Novorum appellat.

URBICI captivi. Sic Optatus libro primo adverſus Parmenianum, Zephyrinum Romanum pontificem Urbicum Epiſcopum appellat. Et idem Optatus urbicam commorationem dicit lib. 2. V. Cypriani epiſt. 43. al. 40. Ceterum pro Urbici, edit. Lorichii habet Urbis. n. 26.

Pro more &c. Sic Lorichius, Orthod. & Belfor. At Chiffl. habet, dum moræ vacatur. Rhenan dum avocatur. Porro ſanctus Deogratias ordinatus fuerat Ætio & Studio Conſulibus, id eſt anno CCCCLIV. in baſilica Fauſti. Ejus feſtivitas celebratur in Martyrologio Romano die 22. Martii, & in Kalendario Carthaginenſi Nonis Januar. n. 27.

THOMAS. Lis eſt inter auctores, an Thomas hic memoratus in Epiſcopo. n. 28.

Digitized by Google

ſcoperum Carthaginenſium Catalogo locum habere debeat. Et quidem cum nuſquam alias ejus mentio habeatur, res eſt ex hoc Victoris loco finienda. Quare omnium, quos videre licuit, codicum lectiones proferam, ut quiſque prout ſibi melius viſum fuerit, ea de re judicium ferat. Chifflettius &, ut ipſe teſtatur, codex Cartuſiæ Portarum habent: Ordinatur quidam in ſacerdotium, nomine Thomas, qui dum &c. *Orthod. & verſio Belfor.* Ordinatur quidam ſacerdotio &c. *Edit. Rhenani Baldulni, & Bibliothecæ Patrum*, Ordinator quondam memorati ſacerdotis &c. *quam lectionem uti germanam propugnat Baronius. Porro in Orthodoxographia & aliquot editis, poſt hæc verba*, Ordinator ..... nomine Thomas, *reſumitur*, Thomas venerabilis epiſcopus, dum, &c. *quæ verba ex margine, uti in mſſ. Colb. 1. & Martin. habentur, in textum videntur tranſlata fuiſſe. Hinc etiam Loricbius ſic habet*: Ordinatur quidam ſacerdotio nomine Thomas. *Tum titulus capituli ſequentis*. Ordinatur quidam ſacerdotio nomine Thomas. *Deinde Capitulum ſic incipit*: Thomas epiſcopus venerabilis, dum variis &c. *Porro lectionem duorum codicum Colbertinorum ſelegimus, cui pæne conformis eſt ea, quæ in Colb. tertio & in codice ſancti Martini habetur, ubi* ordinatur quondam ſacerdotio &c. *quod ceteris videatur textui conformior. Et quidem hoc me potiſſimum movet, ut Thomæ nomen ex Carthaginenſium antiſtitum catalogo expungam, quod nulla ipſius memoria in vetuſtiſſimo Kalendario Carthaginenſi habeatur, in quo tamen ceteri iſtorum temporum Carthaginenſes Epiſcopi accurate recenſentur. Et quidem in eo non ſolum* Aurelius, Capreolus, *aut* Deogratias, *qui in Africa è vivis exceſſerunt, ſed &* Quodvultdeus & Eugenius, *in externis licet provinciis fato functi memorantur. Deinde Ado ſanctos Epiſcopos, qui ſub Genſerici perſecutione paſſi fuerant, recenſens ex Victoris hiſtoris*, Thomam *hunc omiſit*.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

GIGITANUS *Orthod. & Lori-* n. 29.
chius habens, Vigitanus. *In Notitia Africæ occurrit* Vincentius Ziggenſis *in Proconſulari, quem hunc ipſum eſſe, qui hic memoratur, putat eruditus Baluzius in Notis ad caput 128. Collationis Carthaginenſis, ubi inter Catholicos antiſtites recenſetur* Quadratus epiſcopus plebis Gegitanæ. *Vide ſis infra Notam 41. in epiſcopos provinciæ Proconſularis qui in Notitia habentur. Porro ſedem hic à Victore memoratam eſſe* Gegetu, *quæ ultra Naraggaram verſus Numidiam ſita eſt in Tabulis Peutingerianis, cenſet Noriſius in Cenſura notarum Garnerii in Marium Mercatorem. Hinc Anonymus Ravennas lib. 3. num. 6.* Gegetu *collocat in Numidia. Inter Epiſcopos Mauritaniæ Sitifenſis num. 13. in Notitia Africana recenſetur* Conſtantius Gegitanus, *Sed hic aliquem Antiſtitem è Proconſularibus à Victore indicari extra dubium eſt*.

SINNARITANUS. *Sic Colb. 2.* n. 30.
cum Rhenano & aliis editis. At Mart. & Colb. 1. habent, Sitinaritanus. *Edit. 2.* Sitmaritanus. *Noſtræ lectionis veritas ex Notitia Africana confirmatur, ubi inter Epiſcopos provinciæ Proconſularis, num. 3.* Paulus Sinnarenſis, *uti ex cod. Laudunenſi reſtituimus, occurrit. Vide Notas in eum Notitiæ locum*.

EDESSAM. *Loricbius*, Adeſ- n. 32.
ſam. *Ædeſſa porro urbs eſt Macedoniæ in Æmathia, quæ vulgo* Vodena *appellatur. In Notitia Africæ inter Epiſcopos Proconſularis recenſetur* Quintianus Urcitanus, *qui fortaſſis is ipſe eſt* Quintianus, *quem hic Victor noſter laudat*.

SED ETIAM &c. *Sic Colb. 1.* n. 32.
ceteri, Sed etiam martyria quamplurima eſſe ..ex quibus aliqua &c.

MARTINIANUS &c. *Orthod.* n. 33.

Matu-

Maturianus, *Lorichius*, Mauritanus, *ſed inferius ſemper ſcribit*, Matutianus. *Colb. 1. ſequentem appellat* Saturnianum. *Martyrologia vetera Adonis, Uſuardi, Flori &c. die 16. Octobris habent*, Martianus & Satyrianus. *De Millenariis vero hic memoratis, jam ſupra diximus ex Procopio, Nota 4.*

n. 34. TABRACENO. *Tabraca urbs eſt nota apud antiquos auctores, inter Proconſularem & Numidiam, in hodierno Algerii regno ſita, cujus epiſcopus* Victoricus à Thabraca *ſententiam dixit num. 25. in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano; &* Ruſticianus *collationi Carthagin. adfuit, cum Clarentio ejus adverſario ex parte Donati Cognit. 1. capp. 125. & 187.*

n. 35. ARTANTUR maxime dura cuſtodia *&c. Sic reſtituimus ex duobus mſſ. uno ſcilicet Colbertino, & altero Martin. quibus conformis eſt verſio Belforeſtii. Alii vero codices, quaſi uni Maximæ id miraculum contigiſſet, ſic habent:* Poſt hæc artatur Maxima dura cuſtodia, cuſpideque crudeli extenditur, cui cum *&c. pro* cuſpide. *aliqui habent*, ſemper. *Porro noſtra lectio confirmatur ex Uſuardo, Adone & Notkero, qui compendium martyrii ſanctorum Maximæ & ſociorum ex Victoris narratione texuere in ſuis Martyrologiis, die 16. Octobris. Adonis verba hæc ſunt:* Sanctorum Martyrum Martiani & Satyriani cum duobus eorum fratribus, & egregiæ Chriſti ancillæ Maximæ virginis. Qui.... nodoſis fuſtibus cæſi, & uſque ad oſſa laniati, cum multo tempore talia paterentur, ſequenti die ſemper incolumes reddebantur. Poſt etiam dura carceris cuſtodia damnati, cum fuiſſent artati in nervum, mira Dei virtute, ingentium lignorum putreſcens ſoluta eſt fortitudo, *&c.*

n. 36. PROPRIÆ VOLUNTATI. *Sic duo mſſ. Colbertini cum Lorichio. Ceteri habent*, propria voluntate. *Noſtram lectionem confirmat Ado, qui loco in Nota ſuperiori laudato, Maximæ martyrium ex Victore ſic proſequitur:* Ad quod miraculum, Maxima Chriſti famula, ſuæ libertati dimiſſa, mater poſtmodum multarum Virginum Dei effecta *&c.*

EXPLET cum gaudio *&c. Sic etiam habet Rhenanus, niſi quod pro* conſtruitur, *habet* conſtituitur. *Colb. 1.* Expletum eſt cum gaudio quod petebatur. Ordinatur Pontifex *&c. Sic fere habet alter Colb. Sed Lorichius.* Expletur gaudio ob id quod petebatur Pontifex Dei. Conſtruitur eccleſia *&c.* n. 37.

QUI CUM VINCTI *&c. Chifflettius & alii tres editi*, qui cum è vicino currentibus Mauris, ſeſe mutuo conſpicerent. Vale *&c. Sic etiam legiſſe videtur Ado, qui loco jam laudato ſic habet:* Victnò currentibus indomitis equis, Vale ſibi *&c. nihil dicens de Maurorum planctu. Sed & pro* plangentibus Mauris, *aliqui codices habent*, plaudentibus Mauris. *Utraque lectio ferri poteſt. Nam barbari illi, vel quod, ut ſupra dictum eſt, ad fidem eſſent converſi, vel naturali omnibus hominibus commiſeratione, ut alias ſæpius in Martyrum agonibus evenit, ægre poterant videre homines tam atroci ſupplicio afflictos, maxime quod illud adeo patienter ferrent Martyres. Plaudere etiam poterant præ gaudio, quo affici ſolebant homines, cruentorum ſpectaculorum certaminumque avidiſſimi. Porro quatuor horum fratrum ſimul & Maximæ feſtivitatem celebrant vulgata Martyrologia die 16. Octobris, quibus in nonnullis Martyrologiis alii 270. Martyres adjunguntur, ſed qui in alia perſecutione paſſi fuerunt.* n. 38.

FAUSTUS Baronitanus. *Mart. Orth. & Lorichius*, FAUSTINUS. *Major eſt difficultas de ipſius ſedis nomine. Omnes fere* n. 39.

ba-

habent, Buronitanus. *Legendum forte* Buconitanus. *In Collat. Carthag. cap.* 198. *adfuit*. Donatus epiſcopus Bucconienſis *ex parte Donatiſtarum. Bucconia autem urbs erat Numidiæ. nam inter hujus provinciæ epiſcopos recenſetur in Notitia Africana* Vitalianus Bocconienſis. *Anonymus Ravennas inter urbes Mauritaniæ, quam* Gaditanam *appellat, lib.* 3. *num.* 11. *Turrem-Buconis memorat. An ex ea* Buconitanus *dictus eſt epiſcopus? Porro Colb.* 2. *Lorichius & alii habent*, Burtinitanus. *Adfuit in Collat. Carthaginenſi capite* 133. Donatus epiſcopus plebis Buritan. *quam urbem incertæ provinciæ fuiſſe dicit Moriſius in Cenſura Garnerii, quamvis eam ad Proconſularem pertinuiſſe ſuſpicetur, eamque ipſam eſſe, cujus epiſcopus* Creſciturus Buſitanus *ſubſcripſit ſynodicæ in Concilio ſancti Martini actione* 2. *Sed hic Epiſcopum aliquem è Mauritania indicare, uti videtur, Victor voluit.*

n. 40. QUIBUS &c. *Lorichius*, Quis non poſſet condolere clamantibus &c. *Et infra*, Ipſi rapaci. *Rhenan. & aliquot editi*, Ipſe &c. *in numero ſingulari. Et infra pro* palliis, *Mart. & Chifflet. habent* pallis.

n. 41. ABENZÆ. *Sic habent mſſ.* 3. *&* 2. *editi, ubi* Habenſæ. *Lorichius* Habenſſæ. *Colb.* 2. Abenſe. *Rhenan. Chiffl. & alii*, Abenſis. *In Collat. Carthag. cap.* 133. *inter Catholicos antiſtites memoratur* Fortunatus epiſcopus plebis Abbenzenſis. *qui nullum ſibi adverſarium Donatiſtam habebat. Capite autem* 198. *inter Donatiſtas fuit* Lucius epiſcopus Habenſis. *Porro* VALERIANI *hic memorati feſtum vulgata Martyrologia Adonis, Uſuardi & aliorum recolunt die* 15. *Decembris.* Valerianum *item cum aliis Epiſcopis Africanis, qui ſub Genſerico rege fuerunt exagitati, memorant Ado & Martyrologium Romanum die* 28. *Novembris, quem unum & eundem cum priori eſſe putat Baronius in Notis ad eam diem; idque certum videtur.* Sancti Valeriani epiſcopi, & ſanctorum Euſtachii & ſociorum *feſtivitatem memorat Kalendarium vetus in Sanctuario Capuano Michaelis Monachi, die* 15. *Decembris. qua item die in altero Kalendario, ab eodem auctore relato, memorantur* Euſtratius & ſocii Martyres. *Is eſt ipſe* Euſtratius *de quo ſupra Victor num.* 7. *Valeriani corpus cum ſancti Auguſtini reliquiis, ut putant, in Italiam allatum, aſſervatur Rodobii, quod opidum eſt diœceſis Vercellenſis, ut obſervat Ferrerius in Hiſtoria Epiſcoporum Vercellenſium.*

PLUS LXXX. *Sic mſſ. omnes & editi, quos videre licuit, præter Chiffletium, qui habet* LXX. *Nobiſcum etiam conſentiunt Uſuardus Ado &c. in Martyrologiis die* 15. *Decembris.* n. 42.

REGIA. *Mart. Lorich. & editi* 3. Reia. *Duplex urbs eſt in indice urbium operibus ſancti Cypriani præfixo*, Regium *dicta. In Notitia Africæ recenſetur inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis* Victor Regienſis; *& in Numidia* Fortunius Regianenſis. n. 43.

ADDUIT. *Editi* 4. Andiot, *&* 1. Andiut, *Lorichius*, Adiut, *Colb.* 1. Anduit. *Et in infra Chiffl. cum Lorichio*, congregatam armatorum manum &c. n. 44.

CECIDIT. *Hujus Lectoris & ceterorum hic memoratorum feſtum recolit Martyrologium Romanum die* 5. *Aprilis.* n. 45.

TINZUDÆ &c. *Mirum eſt quantam in hujus loci nomine ſcribendo varient codices tam mſſ. quam editi. Lectionem Colb.* 1. *retinuimus: alias hic exhibere viſum eſt, ut quiſque quam meliorem putaverit eligat. Editi complures*, Sicut Thunazudæ contigit, & Galibus vico Ammoniæ, *Orthod. & Lorichius*, in Tumiruda contigit Galbis, Vico, vel aliis &c. *Codex Martin.* Tinuzuda conti- n. 46.

git

git, & Galbus vicum Ammoe. Carthuſ. Port. Tinuzudæ contigit & Galbiis vico Ammoniæ. Colb. alter, Tinuzuda contigit Galbus &c. Colb. tertius, Tunuzada.. vicum &c. Apud Plinium libro 4. cap. 5. recenſetur opidum Thunudiſenſe. Ptolemæo Thunuſda. In Collatione Carthag. cap. 201. occurrit inter Donatiſtas Victorianus epiſcopus Tunuſidenſis. Eſt & in Tabulis Pentingerianis Thunu. Quid vero hac voce Galibus, aut Galbus, aliiſque ſequentibus deſignetur, divinare non licet. Magalia autem apud Afros erant villæ, ſeu pauperum & paſtorum tuguria. De his Virgilius Æneid. 1. Miratur molem Æneas Magalia quondam &c. Ammoniam vero aliam ignoro, præter eam Libyæ partem, in qua potiſſimum Jupiter Ammon colebatur: ſed quæ huic loco non congruit. Legendum forte, in magalibus vici Ammonis. Ptolemæus quippe lib. 4. cap. 3. memorans civitates, quæ inter duas Syrtes erant, recenſet Ammonis.

n. 47. MAGISQUAM &c. Colb. 1. & edit. 1. magiſque exaratam, deſcendentes atque mugientes extenſi ſunt nervi, & ut fila &c. Colb. alter & Mart. rugam magiſque exaratam... oſtenderunt nervi. Et infra pro cannabinis, Lorichius habet caballinis.

n. 48. THEODERICUS. Duo mſſ. Theudericus. Alii, Thederichus ſeu Theodoricus. Dicitur à Procopio libro 1. Hiſtoriæ Vandal. Theodorus, & abſque liberis defunctus. Vide infra Notam 64. Lorichius ſemper, Thederychus, ſemel Dederychus. Id nomen, quod apud Septemtrionales populos Regibus & Principibus familiare erat, eorum lingua, Teuderiich, id eſt populis pollens, dicebatur.

n. 49. ROMANI. Romanorum nomine Catholicos fuiſſe deſignatos, tum ab hereticis ipſis, ut in hoc loco, tum etiam à Catholicis auctoribus probat multis exemplis noſter Mabillonius in præfatione ad Liturgiam Gallicanam. His adjiciendus eſt Theodoſius Junior Auguſtus in epiſtola ad Acacium alioſque epiſcopos & Anachoretas, quæ in Concilio Epheſino refertur, ubi eos adhortatur, ut ſeſe probatos Romanæ religionis ſacerdotes exhibeant. Vide Baronium tomo 5. Annal. ad ann. 402. & 432. Is autem mos potiſſimum invaluit, cum Barbari Arianæ ſectæ addicti Romani Imperii provincias devaſtarunt. Vide infra Notam 199.

SUB ilice &c. Sic Mart. Orth. & Lorichius. Alii ſub ſiliquæ arbore &c. n. 50.

COMES. Ex hac voce occaſio n. 51. ſumta eſt Armogaſtem in Romano Martyrologio Comitem appellandi, die 29. Martii, quaſi vir iſte ſanctus Comitatus dignitate aliquando fuerit inſignitus. At fallar, ſi voces illæ, comes bonæ confeſſionis, aliud hic ſignent, quam in, aut cum bona confeſſione. Unde Ado, Uſuardus, aliique veteres Martyrologiorum ſcriptores, qui hac ipſa 29. Martii die feſtum ejuſdem ſancti Confeſſoris duorumque ſequentium, Archinimi ſcilicet, & Saturi, ſeu Satyri, recolunt, nihil habent de hac Comitis dignitate.

ARCHINIMUM &c. Chiſſl. n. 52. Archimimum, nomine Maſculam, quaſi nomen proprium hujus Confeſſoris Maſcula, qui mimicæ arti præfectus fuiſſet. At unus Colb. omnium vetuſtior, & Mart. cum Lorichio & Orthod. habent Archinimum, qui & ſic appellatur in Adonis Martyrologio edito, atque in tribus vetuſtis manuſcriptis. cui etiam conſentit Florus. Apud Uſuardum vero, cujus autographum penes nos habemus, legitur, Archiminus. quam lectionem exhibent quatuor item alia Martyrologia, à Bollandianis die 29. Martii laudata. Codex Colbertinus ſecundus Archiminium. NotKherus autem in Martyrolo-

gio, quod à Caniſio tomo 6. *antiquæ lectionis vulgatum eſt habet*, Archimimus. *Quæ lectio eſt etiam codicis tertii Colbertinæ bibliothecæ, ſed omnium recentioris. Martyrologium Leodienſe* Arginimum *eum appellat. Iam vero exemplar vetuſtium à Baronio laudatum habet* Maſculanum. *Cui ſuffragantur mſſ.* 2. *Colb. & edit. Rhenani, Balduini, Bignii, & Colon. ubi legitur*, Maſculan. *Martin. habet* Maſculum. *Lorichius Orthod. & Sur.* Archinimum nomine, Maſculinum, *& Belfor. vertit* Maſculin. *E quibus omnibus liquet nomen hujus Confeſſoris proprium fuiſſe* Archinimum, *aut* Archiminum; *Maſculam vero, quæ urbs fuit in Numidia celebris, ejus patriam. De qua urbe plura habes in Notis ad Epiſcopos Numidiæ, qui in Notitia recenſentur, num.* 94. *Et quidem ex omnibus Martyrologiis à me ſupra laudatis, quæ hunc Sanctum ſimul cum Armogaſte & Saturo die* 29. *Martii commemorant, ne unicum quidem* Maſculæ *meminit, omnes è contrario* Archinimum *laudant. quod nempe iſtorum Faſtorum ſcriptoribus perſuaſum fuerit, hac voce* Maſculan, *non Confeſſorem ipſum, ſed ejus patriam deſignari. Hinc emendandi recentiores, qui* Maſculam, *profeſſione* archimimum, *incaute in faſtos ſacros invexere.*

n. 53. MARIVADO *Mart.* Maurivado. *Orthod. & Lorichius*, Mauridano. *Legendum forte* Varimado. *Vide Commentarium hiſtoricum cap.* 4.

n. 54. UNAMQUE infantulam quæ *&c. Mart.* unumque parvulum, qui *&c. in genere Maſculino. Sic fere Lorichius*, unaque infantulum, qui *&c.*

n. 55. VENETIA *Orthodox. ſolummodo & Lorichius cum verſione gallica Belforeſtii Venetiam hic recenſent. Et pro his verbis* Epiroveteri, vel Hellada, *Lorichius habet*, Epiro, Hellade. *vocula* veteri *omittitur quoque in editione Rhenani. De morte Genſerici vide Commentarium hiſtoricum capitul.* 7.

NOTÆ IN LIBRUM SECUNDUM

Hiſtoriæ Victoris Vitenſis.

n. 56. HUNERICUS. *Codices mſſ. ſancti Germani à Pratis, ſancti Cornelii compendienſis, & monaſterii ſancti Bernardi R. R. P. P. Fulienſium Pariſienſium habent*, Nundricus. *Orthodox. & Lorichius*, Hunericus Nundrius.

n. 57. STATUIT ſollicitius. *Orthod. & Lorichius*, ſollicitus jubet eſſe requirendos. *Mart. & Comp.* ſollicitius requirebat. *Infra pro* diſtraxit, *aliqui habent* deſtruxit. *Lorichius vero*, deduxit.

n. 58. LAUDABILIOR. *Hæc vox deeſt in Mart. Germ. & Ful. qui infra habent.* Videbat .... qua cupiditate. *Lorichius vero ſic habet*, propter quod magis memoratus tyrannus ludebat, in uno diſplicens quia *&c.*

n. 59. REX egens magnus. *Colb.* 2. *Germ. Ful. & Comp. cum Lorichio*, Rex egens reditibus *&c. Mart. & Colb.* 1. magnos eſt calumniatus. *Orth. & Lorichius*, magna calamitas eſt. *Porro apud mediæ ætatis auctores hæc vox*, calumniare, *ſeu* calumniari, *idem*

ſit

ſignificat ac litem intentare, ſeu pro aliqua repetenda in jus vocare. Videſis Gloſſarium Cangianum.

n. 60. PLACIDIA. *Hæc erat Eudoxiæ Hunerici uxoris ſoror, quæ ſimul cum ipſa earumque matre à Genſerico, Roma capta, in Africam abducta fuerat. De his plura in Commentario hiſtorico capite 6. Pro* Placidia *Lorichius ſemper habet,* Placida.

n. 61. TRACTARE. *Hac voce veteres exprimebant inſtructiones ſeu adhortationes ad populum, quas Græci vulgo Homilias dicebant, ut ipſemet Victor ſupra expoſuit libro 1. num. 3. ubi inter alia ſancti Auguſtini opera* Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant, *memorat.*

n. 62. CYRILA. *Sic utplurimum ſcribitur. Alii* Gyrila, *aut* Cyrileas, *aliqui etiam*, Cyrillus; *& ſic infra quotieſcumque nomen iſtud occurrit. De hoc ſemel monuiſſe ſufficiat.*

n. 63. QUOD non contigit *&c. Nondum revera contigerat, cum hanc Hiſtoriam ſcriberet Victor, anno ſcilicet* CCCCLXXXVII. *ſed poſtea tamen contigit, quando defunctis Guntamundo & Traſamundo, Hildericus, Hunerici ex Eudoxia filius, regnum obtinuit, pacemque reddidit Eccleſiæ Africanæ. ut fuſius dicemus in Commentario hiſtorico capite 12.*

n. 64. GENTONIS. *Alii ſcribunt* Gentunis. *Orthod.* Genzonis. *Sic eum quoque appellat Procopius libro 1. de bello Vandalico, ubi ſemel & iterum memoratur, eratque ſecundus Genſerici filius. At fallitur iſte auctor, qui loco laudato* Theodorum, *ſic quippe Theodericum appellat,* poſtremum natu *ex Gelzerici filiis*, neutrius ſexus liberis relictis, *ante mortem patris* vitam expleviſſe *ſcribit. Ex hoc quippe Victoris loco patet Theodoricum ejuſque filios poſt Genſerici mortem fuiſſe ſuperſtites, quos Hunericus adeo crudeliter afflixit.*

CONSTITUTIONEM Genſerici *&c. Ille teſtamento præceperat, inquit Procopius libro 1. Hiſt. Vandal. ut ſemper qui ex ſuis poſteris* n. 65. *prior omnium eſſet ætate, regnum obtineret, excluſis etiam ejus qui antea regnaviſſet filiis, ſi aliquos haberent agnatos ſeniores. Hinc Hunnerico, non Hildericus ejus filius, ſed Guntamundus, deinde Traſamundus primo ſucceſſere, poſtea Hildericus. Gilimer primus hanc legem violare aggreſſus eſt, ſuo damno, uti dicemus in Commentario hiſtorico, fuſiuſque exponit Procopius in libris duobus de bello Vandalico.*

PATRIARCHAM. *Familiare* n. 66. *fuit apud iſtos alioſque Barbaros præcipuum gentis ſuæ Epiſcopum Patriarcham nuncupare. Hinc natum in nonnullis regionibus, quas aliquando illi coluere, Patriarchæ nomen. quod etiam poſteri Eccleſiæ Catholicæ reconciliati retinuerunt. Vide hac de re fuſe & erudite diſſerentem Ludovicum Thomaſſinum Oratorii Gallicani preſbyterum, lib. 1. Novæ & antiquæ Eccleſiæ diſciplinæ, parte 1. cap. 21. Latinæ editionis.*

AMPSAGAM. *Sic legendum.* alii n. 67. Auſagam. *Fluvius ille nunc patria lingua dicitur* Suffegmar, *qui Africam propriam à Mauritania ſeparat. Ob ejus fortaſſis magnitudinem in Colb. 2. & in edit. Ebenani* famoſus *cognominatur, aliis tamen dicitur* fætiloſus *aut* feciloſus. *Plinius, Pomponius Mela aliique auctores, qui hunc fluvium memorant, nuſquam ſic eum appellavere.*

THEUCARIA. *Hæc in mſſ.* n. 68. *Marc. Germ. & Ful. dicitur* Thevarica, *apud Orthod. & Lorichium*, Themaria. *Sic* Heldicum, *alii* Heldicam *appellant*, & Camut *ejus fratrem, quidam dicunt* Gamuth. *Lorichius*, Camut Eldici fratrem *&c.*

OTIOSUS: *Marc. Ful. & Germ.* n. 69. otioſus. *Alii* breve fuerat & caducum, omni ex parte otioſus *&c.*

L 2 FAU-

FAUSTI eccleſiam ... fulgentem &c. *Tres Colb. Mart. Orthod. Bald. Lorich. & Surius ſic habent*,
n. 96. fulgentem; & dum lætaretur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, palliiſque velaminum, ac lampadibus rutilantem, ſubito &c. *Et paulo infra*: Omniſque illa albatorum turba &c. *poſuimus ex* 4. *mſſ. Mart. Germ. Ful. & Colb.* 1. *At Colb. alter pro* albatorum, *habet* oblatorum. *Chifſl. Bald. Sur. & Rhenan. cum Colb. tertio*, beatorum. *Lorichius* Abbatum. *De Fauſti eccleſia ſupra egimus nota* 25.

n. 72. ZIQUENSIS. *Memoratur civitas Ziquenſium in Africa, in epiſtola Conſtantini Magni ad Probianum, ſicut & in Purgatione Cæciliani. Ceterum Lorichius habet*, ſupra montem Domini, qui Ziquenſis &c.

n. 73. NUBES &c. *Colb.* 2. *Ful. Germ. Mart. Rhenan. Orth. & Sur. habent*, nubes quæ ingentes cœperunt lapides &c. *Colb.* 1. Sulphureas ingenteſque nubes &c. *Lorichius*, turbatas ſulphureas nubes, quæ ingentes cœperunt &c.

n. 74. ABSCONDERE aliquantulum. *Colb.* 2. *& Rhenan.* abſconde te puſillum &c.

QUINTIANUS. *Hunc Colb.* 1. *& editi* 2. Quintinianum *appellant; quem Siccenſem epiſcopum fuiſſe cenſet Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die* 23. *Maii, ubi cum ſancti* Lucio, *&* Juliano *in perſecutione Vandalica paſſus dicitur. Sed de his inferius plura dicemus, ubi de perſecutione Guntabundi, in Commentario hiſtorico capite* 10.

n. 75. SICCENSEM &c. *Sic Colb.* 2. *Germ. Port. Mart. cum Orthod. & Lorichio. Sed Colb.* 1. *& Ful. poſt* Larenſem *addunt*, Laribus. *At Colb.* 1. *Rhenan. Chifſl. Bign. Bald. & Sur.* ollas, ſicca Veneria, & Laribus, duas &c. *Sunt autem Sicca Veneria & Lares civitates duæ olim epiſcopales in Africa proconſulari. Prioris epiſcopus ſubſcripſit epiſtolæ Synodicæ patrum ejuſdem provinciæ ad Paulum Conſtantinopolitanum epiſcopum, quæ lecta eſt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act.* 2. *ubi Candidus Siccenſis. Et adfuit conc. Carthag. anno* 525. *Vitulus epiſcopus plebis Larenſis. Ex utraque item urbe epiſcopi, tum Catholici, tum Donatiſtæ, collationi Carthag. interfuere. In ea quippe* Fortunatianus epiſcopus eccleſiæ Catholicæ Siccenſis *ſæpe interlocutus eſt, & capit.* 139. *ſubſcripſit.* Paulus *vero ejus adverſarius cap.* 198. *inter alios Donatiſtas recenſitus eſt.* Victorius *autem* Larenſis epiſcopus *cum* Honorato *ejus adverſario cap.* 131. *comparuit*, & Honoratus *iterum cap.* 197. *Adfuit & Reſtitutus epiſcopus Laritenſis Donatiſta cap.* 208. *De harum urbium ſitu erudite diſſerit Henricus Norſius in Obſervationibus adverſus Johannem Garnerium, quas conſule. Denique in Concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano ſententiam pro hæreticis rebaptizandis tulit* Caſtus à Sicca *num.* 28. *Eam urbem notam reddidit famoſa Urbanum inter & Apiarium controverſia. Hilarenſe oppidum, & Siccenſe memorat Auguſtinus epiſtola* 229. *An vero Paulus & Quintianus; hic à Victore memorati, harum urbium epiſcopi fuerint, incertum eſt, cum id Victor reticeat, nec hæ duæ ſedes in Africæ Notitia habeantur.*

QUINETIAM. *Sic Orth. &*
Lorichius. At Mart. Germ. & Ful. n. 76.
Quod etiam *Ceteri*, quodam tempore ſtatuere &c.

INSPICIENDA &c. *Colb.* 1.
Mart. & Orth. cum Lorichio, ad n. 77.
inſpiciendum, & contrectandum contra jus verecundiæ & pudoris, ubi &c. *Harum Virginum memoriam recolit Martyrologium Ro-*

ma-

Digitized by Google

manum die 16. *Decembris.*

SEPTUAGINTA SEX. *Sic Col.*
2. *Mart. Germ. Ful. Port. Lori-*
n. 78. *chius & Orthod. cum Martyrolo-*
giis Adonis, Vſuardi, NotKeri
&c. At Colb. 1. *Rhenan. Surius,*
Bald. Belfor. cum Baronio in Mar-
tyrologio Romano, Sexaginta ſex.
Chiffl. & Bign. Sexaginta qua-
tuor.

n. 79. ABBIRITANUS. *Sic Colb.* 3.
Orthod. & Lorich. quibus accedunt
Mart. Ful. & Germ. ubi, Abi-
ritanus. *Port.* Harbiritanus. *At*
Chiffl. edit. Abderitanus. *Rhe-*
nan. Sur. & alii editi, Abdiri-
tanus. *Porro in Africa urbs du-*
plex fuit Abbir *dicta; quarum al-*
tera Abbir-majus *dicebatur. Utri-*
uſque epiſcopus Collationi Carthagi-
nenſi adfuit, Felix *ſcilicet* epiſco-
pus Abbir-majus *cap.* 133. *ubi nul-*
lus ibi fuiſſe Donatiſta dicitur; &
cap. 215. Annibonius Catholicus
epiſcopus Abbiritenſis. *Concilio*
autem Carthaginenſi anno 419. *ſub-*
ſcripſit Candidus epiſcopus Ger-
maniæ, *qui alias ibidem ſimpli-*
citer Abbiritanus *dicitur, ejus*
ſcilicet urbis, ni fallor, cujus
Succeſſus ab Abbir-Germaniciana
habetur in concilio Carthag. ſub
ſancto Cypriano. num. 16. *Ab his*
urbibus diverſa omnino erat Abde-
ra *ſeu* Abzera, *cujus epiſcopus*
Fructuoſus *memoratur in Collat.*
Carthag. cap. 128. *Porro* Felix *hic*
à Victore laudatus, is ipſe eſſe vi-
detur, qui in Notitia Africana
inter Proconſulares Epiſcopos num.
2. Abaritanus *dicitur, qua de*
re vide Notas in Notitiam. Ejus
& ceterorum hic laudatorum memo-
riam recolunt vulgata Martyrologia
die 12. *Octobris, Græci vero* 7.
Septembris.

ALIÆ gaudentes, aliæ triſtes
n. 80. *&c. Lorichius & Rhenan. non ha-*
bent aliæ triſtes. *Et infra*, mo-
liendo. *Colb.* 1. moriendos. *Rhe-*
nan. Sur. Bign. & Bald. moritu-
ros.

n. 81. ZURITANÆ. *Germ. Ful. &*
Orthod. cum Lorichio Zurinanæ.
Mart. Zurinatiæ. *Colb.* 1. Turi-
tanæ, *Sur.* Quiritanæ. *In Indice*
Oxonienſi jam laudato Zura *incer-*
tæ provinciæ dicitur. At ex Colla-
tione Carthaginenſi diſcimus eam
ex Proconſulari fuiſſe. Etenim eum
Quintus, *ut vulgatæ editiones ha-*
bent, nam V. C. Baluzius habet,
Qui ſupra, *pro* Paulino Zuren-
ſi litteras neſciente, *qui præſens*
aderat, ſe ſubſcripſiſſe fuiſſet te-
ſtatus, in Collatione Carthag. cap.
133. *Paulinuſque ipſe, Catholi-*
cus epiſcopus, ſe habere unitatem
profeſſus fuiſſet, Habetdeus dia-
conus Primiani epiſcopi *Cartha-*
ginenſis partis Donati, dixit:
Presbyter eſt illic noſter. Diœce-
ſis noſtra eſt. *Recenſetur & eodem*
capite Collationis, ut jam dixi-
mus n. 39. Donatus epiſcopus ple-
bis Buritanæ.

SED LOCUM. *Chiffl. cum ali-* n. 82.
quot editis & mſſ. ratio non ſine-
bat loci; ſed ſtercoris &c. *Colb.*
2. *Rhenan. & Bald.* Loci, ſed
ſtercora & urinam. *Et infra*, dan-
tes ingentia &c. *Chiffl. & alii*, da-
to ingenti munere. *Lorichius*,
dando ingentia munera &c.

UNIZIBIRENSIS. *Aliquot mſſ.* n. 83.
Unizibilinenſis *Lorichius*, Unzi-
bilinenſis. *Porro* Cyprianus *hic*
memoratus, idem ipſe eſt, qui in
Notitia Africana inter Byzacenæ
Epiſcopos recenſetur. De qua urbe
vide Notas in Byzacenas urbes nu.
41. *Ejus, ſicut & aliorum ſupra*
memoratorum, feſtum recolunt vul-
gata Martyrologia die 12. *Octo-*
bris.

VEL lacrymis. *Hæc duo ver-* n. 84.
ba deſunt in Mart. Lorich. & Or-
thod. In aliis vero iſta deſunt, &
laudibus.

CANNAVA. *Chiffl.* cannaba. n. 85.
Mart. Colb. 1. *Ful. & Germ.* ubi
tunc navis erat *&c. Orth. & Lori-*
chius, Ubi tunc Mauris erat
preparata laborioſam caperemus
manſionem. *Ceterum hæc vox*,
Cannava, *apud mediæ ætatis au-*
ctores deſignat cellam vinariam,
aut ſimilem locum ſubterraneum,
quem

quem gallice appellamus une cave, *quod huic loco optime congruit. Vide Gloſſar. Cangianum.*

n. 86. PASCERE & nunc tali exſilio &c. *pro* & nunc, *Lorichius habet* etiam. *Colb.* 1. paſcere & nunc familiam ſuam. His igitur tali exſilio mancipatis, cogitat &c.

n. 87. REGINO. *Mart. Ful. Germ. cum Orthod. Sur. Lorichio, & Belfor.* Rege non *Colb.* 1. Rege noſtro. *Bign. & Bald.* Regina. *Rhenan.* Legatus... Regina præſente &c. *Certe Eudoxia, Valentiniani filia, Romæ capta Hunnerico nupſerat; ſed jam aufugerat Conſtantinopolim, ut refert Zonaras. Eam cum marito annis ſexdecim vixiſſe tradit Nicephorus lib. 15. Hiſtor. cap. 12. unde retinendam eſſe lectionem vulgatam cenſemus. Etenim Reginus Comes potuit tunc in Africa fuiſſe legatus. Eum nempe Afris probe notum fuiſſe patet, quod poſtea in Orientis partibus conſtitutus, quæſtiones aliquot beato Fulgentio ſolvendas propoſuit, quibus ille reſpondit epiſt.* 18. *& poſt Fulgentii mortem Ferrandus diaconus, ut ejuſdem Ferrandi opuſculum de hoc argumento teſtatur. Illud editum eſt à Chifletio cum ceteris ejuſdem auctoris operibus, Divione anno* 1649.

n. 88. FEBRUARIARUM. *Colb* 2. *Ful. Germ. Mart. Lorichius, & Orthod.* Januariarum, *qui tamen infra habent* Februariarum. *Et infra pro* Junias. *Germ. Ful. & Orth. habent* Julias. *Mart.* III. Kal. Julias.

n. 89. QUASI diceret in provinciis noſtris, Catholicos eſſe nolumus. *Hæc deſunt in Colbert.* 1. *Mart. Germ. Lorichio, & Orthod. Et infra, ubi ex Colb.* 1. *poſuimus,* niſi ut à ſancto &c. *plerique editi habent,* niſi à ſancto &c. *Ceteri fere mſſ. cum Orth. & Lorichio,* Tunc ſancto Eugenio rationabilis cauſa viſa eſt, ſi cor barbarum molliretur, ſuggerendo, ſi legenda daretur tali textu epiſtola conſcripta.

NOBIS de merito &c. *Colb.*
2. *Ful. Germ. Mart. Port. &*
Orthod. cum Lorichio, nobis me-
rito religionis ac fidei. *Colb. ter-* n. 90.
tius, de merito religionis fidei
ejus præceptum.

n. 91. CUBADUM. *Colb.* 1. *cum aliquot editis,* Obadum. *Colb. alter,* Oubadum, *& ſic infra. Paullo ante,* iniquitatem gravius parturire. *Lorichius,* ut iniquitatem gravius parturiret.

n. 92. CAPUT EST &c. *Sic olim Cyprianus Romanam* Eccleſiam principalem *appellabat, epiſt.* 59. *edit. Oxon. alias* 55. *quem imitati ſunt alii Africani Patres. Optatus lib.* 2. *adverſus Parmenianum, Auguſtinus paſſim, & alii. Vide Mabillonii noſtri Præfationem in Liturgiam Gallicanam. Ceterum Julius Papa in epiſtola ad Orientales Epiſcopos conqueritur, ſe ab iis ad Concilium advocatum non fuiſſe. Vide Sozomen. lib.* 3. *Hiſt. eccleſ. cap.* 10. *Fulgentius & ceteri Epiſcopi exſules in Sardinia, epiſtola* 15. *ad Venerium & Joannem, laudant Hormiſdæ Pontificis Romani verba, ut oſtendant de gratia omnibus eſſe tenendum,* quid Romana, *inquiunt,* id eſt Catholica ſentit & ſervat Eccleſia.

n. 93. VIBIANENSE &c. *Sic editi fere omnes, niſi quod habent,* Vibianenſem. *Colb.* 1. Vibianenſe ſecundum. *Sicut & Mart. Ful. & Germ. ſed qui infra pro* epiſcopum, *habent,* epiſcopos, *quaſi ſecundi nomine, epiſcopus hic quidam à Victore deſignaretur Donatiano ſociatus. Similiter Orthod. & Lorichius habent:* Vinianenſe, ſecundum, Donatianum impoſitis centum... epiſcopos; & ſub ſefetulenſe præſidium verum, acutum, &c *ſed hæ lectiones mendoſiſſimæ ſunt. Unicum quippe hic tantummodo deſignari Donatianum epiſcopum, liquet ex vetuſtis Martyrologiis Uſuardi, Adonis, & Notkeri, in quibus die* 6. *Septembris ſolus* Donatianus *cum infra recenſitis celebratur his verbis:*

San-

Sanctorum Donatiani, Præſidii, Manſueti, Germani & Fuſculi, qui &c. *quo item die in Romano Martyrologio memorantur. Porro in Notitia Africana quatuor Donatianos epiſcopos invenio*; Veſelitanum *ſcilicet* & Teglanenſem *in Numidia*, Elienſem *in Byzacena*, & Uzinadenſem *in Mauritania Cæſarienſi. Præſidius autem hic laudatus, is ipſe eſt qui dicitur* Suffetulenſis, *in Notitia Africana inter Epiſcopos Byzacenæ, ſicut &* Manſuetus Afuſenienſis & Germanus Peradamienſis, *in eadem provincia. At* Fuſculum *reperire non licuit, niſi forte fuerit* Fitioſus Aggaritanus, *in eadem Byzacena provincia memoratus. Certe pro* Fuſculus *in Uſuardi autographo habetur* Fulcolus.

n. 94. Dies Epiphaniorum. *In Colb. 1. annorum circiter* 800 *eadem manu, quo textus ipſe, ſcriptum eſt in margine.* Nota quod in die ſacra Epiphaniorum apud antiquos baptiſmus fieret. *Idem habet in capituli titulo editio Lorichii, excepta hac vocula,* Nota. *Hanc vero conſuetudinem improbant Siricius Papa in epiſtola ad Himerium Tarraconenſem epiſcopum, & ſanctus Leo in epiſt. 16. edit. Queſnelianæ, ad Siciliæ Epiſcopos, quibus poſtea alii Pontifices, & in variis provinciis ſynodi adhæſerunt. Alia tamen in aliis provinciis ſervabatur conſuetudo. quod de Africa certum eſt. Idem in Orientalibus provinciis obſervatum fuiſſe liquet tum ex Græcorum Euchologio, tum ex Prato ſpirituali Johannis Moſchi cap. 171. apud Cotelerium tomo 2. Monumentorum Eccleſiæ Græcæ, ubi refertur, ſacrum fontem ſingulis annis in vico quodam, die feſto Theophaniorum ſponte ſudare ſolitum fuiſſe, ut ex ea aqua baptiſmus conficeretur.*

n. 95. Subdiacono. *Editi.* Diacono. *priorem lectionem prætulimus, quæ videtur iſtorum temporum diſciplinæ magis eſſe conformis. Subdiaconi quippe extra ſacrarium ſtabant, ex concilio Laodiceno.*

Ob hoc &c. *Lorichius ſic habet* : Ob hoc tantum miraculum n. 96.
pupulus excitatus, comprimere virum qui receperat lumen cœperunt. Fit poſtea &c.

Provocante. *Alii*, metante *aut* comitante. *Colb.* 1. mediante. *Orthod & Lorichius*, provocante inæſtimabilis &c. n. 97.

Lætum. *Hic fuit epiſcopus Neptitanus in Byzacena, ut ex Notitia patet. Idem teſtatur Victor Tunnonenſis in Chronico, & Iſidorus in Hiſtoria brevi Vandalorum, Æra* 501. *Ejus memoriam ſimul cum ſupra recenſitis Confeſſoribus celebrant vulgata Martyrologia die 6. Septembris. Victor tamen Tunnonenſis in Chronico laudato eum die* IIX. *Calendas Octobris glorioſo martyrio coronatum fuiſſe aſſeverat, Zenone Auguſto conſule. Ejuſdem ſancti viri apparitione bellum adverſus Vandalos à Juſtiniano Imperatore ſuſceptum fuiſſe ſcribit jam laudatus Iſidorus, æra* 560. *Ad quod tamen fuiſſe incitatum adhortationibus Epiſcopi cujuſdam, qui Dei monitu ex Oriente Conſtantinopolim venerat, aſſerit Procopius libro 1. de bello Vandalico. Paullo infra* æſtimans tali exemplo timorem incutiens &c. *Colb.* 1. æſtimans quod … timorem excitaret. *Mart. Ful. Germ. Sur. Orthod. & Lorichius.* quod…. timorem incuteret reliquis & læſuram. n. 98.

Illa ſemper eſt &c. *Alii habent*, Illo eſt ſemper tractanda locutio, ubi &c. *Et infra* ; Cognitoribus diſcernentibus. *Aliquot mſſ. & editi*, decernentibus. *Porro Cognitores dicebantur, qui recognoſcendis Epiſcoporum ſententiis committebantur. De his Auguſtinus in Breviculo Collationis. Plura vero habet Morinus lib. 1. Exercitationum eccleſiaſt. cap. 20. Eorum mentio paſſim in Conciliorum actis habetur, ex quibus facilè quivis eorum officium dignoſcere po-* n. 99.

poteſt. *Et infra*, prolata confirmet *&c. Ful. & Mart.* confirment, aut probra aſſumta refellant *Germ.* confitmet aut probra *&c. Orthod. & Lorichius*, improbe aſſumta refellat.

n. 100. CYRILA dixit: Ad quod *&c. Hunc locum reſtituimus ex mſſ. Colb.* 1. *& Port. Interpellarunt quippe Catholici, cum hæc verba*, Patriarcha Cyrila dixit, *Notarius pronunciaret. Ferre enim non poterant, ut ille Cyrilam nuncuparet Patriarcham, unde ſermonis ipſius filum interrupere. Colb. alter. Rhenan. Chiſſl. Bald. & Bign. omiſſa una linea*, Cyrila dixit: Legatur *&c. Aliter habent Sur. Orthod. Lorichius, & cum eis Bald. in Prelegomenis, ſcilicet*, Patriarcha Cyryla dixit, aliquos veſtrum ſuperbe & illicite ſibi nomen Catholicorum uſurpaſſe. Noſtri teſtati dixerunt: Legatur *&c. Sed ut fallor, vocem* Catholicorum *abſque mſ. poſuerunt, quod alias ſenſus videretur eis eſſe nullus. Nam Ful. & Germ. qui hanc lectionem habent, pro* Catholicorum, *habent*, Patriarchæ, & *Colb. tertius cum Comp. neutram. Porro familiare erat, ut jam ſupra obſervavimus, apud iſtos alioſque barbaros, præcipuum gentis ſuæ Epiſcopum* Patriarcham *nuncupare*.

OMNINO volebat *&c. Sic habet Lorichius. At alii mſſ. & ed.* omnino audientiam . . . . declinavit. n. 101.

NOTÆ IN LIBRUM TERTIUM

Hiſtoriæ Victoris Vitenſis.

n. 102. ADJUTORIO. *Cod. Laudunenſis & alii*, auxilio. *Mart. Comp. Lor. & Orth.* fidem quam credimus.

n. 103. ET FILII. *Colb.* 1. *addit manu recenti*, & Spiritus-ſancti.

n. 104. IN SUÆ *&c. Sic Mart. Germ. Ful. & Chiſſl. At Colb.* 1. *Comp. Lorichius, & Orthod. pro* ſuæ *habent* ſua. *Colb. alter, & Laud. cum Bald. Rhenan. & Bign.* ſua proprietatis perſona. *Sic & Colb. tertius in margine, qui in textu habet*, ſua propria deitatis perſona.

n. 105. ET FILIO. *Hæc particula deeſt in Laud. & in editione Rhenani. At in Colb.* 1. *alia manu ſcripta eſt. Et in* recapitulatione *infra num.* 21. *non habetur. Exſtat tamen in ceteris mſſ. & editis.*

n. 106. SUBSTANTIÆ. *Laud. addit.* meæ. *Infra autem in Comp. & apud Lorichium ſic habetur*: Qui cum ſit ſplendor & figura ſubſtantiæ ejus, & ſubſtantiam noluerunt audire hæretici. Dixit alius Propheta: Non audierunt vocem *&c. vox* hæretici, *deeſt in Comp. Porro in Colb. unius margine hæc verba habentur*: In Jeremia ſecundum LXX. Interpretes. *quod eſt verum. Ceterum pro* ſuper montes *&c. Lorichius, & alii habent*, ſuper montem accipe planctum, *& pro* ſemitam, *aliqui*, ſemitas.

FIDELI oculo, *Laud. & Colb.* 2. Fideliter mentis oculo. *Rhenan.* fideliter mentis oculis. *Ful. Germ. & Orthod.* fideli mente. *Colb. tertius* fideliter mente. *Lorichius*, fidei mente. n. 107.

IN FILIOS. *Hujus loci & aliorum, qui hic habentur, egregias habes expoſitiones in libro ſeu Reſpon-* n. 108.

Digitized by Google

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. *ponſione ſancti Fulgentii ad decem Arianorum objectiones, in reſponſione ſcilicet ad quartam eorum objectionem. Ceterum Colb. 1. Mart. Ful. Germ. & Orth. cum Loricbio habent*, in Filio. *Et infra, pro* quam in *&c. Orth. & Loricbius*, quia in. *Colb. 1.* qui in. *ut quæ ſequuntur de Filio poſſint intelligi. Et quidem exigere videtur ſenſus illorum Patrum, ut legatur*, in Filio.

n. 109. DIVINITATIS *&c. Rhenan.* & divinitas æqualitas. *Colb. 1.* divinitas oſtendatur æqualis. *Et infra*, Ego in Patre, *&c. Chiffl. Bign. & Bald. cum Colb. 1. Rhenano habent ſolummodo*, Ego & Pater unom ſumus. *Laud.* Ego in Patre ... Ego enim & Pater *&c.*

n. 110. UNDE CLARET *&c. Mart. Colb. 1. Ful. Germ. Rhenan. Loricbius & Orthod.* Unde claret æqualitatem Patris & Filii ad ſe invicem credentes adducere.

n. 111. EXCELLENTI. *Mart. Germ. Comp. Ful. & Orthod.* excellentis. *Colb. 1.* excellentius. *Loricbius*, excellentis ſublimitatis potentiæ *&c. Et infra* admirandæ *&c. Mart. Germ. Comp. Loricbius, & Ful.* ad memorandam ejus divinitatem.

n. 112. SI QUID illud *&c. Loricbius*, Si quidem illud aut dici poteſt, immo quia ut dici omnino non poteſt *&c. Rhen. ut noſtra edit. niſi quod pro* omnino *habet* omnia.

n. 113. DE SE gignente *&c. In pleriſque deeſt* ſe. *Loricbius habet*, de gignente conſtat.

n. 114. NATURA *&c. Colb. 1.* naturalis ſubſtantiæ. *Mart. & Orth. cum Loricbio*, natura ac ſubſtantia. *Comp.* ſplendor à luce ac ſubſtantia. *Rhenan.* natura ſubſtantiæ.

r. 115. GENITRICIS. *Omnes mſſ. præter Colb. 1. & Port.* generationis. *Sicut & editiones veteres Rhenani & Loricbii.*

n. 116. DEMONSTRARETUR. *Laud. Colb. 2. Rhenan. Loricbius & Orth.* inſinuaretur.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. NON intelligetis. *Hic locus eſt ſecundum verſionem Septuaginta, ubi* οὐδὲ μὴ συνῆτε: *Vulgata*, non permanebitis. *Ceterum ut plurimum textus Scripturæ proferuntur hic ex Verſione* LXX. *plerumque nec iſtius verſionis ſunt, nec vulgatæ, ut conferenti patebit. Sic & loca novi Teſtamenti quandoque textui græco ſunt conformia, aliquando noſtræ vulgatæ, nonnumquam neutri, quod hic ſemel monuiſſe ſatis ſit.* n. 117.

ELEMENTI *&c. Sic ex codd. Port. & Laud. ſimul junctis legendum eſſe cenſuimus. Nam Laud. habet* elementi ſignis fomenta. *Port.* Elementis propria fomenta. *Ceteri omnes mſſ. & editi*: ipſe rudibus elementis: ignis proprii fomenta præſtaret. n. 118.

UNITATIS *&c. Colb. 1. Mart. & Orth. cum Loricbio*, in ſacramento unitas recurrit. *Quin & paullo ante, pro* plena brevitas, *Loricbius habet*, plana brevitas. n. 119.

IN SPIRITU *&c. Laud. Mart. & Orth.* in ſpiritum reputetur. *Retinenda tamen noſtra lectio, Tribus enim iſtis vocibus*, Domini, Verbo, & Spiritu *in pſalmo laudatis, tres Trinitatis ſanctiſſimæ perſonas expreſſas fuiſſe ſanctiſſimi Confeſſores oſtendunt.* n. 120.

PROFERT *&c. Plures mſſ. cum editis aliquot.* ſimilitudinem profert, æqualitatem diſtinctionis perſonarum inſinuat. *& infra*, ſimilitudo diſſentiens, *Laud. habet* diſſimilitudo diſſentiens. n. 121.

DOCUIT *&c. Chiffl. & alii*, docens. *Loricbius vero habet*, docuit operari, & ut ſic ipſarum gratiarum *&c.* n. 122.

ET HI TRES *&c. In cod. Colb. annorum circiter 700. hæc habetur obſervatio in margine*: Nota in epiſtola beati Joannis ita legendum. *Ceterum hæc verba*, Tres ſunt qui *&c. quæ in nonnullis ſacrorum Bibliorum codicibus tranſlatorum infidelitate excidiſſe conque[illegible]tur ſanctus Hieronymus, [illegible] vis alius auctor, [illegible]* n. 123.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

ſancti Doctoris nomine Prologum edidit in epiſtolas Canonicas, religioſus in codicibus Africanis conſervata fuiſſe patet ex hoc loco, ubi Patres Africani in unum congregati pro emittenda fidei profeſſione ea adhibuerunt. Nec umquam ea de re reclamaſſe legimus Arianos, qui regali tunc potentia freti, nihil non poterant adverſus Catholicos. Quin & Fulgentius paullo poſt in libro contra Arianos ſub finem, eumdem locum adducit, non ſolum tamquam è Scriptura ſumtum, ſed & quem à beato Cypriano laudatum fuiſſe ait, ſub teſtimonii ex Scriptura nomine: Cyprianus, *inquit*, hæc teſtimonia de Scripturis inſeruit. Dicit Dominus: Ego &c. Et iterum, De Patre & Filio & Spiritu-ſancto ſcriptum eſt; & tres unum ſunt. *Cyprianus autem eum laudavit tum in libro de unitate Eccleſiæ, tum in epiſtola ad Jubajanum. Iterum eumdem locum laudat Fulgentius in libro de Trinitate, & in alio adverſus Pintam epiſcopum Arianum ſcripto: quamquam iſtius auctorem alium à Fulgentio fuiſſe, ipſi tamen æqualem, cenſeant viri eruditi. Vide Mabillonii Appendicem 2. ad Liturgiam Gallicanam pag. 246. Tamen Auguſtinus libro 2. contra Maximinum cap. 22. num. 3. ubi hæc verba ex beati Johannis epiſtola,* Tres unum ſunt, *diſcutit, codice uſus fuiſſe videtur in quo teſtimonium iſtud* Patris &c. *expreſſum non erat. Idem dicendum de Facundo Hermianenſi libro 1. pro defenſione trium Capitulorum. Sed opus iſtud Facundus extra Africam Conſtantinopoli degens conſcripſit. Mirum eſt autem, quod in nonnullis etiam vetuſtiſſimis Bibliorum codicibus mſſ. præfigatur prologus ſupra laudatus Epiſtolis canonicis, & quidem ſub ſancti Hieronymi nomine, & tamen in textu verſiculus ille omiſſus ſit. Sed hanc controverſiam accuratius diſcutiendam relinquimus ſodalibus noſtris, qui Hieronymi operibus recenſendis operam navant.*

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

n.124. NUMQUID ait tres in differentiæ æqualitate &c. *Alii codices habent*, in differenti æqualitate. *Loricbius* indifferentiæ qualitate. *Rhenanus*, indifferenti æqualitate.

n. 125. SCRUTATUR &c. *Colb.* 1. Scrutator eſt altitudinis.

n. 126. ECCE TERRIBILI &c. *Ful. Germ. Colb.* 1. *Orthod. Loricbius &c.* Ecce terribilis ſententia! Irremiſſibile &c.

n. 127. REGNORUM. *Afri ſæpius hunc titulum libris Regum attribuerunt, ut patet ex Tertulliano lib. 2. contra Marcionem, beato Auguſtino paſſim, Concilio III Carthaginenſi, &c. Quin & ſanctus Cyprianus, græca voce plerumque libros Baſileion appellat. Idem faciunt etiam nonnulli ex aliis provinciis Patres, quod tamen improbare videtur ſanctus Hieronymus in prologo Galeato. Et quidem Loricbius hic legit,* Regum.

n. 128. JEREMIÆ. *Plures mſſ. & veteres editi habent* Eſaiæ. *Hic tamen locus eſt ex Jeremia deſumtus.*

n. 129. IN INFERNUM. *Colb.* 1. & *Loricbius*, ad infernum. *Et infra*, Si ſumſero. *Laudum*. Si recipiam. *Pro* in directum *Colb.* 1. diluculo. *pro* extremis. *Colb. alter*, extremo. *pro* continebit. *Ful. Germ. & Loricbius* tenebit.

n. 130. SPIRITUM SANCTUM &c. *Colb.* 1. Spiritum-Sanctum vocat, cujus templum eſſe debemus.

n. 131. PARACLITUM. *Vulgata*, advocatum, *quod idem eſt. Græcus enim textus habet*, Παράκλητον, *à qua voce* Paraclitus, *etiam per litteram* I. *breviter ut aiunt enuntiatam, derivari poteſt. ut pluribus probat. V. C. Joannes Baptiſta Thiers, in ſingulari de hac voce diſſertatione.*

n. 132. JUXTA baptiſmi &c. *Quia in baptiſmo dicitur*, In nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti, qui-

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

quibus verbis unitas Trinitatis exprimitur.

n. 133. DEUS ſit, cum eum operum *&c. Sic Germ. Ful. Colb.* 1. *Lorichius & Orthodox. At ceteri habent*, Deus non ſit, cum operum magnitudine, quod eſt ipſe manifeſtet.

n. 134. EUM deſpicere non debemus *&c. Lorichius*, non denegemus eum. *Et inferius*, Spiritui-ſancto reſtitiſtis. *In Scripturæ textu habetur*, reſiſtitis. *Tamen in Breviario fidei apud Sirmondum, ſicut & hic, legitur*, reſtitiſtis. *quare vocem hanc, quæ in editis & mſſ. habetur, retinuimus.*

n. 135. SED cum adoramus *&c. Lorichius brevius ſic habet*, ſed cum adoramus Patrem, credimus invocare Spiritum Sanctum: & cum Patrem rogamus, à Filio nos exaudiri confidimus *&c.*

n. 136. CONTEMTIO. *Sic Mart. quæ utique lectio videtur ceteris præferenda, quæ habent*, contentio. *Lorichii editio eamdem noſtram lectionem confirmat, habet quippe*, contemtus.

n. 137. IN MISTERIIS. *Inter Miſſarum ſollemnia tum Græci, tum Latini, hymnum hunc cantare ſemper conſueverunt, quod cum nonnulli in Gallis extra Miſſas publicas negligerent, ſtatuit ſynodus Vaſenſis anno* 529. *can.* 3. ut in omnibus Miſſis, ſive matutinis, ſive quadrageſimalibus, vel quæ in commemorationibus defunctorum fiunt, ſemper eo ordine quo ad Miſſas publicas *diceretur. De variis iſtis Miſſis videſis Mabillonium lib.* 1. *de Liturgia Gallicana cap.* 6. *vel de iis fuſius differentem piæ memoriæ Cardinalem Bona lib.* 1. *rerum Liturgic. cap.* 13. *& ſequentibus. Cave autem ne confundas hunc hymnum, quem Græci ἐπινίκιον* ſeu triumphalem *appellant, de quo Iſaias cap.* 6. *& Ioannes in Apocalypſi cap.* 4. *cum eo quem iidem* τρισάγιον *dicunt; quemque illi ſæpius, Latini vero ſemel in anno, feria ſcilicet ſexta Paraſceves, cantare ſolent.* Sanctus Deus ſanctus fortis *&c. De his conſule noſtrum Hugonem Menardum in Notis ad Sacramentarium Gregorianum pagina* 10. *de his rebus fuſe, & erudite differentem.*

n. 138. AUCTORITATE firmata *Deſunt hæc duo verba in Colb.* 2. *Orthod. Rhenan. & Lorichio.*

n. 139. ZATTARENSEM. *Pleriqué mſſ.* Zatterenſem. *Colb.* 1. Zaitarenſem. *In Notitia Africana in mſ. Laud. dicitur* Jacterenſis. *Vide quæ in Notis ad ipſam Notitiam obſervamus de hac urbe. Porro Lorichius pro* Januarium, *habet* Jenuarium.

n. 140. GRATIANENSEM. *Colb.* 1. *Rhenan. & Bald.* Gatianenſem. *Port. & Orth. cum Lorichio*, Gazanenſem. *Colb. alter, Mart. Ful. & Germ.* Gazanenſem. *In Collat. Carthag. cap.* 198. *inter Epiſcopos Donatiſtas recenſetur* Victor epiſcopus Gratianenſis. *Porro licet alii tres epiſcopi hic memorati recenſeantur in Notitia Africana, ibi tamen deſideratur* Bonifacii *hujus* Gratianenſis *nomen: quod ſane mirum eſt. Niſi is ipſe ſit, cujus primo loco memorati nomen excidit; tuncque pro* Vaſſinaſſenſis, *ut ibi habetur, legendum eſſet* Gratianenſis. *Et quidem Petrus abbas in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, meminit* Bonifacii Gratianenſis epiſcopi primæ ſedis provinciæ Byzacenæ, *ad quem recurrerat abſente epiſcopo Carthaginenſi, cui monaſterium ejus nullo medio ſubjectum erat. Bonifacius tamen, qui huic libello fidei ſubſcripſit, non videtur fuiſſe Primas, cum poſt Bonifacium Foratianenſem ſubſcripſerit, qui quidem Bonifacius Foratianenſis in Notitia Africæ, inter Patres Byzacenos ſexageſimus octavus memoratur.*

 Notæ in Victor. Vitens.

NOTÆ IN LIBRUM QUARTUM

Hiſtoriæ Victoris Vitenſis.

n. 141. CONRRARIA &c. *Lorichius & Orthod.* ſecuta, perſonis prout eorum facta ..... contraria decrevit. Itaque &c. *Et infra, Orth.* Præceptioni. *Colb.* 1. *Bald. Rhen. & Bign* qui præceptionem . . . eſſe temnendam. *Chiffl. & alii mendoſe* qui præceptionem ..... retinendam.

n. 142. NOVEQUE &c. *Colb.* 1. & *Mart.* novem, quæ contentionis ſi quid ab eorum propoſito poſſit. *Alii mſſ. ut in editis, ſed pro* novę quæ, *habent* novæ quæ. & *Orth. pro* contentionis, *habet* contentiones. *Lorichius ſic habet :* fidei regulam cuſtodire vel retinere, univerſos conſtat fuiſſe commonitos ad ſpatia temporis prorogata menſium novem. Quæ contentionis ſi quid . . . poſſit aptari, ad Kalendas ſcilicet Februarias &c.

n. 143. ET QUOT excurrunt. *Modus loquendi apud Afros uſitatus, ut patet ex Optato lib.* 1. *contra Parmenianum, Auguſtino lib.* 7. *de baptiſmo cap.* 7. *quibus verbis,* plus minus, *vel potius* & amplius, *ſignificatur. Porro à* mille *circiter epiſcopis dogma Catholicorum damnatum fuiſſe in Ariminenſi concilio, ſeu apud Seleuciam, dicit hic Tyrannus : quamquam ipſomet Athanaſio atteſtante, haud plures quam quadringenti Ariminum, Seleuciam vero centum, & ſexaginta convenerint. Sed Ariani poſt quam partim callidis artibus, partim vi Catholicos antiſtites ad ſuas partes inclinaſſent, aliquot ex ſe ipſis delegerunt, qui per urbes provinciaſque curſitando, epiſcopos qui abſentes fuerant, ad ſubſignanda illorum dogmata coegerunt. Utraque autem illa ſynodus anno* CCCLIX. *coacta fuit, jubente Conſtantio auguſto, qui Occidentales Ariminum, Orientales vero Seleuciam Iſauriæ urbem convenire mandaverat.*

CONCITATO populo. *Sic Orth. ceteri,* concitati populi. n. 144.

HOC videntur &c. *Colb.* 2. *Chiffl. Bald. Rhenan. & Bign.* Hoc evidenter aſſumſere temeritate tranſacta. *Mart. Ful. Germ. Comp. Lorichius, & Orth.* Hoc videntur aſſumpſiſſe temeritate tranſacta. n. 145.

QUIBUS provocantibus. *Chiffl.* &c. Quibus hoc provocantibus. *Rhen.* Quibus hoc provocantes. n. 146.

DIVERSORUM &c. *Alii,* Imperatoribus diverſis *Port.* quas inductos ſecum in errorem Imperatores diverſorum temporum promulgare tunc contigit. *Leges quæ hic laudantur, ut plurimum habentur in Codice Theodoſiano lib.* 16. *tit.* 5. *capitibus multis, quarum epitomen profert hic Vandalus. Ceterum paullo infra, pro* conceptio, *Orth. & Lorichius habent,* contextio. *Et pro* exceptis, *Rhen. & Chiffl.* ſuperexceptis. n. 147.

COMMEANDI &c. *Hunc locum ex Lorichio, & Orthod. reſtituimus Colb.* nec veniendi ad &c. *Ceteri mſſ. & editi mendoſe,* commemorare quæcumque &c. n. 148.

SI QUA &c. *Comp.* Si quæ minuiſse vellent, minime &c. *Lorichius,* Si qua minus minime prevalerent. n. 149.

AURI pondo &c. *Col.* 2. *Mart.* n. 150.

Ful.

Digitized by Google

Ful. Germ. Lorichius, & Orthod. omiſſa linea : Illuſtres ſingillatim auri pondo quadragena, populares &c. Pro ſingillatim. Lorichius habet, ſinguli. In Colb. tertio, Comp. & Lorichio non recenſentur etiam Senatores, & negotiatores. Colb. 1. Rhenan. Lorichius, & Bald. pro ſacerdotes, habent ſacerdotales. & Rhen. non recenſet negotiatores.

n. 151. ARGENTI. Sic Colb. 1. Ful. Germ. Comp. Lorichius, & Orth. Alii, auri. Noſtra lectio melior : non enim iſti dena auri ſolviſſent, prioribus quina tantummodo ſolventibus.

n. 152. MALÆ perſuaſionis &c. Rhenan. mali. Orth. cum Lorichio, malis perſuaſos ignis. Colb. 2. & Comp. malis perſuaſis ignis. Et inferius, ab omnibus &c. Comp. Lorichius, & Rhenanus, ab hominibus Ful. Germ. Colb. 1. & Orthod. hominibus .... obtinere. Et pro, diverſis non intuliſſe. Colb. 1. Mart. Comp. & Orthod. adverſis intuliſſe.

n. 153. JUSTE collatum eſt &c. Id quoque, Imperatorum exemplis male uſus Hunnericus decrevit, quod pro Catholicis adverſus Donatiſtas juſte factum fuiſſe probat non ſemel Auguſtinus, potiſſimum Tractatu 6. in Iohannem numer. 25. libro 2. contra Petilianum cap. 58. & ſeq.

n. 154. CARTHAGINE. Hic in mſ. Colb. num. 1746. ab annis circiter 700. ſcripto adjicitur ſequens lemma, quod etſi Victoris noſtri eſſe nobis non videatur, huc tamen referre operæ pretium erit. Hæc eſt lex, hoc præceptum iniquiſſimi regis & Deo odibilis Hunerici, filii Geiſerici, quam adverſus piorum gentem, veluti draco bino ore ſibilans, edidit. Sed jam tempus eſt, ut in quarto hoc Libello finem narrationis facere debeamus; quia indignum, & indecens eſt, ut ſub tyrannica collocutione ſermo ſubjaceat divinus. Auditum ergo petimus ab auditoribus libenter accomodari, cum principium libri quinti in eorum ſonuerit auribus, quoniam magna, & miranda Martyrum certamina confidimus narratura, præſtante ipſo Jeſu Chriſto, qui laureis mirifice Sanctos coronat ſuos, amen. Tum habet. Incipit liber quintus. Poſt hæc &c.

TOXICATO tranſverſa &c. n. 155.
Aliquot mſſ. & editi; toxicata tranſverſo. Ceterum Cyprianus edicta perſecutionis feralia appellat epiſt. 52. ad Antonianum, quæ nunc eſt edit. Oxon. 55. Feralia edicta memorat quoque auctor Paſſionis ſeptem Monachorum martyrum, ſuperius à nobis relatæ.

NON tantum violenter omnino revocarentur. Orthodox. & Lorichius., numquam omnino revocarentur. Et infra., maxime quia ubi &c. Lorichius & alii, maxime quia non reverterentur. Jam neque ulla erat Eccleſiæ ſubſtantia, vel omnibus occupatis.

HORTULANUS & Florentianus. Colb. 2. & Ful. Hortalanus. Alii ſine adſpiratione. Ortulanus. Fuit autem epiſcopus Beneſenſis in Byzacena., ut ex Notitia patet. Florentianus vero ſic dicitur in Colb. 2. Ful. Mart. Port. Orth. Lorich. & Belf. Sicut & in Notitia Africæ, ubi epiſcopus Midilenſis in Numidia appellatur. Colb. tertius cum aliquot editis Florentinianus. Is porro ſimul cum Hortulano accenſetur apud Adonem: & in Romano Martyrologio, aliis Confeſſoribus Africanis ſupra memoratis, die 28. Novembris; de quibus vide ſupra Notam 11. & 23. Porro hoc loco in aliquot mſſ. codicibus. & editis interſeruntur multa quæ ex ſuperius relato Hunerici edicto detracta ſunt, quæ ſuo loco, ut alii codices habent, & ordo rerum geſtarum poſtulat retulimus.

QUIA contra &c. Sic Lorichius. n. 156.
At Chiffl. & alii: Quare contra ..... voluiſtis? Juſſit Rex &c. Alii, pro qua re juſſit &c. Et in-

Digitized by Google

infra, colonatus jure &c. *Comp.* & *Loricbius*, colonias jure ad excolendum agrum accipiatis.

n. 179. * *Hic Chiffletius Notitiam Eccleſiæ Africanæ inſeruit, quam viſum eſt potius ſeorſim poſtmodum proferre. Dedimus eam ſupra pag. 55. in eam vero Notas ſuſceris, babes infra.*

NOTÆ IN LIBRUM QUINTUM

Hiſtoriæ Victoris Vitenſis.

n. 160. BESTIA. *Beſtiæ nomen perſecutoribus tribuit paſſim Lactantius in libro de mortibus Perſecutorum. Ita Neronem* malam beſtiam *appellat num. 2. De Diocletiano ejuſque collegis dicit num. 16.* Tres acerbiſſimæ beſtiæ ſæviebant &c. *Hoc autem optime perſecutoribus congruere probat idem auctor lib. 5. divinarum Inſtitutionum cap. 11. De his plura Baluzius in Notis ad cap. 19. prædicti libelli.*

n. 161. QUÆ cum pateretur &c. *Comp.* Quæ cum peteret, diceretque: De Deo ſum ſecura &c. *Rhen. ut editi alii, niſi quod pro* pateretur, *habeat* peteret. *Paullo ante*, niſi ſunt... appetere. *Loricbius habet*, juſſi ſunt... aptare.

n. 162. GERMANI *Unicum Germanum, epiſcopum ſcilicet Peradamienſem in Byzacena, repræſentat Notitia Africæ, de quo ſuperius mentio facta eſt. Si is eſt ipſe qui hic memoratur, colligere poſſumus Victorem noſtrum patria Peradamienſem fuiſſe, ex his ſcilicet verbis:* Unam noſtram Dionyſiam &c. *Et quidem de Dionyſia, aliiſque Martyribus hic memoratis, tamquam de ſibi magis notis loquitur. Tamen infra num. 11. Habetdeum,* noſtrum epiſcopum *appellat. Porro horum omnium Martyrum memoriam ſimul recolunt vulgata Latinorum Martyrologia die 6. Decembris; Græci vero die ſequenti. Uſuardus ſic habet:* In Africa ſanctarum Dionyſiæ, Dativæ, Leontiæ, & religioſi viri, nomine Tertii, Æmiliani & Bonifacii, cum aliis tribus, qui omnes &c. *In Martyrologio Romano his Uſuardi verbis adjicitur ſeparatim:* Ibidem ſancti Majorici, filii ſanctæ Dionyſiæ, qui &c. *Et die ſequenti:* Tuburbi ſancti Servi martyris, qui &c. *At Ado trium ab Uſuardo diſignatorum nomina recenſet*, & Servilii, & Victricis, & Majorici. *Ex quibus verbis liquet tres illos, quorum Uſuardus tacuit nomina, fuiſſe* Majoricum *filium ſanctæ Dionyſiæ*, Servum *Tuburbitanum*, & Victoriam *inferius memorandam, qui proinde, excepta Victoria, bis in Baronii Martyrologio commemorantur. Porro* Emilius, *quem alii* Emelium *dicunt, ab Uſuardo & Adone* Æmilianus *appellatur. Paullo infra*, SIBIDENSIS. *Urbem hanc reperire non licuit. Forte legendum* Sicilibenſis. *Hæc enim, ut obſervat Noriſius, utrumque Tuburbum oblique reſpiciebat, à majori M. P. XVIII. diſtans. Cujus epiſcopus ex parte Donati*, Quadratianus *nomine, Collationi Carthag. interfuit cap. 198. Eſt & urbs* Cilibienſis, *cujus* Tertullus *epiſcopus item Donatiſta in eadem Collatione recenſitus fuit cap. 206.* Zubedi fundum in territorio Fuſſalenſi *memorat Auguſtinus libro 22. de civitate Dei cap. 8.*

SEX-

n. 163. . SERVUS &c. *Variat in omnibus codicibus loci hujus lectio. Chiffletianam retinuimus, quam exhibent etiam Bign. Rhenan. & Bald. niſi quod*, pro Servus, *habent* ſervi. *Port. Ful. Germ. Orib. Sur. & Loricbius*, ſervus quoque Tuburbitanæ civitatis Majorus, generoſi & nobilis viri &c. *Sic & Colb.* 1. *ſed pro* Majorus, *habet* majoris. *& Comp.* Majoricus. *Colb. alter ut Chiffletius, niſi quod habet*, generoſi & nobilis viri. *Colb. tertius in margine prima manu habet*, Majori mart. *Porro erat in Africa duplex civitas* Tuburbium *dicta*, majus *ſcilicet &* minus. *Et quidem unicum ex hoc Victoris loco Martyrem, qui* Servus *dicebatur, agnoſcunt laudata ſuperius Martyrologia. quamvis recentiores aliqui vocem* majoris, *quæ ad* Tuburbii *revocari debet, pro Confeſſoris nomine accipientes, alterum martyrem, nomine* Majorum, *excogitaverunt. De alio item Martyre, hujus* Servi *occaſione, Tiburi* in Italia confecto agemus *in Commentario noſtro hiſtorico cap.* 6.

n. 164. TOTA &c. *Sic Colb.* 1. *& edit. duo. Alii omnes*, totam per urbem. *quæ lectio confirmari poteſt ex ſequentibus verbis, ubi ſanctus Martyr* ſuper ſilices platearum corruiſſe *dicitur. Deducebatur forte ex platea in plateam Infra, Comp. pro* dimiſſis, *habet* dimiſſus.

n. 165. CULUSITANA. *Urbs eſt in Proconſulari, cujus Æmilianus epiſcopus in Notitia recenſetur. De qua urbe plura habes in Notis ad Notitiam infra.*

n. 166. AFFECTUM &c. *Col* 1. *& Orth. cum Loricbio*, aſpectum oculorum multo. *Colb. alter*, affectu multo altius elevata.

n. 167. PROCONSULEM. *Hoc nomine intelligendus hic, ut puto, eſt magiſtratus aliquis à Rege inſtitutus, qui jus diceret, veluti umbra quædam Romanorum Proconſulum in Africa. Victorianum ſimul cum duobus germanis infra laudatis celebrant vulgata Martyrologia die* 23. *Martii. Iis interſerit Galeſinius* Verolum *& alios, de quibus infra agemus in Commentario hiſtorico cap.* 10. *De his Bollandiani* 21. *Februarii &* 23. *Martii. quo item die in vetuſto Kalendario Capuano, quod Michael Monachus publici juris fecit in Sanctuario Capuano, feſtivitas indicatur* ſancti Victoriani & ſociorum ejus martyrum. *Porro Victoriani ejus de quo hic agimus reliquias aliquot ſe habere gloriantur Leodienſes, ut teſtatur Sauſſayus in Martyrologio Gallicano die* 23. *Martii. Adrumetum porro celebris erat urbs in Africa, Byzacenæ provinciæ caput, cujus Felix epiſcopus ſupra lib.* 1. *num.* 7. *à Victore memoratur. Plura de hac urbe congerere inutile eſſet. Famoſi fuere ſancti Auguſtini temporibus Adrumetini monachi, ob motas de Gratia & Prædeſtinatione controverſias, quorum gratia ſanctus Doctor aliquot opuſcula edidit. Denique hanc urbem*, Siſſam-nigram *aliquando appellatam fuiſſe obſervat Oxonienſis operum ſancti Cypriani editionis auctor, in Notis ad concilium Carthag. num.* 3.

DOMESTICUM. *Hæc vox deeſt in Colb.* 2. *Mart. Loricb. Orth. Rhen. &c. At Colb.* 1. *habet*, quod eum carum præ omnibus haberet. *Et infra* : ſecurus ego &c. *ſic Loricbius. Ceteri*, ſecurus de Deo.... Dico quæ Regi &c. *Mart. & Comp.* Hæc Regi &c. n. 168.

FACEREM &c. *Colb.* 2. *cum editis aliquot* : feciſſem ad modicum... gloriari.

TAMBAJENSEM *Mart. Colb. & Orth.* Tambadenſem. *Colb. alter* Tambianenſem. *Ful. & Germ.* Tambudenſem. *Apud Auguſtinum libro* 7. *contra Donatiſtas cap.* 44. *memoratur* Secundinus epiſcopus à Tembais, *qui in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num.* 80. *dicitur* Martyr Secundianus à Thambeis. *In Notitia Africæ inter Byzacenos patres recen-* n. 169.

cenſetur Servuſdei Tambeitanus. *De hac urbe & Aquis-regienſi, hic quoque memorata, vide Notas in Notitiam Africæ.*

171. JURAVERUNT *&c. Ful.* intraverunt. *Rhenan. Chiffl. & alii editi*, Juraverunt & rogaverunt. *Paullo infra exponitur quale fuerat eorum juramentum, cum eorum alter ad fratrem titubantem dixit:* Super corpus & ſanguinem Chriſti juravimus. *Jam ſub ſæculi tertii medium Novatianus ſchiſmaticus ſuos jurare cogebat* ſuper corpus & ſanguinem Chriſti, *quod numquam ad Cornelii Pontificis partes tranſirent.*

n. 172. TYPASENSI. *In Africæ Notitia memoratur inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis* Reparatus Tipaſitanus. *Eſt & alia Typaſa in Numidia, cujus epiſcopus* Ruſticus *in eadem Notitia recenſetur. De utraque agimus in Notis ad Notitiam Africæ.*

n. 173. CYRILE. *Rhenan. & Chiffl. cum aliquot mſſ. & editis* Cyrilam. *Orth. & Lorichius*, ex notario aulæ ad.

LOQUENTEM *&c. De Confeſſoribus abſque lingua loquentibus plura dicemus in Commentario hiſtorico cap. 7.*

n. 174. HODIEQUE *&c. Lorichius*, hodie cuique propoſita in promtu demonſtratur.

n. 175. URANIUM. *Germ. Ful. Mart. Comp. & Colb. 1.* Anium. *Orth. & Lorichius*, Avium.

DAGILA. *Colb. 1. Comp. & Port.* cellarii Regis, nomine Dagilli, qui. *Orth. & Lorich.* Dagilii. *Ful. Germ. Mart. Colb. alter & Belfor.* Dagilium, qui *&c. Ita ut maritus etiam aliquando Confeſſor fuerit.*

n. 176. FERE quingenti. *Horum omnium ſimul cum* Eugenio, Muritta *&* Salutari, *memoriam celebrant Martyrologia vulgata die 13. Julii. Murittam aliquot item Martyrologia ſingillatim memorant die 24. Martii.*

n. 177. ELPIDOFORUS. *Colb. 1. & Port.* Helpidoforus. *Orthod. Lorichius*, Epidoforus.

SABANA. *Hac voce lintea deſignari, vel ex hoc Victoris loco,* n. 178. *colligere licet. Conſentiunt fere omnes gloſſariorum ſcriptores apud eruditum Cangium in Gloſſario, ubi à Græcis mutuata dicitur. Eadem voce uſus eſt non ſemel Gregorius Magnus, potiſſimum Dialogorum libro 4. cap. 55. ubi homini è balneo exeunti* ſabana *præparata fuiſſe refert. Et lib. 3. cap. 17. homo* ſabano *conſtrictus ſepultus fuit. In Collat. Carthaginenſi Cognitione 2. cap. 53.* cumque intra ſabanum volumen *&c. Plura occurrunt paſſim hujus rei exempla. Vide Bolland. in vitam ſancti Zozimi die 24. Ianuarii.*

IN TUTELA virgineorum *&c.* n. 179. *Sic Lorichius. Alii*, in tela virgineorum *&c. aliqui poſt* membrorum, *addunt* geſtatus. *Sic & pro* tendicula. *Sur. & Bign. habent*, tendiculas crucis, quas extendens. *Colb. 1. poſt* crucis, *addit* manus. *Et infra pro* cultum. *Ful. Germ. Comp. & Orthod. cum Lorichio habent*, vultum. *Sur. Bign. Colb. 1. & Rhen.* non conſpiciunt oculi mei characterem.

PARANTES *&c. Colb. 1. habet:* Parentes itaque univerſi, dorſa ſua verberibus habentes repleta, alacres *&c.*

EXLECTORE Theucario perdito. n. 180. *In editis legitur* ex Lectore. *videtur tamen legendum eſſe* exlectore *uno vocabulo, ut oſtendatur hunc olim Eccleſiæ Lectorem, poſtea apoſtatam ſpurciſſimum fuiſſe. Pro* Theucario, *Lorich. & Orth. habent* Theucorio, *Bign.* Theucariæ. *Apud Bollondianos die 24. Martii* Theutorico. *Mart.* Theucario perdico.

ET ALIUS *&c. Colb. 1. paullo* n. 181. *fuſius:* & alius ſimiliter ejus æquivocus Frumentius dicebatur, ipſius ejuſdem urbis Carthaginis, uno vocabulo, pariterque gratia ſimul egregio *&c. Port. habet quoque hæc verba:* ipſius ejuſdem

urbis

urbis Carthaginis. *Eorum memoriam vulgata Martyrologia celebrant die 23. Martii.*

n. 185. SERVUS .... Septimus &c. *Codex Port.* Servius ... Septiminus. *Horum porro ſanctorum Martyrum Paſſionem retulimus ſupra pagina 99. ad calcem Hiſtoriæ Victoris Vitenſis, quo loco plura de illis obſervavimus; potiſſimum de additione, quæ in codicibus duobus manuſcriptis habetur, uno ſcilicet Cartuſiæ Portarum, & altero Bibliothecæ Colbertinæ num. 1746. Colbertinus itaque, quem vidimus, poſt horum Martyrum recenſita nomina ſic habet:* Sed licet horum glorioſiſſimorum Martyrum in præſenti non quiverimus plenius explanare imitanda, vel admiranda certamina, propter aliorum videlicet innumerabilium multitudinem Martyrum; in fine tamen hujus operis noſtri, promittimus, Domino adjuvante, nos ea narraturos. Nunc ergo hujus libelli quinti narrationis noſtræ hic finis eſt. *Incipit autem liber ſextus in iſto codice ſic:* Ex illo jam tempore crudelius &c.

n. 186. RELEGARI. *Eugenius* Tamallenum *relegatus fuiſſe dicitur in Notitia Africana. Nullum autem urbis nomen in tota Notitia occurrit quod propius ad iſtud accedat quam* Tamalluma, *quo etiam* Habetdeus *exſulaſſe infra dicitur. Duplex autem erat Tamalluma, una in Byzacena, altera in Mauritania Sitifenſi. Erat &* Turris-Tamallumæ, *cujus epiſcopus Collationi Carthag. interfuit. Hanc vero eamdem eſſe ac Tamallumam Byzacenæ cenſet eruditus Baluzius. De his locis agimus in Notis ad Notitiam Africanam. Porro ex Victoris contextu patet, Antonium Tamallumæ, uni ſcilicet ex his urbibus, præfectum fuiſſe. Pæne omiſeram monere, in Colb. 1. hic haberi,* eremo Tamalbinienſi.

n. 187. EXHIBUIT. *Hic in Colb. 1. n. 3119. margine iſta habentur.* Qui venerabilis vir per multas tribulationes, multaſque patientiæ coronas, ad ultimum III. Idus Julii in pace quievit. Prædicandi vero Salutaris archidiaconus, & Muritta ſecundus in officio miniſtrorum, tertio jam Confeſſores erecti, glorioſæ in Chriſto perſeverantiæ titulo illuſtrati ſunt. *De Eugenio & ſociis ſeorſim agemus in Commentario hiſtorico cap. 8.*

ALIUM &c. *Aliquot mſſ. & editi:* Alio autem noſtro epiſcopo Habetdeum relegato .... infeſtari &c. *Comp. pro* Habetdeum, *habet* apud eum, *illum tamen infra* Habetdeum *appellat, & pro* Tamallumenſi, *habet* Adlumenſis. *Habetdeus in Africæ Notitia Tamallumenſis in Byzacena epiſcopus dicitur, qui proinde ex urbe Tamalluma in Byzacena Tamallumam Mauritaniæ relegatus fuit.* n. 188.

METANTIBUS *Colb. 1. & Port.* micantibus. *Mart. Comp. Loriebius, & Orth.* mittentibus. *Et infra:* Ecce &c. *Colb. 1. Comp. & Mart.* Eccleſiæ jam, frater Habetdeum, noſtræ Chriſtianus &c. *In eod. autem Comp. & edit. Loricbii deſunt hæc verba:* Quid ultra &c. *uſque ad*, Cui, &c. n. 189.

LUDUM &c. *Mſſ. fere omnes & editi:* Ludum prorſus ſuæ hæreſeos magis quam &c. *Comp. tamen habet*, potius. *Loriebius*, Ludum potius ſuæ hæreſeos aquam, quam &c. n. 190.

TALI. &c. *Colb. 1. & Port.* Talis violentia ... Carthagine facta eſt: Filius &c. n. 191.

CHRISTIANUS &c. *Ful. Germ. Comp. Colb. 1. Port. & Mart.* per ſanctum Stephanum Chriſtianus ſum. *Nemo neſcit ſanctum Stephanum tunc temporis in Africa celeberrimum fuiſſe, ob miracula, quæ per ejus ſacras Reliquias ex Palæſtina allatas, crebrius in ea provincia fiebant. Auguſtinus de iis paſſim agit, potiſſimum in libris de Civitate Dei. Quæ autem ſequuntur,* Cui &c. *ex Port. & Colb. 1. deſcripſimus; alii vero* n. 192.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS. *cum editis tantummodo habent*, cui & os obturantes,

n. 193. LIBERATI. *Hujus Sancti, atque uxoris illius & filiorum memoriam celebrant Galeſinius & aliquot Martyrologia die* 23. *Martii: qua die de iis quoque agunt Bollandiani. Inferius autem*, Nam cum *&c. aliter habentur in cod. Comp. ubi*, Nam cum juſſu .... parvulos ſuos filios ſeparari non poſſe& per pietatis affectum virtutem *&c.*

n. 194. CATHOLICUS. *Catholici nomen veræ fidei cultoribus ſemper adhæſiſſe, contra nitentibus fruſtra hæreticis, patet ex variis ſanctorum Patrum, atque Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptorum locis; Lactantio lib.* 4. *cap.* 30. *Auguſtino paſſim; Socrate, qui & Novatianos à Catholicis diſcernit &c.* In Catholicæ Eccleſiæ gremio, *inquit Auguſtinus contra Epiſtolam Manichæi cap.* 4. me tenet ipſum nomen Catholicæ, quod non ſine cauſa inter multas hæreſes ſic iſta Eccleſia obtinuit, ut cum omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.

n. 195. CRESCONIUS *&c. Eum cum ſupra recenſitis memorant vetera aliquot Martyrologia apud Bollandianos die* 23. *Martii. Pro* Mizentinæ. *Port. habet*, Mizentanæ. *Colb.* 2. *Mart. Ful. & Germ.* Mizeitanæ. *Colb. tertius*, Mitetanæ. *Orth. Lorich. & Belſ.* Miritanæ. *De civitate autem Ziquenſium jam ſupra egimus nota* 71. *Ceterum mſſ. Port. Colb.* 1. *Mart. Germ. & Ful. cum edit. Orth. & Belſ. habent*, Quizitanæ. *quæ lectio, ſi vera eſt, hic* Quiza *aut* Quida *Mauritaniæ Cæſarienſis civitas indicatur, cujus loci epiſcopus*, Tiberianus *dictus, ſecundo loco inter iſtius provinciæ epiſcopos, in Notitia memoratur. De qua urbe plura inferius obſervabimus in Notis ad Notitiam.*

TRINITATIS *&c. Comp. & Rhen.* Trinitas. *Lorichius*, divinitatis. *Et infra pro* verecundiam, *Colb.* 1. *habet* iracundiam. NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

RASTRA. *Sic optime Ful. At Colb.* 1. *& Orth. cum Lorichio*, aratra. *Colb. alter mendoſe*, aſtra. *alii*, caſtra. n. 196.

EXERCITUI ejus *&c. Lorichius*, pararet etiam ſuis, ſibi quoque ſepulcrum. n. 197.

ROMANIS. *Poſt varias Barbarorum irruptiones, cum in pleriſque Imperii, potiſſimum Occidentalis, provinciis, Barbari ſimul & antiqui populi, quos olim Romani ſubjugaverant, permixti eſſent, mos invaluit, ut iſti* Romani, *alii* Barbari *appellarentur, ita ut nulla* Barbari *vocabulo ulli irrogaretur injuria, quod è contrario honori ducebant ii, qui nunquam Romanorum jugo fuerant ſubditi. Unde Theodoricus, Oſtrogotthorum in Italia rex, leges pro* Barbaris, *id eſt ſuæ gentis hominibus, & pro* Romanis, *antiquis ſcilicet Italiæ incolis, tulit. Plura ea de re exempla vide ſi vacat, apud Hadrianum Valeſium libro* 6. *Rerum Francicarum circa medium, & jam de hac re aliquid diximus ſupra nota* 49. n. 198.

MEZENTIUS. *Hic fuit Tyrrhenorum rex, ob ſummam in deos & homines impietatem famoſus. Cum vero à ſuis pulſus è regno fuiſſet, Turno adverſus Æneam bellum gerenti adhæſit, in quo ab eodem Ænea fuit occiſus, ut narrat Virgilius Æneidon libro* 10. *Meminit & Plinius lib.* 14. *cap.* 11. *Mezentii Etruriæ regis à Varrone memorati, quem Rutulis adverſus Latinos ſub vini mercede auxilium tuliſſe refert.* n. 199.

AVARITIÆ crudelitas *&c. Sic Comp. alii*, avaritia crudelitatis. *Idem Comp. cum Lorichio, pro* harpagaret, *habet*, arriperet. n. 200.

SACERDOTES ejus & ſeniores. *His verbis Victor Epiſcopos & Presbyteros, uti videtur, deſignat. Sacerdotis nomen frequentius*

tius

Digitized by Google

n. 133. tius olim Epiſcopis, quam presbyteris tribuebatur, ut videre eſt in Gloſſario Cangiano, & paſſim apud auctores antiquos. Sic auctor Vitæ ſancti Fulgentii ſanctum hunc virum à Fauſto epiſcopo presbyterum fuiſſe ordinatum, his verbis exprimit: Repente eum Sacerdos conſecrat presbyterum. Tamen, & quidem ipſis prioribus Eccleſiæ ſæculis, Sacerdotis nomen presbyteris tributum eſt in Africa, ut videre eſt apud Cyprianum epiſtola 67. alias 68. Immo Optatus lib. 1. diaconos in tertio ſacerdotio conſtitutos dicit; Epiſcopos primo, presbiteros ſecundo ſacerdotii gradu concludens. Quin & apud Afros, Primates ſæpius vocabantur ſenes, quod nomen aliis etiam Epiſcopis nonnumquam tribuebant, ut obſervat Cangius in Gloſſario. Ceterum hæc verba & ſequentia fere omnia ex Threnis ſeu Lamentationibus Ieremiæ ſumta ſunt, ut ad textus marginem à nobis obſervatum eſt.

n. 203. PATRIBUS, Orientis. Colb. 1. & Mart. partibus. Et fortaſſis melius. Nam, ut infra dicemus in Commentario hiſtorico, ſæpius Imperatores, potiſſimum Orientis, Africam è Barbarorum manibus eripere conati ſunt; ſed incaſſum uſque ad Iuſtiniani tempora. Africanos autem ab Epiſcopis Orientalibus auxilium popoſciſſe nuſquam legimus.

n. 204. PRO OVIBUS & agnis. Non quippe populi ſolum, ſed & ipſæ oves, id eſt populorum paſtores beati Petri curæ commiſſæ ſunt. Ambroſius lib. 10. in Lucam nu. 176. tres fidelium ordines Petro commendatos fuiſſe teſtatur, primo quidem agnos, ſecunda vice, oviculas. tertio denique oves. Unde conjiciunt nonnulli in textu Iohannis pro voce προβάτια, quæ ſecundo loco legitur, olim ſcriptum fuiſſe πρόβατα. Hæc tamen lectio nullo codice mſ. nititur, ſaltem cognito, ut patet tum ex editione Regia, tum ex Oxonienſi. Ceterum tres illos gradus interpretantur nonnulli, populos, presbyteros & epiſcopos. Ideo enim, ut ait ibidem Ambroſius num. 175. quia ſolus profitetur ex omnibus, Petrus, omnibus antefertur. De cura omnium beato Petro commiſſa, plura habet Bernardus lib. 2. de Conſideratione cap. 8.

TU PETRI &c. Hæc verba uſque ad univerſique, deſunt in mſſ. Colb. 1. Mart. Ful. Germ. & in editis Sur. Bald. Bign. Orth. & Belfor. Tamen erga ſanctum Andream, ſingulari devotione affectos fuiſſe Africanos, colligi poteſt ex veteri Kalendario Carthaginenſis eccleſiæ, in quo ex apoſtolis ſolus Andreas, qui ibi apoſtolus & martyr dicitur, cum Iacobo, præter forte Apoſtolorum principes, celebratur. n. 205.

SED SCIMUS &c. Huc referendum quod de Afris habet Salvianus in libris de Gubernatione Dei, potiſſimum lib. 7. & 8. ubi eorum depravatiſſimos mores, ac præſertim luxuriam, ſpectaculorum aviditatem, hominum Deo ſacratorum contemtum aliaque id genus vitia, quibus illi in ſeſe ipſos Dei vindictam commoverunt, egregie deſcribit ac deplorat. n. 206.

PECCATORES. Legendum forte precatores. Porro Colb. 1. Port. Germ. Ful. & Chiffl. habent, peccatores, ut illum pro nobis deprecari dignemini, QUI VOS &c. n. 207.

MORDEM conſummans &c. Lor. habet morte conſummatus. Et infra ſoli Comp. Orth. & Lorichius habent putrefictus. Ceteri mſſ. & editi putrefactum. n. 208.

SICUT ILLE &c. Hunc locum ſic ope Orthod. & Lorichii reſtituimus. In ceteris nullus ſenſus appareret. Singulorum tamen codicum lectiones repræſentare libet, ut quiſque ea de re poſſit judicium ferre, ut ſibi placuerit. Editiones Rhenani, Chiffl. Sur. Bign. & Bald. ſic habent: Sed & ille legis dator, & tranſverſor, ex Donatianorum hæreſi ad eos veniens, quon- n. 209.

dam Nicaſius in brevi ſimili morte periit. *Colb.* 1. legis datæ tranſverſor &c. *Port.* tranſgreſſor. *Colb. alter & Mart.* legis datæ tranſgreſſor rex Donatianorum hæreſium ad eos veniens quondam Ucaſius &c. *Sic & Ful. cum Germ. qui pro* Donatianorum, *habent* Donatiſtarum *Comp.* legis datæ tranſverſor rex Donatiſtarum hæreſum &c. *ut alii. Colb. tertius adhuc mendoſius*, ſed ille lege data & tranſverſo rex donatio eorum &c. *Obſervandum quod pro* Nicaſius, *mſſ. habeant* Ucaſius, *aut* Utaſius. *quod noſtræ reſtitutioni favet, ſic enim habent pro* ut aſinus. *Porro in hoc loco, eo modo quo à nobis reſtitutus eſt, alludit Victor ad id quod refertur Ieremiæ cap.* 22. *ubi Propheta verſu* 19. *Ioakim regi Iudæ prædicit, quod ob ſcelera quibus involutabatur* ſepultura aſini *foret* ſepulturus, putrefactus & projectus extra portas Jeruſalem. *Hanc vero infauſtam Hunnerici mortem deſcribit Victor Tunnonenſis, & ex eo ſanctus Iſidorus in Chronico æra* 501. *referentes ipſum* inter innumerabiles impietatum ſuarum ſtrages, quas in Catholicos exercuerat, octavo regni anno, ut Arius pater ejus, interioribus cunctis effuſis miſerabiliter vitam finiiſſe. *Idem, uti videtur, innuit Gregorius Turonenſis antiſtes, qui lib.* 2. *de geſtis Francorum cap.* 3. *narrat: hunc Regem à dæmone correptum, ſeſe propriis morſibus dilaniaſſe.* qua, *inquit*, in rabie vitam amiſit, cum paullo ante ſol teter omnino viſus fuiſſet. *quod ſub finem anni* CCCCLXXXIV. *contigit*.

IN-

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ,

Quæ in Hiſtoria perſecutionis Vandalicæ à Victore Vitenſi laudantur.

GEN. I. 1. & 2. *In principio fecit Deus cœlum, & terram. Terra autem erat inviſibilis & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* 27

3. & ſeq. *Dixit Deus .... Fecit Deus ... Benedixit Deus.* 28

26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* 28

EXOD. I. 12. *Quanto magis eos affligebant, tanto magis multiplicabantur, & invaleſcebant nimis.* 7

XV. 9. *Partibor ſpolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea.* 17

NUM. VI. 23. & ſeq. *Sic benedices populum meum, & ego benedicam illos: Benedicat te Dominus & cuſtodiat te: Illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, & miſereatur tui: Attollat Dominus faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem.* 28

I. REG. II. 25. *Si peccando peccaverit vir in virum, orabunt pro eo; ſi autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?* 30

II. REG. IV. 16. *Angelo percutienti: ſufficit, jam cohibe manum tuam.* 48

IV. REG. VIII. 12 *Dixit inimicus incendere fines meos, interficere infantes meos, & parvulos meos ſe eliſurum ad terram.* 4

JOB. I. 21. *Nudus exivi de utero matris meæ, &c.* 42

II. 10. *Tamquam una ex inſipientibus mulieribus loqueris.* 11

XXXIII. 24. *Spiritus divinus eſt, qui fecit me: & Spiritus Omnipotentis qui doces me.* 29

PSALM. VI. 1. *Domine ne ira tua arguas me.* 30

VIII. 6. *Minor angelis.* 25

XVI. 4. *Propter verba labiorum Dei cuſtodiunt vias duras.* 48

XVII. 46. *Filii alieni mentiti ſunt mihi, inveteraverunt, & claudicaverunt à ſemitis ſuis* 47

XXI. 11. *De ventre matris meæ. Deus meus es tu.* 25

XXXII. 6. *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* 28

XXXIII. 3. *In Domino laudabitur anima mea: audiant manſueti & lætentur.* 2

XXXIV. 26. *Gratulatur quotidie malis meis.* 47

XXXVII. 18. *Ego ad flagella paratus.* 47

XXXVIII. 2. & 3. *Dum conſiſteret peccator adverſum me. Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* 4

11. *Amove à me flagella tua, quia ego defeci à fortitudine manus tuæ.* 47

XLI. 4. *Dicunt mihi quotidie: Ubi*

eſt Deus tuus? 47

xlviii. 1. & 2. *Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes, qui habitatis orbem; quique terrigenæ & filii hominum, ſimul in unum dives & pauper.* 47

xlix. 16. *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras juſtitiam meam, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* 30

21. *Arguam te, & ſtatuam contra* [alius codex, *ante*] *faciem tuam.* 30

lviii. 7. & 15. *Famem patiebuntur ut canes.* 46

lxvi. 8. *Benedicat nos Deus, Deus noſter; benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.* 28

lxviii. 21. & 22. *Qui ſimul contriſtaretur, & non fuit; conſolantem, & non inveni.* 48

27. *Addere concupiſcit ſuper dolorem vulnerum meorum.* 47

lxxiii. 6. & 7. *Quaſi in ſilva lignorum, ſecuribus conſciderant januas ejus in idipſum: in ſecuri & aſcia dejecerunt eam. Incenderunt igni ſanctuarium tuum in terra; polluerunt tabernaculum nominis tui.* 3

lxxvii. 10. *Aberrantibus à mandatis ejus, & in lege ejus nolentibus ambulare.* 93

25. *Panem angelorum manducavit homo.* 24

57. *Converſi in arcum pravum.* 46

xcviii. 5. *Adorate ſcabellum pedum ejus.* 32

ciii. 30. *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* 29

cv. 32. *Irritaverunt Deum ad aquas contradictionis.* 46

cviii. 18. *Induiſti maledictionem ſicut veſtimentum.* 42

cix. 3. *Ex utero ante luciferum genui te.* 26

cxviii. 68. *Bonus es tu, Domine, & in bonitate tua doce me juſtificationes tuas.* 30

cxxxviii. 7. *Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?* 57

7. & 8. *Quo ibo à Spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? Si aſcendero in cælum tu illic es, ſi deſcendero in* [alii, *ad*] *infernum, ades: ſi ſumſero* [Laud. *recipiam*] *pennas meas in directum* [Colb. 1. *diluculo*] *& habitavero in extremis* [al. *extremo*] *maris: etenim illuc manus tua deducet me & continebit me* [alii, *tenebit*] *dextera tua.* 30

cxlii. 11. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram* [alius codex, *viam*] *rectam.* 30

cxliii. 7. & 8. *Filiorum alienorum, quorum os locutum eſt vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.* 47

cxlix. 9. *Hæc eſt gloria omnibus ſanctis ejus.* 18

Sap. i. 7. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis.* 30

xvi. 21. *Subſtantiam enim & dulcedinem tuam quam in filios* [alii, *in Filio*] *habes, oſtendebas.* 24

Isay. vi. 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* 28

vii. 9. *Niſi credideritis, non intelligetis.* 27

xxvi. 20. *Claude oſtium tuum, & abſcondere aliquantulum,* [tres codices, *abſconde te puſillum*] *donec tranſeat ira Dei.* 16

liii. 8. *Generationem ejus quis enarrabit?* 25

Jerem. ix. 10. *Non audierunt vocem ſubſtantiæ,* [cod. Laud. addit, *meæ.*] 24

Ibid. *Super montes accipite* [alii, *montem accipe*] *planctum, & ſuper ſemitas* [alii, *ſemitam*] *deſerti luctum, quia defecerunt eo quod non ſint homines: non audierunt vocem ſubſtantiæ à volatilibus cæli uſque ad pecora.* 24

xxiii. 18. *Quis ſtetit in ſubſtantia Domini, & vidit, & audivit verbum ejus?* 24

22. *Si*

22. *Si ſtetiſſent in ſubſtantia mea, avertiſſem utique eos à via ſua mala, & à peſſimis cogitationibus ſuis.* 24

23. & 24. *Ego Deus approximans, & non de longinquo: ſi abſconditus fuerit homo in abſconditis, ergo ego non videbo eum? Nonne cælum & terram ego impleo?* 30

THREN. I. 4. *Viæ ejus lugent, eo quod nemo conveniat in die feſto.* 48

6. *Egreſſus eſt à facie ejus omnis decor, & deliciæ.* 48

10. *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus, quia vidit gentes invadere & ingredi atria ſua, de quibus præceperas ne introirent Eccleſiam tuam.* 48

11. *Civitas Dei facta eſt vilis.* 48

12. *Videant ſi eſt dolor, ſicut dolor meus: quoniam vindemiatus ſum in die furoris Domini.* 48

17. *Facta quaſi polluta menſtruis inter inimicos ſuos.* 48

18. *Virgines ejus, & juvenes ejus abierunt in captivitatem.* 48

19. *Sacerdotes ejus & Seniores in deſertis.* 48

20. *Tribulatur, venter illius turbatus eſt.* 48

II. 26. *Aperuerunt ſuper me os ſuum omnes inimici mei, ſibilaverunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, Devorabimus eam. En iſta eſt dies, quam exſpectabamus: invenimus, vidimus.* 48

IV. 1. *Lapides ſanctuarii ejus diperguntur in capitibus omnium plasearum.* 48

5. *Qui nutriti ſunt in croceis, amplexati ſunt ſtercora ſua.* 18

EZECH. XXXVI. 27. *Ego in vobis, & Spiritus meus ſtat in medio veſtrum.* 30

DAN. III. 38. *Non eſt in hoc tempore Princeps, aut Propheta, vel Dux, neque locus ad ſacrificandum nomini tuo.* 6

XIII. 42. *Deus qui occultorum cognitor es, qui præſcius es omnium antequam naſcantur.* 29

MATTH. V. 22. *Ego autem dico vobis.* 31

34. *Non jurabitis in toto.* 37

IX. 4. *Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris?* 29

XI. 27. *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* 24

XII. 31. & 32. *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: qui autem blaſphemaverit in Spiritum-ſanctum non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* 30

XVI. 17. *Beatus es, Simon Bar-Jona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* 24

XVIII. 18. *Quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* 18

20. *Ubicumque fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ibi & ego ſum in medio eorum.* 30

XXII. 10. & ſeq. *Amice quomodo huc veniſti veſtem non habens nuptialem?* 42

13. *Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum, & ſtridor dentium.* 38

XXVI. 39. *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* 25

XXVII. 46. *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* 25

XXVIII. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti.* 28

JOAN. I. 4. & 5. *Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* 26

9. *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* 26

14. *Et vidimus gloriam ejus, gloriam tamquam Unigeniti à Patre* 26.

III. 18. *Qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* 25

V. 18. *Propter ea ergo quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolum ſolvebat ſabbatum; ſed &*

patrem

patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. 24
9. Omnia quæcumque Pater facit, eadem facit Filius ſimiliter. 24 25
21. Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ita & Filius quos vult vivificat. 24
23 Ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. 24
XVI. 8. Cum venerit Paraclitus, ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. 30
32. Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo. 24
38. Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me. 25
41. Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi. 24
44. Nemo venit ad me, niſi Pater meus, qui miſit me, attraxerit eum. 24
64. Spiritus eſt qui vivificat. 29
65 Ab initio autem ſciebat Jeſus quis eſſet eum traditurus, vel qui eſſent non credentes in eum. 29
VIII. 25. Principium, qui & loquor vobis. 27
X. 27. & 28. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego vitam æternam do illis. 29
11. Ego ſum Paſtor bonus. 30
30. Ego & Pater unum ſumus. 24 25
38. Ego in Patre, & Pater in me eſt. 24
XII. 10. Judæi ſuſcitatum Lazarum cupiebant occidere. 22
XIII. 16. Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnia, & ventura adnuntiabit vobis, 29
XIV. 1. Creditis in Deum, & in me credite. 24
6. Ego ſum via, veritas, & vita. 25
Ibid. Nemo venit ad Patrem niſi per me. 24
7. Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis, & à modo noſtis eum, & vidiſtis eum. 45
9. Philippe, qui videt me, videt & Patrem: quomodo tu dicis, Oſtende nobis Patrem? 24 25
13. Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, ego faciam; ut honorificetur Pater in Filio. 32
16. Alterum Paraclitum mittet vobis Pater. 31
28 Pater major me eſt. 25
XV. 4. Manete in me, & ego in vobis. 30
XVII. 10. Omnia mea tua ſunt, & tua mea. 24
ACT. V. 2. Anania, Quare ſatanas replevit cor tuum ut mentireris Spiritui-ſancto? 29
4. Non es mentitus hominibus, ſed Deo. 29
VII. 51. Vos ſemper Spiritui-ſancto reſtitiſtis, ſicut & Patres veſtri. 32
XIII. 2. Hæc dicit Spiritus-ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus quo vocavi eos. 31 19
4. Ipſi miſſi ab Spiritu-ſancto deſcenderunt Seleuciam. 31
XX. 28. Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus-ſanctus conſtituit epiſcopos. 31
XXI 11. Hæc dicit Spiritus ſanctus. 31
ROM. XII. 15. Gaudentibus collætari, & cum lugentibus lamentari. 47
1. COR. II. 10. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam altitudines Dei. 29
11. Sicut nemo ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus ejus, qui in ipſo eſt; ita nemo ſcit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei. 29
III. 16. Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? 30
V. 11. Cum nefariis nec cibum habere communem. 21
VI. 11. Abluti eſtis & juſtificati, & ſanctificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu-Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri. 31
20. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. 30
XII. 4. & 5. Diviſiones autem donatio-

Digitized by Google

nationum ſunt, idem autem Spiritus. Diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus : & diviſiones operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus &c. 28
xi. *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult.* 28
xiv. 24. & 25. *Si omnes prophetaverint, intret autem aliquis infidelis, aut idiota, convincitur ab omnibus, examinatur ab omnibus, occulta quoque cordis ejus manifeſta fiunt* [al. *ſunt*] ; *& tunc cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quia vere Deus in vobis eſt.* 32
ii. Cor. i. 3. & 4. *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis, qui nos conſolatur.* 31
vi. 16. *Habitabo in illis.* 30
xiii. 5. *An neſcitis quia Jeſus-Chriſtus eſt in vobis?* 30
13. *Gratia Domini Jeſu Chriſti, & caritas Dei, & communicatio ſancti Spiritus cum omnibus vobis.* 28 33
Gal. i. 1. *Paulus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum-Chriſtum, &* [alius codex, *ad*] *Deum Patrem.* 31
i. Tim. iv. 1. *Spiritus manifeſte dicit.* 31
vi. 13. *Teſtor in conſpectu Dei, qui vivificat omnia.* 29
ii. Tim. ii. 17. *Sermo eorum ſicut cancer ſerpit.* 21
Heb. i. 3. *Qui cum ſit ſplendor gloriæ,* [In cod. Comp. & in edit. Lorichii, ſemel, ſcilicet pag. 43. deeſt *gloriæ*] *& figura ſubſtantiæ ejus, gerens quoque omnia verbo virtutis ſuæ.* 23. 26
14. *Qui hereditatem capeſſuri ſunt æternæ ſalutis.* 48
i. Pet. i. 12. *Spiritu-ſancto miſſo de cælis. In quem concupiſcunt Angeli proſpicere.* 32
ii. 21. *Paſſus eſt, ut ſequatur veſtigia ejus.* 48
i. Joan. i. 54. *Quia Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* 26
ii. 1. *Hæc ſcribo vobis ut non peccetis; ſed & ſi quis peccaverit, Paraclitum habemus apud Patrem, Jeſum-Chriſtum juſtum.* 31
iv. 13. *Ex hoc ſcimus quia in nobis eſt, quia de Spiritu ſuo dedit nobis.* 30
v. 7. *Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus-ſanctus, & hi tres unum ſunt.* 29
20. *Ut ſimus in vero Filio ejus.* 25
Ibid. *Hic eſt Deus verus, & vita æterna.* 25
Apoc. xiii. 16. & 17. *Nulli licebit aliquid emere aut vendere, niſi qui habuerit characterem beſtiæ in fronte ſua, & in manu ſua.* 44

Digitized by Google

NOTÆ IN PASS. SS. MONACH.

NOTÆ

IN PASSIONEM SANCTORUM Monachorum, quæ habetur ſupra pag. 54.

Nota 1. DUCIBILIS. *Codices* 2. *Colb.* docibilis, *quibus favent editi Orthodoxographiæ & Lorichii, ubi,* docilis. *Codex Portarum habet* nocibilis. *Paullo inferius*, uno tempore. *aliquot editi habent* pro tempore.

n. 2. BISACUTUM. *Colb.* 1. biſactum. *Et infra pro* ſolis, *quidam habent* ſolum.

n. 3. PERMISERAT. *Colb.* 2. *cum Orthodox. & Lorichio*, promiſerat.

n. 4. DOMINICI. *Sic Rhenanus. Alii* Domini. *Colb.* 1. cæſpites Domini.

n. 5. SERVUS &c. *Port. & Notkerus in Martyrologio*, Servius, *Orthod. cum Lorichio*, Servus. *Et infra pro* Septimus, *Colb.* 1. *& Port. cum Notkero habent*, Septiminus. *Ado vero legit* Septimius. *Porro in recenſendis horum Martyrum nominibus*, Liberatus *nominatur poſt eos qui ſacris initiati erant, ob Ordinis reverentiam. Poſtea ſtatutum eſt, ut Abbates ſacris eſſent Ordinibus inſigniti. Obſerva item eos, qui aliquo Ordine inſigniti erant, emiſſo monachi nomine, hic titulo ſuæ dignitatis fuiſſe deſignatos. quæ erat Veterum conſuetudo. Hinc ſanctus Hieronymus, Beda Venerabilis, aliique viri ſancti, preſbyteri ſolummodo paſſim appellantur, quos tamen vere monachos fuiſſe conſtat. Unde Gennadius cap.* 59. Leporius adhuc monachus, poſtea preſbyter &c.

n. 6. CAPSENSIS &c. *Hæc urbs in Byzacena ſita erat, de qua, &* Vindemiali *beatiſſimo Pontifice, plura habes in Notis ad Notitiam infra inter Byzacenos num* 60.

n. 7. QUOD IN UNO &c. *Colb.* 1. *Lorich. & Orth.* quos in uno &c. *Alii* quod in... Trinitatis dignatus eſt &c. *nonnulli pro* quod, *habent* qui.

n. 8. ONERATI. *Aliquot codices habent* artati. *Et quidem ſic legit Ado, qui, in hujus Paſſionis compendio ſic habet*: crudelibus ferri ponderibus artati &c.

CLAMABANT. *Alii habent*, ſed & populus publica voce clamabat.

n. 9. PRETIO SUI &c. *Lorichius habet*, pretioſo ſanguine ſalutari.

CLAVATI &c. *Colb.* 1. *cum Chiſſetio*, clavatis potius feruntur quam ligatis. *At Lorichius cum Orthodox.* elevari potius feruntur quam ligari. *Ado habet, ſupra pag.* 51. manibus extenſis, & pedibus elevatis, lignis &c.

EXSTINGUEBATUR &c. *Duo Colb. cum Martin.* exſtinguebantur rogi globo flammarum. *Lorich. & Orthod.* ignei globi flammarum. *Chiſſletius & alii*, exſtinguebantur globi flammarum. *quod idem habet Ado.*

n. 10. BIGUÆ. *Sic & Ado in Martyrologio. Tamen Colb.* 2. *Port. Lorich. & Orthod. non habent* Biguæ. *& pro* contiguo. *Colb. duo, Port. Martin. cum Bignio, Rhenano, & Balduino habent* continuo. *Baſilicam Celerinæ memorat item Victor lib.* 1. *num.* 3. *& de ea vide Notam* 10. *in eumdem auctorem ſupra pag.* 63.

NO-

Notæ in Chron. Notæ in Chron.

NOTÆ

IN CHRONICON BREVE,

quod habetur ſupra pag. 59.

Nota. 1. ADMONITUS &c. *Codex ſancti Martini à Campis*, petitus à Chonorico; *& infra pro* proprietatem, *habet* rationem. *Porro totus ille articulus de ſancto Eugenio ex libro Gennadii de Scriptoribus eccleſiaſticis ad verbum deſcriptus eſt.*

n. 2. REGNAVIT. *Scilicet poſt patris ſui Theodoſii Magni mortem, qui obierat anno* CCCXCV. *Ipſe autem Arcadius anno* CCCCVIII. *vivere deſiit.*

n. 3. ANNIS XV. *Poſt fratris Arcadii obitum, nam Honorius jam antea ſimul cum illo regnaverat annis* XIII.

n. 4. EGRESSUS EST: *Romæ excidium ſub Alarico contigit anno vulgaris æræ* CCCCX. *quam aliqui anno ſequenti, ab Athaulfo Alarici fratre iterum expugnatam fuiſſe ac direptam fuiſſe volunt.*

n. 5. VII. HONORII anno. *Legendum eſt* Theodoſii, *Minoris ſcilicet. aut certe anni hic deſignati ab Arcadii Imp. obitu incipiendi ſunt. Gennadius qui eadem ferme verba habet in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis cap. 46. annum hujus ſancti Stephani reliquiarum Inventionis non exprimit, ſed eam* temporibus Honorii & Theodoſii auguſtorum *contigiſſe ſolummodo refert. Ceterum antiqua quæque monumenta, quæ ad hujus celebris Inventionis hiſtoriam pertinent, habes in Appendice tomi ſeptimi operum ſancti Auguſtini editionis Benedictinæ, poſt libros de civitate Dei.*

n. 6. XII. HONORII anno. *Hic ut ſuperius, aut lege Theodoſii, aut Honorii annos computa, ut nota præcedenti explicuimus.*

ÆTATIS XCI. *Hieronymo totidem annos tribuit Proſper in Chronico. Martyrologia antiqua fere ſæculum integrum ipſi tribuunt, utpote quæ nonageſimo octavo ætatis ſuæ anno cum menſibus aliquot completo ipſum deceſſiſſe memorant. Gennadius vero, ſeu quivis alius auctor ejuſdem ſancti Doctoris Vitæ à Mabillonio noſtro editæ tomo* IV. *veterum Analectorum, cum annos octoginta & octo natum è vita exceſſiſſe dicit. Hunc vero non adeo ſenem ad ſuperos abiiſſe contendit Baronius Cardinalis, ad annum 372. & 420. quem, ſi lubet, conſule.* n. 7.

AN XXVI. *Codex Martin.* anno vigeſimo ſexto. *& melius, quod de ejus ætate intelligendum eſt, quando ad Imperium pervenit. quod certe ex Idacio videtur deſumſiſſe, apud quem Theodoſius anno ſuæ ætatis vigeſimo ſexto Imperium acceniſſe dicitur.* n. 8.

ET GOTTORUM. *Vandalos, Alanoſque*, commiſtam ſecum habentes Gotthorum gentem *in Africam irrupiſſe, teſtis quoque eſt Poſſidius in Auguſtini Vita.* n. 9.

ANNOS XL. *Poſſidius Auguſtinum* annos ferme quadraginta *in clericatu tranſegiſſe ſcribit. Eum tamen anno ſacerdotii ſui trigeſimo ſexto obiiſſe contendit Baronius in eccleſiaſticis annalibus ad annum 430.* n. 10.

n. 11. IN EPISTOLA ad Leonem &c. *Hanc epiſtolam habes in editione ſancti Leonis Queſnelliana, poſt ſecundam epiſtolam ſancti Leonis;*

NOTÆ IN CHRON.

in vulgatis antea editionibus poſt 63.

n. 12. ANNIS VII. *ſcilicet ſimul. Nam Marcianus annos ſex cum aliquot menſibus regnavit, Valentinianus vero annos circiter triginta.*

n. 13. GERMANI. *Sanctiſſimi hujus eccleſiæ Gallicanæ luminis vitam fuſe deſcripſit Conſtantius ejus diſcipulus, quam habes apud Surium, die 31. Julii, qua ejus feſtivitas in antiquis & recentioribus faſtis Eccleſiæ recolitur. Sed præterea in veteri Martyrologio abbatię ſanctæ Mariæ de Quadraginta Canonicorum regularium Ordinis ſancti Auguſtini, quod olim monaſterii Reomaenſis in Burgundia fuiſſe videtur,* x. Kal. Octobris, *habetur:* In civitate Antiſiodoro adventus & exceptio corporis ſancti Germani epiſcopi, & confeſſoris ab Italia, *De ejus autem legatione plura habet Beda Venerabilis in Hiſtoria Anglorum libro* 1. *qui & in Martyrologio ſincero die prima Auguſti beatiſſimi hujus Pontificis feſtum recolit, ubi eumdem in Britanniam ſemel & iterum tranſmiſiſſe dicit. Lupum vero, Germani in eadem legatione collegam, iidem quoque auctores celebrarunt, ejuſque feſtum die* 29. *Julii eadem Martyrologia commemorant. Celebris etiam fuit Lupus ob ſervatam à furore Attilæ Hunnorum regis Gallias devaſtantis, Trecarum urbem, cui tunc præerat. Pluribus eumdem pontificem celebrat Sidonius Apollinaris, cui* parem *fuiſſe dicit* Anianum *Aurelianenſem epiſcopum, quod iſte etiam civitatem ſuam ab Attila obſeſſam tutatus fuiſſet. De Germani ſimul & Lupi in Britanniam itinere fuſius differit V. C. Henricus Noriſius libro* 2. *Hiſtoriæ Pelagianorum cap.* 12.

NOTÆ IN VICTOR. VITENS.

ANNIS XVII. *Mart.* decimo n. 14.
octavo. *Utrumque verum eſt. Nam Leo aliquot menſes ſupra annos* 17. *imperavit, & ſic decimo octavo imperii anno exſtinctus recte dicitur. Quæ porro de Calchedonenſi concilio hic narrantur, iiſdem prorſus verbis habentur apud Marcellinum & Victorem Tunnonenſem.*

NEC TAMEN &c. *Cod. Mart.* n. 15.
habet, nec tunc Catholicæ confeſſionis fidem eripere potuit.

ANNIS XVIII. *lege* XXVIII. n. 16.
annos quippe 27. *cum aliquot menſibus imperavit Anaſtaſius.*

VICESIMO. *Lege* nonageſimo n. 17.
ſexto, *ut habet Marcellini Chronicon, ex quo hic locus deſumtus eſt. Tyronis Chronicon ab exordio regis Geiſerici, uſque ad receptam à Beliſario Carthaginem, numerat annos* XCIII. *De hac re agemus in Commentario hiſtorico cap.* 12.

IN

Digitized by Google

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC.

NOTÆ

ET OBSERVATIONES
in Notitiam Eccleſiæ Africanæ.

NOTITIAM Africanæ eccleſiæ, ſuperius à nobis editam, ad manuſcriptos codices conferre non ſatis eſſe viſum eſt, niſi ea quoque notis, & obſervationibus illuſtraretur: ne nuda urbium opidorumve nomina lectoribus exhiberemus. Quapropter rem nemini ingratam me facturum eſſe exiſtimavi, ſi quæcumque ex antiquis monumentis, tam ſacris quam profanis, colligere licuit, huc proferrem, ad illuſtrandam Africæ geographiam ſacram. Hunc vero laborem eo libentiori animo ſuſcepi, quo nemo hactenus id operis aggreſſus eſt; tametſi non modo ſemel & iterum, ſed ſepius recuſa fuerit Notitia Africana, ex quo ab eruditiſſimo viro Jacobo Sirmundo è tenebris eruta, primam lucem aſpexit. Id quidem ſperare fecerat libri titulus, quem ſub Eccleſiæ Africanæ *nomine ab aliquot annis evulgavit vir clariſſimus Emmanuel Schelſtratus: ſed alio cogitationem vertit, nec de Epiſcopalibus Africæ urbibus illuſtrandis quidquam curaſſe viſus eſt.*

Rem porro arduam, viribuſque imparem meis à me ſuſceptam fuiſſe, etſi ante opus tentatum mihi non ſatis fuiſſet perſuaſum, ſane in ipſo operis decurſu omnino expertus ſum, adeoque incunctanter inceptum laborem abjeciſſem, niſi hunc virorum eruditorum, qui de Africanis urbibus egere, commentarii relevaſſent. Et quidem cum ex hominum doctorum diſcidiis ſemper aliquod reipublicæ litterariæ commodum accedat; id mihi contigiſſe non diffiteor ex controverſia, quę orta eſt inter eruditos viros Johannem Garnerium è Societate Jeſu præſbyterum, & Henricum de Noris Auguſtinianæ familiæ, Bibliothecæ Vaticanæ nuper à Beatiſſimo Pontifice Innocentio XII. præfectum. Hac enim occcaſione dum Noriſius Garnerii Notas in Inſcriptiones Epiſtolarum ſynodalium, quæ inter Auguſtinianas tunc erant XC. & XCI. *jam vero in nova editione Benedictina num.* CLXXV. & CLXXVI. *habentur, ſeverius vexat, multa non minus erudito quam ſubtili calamo de Africanis urbibus, abſtruſa prius & multis ambagibus involuta, explicuit & detexit. Haud minus utiles mihi fuere eruditæ obſervationes & notæ, quibus vir clariſſimus Stephanus. Baluzius Collationem Carthaginenſem, in tomo primo novæ Collectionis Conciliorum à ſe editam, illuſtravit. Alios viros eruditos qui mihi ſubſidio fuere, cum ſeſe opportuna obtulerit occaſio, ſuo loco abſque grati animi teſtificatione abire non permittam.*

Cæterum hic Lectorem monitum velim, me ſi quando plus æquo conjecturis indulgere videar, id ſemper in primis attendiſſe, ut in referendis urbium, opidorum, aut certe ipſorum hominum nominibus, ea ſemper, prout in manuſcriptis codicibus, aut ſaltem in editis habentur, repræſentarem: ratus unius litterulæ mutatione res aliquando ita perturbari, ut urbs una ex provincia in

al-

alteram provinciam transferatur, aut certe una conflatur ex duabus, aut alter dividatur in duas, aliaque id genus incommoda oriantur, quos in ſcopulos viros etiam eruditos aliquando incautos impegiſſe diffiteri non poſſumus. Sic, ut alia exempla prætermittam, Victor noſter ex Vitenſi factus eſt epiſcopus Uticenſis, ex Byzacena in Proconſularem provinciam translatus, & ex humili forte vico aut oppido cui præerat, in celebris Romanorum coloniæ ſedem evectus. Certe, quamvis hæc cautela in omnibus rebus adhibenda ſit, religioſius tamen in deſcribendis urbibus Africanis tenenda eſt: quippe cum, ut ait Plinius initio libri quinti, populorum vel oppidorum Africæ nomina vel maxime ſint ineffabilia, præterquam ipſorum linguis; ex pronuntiationis ſimilitudine, quæ in aliena lingua reperitur, vix ac ne vix quidem aliquid certi, erui poteſt.

ANNO SEXTO. Sic habet codex mſ. eccleſiæ Laudunenſis, ſed mendoſe. Certum quippe eſt ex Victore ceteriſque antiquis ſcriptoribus, edictum pro Epiſcoporum conventu, menſe Februario anni ſequentis apud Carthaginem habendo, datum fuiſſe XIII. Kalend. Junias, anno VII. regni Hunerici. Unde merito emendavit Chiffletius VIII. pro ſexto. *

AD PROVINCIAM

Proconſularem.

I. EUGENIUS CARTHAGINIENSIS, TAMALLENI. De Eugenio illuſtriſſimo Chriſti Confeſſore multa habes apud Victorem Vitenſem libro 2. & ſequentibus, & adhuc plura inferius in noſtro Commentario hiſtorico, capite 8. De Carthagine vero, quam Solinus Polyhiſtoris capite 30. alterum poſt Romam orbis terrarum decus appellat, plura congerere ſuperfluum eſſet: Nam, ut Saluſtii in libro de bello Jughurtino verbis utar, de Carthagine ſilere melius puto, quam pauca dicere. Ejus excidium paucis exponit Victor noſter libro 1. de quo plura dicemus in Commentario noſtro cap. 5. Loci autem, hic Tamallenum appellati, quo Eugenius exſul actus eſt, ſitum deſcribit Victor, libro 5. num. 11. quem Tamallumenſem civitatem fuiſſe numero ſequenti indicat, de qua urbe fuſius agemus infra, ubi de Tamallumenſi epiſcopo, inter Byzacenos num. 55.

2. FELIX ABARITANUS. Is ipſe videtur eſſe, qui apud Victorem libro 2. nu. 8. Felix Abbiritanus appellatur, in quem locum plura de urbe Abbir. obſervavimus. nota 79. ſupra pag 75. Abaritanam tamen provinciam memorat idem Victor lib. 1. nu. 4. & quidem à Proconſulari diverſam. Etenim ibidem Abaritanam, aliaſque provincias ſibi reſervaſſe dicitur Genſericus, exercitui ſuo Zeugitana ſeu Proconſulari dimiſſa. Et Plinius libro 16. cap. 36. Arundinem piſcatoriam Abaritanam ex Africa, tamquam ceteris præſtantiorem laudat. Caſtellum Aboritanum laudat Ortelius ex Victore, ut ait, Uticenſi; ſed cum Abaritanam urbem ex eodem Victore iſte auctor memoret, non unum & eumdem locum bis vocibus voluit deſignare. Haud tamen improbabile eſt Aboritanus hic in Notitia pro Abaritanus legendum eſſe. Habemus nempe Aboram urbem in Africa, quam ad Proconſularem provin-

Digitized by Google

vinclam pertinuiſſe certum eſt ex epiſtola ſynodica ejuſdem provinciæ epiſcoporum ad Paulum; Conſtantinopolitanum epiſcopum, quæ lecta fuit in concilio Lateranenſi contra Monothelitas ſub ſancto Martino, actione ſeu ſecretario 2. Huic enim ſubſcripſit Felix epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Aborenſis. *Præterea Carthaginenſi Collationi anno 411. in Donatiſtarum cauſa habitæ, cognitione 1. cap. 133. interfuit* Trifolius epiſcopus Aborenſis *catholicus. Denique apud Plinium lib. 5. cap. 4.* Aboriente opidum memoratur.

3 PAULUS SINNARENSIS. *Hic epiſcopus laudatur à Victore lib. 1. num. 9. ubi ſedes ejus varie in variis codicibus ſcribitur, ut obſervavimus in nota 30. ad hunc Victoris locum ſupra pag. 68.* Sinnarenſis *vero reſtituimus ex codice Laudunenſi, nam alias editi habebant* Sinuarenſis. *Noſtra autem lectio confirmatur ex Concilio quinto generali, cui ſubſcripſit* Victor epiſcopus municipii Sinna, provinciæ Proconſularis. *Ad utramque lectionem flecti poteſt ea quæ habetur in Collatione Carthag. ubi cap. 133. inter Catholicos antiſtites recenſetur* Stephanus epiſcopus plebis Sinnuaritenſis. *Aliqui tamen editi habent*, Simuaritenſis *& paullo poſt* Ad Sinuar. *Licet vetus codex, ut teſtatur vir eruditus Stephanus Baluzius, habeat* Ad Sinnar. *de qua voce vide infra inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes, num. 115.*

4 PIENSIS. *Hunc locum ex Halleri codice reperire non licuit apud Ortelium. Legendum fortaſſis* Picenſis. *Etenim in Tabulis Peutingerianis* Picus *memoratur. Habetur etiam inter Proconſularis provinciæ epiſcopos, qui Synodicæ ſupra n. 2. laudatæ ſubſcripſerunt,* Felix epiſcopus Parienſis, *an huc revocandus? Apud Polybium memoratur locus,* Prion *dictus, ubi Hamilcar Carthaginenſium dux Spendium, alioſque rebelles fudit & cepit.*

HIPPAZARITENSIS. *Mirum eſt quantum varient auctores in hujus urbis nomine deſcribendo, non ſolum diverſi, ſed etiam quandoque unus & idem. Apud Ptolomæum lib. 4. cap. 3.* Ἵππων Διάρρυτος *appellatur, quam urbem ſic à Græcis nominari obſervat Plinius libro 5. capit. 4.* propter aquarum irrigua. *Eodem cognomine deſignatur apud Pomponium Melam lib. 1. de ſitu orbis cap. 7. idque jure, ut probat Voſſius in Notis ad hunc Pomponii locum, contra Salmaſium, qui id inficiari auſus eſt contra omnium fere ſcriptorum fidem. Eadem porro civitas.* Hippozarrhatus *dicitur ab Antonino; & in Tabulis Peutingerianis* Ipponte - Diarito. *Apud Anonymum Ravennenſem Geographum, quem è Regiæ Bibliothecæ codice mſ. edidit noſter domnus Placidus Porcheron, lib. 3. num. 6. appellatur* Hippone zareſton *& lib. 5. num. 5.* Yppone-zareſtum. *Denique* Uticenſium, & Hippacritarum civitates *Carthagini vicinas paſſim laudat Polybius libro 3. Hiſtoriarum. Haud minus variant monumenta eccleſiaſtica, quam profana. In concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano, pro rebaptizandis hæreticis num. 72. ſententiam tulit* Martyr Petrus ab Hippone - Diarrhito, *cujus objectionem ſolvit Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 35. ubi eodem nomine civitas iſta deſignatur. quamquam in editis aliquot, & in omnibus manuſcriptis, ut noſtri in nova hujus Sancti operum editione obſervarunt, habeatur,* Hippone-zarito. *Ipſe tamen Auguſtinus lib. 16. de Civitate Dei cap. 8.* Hipponem - Diarrhitum *appellat. Epiſtolæ ſynodicæ Proconſularium antiſtitum in concilio Lateranenſi ſubſcripſit* Donatus gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Ipponizaritenſis. *Ejuſdem loci epiſcopus ex parte Donatiſtarum, nomine* Victor, *in Collatione Carthaginenſi cap. 133. ubi unus è Cuſtodibus Carthaginum conſtituitur,*

ap-

appellatur abſque addito epiſcopus Hipponienſis. *Sed cap.* 179. *dicitur* epiſcopus Hipponenſis-Diarrytorum. *& idem cap.* 139. *jam dictus fuerat adverſarius* Florentii epiſcopi eccleſiæ catholicæ Hippenſis-zaritorenſis, *ſive, ut emendat clariſſimus vir Stephanus Baluzius*, Hipponenſium-zaritorum. *Ex varia autem hujus nomenclaturæ ſcribendi ratione apud auctores antiquos, liquet omnino, quod jam non ſemel à viris eruditis obſervatum eſt, litteras* z *&* d *ſeu* di *promiſcue ab illis adhibitas fuiſſe. Quod compluribus exemplis, ſi neceſſarium eſſet, facile poſſet comprobari. Ea de re conſule ſi lubet Juſtellum in cap. 78. Codicis eccleſiæ Africanæ, Noriſium Hiſtoriæ Pelagianæ libro 2. cap. 3. & in Obſervationibus adverſus Garnerii Notas, Baluzium paſſim in Notis ad Collationem Carthaginenſem, potiſſimum in cap. 139. tomo 1. Collectionis novæ Conciliorum, & in cap. 6. Lactantii de mortibus perſecutorum; Johannem Harduinum in Notis ad Plinium; Garnerium, Chifflettium, alioſque paſſim auctores, quos fuſius recenſere non vacat. Denique etſi nemo neſciat alium præter hunc* Hipponem *fuiſſe, cognomento* Regium, *cui nempe præfuit Auguſtinus; non tamen erit inutile hic obſervaſſe, utramque hanc urbem à Strabone libro 17.* Hipponem regium *fuiſſe appellatam. De utraque Solinus in Polyhiſtore cap. 30.* Hipponem, Regium poſtea dictum, item Hipponem alterum, de interfluente freto, Diarrhiton nuncupatum nobiliſſima opida equites Græci condiderunt

6 GUNELENSIS. *Codex. Halleri apud Ortelium* Gunelmenſis. *urbs ſub utroque nomine æque mihi ignota.*

7 UZIALENSIS. *Sic uterque codex mſ. Editi autem habent* Uzalenſis, *& quidem melius: Celebris eſt apud Auguſtinum epiſtola 33. & alibi paſſim* Evodius Uzalenſis epiſcopus, *quem laudant omnia fere iſtius ævi ſacra monumenta. Hunc vero miratur Baluzius inter alios epiſcopos, qui Collationi Carthaginenſi anno* CCCCXI. *interfuerunt, non fuiſſe recenſitum; cum ex adverſo* Felix *ejuſdem urbis epiſcopus cap. 204. inter Donatiſtas comparuerit. Evodii, nomen, quod in laudatæ Collationis Cognitione 3. cap. 341. depravatum fuerat ex codice mſ. reſtituit idem Baluzius, ubi antea* Emædio, *ſeu* Ennodio *legebatur.* Muſtulus epiſcopus, *item* Uzalenſis, *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio. Uzalæ ſitum deſignat Auguſtinus lib. 22. de civitate Dei cap. 8. ubi urbem hanc Uticæ coloniæ proximam fuiſſe teſtatur.* Uzalitanum opidum Latinum *appellat Plinius lib. 5. cap. 4.*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

8 MEMBROSITANUS. *Codex Halleri apud Ortelium*, Membreſitanus. Membloſa & Membreſa, *ſeu potius* Membreſſa, *duæ ſunt ejuſdem fere nominis urbes in Africa, à ſe invicem diverſæ, ut invicte probat adverſus Garnerium Henricus Noriſius, in Animadverſionibus ad ejuſdem Garnerii Notas in Marium Mercatorem. Et quidem in Collatione Carthag. cap. 133 memoratur* Theaſius epiſcopus plebis Membloſitanæ, *qui* unitatem Eccleſiæ Catholicæ *apud ſe haberi teſtificatus eſt. Licet paullo antea recenſitus fuiſſet* Gennadius epiſcopus plebis Membreſſitanæ *catholicus, cui ex parte Donati cap. 198. opponitur* Reſtitutus. *Fateor hunc Reſtitutum in vulgatis editionibus* epiſcopum plebis Simingitenſis *appellari, ſed mendoſe, ut animadvertit eruditus Baluzius, qui eo loci verba aliquot inter anſulas adjecit, ut duos Reſtitutos, hic ex errore librariorum in unum conflatos, reſtitueret: unum ſcilicet Donatiſtam, Gennadii Membreſſitani adverſarium, alterum vero catholicum, Simingitenſem epiſcopum. Et quidem ille* Reſtitutus *alius non eſt ab eo* Reſtituto, *qui*

fer-

fervente inter Donatiſtas ſchiſmate in locum Salvii Membreſſitani *fuerat ordinatus, ut narrat Auguſtinus epiſtola* 108. *novæ editionis*. Salvius *autem ille in famoſa Bagajenſi ſynodo anno* CCCXCIV. *damnatus fuerat, de quo paſſim Auguſtinus in libris adverſus Donatiſtas, ubi varias ejus fortunas deſcribit. Utramque vero urbem*, Membreſſam *nempe &* Membloſam, *memorat, ni fallor, Anonymus Ravennenſis, apud quem libro tertio num.* 3. *habetur* Membriſca. *& numero ſequenti* Membrone. *Hæ ſunt etiam, ut puto, in Tabulis Peutingerianis* Membriſſa *&* Membione *Jam vero cum* Bonifacius, *hic in Notitia memoratus, in codice Laudunenſi & in editis* Membroſitanus *appelletur, quæ vox tam ex* Membloſa, *quam ex* Membreſa, *deduci poteſt, quod utrobique unica ſolummodo littera mutanda ſit: incertum relinquitur, cuinam ex duabus illis urbibus ille Antiſtes præfuerit. Baluzius quidem* Gennadium Membreſſitanum *epiſcopum, & paullo poſt* Theaſium Membloſitanum *in notis ad cap.* 133. *Collationis Carthaginenſis, provinciæ Proconſularis Antiſtitibus, ex Notitia, ut ait, Africana accenſet. Sed cum in ipſa Notitia unicus occurrat epiſcopus Membroſitanus, alteruter ſolummodo debebat ex hoc argumento Proconſularibus attribui. quamvis utramque hanc urbem ad Proconſularem Provinciam pertinuiſſe inficiari nolim. Verum ſi accurate deſcriptæ fuerunt ſchedæ, quas ex codice Halleri Ortelius acceperat, in quibus* Membreſitanus *habetur; Bonifacium Membreſſitanum fuiſſe epiſcopum potius crediderim, quam Membloſitanum. Nec obſtat quod nonnulli Membreſſam ad Numidiam pertinuiſſe exiſtimaverint: cum* Victorem epiſcopum eccleſiæ Membreſſitanæ *habeamus, qui inter ceteros Proconſularis provinciæ epiſcopos, ſynodicæ jam laudatæ ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, actione* 2. *&* Paſchaſius Membreſſitanus *item epiſcopus, interfuerit ſynodo Carthaginenſi ſub Bonifacio, anno* DXXV. *Quin &* Membreſa, *ut in codice Halleri, cum unica* ſ *ſcribitur in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano, in quo pro rebaptizandis hæreticis* Confeſſor Lucius à Membreſa *ſententiam dixit. Ejuſdem urbis, quam* Membriſſam *appellat, meminit Procopius libro* 2. *de Bello Vandalico, ubi eam Carthagine* trecentis & quinquaginta ſtadiis *diſtitiſſe ſcribit. Ipſam vero in Numidiæ & Proconſularis finibus ſitam fuiſſe ex Antonino liquet.*

9. Beneventensis. *Sic codex mſ. Laudunenſis cum vulgatis editionibus. Codex tamen Halleri apud Ortelium habet* Benenteſis. *Unde ſuſpicatur eruditus Baluzius in Notis ad caput* 128. *Collationis Carthaginenſis*, Beneventenſem *ſeu* Benentenſem *urbem, hic in Notitia memoratam, eam ipſam eſſe cui præerat* Adeodatus epiſcopus plebis Benecennenſis, *inter Catholicos antiſtites in Collationis capite laudato recenſitus. Jam antea Garnerius* Benecennenſis *pro* Beneventenſis *legendum eſſe cenſuerat; ſed hæc ſententia Henrico Noriſio non placuit, qui ea de cauſa Garnerium redarguit in Cenſura adverſus ipſius Notas in inſcriptionem epiſtolæ ſynodicæ Carthaginenſis concilii. Contendit quippe Noriſius, Benecennem & Beneventum duas fuiſſe in Africa urbes omnino diverſas: quarum priorem ex Collatione Carthaginenſi notam fuiſſe dicit: alteram vero non ſolum in Notitia, ſed etiam in percelebri concilio Arelatenſi, quod anno* CCCCXIV. *celebratum fuit, memorari. Et quidem huic ſynodo, inter alios antiſtites qui cum Cæciliano Carthaginenſi* ex Africa *convenerant, ſubſcripſit* Anaſtaſius epiſcopus de civitate Beneventina.

10. Utimmirensis. *In Collatione Carthag. cap.* 126. *memoratur* Severus epiſcopus plebis Utimari,

Digitized by Google

an huc revocandus? Porro ſæpe laudatus Baluzius pro Utimmirenſis, *legendum cenſet* Utimminenſis, *cui loco præfuiſſe putat* Octavium epiſcopum plebis Utimmenſis, *in Collatione cap.* 133. *memoratum. Huic ſententiæ favet codex Halleri, in quo pro* Utimmirenſis, *ut obſervavit Ortelius, legitur* Utimienſis. *Sed forte non advertit vir eruditus, urbem Utimmirenſem, hic in Notitia memoratam, jam ab eo cum* Utmenſi *conjunctam fuiſſe. Nam cap.* 126. *dictæ Collationis, ubi antea legebatur* Timianus epiſcopus plebis Utinenſis, *cum* Felice *ejus adverſario, pro* Utinenſis *reſtituit* Utmenſis, *eo quod inferius, capite ſcilicet* 133. Iſaac epiſcopus Utinenſis *catholicus cum* Feliciano. *Donatiſta recenſeretur; & in Notis ad hunc locum infert* Utmam *ad Proconſularem provinciam pertinuiſſe, quod epiſcopus in Notitia vulgata* Utimmirenſis *dictus, in codice Halleri, quo uſus eſt Ortelius,* Utimienſis *appellatus, occurrat. Verum cum hæc quaſi ſubdubitando ille dixerit, nihil aliud voluiſſe videtur quam ſuas conjecturas in medium proferre, ut quiſque poſtea, quod ſibi melius viſum fuerit, amplecti poſſit. Ceterum Leo Allatius, & Henricus Noriſius, duas urbes* Utinas *in Africa admittunt, ex quibus alterutra cum adſpiratione* Uthina *ſcribi debet. Deinde veteres Collationis editiones Octavium,* epiſcopum plebis, *non* Utimmenſis, *ſed* Utinunenſis *appellant; & cap.* 198. Bonifacius *ejus ex parte Donati adverſarius,* Utunnenſis epiſcopus *dicitur. Præferenda tamen videtur Baluzii lectio quæ habet* Utimmenſis.

11. PUPPITANUS. *In Collatione Carthaginenſi cap.* 126. *inter Patres catholicos recenſitus fuit* Pannonius epiſcopus plebis Puppitenſis. *Et* Fortunatus epiſcopus plebis Puppitanæ *interfuit Carthaginenſi ſynodo, quæ ſub Bonifacio anno* DXXV. *celebrata fuit. Primus omnium epiſtolæ ſynodicæ Proconſularium, ſæpius jam memoratæ, ſubſcripſit* Gulotus epiſcopus Puppitanus. *Sic & in pleriſque aliis conciliis & monumentis eccleſiaſticis paſſim occurrit epiſcopus* Puppitanus, *aut* eccleſiæ Puppitanæ. *Tamen Antoninus urbem hanc* Putput *in Itinerario appellat. Dicitur in Tabulis Peutingerianis* Pudput. *Anonymus Ravennas lib.* 5. *num.* 5. *habet* Pulpu. *quam lectionem confirmat noſter Placidus Porcheron ex Priſciani libro ſexto de partibus orationis, ubi hæc Titi Livii verba ex libro* 113. *ut obſervat Ortelius, deperdito, laudat iſte auctor.* Et ipſe circa Pulpud oram tuebatur.

REPARATUS PUPPIANENSIS. 12.
Is ipſe dedicavit monaſterium in Byzacena provincia, pro cujus aſſerenda libertate Petrus abbas tantopere deſudavit in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio: cui concilio ſubſcripſit Reparati ſucceſſor Gaudiotus epiſcopus plebis Pupianenſis. *Huc quoque revocandus eſt* Bonifacius epiſcopus Pappianenſis, *qui Synodicæ Proconſularium antiſtitum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino lectæ ſubſcripſit. His omnibus antiquior fuit* Victor ſenex Puppianenſis, *laudatus in concilio Carthaginenſi ſub Aurelio anno* CCCXCVII. *cujus concilii canones in Codice eccleſiæ Africanæ referuntur à Juſtello pag.* 246. *In Concilio autem quod ſub Genethlio in eadem urbe habitum fuit,* Victor Pupputanenſis *dicitur in quibuſdam codicibus, in aliis vero* Puppianenſis. *Vide tom.* 2. *Concil. editionis Labbei col.* 1158. & 1828.

ARADITANUS. *Sic uterque codex mſ. cum editis. Hunc Ortelius ſic dictum fuiſſe ſuſpicatur* ab Aradi Sardiniæ, quam, *inquit,* inſulam Victor ſub Africæ diœceſi *computat. Sed fallitur vir eruditus. Sardiniæ quidem epiſcopi tunc temporis ex Africana diœceſi erant, ſed inferius ſeorſim recenſentur; nec unquam ad Proconſula-* 13.

ſularem provinciam pertinuerunt. Concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno DXXV. *habitæ adſuit* Æmilianus epiſcopus plebis Araditanæ. *Occurrunt paſſim in Orientalibus ſynodis epiſcopi* Aradi; *ſed iſti ex Phœnicia fuerunt.*

14. THELENSIS. *Eidem urbi præfuit* Bonifacius epiſcopus Telenſis, *qui epiſtolæ Synodicæ, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino laudatæ, inter antiſtites Proconſularis provinciæ ſubſcripſit.* Natalicus epiſcopus Telenſis *Donatiſta interfuit concilio Cabarſuſſitano; jam quippe inter omnes viros eruditos conſtat ſic iſtud concilium appellari debere, quod antea editi* Cavernenſe *dicebant, cujus occaſione confinxerant nonnulli* Cavernas-Suſis, *locum Carthagini propinquum. De hac re vide Baluzium in nova Canonum Collectione col.* 95. & 256. *alioſque paſſim auctores. Ceterum* Felix Telenſis *ex eadem Donatiſtarum ſecta Collationi Carthag. interfuit cap.* 208. *quo ex loco Balluzius argumentum deducit ad probandum* Telam & Zelam, *duas fuiſſe in Africa urbes à ſe invicem diverſas. Nam in eadem Collatione cap.* 136. Natalicus *Donatiſta adverſarius eſſe dicitur* Donatiani epiſcopi plebis Zellenſis *catholici. & rurſus cap.* 163. *idem* Natalicus epiſcopus Zellenſis *inter Donatiſtas comparuit. In hac itaque ſententia dicendum eſt* Felicem *ſucceſſiſſe Natalico, qui Cabarſuſſitanæ ſynodo ſubſcripſit, à quo diverſus fuerit* Natalicus, *qui hic in Collatione memoratur. Denique celebris eſt ſynodus* Telenſis *ſive* Zellenſis, *ob controverſias de ejus ſinceritate aut falſitate hoc ſæculo commotas.*

15. MULLITANUS. *Interfuit Collationi Carthaginenſi cap.* 133. Candorius epiſcopus plebis Mullitanæ, *cum* Marcellino *Donatiſta ſuo adverſario, qui & cap.* 198. *memoratur.* Segetius *ejuſdem urbis antiſtes, poſt reſtitutam eccleſiæ Africanæ pacem, ſubſcripſit ſynodo Carthaginenſi ſub Bonifacio habitæ anno* DXXV.

16. DUASSEDEMSAI. *ſic uterque codex mſ. cum editis. Garnerius legit* Duaſſendelmai. *Sed ex proprio marte. Nec felicius cenſuit ea voce* Dioniſianam *urbem deſignari, cum infra inter Byzacenæ provinciæ urbes, quæ epiſcopis erant deſtitutæ, memoretur* Dionyſiana. *Noriſius vero in obſervationibus adverſus eumdem Garnerium hic deſignari putat ſedem* Aſſenemſalenſem, *cujus epiſcopus ex parte Donati* Fortunatianus Aſſenemſalenſis, *ſeu potius, ut habet editio Baluziana,* à Senemſalis *interfuit Collationi Carthag. cap.* 201. *Et in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, inter Proconſulares recenſetur* Patronianus Senemſalenſis, *& in ſynodo Lateranenſi ſub ſancto Martino* Julianus Senepſalitanarum. *quibus vocibus eamdem urbem deſignari cenſet vir eruditus. Verum rem, ut quidem mihi videtur poſt Holſtenium acu tetigit Baluzius, in emendandis veteribus monumentis ſagaciſſimus, qui hic legendum eſſe monet,* Duas-Senemſal. *id eſt* duarum Senemſalenſium. *Sic* Julianus *ſupra memoratus, in laudato Lateranenſi concilio ſubſcripſit Proconſularium epiſtolæ ſynodicæ ad Paulum Conſtantinopolitanum datæ, ſub hac formula,* Julianus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ duarum Senepſalitanarum, *ſeu potius,* Senemſalitanarum. *Duplex igitur erat, uti videtur, locus ejuſdem nominis, unicum habens epiſcopum, qui hac de cauſa quandoque* Senemſalitanus *dicebatur, aliàs vero* duarum Senemſalitanarum, *ut hic in Notitia, aliquando etiam* à Senemſalis, *uti ſupra obſervavimus ex Collatione Carthaginenſi. Alia porro fuit ejuſdem pæne nominis urbs in Proconſulari, cui præfuit* Felix Selemſelitanus, *in concilio Carthaginenſi ſub Genethlio memoratus. De quo & Gratianus loquitur* 16. q. 1. c. Felix, *uti monet Baluzius in notis ad cap* 201. *Collationis Carthag.*

caſione Creſconii epiſcopi Silemſilenſis, *ex Donatiſtarum ſecta, qui ibidem memoratur.*

17. Miſsuensis. Miſſuam *memorant Antoninus in Itinerario, & Anonymus Ravennas lib. 5. At Tabulæ Peutinger. Plin lib. 5. cap. 4. & alii auctores hanc urbem* Mituam *appellant, Ptolemæus vero* Niſuam. Miſſuam Carthaginenſium navale *appellat Procopius lib. 2. de Bello Vandalico.* Servuſdei epiſcopus Miſſuenſis *ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* dxxv. *Habetur & inferius num.* 49. Muzua.

18. Lapdensis. *Ejuſdem loci videtur fuiſſe* Rufinus epiſcopus Labdenſis *ex parte Donati in Collatione cap.* 198 *memoratus.* Victor *item* Lapdenſis *epiſcopus interfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio. Et infra inter antiſtites Mauritaniæ Cæſarienſis.*, Reſtitutus Lapidienſis epiſcopus. *num.* 61.

19. Assuritanus. *In concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano, pro rebaptizandis hæreticis ſententiam tulit num.* 68. Confeſſor Victor ab Aſſuris. *Et idem Cyprianus* Epicteto fratri, *id eſt epiſcopo, ni fallor*, & plebi apud Aſſuras conſiſtenti *ſcripſit epiſtolam, quæ eſt in nova editione nu.* 65. *Eidem urbi præfuit* Evangelus epiſcopus eccleſiæ Aſſuritanæ, *in concilio Carthaginenſi ſub Aurelio memoratus in Codice canonum eccleſiæ Africanæ, apud Juſtellum pag.* 346. *qui & affuit Collationi Carthag. cap.* 120. *Porro* Prætextatus epiſcopus Aſſuritanus *Donatiſta ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano anno* cccxciii. *& anno ſequenti in Bagaienſi ſynodo è ſede ſua dejectus eſt.* Rogati, *quem iidem Donatiſtæ Prætextato ſubrogaverant, meminit ſanctus Auguſtinus libro* 3. *contra Creſconium cap.* 56. *cui poſtea ad unitatem Catholicam converſo, ut idem ſanctus Doctor narrat in libro de geſtis cum Emerito nu.* 9. *Circumcelliones manus & linguam præciderunt.* Aſſuras *haud ſemel memorat Antoninus in Itinerario, quam urbem* Aſſutus *Ptolemæus appellat, Tabulæ Peutingerianæ* Aſſures. *Eamdem porro urbem eſſe* opidum Azuritanum, *ſeu, ut alii codices habent,* Abſuritanum *à Plinio lib.* 5. *cap.* 4. *laudatum, vult Harduinus, cui favet Synodica Proconſularium in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino: ipſi enim ſubſcripſit* Victorinus epiſcopus *eccleſiæ* Auziritanæ. *Tamen præter* Evangelum Aſſuritanum *epiſcopum, quem ſupra diximus in Collatione Carthaginenſi inter Catholicos comparuiſſe cap.* 120. Victor epiſcopus Azureſis *catholicus interlocutus eſt capite* 187. *Sed necdum hunc ſolvit Baluzius, qui obſervat, Victorem iſtum Cognitione* 2. *cap.* 15. Ajurenſem *epiſcopum appellari. Et quidem cum cap.* 187. *laudato Victor affirmet ſe in urbe Rotarienſi eccleſiam habere, ad Numidiam videtur pertinuiſſe.* Felix *quippe* à Rotario, *apud Optatum libro* 1. *memoratus, ex Numidis erat. Vide infra* Servium Arſuritanum *inter Byzacenæ provinciæ epiſcopos num.* 67.

Urcitanus. *Codex Halleri apud Ortelium habet* Uracitanus. *Et apud Victorem libro* 1. *num.* 3. *laudatur* Manſuetus Uricitanus, *qui jubente Genſerico rege* in porta incenſus eſt Fornitana: *cujus occaſione plura de hac urbe obſervavimus in nota ad hunc locum, ſupra pag.* 64. *nu.* 12. *Ejuſdem urbis epiſcopum fuiſſe cenſet Baluzius* Bonifacium Urugitanum, *qui ex Donati parte Collationi Carthaginenſi interfuit cap.* 187. 20.

Tennonensis. Optatus epiſcopus Tonnonenſis *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, anno* dxxv. *ſed celebrior fuit* Victor *ejuſdem urbis antiſtes, Chronici, quod ſub ejus nomine vulgatum eſt, auctor. Is pro tribus Capitulorum defenſione cum aliis Africanis epiſcopis, imperante Juſtiniano, exſilium aliaque graviora incommoda pertulit, ut ipſemet in laudato Chronico atteſtatur.* 21.

Uti-

22. Uticensis. Urbes Utica & Carthago, *inquit Pomponius Mela libro* 1. *cap.* 7. ambæ inclitæ, ambæ à Phœnicibus conditæ: illa fato Catonis inſignis, hæc ſuo. *Uticam* altera veluti Africæ clauſtra *appellat Florus libro* 4. *cap.* 2. Morte Catonis nobilem *Plinius libro* 5. *cap.* 4. *quam haud procul Carthagine diſtitiſſe ex Antonini Itinerario, Tabulis Peutingerianis, Polybio, aliiſque auctoribus facile colligi poteſt*. Victor epiſcopus Uticenſis *cum* Gedalio *Donatiſta ipſius adverſario interfuit Collationi Carthaginenſi capite* 128. *Plura de hac urbe, apud ſacros ſimul & profanos ſcriptores celebri, congerere ſuperfluum eſſet.*

23. Migirpensis. *In concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano, ſecundus pro rebaptizandis hæreticis ſententiam dixit* Primus à Miſgirpa, *ſeu potius, ut obſervat editor Oxonienſis*, Felix *eo nomine* primus à Miſgirpa. *non enim aliter quam* Felix à Migirpa *ab Auguſtino appellatur, præſertim libro* 6. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 6. *ubi illius objectiones ſolvit. Videſis quæ ad hunc locum noſtri in notis obſervarunt.* Victor epiſcopus plebis Migirpenſis *catholicus eum* Glorioſo *ſuo adverſario comparuit in Collatione Carthaginenſi cap.* 126. *Sed & idem Glorioſus iterum cap.* 198. *inter Donatiſtas recenſitur fuit. Habemus &* Titum *ſeu* Tutum Migirpenſem epiſcopum, *qui concilio Carthaginenſi ſub Aurelio interfuit anno* CCCXCVII. *apud Juſtellum in Codice canonum eccleſiæ Africanæ pag.* 346.

24. Gisipensis. *In Collatione Carthaginenſi cap.* 233. *recenſitus fuit inter Catholicos Patres* Januarius epiſcopus eccleſiæ Giſipenſis majoris, *qui nullum adverſus ſe Donatiſtam habebat. An vero ex hoc loco colligi poſſit duas fuiſſe in Africa civitates, quarum una majoris additamento ab altera diſcerneretur, affirmare non auſim. præſertim quod nullum ejus rei argumentum in monumentis antiquis mihi occurrat.* Redemtus Giſipenſis *interfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *celebrato; & epiſtolæ ſynodali Proconſularium Patrum ad Paulum Conſtantinopolitanum epiſcopum, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino laudatæ, ſubſcripſit* Melloſus epiſcopus eccleſiæ Giſipenſis. *Cave autem ne Giſipenſem urbem cum Gineſitenſi confundas cum Garnerio, qui gravem inde Noriſii cenſuram incurrit.*

25. Uzitensis. *Noriſius hic legendum putat*, Ucitenſis, *ab* Uci *urbe, quæ duplex erat ejus nominis in Africa, ut ex Plinio obſervavimus in nota* 12. *ad Victorem Vitenſem. Erat tamen in Africa* opidum Uzita *dictum, quod laudat Hirtius in libro de Bello Africano, & Dio Caſſius lib.* 43. *At opidum iſtud ad Byzacenam pertinuiſſe contendit Noriſius, idque ex ipſius Hirtii verbis poſſe evinci putat. Ibi enim Uzita dicitur à portu Leptiparvæ* millia ſex paſſuum *abfuiſſe. Leptis autem erat in Byzacena ſupra Adrumetum verſus Tripolim millia paſſuum decem & octo, ut teſtatur Antoninus in Itinerario, proindeque longius à Proconſulari diſſita, quam ut ei provinciæ attribui poſſit. Huic etiam ſententiæ favet Ptolemæus, qui libro* 4. *cap.* 3. *inter urbes, quæ* ſub Adrumeto *erant*, Uzitam *commemorat. Quis autem neſcit Adrumetum ad Byzacenam pertinuiſſe? Ceterum Baluzius Uzitenſi huic urbi in Notitia recenſitæ præfuiſſe putat* Paulum epiſcopum plebis Uzittarenſis, *qui in Collatione Carthaginenſi cap.* 128. *cum aliis Catholicis Patribus comparuit.*

26. Exitziosus Verensis. *Editi* Exitioſus. *Porro huic ſedi ſuſpicatur Baluzius præfuiſſe* Vitalem epiſcopum Ucrenſem, *qui in Collatione Carthaginenſi capit.* 208. *inter Donatiſtas memoratur. Certe in Collationis editionibus, quæ Baluzianam præceſſerunt,* Vitalis *iſte, non* Ucrenſis *appella-*

latur, ſed Vitenſis. *Et quidem in Tabulis Peutingerianis habetur* Veri, *quem locum Anonymus Ravennas libro 3. num. 5.* Verim *nominat*. Quodvultdeus epiſcopus Verenſis *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi anno* CCCCXIX. *ſub Aurelio; ſed his antiquior eſt* Vitalis epiſcopus de civitate Verenſium, *qui cum Cæciliano, aliiſque antiſtitibus ad concilium Arelatenſe primum* ex Africa *advenit*.

27. CRESCES CICSITANUS. *Editi* Creſcens. *In Collatione Carthaginenſi cap. 209. inter Donatiſtas comparuit* Flavolus epiſcopus Ciſſitanus. *cum jam paullo ſuperius, cap. ſcilicet* 206. Quovultdeus epiſcopus Ceſſitanus *ex eadem ſecta recenſitus fuiſſet, qui tamen Quodvultdeus in aliis editionibus, quæ ſcilicet Baluzianam præceſſerunt*, Ciſſitenſis, *& in Labbeana cap.* 207. Geſſitenſis *appellabatur. Alteruter fortaſſis ex his duobus Ciſſitanam ſedem hic in Notitia memoratam occupavit. An vero alter ad Mauritaniam, in qua provincia etiam Ciſſitana civitas infra num. 107. habetur, pertinuerit, incertum eſt. Suſpicatur Baluzius Flavoſum in Quodvultdei, qui in itinere defunctus fuerat, locum à Donatiſtis ſubſtitutum fuiſſe, quod tamen, etiam ipſimet Baluzio difficile videtur, ob hoc potiſſimum quod amborum iſtorum epiſcoporum nomina, uno & eodem die in Collatione recitata fuerint, nihil ad* Flavoſi Ciſſitani epiſcopi *nomen dicentibus Catholicis, qui paullo ante, cum Quodvuldeus jam defunctus recenſeretur, gravem controverſiam ea occaſione adverſus Donatiſtas commoverant. Ceterum in concilio Carthaginenſi ſub Grato laudatur* Elpidoforus Cuiſitanus, *qui huc poſſet revocari niſi aliunde eo loci* Cuiculitanus *legi debere nobis conſtaret. Vide infra inter Numidas num.* 10.

28. BOLITANUS. *Ptolemæus inter alias urbes, quas libro 4. cap. 3.* ſub Carthagine *fuiſſe commemorat.* Vol *ſecundam recenſet. Huic præfuit* Criſpulus epiſcopus eccleſiæ Volitanæ, *qui cum* Quodvultdeo *Donatiſta ipſius adverſario, Collationi Carthaginenſi interfuit cap.* 128. Quodvultdeus *item comparuit cap. 208. In quem locum U. C. Stephanus Baluzius emendat, quæ ad caput 128. de Volitana plebe dixerat, quam ſcilicet eo loci cum* Volis *Mauritaniæ Tingitanæ populis lapſu calami confuderat. Monet idem vir eruditus in caput 135. Volitanam urbem à Vallitana diſtinguendam eſſe. Ceterum Notitiæ lectio confirmari poteſt ex Vita ſancti Ambroſii capite ultimo, ubi Paulinus* Muranum epiſcopum Bolitanum *laudat. Bolitanos Martyres in Africa celebres fuiſſe ex Auguſtino patet, qui in eorum natali die ſermonem habuit* in baſilica Gratiani. *Is eſt ſermo 13. de Verbis Apoſtoli.* Sanctorum Volitanorum *memoria celebratur in vetuſtiſſimo Carthaginenſi Kalendario, die* XVI. Kalend. Novembris.

CARPITANUS. Carpis *à Ptolemæo memoratur lib. 4. cap. 3. Hanc urbem Plinius appellat* Carpi. Carpos *vero memorat Optatus Milevitanus libro 2. adverſus Parmenianum.* Secundinus à Carpis *cenſuit hæreticos eſſe rebaptizandos, in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano num. 24. cui reſpondet ſanctus Auguſtinus libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 31.* Antonius epiſcopus plebis Carpitanæ, *cum ſuo adverſario ex parte Donati, nomine* Veratiano, *recenſitus eſt in Collatione Carthaginenſi cap. 126. Idem* Veratianus *cap. 223. inter cuſtodes Tabularum ex ſecta Donatiſtarum computatus eſt. Penthadius Antonii ſucceſſor,* epiſcopus eccleſiæ Carpitanæ *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi, quod ſub Aurelio anno* CCCCXIX. *celebratum fuit.* Venetius *item* Carpitanus *epiſcopus ſæculo ſequenti concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio interfuit. Denique inter alios Proconſularis provinciæ epiſcopos,* 29.

qui

qui ſynodicæ ſubſcripſerunt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, actione 2. memoratur Baſſus epiſcopus eccleſiæ Capitanæ.

30. MAXULITANUS. Maxulam habent Tabulæ Peutingerianæ. Ptolemæus vero lib. 4. cap. 3. Maxulam commemorat, & paullo inferius inter eas urbes, quæ ſub Carthagine erant, Maxulam-veterem omnium primam recenſet. Maxulam coloniam appellat Plinius libro 5. cap. 4. Porro in concilio Carthaginenſi ſub Genethlio Numidius Maſſylitanus memoratur capitulo 6. quod eſt in Codice Africanæ eccleſiæ cap. 8. At in Collatione Carthaginenſi capite 112. comparuit item Numidius epiſcopus eccleſiæ Catholicæ Maxulitanæ, ſimul cum Felice ipſius adverſario ex ſecta Donatiſtarum. Denique alius Numidius ejuſdem urbis antiſtes concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, anno DXXV. ſubſcripſit. Sanctorum Maxulitanorum feſtivitas in veteri Kalendario Carthaginenſi celebratur die XI. Kal. Auguſti. De iis duos habemus ſancti Auguſtini ſermones, qui de ſanctis martyribus Maſſylitanis inſcribuntur.

31. BONUSTENSIS. Inter Catholicos Patres, qui ad Collationem Carthaginenſem convenere, memoratur capite 133. Rufinianus epiſcopus Bonuſtenſis.

32. TINNISENSIS. In Tabulis Peutingerianis occurrit Tuniſa, fortaſſis pro Tuniſa. Tumiſſam & Tunizam memorat Anonymus Ravennas libro 3. num. 6. Ptolemæus lib. 4. cap. 3. Thiniſſam laudat, & inter urbes, quæ ſub Carthagine erant Therniſan & Uthinam. Præcedenti autem capite jam Teniſſam memoraverat, ſed in Cæſarienſi Mauritania. Tunes celebris eſt apud Polybium, cujus ſitum libro 14. deſcribit his verbis: Tunes Carthagine abeſt ſtadia ferme 120. ..... ex omni ferme parte Carthaginis poteſt conſpici. Hanc urbem ex Carthaginis ruinis creviſſe veri ſimile eſt, etiamnunc regni, ſeu potius reipublicæ ipſi cognominis caput. Sextilianus Tunicienſis ſeu Tunienſis epiſcopus, vices egit Primoſi epiſcopi Carthaginis in concilio V. Generali. Suſpicatur Baluzius Tinniſenſi urbi, hic in Notitia memoratæ, præfuiſſe Valerium epiſcopum plebis Utiniſienſis, in Collatione Carthaginenſi capite 126. inter Orthodoxos patres recenſitum. Editiones tamen, quæ Baluzianam præceſſere, habent Utinicenſis. Sed hæc varietas lectionis viri eruditi ſententiæ non adverſatur, ſi quidem & codex Hilleri in Notitia pro Tinniſenſis, habebat Tinicenſis, ut ex Ortelio colligitur, qui Tiniciam ex Victore mſ. codicis Hilleri laudat. Ceterum in jam laudata Collatione capite 180. inter Donatiſtas comparuit Colonicus epiſcopus Thiniſſenſis, ubi Baluzius legendum eſſe cenſet Thiniſſenſis. Sed hinc ſedem ad Numidiam revocari debere arbitratur cum Baronio. Denique in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano inter rebaptizantes num. 29. ſententiam pronuntiavit Confeſſor Venantius à Tiniſa, cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas capit. 13.

CULSITANUS, ſeu potius Culuſitanus. Nicaſius quippe Culuſitanus memoratur in concilio Carthaginenſi ſub Grato. Celebris fuit Vincentius epiſcopus eccleſiæ Culuſitanæ, qui fuit unus è ſeptem Catholicis epiſcopis, qui in Collatione Carthaginenſi electi ſunt, pro tuenda Eccleſiæ Catholicæ cauſa adverſus ſchiſmaticos Donatiſtas; recenſitus quoque inter ceteros Patres cap. 138. Idem antiſtes interfuit concilio Carthaginenſi ſub Aurelio, quod anno CCCCXIX. celebratum fuit, ut patet tum ex editione Labbeana, tum etiam ex codice Canonum eccleſiæ Africanæ. Is idem ipſe eſt qui à Paulino laudatur in Vita ſancti Ambroſii capite ultimo, quamvis ibi in editis epiſcopus Coloſſitanus appelletur, contra 33.

omnium

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. PROCONS.

omnium fere mſſ. codicum fidem, qui, ut teſtantur noſtri in nova ſancti hujus Doctoris operum editione, habent Culuſitanus, quod tamen nec ipſi emendaverunt. Sæculo ſequenti Marcianus epiſcopus plebis Culuſitanæ interfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno DXXV. Denique ſynodicæ epiſcoporum Proconſularium, quæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. recitata fuit ſubſcripſit Petrus gratia Dei epiſcopus eccleſiæ Culcitanenſis. Urbem tamen Culucitanam à Culuſitana diſtinguendam eſſe contendit Noriſius adverſus Garnerium. Nam Antoninus in Itinerario, & Tabulæ Peutingerianæ Culucitanas in media Numidia locant, cum tamen certum ſit ex omnibus teſtimoniis quæ ſupra laudavimus, Culuſitam ad Proconſularem pertinuiſſe. Culuciam memorat Anonymus Ravennas libro 5. num. 4. Nec immorari licet refellendo alteri Garnerii errato, qui eamdem Culuſitanam urbem cum Curobitenſi confundit. Ex his quippe quæ inferius de Curubi dicemus nu. 36. patebit has omnino diverſas fuiſſe. Denique Culuſ..anam civitatem laudat Victor Vitenſis libro 5. num. 3. in qua tot Martyres ac Confeſſores ſub Vandalica perſecutione floruerunt, ut impoſſibile fuerit eos, homini ſupputare. Præ ceteris laudat Victoriam matronam illuſtrem, de qua vide notam 165. in hunc Auctorem.

34. BULLENSIS. Ceuſeſſoe Therapius à Bulla tulit ſententiam adverſus hæreticorum baptiſma in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano. num. 61. cujus argumento reſpondet Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 25. Huc forte revocandus quoque eſt Victor Bulnenſis qui Synodali epiſtolæ Proconſularis provinciæ epiſcoporum jam ſæpius laudatæ ſubſcripſit, ut videre eſt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. Bulæ campum ſemel & iterum memorat Pocopius libro 1. de Bello Vandalico, qui erat in itinere verſus Numidiam. Campi Bullenſis meminit quoque ſanctus Auguſtinus epiſtola 65. Vide inferius nu. 50. Bullenſis-regioe.

35. NEAPOLITANUS. Omnium poſtremus Junius à Neapoli pro rebaptizandis hæreticis ſententiam dixit, in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano. Fortunatianus Neapolitanus epiſcopus ſubſcripſit concilio Carthaginenſi, quod anno CCCCXIX. ſub Aurelio celebratum fuit; idemque interfuit Collationi Carthaginenſi capite 126. cum Ampelio Donatiſta ipſius adverſario, qui Ampelius iterum capite 206. inter ejuſdem ſectæ epiſcopos recenſitus eſt. De hac urbe agunt Hirtius in libro de bello Africano, Pomponius Mela, aliique auctores, quam Tabulæ Peutingerianæ mediam fere inter Clypeam & Pudput locant. Conſentit Antoninus in Itinerario, ubi Putput, Curubis, Neapolis, Clypea. Ceterum Ptolemæus Neapolim coloniam appellat liberum opidum Plinius. Aliæ erant in aliis provinciis urbes, Neapolis dictæ.

36. CURBITANUS. Huic lectioni favet jam non ſemel laudata ſynodica Proconſularis provinciæ epiſcoporum, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino approbata, cui ſubſcripſit Benenatus gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Curbitanæ. Frequentius tamen veteres Curubim ſcribebant. In Collatione Carthaginenſi cap. 198. inter Donatiſtas recenſitus fuit Victor epiſcopus Curubitanus. Adfuit & concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, anno DXXV. Peregrinus epiſcopus eccleſiæ Curubitanæ. Eadem civitas Cueubis à ſancto Auguſtino appellatur libro 22. de Civitate Dei cap. 8. Sacris ſcriptoribus [illegible] conſentiunt Plinius, Antoninus in Itinerario, Anonymus Ravennas libro 5. numer. 5. Curobim tamen, ſeu, ut habet codex Palatinus, Curabim appellat Ptolemæus libro 4. cap. 3. Poſt. Noriſii in

Digitized by Google

Garnerium cenſuram nemo erit, opinor, in poſterum qui hanc urbem cum Culuſitana confundat.

37. SIMMINENSIS. In codice Halleri Simminienſis. Apud Anonymum Ravennenſem libro 5. num. 5. occurrit Siminina, quam urbem eamdem eſſe putat noſter Placidus Porchiron cum Sinuama, quæ libro 3. num. 5. apud eumdem auctorem memoratur. Opinatur Baluzius hic in Notitia ſcriptum fuiſſe Simminenſis, & inferius num. 42. Seminenſis pro Simitenſis. quod in Collatione Carthaginenſi cap. 126. interfuerit inter Patres Catholicos Benenatus epiſcopus eccleſiæ Simittenſis; & alter Benenatus epiſcopus eccleſiæ Semitenſis ſubſcripſerit cum aliis Proconſularis provinciæ Patribus ſynodicæ jam ſæpius laudatæ, quæ approbata fuit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino. Sane varii modi, quibus variis in locis civitas hæc ſcribitur, anſam præbent conjecturis indulgendi. Opidum Simittuenſe memorat Plinius lib. 5. cap. 4. Antonino dicitur Simittu. In concilio Carthaginenſi editionis Labbeanæ, quod anno CCCCXIX. ſub Aurelio celebratum eſt, interfuit Adeodatus Simituenſis, ſeu Sumitenſis, ſeu Simoethenſis. qui in Codice canonum eccleſiaſticorum ex Dionyſio Exiguo apud Juſtellum col. 169. & in Codice canonum eccleſiæ Africanæ col. 396. dicitur Adeodatus Simidicus, ſeu ut habet textus græcus, Σιμιδικίτης. Cave tamen ne unam & eamdem urbem eſſe exiſtimes Simittu & Simidicam. Duas enim eſſe omnino diverſas probat Noriſius in Obſervationibus adverſus Garnerium, jam ſæpe laudatis. Et quidem id facile evinci poteſt ex Collatione Carthaginenſi, ubi cap. 126. Benenatus Simittenſis jam memoratus, teſtatur, nec alium ſecum epiſcopum, nec hæreticos ſibi adverſarios habere. Et cap. 135. item inter Catholicos recenſitus eſt Adeodatus epiſcopus plebis Simidicenſis, qui pariter unitate catholica gaudebat. Hinc collige aut in ſubſcriptionibus Labbeanis reſtituendum eſſe Simidicenſis pro Simitenſis, aut certe Adeodatum in iſto Carthaginenſi concilio memoratum, alium prorſus eſſe ab Adeodato Simidicenſi, in Collatione cap. 135. laudato, qui Benenato ſucceſſerit, ut vult Noriſius. Vide infra num. 42. ubi de Seminenſi epiſcopo agemus.

CLIPIENSIS. Eodem modo ſcribitur nomen Stephani epiſcopi eccleſiæ Clipienſis, qui ſubſcripſit Synodicæ Proconſularium in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, actione 2. Et Creſcens Clipienſis epiſcopus interfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno DXXV. Tabulæ Peutingerianæ habent etiam Clipeis. Sæpius tamen veteres ſcribebant Clypeam aut Clupeam. Sic quippe habent Ptolemæus libro 4. cap. 3. Cæſar libro 2. de Bello civili, Hirtius libro de Bello Africano. Plinius, Antoninus in Itinerario, Pomponius Mela, Solinus, Polybius, & alii paſſim auctores. Ejus rei rationem reddit Silius Italicus lib. 1. quod nempe in clypei modum eſſet extructa. Collationi Carthaginenſi interfuit Laodicius epiſcopus plebis Clypienſis, qui cap. 133. cum Geminio ſuo adverſario memoratus eſt. Geminius iterum cap. 198. cum ceteris Donatiſtis comparuit. Hæc urbs prima omnium Africanarum in Romanorum poteſtatem devenit ſub Regulo, ut obſervat Polybius libro 1. Hiſtoriarum, Florus libro 2. Hiſtoriæ Romanæ cap. 2. Herculem in ea cum Anthæo Afrorum rege decertaſſe veteres putabant, ut refert Procopius libro 2. de Bello Vandalico. De Anthæo autem plura habent fabulæ, ſed quæ hic recenſere non vacat. 38.

MEGLAPOLITANUS. Sic legendum eſſe compluribus exemplis probat Noriſius, qui Garnerium reprehendit, quod Megalopolitanus abſque ullius codicis auctoritate 39.

ſcripſerit. Codex Halleri apud Ortelium habet Megapolis; *ſed pro Noriſio ſtat codex Laudunenſis annorum* 800. *Et quidem licet in Labbeana Conciliorum editione capite* 133. *Collationis Carthaginenſis memoretur* Romanus epiſcopus plebis Megapolitanæ; *in editione tamen Albaſpinei habetur* Meglapolitanæ, *cui lectioni reſpondere veterem codicem manuſcriptum monet Baluzius in nota ad hunc locum. Editio Papirii Maſſoni habet* Neglapolitanæ. *Ceterum noſtræ lectioni favet etiam ſynodalis epiſtola ex concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino jam ſæpius laudata, cui inter provinciæ Proconſularis epiſcopos ſubſcripſit* Reparatus epiſcopus eccleſiæ Meglapolitanæ.

40. TIMIDENSIS. Felix epiſcopus eccleſiæ Timidenſis *recenſetur inter epiſcopos Proconſularis, qui ſynodicæ ſubſcripſerunt eidem Concilio act.* 2. & Timidenſium martyrum *memoria celebris olim fuit in Africa, ut ex vetuſto Kalendario Carthaginenſi patet in quo* 11. Kalend. Junii ſanctorum Timidenſium *feſtivitas memoratur. Hæc eadem urbs eſt, quæ vulgo* Timida-regia *dicebatur, cujus epiſcopum* Faulum Confeſſorem *laudat Auguſtinus libro* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 22. *quid longe antea in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano pro hæreticis rebaptizandis num.* 58. *ſententiam dixerat.* Reſtitutus epiſcopus Timidenſium-regiorum *ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *Porro huic etiam urbi præfuiſſe* Januarium epiſcopum plebis Tunudenſis, *qui in Collatione Carthag. cap.* 120. *memoratur, cenſuerunt aliqui viri eruditi: contra quos inſurgit Noriſius in obſervationibus adverſus Garnerii notas, qui ſedem Tunudenſem à* Thunu *ex Tabulis Peutingerianis, aut à* Tunuba *ex Ptolemaicis, aut certe ab oppido* Tunudiſenſi, *quod Plinius, lib.* 5. *cap.* 4. *in Proconſulari locat, potius eſſe repetendam cenſet.* Tunudiſenſis *repoſuit Baluzius in notis ad hunc Collationis locum, quod* Victorianus *Donatiſta, qui ibi Januarii adverſarius dicitur, infra cap.* 201. *ejuſdem Collationis appelletur* epiſcopus Tunuſudenſis. Thunuſudam *memorat Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 3. *Sed de urbe Tunuſudenſi plura diximus in nota* 46. *ad Victorem Vitenſem pag.* 70. 71. *Porro id viros eruditos impulerat ut hic* Tunudenſis *pro* Timidenſis *ſcriptum fuiſſe cenſuerint, quod veteres Collationis editiones haberent* Tumidenſis, *quod mendum etiam viro erudito, qui ſancti Cypriani Oxonienſem noviſſimam editionem curavit, fucum fecit.*

41. VINCENTIUS ZIGGENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 197. *inter Donatiſtas comparuit.* Donatus epiſcopus Zicenſis, *quo nomine ſedem* Ziggenſem *hic in Notitia memoratam deſignari putat V. C. Baluzius in notis ad hunc Collationis locum; ibique reprehendit Holſtenium, qui Zicenſem hanc urbem eum Siccenſi eamdem eſſe putavit, eum alias* Paulus Siccenſis *epiſcopus ex Donatiſtis cap. ſequenti memoretur. Et quidem* Fortunatianus Siccenſis Catholicus epiſcopus *cap.* 139. *profitetur ita unitatem Catholicam in urbe ſua haberi, ut epiſcopus Donatiſta, qui ibi morabatur, vix nomine notus eſſet. Ceterum* Vincentium, *qui hic in Notitia* Ziggenſis *epiſcopus dicitur, eum ipſum eſſe cenſet Baluzius, qui apud Victorem Vitenſem lib.* 1. *num.* 9. *appellatur epiſcopus* Gigitanus. *de quo vide notam* 29. *in hunc auctorem ſupra pag.* 68. *Sed eo pacto urbs* Zicenſis, *ſeu, ut vult Baluzius,* Ziggenſis *in Collatione memorata, alia erit ab iſta* Ziggenſi *de qua agimus, quam tamen eamdem cum* Gegitana *eſſe dicit. Nam in Collatione* Quadratus epiſcopus plebis Gegitanæ *catholicus cap.* 128. *profitetur nunquam in ſua urbe ullum fuiſſe. Donatiſtarum epiſcopum;*

pro-

Digitized by Google

proindeque Donatus Ziceſiſis, *qui, uti diximus, cap.* 197. *inter Donatiſtas adfuit, adverſarius ejus eſſe non poterat. Denique in Antonini Itinerario inter Carthaginem & Tuburbum minus locatur* Cigiſa. *Et Anonymus Ravennas memorat lib.* 3. *num.* 6. Gegite *inter urbes, quæ in Proconſularis & Numidiæ finibus jacent.* Candidus epiſcopus Sicenſis *ſubſcripſit ſynodicæ Proconſularium in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione* 2. *Sed iſte fortaſſis* Siccæ-Veneriæ *epiſcopus fuit, quæ civitas ut plurimum* Sicca *abſque ullo addito dicebatur. De hac vide notam* 75. *in Victorem Vitenſem pag.* 74.

42. SEMINENSIS. *Hic* Seminenſis *& ſupra* Simminenſis *pro* Simitenſis *ſcriptum fuiſſe cenſet Baluzius. Adfuit tamen, ut ipſemet fatetur, concilio Carthagin. ſub Bonifacio anno* DXXV. Junianus epiſcopus Siminenſis. *qui & alias ſcribitur* Simminenſis. *Vide ſupra num.* 37.

43. TAGARATENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 128. *memoratur* Lucius epiſcopus civitatis Tagaratenſis, *cum* Quinto *ipſius adverſario, qui iterum inter Donatiſtas recenſitus fuit cap.* 208. *Ortelius ex mſ. Halleri* Tagarenſem *urbem in Proconſulari memorat. Habemus inferius inter Numidiæ antiſtites num.* 112. Creſcentium Tacaratenſem.

44. ALTUBURITANUS. *Sic mſ. Laudun. Codex vero Halleri* Altubaritanus. *At editi* Altaburitanus. *Noſtram lectionem firmant Tabulæ Peuting. & veteres quique Geographi. In Collat. Carthag. cap.* 128 *inter Catholicos recenſetur* Baſilius epiſcopus plebis Altiburitanæ, *cum* Auguſtali *ex parte Donatiſtarum, qui cap.* 197. *iterum memoratur. Ex eadem ſecta* Victor epiſcopus Altiburitanus *concilio Cabarſuſſitano interfuit. At Catholicus fuit* Conſtantinus epiſcopus eccleſiæ Altoburitanæ, *qui ſynodicæ Proconſularium ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino. Eadem urbs, ni fallor, memoratur in Antonini Itinerario, ubi* Altieuros *locus occurrit medius fere inter Carthaginem & Cirtam.*

45. CELLENSIS. *Occurrit infra inter Patres Mauritaniæ Sitifenſis num.* 17. Creſciturus Cellenſis. *Ad alterutram urbem referendus eſt* Honorius epiſcopus plebis Cellenſis, *qui interfuit Collationi Carthag. cap.* 126. *cum* Caſto *Donatiſta, qui & cap.* 187. *memoratur.*

46. UZIPPARITANUS. *In tabulis Peutingerianis habetur* Uzippira. *Et in Collatione Carthag. cap.* 131. *recenſetur* Marianus epiſcopus Uzipparitanorum. *Noſtram tamen lectionem confirmant alia vetera inſtrumenta. nam concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *adfuit* Sementius Uzipparenſis.

47. AUSANENSIS. *Sic codex uterque mſ. cum editis. Legendum forte* Auſafenſis. *Nam concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII. *inter alios Donatiſtas ſubſcripſit* Salvius Auſafenſis epiſcopus, *qui anno ſequenti in ſynodo Bagaienſi è ſua ſede dejectus fuit. Et quidem iſte Salvius in editione Labbeana* Auſacenſis, *ſeu, ut in margine habetur,* Auſanenſis *appellatur. Ipſum tamen ad Sitifenſem provinciam pertinuiſſe veri ſimilius eſt, ubi* Aſſafa, *de qua urbe vide infra Sitifenſes num.* 24.

48. NARAGGARITANUS. *Sic codex Laudun. cum editis. Scribendum tamen abſque dubio* Naraggaritanus. *Et quidem Halleri codex apud Ortelium habet* Naraggaritenſis, *quam tamen urbem auctor iſte incaute Numidiæ attribuit. Porro* Naraggara *civitas eſt ex Ptolemæo, Antonino, Tabulis Peutingerianis, aliiſque auctoribus nota, cujus epiſcopus ex Donatiſtarum ſecta, nomine* Fauſtinus, *in Collatione Carthag. cap.* 208. *memoratur. Concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *ſubſcripſiſſe legitur* Victorinus epiſcopus plebis Nagargaritanæ, *pro* Narag-

garitanæ. *Inter alios Proconſularis provinciæ Patres, qui ſæpius jam laudatæ epiſtolæ ſynodali ſubſcripſerunt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, occurrit* Benenatus gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Naraggaritanæ. *Denique Polybius libro 15. Hiſtoriarum* τὴν Μάργαρον *memorat in Africa, quem locum Caſaubonus vertit ſimul & interpretatur* Margarum ſive Nadagaram. *Sane iſte Polybii locus noſtræ favet lectioni, cum alias litteram* M *pro* N *librariorum incuria irrepſiſſe nobis viſum fuiſſet.*

49. Muzuensis. *In Collatione Carthaginenſi capite 128. comparuit* Rufinianus epiſcopus plebis Muzuenſis, *qui profeſſus eſt unitatem Catholicam ſe habere. Is eſt ipſe Rufinianus, ut monet eruditus Baluzius, qui concilio Carthaginenſi ſub Aurelio anno* CCCCXIX. *interfuit. quamquam ipſius ſedis nomen varie in variis codicibus, tam editis quam manuſcriptis, ſcriptum reperitur. Nam in Labbeana editione tomo 2. Conciliorum col. 1603. & 1605. dicitur* Rufinianus Muzutenſis, *ſeu* Muſtenſis, *col. autem 1670.* Rufinus epiſcopus eccleſiæ Mazenſis *appellatur. Apud Iuſtellum in Codice canonum eccleſiæ Africanæ primo col. 396. dicitur* Rufinianus Muzucenſis: *at poſtea, ſcilicet in Concilii ſubſcriptionibus col. 399.* Rufianus Maxenſis *appellatur; & in alio codice, ut monet idem Iuſtellus,* Rufinianus epiſcopus Mazenſis: *tertius codex habet* Mugenſis. *In Collectione autem Dionyſii Exigui apud eumdem col. 169. dicitur* Rufinianus Muzubenſis. *Porro etſi in tanta lectionum varietate genuina lectio non facile diſcerni poſſit, ceteris tamen potior nobis videtur ea, quæ* Rufinianum *appellat* Muzuenſem epiſcopum. *Certum quippe eſt aliquem è Proconſularibus epiſcopis hic recenſeri. At* Muzucenſis *ſedes ad Byzacenam pertinebat, de qua & de* Muzulenſi, *infra inter iſtius provinciæ epiſcopos num. 42. dicemus* Muſtenſis *vero ad Numidiam, ut ex Antonini Itinerario aliiſque auctoribus certum eſt. &* Antonianus Muſtitanus *infra inter Numidas num. 71. recenſetur. Et quidem licet fuerit in Proconſulari urbs Muſtenſis dicta, a Muzuenſi diſtingui debet, ut ex Collatione certum eſt. Rufinianus quippe Muzuenſis ibi, ut jam diximus, teſtatus eſt ſe unitatem Catholicam habere. Et Victorianus Muſtitanus, quem Noriſius contendit ex Proconſulari fuiſſe duos habebat adverſus ſe epiſcopos Donatiſtas. Vide infra Numid. n. 71.* Mazenſis *vero,* Maxenſis, *aut* Mugenſis, *ſeu* Muzutenſis, *aut* Muzubenſis *urbes ex aliis monumentis nobis notæ non ſunt.* Madeniem *quidem in Notitia habemus, ſed ex Numidia num. 37. Denique concilio Cabarſuſſitano ſubſcripſit* Latinus Mugienſis, *at è qua fuerit provincia nos latet; & quidem* Ruſticianus Mutigenſis, *de quo agit ſermo ſub nomine ſancti Auguſtini in fine tomi 9. edit. Benedictinæ è Numidia videtur fuiſſe. Denique omnes codices græci, ſive in concilii prologo, ſive in ſubſcriptionibus, conſtanter habent* Ῥουφινιανὸς Μουζουενσίων, *unico excepto qui ſemel habet,* Μαζένσις. *Sed hæc fortaſſis fuſius quam res poſtulabat.*

Bullensium-regio. *Legendum eſt* Bullenſium-regiorum. *Cujus loci antiſtes aliquando ſimpliciter* Bullenſis epiſcopus *dicebatur, ut ex Collatione Carthaginenſi patet, ubi capite 208. inter Donatiſtas recenſetur* Felix epiſcopus Bullenſis, *qui tamen antea cap. 135. dictus fuerat adverſarius* Dominici epiſcopi plebis Bullenſium-regiorum. *In concilio Carthaginenſi ſub Genethlio memoratur* Epigonius epiſcopus Bullenſium-regiorum, *ut emendatum eſt ex codice mſ. Lucæ Holſtenii. nam antea legebatur* Bullenſium-regionum, *ut videre eſt in tomo 2. Conciliorum Labbeanæ edit. col. 1161.* 50.

& in *Appendice col.* 1830. Bullam-regiam *memorant Antoninus in Itinerario, Tabulæ Peutingerianæ, & Plinius libro 5. cap. 3. qui eam*, liberum opidum *appellat. Eadem eſt, ni fallor, quam Ptolemæus* Bullariam *appellat libro 4. cap. 3. ubi hanc urbem ſub* Legione Auguſti 3. *conſtitutam fuiſſe memorat. Et fortaſſis pro* Bullerienſis *legendum eſt* Bullarienſis *in ſubſcriptionibus ſynodicæ Proconſularium in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, ubi* Melloſus epiſcopus Bullerienſis *occurrit.*

51. Titulitanus. *Inter Donatiſtas qui in Collatione Carthaginenſi capite 202. comparuere, memoratur* Victor epiſcopus Titulitanus, *qui jam capite 126. dictus fuerat adverſarius* Creſconii epiſcopi plebis Tituli. *Unde conjicimus urbem hanc* Titulum *fuiſſe appellatam.* Victorinus de Caſtello-Tituliano *infra inter Numidas habetur num. 51.*

52. Tuburbitenſis. *Duplex erat in Africa, ut ſciunt omnes, urbs* Tuburbium *dicta, quæ* majoris, *aut* minoris *additamento diſtinguebantur. Utraque tamen promiſcue* Tuburbium *ſimpliciter quandoque dicebatur, quod ex Collatione Carthaginenſi patet. In ea quippe cap. 203.* Maximinus *Donatiſta* epiſcopus Tuburbitanus *dicitur, qui antea, capite ſcilicet 133. adverſarius* Victoris epiſcopi Tuburbitanorum-minorum *fuerat appellatus. Sic* Rufinianus epiſcopus Tuburbitanus *item Donatiſta ſine addito capite 201. memoratur, qui adverſarius erat* Cypriani epiſcopi plebis Tuburbitanorum-majorum *catholici, ut patet ex capite 135. ubi dicitur* Rufinus. *Alterutrius epiſcopi fuere* Sedatus à Tuburbo, *qui in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano inter Rebaptizantes ſedit, locutuſque eſt num. 18. &* Fauſtus epiſcopus de civitate Tuborbitana, *unus ex Africanis antiſtitibus, qui cum Cæciliano Carthag. ad concilium Arelatenſe primum convenere, ut ex ejuſdem ſynodi ſubſcriptionibus patet.* Tuburbim coloniam *habet Plinius libro 5. cap. 4.* Tuburbominus *inter Bullam-regiam & Cigiſam locat Antoninus in Itinerario. Utriuſque vero ſitum exhibent Tabulæ Peutingerianæ.* Tuburbo *memorat Ptolemæus. alios auctores omitto. Eidem fortaſſis urbi præfuit* Germanus, *qui ſynodicæ Proconſularium ſubſcripſiſſe dicitur in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, ubi* epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Ciumtuturbo *appellatur, forte pro* civ. m. *id eſt* civitatis majoris, *aut* minoris Tuburbii. *ſane epiſcopalium ſedium nomina in hac epiſtola ut plurimum ſunt depravata. Servam illuſtrem Confeſſorem* Tuburbitanæ civitatis majoris *laudat Victor noſter libro 5. num. 2. ſupra pag. 39. de quo vide notam 163. ad eumdem locum.* Tuburbitanas Martyres *celebrat vetus Kalendarium Carthaginenſe* III. Kal. Auguſti. *quod nomen aliqui celebribus Martyribus Felicitati & Perpetuæ attribuerunt. Alii vero Maximæ & aliis ejus conſortibus. De his erudite noſter Johannes Mabillonius in Notis ad prædictum Kalendarium, quam quidem quæſtionem nos quoque agitavimus in Admonitione ad Paſſionem ſanctarum Perpetuæ & Felicitatis in Actis Martyrum ſinceris pag. 81. Vide & pag. 495.*

Eudalenſis. *Sic uterque co-* 53.
dex mſ. cum editis. Mallem tamen legere cum viris eruditis, Stephano Baluzio in notis ad Collationem Carthag. & Johanne Harduino in notis ad Plinium, Theudalenſis. *Certe Victor Vitenſis libro 1. num. 7. laudat* Habetdeum epiſcopum Teudalenſem *à Genſerico relegatum, de quo vide Byzacenos num. 55. Collationi Carthag. cap. 126. adfuit* Urbanus epiſcopus plebis Theudalenſis. *Eudalam tamen à Theudala diſtinguit Carolus à ſancto Paulo in Geographia ſacra, ſed ex hoc Notitiæ loco.*

Theu-

Notæ in Notit. Afric. Proconſ.

Theudale *memoratur à Ptolemæo lib. 4. cap. 3. quod à Plinio lib. 5. cap. 4.* immune opidum *appellatur.*

54. Tulanensis. *Non habetur apud Ortelium. In concilio Carthag. ſub Grato adfuit* Metus Taccanenſis, *an huc revocandus? in alio cod. vocatur* Caunenſis. *Sed ejuſmodi conjectationibus hærere non vacat.*

Porro hic quinquaginta tantummodo & quatuor epiſcopi in provincia Proconſulari memorantur, quamvis longe plures in iſta provincia olim fuiſſe certum ſit. Sed populis in varias regiones diſperſis, urbes quamplurimæ; *ut ait noſter Victor lib. 1. num. 3.* aut raris, aut nullis habitatoribus incolebantur. *Certe* numerum eorum centum ſexaginta quatuor fuiſſe *idem auctor aſſeverat num. 9. libri laudati, cum poſt Deogratias* Carthaginenſis epiſcopi obitum *Genſericus* Zeugitanæ & Proconſulari provinciæ epiſcopos interdixit ordinandos. *Synodicæ epiſtolæ iſtius provinciæ epiſcoporum ad Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum, quæ lecta fuit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. ſexaginta, & octo Patres ſubſcripſiſſe memorantur. Nec tamen ibi aut Carthaginis, aut complurium aliarum urbium, quæ hic in Notitia habentur, recenſentur epiſcopi.*

AD PROVINCIAM

Numidiæ.

Notæ in Notit. Afric. Numid.

1. Berceritanus. *Codex Halleri,* Becerritanus. *Eidem ſedi præfuiſſe cenſet V. C. Baluzius* Fortunatum epiſcopum Veſceritanum, *qui in Collatione Carthag. cap. 187. inter Donatiſtas recenſetur. Ortelius tamen & Carolus à ſancto Paulo* Veſceritanam *urbem in Collatione memoratam eam eſſe putant, quæ à Ptolemæo* οὐισκεθὴρ *dicitur, in Mauritania. Inter Numidiæ civitates quæ in Notitia Leonis Sapientis, de qua infra n. 3. habentur, occurrit* Κάστρον Βεδέρε, *ſeu* Caſtrum Bedere, *ut vertitur in editione Beveregiana: at Goaris verſio habet* Caſtra-vetera.

2. Gazaufulensis. *Sic dicitur apud Antoninum, ubi* Gazaufula. *Adverſus hæreticorum baptiſmum in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano ſententiam protulit num.* 76. Martyr Salvianus à Gazaufala; *cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas capite* 40. Gazophyla *appellat Procopius lib. 2. de Bello Vandalico, quem locum* bidui iter à Conſtantina *diſtitiſſe ſcribit.* Gazaupala *habetur in Tabulis Peutingerianis.*

3. Calamensis. *Memoratur frequenter urbs iſta apud Auguſtinum, utpote quæ non longe ab Hipponeregienſi diſtabat ex libro 22. de civitate Dei cap. 8. Idem ſanctus Doctor* Megalium *Calamenſem epiſcopum, tunc temporis Numidiæ primatem, paſſim laudat, à quo ad epiſcopalis dignitatis apicem ſe erectum fuiſſe profeſſus eſt in Collatione Carthaginenſi cognitione 3. cap. 247. Idem refert Poſſidius Megalii poſt Creſcentianum in Calamenſi ſede ſucceſſor. qui Collationi Carthaginenſi inter Patres Catholicos capite 139. comparuit, cum jam antea capite 55. cum aliis ſex Epiſcopis pro tuenda adverſus Donatiſtas Eccleſiæ cauſa fuiſſet electus. Celebris eſt idem antiſtes ob vitam Auguſtini à ſe litteris mandatam, quo nomine inter ſcriptores ſacros locum jure adeptus eſt. Criſpinum habuit adverſarium ex Donatiſtarum ſecta, ab Auguſtino paſſim memo-*

mo-

Digitized by Google

moratum, qui paullo ante Collationem defunctus eſt, ut in ea teſtificatus eſt Petilianus capite 139. jam laudato. Donatus Calamenſis epiſcopus ex eadem ſecta apud Optatum libro 1. inter Traditores recenſetur, qui Cirtenſi ſynodo ſub Secundo primate Tigiſitano adfuerant. Ceterum celebris adhuc erat Calamenſis civitas ſæculo nono exeunte, utpote quæ prima recenſetur inter ceteras Numidiæ urbes in Notitia, quæ imperante Leone Sapiente conſcripta fuit. Hinc Notitiam omnium primus græce & latine edidit Carolus à ſancto Paulo, ſed mutilam, ut conqueritur Guillelmus Beveregius, qui eamdem ex codice mſ. bibliothecæ Bodleianæ Oxonii integram typis Scheldonianis publici juris fecit anno 1672. in annotationibus ad canones concilii Trullani tomo 2. Synodici ſeu Pandectarum Canonum Apoſtolorum &c. Sed immerito vir ille, alias eruditus, Catholicis, quos pro more hæreticorum Papiſtas appellat, pravæ fidei crimen impingit, eis exprobrans hanc Notitiam in eorum codicibus aut corruptam fuiſſe, aut ſaltem ab iis haud fideliter editam, idque factum fuiſſe dicit in gratiam Romanorum Pontificum, propterea quod in ea longe plures epiſcopatus Conſtantinopolitano quam Romano patriarchæ ſubjecti enumerarentur, & fines illi præſcriberentur, qui dominium & poteſtatem in totum Chriſtianum orbem ſibi arroganter vindicat. quaſi vero Romanæ eccleſiæ Pontificum prærogativæ, ex majori aut minori epiſcoporum numero, qui ei, ut aiunt, patriarchico jure ſubjiciuntur, repeti debeant; & non potius ex Primatu Petro ſupra ceteros Apoſtolos, à Chriſto conceſſo, quem ad ejus ſedis ſucceſſores tranſmiſſum fuiſſe perpetua ac conſtanti traditione ſemper credidit, uti etiam nunc credit Eccleſia Catholica; doenere ſancti Patres, Græci ſimul & Latini, agnoſcebantque Græci ipſi eo tempore quo ab eis Notitia hæc deſcripta fuit; in cujus initio Patriarcharum ordo ita diſpoſitus habetur, ut primum locum obtineat Romanus Pontifex. Denique non erat quod Beveregius adverſus Catholicos adeo commoveretur, cum multo ante quam ſcriberet tempore, eadem Notitia, integra prorſus & infecta, à viro Catholico & erudito, Jacobo ſcilicet Goare è familia ſancti Dominici, edita fuiſſet anno 1648. in Appendice ad Codinum Curopalatem, qui unus eſt ex auctoribus, qui in percelebri Byzantinæ Hiſtoriæ ſcriptorum collectione typis Regiis Lutetiæ Pariſiorum editi ſunt. Sed his diutius immorari non vacat. Ipſam vero Notitiam in poſterum laudabimus ſub Leonis Notitiæ nomine, cujus ut variæ editiones diſcerni poſſint, earum alteram Jacobi Goaris, alteram vero Beveregii, aut, ut jam à viris eruditis paſſim laudatur, Notitiam Bodleianam appellabimus. Baſilii Armeni Notitia à nonnullis etiam dicta fuit, quod in Beveregiana editione Matthæus quidam Armenus ſe eam deſcripſiſſe profeſſus fuerit.

CASTELLANUS. Inter Donatiſtas qui ad Collationem Carthaginenſem convenere, memoratur cap. 4
180. Severinus Caſtellanus epiſcopus. Sed incertum eſt utrum hic ex Numidis fuerit, cum aliæ in aliis Africæ provinciis urbes paſſim occurrant Caſtellum dictæ. Vide infra inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes num. 75. & inter Sitifenſes num. 12. Caſtellum locum munitiſſimum, in quo Iugurtæ Numidarum regis divitiæ aſſervabantur, deſcribit Saluſtius in libro de Bello Iugurtino, quod tandem à Cajo Mario Conſule expugnatum fuit. Idem eſt, ni fallor, opidum, quod Caſtellum in montis loco munito locatum appellat Hirtius de Bello Africo, in quod Juba frumentum aliaque ad bellum gerendum neceſſaria congeſſerat. In Notitia Leonis imperatoris à Goare

edita Caſtellum *inter Numidiæ civitates memoratur. Græcus tamen textus habet* Κασκάγη. *In editione Beveregii* Κασαμάγαι, *latine* Caſtamagæ.

7. BURCENSIS. *Codex Hallæi* Barſenſis. Barcam *à Ptolemæo memoratam editor Oxonienſis novæ editionis operum ſancti Cypriani non aliam eſſe cenſet à* Buruch, *cujus epiſcopus* Quietus *ſententiam num.* 27. *dixit in concilio Rebaptizantium ſub ſancto Cypriano. Sic quoque* Quietus *appellatur apud Auguſtinum libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 34. *ubi ſanctus Doctor illius argumenta refellit. Et quidem à* Buruc *deduci potuit* Burucenſis. *Tamen in Collatione Carthag. cap.* 201. *memoratur inter Donatiſtas* Lucianus epiſcopus Burugiatenſis.

8. CENTURIONENSIS. *Uterque codex mſ. habet* Centurianenſis. *Editorum lectionem retinuimus, quæ veteribus monumentis magis conſentanea eſt. Nam in Collatione Carthaginenſi cap.* 202. *inter Donatiſtas recenſitus fuit* Januarius epiſcopus Centurionenſis. *Apud Optatum lib.* 1. *memorantur* Felix à Rotario & Nabor à Centurion. *Codex mſ. archimonaſterii Remigiani apud Remos habet*, Felix à Ratorio, & Nabor à Centurionis. *quæ verba eodem quoque modo habentur in altero cod. mſ. monaſterii noſtri ſancti Theoderici prope eamdem Remorum urbem. ſed pro* Ratorio *legendum eſt* Rotario, *ut habet codex mſ. ſancti Germani à Pratis. Ex his autem Optati verbis emendandus eſt Actorum Cirtenſis ſynodi locus, qui apud Auguſtinum libro 3. contra Creſconium laudatur cap.* 27. *ubi* Secundus *Primas dixit* Felici à Rotaria Centurioni &c. *quæ lectio eodem modo depravata habebatur in veteribus Optati editionibus. Duas autem urbes his verbis deſignari tum apud Optatum, tum apud Auguſtinum, confirmatur ex Collatione Carthaginenſi, ubi præter epiſcopum Centurionenſem, uti diximus, cap.* 202. *memoratum, cap.* 187. *inter Donatiſtas occurrit* Victor epiſcopus Rotarienſis. *Quin & Centurionenſis hujus epiſcopi occaſione liceat mihi illuſtrare locum ex Paſſione ſanctorum Jacobi & Mariani, quam inter Acta Martyrum ſincera & ſelecta ad annum circiter* CCLIX. *pag.* 225. *pretuli. Ibi autem n.* 5. Centurionum & Cirtenſium magiſtratus *in auxilium advocati fuiſſe dicuntur à Stationario, qui ſanctos Martyres cruciabat: quo loco Henſchenius pro* Centurionum *repoſuerat* centuriarum, *quaſi alias nullus eſſet ſenſus. Ego vero veterum codicum lectionem reſtitui: ſed mihi non venerat in mentem hac voce* Centurionum *alicujus urbis nomen ſignari. quod tamen jam omnibus perſpicuum eſſe debet. Quin & ex eodem Actorum loco Centurionenſis urbis ſitum diſcimus, cum ibi haud procul Cirta ſeu Conſtantina, urbe celebri, &* Muguis, *quæ erat ejuſdem Cirtenſis* coloniæ ſuburbana vicinitas, *eam diſtitiſſe laudata Acta teſtentur num.* 2. *& ſeqq.*

VADENSIS. *ſic uterque codex mſ. cum editis. Duas hujus nominis urbes in Numidia fuiſſe vel ex hac ipſa Notitia colligitur. nam præter* Rufinianum Vadenſem *hic memoratum, habetur inferius num.* 117. Proficius Vadenſis. *Porro Norisius in Obſervationibus adverſus Garnerium.* Vadenſis *&* Vagenſis *nomine idem ſignificari exiſtimat. cujus ſententia confirmari poteſt ex Notitia Leonis Auguſti, in qua inter urbes Numidiæ epiſcopales græcus textus recenſet* Βάγης, *quæ in editione Jacobi Goaris latine dicitur* Vada, *in Beveregiana autem* Bages. *In eadem editione Beveregiana memoratur ibidem num.* 6. Βάδης, *latine* Bades, *& num. ſequenti* Meleum. *at in Goaris editione ambæ iſtæ urbes in unam conflantur, quæ græce* Βάδης Μηλέων, *latine vero* Vagarmelita, *appellatur. In concilio Car-* 9.

thag-

Digitized by Google

thaginenſi ſub ſancto Cypriano, pro hæreticis rebaptizandis ſententiam tulerunt numero 15. Dativus à Badis, & num. 30. Liboſus à Vaga. & ſic quoque appellantur à ſancto Auguſtino, qui eorum objectiones ſolvit, prioris quidem libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 22. alterius vero eodem libro cap. 37. & libro 3. cap. 6. Concilio Carthaginenſi ſub Grato interfuit Creſcens Vagenſis, ſeu ut habet exemplar Vaticanum, Bagenſis Epiſcopus. In Collatione autem Carthaginenſi cap. 180. inter Donatiſtas comparuit Pancratius epiſcopus Badienſis, quem Baluzius cenſet adverſarium fuiſſe Potentii epiſcopi Bladienſis, capite 121. inter Catholicos recenſiti; putatque vir eruditus, his vocibus Badienſis aut Bladienſis Vadenſem urbem hic in Notitia memoratam deſignari. Sed in eadem Carthaginenſi Collatione cap. 215. duo epiſcopi Vagenſes catholici memorantur Ampelius & Primulus, quorum cum unum Vadenſem, alterum Vagenſem appellari debere cenſuiſſet Garnerius, à Noriſio reprehenſus eſt, quod certum ſit duas fuiſſe hujus nominis urbes in Africa ex Plinio lib. 5. cap. 4. Conſentit Ptolemæus, qui primam libro 4. cap. 2. in Mauritania Cæſarienſi, alteram vero in Numidia locat, quam nempe ſub Cirteſiis fuiſſe ſcribit capite ſequenti. Prioris ſitus ex Tabulis Peutingerianis diſcitur. Badam in Mauritania Gaditana habet Anonymus Ravennas libro 3. num. 11. Sed etiam ſi duæ non eſſent in Africa urbes, Vaga dictæ, nihil tamen hic in Collatione eſſet emendandum; cum unica ſolummodo urbs Vaga hoc loco deſignetur, quæ duos ſimul habebat Catholicos epiſcopos, Ampelium ſcilicet, qui à Catholicis fuerat electus & ordinatus, & Primulum, cui, cum antea fuiſſet in ea urbe Donatiſtarum epiſcopus, ad unitatem catholicam converſo, epiſcopalis honor & locus reſervatus fuerat, ut ipſe Ampelius teſtificatus eſt in eadem Collatione cap. 176. ubi affirmat ex eo tempore unitatem chatolicam ſemper in Vagenſi eccleſia integram inviolatamque perſeveraſſe. Quare alterius urbis fuiſſe dicendus eſt Privatus Vagenſis epiſcopus in eadem Collatione cap. 177. inter Donatiſtas memoratus. Et quidem iſte cap. præcedenti epiſcopus Auſagenſis dictus fuerat. Hincque infert Noriſius Vagam fuiſſe urbem unam in Africa, quæ Auſagæ cognomen habuerit. Immo cum & cap. 179. duas fuiſſe Auzaggas dicatur, unam cui Januarius, alteram cui Privatus ex Donatiſtis præfuerunt, quatuor in Africa Vagas fuiſſe colligit vir eruditus. Verum Auſaggam nonniſi ex errore pronunciationis pro Vaga hic acceptam fuiſſe acute obſervavit eruditus Baluzius in notis ad ejuſdem Collationis caput 176. Quippe cum Notarius recitaſſet Privatus epiſcopus Auſagenſis, ſeu, ut veteres manuſcripti habent, & uti videtur, ſicut pronunciabant Afri, Auſvagenſis; Ampelius qui Vagenſis epiſcopus erat, non audita priori ſyllaba, putavit Vagenſem urbem ſuam recenſeri, ſtatimque interlocutus eſt in ſua civitate perfectam unitatem eſſe. Unde cum de ſua ipſius civitate non fieri mentionem poſtea intellexiſſet, controverſia illico ſopita eſt. Noriſio tamen favet, quod non ſemel poſtea Privatus ſimpliciter Vagenſis epiſcopus in eadem Collatione nominatus occurrat. Ceterum ibidem cap. centeſimo trigeſimo quinto memoratur Valentinus epiſcopus Vaienſis ex Catholicis, & cap. centeſimo octuageſimo ſexto Quintaſius ejuſdem loci ex Donatiſtarum ſecta: ſed utrobique Baluzius repoſuit Vaianenſis. Vide ejus notas in cap. 55. & alias ibi laudatas. Nihil attexo de Bagaia, quam celebrem adeo reddiderunt, tum Bagaienſis Donatiſtarum fameſa pſeudo-ſynodus, tum Donatus Bagaienſis, quem uti Martyrem iidem Donatiſtæ adeo impenſe

Digitized by Google

colebant, de quo Optatus plura habet lib. 3. Sed hæc urbs illuſtrior evaſit ob immania ſupplicia, quibus in Maximianum ejuſdem loci catholicum antiſtitem Donatiſtæ ſævierunt. Hæc fuſius exponit ſanctus Auguſtinus epiſtola 85. num. 26. & ſeqq. qui paſſim eumdem ſanctum Confeſſorem laudat; illius autem memoria celebratur in Martyrologio Romano die 3. Octobris, in quem diem vide Baronii notas: ibi quippe illuſtriſſimus Cardinalis plura de iſto egregio Confeſſore congeſſit. Ceterum Donatianus Bagaienſis epiſcopus, ſed Donatiſta, adfuit etiam Collationi Carthag. cap. 176. ſicut & Felix à Bagai *concilio Rebaptizantium ſub ſancto Cypriano. num 12. Ex his autem omnibus quæ protulimus, quivis facile intelligere poteſt, quam difficile ſit inter tot ambages aliquid certi de iſtarum civitatum nominibus ſtatuere. Vagæ in Numidiæ provincia urbis ſitum diſcimus ex Actis ſancti Mammarii ſociorumque Martyrum, quæ ex celebri Bibliotheca Principalis monaſterii Benedictini ſancti Galli apud Helvetios eruta, tomo* IV. *veterum Analectorum à Domno Iohanne Mabillonio edita ſunt. Ibi Mammarius apud* vagenſem civitatem *in Numidia apprehenſus dicitur, non longe à Lambeſe, altera ejuſdem provinciæ nota civitate, à quibus etiam haud procul diſtiſſe* Tamugadim, Tigiſim & Boſeth *cognomento* Anforariam *ex iiſdem actis colligitur. Mihi fere exciderat monere in vetuſtiſſimo Carthaginenſi Kalendario* IV. Kalendas Novembris Vagenſes *martyres celebrari, quos ſibi ignotos eſſe fatetur idem Mabilionius. Sed ſuſpicari fortaſſe quis poſſet eos eſſe Mammarium ſocioſque ejus, quorum Acta modo laudabamus. Licet enim in civitate Boſeth fuerint conſummati, Mammarius tamen, qui omnium erat veluti pater & præcipuus, apud Vagam primus omnium comprehenſus fuit, indeque per varias urbes cum aliis circumductus; omnes apud Vagam interrogati ſunt & in carcere recluſi à Comite; unde tandem ad Anulinum miſſi, qui erat in civitate Boſeth,* Vagenſes *dici extunc potuerunt, quod nomen etiam ad poſteros tranſmiſſum eſt. Ut ut ſit,* MAMMARII *& ſociorum ejus memoriam, quam ubique ignotam eſſe exiſtimaverat idem vir eruditus, deprehendimus celebrem eſſe in Lotharingia, ut teſtis eſt Andreas Sauſſayus Tullenſium in eadem provincia antiſtes, qui in Martyrologii Gallicani ſupplemento hæc habet pag. 1131.* Quarto Idus Junii. In Lotharingia natalis ſancti Mammarii & ſociorum Martyrum, quos in una confeſſione ſummæ Deitatis perſiſtentes, ferus perſecutor trucidavit. *Quæ optime cum Actis Mabillonianis congruunt, in quibus etiam iidem Martyres* hora ſexta IV. Idus Junii *paſſi dicuntur. Porro Notkerus die 14. Martii inter alios Africanos Martyres* Mammarium *recenſet; ſed nec ſociorum nomina, nec dies ejus feſtivus cum Actis componi poſſunt. De iſtis vide Bollandianos ad eamdem 14. Martii, diem.*

8. NIBENSIS. *Suſpicatur V. C Baluzius huic eidem ſedi præfuiſſe Iuſtum epiſcopum Nicibenſem, qui inter Donatiſtas Collationi Carthag. adfuit cap. 201. Memoratur in eadem Collatione cap. 197.* Quodvultdeus Nebbitanus, *de quo inter Byzacenos infra num. 14. ubi de Læto Neptitano. Ortelius autem in Theſauro Geographico pro* Nibenſis, *legendum eſſe putat* Nobenſis. *Attamen non editi ſolum, cum codice Laudunenſi, ſed ipſe etiam Halleri codex* Nibenſis *habet, ut ipſemet Ortelius atteſtatur. Vide infra inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis num. 92.* Nobas Fuſciani *in Numidia habent Peutingeri Tabulæ.*

9. GIRENSIS. *Ejuſdem loci, ut quidem cenſet Baluzius, fuit* Lucianus epiſcopus eccleſiæ Guirenſis *in Collatione Carthag. cap. 123.*

quam

quam urbem ſuſpicatur Carolus à ſancto Paulo eſſe Gurram *in Tabulis Peutingerianis memoratam. Certe non una urbs fuit in Africa, cui nomen erat* Gitu. *Sic infra num.* 52. Gitu-Marcelli, *num.* 121. Giru-Taraſi; *& in Mauritania Cæſarienſi num.* 9. Gitumontenſis.

10. Cuiculitanus. *Memoratur in Collatione Carth. cap.* 121. Creſconius epiſcopus eccleſiæ Cuiculitanæ *Catholicus, qui teſtatus eſt adverſarium ſuum è corpore exiviſſe.* Elpidoforus epiſcopus Cuiculitanus provintiæ Numidiæ *laudatur in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, ex altera ſynodo ſub Grato habita: indeque emendanda iſtius ſynodi utraque editio tomo 2. Conc. Labb. ubi col.* 717. *cap.* 11. Elpidophorus Cuizitanus, *ſeu* Chuzitanus, *aut* Cuicialitanus. *& col.* 1825. *ex cod. Vaticano* Cuiccalitanus *nominatur.* Creſcus *ſeu* Creſconius epiſcopus Cuiculi *ſubſcripſit Concilio V. generali. Sed his omnibus antiquior eſt* Pudentianus à Cuiculi, *qui pro rebaptizandis hæreticis ſententiam tulit in concilio Carthag. ſub ſancto Cipriano num.* 71. *cujus objectionem ex reſponſionibus, quas ad aliorum rationes jam fecerat, ſolvit Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 35. *Hujus urbis mentio habetur in Antonini Itinerario.*

11. Amporensis. *In Collatione Carthag. cap.* 198 *inter Donatiſtas recenſitus fuit* Servatus epiſcopus Amphorenſis, *quem hunc ipſum eſſe putat Noriſius qui cap.* 121. Donati epiſcopi eccleſiæ Anburenſis *adverſarius dicitur.* Anburam & Amporam *ſeu* Amphoram *unam & eamdem eſſe urbem præter Noriſium, aſſerunt etiam viri eruditi Joannes Garnerius in Notis ad Marium Mercatorem, & Stephanus Baluzius in Notis ad Collationem Carthag. qui loco laudato pro* Anburenſi, *legit* Amburenſi, *monetque frequentes eſſe in mſ. codicibus litterarum* p & b, *aut* o & u *permutationes. Hinc non audiendus Lucas Holſtenius, qui pro* Anburenſis, *legendum eſſe putat* Abbirenſis.

12. Fesseitanus. *Sic codex mſ. uterque cum editis. Hunc locum legenti primum in mentem venit* Fezza *urbs his temporibus in hodierna Barbaria celebris, cum regno ſibi cognomine; quam putant eſſe* Volubilem *urbem à Ptolemæo, Antonino, aliiſque antiquis memoratam. At Volubilis, totumque Fezzanum regnum ad eam Africæ partem ſpectat, quæ olim Mauritania Tingitana appellabatur, & ipſa urbs Fezza in maris littore verſus Hiſpaniam ſita eſt, proindeque longe diſtans à Numidia, ad quam* Feſſeitana *urbs hic memorata attinebat.*

13. Bocconiensis. *In Collatione Carthag. cap.* 198. *inter Donatiſtas occurrit* Donatus epiſcopus Bucconienſis, *haud dubie huc revocandus.*

14. Damatcorensis. *Legendum, admonente erudito Baluzio,* Bamaccorenſis, *vel* Vamaccorenſis, *cujus loci* Caſſianus epiſcopus *adfuit Collationi Carthag. cap.* 128. *cum* Donato *ipſius adverſario. Mirum autem eidem Baluzio videtur, quod Donatus cap.* 187. *ejuſdem Collationis dixerit nullum ſeſe adverſarium habere in plebe ſua, niſi ſolum* Abſalonem, cum, *inquit vir eruditus in notis ad hunc locum,* Caſſianus cap. 128. epiſcopus Bamaccorenſis Catholicus nominatus ſit, & à Donato agnitus. *Sed fallor, ſi Donatus nomine Abſalonis hic alium voluerit deſignare præter ipſummet Caſſianum, quem Abſalonem appellat, id eſt filium rebellem, quod, cum antea ejus præſbyter Donatiſta fuiſſet, ad unitatem Catholicam converſus eidem ac ipſe eccleſiæ, à Catholicis præfectus fuerit. Unde Donatus capit.* 128. *ait*; Agnoſco illum *Caſſianum*, presbyter meus fuit. *& cap.* 187. *cum idem Donatus di-*

R. 2. *xiſſet,*

xiſſet, Nullum habeo adverſarium niſi Abſalonem, *Aurelius Macomadienſis catholicus epiſcopus ſubjunxit* : Hic eſt epiſcopus præſens Caſſianus. *Porro hujus epiſcopi occaſione locum concilii Carthaginenſis ſub ſancto Cypriano habiti corruptum emendat idem Baluzius, quod jam editor Oxonienſis ſubodoratus fuerat. Qui enim ibi* Felix ab Amaccura *aut* Amachorra *in vulgatis editionibus trigeſimus octavus ſententiam dixit*, à Bamaccura *appellari debet. Eodem modo emendandum eſt iſtius urbis nomen apud Auguſtinum libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 40. ubi ſanctus Doctor ejuſdem Felicis objectionem ſolvit. Denique Plinius lib. 5. cap. 4. memorat* Vamacures *civitatem, quam eam ipſam eſſe, de qua hic agimus, idem Baluzius exiſtimat. Aliud tamen videtur Johanni Harduino, quos auctores tu, ſi lubet, conſule. Non enim decet inter tantos viros me judicem interponere.*

15. AUSUCCURENSIS. *Sic uterque codex mſ. & editi. Diſſimulare non licet, quod* Felix ab Amacurra, *num. præcedenti ex Cypriano, & Auguſtino memoratus, in pleriſque Auguſtini codicibus mſſ. & editis dicatur* Felix ab Accura *aut* Acura. *ex quo* Auccurenſis, *ſeu* Auſucurrenſis *deduci potuiſſe nonnulli fortaſſis exiſtimabunt.*

16. IDICRENSIS. *In vulgatis editionibus Carthaginenſis Collationis cap.* 128. Marcianus *recenſetur* epiſcopus Idicrenſis *dictus, & in editione Maſſoniana* Idutenſis, *cui opponitur* Martialis *Donatiſta. Sed error eſt ſcriptoris. Nam idem Martialis cap. 187. in omnibus editis dicitur* Idicrenſis: *quin & in Baluziana editione, quæ omnium eſt caſtigatiſſima, utrobique dicitur* Idicrenſis. *Sic & apud Optatum lib.* 2. Felix *Donatiſta in mſ. codice Remigiano dicitur* Edicrenſis, *& paullo poſt* Idicrenſis. *Hujus autem Felicis nefaria facinora fuſius proſequitur Optatus libro laudato.* Idicram *memorat Antoninus in Itinerario.*

17. PUTIENSIS. *Chiffletius habet* Putienſis, *ſed mendoſe. Nam Sirmondus, ex quo Notitiam hanc exſcripſit diſerte, habet* Putienſis, *ſicut & codex mſ. eccleſiæ Laudunenſis; Ortelius vero ex Hulleri codice* Putienſis, *&* Putientis. *Infra inter Byzacenæ provinciæ civitates iterum habetur* Putienſis *n.* 18. *Porro in Collatione Carthaginenſi cap. 204. inter Donatiſtas comparuit* Felix epiſcopus Putienſis, *quem eumdem eſſe Felicem cenſet Baluzius, qui cap. 133. ejuſdem Collationis adverſarius dicitur* Ambibii epiſcopi *Catholici* plebis Piſitenſis. *Quin & capite 149. memoratur item ex Donatiſtarum ſecta* Florianus epiſcopus plebis Putizienſis, *ſed, ut addit idem Baluzius in Notis ad hunc Collationis locum*, Putienſis in provincia Byzacena, ut patet ex Notitia. *Verum etſi dicatur* Putienſis, *&* Piſitenſis, *ſeu* Putizienſis *nominibus, Puteam urbem promiſcue in Collatione deſignatam fuiſſe, haud tamen aſſentiri poſſum, Felicem Putienſem capite 204. memoratum, hunc ipſum eſſe Felicem, qui cap. 133. dictus fuerat adverſarius Ambibii Piſitenſis. Felix quippe Putienſis Collationi præſens adfuit*, acceſſit, mandavit, & ſubſcripſit. *At Felix Ambibii adverſarius, teſte Valentiniano diacono Donatiſta capite 133. abfuit à Collatione*, litteraſque excuſatorias miſit ſenectutis cauſa. *Quin &* Ambivium Piſitenſem, *de quo hic agimus, ex Proconſulari provincia fuiſſe cenſet eruditus vir Henricus Noriſius in Obſervationibus adverſus Garnerium, eumdemque præfuiſſe putat* Piſitanæ civitati, *quæ libro primo de Miraculis ſancti Stephani, ſub nomine Evodii Uzalenſis, cap. 13. memoratur. Ab ea itaque alia erat* Piſita *ſeu* Piſida, *quam in confinio provinciarum Tripolitanæ & Byzacenæ ſitam fuiſſe probat eruditus Baluzius ex Tabulis*

Peu-

Peutingerianis , ubi inter Puteam Byzacenæ urbem , & Sabratam in Tripolitana Piſidis locata eſt . Unde cum nec Piſida Noriſii , utpote quam in Proconſulari ſitam fuiſſe dicit ; nec etiam Baluziana Piſita *ſeu* Piſida *, quam nempe in Byzacenæ & Tripolitanæ finibus locat , Putienſi urbi , hic in Notitia memoratæ , poſſint aptari : aliundeque idem vir eruditus Putizienſem Florianum ad Byzacenam revocaverit ; ſupereſt ut ſolus Felix , qui capite ducenteſimo quarto Collationis inter Donatiſtas memoratur , Putienſi Numidiæ urbi , de qua hic agimus , præfuiſſe dici poſ-*

18\. *ſit .*

Suggitanus . *Memoratur in Collatione Carthaginenſi capite* 209. Creſconius epiſcopus Siguitanus , *ex Donatiſtarum ſecta , huc fortaſſis revocandus . Adfuit eidem Collationi cap.* 187. Paſchaſius epiſcopus Tuggenſis *item Donatiſta , ſed illum eruditus Baluzius cenſet præfuiſſe* municipio Togiæ , *cujus loci Victor epiſcopus inter Proconſularis provinciæ patres ſubſcripſit ſynodicæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino laudatæ Actione* 2. *Porro erat in Numidia urbs* Sugus *dicta , quæ forte hic in Notitia deſignatur . Eam non ſemel Antoninus in Itinerario memorat , quæ à Cirtenſi colonia provinciæ metropoli M. P.* xxv. *diſtabat . Sigus dicitur in Tabulis Peu-*

19\. *tingerianis .*

Lamviritanus . *Sic codex Laudunenſis . Ortelius ex Halleri codice* Jamviritanus . *Sed in nonnullis mſſ. codicibus litteræ L. & I. niſi ex ſenſu vix diſtingui poſſunt . Editi* Lambiritanus . *In Collatione Carthaginenſi capite ducenteſimo ſexto* Creſcentilianus epiſcopus Lamambirinus *Donatiſtarum profeſſus eſt apud ſe non haberi Traditores , ſic illi ſchiſmatici Catholicos appellabant . Anonymus Ravennas libro tertio n. 6. inter Numidiæ civitates recenſet* Lambreſe & Lambridin. *Habetur & in Tabulis Peutingerianis* Lambridi . *Erat in eadem provincia* Lambeſe *civitas , paſſim apud veteres memorata . Quin & duo epiſcopi , à* Lambeſe *dicti , habentur inter Rebaptizantes in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano editionis Oxonienſis , ſed mendoſe , vide infra num.* 112. *Omitto* Felicem Lambienſem *epiſcopum Donatiſtam , de quo plura in Collatione*

cap. 201. 20.

Tagurensis , *ſeu* Tagorenſis , *ut videtur . Duplex autem erat Tagora . Nam in Collatione Carthag. cap.* 133. *memoratur* Poſthumianus epiſcopus plebis Tagorenſis, *qui unitatem ſe habere profitetur ; & cap.* 143. Reſtitutus epiſcopus *item Catholicus* Tagorenſis *recenſetur , qui erat cuſtos tabularum . Unam ex his in Numidia fuiſſe vel ex hoc Notitiæ loco patet : quod item ex Antonini Itinerario colligitur ; ſicut & ex epiſtola 59. ſancti Auguſtini , ubi Xantippus epiſcopus Tagorenſis de Numidiæ primatu cum Victorino contendiſſe memoratur . quamvis in nova ſancti Auguſtini operum editione , Xantippus iſte dicatur epiſcopus* Tagoſenſis, *quam ſedem à Tagora diverſam fuiſſe ſuſpicatur Noriſius libro* 2. *Hiſtoriæ Pelag. cap.* 8. *Et quidem , ut noſtri obſervarunt in Notis ad laudatam epiſtolam , omnes fere mſſ. hunc epiſcopum Tagoſenſem appellant . unus habet* Tagonenſis . *Lovanienſes* Tagaſtenſis *repoſuerunt pro* Tagoſenſis , *ſed mendoſe , ut viri eruditi jam non ſemel monuere . & mendoſius Juſtellus in canonem 86. Collectionis Africanæ putat reponendum eſſe* Conſtantienſis. *Tagoram è duabus unam Noriſius in Animadverſionibus adverſus Garnerium in Proconſulari locat ex Tabulis Peutingerianis , ubi* Tagora *ſeu* Tachora , *quæ tamen diſtingui debet à Tagarata , cujus epiſcopus tum ex Catholicis tum ex parte Donati habetur in Collatione , ut ex iis patet quæ diximus in Nota 44. ad Proconſulares . In Acti.*

ſaa.

ſanctæ Criſpinæ, quæ ex 2. mſſ. codicibus ſancti Theoderici prope Remos inter Acta Martyrum ſincera protulimus pag. 494. celeberrima iſthæc Martyr dicitur Thagarenſis, *ab Anulino proconſule vexata, & in* Colonia Thebeſtina, *quæ ſane ad Numidiam pertinebat, mortem paſſa.*

Fossalensis. *Sic mſſ. at editi* Fuſſalenſis. *Celebris eſt in Africanis hiſtoriis Antonii Fuſſalenſis cauſa, quam fuſius Cæleſtino Papæ Auguſtinus exponit epiſtola 209. ubi hanc urbem ab Hipponenſi quadraginta tantum millibus abeſſe ſcribit. quamque ad parœciam Hipponenſis eccleſiæ aliquandiu pertinuiſſe ibidem teſtatur. Miracula ibidem ſancti Stephani meritis edita narrat idem ſanctus Doctor lib. 22. de Civitate Dei cap. 8.*

22. Tubusicensis. *Sic uterque codex mſ. at editi habent* Tuburſicenſis. *Et quidem* Tuburſicum *memorat Antoninus in Itinerario. Dicitur à Plinio libro 5. cap. 4.* Tuburnicenſe oppidum. *Meminit Auguſtinus epiſtola 44.* Fortunii Tuburſici epiſcopi, *ex ſecta Donatiſtarum. In Codice canonum eccleſiæ Africanæ capite 100. laudatur* civitas Thuburſicenſis *in Numidia, ibique agitur de Maurentio epiſcopo, quem eidem eccleſiæ præfuiſſe diſcimus ex Collatione Carthaginenſi capite 143. ubi* Maurentius epiſcopus eccleſiæ Tuburſicenſis *comparuiſſe dicitur, cum* Januario *ipſius ex ſecta Donatiſtarum adverſario; Januarius item recenſetur capite 201. ibique* epiſcopus *appellatur* de Tuburſico Numidiarum, *ut urbs iſta diſtinguatur à* Tuburſico Buræ, *cujus antiſtes* Servuſdei epiſcopus plebis Tuburſicen - Buræ *habetur in eadem Collatione cap. 121. Is ipſe eſt, quem Auguſtinus lib. 3. contra Creſconium capite 43.* Servum *epiſcopum Catholicum* à Tuburſicubure *appellat. Hanc vero eccleſiam ad Proconſularem pertinuiſſe probatur ex concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio, cui inter ceteros iſtius provinciæ epiſcopos ſubſcripſit* Reparatus epiſcopus Tuburſicuburenſis. *Buram autem Tuburſici agnomen ſolummodo fuiſſe conſtat ex Collatione. nam Donatus capite 121. adverſarius* Servidei Tuburſici-Buræ *dicitur, & capite 207. ſimpliciter* epiſcopus Thuburſicenſis, *ut jam adverſus Garnerium obſervavit Noriſius. Familiare autem erat Afris voces duas ſic in unum conjunctas efferre, ita infra epiſcopus Leptiminenſis &c.*

Lamsortensis. *Codex Halleri apud Ortelium habet* Jamſortenſis. *retinenda tamen eſt vulgata lectio. Etenim Collationi Carthaginenſi capite 149. interfuit* Antonianus epiſcopus Lamſortenſis *Donatiſta, qui iterum ſub* Antonii *nomine recenſetur cap. 163. ubi nullum ſibi adverſantem Catholicum habuiſſe palam profeſſus eſt. De Antoniano Lamſortenſi plura habet Noriſius adverſus Garnerium. Fallitur tamen vir eruditus, cum ait Antonianum hunc nuſquam* Antonium *dictum fuiſſe: at jure Garnerium reprehendit, qui hunc peſſimum Donatiſtam pro Catholico epiſcopo intruſerat. Ceterum* Florentius epiſcopus *Catholicus* Lamſortenſis *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *Inter epiſcopos Mauritaniæ Sitifenſis infra num. 21. habetur Vindemius Lemfectenſis.* 23.

Tididitanus. *Codex Halleri* Tiditanus. *In Collatione Carthag. cap. 135. inter Catholicos recenſitus fuit* Lampadius epiſcopus plebis Tiſeditenſis *cum* Donato *ipſius adverſario, ut reſtituit Baluzius ex capite 198. ubi inter Donatiſtas comparuit* Donatus epiſcopus Tiſeditanus. *Jam vero Garnerius ex Notitia emendandum eſſe Collationis textum contendit; è contrario autem Noriſius ex Collatione emendari debere Notitiam aſſeverat; proindeque hic reponendum eſſe* Tiſiditanus. *Rem in medio relinquit Baluzius: & quidem* 24.

ſa-

Digitized by Google

ſatis eſt quod uterque unam & eamdem eſſe urbem conſentiant. Favet Noriſio Saluſtius, qui Tiſidium *deſcribit in libro de bello Jugburtino cap. 62. At pro Garnerio ſtare videtur Notitia Leonis imp. ſuperius memorata: in qua ex latina Goaris editione, inter Numidiæ civitates recenſetur* Tididita, *quæ græce appellatur* τίτιτα. *Sed editio Beveregii Græce & Latine habet* τιτυεῖον.

25. MONTENSIS. *Eidem, uti videtur, urbi præfuit* Donatianus epiſcopus Montenus, *qui inter Catholicos antiſtites memoratur in Collatione Carthag. cap. 121. In Tabulis Peutingerianis occurrit* Monte.

26. NOBABARBARENSIS, *ſeu* Nova-Barbarenſis, *ut habet codex Halleri*.

27. IDASSENSIS. *Codex Halleri* Idacenſis. Rogatianus epiſcopus Idaſſenſis *Donatiſta Collationi Carthag. cap. 182. comparuit, quo ex loco hanc urbem non longe Macomadia abfuiſſe colligimus. Nam cum Rogatianus nullum adverſum ſe Catholicum epiſcopum habere profeſſus fuiſſet, Aurelius epiſcopus Macomadienſis interlocutus eſt ſe ibi presbyterum Florentinum habere, donec huic ſedi epiſcopus ordinaretur*.

28. NOBAGERMANIENSIS. *Codex Halleri habet* Nobagermanenſis, *id eſt*, Nova-Germania, *ſic dicta, ut à* Germania *civitate diſtinguatur, de qua inferius num.* 97. Seniores Novæ-Germaniæ *ſemel & iterum memorantur in Codice canonum eccleſiæ Africanæ cap.* 100. Confeſſor Jambus à Germaniciana *in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano memoratus eidem civitati præfuit, ſi hujus Sancti operum editori Oxonienſi credamus. At potius revocari debet ad* Germaniam *infra memoratam nu.* 97. *ut ibi dicemus*.

29. VILLATICUS DE CASIS-MEDIANENSIS. *Unus fuit ex Epiſcopis, qui libellum fidei Hunerico regi obtulerunt, ut ex libro 3. Victoris Vitenſis patet, ſupra pag.* 33. *Pro* Januario epiſcopo plebis Caſarum - Medianenſium *ſubſcripſit Honorius epiſcopus in Collatione Carthag. cap. 135. Comparuit tamen Januarius, & declaravit ſe habere ex parte Donati adverſarium, nomine* Æmilianum, *qui Æmilianus recenſitus eſt inter Donatiſtas capite* 198. *ibique* epiſcopus Caſenſium - Medianenſium *appellatur. Inter epiſcopos Byzacenos infra num. 27. habetur* Antacius Medianenſis.

SUSICAZIENSIS. *Ortelius ex codice mſ. Halleri laudat* locum Suſicazienſem. 30.

DE NOBA-CÆSARIS. *Hanc urbem eamdem fuiſſe cum* Vico-Cæſaris *putat Oxonienſis operum ſancti Cypriani editor, in Notis ad Concilium Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 23. ubi ſententiam dixit* Januarius à Vico Cæſaris *Pamelius tamen eo loco* Vici-Cæſaris *nomine* Jol. *ſive* Juliam - Cæſaream *in Mauritania deſignari ſcribit*. 31.

VAZARITANUS. *Interfuit Collationi Carthag. cap.* 188. Calipodius epiſcopus Vazaritanus *inter Donatiſtas, qui cap.* 129. *dictus fuerat adverſarius* Adeodati epiſcopi plebis Bazaritanæ. *quam urbem cum* Vazaritana *Byzacenæ urbe de qua inferius, n. 70. incaute confudit vir alias perquam eruditus*. Loci Vazaritani *mentio fit in capite 54. Codicis canonum eccleſiæ Africanæ. Sed is locus ad Proconſularem pertinuiſſe videtur. Nam ibi Epigonius Bullenſium-regiorum epiſcopus conqueritur adverſus Julianum, quod clericum à ſe baptizatum, & in Mappalienſi eccleſia Lectorem conſtitutum, Julianus diaconum tamen ordinaſſet, ea ſpecie quod* loci Vazaritani *civis eſſet; atque in ſui patrocinium Victoris Pupplanenſis ordinatione antiquiſſimi auctoritatem adducit. Epigonius autem & Victor Puppianenſis, ex Proconſularibus erant. Sed tamen cum ibi non* 32.

di-

Digitized by Google

dicatur cujuſnam provinciæ fuerit Julianus, Bullenſium vero diœceſis Numidiæ fuerit contermina, nil impedit quominus Julianus Numida dicatur, contra quem in Concilio coram totius Africæ Primate Epigonius querelas detulit. Habentur in Tabulis Peutingerianis Vatari & Bararus.

33. Tigillabensis. Donatus epiſcopus Tigillabenſis *ex parte Donati adfuit Collationi Carthag. cap. 215. qui jam antea, cap. ſcilicet 133. dictus fuerat adverſarius* Regini epiſcopi Tigillavenſis.

34. Ressanensis. *Ejuſdem loci fuit* Octavianus epiſcopus plebis Reſſanenſis, *qui unitatem Catholicam ſe habere profeſſus eſt in Collatione Carthag. cap. 126. Conqueſtus tamen eſt* Veriſſimus Tacaratenſis epiſcopus *Donatiſta cap. 121. quatuor epiſcopos in ſua plebe à Catholicis fuiſſe ordinatos, inter quos* Octavianum *recenſet, quem Baluzius eum ipſum fuiſſe exiſtimat, qui* Reſſanenſis *cap. 126. dicitur.*

35. Augurensis. *Huic proculdubio urbi præfuit* Montanus *in Collatione Carthag. cap. 126. memoratus, ubi dicitur* epiſcopus eccleſiæ Cath. *id eſt Catholicæ*, Auguritanæ, *quem vulgatæ editiones, ultima duo verba in unum conflantes,* Cathauguritenſis eccleſiæ *epiſcopum appellaverant, ut monet Baluzius in Notis ad hunc Collationis locum.* Audurus fundus *ab Auguſtino memoratur lib. 22. de Civit. Dei cap.* 8.

36. Octabensis. *Inter Patres Byzacenæ provinciæ num. 38. habetur* Albinus Octabenſis ‡ *& num.* 24. Sabinicuus Octabienſis. *Neutrum tamen ex his habet Ortelius ex codice Halleri, quamvis* Octavum *urbem aliis ex auctoribus commemoret. In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano ſententiam dixit num. 78.* Victor ab Octavo. *Apud Optatum lib. 3. memoratur* locus Octavenſis, *in quo Circumcellionum plurimi occiſi fuerunt.*

Madensis. *Sic mſſ. & editi.* Limitis Madenſis *meminit liber Notitiarum Imperii ſect.* 55.

37. Matharensis. *Interfuit Collationi Carthag. cap. 120.* Honoratus Matharenſis epiſcopus *Catholicus, qui nullum contra ſe habebat epiſcopum Donatiſtam.*

38. Centenariensis. Creſconius epiſcopus Centenarienſis *in Collatione Carthaginenſi inter patres Catholicos recenſitus eſt cap. 133. quamvis infirmitate corporis præpeditus adeſſe non potuerit.* Centenarias *recenſet Anonymus Ravennenſis lib. 3. n. 6.* Ad Centenarium *habent Tabulæ Peutingerianæ ſegmento 1. & 2.*

39. Gilbensis. *Eſt & infra num.* 90. Donatus Gilbenſis. *Unde conjici poteſt duas fuiſſe hujus nominis urbes in Numidia. In concilio Carth. ſub ſancto Cypriano inter Rebaptizantes ſeptimus ſententiam dixit* Lucius à Caſtro Galba. *In quem locum obſervavit editor Oxonienſis*, Galba & Gilba *idem ſignari, ejuſque nominis urbes duas fuiſſe, quarum altera* Caſtri *additamento diſtinguebatur. In Collatione Carthag. cap. 201. inter Donatiſtas recenſitus fuit* Victor epiſcopus Gibbenſis. *Apud Victorem Vit. lib. 1. num. 9. laudatur* Urbanus Girbenſis, *qui forte ad alterutram ex his urbibus revocandus eſt. Non enim erat ex Tripolitana, ubi etiam habetur epiſcopus* Girbitanus. *Nam Victor ibi* Urbanum, *ſcilicet* Girbenſem, *à Tripolitanis diſcernit. Et ſane in concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *præter* Vincentium Girbitanum *ex Tripolitana occurrit* Donatus epiſcopus plebis Gervitanæ:

40. Midilensis. Confeſſor, & Martyr. Jader à Midila *adfuit concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano, pro rebaptizandis hæreticis, cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 9. Eidem urbi præfuiſſe cenſuerat Baluzius* Serenianum, *qui in Collatione Carthag.*

cap.

cap. 142. epiſcopus Miditenſis *appellatur. Sed hunc errorem emendavit in nota ad cap.* 194. *& ad calcem tomi* 1. *Novæ Collectionis conciliorum col.* 1591. Midilenſem *tamen epiſcopum habemus in eadem Collatione*, Julianum *ſcilicet*, epiſcopum Midlenſem *Donatiſtam*; *pro quo ob infirmitatem abſente*, Rufinus presbyter *comparuit*, *& ſubſcripſit cap.* 142.

42. TABUDENSIS. *Huic urbi præfuit* Victorinus epiſcopus plebis Tabudenſis, *uti reſtituit Baluzius in Collatione Carthag. cap.* 133. *Ibi enim antea legebatur* Tabudeſenenſis. *Certe paullo poſt ipſemet Victorinus ſe* Tabudenſem *epiſcopum dicit & cap.* 202. Argutus *adverſarius ejus ex Donatiſtarum ſecta*, epiſcopus Tabudenſis *appellatur* Thabudeos *habent Tabulæ Peutingerianæ*. Paulus epiſcopus Tabucenſis *inter Proconſularis provinciæ epiſcopos ſubſcripſit Synodicæ, quæ lecta fuit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione* 2.

43. CASENSI-CALANENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 133. Fortunatus *dicitur* epiſcopus loci Caſenſis-Calanenſis. *Porro* Caſæ-Calaneę *civitas memoratur in Notitia Leonis imperatoris à Goare edita, quæ tamen in editione Beveregii dicitur* Caſcala. *Et quidem utrobique græcus textus habet*, Κασκαλα, *omiſſione ſcilicet ultimarum utriuſque voculæ ſyllabarum*.

44. PUNENTIANENSIS. *Sic uterque mſ. cum editis. Legendum tamen abſque dubio*, Pudentianenſis. *Nam in Collatione Carthag. cap.* 201. *memoratur* Creſconius epiſcopus Pudentianenſis *ex parte Donati. Et Gregorius Magnus epiſtola* 33. *lib.* 2. *Indictione* 10. *meminit* Maximiani eccleſiæ Pudentianæ in Numidia conſtitutæ epiſcopi, *qui cum pecunia corruptus fuiſſet, epiſcopum Donatiſtam in ſua ipſius civitate ordinari permiſerat*.

NOBASPARSENSIS. *Codex Halleri* Nobaſpartenſis. *tamen paullo ante Ortelius memorat* Novam-Sparſam; *&* Novæ Sparſæ *meminit Antoninus in Itinerario, ex quo patet hanc urbem haud procul à Sitifi ſitam fuiſſe*. 45.

METENSIS. *Eidem urbi præfuit* Gratianus epiſcopus plebis Metenſis *in Collatione Carthag. cap.* 126. *ut ex veteri codice mſ. emendavit Baluzius, cum antea* Metenenſis *legeretur. quæ emendatio ex hoc firmatur, quod* Fortunatianus *qui cap.* 126. *dicitur adverſarius Gratiani, cap.* 187. *in aliis quoque editionibus* Metenſis epiſcopus *appelletur. Apud Anonymum Ravennenſem libro* 5. *num.* 6. *habetur* Mata. 46.

CÆSARIENSIS. *Urbem Cæſarienſem in Numidia fuiſſe colligi poteſt ex ſancti Maximiliani Actis, quæ inter alia Martyrum Acta ſincera edidimus pag.* 309. *Ibi autem memoratur* Præpoſitus Cęſarienſis *qui adſuit coram Dione Proconſule in foro apud Teveſten. Thebeſte autem, ut omnibus notum eſt, ad Numidiam pertinebat. Ceterum in Collatione Carthag. præter* Deuterium *epiſcopum Cæſarienſem in Mauritania, qui cap.* 143. *cum* Emerito *ex parte Donati memoratur, occurrit cap.* 188. Creſconius epiſcopus Cæſarianenſis *Donatiſta; qui tamen videtur fuiſſe ex Mauritania Sitifenſi. Nam cap.* 189. *Novatus epiſcopus Catholicus Sitifenſis preſbyterum Catholicum in ea urbe haberi teſtatur, fuſiuſque exponit quanta mala ibi Donatiſtæ patraverint*. 47.

NOBASINENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 121. *recenſetur inter Catholicos* Reſtitutus epiſcopus plebis Novaſinnenſis, *cum* Felice *ipſius adverſario ex parte Donati; ſed, & iſte inter Donatiſtas cap.* 187. *&* 208. *iterum memoratur*. 48.

CÆLIANENSIS. *Sic mſ. uterque cum editis*. 49.

JANUARIUS JACTERENSIS. *Sic uterque codex mſ. Editi* 50.

autem habent Zaɛtarenſis, *quæ lectio videtur eſſe alteri præferenda, non ſolum quod* Zaɛtara *urbs ſit Numidiæ notiſſima, verum etiam quod ex epiſcopis quatuor, qui fidei profeſſionis libellum Hunerico regi obtulere, unus fuerit* Januarius Zattarenſis *è Numidia, ut teſtatur Victor Vitenſis libro* 3. *pag.* 33. *de quo vide Notam* 139. *pag.* 81. *ubi pro* Zattarenſis, *aliqui codices mſſ. habent* Zatterenſis. *In Collatione Carthag. cap.* 128. *inter Patres Catholicos recenſitus fuit* Licentius epiſcopus plebis Zattarenſis. Felix *item* Zaɛtarenſis epiſcopus legatus Numidiæ *interfuit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* DXXV. *& alteri in eadem urbe ſub Reparato archiepiſcopo anno* DXXXIV. *Habemus etiam* Creſconium epiſcopum Zattarenſem provinciæ Numidiæ, *qui adfuit concilio V. Generali, ut videre eſt apud Baluzium tomo* 1. *novæ Collectionis conciliorum col.* 1498. *Si tamen aliquis* Jeɛterenſem *epiſcopum, qui hic in Notitia juxta manuſcriptos codices memoratur, à Januario Zattarenſi, qui libellum fidei Hunerico obtulit, voluerit diſtinguere, ſuam ipſius ſententiam poterit Bonifacii Gratianenſis exemplo tueri, qui licet à Victore fuerit recenſitus inter eos, qui eumdem libellum regi obtulerunt, nuſquam tamen in Notitia comparet. Deinde Ianuarius Zaɛtarenſis, qui libellum fidei obtulit, antiquior erat Villatico Caſæ Medianenſi, cui à Victore loco laudato præponitur: & tamen hic in Notitia Ianuarius num.* 50. *recenſetur, cum jam prius, num. ſcilicet* 29. *Villatici nomen fuerit deſcriptum.*

51. De Castello-Tituli. *Codex Halleri* Caſtello-Titulitano. *Huic ſedi aliquando præfuiſſe* Creſconium epiſcopum plebis Tituli *inter catholicos Collationis Carthag. cap.* 126. *memoratum, cenſuit Iohannes Garnerius. Sed ea de re à Noriſio reprehenſus eſt. Nam* Victor *qui ibidem Creſconii adverſarius dicitur, cap.* 202. *appellatur* epiſcopus Titulitanus. *Titulitanus autem epiſcopus ex Proconſularibus erat, ut vidimus ſupra inter iſtius provinciæ epiſcopos num.* 51.

52. De Giru-Marcelli. *Ortelius ex Halleri codice habet* Giga-Marcellæ. *Locus ſub utroque nomine mihi æque ignotus. Huic fortaſſis præfuit* Lucidus epiſcopus Marcellianenſis, *qui in Collatione Carthag. cap.* 133. *inter Donatiſtas comparuit. Adfuit & concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano* Julianus à Marcelliana, *qui apud Auguſtinum libro* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 30. *in editis nonnullis & pleriſque mſſ.* à Marcellina *appellatur.*

53. Tharasensis. *Infra inter Patres Byzacenos occurrit n.* 32. Domninus Taraſenſis. *Ortelius laudat ex Codice Halleri urbem* Tarazenſem *à Victore Uticenſi laudatam: ſed provinciam non indicat. Adfuit concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano* Zozimus à Tharaſſa; *cujus objectioni reſpondet Auguſtinus lib.* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 20.

54. Sillitanus. *Eidem urbi præfuit* Fauſtinus epiſcopus plebis Sillitanæ, *qui Collationi Carthag. cap.* 128. *cum* Poſſidonio *ſuo adverſario comparuit. Et hunc quidem Poſſidonium Baluzius non diſtinguit à* Poſſidio Sililitenſi, *ſeu, ut ipſe legit,* Silitenſi, *qui cap.* 197. *inter Donatiſtas recenſetur. Porro idem vir eruditus* Squillacium epiſcopum eccleſiæ Scillitanæ *cum Donato ipſius adverſario cap.* 143. *ejuſdem Collationis memoratum, Numidiæ quoque adſcribit, ex Notitia, ut ait; quamquam in Notitia Scillitanus epiſcopus nuſquam, Sillitanus vero ſemel tantummodo habeatur. Quin & Scillitanam urbem ad Proconſularem pertinuiſſe patet ex epiſtola ſynodica ejuſdem provinciæ epiſcoporum ad Paulum Conſtantinopolitanum ſcripta, quæ in concilio Lateranenſi*

ſub

Digitized by Google

ſub ſancto Martino actione 2. recitata eſt: cui inter alios, ut jam in Notis ad Victorem obſervavimus, Pariator epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Scilitanæ ſubſcripſit. His adde Speratum, alioſque Martyres, ſub Scillitanorum nomine celeberrimos, apud Carthaginem Proconſuli oblatos, ac ab eo damnatos martyrium compleviſſe, ut ex eorum Actis patet, quæ inter Acta Martyrum ſincera edidimus pag. 77. Fatendum tamen eſt in Leonis Auguſti Notitia inter Numidiæ civitates haberi Σ·ηλ, quæ in Goaris verſione dicitur Scilita. At diviſiones provinciarum tunc temporis fuiſſe mutatas, vel ex eo patet, quod Carthago ibi ſub Byzacena ſtatuitur.

55. HITIRZADENSIS. Sic uterque codex & editi. Ejuſdem loci fuit, ut cenſet Baluzius, Felix epiſcopus Izirianenſis in Collatione Carthag. cap. 133. memoratur. Sed an Notitia ex Collatione, aut Collatio ex Notitia ſit emendanda, incertum eſt.

56. MUNICIPENSIS. Neſcio quo pacto Johanni Garnerio, viro erudito, exciderit, ut urbem hanc cum Moptenſi Sitifenſis provinciæ municipio confunderet. Mopta enim, ſeu potius Mopti, non alia ratione municipium dicitur, quam quod non eſſet colonia, ſeu, ut loquuntur, urbs latio donata, ſed quæ vivebat lege municipali, ut obſervat eruditus Noriſius. Hinc Felix Donatiſta qui cap. 143. Collationis Carthag. adverſarius Leonis epiſcopi municipii Moptenſis dicitur, poſteà cap. 180. inter Donatiſtas epiſcopus Moptenſis abſque ullo addito appellatur.

57. ARSICARITANUS. Sic editi & mſſ.

58. CASENNIGRENSIS. Codex Hallert Caſſenigrenſis. Nemini notus non eſt famoſus Donatus à Caſis-nigris, præcipuus Donatiſtarum naſcentium anteſignanus, & à quo illi, ut pleriſque viris eruditis placet, nomen aſſumſere. Inter omnes Donatiſtas in Collatione Carthag. cap. 149. prior recenſetur Januarianus epiſcopus Caſenſium-Nigrenſium.

59. VASELITANUS. Codex Hallert Veſolitanus. Scribendum abſque dubio Vegeſelitanus. Duæ fuerunt hujus nominis urbes in Africa. Nam in Collatione Carthag. cap. 135. memoratur Reginus epiſcopus eccleſiæ Vegeſelitanæ cum Gavino Donatiſta ipſius adverſario; & antea cap. ſcilicet 133. jam recenſitus fuerat inter catholicos Privatianus epiſcopus plebis Vegeſelitanæ. Unam ex illis ad Numidiam ſpectaſſe certum eſt tum ex hoc Notitiæ loco, tum ex concilio Carthag. ſub Bonifacio, cui pro ſe & pro Januario Maſculitano ſubſcripſit Januarius epiſcopus Vegeſilitanus provinciæ Numidiæ. Ea ipſa procul dubio urbs eſt Megelela, quam prope Maſculam Antoninus in Itinerario locat. Privatus Vegeſilitanus epiſcopus adfuit concilio Carthaginenſi ſub Grato; & Vigiſilitanam plebem laudat Auguſtinus epiſtola 64. quod epiſcopum in plenario Africæ concilio exauctoratum ſuſcipere conſtanter renuiſſet. Vegeſelæ item in Numidia poſſeſſionis, ubi Marculus famoſus Donatiſta, & alii ejuſdem ſectæ à Macarianis, ut ipſi ajebant, male habiti ſunt, mentio eſt in ejuſdem Marculi paſſione, quam edidit noſter Mabillonius tomo IV. Analectorum, quamquam ibi habeatur Vægeſſelæ, ſed in cod. mſ. Corbejenſi, ad quem hanc paſſionem contulimus, legitur Vegeſele. Alteram vero Vegeſelam ad Byzacenam pertinuiſſe probat eruditus Baluzius, ex Antonini Itinerario, in quo Vegeſela, ſeu Vegerſalla inter Amudarſam, Autentum, Sufetulam, & Menegem, ſeu Meneſem Byzacenæ urbes ſtatuitur. Id ipſum confirmat ex Collatione, ubi Privatianus ſupra laudatus fatetur ſe epiſcopum Cillitanum Donatiſtam adverſarium habere; & quidem Donatus Cillitanus accedens agnovit Privatianum, & teſtatus eſt Vege-

ſelam ex ſua fuiſſe diœceſi. At Cillitana civitas ad Byzacenam pertinebat, inquit Baluzius, quod vel ex ipſa Notitia certum eſt; ſiquidem inter iſtius provinciæ patres infra num. 64. Fortunatianus *epiſcopus* Cilitanus *memoratur. Verum ibi oſtendemus duas admitti poſſe Cilitanas urbes, quarum proinde una ad Byzacenam pertinere potuit, altera vero ad alteram provinciam, Numidiam ſcilicet, ſi utramque Vegeſelam ad Numidiam pertinuiſſe aliunde probari poſſit. Et quidem ſi* Januarius Veleſitanus *infra num.* 20. *recenſitus alteri Vegeſelæ præfuerit, duæ admittendæ erunt iſtius nominis in Africa urbes. Nec obſtabit Antonini locus ſupra laudatus, ex eo nempe, uti obſervavit Noriſius, nihil aliud deduci poteſt, quam Vegeſelam in Byzacii & Numidiæ confinio ſitam fuiſſe.*

60. MADAURENSIS. *Urbs ob Apuleii natale celebris, ſed multo felicior, quod in ea Auguſtinus litteras didicerit, ut ipſemet teſtatur libro* 2. *Confeſſionum cap.* 3. *Vide & ejuſdem epiſtolam* 232. *Martyres Madaurenſes idem ſanctus Doctor vindicat adverſus Maximum grammaticum epiſtola* 17. Madurum ſub legione Auguſti 3. *locat Ptolemæus libro* 4. *cap.* 3. Antigonus *epiſcopus Madaurenſis adfuit concilio Carthaginenſi ſub Grato. Collationi vero Carthaginenſi cap.* 126. Placentinus epiſcopus *catholicus* plebis Madaurenſis *comparuit cum* Donato *ipſius adverſario ex Donatiſtarum ſecta. Porro in notis ad hunc Collationis locum monet & probat eruditus Baluzius immerito nonnullos Madaurum urbem eum Quidia confudiſſe.*

61. RUSTICIANENSIS. Leontius epiſcopus Ruſticianenſis *Donatiſta in Collatione Carthag. cap.* 198. *comparuit, nullumque contra ſe adverſarium habere profeſſus eſt.* Ruſtici *habent Tabulæ Peutingerianæ.* Macomadia Ruſticiana *inferius memoratur in num.* 84.

62. VILLADEGIENSIS. *Sic codex uterque mſ. Legendum* Villaregenſis; *cujus loci* Felix epiſcopus *cum* Victore *Donatiſta ſuo adverſario interfuit Collationi Carthag. cap.* 128. *edit. Balurianæ. Iterum cap.* 207. *memoratur idem* Victor *inter Donatiſtas. Et capp.* 48. *&* 77. *Codicis canonum eccleſiæ Africanæ* Creſconius Villaregenſis *in Numidia epiſcopus reprehenditur, quod propria ſede relicta, Tubienſem eccleſiam invaſiſſet.* Candidum Villaregienſem epiſcopum, *cui ex Donatiſta facto Catholico honor epiſcopalis ſervatus eſt, laudat Auguſtinus libro* 2. *contra Creſconium Donatiſtam cap.* 10.

63. BUFFADENSIS, *Suſpicatur V. C. Stephanus Baluzius hujus loci epiſcopum fuiſſe* Hilarum, *qui in Collatione Carthag. cap.* 120. epiſcopus eccleſiæ Boſetanæ, *ſeu, ut aliæ editiones habent,* Boſet *dicitur. Sed melius forte ibi legeretur,* Boſet. *Nec obſtat quod inferius cap.* 126. *recenſeatur* Palatinus epiſcopus Boſetenſis, *cum* Felice *ipſius adverſario, qui* Voſetanus *cap.* 202. *dicitur. Nam Palatinus ex Proconſularibus erat, uti infert idem Baluzius ex Epiſtola Proconſularium in concilio Lateran. ſub ſancto Martino act.* 2. *relata, cui ſubſcripſit* Creſciturus epiſcopus eccleſiæ Buſitanæ, *ſeu, ut habet cod. mſ. Bellovacenſis,* Boſitanæ. *At habemus aliam civitatem* Boſeth *in Numidia ex Actis ſanctorum Mammarii & Sociorum, à noſtro Johanne Mabillonio tomo* 4. *Analectorum vulgatis. In quibus civitas iſta ter memoratur, prima vice dicitur* civitas Boſeth-Anforiaria, *ſecundo* civitas Boſeth, *tertio denique* civitas Boſeth-Amphoriaria. *Quam urbem ad Numidiam pertinuiſſe colligimus, ex eo quod prædicti Martyres per varias Numidiæ civitates, ſcilicet Vagam, Lambeſem, Tamugadim & Tigiſim circumacti, ab ipſis tandem* Numidiæ militibus Boſeth *perducti ſunt, ubi martyrium conſummavere.*

SI-

64. SISTRONIANENSIS. *Sic editi & mſſ.*

65. TIPASENSIS. *Habetur infra inter epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis num.* 99. Reparatus Tipaſitanus. *Tipaſam in Numidia memorant Tabulæ Peutingerianæ, Antoninus in Itinerario, & Anonymus Ravennas libro* 3. *num.* 6. Firmus epiſcopus eccleſiæ Tipaſenſis, *Numidiæ provinciæ* Legatus, *ſubſcripſit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *Idem, vel illius nominis ſimul & ſedis ſucceſſor,* Firmus epiſcopus Tipaſon Africanæ provinciæ adfuit concilio V. Generali.

66. TIBILITANUS. *Codex Halleri apud Ortelium* Tiblitanus. *Huic urbi præfuiſſe* Donatum Tiſilitanum epiſcopum, *qui in Collatione Carthag. cap.* 121. *inter Catholicos recenſitus eſt, contendit Johannes Garnerius. At contra inſurgunt viri eruditi Henricus Noriſius, & Stephanus Baluzius, Tibilitanam urbem à Tiſilitana diſtinguendam eſſe invicte probantes ex hoc ipſo Collationis loco, quem pro ſua ſententia ſtabilienda protulerat Garnerius. Nam ibi Donatus Tiſilitanus nullum habere adverſus ſe Donatiſtam epiſcopum palam profeſſus eſt, nemine reclamante. Et tamen capit.* 197. Salluſtius epiſcopus Tibilitanus *inter Donatiſtas comparuit, qui & ipſe nullum contra ſe Catholicum epiſcopum habere aſſeveravit. Ceterum* Florentius epiſcopus Tiſilienſis *adfuit concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *Sed gravior eſt difficultas an Tibilitana civitas hic memorata ab Aquis Tibilitanis diſtingui debeat.* Marinus ab Aquis-Tibilitanis *Donatiſta occurrit apud Optatum libro* 1. *is ſcilicet ipſe, qui ſynodo Cirtenſi inter alios Donatiſtas Traditores interfuit, ut ex ejuſdem concilii Actis narrat Auguſtinus libro* 3. *contra Creſconium Donatiſtam cap.* 27. *Et idem Auguſtinus libro* 22. *de civitate Dei cap.* 8. *refert miraculum, quod* apud Aquas-Tibilitanas in memoria ſancti Stephani *contigerat ſub Proculo ejuſdem loci epiſcopo.* Tibili *habet Anonymus Ravennas, ſed non memorat Aquas-Tibilitanas. cum tamen* Thibilim *habeant Tabulæ Peutingerianæ, ſimul &* Aquas-Tibilitanas, *facile crediderim duas fuiſſe civitates à ſeſe invicem diverſas.*

SINITENSIS. *Teſtatur Poſſidius in Indiculo ſermonem* Siniti *contra Donatiſtas à beato Auguſtino habitum fuiſſe. In Collatione Carthag. cap* 202. Creſconius epiſcopus Sinitenſis *ex parte Donati comparuit. Erat prope Hipponenſem urbem* Caſtellum Sinitenſe *ex Auguſtino lib.* 22. *de civitate Dei cap.* 8. *Vide ejuſdem epiſtolam* 105. *num.* 4. *ubi de Marcellino ejuſdem loci epiſcopo agitur, cujus nomen ex Collationis Carthaginenſis geſtis excidiſſe ſuſpicatur Baluzius.* Sunitu coloniam *habent Tabulæ Peutingerianæ.* 67.

CETHAQUENSUSCA. *Monet eruditus Baluzius monſtroſum iſtud nomen ex eo natum eſſe, quod cum in veteri exemplari ſcriptum eſſet,* Cethaquenſis, *ſtudioſus aliquis advertens primam hujus nominis ſyllabam mutandam eſſe in* ca, *duas has litteras in margine appoſuerit, quas poſteri exſcriptores ſimul cum priori lectione conjungentes, fecerunt* Cethaquenſuſca. *Inde infert* Paſcentium, *hic in Notitia memoratum, eidem urbi præfuiſſe, ac* Bonifacium, *qui in Collatione Carthag. cap.* 143. epiſcopus eccleſiæ Cataquenſis *dicitur. Ibidem* Speratus *Donatiſta Bonfacii adverſarius, ſicut & inferius cap.* 202. *recenſetur. Denique ſanctus Auguſtinus de* Paulo & Bonifacio epiſcopis Cathaquenſibus *agit epiſt.* 96. *& ſeq. editionis Benedictinæ.* 68.

TEGLATENSIS, *aut* Tegulatenſis, *cujus loci* Donatus epiſcopus *Donatiſta interfuit Collationi Carthag. cap.* 198. *Mirum autem eſt hunc Donatum à Carolo à ſancto* 69.

Paulo,

Paulo Fulienſi epiſcopis Sardiniæ accenſeri, in qua inſula Tegulam locat inter Sulchi & Nuram, in Geographia ſacra. Teglata *habetur in Tabulis Peutingerianis ſegmento* 3.

70. ZABENSIS. *Hunc memorat quoque Codex Hilleri. Fuit & in Mauritania Sitifenſi* Zabenſis *urbs, cujus antiſtes inter iſtius provinciæ epiſcopos num. 40. recenſetur. Alterutrius fuit* Lucius epiſcopus Zabenſis *ex parte Donati, qui Collationi Carthag. cap.* 198. *interfuit. In Notitia jam laudata à Goare edita, ſub provincia Byzacenæ, quæ urbes aliquot è Proconſulari, Numidia & Byzacena complectitur. occurrit* Zabi. *quæ in editione Bevereglana appellatur* Subiba, *& utrobique græce habetur* [illegible]. *Holſtenius putat hanc eſſe* Zamam *urbem regiam*,

71. MUSTITANUS. *Memoratur in Collatione Carthag. cap.* 121. Victorianus epiſcopus plebis Muſtitanæ, *qui ibidem duos adverſarios Donatiſtas ſe habere conqueritur*, Felicianum *nempe* Muſtitanum, & Donatum Turenſem. *De his agit Auguſtinus in Breviculo Collationis primæ diei cap.* 12. *Verum hos epiſcopos è Proconſularibus fuiſſe contendit Henricus Noriſius in obſervationibus adverſus Garnerium, qua in provincia Muſtenſem & Turrenſem urbes invenit. Priorem quidem ex epiſtola ſynodica Patrum provinciæ Proconſularis, quæ laudata eſt in concilio Lateran. ſub ſancto Martino actione* 2. *cui inter alios ſubſcripſit* Januarius miſericordia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Muſtitanæ. *Et quidem Felicianus in Collatione cap.* 122. *interrogatus fuit an communionem haberet cum Primiano, qui ſcilicet erat ex Donati ſecta epiſcopus Carthaginenſis, proindeque ex Proconſulari. quamquam, ut nihil diſſimulemus, non ibi de provincia agebatur ſed de ſchiſmate quod inter ipſos Donatiſtas ortum fuerat, aliis Primiano, aliis vero Maximiano adhærentibus. Ille Felicianus ex iis unus erat, qui anno* CCCXCIII. *concilio Cabarſuſſitano interfuerat, & anno ſequenti in ſynodo Bagaienſi fuerat condemnatus.* Muſtitanorum *ſimul &* Aſſuritanorum *mentio frequenter apud Auguſtinum occurrit in libris contra Donatiſtas. Aſſuritani autem ad Proconſularem pertinebant, ut ſupra vidimus pag.* 106. Muſti *ex Antonini Itinerario in utriuſque provinciæ Proconſularis ſcilicet, & Numidiæ, confinio ſita erat. eadem eſt, ni fallor, quæ* Mubſi *dicitur in Tabulis Peutingerianis.* Muſte vicum inter duas Syrtes *memorat Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 3. *Porro* Thurris *Sicillibæ proxima in Tabulis Peutingerianis, eidem Proconſulari provinciæ attributa videtur. Sed de hac urbe iterum agemus infra, ubi de Byzacenis num.* 28. *Verum etſi Noriſius Muſtitanam in Proconſulari provincia urbem admiſerit, haud tamen inficiatur aliam ejuſdem nominis in Numidia quoque exſtitiſſe, cujus epiſcopus ex Donatiſtarum ſecta, nomine* Creſconius, *Collationi Carthag. cap.* 206. *interfuit, ubi dicitur epiſcopus* Muſti. *At admiſſa hac ſententia, rejicienda erit Baluzii emendatio, qui* Muſertitanus *ibi pro* Muſti *poſuit. Sed id, ut vir eruditus ipſe monet, ex conjectura. fatetur quippe vetus exemplar, ſimul cum omnibus editis* Muſti *habere. Vide infra Mauritaniæ Cæſarienſis epiſcopos num.* 76.

TUBUNIENSIS. *Sic ſcribendum eſſe hujus urbis nomen monet Noriſius in Animadverſionibus contra Garnerium, quamvis in Collatione Carthag. cap.* 121. *habeatur* Creſconius epiſcopus eccleſiæ Tubinienſis. *Cave autem ne urbem hanc cum Tubienſi in Mauritania Cæſarienſi confundas. Diverſas enim eſſe vel ex eo evinci poteſt, quod præter Creſconium ſupra memoratum & Protaſium adverſarium ipſius, comparuerit in eadem collatione cap.* 133. Felix epiſcopus. Tubienſis, 72.

&

& ipſe Catholicus. Tubunam tamen urbem in Mauritania Cæſarienſi extitiſſe certum eſt. Et inferius in hac ipſa Notitia Tubuna *inter ſedes iſtius provinciæ, quæ epiſcopos non habebant, recenſetur.* Nemelianus à Thubunis *quintus inter Rebaptizantes ſententiam dixit in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano. cujus objectiones fuſius refellit Auguſtinus lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 12. Apud* Tubunas *colloquium habuerat Auguſtinus cum Bonifacio comite, qui tunc cupiebat dimiſſis rebus omnibus vitam monaſticam amplecti, hocque ipſi ad deteriora lapſo in memoriam revocat Auguſtinus epiſtola 220. Ceterum Ortelius ex Victore, ut ait, Uticenſi mſ.* Tubaniam in Numidia locum *memorat. Sed* Tubaniam *pro* Tubuniam *lapſu calami huc irrepſit.*

73. AQUÆNOBENSIS. Felicianus epiſcopus Aquænovenſis *inter Donatiſtas comparuit in Collatione Carthag. cap. 198.*

74. BABRENSIS. *Sic quoque codex Halleri apud Ortelium.*

75. TEBESTINUS. *Celeberrima fuit* colonia Thebeſtina, *quam martyrio præclaro illuſtravit beata Criſpina, cujus Acta ex duplici mſ. Codice monaſterii noſtri ſancti Theoderici prope Remos protulimus inter Acta Martyrum ſincera ad annum* CCCIV. *pag.* 494. Lucius à Thebeſte *in Concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano, pro hæreticis rebaptizandis ſententiam tulit num.* 31. *cui reſpondet Auguſtinus libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 38. Romulus Thebeſtenſis *adfuit concilio Carthaginenſi ſub Grato. Carthaginenſi autem Collationi cap.* 121. *interfuit* Urbicus epiſcopus plebis Thebeſtinæ *catholicus cum* Perſeverantio *illius adverſario, iterum cap.* 180. *inter Donatiſtas recenſito, ubi* epiſcopus Teveſtinus *appellatur, ſub quo nomine Cabarſuſſitano concilio jam antea ſubſcripſerat. Quin &* ſynodum Theveſtinam *Donatiſtarum memorat Optatus libro* 2. Theveſte *dicitur à Ptolemæo libro 4. cap. 3. ſicut & in Antonini Itinerario, atque in Tabulis Peutingerianis. Plura de hac urbe ex antiquis ſcriptoribus congerere ſuperfluum eſſet. Sex dierum itinere Carthaginenſi ab urbe diſtitiſſe aſſeverat Procopius libro 2. de Bello Vandalico. Ibi, ut refert idem auctor, Romani cum Mauris iniere prælium, in quo Salomon, quem Juſtinianus Imperator Africæ præfecerat, occiſus fuit. Denique in Notitia Bodleiana inter Numidiæ urbes memoratur* Tebete. *Sed Goaris editio latina habet* Teiepte, *grece autem* [illegible]λεπτε.

MOXORITANUS. *Sic codex Laudun. cum editis; codex tamen Halleri apud Ortelium habet* Maxoritanus. 76.

TAMOGAZIENSIS. *Thamogada ſeu, ut alii ſcribunt, Tamugada celebris inter ceteras Numidiæ urbes fuit, de qua plura congeſſit V. C. Stephanus Baluzius in Notis ad Acta purgationis Cæciliani tomo 2. Miſcellaneorum pag.* 480. Novatus à Tamugade *in concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano num. 4. hæreticos eſſe Rebaptizandos cenſuit, cujus objectionem refellit ſanctus Auguſtinus libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 11. Duo fuere ejuſdem urbis epiſcopi ex Donatiſtarum ſecta celebres,* Optatus *ſcilicet, à beato Auguſtino paſſim memoratus, cujus Donatiſtæ natalitia celebrabant; &* Gaudentius, *quem iidem ſchiſmatici cum aliis ſex ſuæ ſectæ epiſcopis delegerant, ut cauſam communem contra Catholicos in Collatione propugnarent; in qua ſimul cum* Fauſtiniano epiſcopo plebis Thamogadenſis *catholico comparuit cap. 128. Duos libros contra eumdem Gaudentium conſcripſit ſanctus Auguſtinus, qui habentur to. 9. edit. Benedictinæ* Tamogadi *habent Tabulæ Peutingerianæ,* Tamugadi *in Antonini Itinerario, ſic quoque appellatur in Actis ſancti Mammarii* 77

jam à nobis laudatis, ex quibus diſcimus urbem iſtam haud longe à civitatibus Vaga, Lambeſe, & Tigiſi remotam fuiſſe. Everſa fuit à Mauris, ut teſtatur Procopius libro 2. de Bello Vandalico, ſed brevi poſtea reſtauratam fuiſſe colligitur ex eodem auctore, qui paullo inferius copiam frugum maximam in ea exſtitiſſe ſcribit.

78. LEGIENSIS. Infra num. 85. numeratur Januarius Legenſis. Et ex Collatione Carthag. colligimus duplicem in Africa fuiſſe Legenſem urbem. Nam cap. 121. Dacianus epiſcopus plebis Legenſis catholicus affirmavit nullum ſe habere Donatiſtam adverſarium. Capite vero 187. Creſconius epiſcopus Legenſis ex parte Donati, adverſarium nec ſe habere, nec umquam habuiſſe profeſſus eſt. Fortaſſis in alterutro Collationis loco Legienſis pro Legenſis legendum eſt; aut certe in Notitia utrobique Legenſis ſcribi debet. Porro diœceſim Legenſem, cui præerat Dacianus, ex Tacaratenſi diſtractam fuiſſe exiſtimat Baluzius in notis ad cap. 121. Collationis.

79. RESPECTENSIS. Sic mſſ. & editi.

80. VALESITANUS. Sic mſſ. & editi. Vide quæ ſupra obſervavimus de Veſeſitano num. 59. Habetur in Tabulis Peutingerianis Veſeſi, ſegmento 3.

81. MAZACENSIS. Apronianus epiſcopus eccleſiæ catholicæ Mazacenſis mandato, cui per abſentiam non ſubſcripſerat, conſenſum præbuit, in Collatione Carthag. cap. 215.

82. LUGURENSIS. Sic mſ. Laudun. cum editis. At Codex mſ. apud Ortelium habet, Jugurenſis.

83. CIRCENSIS. Sic codex mſ. uterque. Editi vero habent Cirtenſis. Et quidem nullus alias in hac Notitia Cirtæ, ſeu Conſtantinæ epiſcopus memoraretur, quæ tamen erat provinciæ metropolis, ut appellatur in Codice canonum eccleſiæ Africanæ cap. 86. In vetuſta Antonini Itinerarii editione Lugdunenſi, pro Cirta fere ſemper Circa habetur. Epiſtolam Auguſtini 130. Circenſibus pro Cirtenſibus inſcriptam fuiſſe monet Pamelius in Notis ad Concilium Rebaptizantium ſub ſancto Cypriano; ubi complura refert exempla ex quibus liquet ſæpius Circa pro Cirta in veteribus monumentis ſcriptum fuiſſe, quod tamen ex Librariorum ſolummodo errore proveniſſe nemo inficiabitur. Et quidem in epiſtola laudata, quæ nunc eſt 144. Cirtenſibus emendatum eſt. Non licuit tamen hic manuſcriptorum lectionem mutare, cum aliæ multæ in eadem Notitia occurrant urbes alias ignotæ, & è contrario nonnullæ alias notiſſimæ omittantur; fortaſſis quod tunc excisæ jacerent, ut Adrumetum, Hipporegius &c. Certe in Proconſulari quinquaginta tantummodo & quatuor epiſcopales civitates Notitia exhibet, & tamen Victor Vitenſis libro 1. num. 9. affirmat eo tempore, quo Vandali in Africam tranſmiſerunt, Epiſcopos in Proconſulari centum ſexaginta quatuor fuiſſe. Ceterum inter eos Antiſtites, qui concilio Calchedonenſi interfuerunt, memoratur Abramius epiſcopus Circenſis. Sed ille, uti videtur, ex Afris non erat. Magis ad rem pertinet Rufinus Principalis Circenſis, in epiſtola 139. alias 158. memoratus ab Auguſtino, quamvis enim noſtri Cirtenſis repoſuerint, monuerunt tamen in codicibus mſſ. 3. totidemque editis Circenſis haberi.

PARDALIUS MACOMADIENSIS. Is ipſe eſt Pardalius epiſcopus, uti videtur, qui Romano concilio cum tribus aliis Africanis epiſcopis interfuit anno CCCCLXXXVII. Tres porro hujus nominis urbes in Africa diſtinguit Henricus Noriſius, quarum ſitus ex Antonino facile colligi poteſt. Priorem quippe in Numidia locat M. M. P. LIII. Cirta diſtantem; alteram in Tabulis Peutingerianis Macomades-minores appellatam, ſtatuit inter 84.

Tha-

Digitized by Google

Thabaltam & Thenas *Byzacenæ provinciæ civitates*, & *paullo poſt inter* Thenas & Villas-vicum, *tum* Tacapas *unde iſtam in Byzacenæ & Tripolitanæ confinio ſitam fuiſſe diſcimus, quod etiam patet ex Plinii libro* 5. *cap.* 4. *ubi Byzacii urbes commemorans, habet*; Rhuſpina, Thapſus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape, Sabrata. *Urbes hic recenſitæ ante Macomades ex Byzacena erant; quæ vero poſtea ſequuntur ex Tripolitana. Hinc* Limes Macomadienſis *in Notitia Imperii occidentalis ponitur* ſub cuſtodia Ducis Tripolitani. *Tertio denique urbs* Macomades Syrtis *in itinere à Lepti-magna Alexandriam occurrit, proinde omnino diverſa ab iis quas ſupra commemoravimus. Porro in Collatione Carthaginenſi ſæpius interlocutus eſt Aurelius epiſcopus eccleſiæ Macomadienſis, & comparuit inter Patres Catholicos cap.* 116. *cum ſuo adverſario ex parte Donati,* Saluſtio. *Illum vero ex Numidia fuiſſe patet ex cap.* 182. *ubi ſe Presbyterum habere teſtatus eſt in urbe* Idaſſenſi, *dum illic epiſcopus ordinaretur. Idaſſa enim ad Numidiam pertinebat, ut ex hac ipſa Notitia certum eſt. Ad Byzacenam itaque referenda eſt altera Macomadia, quæ in eadem Collatione memoratur. Nam Macomadiam duplicem in Numidia ſolus excogitavit Garnerius abſque ullo auctoris, ſive antiqui ſive recentioris teſtimonio. Iſtam vero* Ruſticianam *dictam fuiſſe diſcimus ex Collationis cap.* 197. *ubi cum* Porficentius epiſcopus Macomazienſis *Donatiſta comparuiſſet, ſeque nullum habere adverſarium fuiſſet profeſſus; Fortunatianus epiſcopus Catholicus ex qua eſſet Macomadia interrogavit, cui cum Proficentius* ex Ruſticiana *reſpondiſſet, nihil amplius Fortunatianus interlocutus eſt.* Caſſius à Macomadibus *in concilio Carthag. pro rebaptizantibus ſtetit num.* 22. *cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro* 6. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 29. Donatum Macomadienſem *epiſcopum, qui relicto Donatiſtarum ſchiſmate, ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem transſierat, laudat idem Auguſtinus lib.* 2. *contra Creſconium cap.* 10. *Ptolemæus* Macodamam *habet lib.* 4. *cap.* 3. *pro* Macomadam.

LEGENSIS. *Vide ſupra* Le- 85.
gienſis *num.* 78. *In codice Halleri non habetur.*

AD TURRES-CONCORDI. 86.
Apud Ortelium ex cod. Halleri dicitur Turris Concordiæ.

LAMFUENSIS. *Ortelius ex* 87.
Halleri codice habet Jamfuenſis. *In codice Laudunenſi quem vidimus, ita efformata eſt prima littera, ut* Jamfuenſis *æque ac* Lamfuenſis *legi poſſit. Pro vulgata editorum lectione ſtat Collatio Carthaginenſis, in qua capite* 133. *inter Catholicos Patres recenſitus eſt* Safargius epiſcopus plebis Lampuenſis. *Quin & concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *ſubſcripſit* Pontius epiſcopus plebis Lamfuenſis. *Dubitat autem V. C. Stephanus Baluzius an* Lamfoctenſe opidum *ab Ammiano Marcellino lib.* 29. *laudatum, idem fuerit cum hac Lamfuenſi urbe. Sed hunc ſcrupulum amovebimus in Notis ad Sitifenſes epiſcopos num.* 21. *ubi* Lemfoctenſem *urbem ex codicibus mſſ. reſtituimus.*

VAGRAUTENSIS. *Sic uter-* 88.
que codex mſ. cum editis.

TIGISITANUS. *Hujus urbis* 89.
ſitum diſcimus ex Actis ſancti Mammarii, jam non ſemel laudatis, ex quibus Vagam, Lambeſem, locum qui dicitur, Ad centum-arbores, Tamugadim, Tigiſim & Boſeth *à ſeſe invicem haud longius diſtitiſſe colligi poteſt.* Tigiſim *Numidiæ urbem memorat Procopius libro* 2. *de Bello Vandalico. Celebris eſt in Donatiſtarum hiſtoria Secundus Tigiſitanus Numidiæ primas tempore perſecutionis, qui ſynodo Cirtenſi præfuit. De eo Optatus libro* 1. *adverſus Parmenianum, Auguſtinus epiſtola* 43. *ad Glorium*

& alios, quæ antea erat 162. & paſſim in libris contra Donatiſtas. Plura de eodem babcbantur in cognitione 3. Collationis Carthag. cap. 137. & ſeqq. ut patet ex Indice, quem eruditus Baluzius tomo 1. novæ Collectionis Conciliorum edidit. Sed ipſa geſta excidere, quæ tamen aliquatenus ſuppleri poſſunt ex ejuſdem Collationis Breviculo ſancti Auguſtini, in quo multa de Secundo Tigiſitano cap. 13. & ſeqq. Collationis diei 3. habentur. Porro duæ erant in Africa urbes Tigiſis dictæ. Nam infra inter Mauritaniæ Cæſarienſis Patres num. 27. Paſſitanus Tigiſitanus memoratur. Tigiſi & Thigiſi, præter Thiges, habentur in Tabulis Peutingerianis. Et quidem in Collatione Carthaginenſi præter Sollemnium epiſcopum plebis Tigiſitanæ catholicum, & Paſchaſium Donatiſtam illius adverſarium cap. 135. memeratos, recenſitus eſt cap. 209. Gaudentius epiſcopus loci Tigiſitani ex Donatiſtarum ſecta; pro quo, cum ex infirmitate in itinere remanſiſſet, ſubſcripſit Creſconius epiſcopus Siguitanus. Quinam vero ex iſtis Numidiæ tribuendus ſit, incertum eſt. Baluzius Sollemnium Numidam fuiſſe infert, quod Reſtitutus, qui, inquit, alius eſſe non poteſt quam Novaſinnenſis in Numidia epiſcopus, pro eo ſubſcripſerit. At pro Gaudentio Creſconius Siguitanus ſubſcripſit. Sugus autem erat in Numidia M. P. xxv. Cirta diſtans, ut ex Antonini Itinerario certum eſt, & ex Tabulis Peutingerianis, ubi ſegmento 2. Tigiſi media locatur inter Sigus & Cirtam. ſegmento 3. memoratur Siguese. Quin & ſupra num. 18 recenſitus eſt Victor Suggitanus. Erat tamen in Mauritania Cæſarienſi Siga colonia apud Ptolemæum libro 3. cap. 2. quam Antoninus Sigam municipium appellat, ex qua fortaſſis nonnulli Creſconium appellatum fuiſſe Siguitanum opinabuntur.

90. Gilbensis. Jam recenſitus fuit ſupra num. 40. Felix Gilbenſis: ubi plura de hac urbe diximus.

Regianensis. Hunc quoque memorat Ortelius ex Victore. Sir-
mondus nudum nomen exhibet; at in 91.
Laudunenſi mſ. codice additur prbt. ut ad pleraque aliorum nomina. Gregorius Magnus libro 10. epiſt. 32. ſcribit ad Columbum Numidiæ epiſcopum occaſione Paulini cujuſdam Regenſis epiſcopi, qui apud ſanctiſſimum Pontificem accuſatus fuerat. Hunc vero Regianenſi eccleſiæ præfuiſſe crediderim potius quam Regienſi, infra in Mauritania Cæſarienſi n. 51. recenſitæ, quod de epiſcopo ex Numidia provincia Gregorius eo loci agere videatur. V. Sitif. num. 37.

Silensis. Huc revocari poſſe 92.
Saturnum Sitenſem epiſcopum Donatiſtam cap. 197. Collationis memoratum, ſuſpicatur Baluzius. At Sitenſis epiſcopus ad Mauritaniam Cæſarienſem pertinebat, qui inter iſtius provinciæ epiſcopos num. 112. inferius habetur.

Gaudiabensis. Sic editi & 93.
mſſ. In Collatione cap. 201. inter Donatiſtas recenſitus eſt Saturninus epiſcopus Gazabianenſis. Glaudi in Numidia habet Antonini Itinerarium.

Marculitanus. Legendum 94.
puto Maſculitanus. Codicis tamen utriuſque mſ. lectionem mutare non licuit. Et quidem in Indice Geographico operibus ſancti Cypriani editionis Oxonienſis præfixo, præter Maſculam, habetur quoque Marculi in Numidia, ſed fortaſſis ex hoc Notitiæ loco. Ceterum Maſcula urbs erat in Numidia omnibus nota, cui præerat tempore Collationis Carthag. Malchus epiſcopus plebis Maſculitanæ, qui in ea recenſetur cum Vitali ipſius adverſario cap. 128. & 201. Et longe antea concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano interfuerat Confeſſor Clarus à Maſcula. Januarius item Maſculitanus epiſcopus ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno DXXV. Donatus Maſculi-

culitanus Donatiſta memoratur non ſemel ab Optato lib. 1. & ab Auguſtino libro 3. contra Creſconium ex Actis ſynodi Cirtenſis, cui ille cum aliis Traditoribus ex eadem ſecta intererat. Archinimum Maſculanum laudat Victor Vitenſis libro 1. num. 15. De quo vide notam 52. pag. 71.

95. CENTURIENSIS. Memoratur in codice canonum eccleſiæ Africanæ cap. 87. Quodvultdeus epiſcopus Centurienſis, is ipſe, ni fallor, qui in Collatione Carthaginenſi cap. 126. inter Catholicos recenſitus eſt, cum Creſconio illius adverſario ex parte Donati. Teſtis eſt Procopius libro 2. de Bello Vandalico caſtellum, Centuriæ dictum, in Numidia exſtitiſſe.

96. SUABENSIS. Sic editi ex codice Laudunenſi. Codex Halleri habet Suavenſis, quod idem eſt. Litorius epiſcopus plebis Suavenſis catholicus adfuit Collationi Carthag. cap. 133. quem male Garnerius Suanenſem appellavit, ut eum Sugunenſem epiſcopum faceret. qua de re à Noriſio reprehenſus eſt.

97. GERMANIENSIS. Anonymus Ravennenſis lib. 3. num. 6. meminit urbis Germani, & in Tabulis Peutingerianis habetur Ad Germani. Supra num. 28. recenſitus eſt Florentius Noba-germanienſis. cui loco Innocentium epiſcopum eccleſiæ Germanienſis catholicum, in Collatione Carthaginenſi memoratum, præfuiſſe putat auctor editionis Oxonienſis operum ſancti Cypriani, qui & Confeſſorem Jambum à Germaniciana unum è rebaptizantibus, qui concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano interfuere, eidem loco tribuit. quos tamen ad hanc Germanienſem urbem, de qua hic agimus, revocari debere veri ſimilius eſt. Sed & fallitur idem vir eruditus attribuens Germanicianam, ut ait, novam Byzacenæ provinciæ; cum ex hac ipſa Notitia certum ſit, tum Germaniam-Novam, tum alteram quæ ſimpliciter Germania dicebatur, ad Numidiam pertinuiſſe. Germanicianam tamen in Byzacena admittere videtur Antoninus in Itinerario. Germanicianenſes ad curam ſuam pertinuiſſe teſtatur Auguſtinus, qui ipſe Numida erat, epiſtola 251. Porro in concilio Carthaginenſi ſub Aurelio anno CCCCXIX. in Codice canonum eccleſiæ Africanæ cap. 133. ſubſcripſit Candidus epiſcopus Germaniæ. Sed iſte epiſcopus fuit Abbir-Germanicianæ. Nam in altero codice, ut monet Juſtellus, vocatur epiſcopus eccleſiæ Abitinenſis-Germanicianorum eccleſiæ, & in ejuſdem concilii prologo dicitur Candidus Abbiritanus. In editione autem Labbeana tomo 2. Concil. col. 1603. Abbiritanus, ſeu Abderitanus, & col. 1605. Abbiritanus, alias Germanicianorum. Utrobique vero inter Proconſularis provinciæ epiſcopos iſte recenſetur. Huic urbi præfuit Succeſſus ab Abbir-Germaniciana in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano memoratus n. 16. Vide notas in Victorem Vitenſem ſupra pag. 75.

VADESITANUS. Sic codex 98.
uterque mſ. cum editis. Huic urbi, ut opinatur V. C. Baluzius, præfuit Creſconius epiſcopus Bajeſitanus ex Donatiſtis in Collat. Carthag. cap. 201. memoratus, quem eumdem eſſe cenſet Creſconium, qui cap. 126. adverſarius dicitur Fortunati epiſcopi catholici eccleſiæ Undeſitanæ, quare idem vir eruditus ibi emendavit Vadeſitanæ.

GAURIANENSIS. Sic ſcribi- 99.
tur in utroque mſ. cod. & editis. Apud Ptolemæum libro 4. cap. 2. memoratur Garra. & infra in Byzacena num. 22. memoratur Secundinus Garianenſis.

NARATCATENSIS. Codex 100.
Halleri Narateatenſis. Noſtra lectio firmatur ex concilio Carthag. ſub Bonifacio, cui ſubſcripſit Columbus epiſcopus plebis Naraccatenſis.

LAMIGGIGENSIS. Sic mſ. co- 101.
dex Laudun. At editi habent Lamiggizenſis. Melior eſt noſtra

Donatiſtarum ſecta. Milla *habetur in Tabulis Peutingerianis*.

110. OSPITENSIS. *Seu, uti videtur*, Hoſpitenſis. *Nam in Collatione Carthag. occurrit* Benenatus epiſcopus plebis Hoſpitenſis *catholicus, qui cum cap. 133. affirmaſſet, nullum alium in ſuo* loco *epiſcopum eſſe*, Lucullus epiſcopus *Donatiſta* dixit: Perſecutio ſemper me fugavit. *& cap.* 198. *idem* Lucullus epiſcopus ab Hoſpitiis *duos adverſus ſe habere Catholicos profeſſus eſt, quorum unus* modo *fuerat ordinatus, quod ſcilicet, cum forte Lucullus ab Hoſpitiis fugatus, ſeſe recepiſſet in aliquod oppidum ejuſdem diœceſis, ibi & Catholici epiſcopum ordinaverint, qui ei reſiſteret. Ceterum Carolus à ſancto Paulo hic in Notitia pro* Oſpitenſis *legendum eſſe putat* Oſpinenſis, *laudatque* Leonem epiſcopum Oſpinenſem *in concilio 7. Carthag. memoratum: ſed idem auctor, ubi de Mauritania Cæſarienſi agit, in ea provincia locat* Oppinum, *à Ptolemæo libro 4. cap. 1. memoratum, eique loco præfuiſſe ait* Leonem Oppini *epiſcopum, qui concilio Carthag. 7. ſubſcripſit. Unicus vero Leo Oppini ſubſcripſit huic ſynodo, & quidem ex Tingitana, ut dicemus infra ubi de Byzacenis num. 82. & in Sitifenſibus num.* 33. *ad verbum* Mozotenſis.

111. VAGADENSIS. *Codex Hilleri* Vagradenſis. *Ejuſdem forte loci fuit* Donatus epiſcopus Vageatenſis. *In Collatione Carthag. inter Donatiſtas cap.* 180. *memoratus. Ceterum* Bagrada *celebris eſt Africæ fluvius, qui urbem cognominem habebat, ubi Romanorum Legates à Carthaginenſibus contra jus gentium comprehenſos fuiſſe ſcribit Livius*. Bagradas *urbem &* Bagradam *fluvium memorat Anonymus Ravennenſis lib. 3. num. 6. Placet eorum ſententia qui Vagadenſem urbem hic memoratam, Bagaienſe oppidum eſſe cenſent, adeo in Donatiſtarum hiſtoria famoſum. De quo plura habes ſupra num. 7. pag.* 119.

LAMASUENSIS. *Hæc urbs in Tabulis Peutingerianis dicitur* Lamasbua, *ab Antonino in Itinerario* Lamasba. *Utramque lectionem admittit Collatio Carthag. ubi cap.* 128. Avitus epiſcopus plebis Lamaſuenſis *memoratur cum* Januario *ipſius adverſario, qui cap.* 187. Lamasbenſis *dicitur*. Puſillus *ejuſdem urbis epiſcopus interfuit concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano pro rebaptizandis hæreticis, cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 39. Hic tamen in editione Oxonienſi dicitur* Puſillus à Lambeſa; *ſed errore, ut arbitror, Amanuenſium, etenim priores editiones ſimul cum Auguſtino habent* à Lamasba, *& quidem in eadem ſynodo num. 6. jam memoratus fuerat* Januarius à Lambeſe. 112.

113. TACARATENSIS. *Neſcio quo pacto Holſtenius & Harduinus in Notis ad Plinium lib. 5. cap. 3. hunc epiſcopum ſic à* Tacatua *urbe dictum fuiſſe ſcripſerunt. Erat quippe Tacarata urbs in Numidia, cujus diœceſis adeo ampla erat, ut* Veriſſimus, *illius urbis ex parte Donati* epiſcopus, *in Collatione Carthag. cap. 121. conqueſtus fuerit, quod in ſua diœceſi Catholici quatuor Epiſcopos conſtituiſſent. Ex his ibidem* Aſpidius epiſcopus plebis Tacaratenſis *recenſetur. Ceteros fuiſſe* Datianum *Legenſem*, Octavianum Reſſianenſem & Fortunatum *Caſenſem Calanenſem, qui Collationi interfuerunt, viri eruditi exiſtimant. Veriſſimus quippe loco laudato quatuor ſibi adverſantes catholicos recenſuit. Sed oppidorum, in quibus erant conſtituti, nomina non retulit. Porro non imus inficias Tacatuam urbem in Numidia, & quidem celebrem fuiſſe, quam Ptolemæus libro 4. cap. 3. Antoninus in Itinerario, Plinius lib. 5. cap. 3. Anonymus Ravennas, & Tabulæ Peutingerianæ laudant. Eamdem inter Ruſicadam & Hipponem-regium ſitam fuiſſe ex Antonini Itinerario colligimus. Habemus & Tagaratam ab*

his.

bis diverſam, de qua inter Proconſulares num. 43. Tagúram in Numidia num. 20. & Tagariatam in Byzacena num. 37.

114. MILEVITANUS. *Illuſtrem hanc ſedem fecit Optatus Milevitanus epiſcopus, cujus libros ad Parmenianum de ſchiſmate Donatiſtarum ſæpius excuſos nemo non novit. Nomen ejus in Martyrologio Romano die 4. Junii inter ſanctos Confeſſores inſcriptum eſt. Complures in eadem urbe habitæ ſunt ſynodi, inter quas celebris eſt ea, quæ anno* CCCCXVI. *in Pelagianorum cauſa habita fuit: cujus ſynodalis epiſtola ad Innocentium papam inter Auguſtinianas epiſtolas exſtat num.* 176. *eamque confirmavit idem Pontifex ibidem epiſtolis* 182. & 183. *editionis Benedictinæ.* Adeodatus epiſcopus Milevitanus *è Donatiſtarum ſecta cum aliis ſex epiſcopis electus eſt ad agendam ſuæ ſectæ cauſam contra Catholicos in Collatione Carthaginenſi, in qua ſæpius interlocutus eſt.* Severus *vero, ejuſdem urbis epiſcopus Catholicus, paullo antea è vivis exceſſerat, ut dicitur cap.* 215. Mileum *habet Antoninus in Itinerario;* Mileu coloniam *Tabulæ Peutingerianæ, & in ſynodo Cirtenſi Secundus primas Purpurium à Limata objurgavit, quod duos ſororis ſuæ filios occidiſſet Milei, quam urbem à Milevi diſtinxit Carolus à ſancto Paulo; ſed alii viri eruditi refragantur.*

115. ULLITANUS. *Codex Halleri apud Ortelium habet* Villitanus, *forte pro* Vallitanus, *ut cenſet Holſtenius in Adnotationibus ad Carolum à ſancto Paulo. Et quidem* Bonifacius epiſcopus plebis Vallitanæ *inter Catholicos patres in Collatione Carthaginenſi capite* 135. *recenſitus eſt. Victori Garbenſi, Donatiſtarum Romano epiſcopo, ut ipſi aiebant,* Bonifacius Ballitanus *ſucceſſit apud Optatum libro* 2. *At* Vallim *in Proconſulari Antoninus & Tabulæ Peutingerianæ locant. Certe in concilio Carthag. ſub Bonifacio ſubſcripſit* Reſtitutus epiſcopus plebis Vallitanæ. *Sed in eadem ſynodo memorantur* Reſtitutus Viltenſis & Porpirius Vullenſis, *quorum fortaſſis alteruter huc eſſet revocandus, ſi à Numidia eſſet.*

116. SELEUCIANENSIS. *Ortelius ex codice Halleri habet* Seleucianenſis. *In Collatione Carthag. cap.* 121. *comparuit* Terentius epiſcopus Seleucianenſis *catholicus, cum* Meſſiano *Donatiſta ipſius adverſario, qui iterum cap.* 206. *memoratur. Ita tamen ut in editione Papiri Maſſoni cap.* 121. *habetur* Solencianenſis, & *cap.* 206. Seleuciamenſis, *ex quo fortaſſis ultimo loco Ortelius nomen hujus urbis exſcripſit. nam Collationem Carthag. ſimul cum Victore mſ. laudat.*

117. VADENSIS. *Plura de hac urbe diximus ſupra num.* 7.

118. TAGASTENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium* Tagartenſis. *Celebris & fortunata civitas, quæ Magno Auguſtino ortum præbuit, &* Alpium *ejuſdem Auguſtini amicum habuit Antiſtitem. Iſte variis Africanæ eccleſiæ conciliis interfuit, paſſimque in Collatione Carthaginenſi interlocutus eſt, in qua unus è ſeptem ſuis epiſcopis, qui pro tuenda Eccleſiæ Catholicæ cauſa adverſus ſchiſmaticos electi fuerant. Firmi Tagaſtenſis epiſcopi conſtantiam laudat idem Auguſtinus libro de Mendacio cap.* 13. *quod nec mentiri voluerit, nec tormentis etiam atrociſſimis unquam adigi potuerit ad hominem quem occultaverat prodendum Celebratur ejus memoria in Martyrologio Romano die* 31. *Julii. Plura vero de Tagaſta proferre ſupervacaneum eſſet. In Antonini Itinerario inter Hipponem regium & Naraggaram media locatur.*

119. MAXIMIANENSIS. *Codex Halleri* Maximinenſis. *Petrus abbas in concilio Carthag. anno* DXXV. *ſub Bonifacio, pro tuenda monaſterii ſui libertate exemplum attulit* Baccenſis monaſterii, *quod licet* Maximianenſi eccleſiæ vicinum *fuerit,* ad conſolationem tamem

Pri-

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.

Primatis provinciæ Byzacenæ ſe conferebat. Maximianenſes *memorat Liberatus Primas Byzacenæ in epiſt. ad Bonifacium Carthag. in concilio Juncenſi. Hanc vero urbem à Ruſpenſi haud procul abſuiſſe colligitur ex Vita ſancti Fulgentii cap. 29. ubi ſanctus ille Pontifex ob compreſſas finitimarum plebium rixas laudatur, & potiſſimum quod* Maximianenſis animoſitatem plebis, quæ ordinatum ſibi epiſcopum recipere nolebat, *ſedaverit. Synodicæ Patrum provinciæ Byzacenæ, quæ lecta eſt in concilio Lateran. ſub ſancto Martino actione 2. inter alios ſubſcripſit* Bonifacius epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Juſtini & Maximienſis.

120. ZARADTANSIS. *Sic uterque codex mſſ. editi vero* Zaradtenſis. *Laudat Baluzius concilium Carth. anni* DXXV. *ſed ibi ſubſcripſit* epiſcopus Zactarenſis. *At in Collatione Carthag. cap. 128. recenſitus fuit* Creſconius epiſcoopus plebis Zaraitenſis, *cum* Rogato *ipſius adverſario, qui & cap. 203. inter Donatiſtas comparuit. Apud Ptolemæum memoratur* Zaratha, *quam inter Mauritaniæ urbes recenſet. Huic loco magis convenit* Zarat *urbs in Numidia, quam nempe prope Lamaſbam locat Antoninus in Itinerario.*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. NUMID.

DE GIRU-TARAZI. *Hanc urbem apud Ortelium ex codice Hallerì reperire non licuit.* 121.

LAMIGGIGENSIS. *De hac ſede actum eſt ſupra num.* 101. 122.

VICOPACENSIS. *Hujus opidi nomen eſt, ni fallor,* Vicus-Pacis. 123. *Cod. Hilleri habet,* Vicuſpacenſis. *Adfuit Collationi Carthag. cap.* 143. Aſterius epiſcopus plebis Vicenſis, *cum* Urbano *epiſcopo Donatiſta, qui cap.* 206. epiſcopus Vicenſis *dicitur, nec tamen ſeſe alterutrum noverant. His locis in ſuſpicatur Baluzius* Vici-pacenſis *epiſcopum deſignari, quamvis, ut ipſemet proſequitur, aliæ ſint urbes in Africa* Vici *dictæ. Melius huc revocatur* Florentianus Vicopacatenſis *ex Numidia legatus in concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *qui & ibi dicitur* Vicopacenſis.

* NUM. CXXV. *Tamen nonniſi* CXXIII. *recenſentur. nonnulli fortaſſe per amanuenſium incuriam excidere.*

AD PROVINCIAM

Byzacenam.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

1. * VASSINASSENSIS ET AQUIS. *Hæc verba in editis referuntur poſt aliquot puncta, veluti ſi quod prius erat in codice legi non potuiſſet. At nos ea retulimus eo prorſus modo quo in mſ. Laudunenſi habentur, in quo nihil omninò detritum aut lacerum apparet relinquentes unicuique, quid ea de re voluerit, judicandi libertatem. Vix tamen dubium eſſe poteſt quin his vocibus duæ ſedes deſignatæ aliquando fuerint. Porro Ortelius citat* Africæ locum epiſcopalem, *nomine* Vaſſitanum, *ex* Victore Uticenſi. *qui alias in Notitia non occurrit. Concilio Calchedonenſi act. 15. ſubſcripſit* Valerianus Baſſianenſis *ex Africa.*

AMUDARSENSIS. *Sirmondus ſic habet:* Liberatus Amudarſenſis, per. *At in cod. mſ. Laudunenſi ſic habetur,* Liberatus prb. Amudarſenſis. *In Collatione Carthag. editionis Maſſoni hæc leguntur cap.* 126. Maius epiſcopus Plenius Auvidarſenſis. *aliæ edit.* Amudarſenſis. *quem locum Baluzius, ſic emendavit,* Majus epiſcopus plebis Amudarſenſis, *ejuſdem ſcilicet urbis, quæ hic in Notitia memoratur. Et quidem nota eſt*

apud

eſt apud veteres Amudarſa, quam, ut idem vir eruditus obſervat, Ptolemæus & veteres Itinerarii Antonini editiones Amurdaſam appellant. Bertii editio Antonini Amudarſam habet.

2. MANSUETUS AFUFENIENSIS. Sic codex uterque mſ. cum editis. Is autem Manſuetus ipſe videtur eſſe, quem Victor Vitenſis laudat libro 2. num. 16. de quo vide Notam 93. ſupra pag. 77.

3. SEPTIMUNICIENSIS. Sic editi & mſſ. Septimuniciam memorat Antoninus in Itinerario. Et Ferrandus aliquot refert concilii Septimunicenſis canones in Breviatione.

4. BENEFENSIS. Urbis hujus ſitum diſcimus ex cap. 14. Vitæ ſancti Fulgentii, ubi laudatur monaſterium Vlcenſi, ſeu, ut habent alii codices, Juncenſi proximum litori, Benefenſi autem maxima ex parte contiguum, in quod ſeſe Fulgentius recepit, quod ibi rigidi propoſiti diſciplina antiqua ſervaretur. Concilio Cabarſuſſitano Donatiſtarum ſubſcripſit Guntaſius Benefenſis epiſcopus. Collationi autem Carthag. cap. 133. adfuit Æmilianus epiſcopus eccleſiæ Benefenſis catholicus, eo ipſo die quo Maximianus illius adverſarius defunctus eſt, ut ibidem, & cap. 198. Donatiſtæ affirmarunt.

5. ANCUSENSIS. Ejuſdem loci epiſcopus fuit ex Donatiſtarum ſecta Donatus epiſcopus Ancuſenſis, in Collatione Carthag. cap. 208. memoratus, quem eumdem Donatum eſſe putat Baluzius, qui cap. 126. Gududi epiſcopi Aniuſenſis, ſeu, Avinſenſis, adverſarius in vulgatis editionibus dicitur. Hinc ipſe pro Aniuſenſis, repoſuit Ancuſenſis.

6. MIDIDITANUS. Is eſt forte qui in cod. Halleri Meditlitanus dicitur. In Collatione Carthag. cap. 208. inter Donatiſtas recenſetur Liberalis epiſcopus Milidienſis. pro quo ſuſpicatur Baluzius legendum eſſe Mididienſis. Sic & in Vita ſancti Fulgentii cap. 12. ubi in editis memoratur civitas Ididi, monet idem vir eruditus in antiquo cod. mſ. Colbertino haberi Mididi. Porro in Collatione Carthaginenſi cap. 142. memoratur Serenianus epiſcopus Miditenſis, quem fortaſſis nonnulli huc revocari poſſe cenſebunt. Pertinebat enim iſte ad Byzacenam provinciam. nam eum ſeſe habere Catholicam unitatem profeſſus fuiſſet, Peregrinus Sufetanus epiſcopus Donatiſta interlocutus eſt: Presbyterum illic habeo Victorem. diœceſis mea eſt. Sufetam autem ex Byzacena fuiſſe nemo inficiari poteſt. memoratur quippe infra num. 21.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

7. TUBULBACENSIS. Codex Halleri Tubolbacenſis. Noſtra lectio potior. Etenim in Collatione Carthag. cap. 126. memoratur Januarius epiſcopus catholieus plebis Tubulbacenſis.

8. VADENTINIANENSIS, ſeu Valentinianenſis. Etenim epiſtolæ ſynodicæ concilii Byzaceni ad Conſtantinum Auguſtum, quæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione ſeu ſecretario 2. lecta fuit, inter alios ſubſcripſit ultimus Rodibaldus gratia Dei epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Valentinianenſis. In codice Halleri memoratur epiſcopus Vadacinienſis in Africa.

9. MASCLIANENSIS. Codex Halleri, ſi bene legit Ortelius, habet Maſdianenſis. Maſclianas memorat Antoninus in Itinerario. Collationi Carthag. cap. 208. interfuit Plutianus epiſcopus Maſclianenſis Donatiſta, in quem locum obſervat eruditus Baluzius, concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano inter rebaptizantes adfuiſſe Julianum à Maſclianis. Sed hunc invenire non licuit in editis, nec eum memorat Auguſtinus in libris de Baptiſmo contra Donatiſtas, in quibus Antiſtitum, qui concilio iſti interfuerunt, objectiones ſingillatim refellit. Et qnidem fallor, ſi Julianus iſte à Baluzio memoratus, alius ſit à Juliano à Marcelliana, qui apud Cyprianum & Auguſtinum memoratur,

tur, ut diximus nota 52. in Numidas. Neque dicas Marcellianam & Maſclianam eamdem urbem fuiſſe. Nam in Collatione Carthaginenſi capite 133. Lucidus epiſcopus plebis Marcellianenſis & Baſitenſis, ait apud ſe Catholicam unitatem haberi, & tamen, ut mox dicebamus, Plutianus epiſcopus Maſclianenſis Donatiſta cap. 208. comparuit. Errore item librariorum Numidius, qui in concilio Carthag. ſub Genethlio memoratur, Maſcliauitanus appellatus eſt, tomo 2. Concil. edit. Labb. col. 1160. nam ille epiſcopus fuit Maſſylitanus, ut ex ejuſdem tomi appendice, ubi concilium iſtud ex cod. Vaticano correctum habetur, & ex capite octavo Codicis canonum eccleſiæ Africanæ patet.

10. SEBERIANENSIS. *Sic editi ſimul, & mſſ.*

11. NARENSIS. Naram *memorat Antoninus in Itinerario. Et* Januarius epiſcopus Narenſis ex *Donatiſtarum ſecta interfuit Collationi Carthag. cap.* 206.

12. DECORIANENSIS. *Urbis hujus nomen unica littera aliter ſcribitur in ſynodica Patrum Byzacenorum ad Conſtantinum imperatorem contra Monothelitas, quæ recitata eſt & approbata in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione, ſeu Secretario* 2. *cui inter alios ſubſcripſit* Paſchaſius miſericordia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Detorianenſis.

13. TAMBEITANUS. Tambaienſem civitatem *memorat Victor Vitenſis lib.* 5. *num.* 5. Martyr: Secundianus à Thambeis *adfuit concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num.* 80. *cujus objectionem ſolvit Auguſtinus libro* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 44. Gemelius epiſcopus à Tambeis *cum ceteris Donatiſtæ ſectæ epiſcopis ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano. Denique in Collatione Carthaginenſi capite* 198. Fauſtinus *item Donatiſta*, epiſcopus Tambeienſis *comparuit. qui is ipſe procul dubio eſt, qui cap.* 128. Sopatris epiſcopi plebis Tambalenſis *catholici adverſarius appellatur. Hinc ibi eruditus Baluzius* Tambaienſis *reſtituit.*

LÆTUS NEPTITANUS. *Hic eſt celebris Martyr, quem laudat Victor Vitenſis libro* 2. *numero* 18. *de quo plura diximus nota* 98. *ſupra pagina* 77. Nepte *ab Anonymo Ravennenſi memoratur libro* 3. *num* 5. *Eidem vero ubi præfuiſſe ſuſpicatur Baluzius* Quodvultdeum epiſcopum Nebbitanum, *qui in Collatione Carthaginenſi capite* 197. *inter Donatiſtas recenſitus fuit.* 14.

CUSTRENSIS. *Codex Halleri* Cuſtenſis. *Editi* Caſtrenſis. *Lectionem cod. mſ. Laudunenſis retinere viſum eſt, dum mutandi ratio ſuppetat.* Caſtra *habetur in Tabulis Peutingerianis, ſed extra Byzacenam.* 15.

FLABIANUS BULELIANENSIS. *Editi habent* Flavianus Bubelianenſis, *ex quibus, uti videtur, Index operibus ſancti Cypriani præfixus memorat* Bubeliam, *quam habet queque Ortelius ex Halleri codice.* Bululam *opidum Africæ interioris idem auctor memorat à Cornelio Balbo expugnatum, cujus rei teſtem laudat Plinium. At Plinius libro* 5. *cap.* 5. *inter opida, quorum ſimulacra Cornelius Balbus in triumphum duxit,* Bulubam *recenſet &* Bubeium nationem. 16.

THEUZITANUS, *ſeu* Theuditanus. *Familiaris quippe erat, ut jam obſervavimus, apud Afros litterarum* z *&* d *permutatio. Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *inter alia opida libera* Theudenſe *memorat. Ceterum codex Halleri habet* Zteuſitanus. 17.

SERBANDUS PUTIENSIS. *Editi* Servandus. *De urbe Putienſi plura habes ſupra pag.* 122. *ubi de* Gaudentio Putienſi *inter Numidas num.* 17. *Iis adde apud Anonymum Ravennenſem* 18.

lib. 3. num. 5. Putea, & ad Putea inter Africanas civitates recenſeri. Puteam recenſet Ptolemæus inter urbes, quæ ſub Adrumeto conſtitutæ erant, proinde huc revocandam.

19. THAGAMUTENSIS. Huic loco præfuit Milicus epiſcopus plebis Tagamutenſis, inter Catholicos antiſtites in Collatione Carth. cap. 126. memoratus. quam urbem cum Tadamatenſi, infra inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes num. 105. recenſita, eamdem eſſe dixit Baluzius.

20. PRÆSIDIUS SUFETULENSIS. Laudatur hic Antiſtes apud Victorem Vitenſem libro 2. num. 16. ſupra pag. 21. & in nota 93. in hunc locum pag. 77. Privatianus à Sufetula ſedit in concilio Carth. ſub ſancto Cypriano inter Rebaptizantes num. 19. Et Jocundus epiſcopus plebis Subſetulenſis, cum Titiano ipſius adverſario Collationi Carthag. interfuit cap. 127. Titianus item inter Donatiſtas comparuit cap. 208. Quin & idem Jocundus legatus fuit provinciæ Byzacenæ ad concilium Carth. anno CCCCXIX. ut ex eadem ſynodo, & ex Codice canonum eccleſiæ Africanæ cap. 127. diſcimus. Concilium Sufetulenſe laudat Ferrandus cap. 2. Sufetulam denique memorat Antoninus in Itinerario.

21. EUSTRATIUS SUFETANUS. Codex mſ. habet Euſtraſius. Lectionem tamen vulgatam retinuimus, quod eam confirmet ipſe Victor Vitenſis lib. 1. num. 7. pag. 7. ubi Euſtratius laudatur. Dicitur tamen Euſtachius ab Adone, ſicut & in Martyrologio Romano, die 28. Novembris. In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 20. ſententiam tulit Privatus à Sufibus: cui & Privatiano Sufetulenſi, num. præcedenti memorato, reſpondet Auguſtinus libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 26. & 27. In Collatione Carthag. cap. 142. cum nominatus fuiſſet Serenianus epiſcopus Miditenſis, ſtatim Peregrinus Donatiſta epiſcopus Sufetanus, qui & ſic cap. 187. appellatur, interlocutus eſt, aſſerens hunc locum è ſua eſſe diœceſi, ubi preſbyterum, nomine Victorem habebat. Capite autem 215. Maximinus Sufetanus, aut, ut aliæ editiones habent, Sufetus epiſcopus, inter Catholicos qui nondum ſubſcripſerant, occurrit. Ceterum Sufi memoratur in Antonini Itinerario. In ſynodo Suphetana beatus Fulgentius patres ſupplex oravit, ut Quodvultdeo epiſcopo prior ſupra ſe ipſum locus concederetur, ut in ejus Vita narratur cap. 29. Suffectanos Martyres ſexaginta memorat Auguſtinus epiſtola 50. quos hujus oppidi incolæ ob confractum Herculis ſimulacrum trucidarant. Horum memoriam celebrat Martyrologium Romanum die 30. Auguſti.

GARRIANENSIS. Ortelius ex codice Halleri habet Garrenſis, quę lectio favet ſententiæ editoris Oxonienſis operum ſancti Cypriani, qui putat Victorem à Gor in concilio Rebaptizantium num. 40. memoratum, ad urbem iſtam Garrianenſem poſſe revocari. Garrham habet Ptolemæus lib. 4. cap. 2. ſed inter Mauritaniæ civitates. Porro V. C. Stephanus Baluzius hic legendum eſſe cenſet Gattianenſis, quod in Collatione Carthaginenſi cap. 198. recenſitus fuerit Victor epiſcopus Gatianenſis Donatiſta; & ex epiſcopis quatuor, qui fidei profeſſionem Hunerico regi obtulerunt apud Victorem Vitenſem ſub finem libri 3. unus fuerit Bonifacius Gattianenſis. Sed hæc ſententia id habet incommodi, quod epiſcopus Gattianenſis, qui libellum fidei Hunerico porrexit, apud Victorem dicatur Bonifacius; Garrianenſis vero antiſtes, hic in Notitia memoratus, dicitur Secundinus. Nec facile quis ſibi perſuadeat Secundinum tunc Bonifacio ſucceſſorem datum fuiſſe cum Notitia hæc fuit ſcripta. Nam, ut vel ex titulo patet, epiſcopi in ea recenſentur qui ad conventum Carthaginenſem juſſu 22.

Hu-

Hunerici regis convenerant: deinde Secundinus ex antiquioribus erat, utpote qui ex centum & ſeptem vigeſimus ſaltem ſecundus erat. Si tamen alicui V. C. Baluzii ſententia magis placuerit, eidem quoque ſedi præfuiſſe dicendus erit Januarius gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Gatianenſis, *qui ſynodicæ Byzacenorum patrum ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. V. Notas in Victor. pag. 81.*

23. ABARADIRENSIS. Abaradiram *Africæ epiſcopatum habet Ortelius ex codice Halleri.*

24. SABINICUUS OCTABIENSIS. *Editi* Sabinianus. *Vide Numidias n. 36. ubi* Paſcentius Octabenſis.

25. MACTARITANUS. *In Concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano inter Rebaptizantes* Marcus à Mactari *ſententiam dixit nu. 38. cujus objectionem fuſius refellit Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. In Collatione autem Carthaginenſi cap. 202. inter Donatiſtas recenſitus fuit* Comparator epiſcopus Mactaritanus. *Denique Plinius lib. 5. cap. 4. inter opida libera computat* Matterenſe, *quod idem eſſe ac* Mactaritanum *cenſet vir eruditus Johannes Harduinus. Sed fortaſſis* Matterenſe *quod ut fatetur Harduinus præferunt omnes codices, melius* Mattaritano *opido inferius num. 50. recenſito, quam* Mactaritano *congrueret.*

26. AQUIABENSIS. *cod. mſ. Laud habet ſolummodo* Aquiaben. *Inter Donatiſtas qui concilio Cabarſuſſitano ſubſcripſere, fuit* Januarius Aquenenſis epiſcopus.

27. ANTACIUS MEDIANENSIS. *Editi habent.* Autacius. Donatus epiſcopus à Medianis Zabuniorum *inter Donatiſtas recenſitus fuit in Collatione Carthag. cap. 202. Sed ad Mauritaniam Sitifenſem pertinuiſſe videtur. Nam ibi* Novatus epiſcopus eccleſiæ catholicæ Sitifi *ſe presbyterum in ea urbe ſupra mortui epiſcopi Catholici corpus ordinaſſe profeſſus eſt, qui eccleſiam hanc regeret, donec ibi quam primum epiſcopus conſecraretur. Ceterum infra inter epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis num 86 habetur Valentinus epiſcopus Caſtelli Mediani. quem locum apud Ammianum Marcellinum memorari cenſet Hadrianus Valeſius, ut ibi dicemus.*

TURRENSIS. *In Collatione Carthag. cap. 121. memoratur* Maximianus epiſcopus plebis Turenſis *Catholicus, qui nullum ſe habere adverſarium Donatiſtam declaravit. Tamen cap. 197. inter Donatiſtas comparuit* Paſcaſius epiſcopus Turenſis, *quem lapſu memoriæ Baluzius Numidis ex Notitia attribuit. Nam in Notitia* Turrenſis *unicus hic inter Byzacenos, nullus vero in Numidia recenſetur. Non tamen audemus infitiari* Turenſem epiſcopum *unum in Numidia fuiſſe. Nam* Donatus Turenſis, & Felicianus Muſtitanus *adverſarii dicuntur* Victoriani epiſcopi plebis Muſtitanæ *Catholici, in Collatione Carthag. cap. 121. Muſtitana autem civitas ad Numidiam pertinebat, aut certe ad Proconſularem, ut ſupra à nobis expoſitum eſt in notis ad Numidas n. 71. Unde Donatus iſte tertiæ Turenſi à duabus ſupra recenſitis diverſæ præerat. Tres itaque ex Collatione habemus Turrenſes epiſcopos in Africa, & quidem ex diverſis provinciis. Ex iis unum ad Byzacenam pertinuiſſe, vel ex hoc Notitiæ loco quem illuſtramus, certum eſt. Secundum ad Sitifenſem Mauritaniam revocat Baluzius ex Notitia Bodleiana, in qua inter Mauritaniæ ſecundæ civitates recenſetur* Turris, *ſeu ut Goaris editio habet,* Tures. *Sed, ni fallor. Turris iſta quæ in Bodleiana Notitia memoratur, extra Africam erat, adeoque non poteſt ad Sitifenſem provinciam revocari. Ea enim eſt quæ inter Sardiniæ inſulæ urbes infra num. 6. recenſetur. quod ex ipſamet Bod-* 28.

Italiam Notitia evinci poteſt, ubi cum Turri Calaris metropolis, & Sulci, *quæ certo certius ad Sardiniam pertinebant, recenſentur. Nec in iſta Notitia Mauritaniæ ſecundæ nomine intelligi debet Mauritania Sitifenſis, cum ipſa Sitifis extra illam provinciam recenſeatur, ſcilicet in Numidia. Sicut nec quæ* Mauritania prima *hic appellatur, fuit Mauritania Cæſarienſis, cum ſola urbs* Rhiconorura, *ſeu potius ut in editione Goaris, & in utriuſque textu græco,* Rinocorurum *recenſeatur. Alia denique Turenſis urbs fuit, quæ ex Muſtitana diœceſi à Donatiſtis avulſa fuerat. quæque aut ad Proconſularem, aut ad Numidiam, uti diximus, revocari debet. Iſti videtur præfuiſſe* Samſucius epiſcopus plebis Turrenſis, *de quo Auguſtinus agit epiſt.* 34. & 83. *Denique lectorem monitum velim,* Turrenſem *aut* Turenſem *epiſcopum promiſcue in auctoribus ſcriptum reperiri, quod multis argumentis evinci poſſet. Unicum exemplum ſufficiet, Donati ſcilicet, qui in Collatione Carthag. cap.* 121. Turenſis *dicitur epiſcopus, & in Breviculo ejuſdem Collationis apud Auguſtinum die* 1. *cap.* 12. Turrenſis.

29. AGGARITANUS. *Iterum infra num.* 108. *occurrit* Aggaritana civitas. *Alterutri præfuit* Æmilianus epiſcopus Aggeritenſis, *qui inter Catholicos antiſtites in Collatione Carthag. cap.* 126. *comparuit, cum Candorio ſuo ex Donatiſtarum ſecta adverſario.* Candorius *item memoratur capp.* 149. & 163. Agar opidum *in Byzacena memorat Hirtius in libro de Bello Africano.* Aggar *habetur in Tabulis Peutingerianis, à qua non procul ſita cernitur* Aggar-Selnepte, *tum* Agarſel; & *juxta priorem* Aggar *viſitur* Aggerſel, *qui tamen locus in Proconſulari videtur ſitus fuiſſe. Porro apud Plinium lib.* 5. *cap.* 4. *inter opida libera recenſetur* Acharitanum, *ſeu, ut alii codices habent,* Accharitanum, *ſeu* Accaritanum. *quo nomine V. C. Iohannes Harduinus indicari cenſet* Aggaritanam *civitatem, cui præfuit* Donatus, *in Notitia memoratam. Ea eſt ipſa quæ inferius num.* 108. *habetur. Ad alterutram Plinii locum revocari poſſe ultro fateor; ſed quam è duabus Plinius indicare voluerit, divinare non licet.*

30. EGNATIENSIS. *Sic uterque mſ. cum editis. Hanc urbem nuſquam reperire licuit.*

31. GERMANUS PERADAMIENSIS. *Is ipſe eſt qui laudatur apud Victorem Vitenſem libro* 2. *num* 16. *de quo vide Notam* 93. *ſupra pag.* 77. *Eadem urbs eſt, ni fallor, quam Hirtius* Paradam *appellat in libro de Bello Africano, ubi miſerabilem illius ſortem deſcribit. Porro Lucas Holſtenius ſuſpicatur hanc urbem eſſe Feradum-minus, cui præfuit* Felicianus epiſcopus plebis Feraditanæ-minoris, *in Collatione Carth. cap.* 133. *inter Catholicos memoratus.*

32. ERMIANENSIS. *Celebrem hanc eccleſiam fecit* Facundus Hermianenſis, *qui duodecim libros pro trium Capitulorum defenſione ad imperatorem Iuſtinianum ſcripſit.* Benadus epiſcopus Hermianenſis *ſubſcripſit ſynodicæ patrum Byzacenorum in concilio Lateran. ſub ſancto Martino, act.* 2. *Hæc autem urbs ſæpius ſcribitur cum adſpiratione, ut ex allatis exemplis patet, & ex Collatione Carthag. cap.* 133. *ubi* Secundinus epiſcopus plebis Hermianenſis *occurrit cum* Maximiano *ipſius adverſario. Iſte tamen Maximianus in veteribus editionibus cap.* 187. *dicitur* Ermianenſis *Procopius lib.* 1. *de Bello Vandalico* Hermionem *Byzacii locum commemorat.*

33. TENITANUS. *Codex Halleri* Tevitanus. Thenas *cum adſpiratione ſcribunt Plinius lib.* 5. *cap.* 4. *Antoninus in Itinerario, & Anonymus Ravennas lib.* 3. *qui lib.* 5. *habet* Thænas. *Sic apud Gruterum pag.* 363. *ubi* Mercurialis Thænit. *memoratur. Ptolemæus ſcribit* Theænæ. *Concilium* Thenitanum *laudat*

dat

dat Ferrandus in Breviatione Canonum. In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano ſententiam tulit inter Rebaptizantes nu. 29. Euchratius à Thenis. *Et in ſynodo Lateran. ſub ſancto Martino act. 2. lecta fuit epiſtola ſynodica Epiſcoporum Byzacenæ provinciæ, cui inter alios ſubſcripſit* Felix epiſcopus civitatis Theniſiis. *In Collatione tamen Carth. cap.* 133. *ſcribitur* Latonius epiſcopus eccleſiæ Tenitanæ, *cujus adverſarius cap.* 201. Securus epiſcopus urbis Tenitanæ *appellatur. Denique Pontianus epiſcopus Thenitanus memoratur in Vita ſancti Fulgentii cap.* 29.

34. TARAZENSIS. *Eidem fortaſſis urbi præfuit* Secundus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Tagaſenſis, *qui ſynodicæ Byzacenorum ſæpius laudatæ ſubſcripſit in concilio Lateran. ſub ſancto Martino: quæ tamen ſedes melius forte congrueret opido* Tageſſenſi, *ſeu, ut alii codices habent*, Tageſenſi, *quod Plinius inter opida libera Africæ recenſet lib. 5 cap. 4. Sed eidem ſynodicæ ſubſcripſit* Theodorus epiſcopus eccleſiæ Tamazeni; *& Lucas Holſtenius laudat* Stephanum Tarazenſem *ex eadem epiſtola, qui in editis dicitur* Taraquenſis. *Porro recenſitus eſt ſupra inter Numidas num.* 53. Creſconius Tharaſenſis.

35. TROFINIANENSIS. *Collationi Carth. cap.* 133. *inter Catholicos antiſtites interfuit* Probantius epiſcopus plebis Trofimianenſis. *quam lectionem alteri præfert Lucas Holſtenius.*

36. LEPTIMINENSIS. *Codex Halleri* Leptimienſis, *id eſt* Leptis-minoris: *Ptolemæo* λέπτις μικρὰ *Antonino* Leptis-minor, *Anonymo Ravennenſi poſt Tabulas Peutingerianas*, Lepte-minus. *In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano pro rebaptizandis hæreticis ſententiam tulit* Demetrius à Leptiminus, *num.* 36. *Et Collationi Carthag. cap.* 121. *interfuit* Romanus epiſcopus plebis Leptiminenſis *cum* Victorino *ejus adverſario, qui & cap.* 187. *inter Donatiſtas comparuit, ubi mendoſe in editionibus Baluzianam antecedentibus* epiſcopus Eptiminenſis *appellatur. Hanc vero urbem*, Leptim *abſque addito aliqui nominarunt, ut, Pomponius Mela, qui libro I. de ſitu orbis cap. 7. in Africa minori* Leptim *recenſet, & paullo poſt* Leptim alteram. *Sic omnino Plinius, qui tamen poſt vocem* alteram *addit*, quæ vocatur magna. Hipponem, Adrimetum, Leptim, *aliaſque urbes in ora maritima à Phœnicibus conditas fuiſſe dicit Saluſtius lib. de Bello Jughurtino.* liberam civitatem Leptin *appellat Hirtius de Bello Africano.* λέπτιν *Polybius ſub finem libri 1. Hiſtoriarum. Leptim urbem memorat Titus-Livius libro 34. in ora Syrtis minoris ſitam, quam adeo potentem fuiſſe dicit, ut* ſingula in dies talenta vectigal Carthaginenſibus *daret. Hinc fuiſſe Leptimmagnam veri ſimilius eſt. Contrariæ tamen opinioni favet, quod ipſam Maſſaniſſa Numidiæ rex ad regnum ſuum pertinere contenderet. Denique in concilio Lateran ſub ſancto Martino act. 2. ſynodicæ patrum Byzacenorum ſubſcripſit* Criſcintinus gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ civitatis Leptis. *De Lepti-magna dicemus ubi de Tripolitanis num.* 1.

TAGARIATANUS. *Sic codex mſ. Laudun. Editi habent* Tegariatenus. *Erat in Proconſulari* Tagarata *ut in Nota 44. ad illius provinciæ epiſcopos vidimus. Erat in Africa* Tagora, *ſeu* Tagura *duplex, de quibus vide Notam 20. ad Numidas. Denique erat &* Tacarata *in eadem provincia, de qua num.* 113. *De* Tagariata *autem ſeu Tegarieta nihil dicendum occurrit, niſi quod in Collatione Carthag. cap.* 201. *ex Donatiſtis adfuerit* Felix epiſcopus Tagaraienſis *an ejuſdem loci? Ortelius ex mſ. cod. Halleri* Tagaritanum *opidum memorat, quod fortaſſis ad hunc locum pertinet. Et Ptolemæus inter urbes quæ* ſub Adrumeto *erant*, Targarum *recenſet, proindeque in Byzacio.* 37.

Octabensis. *Vide inter Numidas num. 36.*

Feradimaiensis. *Ejuſdem urbis fuit* Vincentianus epi-
38. ſcopus plebis Feraditanæ-majoris
39. *in Collatione Carthag. cap. 126. memoratus. Alia erat Feraditana,* minor *dicta ex cap. 133. ejuſdem Collationis: ubi occurrit* Felicianus epiſcopus plebis Feraditanæ-minoris, *& in utraque civitate unitas erat catholica. Vide ſupra num. 31.*

40. Crepeduiensis. *In Collatione Carthag. cap. 133. memoratur inter Catholicos antiſtites* Barbarianus epiſcopus Creperulenſis. *Notitiæ lectionem confirmat ſynodica patrum Byzacenorum in concilio Lateran. ſub ſancto Martino act. 2. cui ſubſcripſit* Spes gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Secrepedulenſis. *Scriptum erat, uti videtur,* epiſcopus S. E. Crepedulenſis, *id eſt* ſanctæ eccleſiæ *&c. quæ exſcriptor ſimul conjunxit, & verba* ſanctæ eccleſiæ *iterum alius fortaſſis poſtea addidit, quod in omnibus aliis ſubſcriptionibus haberentur.*

41. Cyprianus Unuzibirensis. *Is ipſe eſt qui apud Victorem lib. 2. num. 11. laudatur, de quo vide in eumdem locum Notam 83. Synodicæ patrum Byzacenorum in concilio Lateran. jam ſæpius laudatæ ſubſcripſit* Donatus miſericordia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Uniziverenſis. *Eidem item urbi præfuiſſe ex parte Donati* Maximinum epiſcopum Uzabirenſem *in Collatione Carthag. cap. 201. recenſitum, opinatur Baluzius in notis ad eum locum. ubi & hanc urbem à Ptolemæo* [illegible] *dictam fuiſſe monet. Occurrit & apud Plinium lib. 5. cap. 4. inter oppida libera Africæ,* Uluſubritanum.

42. Muzucensis. *Reprehenditur à Noriſio Joannes Garnerius, quod* Maxenſem, Muzuenſem *&* Muzucenſem *Africæ urbes confuderit. Alias vero idem auctor* Muzulenſem *à* Muzucenſi *non ſatis diſtinxit, ut cum eodem Noriſio Baluzius monet in cap. 133. Collationis Carthag. De his confer quæ ſupra obſervavimus in Nota 49. ad epiſcopos provinciæ Proconſularis. Porro in ipſa Collatione cap. 133. memoratur* Reſtitutus epiſcopus plebis Muzucenſis *cum* Idaxio *ipſius adverſario, qui iterum cap. 206. comparuit. In concilio Carthag ſub ſancto Cypriano ſententiam dixit pro rebaptizandis hæreticis num. 34.* Januarius Muzulenſis, *ubi in cod. Corbejenſi, ut obſervat Rigaltius, legitur à* Muzucha, *Holſtenius è vetuſtiſſimo mſ. contendit legendum eſſe* Muzuca, *ut refert Baluzius, qui & ipſe aſſerit in cod. Colbertino legi* Modulenſis. Muzulenſis *habet Auguſtinus lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 41. ubi Ianuarii objectionem ſolvit.* Muzulam, *ut obſervat editor Oxonienſis, exhibent Tabulæ Peutingerianæ. Plinius inter majores civitates, quæ nationes dici poſſent, lib. 5. cap. 4.* Miſulanos, *ſeu, ut alii codices habent,* Muſulanos *memorat. A Tacito lib. 2. Annalium* Muzulanorum valida gens & ſolitudinibus Africæ propinqua *dicitur. Florus vero lib. 3. cap. 1.* Mulucham urbem *habet.*

Massimanensis. *Id eſt* Maximianenſis, *ut monet V. C. Lucas Holſtenius. Unde huc revocandum eſſe putat Bonifacium epiſcopum* eccleſiæ Juſtini. ac Maximienſis, *qui inter alios Byzacenos patres Synodicæ ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino. Certe littera x. ſæpius in ſſ mutatur, unde* Maxulitanus *epiſcopus ex Proconſulari ſæpius dicitur* Maſſylitanus. *Habetur inter Numidas num. 119. epiſcopus* Maximianenſis. 43.

Victor Vitensis. *Librorum de perſecutione Africana auctor, de quo & ipſius ſede plura diximus in noſtra præfatione, quæ hic repetere ſuperfluum fuerit.* 44.

Scebatianensis. *Sic uterque codex mſ. Editi. habent* Sebaſtianenſis. 45.

Pede-

PEDERODIANENSIS. *Sic habent mſſ. codices & editi.*

CIRCINITANUS. *Codex Halleri* Circitanus. *Hoc nomine inſu-*
46. *lam* Circinam *deſignari putat Chif-*
47. *fictius, in quam ſanctus Fulgentius paullo ante mortem ſeceſſit, ut in ipſius Vita narratur cap. 29.* Cercinnam inſulam *ejuſque incolas Cercinnates, non ſemel memorat Hirtius; & Ptolemæus* Cercinam inſulam & civitatem *inter inſulas quæ Africæ adjacent, recenſet. & Polybius* Cercinam Africæ inſulam *memorat libro 3. Sita dicitur* inter Siciliam & Africam *in Antonini Itinerario maritimo*, à Tacapis diſtans ſtadia DCXXII. *Eamdem haud longe ab Acylla & Thapſo remotam fuiſſe colligitur ex Tito-Livio lib. 33.*

48. FLORENTINUS TUZIRITANUS. *Editi* Florentius. *Ex Ptolemæi libro 4. capite tertio tres habemus* ſub Adrumeto civitate, *proindeque in Byzacena provincia urbes, quæ, licet nomine aliquatenus conveniant, à ſe tamen invicem ſunt diſtinguendæ, priuſquam de Tuziritana ſede hic memorata aliquid ſcribamus. Hæ ſunt* Turzo, Tiſurus, & Thyſdrus: *à quibus etiam diſtingui debet* Thuruſa *in Proconſulari, & fortaſſe* Tuzurus *in Arzugitana. De omnibus iſtis urbibus ſingillatim agendum, quod earum duas, vel etiam tres aliquando nonnulli in unum conflarint. V. C. Johannes Harduinus in notis ad Plinium opinatur* Tuſdritanum, *quod inter* opida libera *recenſet Plinius lib. 5 cap. 4. idem eſſe ac Tuziritanam urbem, hic in Notitia memoratam. deinde gradum faciens, Aptum, qui in Collatione Carthaginenſi cap. 187.* Tuzuritanus epiſcopus *dicitur, ad idem quoque Tuſdritanum opidum revocat. Verum etſi nonnullis forte videretur* Florentium Tuziritanum *æque ad* Thuſdrum *ac ad* Tiſurum *revocari poſſe, cum litteræ d & z apud Afros promiſcue uſurpari ſolerent; nemo tamen inſitiari poteſt aliam fuiſſe urbem Tuzuritanam, cui Aptus præerat, à Tuziritana quam Tuſdritanam fuiſſe cenſet Harduinus. idque duobus argumentis evinci poteſt ex Collatione Carthaginenſi petitis, in qua Tuſdritanus epiſcopus à Tuzuritano aperte diſtinguitur.* Aptus *nempe* Tuzuritanus *ab Harduino memoratus is eſt ipſe, qui cap. 187. inter Donatiſtas comparuit, & jam cap. 120. dictus fuerat adverſarius* Aſſelici epiſcopi *catholici* eccleſiæ Tuzuritanæ. *Proindeque alius eſt qui in ipſa Collatione cap. 206. habetur inter Donatiſtas* epiſcopus Tuſdritanus, *nomine* Honoratus. *Quin & ejuſdem urbis epiſcopum catholicum detexit vir perſpicaciſſimus Baluzius. Nam cap. 122. ejuſdem Collationis memoratur inter Patres orthodoxos* Navigius epiſcopus Dydritanus, *pro quo* Tuſdritanus *reponendum eſſe monuit vir eruditus, quod* Honoratus *qui ipſius Navigii ex Donatiſtarum ſecta adverſarius ibi dicitur eſſe, is ipſe ſit quem* Tuſdritanum *cap. 207. appellatum fuiſſe diximus. Alterum argumentum ſuppeditat nobis idem Baluzius, quod nempe Tuziritana ſeu Tuſdritana civitas hic memorata, non ejuſdem provinciæ fuerit ac Tuzuritana quæ Aptum habuit epiſcopum. Certe Thuſdrum, nemine diffitente, ad Byzacenam pertinebat, quod ex Antonini Itinerario haud procul ab Adrumeto, Leptiminose & Vſulis ſitum fuiſſe novimus. At Aptus erat ex Arzugitana provincia, ut ipſemet Aſſelicus cap. 208. Collationis declarat, his verbis:* Sub teſtificatione omnipotentis Dei... dico nos ſic eſſe de Arzugibus profectos die tertio Kalendarum Maiarum. *Arzugitana autem Tripolitanæ provinciæ pars erat, aut certe ipſi contigua, ut patet ex cap. 49. Codicis canonum eccleſiæ Africanæ, ubi* In Tripoli forte & in Arzuge interjacere videntur barbaræ gentes. *Et quidem licet Byzacenæ contermina fuerit, Tuſdrum in altera By-*

zacenæ parte verſus Proconſularem ſita erat, ut ex Antonino vidimus. Quin, & Tuſdrum nemo unquam extra Byzacium locavit. Opidum Tiſdre *memorat Hirtius in libro de Bello Africo; & Synodicæ inter ceteros Byzacenæ provinciæ epiſcopos ſubſcripſit* Benerius epiſcopus eccleſiæ Turditanæ. Θύσρος eſt *Herodiano lib. 7. Porro præter hos omnes habemus item* Turuzitanæ plebis epiſcopum, *nomine* Serotinum, *in Collatione Carthag. cap. 133. inter Catholicos memoratum, quem cum Thurzæ aut* Turzo *in Byzacena urbi, ſupra à nobis ex Ptolemæo laudatæ, præfuiſſe ſcripſiſſet Garnerius, à Noriſio reprehenſus eſt, quod à* Thurza Thuruſitanus *minus recte declinaretur, putatque hunc antiſtitem potiori jure ad Proconſulares eſſe revocandum. Nam cum ipſe Serotinus nullum adverſus ſe Donatiſtam habere dixiſſet, repoſuit Habetdeum diaconus Primiani Carthaginenſis:* Presbyter illic eſt Cattus. *At certum eſt, ipſomet Noriſio fatente, Habetdeum aliquando, etiam cum de aliis provinciis ageretur, fuiſſe interlocutum. Ceterum* Thuſuros *in Proconſularis & Byzacenæ finibus exhibent Tabulæ Peutingerianæ, &* Helpidius Tuſdritanus *epiſcopus Donatiſta ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII.

49. MARAZIANENSIS. Marazaniam *appellat Antoninus in Itinerario. Ejuſdem, ut puto, loci fuit* Felix à Marrazana, *qui adfuit concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano inter Rebaptizantes num. 46. In Collatione Carthag. cap. 133. recenſitus fuit* Eunomius epiſcopus plebis Marazanenſis, *cujus adverſarius* Habetdeus *ex Donatiſtarum ſecta ibidem multum conqueritur, quod nec ipſe nec ejus præceſſor umquam fuerint in civitatem admiſſi, ad quam tamen ordinati fuerant. Marazanenſe concilium laudat Ferrandus in Breviatione canonum. Huic item urbi præfuiſſe cenſet Lucas Holſtenius* Saturinum epiſcopum eccleſiæ Miricianenſis, *qui cum aliis Patribus Byzacenæ provinciæ ſubſcripſit ſynodicæ in concilio Lateran. ſub ſancto Martino act. 2.*

MATTARITANUS. *In Collatione Carthag. cap. 133. memoratur* Cultaſius epiſcopus plebis Mataritanæ, *qui unitatem ſe habere profeſſus eſt. Vide ſupra* Mactaritanus *num. 25.* Marcus à Mactari *ex Carthaginenſi concilio apud Auguſtinum memoratus, in libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 2. ut diximus ſupra num. 25. in pleriſque Auguſtini codicibus mſſ. dicitur* à Mattari. *Plinius lib. 5. cap. 4. habet* opidum Matterenſe, *pro quo Hermolaus* Madaurenſe *obtruſit, contra omnium mſſ. fidem, ut conqueritur Harduinus, nota 17. quam lectionem alii incaute adoptaverunt. Eidem urbi præfuit, ut cenſet Holſtenius, Victor Martyritanus epiſcopus Afer, qui apud Caſſiodorum libro de divinis inſtitutionibus cap. 29. Caſſiani Collationes expurgaſſe dicitur. Certe mſ. codices, ut noſter Johannes Garetius obſervavit in nova hujus auctoris operum editione, habent* Martaritanus. *Editio Pariſienſis anni 1529.* Martyritanum *quidem habet in textu, ſed in margine laudat codicem, qui habebat* Mattaritanus. 50.

PRÆCAUSENSIS. *Sic mſſ. & editi. Suſpicatur Holſtenius huc poſſe revocari monaſterium* Præciſu *in concilio Carthag. ſub Bonifacio memoratum occaſione immunitatis, quam monaſterio ſuo aſſerere conabatur Petrus abbas. Ex ejuſdem tamen abbatis libello ſupplici monaſterium Præciſu intra Leptiſ-minoris diœceſis fines ſitum fuiſſe colligi poteſt. Vide infra num. 92.* 51.

AQUISALBENSIUM. *Inter Donatiſtas* Januarius epiſcopus Aquæ-Albenſis *adfuit Collationi Carthag. cap. 197. At incertum eſt an iſti urbi præfuerit, aut alteri ejuſdem nominis inferius in Mauritania Sitifenſi recenſitæ numero quinto.* 52.

IR-

Digitized by Google

53. Irpinianenſis. *Paullo aliter ſcribitur in Collatione Carthag. cap.* 133. *ubi* Barbarus epiſcopus plebis Hierpinianenſis, *editioni Labbeanæ* Hierpiniacenſis, *inter Orthodoxos Patres recenſetur.*

54. Uſulenſis. Caſſianus Uſulenſis *epiſcopus interfuit concilio Carthaginenſi ſub Grato:* & Theodorus Uſulenſis *famoſus Donatiſta, de quo paſſim Auguſtinus in libris contra Creſconium agit, concilio Cabarſuſſitano ſubſcripſit anno* CCCXCIII. *atque anno ſequenti in Bagaienſi ſynodo condemnatus eſt. Is vero in codice mſ. Colbertinæ bibliothecæ, ut monet Baluzius,* Uculenſis *dicitur, quamvis Uſulenſem urbem ab Uculenſi diverſam fuiſſe certum videatur. Etenim in Collatione Carthag. cap.* 126. *comparuit* Privatus epiſcopus plebis Uſilenſis *è Catholicorum numero, & cap.* 128. Cericius epiſcopus plebis Uculenſis *item Catholicus memoratur, qui unitatem Catholicam apud ſe haberi profeſſus eſt. Hunc vero e Proconſulari fuiſſe diſcimus ex Synodica epiſtola iſtius provinciæ patrum, quæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino lecta fuit, cui* Criſconius epiſcopus eccleſiæ Uculenſis *ſubſcripſiſſe legitur. Synodicæ Byzacenorum, quæ in eodem Lateranenſi concilio laudata fuit, ſubſcripſit* Laurentius epiſcopus civitatis Uſilabis, *huc forte revocandus. Sedit inter epiſcopos concilii Carthag. ſub ſancto Cypriano* Confeſſor Irenæus ab Ululis, *quem Uſulenſem epiſcopum fuiſſe cenſet operum ſancti Cypriani editor Oxonienſis: & quidem jam antea Lovanienſes apud Auguſtinum libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas, ubi ſanctus Doctor argumenta Irenæi pro rebaptizandis hæreticis ſolvit. pro* Ululis, *ediderant* Uſulis. *Sed hanc locum ad manuſcriptorum fidem noſtri reſtituerunt.* [illegible] *à Ptolemæo memoratur, Antoninus inter Tuſdrum & Thenas* Uſulam civitatem *locat.* Uſyla *dicitur ab Anonymo Ravennenſi lib. 3. num. 5. & iterum lib. 5. num. 5. Denique in Tabulis Peutingerianis media inter Ruſpem & Taparuram* Municipium Uſilla *ſtatuitur. Cave autem ne* Zellenſem *urbem cum* Uſillenſi *confundas. Illas vero diverſas eſſe vel ex eo evinci poteſt, quod in Collatione Carthaginenſi præter Vſulenſem & Vculenſem epiſcopos ſupra laudatos. habeatur cap.* 134. Donatianus epiſcopus plebis Zellenſis *catholicus, cum* Natalico *ipſius adverſario, qui iterum inter Donatiſtas cap.* 163. *memoratur.*

Habetdeus Tamallumenſis. *Duæ ſaltem erant in Africa urbes* Tamalluma *dictæ. Nam infra* Rufinus Tamallumenſis *primus inter Mauritaniæ Sitifenſis epiſcopos recenſetur. In Collatione Carthag. cap.* 127. *memoratur* Gregorius epiſcopus Tamamallenſis, *pro quo V. C. Baluzius poſuit* Tamallenſis, *& quidem recte, nam* Lucius *Donatiſta qui ibidem Gregorii adverſarius dicitur, cap.* 208. *nominatur* epiſcopus Tamallenſis. *Præter hunc cap.* 126. *occurrit* Sabratius epiſcopus plebis Turre-Tamallumenſis *cum Jurata ipſius adverſario, qui iterum comparuit inter Donatiſtas cap.* 208. *Baluzius cenſet* Gregorium *cap.* 127. *memoratum, fuiſſe epiſcopum Tamallumæ in Sitifenſi provincia; Tamallumam vero hic in Notitia memoratam aliam non fuiſſe à Turre-Tamallumenſi, cui Sabratius præfuit, apud quam etiam Eugenium epiſcopum Carthaginenſem fuiſſe relegatum putat. Certe Turrem Tamallumam in Byzacena exſtitiſſe nemo inficiari poteſt. nam inter alios provinciæ Byzacenæ epiſcopos qui Synodicæ ad imperatorem Conſtantinum ſcriptæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. ſubſcripſerunt, habetur* Pentaſius epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Turrium-Tamulus, *ſeu* Turrium-Tamal. *ut ex codice mſ. Bellovacenſis eccleſiæ emendat idem Baluzius.* Tamallumenſis eccleſiæ plebes *invaſerat* Vincen- 55.

tius Girbitanus, *ex concilio Junceņſi: unde conjicitur hanc urbem in extremis Byzacenæ partibus fuiſſe ſitam verſus Tripolitanam, ad quam Girba pertinebat. Et quidem in limite Tripolitano Turrem Tamalleni ſitam fuiſſe docet Antoninus in Itinerario, ubi hic titulus occurrit:* Iter quod limitem Tripolitanum per Turrem-Tamalleni à Tacapis Leptim-magnam ducit. *Tum recenſens oppida:* A Tacapis ad Aquas, Agarlabas, Turrem-Tamalleni, Ad Templum &c. *Porro* Tamalleni *nomen, hic ab Antonino uſurpatum, Baluzii ſententiam confirmat, Eugenium apud Turrem-Tamallumæ exſulaſſe ſcribentis. Eugenius quippe in Notitia* Tamallenum *relegatus dicitur. Si tamen Turris-Tamallumæ à Tamallumenſi Byzacenæ civitate non diſtinguatur, Habetdeus hic in Notitia memoratus, alius eſſe dicendus eſt ab Habetdeo, quem Victor libro 5. nu. 12. laudat. nam ipſe in propriam ſuam civitatem relegatus fuiſſet, quod nemo facile admiſerit. Nullus tamen præter iſtum, Habetdeus in Notitia occurrit. Nec dicendum Victorem loco laudato loqui de Habetdeo Theudalenſi, quem jam libro 1. num. 7. laudaverat. Iſte enim, niſi omnem prorſus temporum ordinem perturbaverit Victor, jam defunctus erat, ſi quidem Victor Theudalenſis, ut pro* Eudalenſis *legendum cenſet ipſe Baluzius, in Notitia recenſetur inter Proconſularis provinciæ epiſcopos. Fortaſſis* Turris-Tamallumæ *aut* Tamalleni *à Tamallumenſi civitate Byzacii diſtinguenda eſt, quod innuere videtur Victor, Antonium* fuiſſe *dicens* in civitate proxima eremo, *& ſtatim ſubjungens Eugenium* in ipſis eremi partibus *fuiſſe relegatum; numero tamen ſequenti* Habetdeum ſimiliter relegatum in civitate *ipſa* Tamallumenſi *ſcribit. quæ verba ideo de Tamalluma Byzacenæ in Tamallumam Mauritaniæ Sitifenſis infra recenſitam interpretatus ſum Nota 188. in Victoris Hiſtoriam. quod tamen à Victoris ſenſu videtur alienum. Nam de Tamalluma loquitur, quæ vicina erat Tripolitanæ provinciæ; at Tripolitanam inter & Mauritaniam Sitifenſem interjacebant Byzacena & Numidia. Has difficultates ſagacioribus ſolvendas relinquo.*

56. CULULITANUS. *Forte huc revocandus eſt* Reſtitutianus epiſcopus plebis Sululitanæ *inter Catholicos recenſitus in Collatione Carthag. cap. 135. Vide infra num. 93. Eamdem urbem eſſe* Chullabi, *cujus antiſtes* Aurelius *concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano adfuit, putat editor Oxonienſis.* Cululim *recenſet Procopius libro 6. de ædificiis Juſtiniani inter urbes mediterraneas Byzacenæ, quas hic Imperator adverſus Mauros munierat. In Notitia Bodleiana à V. C. Gulielmo Beveregio edita, inter* provinciæ Byzaciæ *urbes, occurit nu.* 12. Colules. *græce* [illegible], *quo nomine Cululitanam civitatem hic memoratam deſignari patet ex ejuſdem Notitiæ editione à Goare procurata, ubi habetur latine* Cululi, *quamquam græcus textus præferat* [illegible].

57. MENEFESSITANUS. *In Collatione Carthag. cap. 135. memoratur* Menſurius epiſcopus plebis Medefeſſitanæ, *vulgari litteræ* n *in* d *mutatione. Noſtra autem lectio confirmatur ex Procopio lib. 2. de bello Vandalico capite 23. ubi* Meneſeſen *in Byzacio urbem memorat.* Menegeſem *habet Antoninus in Itinerario, inter* Vergeriallam & Theveſten *ſitam.*

58. CASULIS-CARIANENSIS. *Huic urbi præfuit, ut putat V. C. Baluzius,* Silvanus epiſcopus Carianenſis *in Collatione Carthag. cap. 126. memoratus. Ibi tamen Holſtenius legit* Cartanenſis, *ut* Cartennam *urbem inveniret, ſed perperam.* Caſulam *memorat Antoninus, in Proconſulari provincia ſitam. In alterutra ex iſtis urbibus, ſtudioſus quidam contulit codicem mſ. operum ſancti Hilarii,*

ineunte

ineunte ſæculo ſexto, ut apparet ex veteri inſcriptione, quam ex eodem codice delineatam domnus Johannes Mabillonius in libro 5. de Re Diplomatica pag. 355. retulit. Contuli in nomine Domini Jeſu-Chriſti aput Kaſulis conſtitutus, anno quarto decimo Traſamundi regis. *Porro idem Mabillonius & D. Michael Germanus in Itinere Italico pag. 143. teſtantur ſe Romæ vidiſſe pretioſum iſtud ſacræ antiquitatis monumentum, ab annis fere mille & ducentis, id eſt medio circiter ſæculo antequam conſerretur, ſcriptum. quod in bibliotheca Vaticanæ eccleſiæ propria aſſervatur.*

59. ACOLITANUS. *Scribitur quandoque cum adſpiratione* Achola. *Sic Ptolemæus lib. 4. cap. 3. Strabo lib. 17.* Acholam *inter civitates liberas recenſet: quam Tabulæ Peutingerianæ inter Tapſum & Ruſpem locant.* Quintus epiſcopus Acolitaneus *ſynodicæ Byzacenorum ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martyno actione 2.* Acolam *recenſet Anonymus Ravennas lib. 5. num. 5. Hanc eſſe* Acillam *ab Hirtio memoratam putant Holſtenius in Notis ad Carolum à ſancto Paulo, & Harduinus in Notis ad Plinii lib. 5. cap. 4. ubi* oppidum Acolitanum *inter* libera *recenſetur. Sed ea de re ſubdubitat Ortelius in Theſauro Geographico. Holſtenio & Harduino favere videtur Titus-Livius, qui lib. 33. Acyllam haud longe à Thapſo & à Cercina inſula fuiſſe ſcribit. Thapſus autem in Byzacena erat, & ad eamdem provinciam revocabatur Cercina, ut patet ex hac ipſa Notitia, ſupra num. 47. Unde Sigonius & Glareanus in Notis ad hunc Livii locum Acholam & Acyllam eamdem eſſe urbem aſſeruerunt. Ejuſdem loci cives fuiſſe* Aquilitanos *apud Gruterum* DXII. *cum Leptitanis & Uſallitanis junctos cenſet idem Holſtenius.*

60. VINDEMIALIS CAPSENSIS. *De hoc ſanctiſſimo antiſtite plura dicentur in Commentario hiſtorico cap. 8. præter ea quæ habentur in Paſſione ſanctorum Monachorum, qui in Capſenſi territorio commorabantur, ſupra pag. 55. Porro hic pro* Capſenſis, *codex mſ. habet* Cabſenſis, *ſed idem eſt. Capſa vero urbs celebris fuit, quam Ptolemæus lib. 4. cap. 3. inter urbes* ſub Adrumeto *conſtitutas recenſet. Munitam fuiſſe ex eo patet, quod in ea Jugurtæ regis theſauri, teſte Strabone lib. 17. aſſervarentur. De eadem urbe Saluſtius in libro de Bello Jugurtino ſcribit:* Erat inter ingentes ſolitudines oppidum magnum atque valens, nomine Capſa: *ipſius excidium poſtea deſcribit, ſicut & Florus lib. 3. cap. 1. Plinius vero lib. 5. cap. 4.* Capſitanos *memorat ex iis, qui* non civitates tantum, ſed pleræque etiam nationes jure dici poſſunt. Capſam coloniam *habent Peutingerianæ Tabulæ.* Capſenſis civitatis *meminit ſanctus Cyprianus ep. 56. ad Fortunatum alioſque epiſcopos. Et in concilio Carthag. ſub eodem Cypriano inter Rebaptizantes ſedit num. 69.* Donatulus à Capſe. Fortunatianus Capſitanus *adſuit concilio Carthag. ſub Grato. Et inter Donatiſtas concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII. *ſubſcripſit* Quintaſius Capſenſis. *In Collatione autem Carthaginenſi* Fortunatus epiſcopus plebis Capſenſis *occurrit cap. 126. cum* Celere *Donatiſta ipſius adverſario. qui & cap. 206. memoratur. Neſcio autem quo pacto cap. 208.* Donatianus epiſcopus item Capſenſis *Donatiſta habeatur in eadem Collatione, de qua re tamen nemo eſt interlocutus. Denique* Capſes *habetur in Notitia Leonis Imperatoris tum apud Gulielmum Beveregium, tum in editione Iacobi Goaris.*

DURENSIS. *In Collatione Carthag. cap. 197. inter Donatiſtas memoratur* Antonianus epiſcopus Druenſis, *& cap. ſequenti* Bebianus epiſcopus Duſenſis, *quin & cap. 197.* Paſchaſius epiſcopus 61

Duſitanus, *omnes ex Donati parte. An aliquis ex his* Durenſis *fuerit, alii divinabunt.*

62. CUFRUTENSIS. *Codex Hollieri* Cufratenſis. *Lectio noſtra alteri præferenda eſt. Nam* Felicianus epiſcopus plebis Cufrutenſis *affuit concilio Carthag. anno* CCCCIII. *qui & Collationi Carthag. cap. 128. inter epiſcopos catholicos recenſitus eſt.*

63. TASBALTENSIS, *ſeu* Taſvaltenſis. *Hinc qui Collationis geſta exſcripſere, v in f mutato, quod eumdem redderent ſonum, poſuerunt* Julianus epiſcopus plebis Taſfaltenſis, *qui cap. 128. inter Catholicos recenſitus eſt. Noſtra lectio confirmatur ex concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano editionis Oxonienſis, in quo pro rebaptizandis hæreticis ſententiam tulit num. 35.* Adelfius à Thasbalte. *cui Auguſtinus reſpondit in libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 42. ubi nonnulli codices habent* à Thaſvalte, *ſicut & Cypriani editiones à Pamelio & à Rigaltio procuratæ. Adſpirationem addit quoque codex Hollieri apud Ortelium, ubi* Thaſbaltenſis *legitur. Antoninus in Itinerario* Tabaltam *memorat inter urbes Byzacenæ. Et* Innocentius Thebaltenſis *inter ceteros Donatiſectæ epiſcopos ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII.

64. CILITANUS. *Ejuſdem loci fuiſſe videtur* Tertiolus epiſcopus plebis Cillitanæ *in Collatione Carthag. cap. 128. recenſitus, cum* Donato *ipſius adverſario, cap. 187. iterum inter Donatiſtas memorato. At Privatianus epiſcopus Vegeſelitanus Catholicus cap. 133. ait ſe habere adverſarium* Donatum epiſcopum Cillitanum, *qui Donatus ibidem ait.* Vegeſelam *ſuæ eſſe diœceſeos, ſeque ibi preſbyteros habere. unde infert V. C. Baluzius Vegeſelam in Byzacio urbem admittendam eſſe. Fieri tamen potuit, ut Donatus Cillitanus, Tertioli adverſarius, alius fuerit à Donato Cillitano, quem ſuum adverſarium appellavit Privatianus Vegeſelitanus: atque eo pacto duæ admittendæ eſſent Cillitanæ urbes. Ceterum inter patres Byzacenos, qui Synodicæ ſubſcripſerunt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, occurrit* Fortunius epiſcopus Cellenſis, *forte pro* Cillenſis. Cellas-Picentinas *in Byzacenæ & Tripolitanæ confinio habet Antoninus, qui paullo poſt* Cellas-vicum *memorat. utraque à Tacapa M. P.* XXX. *diſtabat. Idem forte locus eſt ſub duplici nomine. Memorat idem auctor* Cilio *in Byzacena.*

TIZIENSIS. *Cenſet V. C. Stephanus Baluzius urbi huic præfuiſſe* Aptum epiſcopum plebis Tigienſis *qui Collationi Carthag. inter Catholicos cap. 120. interfuit. Tamen in Notis ad caput 126. in quo item inter Catholicos occurrit* Paſcaſius epiſcopus plebis Tijucenſis, *monet* Honoratum epiſcopum Tizienſem *in Notitia haberi. Tum laudat Auguſtinum, qui lib. contra Donatiſtas poſt Collationem cap. 22. meminit urbis* Tizicæ, *quam in Proconſulari locari innuit. Deinde aliis judicandum relinquit, an* Tizica *ſit eadem urbs ac* Tujuca. *Sane in ejuſmodi dubiis ſatius eſt ea quæ in auctoribus antiquis habentur, in medium proferre, ſuſpenſa interim ſententia. Vide Maurit. Cæſar num. 27.* 65.

BONIFACIUS FORATIANENSIS. *Codex mſ. Laudun.* Fortianenſis. *Hallieri vero* Forianenſis. *Vulgatam tamen lectionem retinuimus, quæ conformis eſt Victori Vitenſi, apud quem* Bonifacius, *unus ſcilicet ex quatuor epiſcopis, qui fidei Profeſſionem Hunerico regi obtulere,* Foratianenſis *in omnibus tam editis quam manuſcriptis appellatur. Hinc mirari ſubit* Foratianam *in Indice ſancti Cypriani operibus præfixo incertæ provinciæ ſedibus annumerari.* 66.

SERVIUS ARSURITANUS. *Sic codex mſ. Laudunenſis. Editi vero* Servus. *V. C. Johannes Harduinus in Notis ad Plinium lib. 5.* 67.

cap.

cap. 4. hic in Notitia ſcribendum eſſe cenſet Apſiritanus, *ut inveniat* Abziritanus, *cujus loci* Fructuoſus *epiſcopus Collationi Carthaginenſi interfuit cap. 128. At urbs Abziritana ad Proconſularem pertinebat; eadem enim eſt quæ Abdera alias dicitur. Abdera autem nemine diſſentiente in Proconſulari erat, quam* ſub Carthagine conſtitutam *dicit Ptolemæus lib. 4. cap. 3.* Abderitanam *vero &* Abziritanam *eamdem eſſe urbem probatur non ſolum quod litteræ* d *&* z *promiſcue paſſim ad eamdem rem deſignandam aſſumantur, ut alias ipſe Harduinus probat, ſed etiam ex concilio Carthag. ſub Genethlio, ubi* Victor *in editis & aliquot mſ.* Abziritanus *dicitur, in aliis vero* Abderitanus, *ut obſervarunt viri eruditi Noriſius & Baluzius. quod etiam in Conciliorum Labbeana editione in margine notatum eſt. Cave tamen ne Abderitanam ſeu Abziritanam urbem cum* Abbiritana *confundas, eas enim eſſe omnino diverſas probat Noriſius adverſus Garnerium. Præter has Plinius meminit etiam opidi* Azuritani, *quo nomine* Aſſuras *deſignari monet idem Harduinus. De iſta urbe plura diximus, ubi de Proconſularibus num. 19. Ceterum in Indice ſancti Cypriani operibus præfixo,* Arzuri *in Byzacena locatur, ſed forte ex hoc Notitiæ loco. Non eſt autem contemnenda Caroli à ſancto Paulo conjectura, qui in Geographia ſacra putat hujus* Arſuritanæ *urbis epiſcopum fuiſſe Bonifacium, qui ſynodicæ patrum Byzacenorum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. laudatæ, ſic ſubſcripſiſſe reperitur.* Bonifacius gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Saſuritanæ. Saſſura-vicus *habetur in Tabulis Peutingerianis.*

68. FORONTONIANENSIS. *Codex Halleri apud Ortelium,* Ferontonianenſis. *Infra num. 71. habetur* Bonifacius Frontonianenſis.

69. FEBIANENSIS. *Haud dubium quin eidem ſedi præfuerit* Saluſtius epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Rebianenſis, *qui cum aliis Byzacenis patribus ſynodicæ ſubſcripſit, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. Synodicam ex hoc Notitiæ loco emendandam eſſe putat Holſtenius.*

70. VARARITANUS. *Diſtinguenda eſt hæc ſedes à* Vazaritana *Numidiæ urbe, de qua in Notis ad iſtius provinciæ epiſcopos num. 32. egimus. Et quidem in Tabulis Peutingerianis habetur in Byzacena* Bararus municipium; *& inter urbes, quas* ſub Adrumeto *fuiſſe ſcribit Ptolemæus, occurrit* Cararus.

71. FRONTONIANENSIS. *Codex Halleri* Frotonianenſis. *Habetur ſupra num. 68.* Forontonianenſis.

MIMIANENSIS. *Codex Halleri* Miminenſis. *Huc forte potius quam ad Marazanam revocandus eſſet* Saturinus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Miricianenſis, *recenſitus inter Byzacenæ antiſtites, qui ſynodicæ ſubſcripſerunt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. Certe corrupta pleraque urbium nomina in hujus epiſtolæ ſubſcriptionibus, me audaciorem faciunt in conjectando quam alias par eſſet.*

72. BOANENSIS. *Ejuſdem loci, ut ſuſpicatur eruditus Baluzius, fuit* Januarius epiſcopus eccleſiæ Banenſis, *qui ſynodicæ ad Conſtantinum Auguſtum inter alios patres Byzacenos ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. Adfuit etiam Collationi Carthag. cap. 126. inter Catholicos* Victor epiſcopus plebis Bahannenſis, *quæ eadem fuiſſe videtur cum Boanenſi.* Beianum Baianenſem *Donatiſtam ex Maximianiſtis in ſynodo Bagaienſi exauctoratum huc quoque revocat eruditus vir Lucas Holſtenius.*

73. MARAGUIENSIS. *Codex Halleri* Maraguinenſis. *Ejuſdem forte loci fuit* Stephanus epiſcopus

ſan-

ſanctæ Eccleſiæ Taraquenſis, *qui Synodicæ inter Patres Byzacenos ſubſcripſit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. Quænam autem lectio ſit præferenda, incertum eſt. tametſi mendoſiores ſunt in Synodica ſubſcriptiones, quam in Notitia. Cæterum in Synodica pro* Taraquenſis, *Holſtenius legit* Taracenſis, *ut diximus ſupra numero* 34.

75. NATIONENSIS. Fauſtinus epiſcopus Nationenſis *inter Donatiſtas memoratur in Collatione Carthag. cap.* 208.

76. FAUSTUS PRÆSIDIENSIS. *Iſte* Fauſtus *ipſe idem videtur eſſe, qui non procul à ſua ſede in exſilio agens, monaſterio præfuit, in quod ſeſe beatus Fulgentius recepit, ut in ipſius Vita narratur cap.* 4. *De eo plura habes infra in Commentario hiſtorico cap.* 11. Leontius epiſcopus Præſidienſis *inter Donatiſtas recenſitur eſt in Collatione Carthag. cap.* 208. *Præſidium non ſemel occurrit in Tabulis Peutingerianis, ſed ut plurimum per modum adjuncti, ut ſunt* Municipium, colonia &c. *Segmento* 1. *habetur* Præſidium, & *Segm.* 4. Præſidio.

77. TETCITANUS. *Sic duo mſſ. & editi. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Ducis Tripolitanæ habetur* Præpoſitus limitis Teuchitani.

78. GURGAITENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum editis, forte legendum* Gurgitenſis. *Etenim in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano pro rebaptizandis hæreticis ſententiam tulit num.* 74. Felix à Gurgitibus. *qui & eodem modo appellatur à ſancto Auguſtino lib.* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* 38. *ubi ſanctus Doctor illius antiſtitis objectionem ſolvit.*

79. FILACENSIS. *Hanc urbem apud Ortelium reperire non licuit, quod forte in codice Halleri deeſſet.*

80. MACRIANENSIS. *Ejuſdem loci fuiſſe* Ferocem epiſcopum plebis Macrianenſis majoris *in Collatione Carthag. cap.* 125. *memoratum, cenſet Baluzius, quam tamen urbem lapſu memoriæ Numidiæ attribuit ex Notitia. In ea quippe Macrianenſes duo tantum epiſcopi habentur, unus in Byzacena de quo agimus, alter vero in Mauritania Sitifenſi nu.* 23. *Porro ex Collatione tres hujus nominis urbes fuiſſe in Africa colligimus ex totidem ſcilicet epiſcopis Catholicis Macrianenſibus, qui in ea laudantur. Etenim præter Ferocem ſupra laudatum, & ipſius ex parte Donati adverſarium, nomine* Pomponium, *in Cabarſuſſitana ſynodo memoratum,* Silvanus *cap.* 133. *memoratur, qui profitetur nullum habere adverſus ſe Donatiſtam; & cap.* 215. *inter epiſcopos Catholicos, qui antea non comparuerant, ſed poſtea ſubſcripſere, occurrit* Felix epiſcopus Macrianenſis. *Recte tamen eruditus Baluzius monet ex numero Epiſcoporum etiam unius communionis, qui eidem loco præfuiſſe dicuntur, non ſtatim inferendum eſſe totidem fuiſſe ejuſdem nominis urbes, quot occurrunt epiſcopi. Quandoque enim duo erant Catholici epiſcopi in una & eadem urbe. quod contingebat potiſſimum, cum aliquis Donatiſta ad eccleſiæ Catholicæ unitatem acceſſiſſet. Huic enim & nomen, & locus epiſcopi relinquebatur, ut patet ex Ampelio & Primulo epiſcopis Vagenſibus in cap.* 176. *Collationis Carthag. memoratis, de quibus diximus ſupra ubi de Epiſcopo* Vadenſi *inter Numidas num.* 7. *Porro* Silvanus epiſcopus plebis Macrianenſis *ſupra memoratur; concilio Carthag. anno* CCCCIII. *ſubſcripſit. Concilium Macrianenſe laudat Ferrandus in Breviatione canonum.*

TELEPTENSIS. *In ea civitate natus eſt ſanctus Fulgentius.* Julianus à Telepte *ſententiam dixit in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano. Et* Donatianus epiſcopus eccleſiæ Teleptenſis *cum* Bellicio. *Ipſius adverſario Donatiſta* 81.

lu-

Interfuit Collationi Carthag. cap. 121. Belliclus iterum cap. 198. memoratur. Tamen cap. 208. rurſus inter Donatiſtas comparuit Datianus epiſcopus Teleptenſis, quod Baluzius hæreticorum impudentiæ tribuendum eſſe cenſet, qui falſos epiſcopos intrudebant, niſi mendum aliquod in hunc locum irrepſerit. Fortaſſe legendum eſt Taleptulenſis ſeu Talaptenſis. Iſtius quippe nominis antiſtes occurrit infra n. 103. Ceterum Donatianus Teleptenſis epiſcopus primæ ſedis Byzacenæ paſſim in conciliis memoratur. de Talapta & Telepte in Notitia Leonis Imperatoris memoratis vide infra num. 103. Teleptem urbem in Byzacena mediterraneam muniit Juſtinianus Auguſtus, ex Procopio lib. 6. de Ædificiis.

82. OPPENNENSIS. Editi habent Openuenſis, & codex Halleri apud Ortelium Opemienſis. Index geographicus operibus ſancti Cypriani præfixus, noſtræ lectioni ex codice Laudun. conformis, memorat Oppenna. Leo Oſpinenſis, ſeu Opinenſis apud Labbeum tomo 2. Concil. coll. 1603. & 1605. concilio Carthaginenſi ſub Aurelio anno CCCCXIX. ſubſcripſit. Sed iſte epiſcopus erat è Mauritania Tingitana, ut dicemus infra num. 33. ad Sitifenſes. Oppinum nempe, ſeu ut habet codex Palatinus, Opinum inter Mauritaniæ Tingitanæ opida recenſet Ptolemæus libro quarto capite primo.

83. TAGARBALENSIS. Codex Halleri Targabolenſis. In Antonini itinerario inter Tacapem, & Turrem-Tamalleni in limite Tripolitano occurrit Agarlabas.

84. CARCABIANENSIS. Concilio Cabarſuſſenſi inter alios Donatiſtas anno CCCXCIII. ſubſcripſit Victorianus Carcabianenſis epiſcopus, qui anno ſequenti in Bagalenſi ſynodo, vigente gravi inter Donatiſtas ſchiſmate, è ſede ſua dejectus fuit. De illo agit Auguſtinus epiſtola 108. & paſſim in libris contra Creſconium Donatiſtam, ſicut & in ſermone 2. in pſalmum 36. Donatianus Victoriani ſucceſſor ex eadem ſecta interfuit Collationi Carthag. cap. 201.

RUFINIANENSIS. Codex Halleri Ruffianenſis. Ejuſdem loci fuit Marianus epiſcopus plebis Rufinianenſis, ut reſtituit Stephanus Baluzius, in Collatione Carthagin. cap. 128. memoratus. Cum enim, ut idem vir eruditus monet, in codice ſcriptum eſſet Marianus epiſcopus plebis Rufinianus, aut forte Rufinian. putavit Pithœus voce Rufinianus quempiam epiſcopum deſignari, aliquidque ab exſcriptore fuiſſe omiſſum: unde ſic edidit epiſc. plebis....... Rufinianus. Idem dixit &c. Sane in editione Papirii Maſſoni, unicum eſt punctum poſt vocem plebis, ex quo inferri poteſt nihil in manuſcriptis detritum fuiſſe. 85.

AQUARUM-REGIARUM. In cap. 126. Collationis Carthag. inter Catholicos antiſtites recenſitus fuit Maximianus epiſcopus Aquenſium-regiorum, qui alium epiſcopum in patria ſua non haberi, profeſſus eſt. Is ipſe Legatus provinciæ Byzacenæ interfuit concilio Carthag. 7. ſub Aurelio, ubi in edit. Labbeana epiſcopus Aquæ-regienſis; in codice autem Canonum eccleſiæ Africanæ cap. 127. & 133. dicitur ſolummodo Maximianus Aquenſis: licet in aliis codd. mſſ. ut monet Juſtellus, dicatur Aquenſis-Regiorum, legatus provinciæ Byzacenæ. Sed utrobique in textu græco habetur Ἀκυρηγηνσίτης. Aquas-regias appellant Tabulæ Peutingerianæ & Antoninus in Itinerario. Eamdem urbem laudat Victor Vitenſis libro quinto numero quinto. 86.

QUÆSTIORIANENSIS. Codex Halleri apud Ortelium, Queſtotianenſis, ſine diphtongo. Inter Patres Byzacenæ provinciæ qui ſynodicam ſcripſerunt ad Conſtantinum Auguſtum, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino, act. 2. habetur Beatus Stephanus Speſindeo mi- 87.

Digitized by Google

miſericordia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Queſtorianenſis.

88. Rufinianus Victorianenſis. *Is ipſe eſt, ni fallor, quem ex Africa profugum, in inſula Siciliæ vicina monaſticam vitam agentem conſuluit ſanctus Fulgentius, ut narratur in ejuſdem ſancti viri Vita cap. 13. quam conſule. Porro* Saturninus à Victoriana *pro iterando hæreticorum baptiſmo ſententiam tulit in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 51. cujus argumento reſpondet Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 15.* Getulicus Victorianenſis epiſcopus *ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano inter Donatiſtas. Cujus etiam ſectæ fuit* Saturninus *epiſcopus Victorianenſis, in Collatione Carthag. cap. 201. memoratus.* Reſtitutum Victorianenſem *laudat Auguſtinus epiſt. 105. quem ex Donati ſchiſmate ad unitatem catholicam converſum ſchiſmatici variis pœnis exagitarunt. Alia fuit* Victoriana villa *de qua idem Auguſtinus lib. 22. de civitate Dei cap. 8. Ab utraque autem diverſa fuit* Victoria *à Ptolemæo recenſita inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes, lib. 4. cap. 2.*

89. Gummitanus. *In Collatione Carthag. cap. 215. inter epiſcopos Catholicos qui non ſubſcripſerant, & poſtea comparuerunt, memoratur* Iohannes Gummitanus epiſcopus. *Sæculo undecimo cum ob barbarorum illuvies quinque ſolummodo ſupereſſent in Africa epiſcopi, unus ex iis erat* Gummitanus, *qui forte cum eſſet ceteris ætate ſenior, Primatis Africæ nomen & honorem ambiebat contra Carthaginenſis eccleſiæ privilegia, cujus conatus retudit ſanctus Leo nonus Papa epiſtolis 3. & 4. Haud dubium quin ejuſdem urbis fuerit* Stephanus epiſcopus eccleſiæ civitatis Gummaſis, *qui cum aliis Byzacenæ provinciæ epiſcopis Synodicam ſcripſit ad Conſtantinum Auguſtum, quæ exſtat in Concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. Huc quoque revocat V. C. Stephanus Baluzius* Sabnianum epiſcopum plebis Gummenartarum, *qui concilio Carthaginenſi ſub Bonifacio anno* DXXV. *interfuit, & ſubſcripſit.*

Materianenſis. *Sic quoque in Halleri mſ. dicitur, Ortelio teſte.* 90.

Mozotcoritanus. *Sic uterque codex mſ. at in editis legitur* 91.
Moroteoritanus. *In Indice operibus ſancti Cypriani præfixo occurrit* Moroteri *in Byzacena.*

Vicoaterienſis. *Sic illam ſubſcripſit Synodicæ Byzacenorum Patrum, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2.* Ebaſius epiſcopus ſanctæ Eccleſiæ Vico-Aterienſi. *Et Petrus abbas in concilio Carthag. anno* DXXV. *ſub Bonifacio pro tuenda monaſterii ſui immunitate adverſus Liberatum Byzacenæ provinciæ Primatem, exemplum profert* monaſterii Præciſu, *quod licet* in medio Leptiminenſis eccleſiæ *poſitum eſſet, prætermiſſo epiſcopo vicino,* Vicoaterienſis eccleſiæ epiſcopi in longinquo poſiti conſolationem *habebat.* Rogatianus *vero Donatiſta in Collatione Carthag. cap. 198. dicitur* epiſcopus à Vico-Ateri. 92.

Sublectinus. *Sic & in Anonymo Ravennenſi ſcribitur* Sublecte, *lib. ſcilicet 3. num. 5. & lib. 5. num. 5. Tamen ſæpius cum duplici* l. *occurrit apud Veteres. Tabulæ Peutingerianæ habent* Sullecti. Martianus Sullectinus *Donatiſta in ſynodo Bagaienſi ab aliis Donatiſtis condemnatus eſt, anno* CCCXCIV. *ut refertur in Collectione Conciliorum* Baluziana *col. 98. Idem teſtatur ſanctus Auguſtinus paſſim in libris 3. & 4. contra Creſconium.* Reſtitutianum *epiſcopum plebis Sulullitanæ, in Collatione Carthag. cap. 135. inter Catholicos memoratum, huc revocat Holſtenius, ſicut, &* Hilarum Sullitanum *Donatiſtam, qui cap. 201. comparuit. Hoc tamen de alterutro dici non poteſt, cum Reſtitutianus unitatem catholicam ſe* 93.

ha-

unitatem catholicam ſe habere profeſſus fuerit. Iſtum è Mauritania fuiſſe veri ſimilius videtur Baluzio, quem ad urbem Culuitanam, ſupra n. 56. recenſitam, revocari poſſe ſuſpicati ſumus. Ceterum habemus ex Procopio libro 1. de bello Vandalico Syllectum maritimum opidum, in quod primum appulit Belizarius Africam à Vandalis vindicaturus, cum antea loci Antiſtitem cum primoribus urbis ſibi conciliaſſet. Quin & ex hoc loco ejus ſitum diſcimus. nam Romani exinde per Leptim & Adrumetum Graſſam pervenere, poſtea Decimum, qui locus ſeptuaginta prope ſtadia Carthagine aberat.

94. IRENSIS. Franciſcus Chiffletius vir eruditus, in notis ad Ferrandum hic legendum eſſe cenſet Idirenſis, cujus loci, inquit, epiſcopus Collationi Carthag. interfuit. Habetur quidem in Collatione cap. 128. Marcianus epiſcopus Idicrenſis, qui in veteribus editionibus dicitur Idierenſis. & in ea, quam Papirius Maſſonus vulgavit, Idurenſis. Sed iſte ad Numidiam pertinebat, de quo egimus in notis ad illius provinciæ epiſcopos num. 16. Veriſimilius eſt Irenſem urbem eamdem eſſe ac Irinenſem, ut putat Carolus à ſancto Paulo ex Fulienſi epiſcopus Abrincenſis, cujus antiſtes in Collatione Carthag. cap. 215. inter epiſcopos Catholicos qui initio Collationis non ſubſcripſerant, recenſetur, appellaturque Tertullianus epiſcopus Hirenenſis. Certe iſte ad Byzacenam pertinebat, nam in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. Synodicæ cum aliis Patribus Byzacenis ſubſcripſit Theodorus humilis epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Hirinenſis.

95. TICUALTENSIS. Ejuſdem loci, ubi opinatur Baluzius poſt Holſtenium, fuit Aſmunius, ſeu, ut veteres editiones habent, Somnius epiſcopus Tigualenſis. In Collatione Carthag. cap. 126. memoratus, qui conqueſtus eſt duos in ſua diœceſi à Donatiſtis ordinatos fuiſſe epiſcopos, Gaianum nempe & Privatum. è quibus Gaianus eodem capite, & infra cap. 186. comparuit, quique antea jam interfuerat concilio Cabarſuſſitano anno CCCXCIII. Alypius tamen Tagaſtenſis epiſcopus Catholicus in Numidia pro Aſmunio interlocutus eſt; ſed exinde non inferendum eſt quod fuerint ejuſdem provinciæ.

AUZEGERENSIS. Memoratur in Collatione Carthag. cap. 208. Donatus epiſcopus Auzagerenſis, Donatiſta. 96.

TEMONIARENSIS. Legendum abſque dubio Temonianenſis. nam Collationi Carthag. cap. 126. recenſetur inter Catholicos Creſconius epiſcopus plebis Temonianenſis, quem hunc ipſum eſſe Creſconium, qui in Codice Canonum Africanæ eccleſiæ cap. 127. memoratur, cenſet Baluzius. Victorinus epiſcopus eccleſiæ Temunianenſis ſubſcripſit Synodicæ Byzacenorum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino Act. 2. 97.

TURREBLANDINUS. Ejuſdem urbis epiſcopus Donatiſta memoratur in Collatione Carthaginenſi cap. 208. ubi Maximinus epiſcopus Turreblandenſis, ſeu, ut veteres habebant editiones, Turreblanſis. Paullo aliter in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino Synodicæ Patrum Byzacenorum ſubſcribit Datianus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Turreblandis græce [illegible]. Ortelius ex Victore mſ. codicis Hilleri habet Turris-Blandini, & Turris Blanſis. 98.

RESTITUTUS SEGERMITANUS. Codex Laudunenſis Reſtutus. Alius Reſtitutus epiſcopus Segermitanus Donatiſta interfuit Collationi Carthaginenſi cap. 198. qui jam comparuerat cap. 126. cum Felix epiſcopus plebis Segermitenſis Catholicus recenſeretur. Inter Rebaptizantes ſententiam dixit Nicomedes à Segermis num. 9. in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano, cui reſpondit Auguſtinus 99.

libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 16.

100. GAUVARITANUS. *Codex Halleri* Gaunaritanus. *Collationi Carthag. cap. 128. interfuit* Rogatus epiſcopus Gaguaritanus, *qui ex Donatiſtis ad unitatem Catholicam tranſierat.*

101. ELIENSIS. *Sic etiam ſcribitur in Collatione Carthagin. ubi cap. 126. memoratur* Fulcinullus epiſcopus plebis Elienſis. *Apud Anonymum Ravennenſem libro 3. num. 5. habetur* Elie, *ſicut & in aliquot codicibus mſſ. Itinerarii Antonini, quamvis editi habeant* Elices, *ut monet noſter Placidus Porcheron in Notis ad hunc Anonymi locum, ubi laudat Tabulas Peutingerianas, quæ habent* Æliæ. *Inter Patres Byzacenos, qui Synodicæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino laudatæ ſubſcripſerunt, occurrit* Conſtantinus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Helienſis.

102. RUSFENSIS. *Sic codex Laudun. At Ortelius ex Halleri codice habet* Rufenſis. *Editi* Ruſpenſis. *Codicis mſ. Laudun. lectionem retinuimus, quamvis editorum lectio melior videatur. Hæc autem varietas non eſt niſi penes ſcribendi modum. Etenim litteræ* ph *ſimul, aut ſola littera* p *indifferenter olim adhibebantur, ut* Trophæa *pro* Tropæa. Typhus *pro* Typus *& alia ejuſmodi.* ph *vero &* f *juxta noſtrum pronunciandi modum idem ſonant, inde ex* Ruſpenſis *ſcriptum eſt* Ruſphenſis; *& poſtmodum* Rusfenſis *& dictum & ſcriptum eſt. Jam vero nemo eſt in Hiſtoria eccleſiaſtica ita hoſpes, qui Ruſpenſem civitatem ignoret, celebrem in primis ob Magnum Fulgentium, ſanctitate vitæ, gloria Confeſſionis, & ſcriptis illuſtrem: de quo plura dicemus in Commentario hiſtorico, potiſſimum capp. 11. & 12.* Julianus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Ruſpenſis *ſubſcripſit Synodicæ Patrum provinciæ Byzacenæ, quæ lecta eſt in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. Porro* Ruſpinam *à* Ruſpe *non diſtinguit Joannes Harduinus Nota* XIII. *in librum 5. Plinii,* cum magna *inquit*, apud *ſe* non ſit unius Ptolemæi auctoritas, *qui eas lib. 4. cap. 3. diverſas facit, cum tamen alii auctores nonniſi alterutram laudent. At pace viri eruditi, utramque Tabulæ Peutingerianæ repræſentant, ſicut & Anonymus Ravennas lib. 5. Alterutrius fuit* Secundus epiſcopus eccleſiæ Ruſpitenſis, *qui inter Catholicos cap. 121. Collationis Carthag. recenſetur. quem incaute omnino Garnerius Numidis attribuit, ut adverſus illum probat Henricus Noriſius. Ruſpina celebris eſt in Hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus, qui bellum à Cæſare geſtum in Africa deſcripſere, Hirtio, Dione, Caſſo &c.*

TALAPTULENSIS. *Codex Halleri* Taleptulenſis. Stephanus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Talaptenſis, *cum aliis Byzacenis Patribus ſubſcripſit Synodicæ ad Conſtantinum auguſtum, quæ lecta fuit in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione. 2. an vero hic Stephanus huic ſedi potius quam* Teleptenſi *attribuendus ſit, alii judicabunt. Idem dicendum de* Datiano Teleptenſi *in Collatione Carthag. memorato, de quo ſupra num. 81. Sic & in Notitia Leonis Imp. editionis Beveregianæ memoratur* Taleptes, *quæ in editione Goaris dicitur* Talapta. *Et utrobique græcus textus habet* Ταλέπτης. *Paullo inferius inter Numidiæ urbes occurrit* Telepte *apud Goarem, ſed videtur eſſe potius Thebeſte, ut diximus ſupra num. 75. de Numidis.* 103.

AUTENTESIS. *Codex Halleri* Autententis, *pro Autentenſis.* Autentum *in Byzacena locat Antoninus in Itinerario.* Optatus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Autentenſis, *cum aliis ejuſdem provinciæ epiſcopis, ſubſcripſit Synodicæ laudatæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2.* 104.

JUNCENSIS. *Adfuit Collationi* 105.

Car-

Digitized by Google

Carthag. cap. 187. *inter Donatiſtas* Valentinianus epiſcopus Juncenſis, *ut ex veteri codice mſ. reſtituit V. C. Baluzius, cum antea haberetur* Inucenſis. *Poſteriorem tamen hinc lectionem retineri debere cenſet Henricus Noriſius in Cenſura Garnerii,* Juncentem & Inucentem *urbes diſtinguens, quarum priorem in Byzacena, alteram vero, cui præerat Valentinianus, in Proconſulari locat.* Inuca *habetur in Tabulis Peutingerianis haud procul à Majori-Tuburbo, quam prope urbem Carthaginem locat Antoninus in Itinerario, ubi* Unuca *dicitur, media inter Vallem & Carthaginem ipſam. Conſentit Anonymus Ravennas lib.* 3. *num.* 5. Junces *in Notitia Bodleiana inter* Byzaciæ *urbes memoratur, quæ in Goaris editione* Junca *dicitur. Græcus textus habet* Ἰοῦγκη. *Celebris fuit ſynodus Juncenſis ſub Liberato Byzacenæ provinciæ primate anno* DXXIV. *ineunte, id eſt Hilderici regis primo, è qua legati ad concilium Carthaginenſe, ſub Bonifacio anno ſequenti habendum miſſi fuere. Ejuſdem ſynodi canonem refert Ferrandus diaconus in ſua canonum Breviatione num.* 26. *In ea item ſynodo, quamvis editi quidam habeant* Vincenſi, *ſed mendoſe ut monent viri eruditi, (Codex noſter annorum* 800. *habet* Juncenſi.) *ſanctus Fulgentius Quodvultdeo epiſcopo prælatus eſt; cui tamen locum ceſſit paullo poſt in concilio Sufetano, ut narrat ejuſdem Sancti Vitæ auctor cap.* 29. *Huic fortaſſis urbi præfuit Numidius, qui inter alios Byzacenæ provinciæ epiſcopos Synodicæ ad Conſtantinum auguſtum datæ, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione* 2. *ſubſcripſiſſe legitur in hunc modum:* Numidius humilis epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Soſianæ-juncis. *Holſtenius ſuſpicatur græce ſcriptum fuiſſe* Σοφίας ἴγκης, *quod hujus loci eccleſia Sapientiæ divinæ fuerit dicata. Sed hoc divinare eſt. Pæne omiſeram monaſterium, quod in beati Fulgentii Vita memoratur cap.* 14. Juncenſi littori proximum, *ut diſerte habet codex ſancti Germani jam laudatus, &* Beneſenſi contiguum. *Ceterum inter Mauritaniæ Cæſarienſis Patres primus omnium infra* Glorinus Juncenſis *habetur.*

JUBALTIANENSIS. *Collationi Carthaginenſi cap.* 128. *interfuit* Geta epiſcopus plebis Jubaltianenſis, *qui is ipſe eſt Geta, ut cenſet V. C. Baluzius, qui legatus fuit ex provincia Byzacena ad concilium Carthag. anno* CCCCIII. *ut refertur in codice Canonum eccleſiæ Africanæ cap.* 90. *Eidem viro docto & Holſtenio ultro aſſentior exiſtimantibus ejuſdem loci epiſcopum fuiſſe* Reſtutum, *ſeu* Reſtitutum, *qui dicitur* epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Jubeclidienſis, *vel, ut habet codex mſ. eccleſiæ Bellovacenſis,* Jubalidienſis, *in ſubſcriptionibus ſynodicæ Byzacenorum antiſtitum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act.* 2. 106.

SERVITIUS UNURICOPOLITANUS. *Editi habent* Servilius. *Codex Hilleri* Unorecopolitanus. 107.

AGGARITANUS. *Supra num.* 29. *habetur* Filtioſus Aggaritanus. *quo loco nonnulla de urbe Aggaritana obſervavimus. Sane duas urbes,* Aggar *dictas, exhibet index operibus ſancti Cypriani præfixus; unam in Byzacena, alteram in Proconſulari. Sed uterque* Aggaritanus *antiſtes in hac Notitia ex Byzacenis fuit.* 108.

VIGILIUS TAPSENSIS. *Celebris ſcriptor, cujus opera edidit & illuſtravit vir eruditus Petrus Franciſcus Chiffletius è Societate Jeſu preſbyter, qui multa de eodem antiſtite & de ipſius operibus ſcitu digna obſervavit, cum antea paullo obſcura eſſet ejus memoria, ut patet ex Bellarmino in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis ad annum* CCCCXCV. *& Labbeo in Diſſertatione hiſtorica de eodem argumento. Excuſari non poteſt Caſimirus* 109.

Oudinus, qui poſt Vigilii editionem Chiffletianam, ipſum anno DLX. floruiſſe ſcripſit in Supplemento Bellarmini. Porro urbis iſtius nomen ſæpius apud auctores cum adſpiratione ſcriptum occurrit. Thapſum nempe habent Ptolemæus, Titus Livius lib. 29. & 33. & Lucius Florus libro 4. Hiſtoriæ Rom. cap. 4. Thapſum opidum maritimum appellant Hirtius libro de Bello Africo, & Plinius libro 5. cap. 4. Capſum tamen habent Tabulæ Peutingerianæ, Epitome libri 114. Titi-Livii deperditi, & Anonymus Ravennas. Celebre autem fuit iſtud opidum ob fugam Jubæ regis cæterorumque Julii Cæſaris hoſtium. qua occaſione ſitum ejus egregie deſcribit Dio Caſſius libro 43. Hiſtoriarum Romanarum.

SUNT NUMERO CVII. Sic codex Laudunenſis & Sirmundi editio. Chifflетius tamen poſuit CXI. quod præter CIX. antiſtites, qui hic recenſentur, ſint etiam duo, quorum nomina initio videntur excidiſſe.

110. MADASSUMA. Codex Halleri Madyſſumma. Apud Antoninum in Itinerario dicitur Mardarſuma. Huic urbi pro Donatiſtis præfuit Primulianus epiſcopus Mandaſumitanus, in Collatione Carthaginenſi cap. 187. memoratus, qui & videtur interfuiſſe concilio Cabarſuſſitano, nam inter eos qui ſubſcripſere habetur Primulianus epiſcopus, cujus ſedes non deſignatur. Notitia Leonis imperatoris à Goare edita inter Byzacenæ civitates memorat Madaſſumma. Græcus tamen textus ibidem, ſicut latina ſimul & græca editio Beveregiana habet Μαδασσοῦβα.

111. DIONYSIANA. Codex Halleri Doniſiana. Confeſſor Pomponius à Dionyſiana pro rebaptizandis hæreticis ſententiam protulit in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 48. cujus objectionem ſolvit Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 12. Fortunatus item Dionyſianenſis epiſcopus cum aliis Donatiſtis ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano anno CCCXCIII. Victor ex eadem ſecta, epiſcopus item Dionyſianenſis, recenſitus eſt in Collatione Carthag. cap. 198. ſed non comparuit, quod tunc ægrotaret, ut teſtatus eſt Primianus epiſcopus Carthaginenſis Donatiſta.

SULIANIS. Codex Halleri Sulianæ. Huc fortaſſis revocandus eſt Urbanus epiſcopus Sulitanus, qui inter Donatiſtas comparuit in Collatione Carthag. cap. 201. At Holſtenius Sulianis locum hunc eſſe putat, qui in Antonini Itinerario dicitur Silvani. 112.

ORREA-CÆLIA. Eadem linea cum præcedenti urbe in codice manuſcripto legitur, interpoſito aliquo ſpatio, cum tamen alias ſingulæ urbes ſingulas lineas occupent, quin & in fine, quaſi duæ non eſſent urbes, habetur Sunt numero v. Porro hujus urbis nomen ſæpius ſcribitur cum adſpiratione apud veteres, ut in editione Sirmondi. Dicitur ab Antonino Horrea-Cælia vicus Byzacenæ. concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano inter rebaptizantes adfuit num. 67. Tenax ab Horreiſcæliæ. quo etiam modo ſcribitur apud Auguſtinum lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 31. ubi ſanctus Doctor Tenacis objectionem ſolvit. In prioribus editionibus Collationis Carthag. cap. 201. inter Donatiſtas recenſetur Januarius epiſcopus Haran .... celtenſis, ſed legendum eſt, ut reſtituit eruditus Baluzius, Horreæ-Cælienſis. Denique Hilarinus epiſcopus Orreocælenſis, ſynodo Carthagin. ſub Aurelio anno CCCCXIX. Legatus provinciæ Byzacenæ interfuit; qui in Codice canonum eccleſiæ Africanæ poſt cap. 127. dicitur Huarianus epiſcopus Horreocellorum, in alio codice Horreicælienſis, ut monet Juſtellus: græce autem Ὀρρεοκελλῶν, & in ſubſcriptionibus Horreoccelenſis, græce Ὀρρεοκέλλης. 113.

CUNCULIANA Huic proculdubio 114.

urbi

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. BYZAC.

urbi præfuit Januarius epiſcopus plebis Cenculianenſis, inter Catholicos Patres in Collatione Carth. cap. 128. memoratus, quem Baluzius lapſu calami Numidiæ attribuit. In Notitia à Goare edita ſub Byzacena provincia memoratur Cenculiana, græcus textus habet Κεν-βελιανῶς, quam vocem in duas divîdit Notitia Bodleiana à Beveregio edita, duaſque urbes commemorat latine Campſa & Cileos; græce autem Χαμψὰ & Χιλέως.

24. TICIBUS. Eodem modo appellatur in ſynodica Patrum Byzacenorum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. x. cui inter alios ſubſcribit Romulus epiſcopus ſanctæ eccleſiæ civitatis Ticibus. Tices in Getulia memorat Anonymus Ravennas lib. 3. num. 9. Ticenam urbem habet Ptolemæus. & in Collatione Carthag. cap. 121. Gallus epiſcopus Ticenſis inter Catholicos comparuit. Si tamen Ticenſi urbi præfuerit Candidus patriæ Dicenſis epiſcopus, qui laudatæ Byzacenorum Synodicæ ſubſcripſit, Ticenſis civitas à Ticibus erit diſtinguenda, alias duo ejuſdem urbis epiſcopi Synodicæ ſubſcripſiſſent. quod nemo facile admiſſurus eſt.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.

AD PROVINCIAM

Mauritaniæ-Cæſarienſis.

1. JUNCENSIS. Vide quæ ſupra diximus de Juncenſi epiſcopo, inter Byzacenos num. 105.

2. TEBERIANUS QUIDIENSIS. Editi Tiberianus. Hanc urbem Ortelius ex Victore Uticenſi mſ. laudat, ſed in Numidia, quod lapſu memoriæ contigiſſe crediderim. Quidam vero & Quiziam, ſeu Quizem eamdem urbem eſſe diverſis nominibus appellatam nemo poteſt inficiari, cum litteræ d & z ab Afris indifferenter adhiberentur, uti jam non ſemel monuimus; idque ſpeciatim de hac urbe evinci poteſt ex Collatione Carthagin. cap. 143. ubi cum Priſcus epiſcopus eccleſiæ Quidienſis inter Catholicos Patres recenſitus atteſtatus fuiſſet, converſo eum ſuis parentibus ad unitatem Catholicam eo, qui ſibi adverſabatur, epiſcopo Donatiſta, nullum ſupereſſe in ſua civitate ex iſta ſecta ſchiſmaticum, interlocutus eſt Honoratus Donatiſta, & dixit: Epiſcopus noſter Quizicenſis ſuccubuit in perſecutione. ut emendavit eruditus Baluzius. nam antea ibi legebatur: Epiſcopus noſter qui Zicenſibus ſuccubuit in perſecutione. Porro hæc urbs apud Plinium lib. 5. cap. 2. dicitur Quiza xenitana, peregrinorum opidum. quibus vocibus eadem urbs triplici lingua deſignatur. Quiza nempe dicta eſt à Mauris, inquit Harduinus, Xenitana vero à peregrinis qui eam condidere. Ξένος enim græce, peregrinum ſonat, quod ſequentibus verbis Plinius latine expoſuit. Ceterum varias ipſi varii auctores dignitates tribuunt, ut idem obſervat vir eruditus. nam à Pomponio Mela lib. 1. cap. 6. caſtellum dicitur, municipium ab Antonino in Itinerario, & colonia à Ptolemæo lib. 4. cap. 2. ubi Buiza, & ex codice Palatino Cuiza appellatur. Porro Vir clariſſimus qui operum ſancti Cypriani novam editionem Oxonii procuravit, ſuſpicatur Secundinum à Cedias, qui undecimus inter Rebaptizantes in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano locutus eſt, Quidienſi urbi præfuiſſe, ita ut Cedias pro Quidias ſcriptum ſit. At ſi hæc conjectura admittatur, jam duæ Quidiæ urbes recipiendæ erunt. nam præter Priſcum jam laudatum, qui in Collatione Carthagin. cap. 143.

us.

ut diximus, affirmavit ſe adverſarium tunc non habere, quod & Donatiſtæ faſſi ſunt, occurrit cap. 163. Fortis epiſcopus Cedienſis *ex Donati parte, qui nullum contra ſe catholicum habere proteſtatus eſt.* Secundinus *vero concilii Cyprianici etiam apud Auguſtinum lib. 6. de* Baptiſmo *contra Donatiſtas* à Cedias *dicitur, ubi ſanctus Doctor ejus objectioni reſpondet, pro qua tamen voce mſſ. duo, ut noſtri in nova editione obſervarunt, habent* à Cezas, *alii plures* à Chezas. *Sic fere Pamelius in Notis ad Cyprianum. Sed hæc lectionum varietas difficultatem non ſolvit.*

3. SUFARITANUS. *Inferius num. 87. iterum recitatur epiſcopus* Sufaritanus. *In codice tamen Halleri ſemel* Sufaritanus *occurrit. nam alter* Suſaritanus *dicitur. Ceterum ſi noſtra lectio admittatur, aut duas fuiſſe hujus nominis urbes in hac provincia dicendum erit; aut certe duos in una civitate fuiſſe catholicos antiſtites, ex quibus alter fortaſſis è ſchiſmate ad unitatem converſus, locum & dignitatem epiſcopi retinebat. Eidem porro eccleſiæ præerat tempore Collationis Carth. ut cenſet eruditus Baluzius* Reparatus epiſcopus plebis Suſaſaritanæ, *qui inter catholicos antiſtites comparuit cap. 135. Quin & cap 188. ubi antea legebatur* Reparatus epiſcopus eccleſiæ Catholicæ Sſaitenſis, *qui interlocutus eſt, idem Baluzius repoſuit* Suſaſaritanæ. *Ceterum in Antonini itinerario ſemel & iterum inter Mauritaniæ urbes memoratur* Suſaſar, *quæ civitas ab Anonymo Ravennenſi* Suſaſa *dicitur. In Notitia Leonis imperatoris à Goare edita inter Mauritaniæ ſecundæ urbes locum habet* Suſſara, *ſed quæ in editione Beveregiana* Sanaphas *appellatur. Vide inferius in provincia Sardiniæ* Sonafer *num. 3.*

4. CORNICULANENSIS. *Sic editi codices ſimul & mſſ.* Corniclano *meminit Anonymus Ravennenſis lib. 3. num. 4. ſed* in Mauritania, que dicitur Cyrenenſis. *Habetur iterum lib. 5. num. 6. cujus ſitum ex Tabulis Peutingerianis melius diſces.*

ITENSIS. *Nihil occurrit de hac urbe.* Tertullus Abitenſis epiſcopus *inter Donatiſtas ſedit in concilio Cabarſuſſitano; ſed revocari potius debet ad Proconſularem, in qua provincia apud Antoninum* Abitta *locatur. Quam urbem Ptolemæus inter illas, quæ ſub* Legione Auguſta tertia *erant, recenſet.* 4.

TIMICITANUS. *Interfuit Collationi Carthag. cap. 135.* Victor epiſcopus plebis Timicitanæ, *qui habebat adverſarium è Donatiſtis* Optatum, *ibidem & inferius cap. 197. memoratum. Plinius lib. 5. cap. 2.* Timici *inter* civitates *memorat, Ptolemæus lib. 4. cap. 2.* Timice *cum aliis Mauritaniæ Cæſarienſis urbibus recenſet, & cap. ſequenti occurrit item* Timica *inter ea loca, quæ* ſub Legione Auguſti tertia *erant.* 5.

NOBICENSIS. *Sic quoque appellatur in codice Halleri, pro* Novicenſi, *ut putat Ortelius.* 6.

MILIANENSIS. *Eidem procul dubio urbi præfuit* Victor epiſcopus plebis Malianenſis, *qui recenſitus eſt in Collatione Carthag. cap. 135. cum* Neſtorio *Donatiſta ipſius adverſario, qui & iterum inter alios ſectæ ſuæ epiſcopos cap. 208. comparuit.* Mallianam *habet Antoninus in Itinerario inter Suſaſar & Tigavas-caſtra Mauritaniæ Cæſarienſis urbes.* Tivaga *habet editio Bertii ſed mendum eſt librarii. Scripſit Auguſtinus epiſtolam, quæ eſt in nova editione 236. alias 74. ad Deuterium epiſcopum occaſione* Victorini *cujuſdaam* ſubdiaconi Mallianenſis *ex Manichæorum ſecta.* 7.

GIRUMONTENSIS. *Codex Halleri* Girumentenſis. 8.

ALTABENSIS. *Sic mſſ. & editi. Antoninus* Altabam *in Numidia locat. Notitia Leonis Sapientis inter ejuſdem provinciæ civitates, in latina Goaris editione, habet* Altaba. *græcus vero* [illegible]. *In* 9.

Bod–

Bodleiana vero græce & latine locus iſte Leradus *appellatur. In Collatione Carthag. memoratur epiſcopus* Aſſabenſis, *de quo vide infra inter Sitifenſes num.* 24.

11. PANATORIENSIS. *Suſpicatur eruditus Baluzius ejuſdem loci fuiſſe* Pelagium epiſcopum Vanationenſem, *qui inter Donatiſtas cap.* 187. *Collationis Carthag. recenſetur, ubi profitetur ſe adverſarium non habere. Certe pro* Panatorienſis, *ſcriptum forte erat* Banatorienſis, *litteræ vero* b *&* u *indifferenter pro alterutra apud veteres adhibebantur.*

12. COLUMPNATENSIS. *Liber Notitiarum Imperii ſect.* 54. *memorat* Præpoſitum Limitis Columnatenſis, *exſcriptor addidit litteram* p. *ut nonnulli ſcribebant* Dompnus *pro* Domnus.

13. SUCARDENSIS. *In Collatione Carthag. cap.* 135. *recitatum fuit nomen* Pompeiani epiſcopi Sucardenſis *catholici, pro quo, cum ægrotaret, reſpondit Alypius. Ipſius quoque adverſarius* Donatus Sucardenſis *ægrotabat, ut teſtatus eſt Marinianus Donatiſta cap.* 210.

14. IDENSIS. *Ortelius ex Victore, uti vocat, Uticenſi, Idenſe in Mauritania Cæſarienſi epiſcopum memorat. At non dicit utrum ſemel aut bis in Halleri codice mſ. urbs iſta recenſita fuerit. Vide infra num.* 16. *Huc ſuſpicatur Holſtenius eſſe* Ididi *opidum in vita ſancti Fulgentii memoratum. Sed* Mididi *habent codices duo mſſ. Colbertinus ſcilicet unus, & alter ſancti Germani à Pratis ab annis* 800. *conſcriptus. quæ urbs erat in Byzacena ſupra pag.* 142.

15. TIPILTENSIS. *Sic editi & mſſ. Huc revocandum eſſe ſuſpicatur Holſtenius* Donatum epiſcopum Tiſilitanum, *qui in Collatione Carth. cap.* 121. *inter Catholicos patres recenſitus fuit. De quo ſupra pag.* 131.

16. IDENSIS. *Jam ſupra num.* 14. *recenſitus eſt* Subitanus Idenſis. *& num.* 5. Lucius Itenſis.

FIDOLOMENSIS. *Sic habetur in mſſ. & editis.*
TABORENTENSIS. *In Collatione Carthaginenſi cap.* 115. Marinus, *ſeu* Martinus eccleſiæ Ca- 17.
tholicæ Taborenſis *comparuiſſe le-* 18.
gitur cum Victore *ipſius adverſario, qui, & iterum cap.* 201. *inter ſectæ ſuæ epiſcopos recenſitus eſt. At V.C. Baluzius hunc ex provincia Proconſulari fuiſſe probat duobus argumentis. Primo, quod inter alios iſtius provinciæ antiſtites, qui epiſtolæ Synodicæ ad Paulum Conſtantinopolitanum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione* 2. *relatæ ſubſcripſerunt, occurrit* Conſtantinus gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Talborenſis. *Altero, quod cum cap.* 126. *ejuſdem collationis* Felix epiſcopus plebis Viſitenſis *dixiſſet ſe adverſarium non habere,* Victor epiſcopus civitatis Taborenſis, *ille ſcilicet Donatiſta qui ſupra memoratus eſt,* dixit: Proxime receſſit. Ego ibi intervenio, *id eſt, ut idem Baluzius interpretatur, à paucis diebus obiit, ego plebis ejus curam gero. At Viſitenſis eccleſia ad Proconſularem pertinebat, nam* Valentinianus epiſcopus plebis Viſicenſis *epiſtolæ ſynodicæ Proconſularium laudatæ ſubſcripſit. Viſitenſem autem à Viſicenſi eccleſia non diſtinguit vir eruditus. Unde, ſi vera ſit ejus ſententia alia Taborentenſis eccleſia quæ in Mauritania fuerit, quærenda eſt, cui præfuerit noſter Victor hic in Notitia laudatus.*

VERECUNDUS NOBENSIS. 19.
Verecundum Nobenſem *habet quoque codex Halleri, teſte Ortelio. Vide infra num.* 93. *ubi* Mingin item Nobenſis. *Alterutrius epiſcopus fuit* Felix epiſcopus Novenſis *Catholicus, in Collatione Carthag. cap.* 213. *memoratus. In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano pro iterando hæreticorum baptiſmo ſententiam tulit num.* 60. Rogatianus à Nova. *Cujus objectioni reſpondet Auguſtinus libro* 7. *contra Donatiſtas cap.* 24. *Habentur in*

Afri-

Africa plures ejus nominis urbes ſed cum aliquo addito, ut Nova-ſparſa, Nova-cæſaris, *&c. de quibus ſuis locis dicendum*. Ad Novas *habet Antoninus in Itinerario, haud procul ab* Opido-novo *infra num. 64. in hac ipſa provincia memorato.*

20. Zucabiaritanus. *In Collatione Carthag. cap. 135. inter Catholicos patres recenſitus eſt* Maximianus epiſcopus plebis Zurabbaritanæ, *qui in prioribus editionibus ante Baluzianam* Suboalburitenſis *mendoſe dicebatur. At ſic emendavit eruditus Baluzius, quod* Germanus, *qui hic Maximiani adverſarius ex Donatiſtarum ſecta dicitur, cap. 182. diſerte* epiſcopus Zuggabaritanus *nominetur. Veteres Plinii editiones lib. 5. cap.* 2. Succubar *memorabant, quam locum Johannes Harduinus ex* omnibus manuſcriptis, *uti ait, emendavit, habetque* Succabar, *quæ urbs ibi dicitur* Colonia Auguſta. *Sic quoque appellatur in Theſauro Golſtii pag. 238. Ammianus vero lib. 29.* municipium Sugabaritanum *memorat* monti Tranſcellenſi adcline. *Ptolemæus lib. 4. cap. 2. habet ex cod. Palatino apud Bertium* Zuchabari. *Editi antea habebant* Buchambari. *Huic urbi* Fortunatum à Tucchabori, *qui inter Rebaptizantes in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num. 17. adfuit, præfuiſſe arbitratur Pamelius in Notis ad ſanctum Cyprianum, ſed perperam. Nam* Stephanus epiſcopus Tuccaborienſis *inter Proconſulares habetur qui ſynodicæ ſubſcripſerunt in concilio Lateran. ſub ſancto Martino act. 2.*

21. Cæsariensis, *urbs totius provinciæ nobilior, ex qua dicta eſt Mauritania Cæſarienſis. Paucis verbis elogium ejus abſolvit Plinius lib. 5. cap. 2.* Opidum ibi celeberrimum Cæſarea, antea vocitatum Jol, Jubæ regia, à divo Claudio coloniæ jure donata ejuſdem juſſu deductis veteranis. *Dicitur à Ptolemæo lib. 2. cap. 4.* Jol-Cæſarea, *ab Antonino* Cæſarea-colonia, *à Pomponio Mela lib. 1. cap.* 6. Jol ad mare aliquando ignobilis nunc quia Jubæ regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur illuſtris. *Becchi quoque regiam fuiſſe contendit Solinus*. Prius, *inquit cap.* 28. Becchi regia, poſtmodum Jubæ indulgentia populi Romani dono data. *Dicitur à Procopio* μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ οὖσα. *Ceteros prophanos omitto qui plura de hac urbe congeſſerunt, quæ hodie ſupereſt, ut multis placet, ſub Algerii nomine, celebris regni cognominis caput: quam tamen opinionem Samſon aliique Geographi eruditi rejiciunt. Olim civilis erat totius provinciæ metropolis, quod nomen ad ejus quoque epiſcopum tranſtulit ſanctus Auguſtinus, qui, ut jam alias obſervavimus,* Deuterium, epiſcopum metropolitanum Cæſarienſem *appellat initio libri de geſtis cum Emerito Cæſarienſi Donatiſtarum epiſcopo. Porro hic Emeritus unus è ſeptem fuit epiſcopis, quos Donatiſtæ pro ſuæ cauſæ defenſione agenda in Collatione Carthaginenſi elegerant, qui paſſim in ea interlocutus legitur. Idem præſens erat cum totius provinciæ epiſcopis & univerſa plebe, quando Auguſtinus ſermonem habuit apud Cæſaream, quem* totum, *ut ipſemet Auguſtinus refert libro 2. Retractationum cap. 51.* non inveniens quid reſponderet, Emeritus tamquam mutus audivit. *At vero* Deuterius *ejuſdem urbis Catholicus epiſcopus in eadem Collatione unus fuit è cuſtodibus tabularum: ſimulque comparuerunt & ſeſe invicem agnoverunt cap. 143. Ceterum ex hoc Notitiæ loco falſi convincitur eorum opinio, qui putabant eos Africæ Primates, etiam in aliis à Proconſulari provinciis, pro ſedium ſuarum dignitate, non vero ſecundum ordinationis tempus fuiſſe conſtitutos: quæ opinatio jam ab omnibus exploſa eſt.*

Ruſubiritanus. Ruſubus 22.
apud Ortelium ex Victore Uticenſi mſ memoratur. Ptolemæus habet lib. 4. cap. 3. Ruſicibar, *vide infra*

num-

num. 77. Ruſippiſim municipium exhibent Tabulæ Peutingerianæ.

23. SUBBARITANUS. Codex Halleri Subarritanus. Ptolemæus lib. 4. cap. 1. memorat inter Tingitanæ civitates Subur, ex qua Maximianum in Collatione Carthag. epiſcopum Suburitanum dictum fuiſſe ſcribit Carolus à ſancto Paulo. At Maximianus Suburitanus nullus eſt in Collatione Carthag. Nam Maximianus, qui cap. 135. Subo-abburitenſis dicitur in editionibus Baluzianam antecedentibus, non Suburitanus, neque Subbaritanus, ſed Zuggabaritanus, appellari debet, uti emendavit Baluzius. Vide ſupra num. 20. Martyrum Suburbitarum mentio habebatur in ſermone 32. ſancti Auguſtini à Sirmundo edito, qui eſt novæ editionis 345. de quibus vide Admonitionem noſtram in paſſionem ſanctarum martyrum Perpetuæ & Felicitatis num. 3. in Actis Martyrum ſinceris pag. 82.

24. AQUENSIS. Complures erant hujus nominis urbes in Africa, etiam præter eas quæ aliquo additamento diſtinguebantur. Secundus, qui Leporii libello ſubſcripſit, ſeſe eccleſiæ Aquenſis, ſive Megarmitanæ epiſcopum appellat; ſed hic erat ex Numidis, ut diximus in Notis ad ejus provinciæ epiſcopos num. 103. Affuit Collationi Carthag. cap. 208. Victorinianus epiſcopus Aquenſis ex Donatiſtarum ſecta, quem ad Arzugitanam provinciam pertinuiſſe colligitur ex eodem Collationis loco, ubi Aſtelicus epiſcopus catholicus municipii Tuſuritani interloquitur ſe de Arzugibus die III. Kalendarum Majarum profectum fuiſſe, ac Victorinianum in via Donatiſtarum factione fuiſſe ordinatum. Recenſetur & cap. 198 item ex Donatiſtis Creſconius epiſcopus Aquenſis; ſed Numidis iſtum accenſeri debere facile colligi poteſt ex eodem loco: nam cum ibi Creſconius traditorem ſe non habere dixiſſet, interlocutus eſt Aurelius epiſcopus catholicus Macomadiæ, & dixit: Habemus hic presbyterum, nam & epiſcopus ibi fuit, modo defunctus eſt, & in loco ejus necdum eſt ordinatus. Aurelium autem Macomadiæ Numidicæ epiſcopum fuiſſe probavimus ſupra in notis ad iſtius provinciæ epiſcopos num. 84. Sed præter hos omnes habemus adhuc epiſcopum Aquenſem ex Collatione, qui, ut videtur, hujuſce Aquenſis Mauritaniæ urbis epiſcopus fuit. Is eſt Helpidius epiſcopus plebis Aquenſis, qui cum Reparato ſuo adverſario cap. 135. recenſitus eſt, qui Reparatus iterum inter Donatiſtas capit. 197. comparuit. Aquas inter Suſaſar & ipſam Cæſaream habet Antoninus in Itinerario, cui loco videtur Aquenſis epiſcopus hic memoratus præfuiſſe. Ceterum V. C. Stephanus Baluzius urbem Aquenſem hic laudatam eam ipſam eſſe cenſet civitatem Aquitaniæ, cujus Creſcens in libro 1. Hiſtoriæ Victoris Vitenſis numero 7. Metropolitanus fuiſſe dicitur. Qua de re plura diximus in Notis ad hunc Victoris locum num. 22. Certe Aquitani ab Aquis in Gallia dicti ſunt, ut obſervat Johannes Harduinus in libro quarto, Plinii capite 19. qui ideo indifferenter Aquenſes & Aquitani, ut vult Baluzius, dicebantur. Baluzio etiam favet, quod Creſcens centum & viginti epiſcopis præfuiſſe dicatur: totidem enim Mauritaniæ Cæſarienſis antiſtites habentur in Notitia, præter ſex alias ſedes, quæ tunc temporis epiſcopos non habebant.

25. MURUSTAGENSIS. Sic mſſ. & editi.

26. VAGALITANUS. Eidem urbi præfuit ex parte Donati Miggin epiſcopus Vagalitanus, in Collatione Carthaginenſi cap. 208. recenſitus. Vagal inter Mauritaniæ oppida memorat Antoninus in Itinerario.

27. TIGISITANUS. Jam vidimus inter Numidiæ epiſcopos num. 89. Tiſigitanum epiſcopum, quo loco retulimus ea quæ de utraque urbe co-

Digitized by Google

cognomine colligere licuit. quæ conſulas. Ortelius Tigiſitanum *memorat &* Tigiſtanum *ex Victore, ut loquitur, Uticenſi.* Tigis *inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes habet Ptolemæus libro 4. cap. 2.* Tigiſim *Anonymus Ravennas lib. 3. num.* 8. Aptum Tigienſem *in Collatione Carthaginenſi cap. 120. epiſcopum Catholicum huc revocari debere cenſet Lucas Holſtenius. Hunc tamen Tizienſi in Byzacena civitati præfuiſſe ait Baluzius, ut diximus num. 65. inter Byzac.*

28\. Fallabensis. *Hanc urbem non memorat Ortelius, quod in fragmento Halleri fortaſſis non haberetur.*

29\. Usinadensis. *Codex Halleri* Uſidanenſis.

30\. Flumenzeritanus, *Sic editi & mſſ.*

31\. Castellominoritanus. *Hunc non habet Ortelius ex Halleri Fragmento.*

32\. Restitutus Florianensis. *Sic editi. codex Laudunenſis habet* Reſlutus. *quæ varia lectio ſæpius in hac Notitia contingit. Ptolemæus libro 4. cap. 2. inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes memorat* Phloryiam, *græcus textus habet* Φλωρυΐα, *ex qua dubio procul* Phloryanenſis, *ſeu* Florianenſis *vox derivata eſt.*

33\. Alamiliarensis. *Sic hujus loci nomen Ortelius ex Victore ſcribit, ac ſi ex duabus vocibus fuerit compoſitum, ſcilicet* Ala-Miliarenſis. *Et quidem non ſemel in Notitia Imperii* Ala-Miliaria, *ſeu* Ala Miliarenſis *habetur; atque exinde fortaſſis urbs iſta nomen ſortita eſt, ut à Germanis* Germania.

34\. Tigamibenensis. *Codex Halleri* Tigamibemenſis.

35\. Amaurensis. *Sic editi & mſſ. Anonymus Ravennas inter urbes quæ* ad aliam partem Mauritaniæ Sitifenſis ſunt, Amabu-mune, *id eſt municipium memorat, ex quo forte* Amauvenſis, *tum* Amaurenſis *vox deducta eſt.*

36\. Sestensis. *Sic mſſ. ſimul & editi; & infra num. 117. habetur* Sertenſis. *Porro Ortelius ſuſpicatur hic eſſe legendum* Septenſis, *quamvis nihil afferat de urbe Septenſi, quæ tamen notiſſima eſt. Septum ſic appellatum fuiſſe refert Procopius libro 1. de Bello Vandalico, quod juxta illam urbem ſeptem tumuli attollerentur, à qua alteram Herculis columnam haud procul ſitam fuiſſe ſcribit. quod idem fere repetit libro 2. Teſtis eſt idem Procopius libro 6. de ædificiis cap. 7. caſtrum iſtud poſt expulſos ex Africa Vandalos à Juſtiniano auguſto reſtauratum fuiſſe, quo jubente extructum eſt ibi templum in Deiparæ virginis honorem. In Notitia Bodleiana ſemel & iterum memoratur* Septum *inter Mauritaniæ ſecundæ urbes, ubi tres iſtius provinciæ priores civitates ſic exhibentur: primo quidem* Septum *ſimpliciter; altera vice* Septum ad partem Theniſſi. *tertio denique loco habetur,* Spanias, *cui conformis eſt textus græcus ibidem relatus. At in Goaris editione omnia hæc unico articulo concluduntur, græce quidem ſic:* Π·ττὸν εἰς τὸ μέρος Ισπανίας; *latina autem verſio hæc habet,* Benepota in parte Hiſpaniæ.

Ternamunensis. *Ejuſdem loci fuit ex parte Donatiſtarum* Satmentius epiſcopus Ternamuſenſis, *in Collatione Carthag. cap. 180. memoratus in Baluziana editione. nam aliæ habent, & quidem cap. 179.* Cernamuſenſis, *& Maſſoniana* Cerramuſenſis. *Ea eſt dubio procul civitas, quæ ab Antonino dicitur* Taranamuſa-caſtra; *unde infert Baluzius hic in Notitia legendum eſſe* Ternamuſenſis *pro* Ternamunenſis. *quin & in Notis ad laudatum Collationis locum fuſius, & quidem pro more ſuo erudite, differit de variis litterarum mutationibus quæ occurrere ſolent in veteribus monumentis, potiſſimum Africanis.* 37.

Caputcillensis. *Memoratur ab Antonino in Itinerario, ubi* Caput-Cila *dicitur. Et in Notitia Imperii ſect. 54.* Præpoſitus limi- 38.

limitis Caput Cillenſis *notatur ſub diſpoſitione Ducis Mauritaniæ Cæſarienſis.*

Nasbincensis. *Codex Halleri apud Ortelium,* Narbincenſis.

39. Bacanariensis. *Sic habet*
40. *uterque mſ. ſimul cum editis.*

41. Ballens Villenobensis. *Sic codex mſ. Ludun. At editi* Valens. *Codex Halleri* Baleus. *Nam Ortelius ait in Victore mentionem fieri* Balei Villenobenſis.

42. Masuccabensis. *Sic Laudun. & editi; unica littera aliter codex Halleri apud Ortelium,* Mazuccabenſis.

43. Pamariensis. *Hunc quoque laudat Ortelius ex Victore.* Palmariam inſulam *habet Antoninus in Itinerario maritimo ſitam inter Africam & Sardiniam.*

44. Benepotensis. *Sic uterque mſ. & editi. Supra num. 36. vidimus in Notitia Leonis Imperatoris recenſeri inter Mauritaniæ ſecundæ civitates* Benepotam.

45. Vardimissensis. *Huc revocandus eſt* Victor epiſcopus plebis Bartimiſienſis, *qui inter Catholicos antiſtites recenſitus fuit in Collatione Carthag. cap. 135.*

46. Ambiensis. *Maximus martyr in aliquot codicibus mſſ. paſſus dicitur apud* Ambienſem provinciam, *ut obſervavimus in admonitione ad ejuſdem Sancti Acta n. 2. in Actis Mart. ſinc. pag. 143.*

47. Mediensis. *Hunc non memorat Ortelius ex Halleri codice.* Ad Medias *habent Tabulæ Peutingerianæ ſegmento tertio, ſed, ni fallor, extra Mauritaniam.*

48. Catulensis. *Sic mſſ. & editi* Caſulam, *ut jam obſervavimus, memorat Antoninus in Itinerario. Sed quando hic locus haud procul Carthagine aberat, huc revocari non poteſt. Cerealis epiſcopus Afer, qui librum adverſus Arianos edidiſſe dicitur apud Gennadium cap. 96.* epiſcopus Caſtulenſis *appellatur ab Anonymo auctore antiquo de XII. ſcriptoribus eccleſiaſticis apud Miræum. Vide infra num. 119.*

49. Minnensis. *Codex Halleri* Minuenſis. *Conc. Carth. ſub Bonifacio ſubſcripſit* Secundinus epiſcopus plebis Minenſis, provinciæ Mauritaniæ, *& quidem* Cæſarienſis, *ut patet ex Bonifacii epiſtola ibi relata, ubi dicitur* Secundus. Minam *ſemel habet Antoninus in Itinerario, & alias* Minnam. *Alia eſt* Minna villa Marſi, *ab eodem auctore prope Leptim-magnam deſignata.*

50. Cartennitanus. *Hanc ſedem illuſtravit* Victor Cartennæ Mauritaniæ civitatis epiſcopus, *ut loquitur Gennadius in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis, qui* ſcripſit adverſus Arianos librum unum longum, quem Genſerico regi per ſuos audiendum obtulit &c. *Porro variant codices in iſtius auctoris nomine deſcribendo: dicitur quippe* Victor Carthenæ *in codice mſ. monaſterii Fiſcamnenſis; in noſtro autem vetuſtiſſimo appellatur* Maurus Cartennæ. *Quod vero ille pietatem & Scripturarum ſcientiam ſimul cum ardore fidei conjunxerit teſtis eſt Gennadius, qui alia ipſius opuſcula ibidem commendat. Ex his eſt* Libellus conſolatorius ad Baſilium quemdam de morte filii, *quem hunc ipſum eſſe exiſtimant viri eruditi, qui ſub titulo* de Conſolatione in adverſis *inter opera ſancti Baſilii Magni in nonnullis editis habetur. Scripſit præterea librum* de Pænitentia Publicani, *aut potius* de Pænitentia publica, *ut habet noſtrum Gennadii exemplar jam laudatum, quod ab annis circiter centum ſupra mille exaratum eſt. In codice Fiſcamnenſi annorum circiter 600. dicitur* de Pænitentia *ſine ullo additamento, qui fortaſſe verus eſt titulus. Nam in Appendice operum ſancti Ambroſii editus eſt liber* de Pænitentia, *cujus auctor ſeſe ipſe* Victorem *appellat, eumque eſſe cenſent viri eruditi, quem Gennadius loco laudato commemorat. In codice tamen Sorbonico opus iſtud ſub ſancti Ambroſii nomine habetur, ſed perperam. Plerique*

Digitized by Google

que autem viri eruditi. Ipſum Victori Tunnonenſi epiſcopo tribuendum eſſe exiſtimant, quod in uno codice majoris eccleſiæ Remenſis, & in altero Herivallenſis monaſterii, iſtum præ ſe ferat titulum, Incipit liber ſancti Victoris de Lapſis Tonenſis epiſcopi, hiſtoriographi. *Codex vero Remenſis optimæ notæ ab annis ſaltem* 800. *conſcriptus eſt, quem Hincmarus archiepiſcopus huic eccleſiæ donavit, ut non ſemel in ipſo codice indicatur. Titulus autem ſupra laudatus prima manu deſcriptus eſt. Porro* Ruſticum Cartennitanum *epiſcopum catholicum ſanctus Auguſtinus memorat initio libri de geſtis cum Emerito Cæſarienſi epiſcopo Donatiſta. Famoſus eſt* Rogatus *epiſcopus Cartennenſis, qui in Donatiſtarum ſchiſmate factioni Rogatiſtarum nomen dedit. Succeſſit ei* Vincentius, *cujus epiſtolam confutat Auguſtinus epiſtola* 93. *quæ merito inter libros locum obtinere poſſet.* Cartennas *memorat Ptolemæus libro* 3. *cap.* 2. *& Antoninus in Itinerario.* Cartennam, *habet Pomponius Mela, ſeu* Cartinnam oppidum, *ut ex mſſ. codicibus monuit Iſaac Voſſius. Eamdem urbem* Coloniæ Auguſti *titulo donatam fuiſſe refert Plinius libro* 5. *cap.* 2. *Kalendarium Carthaginenſe vetuſtiſſimum die* IIII. Nonas Febuarii ſanctorum Carterienſium *memoriam recolit, in quorum die feſto ſermonem habuit Auguſtinus*, per Natale Cartherienſium *inſcriptum, ut teſtatur Poſſidius Indiculi cap.* 9. *quos quidem Martyres ſuſpicatur noſter Mabillonius, tomo* 3. *Analectorum pag.* 421. *ad Carternam Mauritaniæ civitatem poſſe revocari. Viri eruditi conjecturæ favet locus codicis Fiſcamnenſis ſupra memoratus. Jam ſupra monuimus in Notis ad Byzacenos num.* 58. *Carianenſem & Cartennenſem, duas in Africa urbes epiſcopales ab altero viro erudito in unam fuiſſe conflatas, quod jam antea Holſtenius fecerat.*

51. REGIENSIS. *Apud Victorem Vitenſem libro* 1. *num.* 13. *memoratur locus quidam, nomine* Regia, *in quo Ariani armata manu eccleſiam violarunt, quemdamque Lectorem in pulpito canentem inter alios ſagitta confoderunt. Duplex autem urbs eſt in Indice Cypriani operibus præfixo* Regium *dicta, quarum altera Mauritaniæ attribuitur. Ea fortaſſis eſt, quæ in Antonini Itinerario dicitur* ad Regias. *Vide Numidas num.* 91. *ubi epiſcopus* Reganenſis.

VANNIDENSIS. *Sic uterque codex mſ. Editi autem* VAUNIDENSIS. 52.

CAPRENSIS. *Eremum* Caprapicta *dictam memorat ipſe Victor Vitenſis. An ex ea, aut certe ex aliquo oppido ipſi cognomine epiſcopus Caprenſis nomen accepit? Certe nova eccleſia in hac regione excitata memoratur apud laudatum auctorem libro* 1. *num.* 11. 53.

METCUN RUSUCCURITANUS. *Editi* Metcur. *Eidem urbi præfuit* Fortunatus epiſcopus plebis Ruſuccurritanæ *catholicus, qui in Collatione Carthag. cap.* 135. *recenſitus eſt cum* Optato *illius adverſario, iterum inter Donatiſtas cap.* 176. *memorato. Huc etiam revocandus eſt* Nicelius Ruſurrenſis, *aut* Ruſurrianenſis. Mauritaniæ Cæſarienſis legatus *ad concilium Carthag. anno* CCCCXIX. *ſub Aurelio, ut refertur in codice Africanæ eccleſiæ. Et quidem lectio Labbeana magis nobis favet, ubi habetur* Nivellus Ruſcurienſis, *& in margine* Ruſuccurrenſis, *vel* Ruſecorenſis *tomo* 2. *col.* 1603. *&* 1605. *Ceterum Plinius lib.* 5. *cap.* 2. *ait* Ruſucurium civitate honoratum *fuiſſe* à Claudio. Coloniam *appellant Antoninus in Itinerario, & Tabulæ Peutingerianæ. Ab aliis item auctoribus memoratur, apud Ptolemæum lib.* 4. *cap.* 2. Ruſuccore *dicta.* 54.

SFASFERIENSIS. *Sic uterque mſ. cum editis.* 55.

OBBITANUS. *In Collatione Carthag. cap.* 193. *inter Donatiſtas comparuit.* 56.

paruit Feliciſſimus epiſcopus Obbenſis. Interfuit etiam concilio quinto generali Valerianus epiſcopus Obbæ, Africanæ provinciæ, ut habetur in nova conciliorum Collectione Baluziana; in editione Labbeana dicitur provinciæ Proconſularis, & in margine Africanæ. Sed his omnibus antiquior eſt Paulus Confeſſor ab Obba, qui in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano pro baptiſmo hæreticorum iterando ſententiam dixit num. 47. Aliquot mſſ. & editi habent à Bobba, quo etiam modo legitur apud Auguſtinum lib. 7. contra Donatiſtas cap. 11. quam lectionem editor Oxonienſis operum ſancti Cypriani confirmari poſſe ait ex Plinio, qui, ut ipſe in Notis refert, in Mauritania à Lixa 40. M. P. in Mediterraneo Auguſti Coloniam Bobbam collocat.

57. TIMIDANENSIS. Codex Hilleri Timidianenſis.

58. FRONTENSIS. Sic ſcribitur in utroque codice & in editis.

59. ICOSITANUS. Sic diſerte habet codex mſ. Laudunenſis. Editi vero mendoſe Leoſitanus. Et quidem nemo non novit Icoſium, celebrem apud ſcriptores tum ſacros tum profanos urbem quæ Coloniæ nomine & privilegiis gaudebat. Eam à Veſpaſiano donatam Latio fuiſſe ſcribit Plinius lib. 5. cap. 2. Hanc memorat Ptolemæus, Pomponius-Mela, Antoninus, Ammianus-Marcellinus lib. 29. Anonymus-Ravennas, & alii paſſim. Nomen ipſi & originem tribuiſſe viginti Herculis ſocios narrat Solinus in Polyhiſtore cap. 28. cum nempe Hercule illac tranſeunte, ut ille auctor habet, viginti ab ejus comitatu deſciviſſent, locum deligunt, jaciunt mœnia; ac ne quis impoſito à ſe nomine privatim gloriaretur, de condentium numero urbi nomen datum eſt. Εἴκοσι quippe græce, viginti latine ſonat. Ejuſdem urbis epiſcopus fuit Laurentius Icoſitanus, Legatus Mauritaniæ Cæſarienſis ad concilium Carthag. anno CCCCXIX. ſub Aurelio habitum, ut memoratur in Codice Africanæ eccleſiæ. Creſcens vero item Icoſitanus epiſcopus, ſed ex Donatiſtarum ſecta, interfuit Collationi Carthag. cap. 197. Ex his patet expungendam eſſe ex urbium Africanarum catalogo Leoſitam, quam ex hac Notitiæ lectione mendoſa nonnulli invexerant.

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. MAUR. CÆSAR.

TABLENSIS. Eidem forte urbi præfuit ex Donatiſtis Urbanus 60.
epiſcopus Talenſis in Collatione cap. 198. memoratus. Hanc Holſtenius revocat limitem Tablatenſem in Notitia Imperii memoratum.

RESTUTUS LAPIDIENSIS. 61.
Et hic editi habent Reſtitutus. Lavdiam memorat Ptolemæus lib. 4. cap. 2. ubi de Mauritaniæ urbibus agit: quæ tamen vox melius Lapdenſi, ſeu, ut in quibuſdam codicibus legitur, Labdenſi urbi competeret, cujus epiſcopus ſupra inter Proconſulares nu. 18 recenſetur, ni impediret provinciarum diſtantia.

VONCARIENSIS. Memoratur 62.
in Collatione Carthag. cap. 208. Felix epiſcopus Boncarenſis ex Donatiſtarum ſecta, quo nomine abſque dubio Voncarienſis civitas hic memorata deſignatur.

RUSGUNIENSIS. Mirum eſt 63.
quam varie hujus urbis nomen apud varios auctores, immo apud eoſdem in variis codicibus, ſcriptum reperiatur, uti fuſe diſſerit eruditus Baluzius in notis ad caput 180. Collationis Carthaginenſis, occaſione vocis Ternamuſenſis. Porro Numerianus Ruſgunienſis epiſcopus, unus è Legatis Mauritaniæ Cæſarienſis, adfuit concilio Carthag. ſub Aurelio anno CCCCXIX. Eadem civitas memoratur in Antonini Itinerario Coloniæ nomine donata, ubi, ſicut & apud Anonymum Ravennatem lib. 3. & 5. dicitur Ruſguniæ. Hanc Harduinus putat eſſe Coloniam Auguſti Ruſconias à Plinio lib. 5. cap. 2. memoratam. Dicitur à Ptolemæo Ruſtonium: & quidem in Indice Cypriani operibus præfixo Ruſtonio.

& Ruſ-

& Ruſgonia idem ſignificari dicitur.

64. Benantius Oppidonebensis. Sic codex mſ. Laudunenſis. Editi autem Venantius. Ortelius vero ex Holleri codice, Benantius opidonobenſis. quo nomine deſignatur Opidum-novum, de quo Plinius libro 5. cap. 2. Antoninus in Itinerio, Anonymus Ravennas & alii, quibus adjungendus eſt Ptolemæus libro 4. cap. 2. ubi Ὀππιδόνεον, latine Oppidoneum, quod Coloniæ titulo ibi inſignitur, ſicut & apud Antoninum.

65. Castelli-Jabaritanus. illud eſt forte Caſtellum-Aboritanum, quod ex Victore Uticenſi laudat Ortelius in Theſauro geographico. qui alias ex eodem Auberitarum epiſcopum in Mauritania Cæſarienſi memorat. Vide infra num. 72.

66. Aquisirensis. Huic, ut veri ſimile eſt, loco ex ſecta Donatiſtarum præfuit Honoratus epiſcopus Adquelirenſis, in Collatione Carthag. cap. 188. memoratus.

Caltadriensis. Sic mſſ. & editi.

67. Tigabitanus. Inter Catholicos antiſtites, quos initio libri de geſtis cum Emerito recenſet Auguſtinus, occurrit Palladius Tigabitanus epiſcopus. Eidem ſedi paullo poſt præfuit Honoratus, ad quem egregiam epiſtolam ſcripſit idem ſanctus Auguſtinus, novæ editionis 228. in qua fuſius differit, an liceat Paſtoribus, fervente perſecutione, plebes proprias deſerere. Hanc epiſtolam fere integram refert Poſſidius in Vita ſancti Auguſtini. In Codice canonum eccleſiæ Africanæ cap. 97. mentio fit civitatis Thiganenſis in Mauritania, cui, uti videtur, præerat Primoſus; & quidem mſ. codex, ut monet Holſtenius, habet Tigavenſis, græcus textus in editis fit Θιγαβιτανῶν πόλεως. Apud Ptolemæum lib. 4. cap. 2. dicitur Tigava, codex Palatinus habet Pigava. Civitas Tigavæ memoratur à Plinio lib. 5. cap. 2. Tigavias laudat Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 5. Porro duplicem nominis iſtius locum in Mauritania fuiſſe ex Antonini Itinerario patet, ubi Tigavas municipium, Opidum-novum colonia, Tigava caſtra. Tamen editio Bertii habet Tivagas caſtra.

68. Rusaditanus. Legendum putat Harduinus Ruſadiranus, ſeu potius Ruſadiritanus, quod ex Plinio lib. 5. cap. 2. in Mauritania Tingitana Ruſadir opidum & portus habeatur. Dicitur Ruſadder colonia apud Antoninum in Itinerario, à Ptolemæo vero lib. 4. cap. 1. Ῥυσσάδειρον. Et Pomponius Mela Ruſadir & Sigam parvas urbes in Mauritania Tingitana recenſet, cum alias, inquit, nihil ſit in hac provincia memoratu dignum. Verum, ni fallor, Ruſaditanus epiſcopus hic in Notitia recenſitus ſic dictus fuit à Ruſazo. Erat autem Ruſazus colonia Auguſti, quam paullo inferius ipſe Plinius in Mauritania Cæſarienſi recenſet. Dicitur ab Antonino Ruſazus municipium, à quo ſicut & à Ptolemæo libro 4. cap. 2. in eadem provincia locatur. Et quidem præter loci ſitum, favet etiam nobis Afrorum familiaris ſcribendi ratio, qui, ut ex ipſo Harduino aliiſque viris eruditis jam non ſemel obſervatum eſt, litteras d & z indifferenter adhibebant; ita ut Ruzaſus & Ruſadus idem ſint.

69. Reperitanus. Opidum Reperitanum ex Victore habet Ortelius. Anonymus Ravennas lib. 3. num. 8. Repetinianam urbem memorat in Mauritania Cæſarienſi, pro qua noſter Placidus Porcheron ſuſpicatur legendum eſſe Reperitana.

70. Ubabensis. Ubadam in Mauritania Cæſarienſi memorat Ortelius ex Victore Uticenſi: Habetur & Ubata in Africa propria ex Ptolemæo, quam urbem ſub Adrumeto fuiſſe dicit lib. 4. cap. 3. quæ proinde ad Byzacenem revocari debet. Ubaſa caſtellum habetur in Tabulis Peutingerianis, ſed in Numidia,

uti

ut quidem mihi videtur. Porro Vbabam eamdem urbem eſſe cum Baba à Ptolemæo & Stephano memorata cenſet Holſtenius.

77. OBORITANUS. Inter hujus provinciæ ſedes, quæ inferius epiſcopos tunc non habuiſſe dicuntur, quando Africæ epiſcopi Carthaginem mandato Regis convenire juſſi ſunt, numeratur loco 6. Oboritana. Ex compluribus autem urbibus quas ex Victore Vitenſi memorat Ortelius, una eſt cui præfuit Auboritanus epiſcopus in Mauritania Cæſarienſi, quem iſte auctor ab urbe Aubureum dicta ſic appellatum fuiſſe putat. Ego vero hac voce nullum alium à Petro Oboritano, hic in Notitia memorato, deſignari exiſtimo. nec obſtat quod ex eodem Victore Oboritanam urbem memoret ipſe Ortelius, cum infra, ut mox dicebamus, altera ejuſdem nominis ſedes habeatur.

78. CASTRASEBERIANENSIS. Caſtrorum-Seberianenſis. mentionem ex Victore facit Ortelius.

79. CASTRANOBENSIS. Codex Hilleri Caſtronobenſis Ea eſt urbs quam Antoninus in Itinerario Caſtra-nova appellat. Ejuſdem nominis urbem memorat Anonymus Ravennenſis in Tingitana lib. 3. n. 9.

80. CASTELLANUS. Hanc ſedem aliis pleriſque hujus provinciæ urbibus notiorem fecit Voconius Caſtellani Mauritaniæ opidi epiſcopus, qui à Gennadio inter ſcriptores eccleſiaſticos in Catalogo cap. 78 computatur, ibique laudatur, quod præter ea quæ contra Judæos, Arianos, alioſque Eccleſiæ inimicos ſcripſit, ediderit etiam Sacramentorum egregium volumen. Hic antiſtes, ut Miræus obſervat, ab Honorio & Trithemio dicitur Buconius, quam lectionem habet quoque vetus exemplar Gennadii ex Bibliotheca Fiſcannenſi. In noſtro autem vetuſtiſſimo codice dicitur Vuconius. De Cereali Caſtellano, qui etiam inter ſcriptores eccleſiaſticos locum meruit, vide infra num. 119. Porro in Collatione Carthag. cap. 180. Severinus epiſcopus Caſtellanus ex Donatiſtarum ſecta recenſitus eſt, quem ſe neſcire ait Baluzius in nota ad hunc locum, an è Numidia fuerit aut è Mauritania Cæſarienſi. Tamen ſupra, ad cap. ſcilicet 135. ejuſdem Collationis, ubi Severinus epiſcopus Donatiſta teſtimonium reddit in negotio quod ad Cæſarienſes ſpectabat, eum Caſtellanum in Mauritania epiſcopum fuiſſe faſſus eſt. Caſtellum inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes memorat Anonymus Ravennenſis lib. 3. n. 8.

81. MUTECITANUS. In Carthaginenſi Collatione cap. 133. memoratur Leontius epiſcopus plebis Muſertitanæ, pro quo ſuſpicatur V. C. Baluzius legendum eſſe Mutecitanæ. Et quidem Ortelius in Theſauro geographico Mutecitanam urbem ex Collatione Carthag. laudat, quam tamen nuſquam reperire mihi licuit. Idem auctor paullo inferius Muticitanum Limitem in Mauritania Cæſarienſi laudans ex libro Notitiæ, ubi habetur ſect. 54. monet in codice membraneo pro Muticitani haberi Mauticitani. Porro cum Leontius ſupra ex Collatione laudatus ibidem nullum ſe habere Donatiſtam adverſarium aſſeveraſſet, Habetdeus diaconus reſpondit Creſconium modo fuiſſe pro ea urbe ordinatum. Vnde infert Baluzius Creſconium Donatiſtam qui inferius cap. 206. epiſcopus Muſtitanus dicitur, ipſummet eſſe Creſconium, quem Habetdeus memoraverat; ac proinde, ibi pro Muſtitanus, reponendum eſſe Muſertitanus. quod & fecit. Sed, ut ſupra diximus in Notis ad Epiſcopos Numidiæ num. 71. & ad Byzacenos num. 28. Henricus Norſius contendit Creſconium iſtum vere Muſtitanum in Numidia epiſcopum fuiſſe, duaſque ejus nominis urbes in Africa exſtitiſſe ſcribit, quarum altera ad Proconſularem, altera vero ad Numidiam ſpectabat. Denique in Kalendario Carthaginenſi VI. Id Octobris fit memoria ſancti Quintaſi, quem hunc ipſum

eſſe

eſſe Quintaſum *ſuſpicatur domnus Johannes Mabillonius, qui hic in Notitia* Mutecitanus *epiſcopus dicitur. At in vulgato Martyrologio Hieronymiano, ut idem vir eruditus obſervat, eadem die inter alios Afros recolitur* Quintaſus. *In iſto autem Martyrologio pauciores è recentioribus ſanctis occurrunt prima manu deſcripti.*

77. Rubicariensis. *Sic & codex Halleri. In Carthag. Collatione cap. 197. inter Donatiſtas* Conſtantius epiſcopus Ruſubiccarienſis *comparuit, quem ad Mauritaniam Cæſarienſem pertinuiſſe ex Notitia ſe colligere ait Baluzius. In Notitia vero* Ruſubiccarienſis *epiſcopus nuſquam habetur, niſi eo nomine* Rubicarienſem *urbem, de qua hic agimus, aut certe* Ruſubiritanam, *ſuperius nu. 22. recenſitam, deſignare voluerit vir eruditus.* Subicarenſe caſtellum *in Mauritania ſitum memorat Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 5. quod ab hoc* Ruſubiccarienſi, *ſeu* Rubicarienſi, *opido aliud non eſſe veri ſimillimum eſt. Certe Cl. vir Hadrianus Valeſius, cui Baluzius ſe ultro aſſentiri profitetur, eo loci apud Ammianum* Ruſubbicarenſe *legi oportere ſuſpicatur. Si tamen Notitiæ lectio, quæ* Rubicarienſis *habet, melior fuerit, potius retinenda erit vulgata Ammiani lectio, cum propius* Rubicarienſis *vox ad* Subicarenſis *accedat, quam ad* Ruſubiccarienſis. *Porro* Ruſubricari *habet Antoninus in Itinerario,* Ruſubeſer *Ptolemæus libro 4. cap. 2. &* Ruſiciber *cap. ſequenti. In Tabulis Peutingeri* Ruſibricari.

78. Mammillensis. Victor epiſcopus Mammillenſis, *cum* Sereniano *ſuo adverſario cap. 208. item memorato, adfuit Collationi Carthag. cap. 135. An huc revocari poſſet* Mammæ regio, *in qua Maurorum principes caſtra habuiſſe dicuntur apud Procopium lib. 2. de Bello Vandalico? alii judicabunt. Videtur tamen ad Byzacium pertinuiſſe: & quidem Mammam Byzacenæ urbem mediterraneam habet idem auctor libro 6. de ædificiis cap. 6.* Mamillam *inter Byzacenæ civitates memorat Notitia Leonis Imperatoris apud Goarem, ſed græcus textus habet* Μαμμα; *editio autem Bodleiana græce & latine* Μαμμαι.

79. Albulensis. *Sic habet uterque codex mſ. cum editis. hæc urbs* ad Albulas *in Antonini Itinerario appellatur.* Albalas *in Mauritania Sitifenſi memorat Anonymus Ravennas lib. 3. num. 8.*

80. Siccesitanus. *Sic editi cum utroque codice mſ. Nomen iſtud à* Sicci-veneria *celebri urbe derivari putat Ortelius. At fallitur. nam in Collatione Carthag. præter* Fortunatum *epiſcopum Catholicum* Siccenſem *ſæpius memoratum, &* Paulum *ipſius ex parte Donati adverſarium, ut diximus in Notis ad Epiſcopos provinciæ Proconſularis num. 41. inter Donatiſtas comparuit* Martinus epiſcopus Siccesitanus. *cap. 197. Adde quod Siccam nemo hactenus Mauritaniæ attribuerit. Melius forte à* Sicelia *Mauritaniæ urbe, quæ juxta Dionem Xyphilini, Macrini, imperatoris patria fuit,* Sicelitanus *diceretur, indeque* Siccesitanus.

81. Gratinopolitanus. *Hic in urbe ſedit* Publicius epiſcopus Gratianopolitanæ plebis, *in Collatione Carthaginenſi cum* Deuterio, *Donatiſta ipſius adverſario cap. 135. memoratus. Altera ejuſdem nominis urbs fuit cui* Philadelphus epiſcopus Gratianopolitanus *præerat, tempore concilii Epheſini, qui inter alios ejuſdem ſynodi Patres ſubſcripſiſſe invenitur.*

82. Manaccenseritanus. *Sic etiam habet codex Halleri.*

83. Bitensis. Tertullus Abitenſis epiſcopus *ſubſcripſit concilio Cabarſuſſitano, ut jam diximus ſupra num. 5.*

84. Flenucletensis. *Hic apud Ortelium ex Halleri codice non habetur.*

Bi-

Notæ in Notit. Afric. Maur. Cæsar.

BIDENSIS. Hanc urbem à Vindenſi diſtinguendam non eſſe cenſet Baluzius in Notis ad cap. 208. Collationis Carthag. ubi inter Donatiſtas occurrit Reparatus
85. epiſcopus Vindenſis. At Bidenſis epiſcopus hic memoratus, ſic dicitur à Bida, urbe & colonia, quam Ptolmæus libro 4. cap. 2. inter Mauritaniæ Cæſarienſis civitates commemorat. In Notitia Imperii ſectione 34. habetur Limes Bidenſis ſub diſpoſitione Ducis Mauritaniæ Cæſarienſir. Biddam municipium in Mauritania Cæſarienſi locat Anonymus Ravennas lib. 3. num. 8. Ab his diſtinguenda eſt Bina, cujus epiſcopus, Fauſtinus Binenſis Donatiſta concilio Cabarſuſſitano ſubſcripſit; & ex Catholicis Victor epiſcopus plebis Vinenſis in Collatione Carthag. cap. 128. recenſitus eſt. Hanc enim urbem ad Proconſularem pertinuiſſe patet ex Synodica iſtius provinciæ Epiſcoporum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. cui ſubſcripſit Fructuoſus Vinenſis epiſcopus; & ex concilio Carthag. anni DXXV. ubi refertur Bonifacii epiſtola ad quoſdam Proconſularis provinciæ antiſtites, inter quos memoratur Creſconius Binenſis. Quin & illius ſitum diſcimus ex Antonini Itinerario, ubi media locatur inter Carthaginem & Putput.

86. VALENTINUS CASTELLI MEDIANI. Hunc ipſum eſſe cenſet Mabillonius noſter, qui in Kalendario Carthaginenſi Idibus Novembris revolitur. Porro jam ſupra inter epiſcopos provinciæ Byzacenæ num. 27. habetur Antacius Medianenſis. Apud Ammianum Marcellinum libro 29. cap. 5. mentio occurrit Munimenti nomine Mediani, quod ad Mauritaniam Cæſarienſem revocari poſſe cenſet Valeſius. Et quidem Marcellini narratio ferre non poteſt, ut hunc locum de Mediano Byzacenæ urbe interpretemur.

87. SUFARITANUS. Jam ſupra num. 3. Sufaritanus epiſcopus recenſitus eſt. ubi nonnulla obſervavimus de hac urbe. Ceterum, ut jam ibi monuimus, in codice Halleri alter eorum Suſaritanus dicitur. Sed Ortelius, qui hujus manuſcripti lectiones nobis ſervavit, non monet quinam ex his duobus Suſaritanus, aut Sufaritanus dictus fuerit.

MAURIANENSIS. Sic quoque ſcribitur apud Ortelium ex mſ. Halleri. Huc Mallianam urbem revocari poſſe cenſet Holſtenius, de qua plura diximus ſupra num. 8. 87.

BULTURIENSIS. Sic mſ. uterque & editi.

MATURBENSIS. Maturbum memorat Ortelius ex Victore. 88.

BALIANENSIS. Adjecit Sirmondus voculam. pet. nihil tamen habet codex mſ. Concilio Cabarſuſſitano anno CCCXCIII. habito ſubſcripſit inter ceteros Donatiſtas Pancratius Balianenſis epiſcopus; quam urbem à Balanenſi diſtinguendam eſſe infert eruditus Baluzius, quod anno ſequenti in famoſa Bagaienſi ſynodo Beianus Baianenſis cum aliis nonnullis è ſede ſua fuerit dejectus. Certe in laudato Cabarſuſſitano concilio aſſuit quoque Donatus epiſcopus Belianenſis. quibus vocibus diverſas urbes deſignari certum eſt. niſi quis affirmare voluerit in una atque eadem urbe complures ſimul unius Donatiſtarum ſectæ epiſcopos fuiſſe. quod nemo facile ſibi perſuadebit. 89.

SEREDDELITANUS. Hunc quoque ex Victore Ortelius laudat. 90.

NOBENSIS. Jam ſupra num. 91.
19. habetur Verecundus Nobenſis. Et quidem in codice Halleri duplex urbs Nobenſis memoratur, quarum epiſcopi fuere Verecundus & Paulus, ut teſtatur Ortelius. Verecundus autem, ut jam diximus, ſupra recenſitus eſt; at alter tum in editis, tum in codice Laudunenſi Mingin dicitur. quod nomen apud Afros inuſitatum non erat, ut compluribus exemplis probare difficile non eſſet. Unde vereor ne Nobenſem urbem cum Nibenſi confuderit Ortelius. Etenim inter epi-

ſcopos Numidiæ ſupra num. 8. habetur Paulus Nibenſis. *Nibenſem autem ex manuſcripto Halleri laudat idem Ortelius, ſed ſtatim monet legendum fortaſſis eſſe* Nobenſem; *inde conjicio Ortelium id quod prius ſubdubitando dixerat, poſtmodum affirmate ſcripſiſſe.*

94. CASTELLI-TATROPORTENSIS. *Hunc apud Ortelium ex Halleri codice reperire non licuit.*

95. ARSINNARITANUS. *Sic uterque codex mſ. quamvis editi habeant* Arſinuaritanus, *ſed mendoſe. Etenim Plinius lib. 5. cap. 2.* Arſennariam *memorat* opidum Latinorum, *quod à Ptolemæo lib. 4. cap. 2.* Arſenaria colonia *dicitur, ab Antonino, & ab Anonymo Ravennenſi* Arſenaria. *Eamdem urbem* Arſinnam *appellat Pomponius Mela lib. 1. de ſitu orbis cap. 6. quam Iſaac Voſſius in hunc Melæ locum, vulgo* Arſenariam *dici obſervat. In Collatione Carthag. cap. 133. mentio fit* Adſinnar. *ſed hic locus revocari debet ad urbem Sinnaritanam, ut ſupra diximus in Notis ad Epiſcopos provinciæ Proconſularis num. 3.*

96. VASSINUS ELFANTARIENSIS. *Editi* Vaſſiuus. *Concilio Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII. *ſubſcripſit* Miggin ab Elefantaria epiſcopus *Donatiſta, qui anno ſequenti in Bagalenſi concilio exauctoratus fuit. De eodem Auguſtinus paſſim agit in libris 3. & 4. contra Creſconium. Occurrit in Tabulis Peutingerianis* Elefantaria, *ſed in Proconſulari, ut videtur, non procul ab Utica. Et quidem duas hujus nominis in Africa urbes fuiſſe indicat Anonymus Ravennenſis, qui* Elefantariam *inter Numidiæ ſive Proconſularis urbes habet lib. 3. num. 6. Et poſtea num. 8. recenſens Mauritaniæ Cæſarienſis opida* Helepantariam *memorat.*

97. CATABITANUS. *Sic mſſ. cum editis.*

98. VINCEMALUS BAPARENSIS. *Codex Laudunenſis* Vincemalos. *Ptolemæus lib. 4. cap. 2. inter Mauritaniæ Cæſarienſis civitates memorat* Vabar, *ex qua* Vabarenſis, *& inde fortaſſis Baparenſis urbs dicta eſt.*

TIPASITANUS. *Jam ſupra inter Numidiæ epiſcopos num. 65. recenſitus fuit* Ruſticus Tipaſenſis. 99.
Apud Thipaſam Cæſarienſis Mauritaniæ civitatem, *teſte Optato lib. 2.* Urbanus Formenſis, & Felix Idicrenſis, duæ faculæ incentæ livoribus, *aliique Donatiſtæ nihil non adverſus Catholicos auſi fuerunt.* Lacerati ſunt viri, tractæ ſunt matronæ, infantes necati, abacti ſunt partus. *Quin &, ut paullo inferius Optatus narrat, iidem Epiſcopi, quod horrendum eſt,* juſſerunt Euchariſtiam canibus fundi; *ſed iſti ſtatim* accenſi rabie, ipſos dominos ſuos, quaſi latrones ſancti Corporis reos, dente vindice laniaverunt. Ampulla vero ſancti Chriſmatis, *quam per* feneſtram *projecerant,* angelica manu ſubvecta, inter ſaxa illæſa conſedit. *Ejuſdem urbis civium fidem egregiam laudat Victor Vitenſis lib. 5. num. 6. Ceterum urbem hanc memorat Ptolemæus, lib. 4. cap. 2. Occurrit & in Antonini Itinerario* coloniæ *titulo decorata.* Latio data *dicitur à Plinio lib. 5. cap. 2.* Tipoſa *errore, ni fallor, librariorum, pro* Tipaſa *legitur apud Ammianum Marcellinum lib. 29. c. 5.*

TAMADENSIS. *Sic codex Halleri. At editi cum cod. Laudunenſi* Tamadempſis. *Fluvium* Tamundam *memorat Pomponius Mela lib. 1. cap. 5. Eumdem fluvium ſimul cum urbe ſibi cognomine laudat Plinius lib. 5. cap. 2. quam Carolus à ſancto Paulo* Tanudam *appellari debere cenſet poſt Ortelium, cujus epiſcopus* Donatus Tanudatenſis *inter Donatiſtas Collationi Carth. cap. 197. interfuit. Sed hic locus videtur à noſtra* Tamada *differre. Et quidem editi habent,* Donatus Tanudatenſis. 100.

VONCARIANENSIS. *Supra jam recenſitus eſt* Voncarienſis *num. 62. & uterque habetur etiam in codice Halleri.* 101.

Mu-

102. MURCONENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum editis. Tameu in Collatioue Carthag. cap.* 135. Auxilius epiſcopus plebis Nurconenſis *inter Catholicos antiſtites comparuit, qui ſe ex Mauritania Cæſarieuſi fuiſſe indicavit.*

103. TABADCARENSIS. *Codex Halleri* Tabaocarenſis. *Paullo item aliter ſcribitur in Collatione Carthag. cap.* 135. *ubi* Victor epiſcopus plebis Tabaicarenſis, & Marcianus *ejus ex parte Donati adverſarius recenſentur.*

104. SUMMULENSIS. *Codex Halleri* Sumuienſis. *Notus eſt* Silvanus epiſcopus Summenſis, *ſeu* Zummenſis, *ſed bic erat ex Numidia, cujus provinciæ primas fuit paſſimqur apud Auguſtinum dicitur* Senex Silvanus. *Vide epiſt.* 141. *Huc revocari poſſe locum* Subbulenſem, *ab Optato Millevitano lib.* 3. *memoratum, exiſtimat Holſteuius. Sed id ex conjectura, Optatus noſter mſ. ut editi, babet* loco Subbulenſi.

105. TADAMATENSIS. *Codex Halleri* Tadamenſis. *quæ lectio uon favet ſcutentiæ V. C. Baluzii, qui Tadamatenſi opido præfuiſſe cenſet* Milicum epiſcopum plebis Tagamutenſis, *iu Collatioue Carthag. cap.* 126. *inter Catbolicos memoratum. Vide ſupra Byzacenos uum.* 19.

106. CATRENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum editis. Mavult tameu Carolus à ſancto Paulo legere* Caſtrenſis, *quod apud Antoninum locus* Caſtra *dictus memoretur, qui item babetur iu Tabulis Peutingerianis. Non tamen licuit, ex ſola coujectura, mauuſcriptorum ſimul & editorum lectionem mutare.*

107. CISSITANUS. *Ptolemæo* κισσι *Tabulæ Peutingerianæ babent* Ciſſi municipium. *una litterula aliter Antoninus iu Itinerario* Ciſi municipium. *Huc abſque dubio revocandus eſt* Flavoſus epiſcopus Ciſſitanus; *qui in Collatioue Carthagiuenſi cap.* 207. *inter Donatiſtas recenſitus fuit. De iſto & Quodvultdeo, qui etiam aliquando dicitur epiſcopus Ciſſitanus, vide ſupra Proconſulares num.* 27.

108. TASACCURENSIS. *Sic uterque codex. Apud Antoninum in Itinerario* Taſagora *inter Mauritaniæ majores urbes memoratur, quam ab bac Taſaccurreuſi aliam nou eſſe arbitramur.*

109. TABUNIENSIS. *Hunc quoque Ortelius ex Victore babet.* Thabenenſes *memorat Hirtius* in extrema regni *Jubæ* regione maritima locatos. *Sed quos ad Mauritaniam Sitifenſem pertinuiſſe fuſe & erudite probat Henricus Noriſius.*

110. TUSCAMIENSIS. *Codex Halleri babet* Tuſcamenſis.

111. GUNUGITANUS. *Editi* Gunagitanus. *Codex vero Halleri* Ganaitanus. *Melior tamen noſtra lectio, quæ eſt codicis Laudunenſis. Nam coloniam Auguſti* Gunugi *memorat Plinius lib.* 5. *cap.* 2. *Habetur item in Itinerario Antonini & apud Anonymum Ravenuatem lib.* 3. *&* 5. *ubi* Gunugus.

112. SITENSIS. *Hujus loci fuit* Saturnus epiſcopus Sitenſis *Donatiſta, in Collationr Carthag. cap.* 198. *memoratus. Hinc levanda Baluzii ſuſpicio, qui Saturnum bunc* Silenſi *in Numidia urbi præfuiſſe in Notis ad bunc Collatiouis locum innuit.*

113. VISSALSENSIS. *Codex Halleri* Viſſalenſis. Viſalta *babetur in Tabulis Peutingerianis, ſed in Numidia.*

114. MAXITENSIS. *Sic & codex Halleri apud Ortelium. qui ex Trogo* Hiarbam Maxitanorum regem *laudat.* Mazices *paſſim laudat Ammianus Marcellinus libro* 29.

115. ADSINNADENSIS. *Editi* Adſinuadenſis. *Iu Indice Cypriauico babetur* Adſinvada. *Au* Cyprianus *Donatiſta, qui memoratur in cap.* 133. *Collationis, huc ſit revocandus, iucertum eſt, quod locus in editis & mſſ. ſit ita corruptus, ut nullum ſenſum pati poſſit. ſic babet:* Cyprianus dicitur epiſcopus qui

illic intendit adſinuar. *ſeu ut mſſ. habent*, Adſinnar. *Vide Baluzii notam in hunc locum.*

116. SATAFENSIS *Infra inter Sitifenſes num. 6. habetur* Feſtus Satafenſis. *Alterutrius loci fuit* Adeodatus epiſcopus plebis Satafenſis, *qui Collationi Carthag. cap. 128. comparuit cum* Urbano *ipſius adverſario, inter Donatiſtas iterum cap. 187. recenſito.* Salaphitanum *opidum memorat Plinius libro 5. cap. 4. quod ſibi ignotum eſſe fatetur Harduinus: quare varias conjectationes proponit, ex quibus una eſt, qua ſuſpicatur legi poſſe* Sataphitanum, *ut eo pacto locus iſte intelligi poſſit de Satafenſi urbe, quæ in hac Notitia memoratur.* Donatum Salicinenſem *in Mauritania Cęſarienſi epiſcopum, ex Novati ſecta ad unitatem catholicam converſum, laudat ſanctus Leo Magnus papa epiſt. 1. alias 87. quem Satafenſem fuiſſe contendit Lucas Holſtenius, quod & in vetuſtiſſimo codice mſ. Vaticano nu. 1342. appelletur* epiſcopus Satafenſis.

117. SERTENSIS. *Sic uterque codex mſ. cum editis. In Collatione Carthaginenſi capite 135. memoratur* Proculus epiſcopus plebis loci Serrenſis, *quem locum eumdem eſſe ac Sertenſem, hic in Notitia memoratum, cenſet V. C. Baluzius. Præter hunc duo item occurrunt in Collatione epiſcopi,* Zertenſes *dicti, nempe* Gaudentius epiſcopus Zertenſis *ex parte Donati cap. 187. recenſitus, qui nonniſi preſbyterum ex Catholicis adverſarium habebat. & cap. 201. iterum inter Donatiſtas* Saluſtius epiſcopus Zertenſis *comparuit. Alteruter forte ex Proconſulari erat: nam inter hujus provinciæ antiſtites ſynodicæ ad Paulum Conſtantinopolitanum ſcriptæ ſubſcripſit* Florentius gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Zentenſis. *An vero alter è Mauritania fuerit, incertum eſt. Certe neuter ex iſtis Proculi adverſarius erat, ſi quidem ipſe loco laudato ſe unitatem habere profeſſus eſt. Quin immo, ſi vera ſit lectio epiſtolæ 141. ſancti Auguſtini, erat item in Numidia urbs* Zerta, *quæ Zertenſi concilio adverſus Donatiſtas habito in Numidia nomen dederit.*

118. NUMIDENSIS. *Ejuſdem urbis* Januarius epiſcopus Numidienſis *ex parte Donatiſtarum Collationi Carthag. interfuit cap 188. qui ſe ex Mauritania Cæſarienſi fuiſſe profeſſus eſt. Eamdem ſedem à ſua diœceſi excisam fuiſſe ibidem conqueſtus eſt* Reparatus epiſcopus eccleſiæ Catholicæ Sitafenſis, *ſive, ut emendat Baluzius,* Suſaſaritanæ. *Ceterum Ortelius ex manuſc Halleri laudat epiſcopum* Nuooidenſem *ex Victore mſ. quo nomine, ut puto,* Numidenſis *intelligendus eſt.*

119. CEREALIS CASTELLO-RIPENSIS. Caſtellum-Ripenſe *ex codice Halleri memorat Ortelius. Lucas Holſtenius in Annotationibus ad Carolum à ſancto Paulo putat Cerealem hic memoratum hunc ipſum eſſe* Cerealem *epiſcopum Afrum, quem Gennadius inter ſcriptores eccleſiaſticos laudat in Catalogo cap. 96. ob libellum, quem contra Maximinum epiſcopum Arianum conſcripſit. Opuſculum iſtud habemus in bibliotheca Patrum, ubi auctor ſeſe ipſum* Cerealem Caſtellanum epiſcopum *appellat, cui proinde potius fides eſt habenda, quam ſcriptori Anonymo de XII. ſcriptoribus eccleſiaſticis, aut aliis poſteriorum temporum auctoribus, qui illum* Caſtulenſem, *aut* Caſtalenſem *epiſcopum ſcribunt. Gennadius ſedis ipſius nomen non retulit. Scripſit eo tempore quo Vandali capta Carthagine in Africa regnabant.*

120. TAMAZUCENSIS. *Codex Halleri* Tamazenſis. *Tamazenſem tamen epiſcopum, ab Ortelio ex Victore Uticenſi laudatum, Byzacenæ attribuit Carolus à ſancto Paulo, quod ejuſdem provinciæ epiſcoporum Synodicæ, in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino laudato, ſubſcripſerit.* Theodorus epiſcopus

Ta-

Tamaſenus. *At inter Byzacenos nullus eſt Tamazenſis epiſcopus ex hac Notitia. Forte huic loco præfuit* Dacianus epiſcopus Tamicenſis, *inter Donatiſtas in Collatione Carthag. cap. 163. memoratus. Iſte enim non erat* Timicenſis, *de qua urbe ſupra num. 6.*

121. MAJUCENSIS. *Sic etiam Ortelius ex Victore, ut ait Uticenſi.*

122. NABALENSIS. *Hæc eſt ſecunda cathedra ex iis quæ tunc epiſcopos non habebant. Tamen Ortelius ait in codice Halleri* Nabalenſis epiſcopi *mentionem fieri, ſed lapſu, uti videtur, memoriæ.* Nabades *Mauritaniæ Cæſarienſis gentem memorat Plinius.*

123. TUBUNENSIS. *Vide quæ de hac urbe diximus in Notis ad Epiſcopos Numidiæ numero 72. Inter Mauritaniæ Cæſarienſis urbes recenſet Ptolemæus* Thubunam *lib. 4. cap. 2. Anonymus Ravennenſis lib. 3. num. 8* Tubonis.

124. MAURENSIS. *Sic editi & mſſ. Forte eidem loco præfuit ex Donatiſtarum ſecta* Creſcentianus Marrenſis, *aut, ut alii habent,* Murenſis, *qui concilio Cabarſuſſitano ſubſcripſit.* Mauram *recenſet Anonymus Ravennas lib. 3. num. 11. inter civitates Mauritaniæ, quam Gaditanam appellat.*

125. TINGARIENSIS. *Sic & Ortelius ex Victore.*

126. ORORITANUS. *Jam ſupra num. 72. Oboritanus epiſcopus recenſitus eſt. quem locum conſule.*

NUM. 111. *Hoc lemma deeſt in editis. Ex eo autem patet, exſcriptorem ejuſmodi numeris verſus ſeu lineas, non vero civitatum numerum deſignare voluiſſe. Unde licet evidens ſit ſex civitates hic recenſeri, cum tamen duæ in unaquaque linea haberentur, appoſitum eſt,* num. 111.

AD PROVINCIAM

Mauritaniæ-Sitifenſis.

1. TAMALLUMENSIS. Tamullumam *ex Victore, ut appellat, Uticenſi memorat Ortelius in Theſauro geographico, ubi ait in Mauritania Cæſarienſi ex Tabulis Peutingerianis haberi* Tamannunam *aut* Tamaunuņam. *Et quidem ibi legitur,* Tamannuna municipium, & caſtellum. *Ceterum inter Byzacenæ urbes ſupra memoratas num. 55 habetur item epiſcopus Tamallumenſis. quo loco plura de his urbibus diximus.*

2. SITIFENSIS. *Nota eſt hæc civitas vel ex eo, quod toti provinciæ nomen dederit.* Novatus *Sitifenſis antiſtes laudatur ab Auguſtino epiſt. 229. ſub ipſius vitæ finem ſcripta; ſuæ provinciæ Legatus adfuit concilio Carthag. anno* CCCCXIX. *& non ſemel in Collatione Carthag. interlocutus eſt, in qua capite 143. cum* Marciano *ſuo adverſario comparuit.* Optatus *item* Sitifenſis *laudatur in epiſtola Bonifacii Carthaginenſis concil. tom. 4. col. 1633. Optatus epiſcopus in epiſtola 185. ſancti Auguſtini memoratus, aut non fuit Sitifenſis epiſcopus, aut inter duos Novates ſedit.* Sitifa Colonia *dicitur à Ptolomæo lib. 4. cap. 2.* Sitifi *paſſim in Antonini Itinerario occurrit. Alios auctores prætermitto. Ceterum ſub Numidiæ provincia, in Notitia Leonis imperatoris à Goare edita occurrit* Sitiphi, *quamquam græcus textus ibidem, & græcus ſimulque latinus in Beveregii editione habeat* Σιτιφιs.

3. COVIENSIS. *Nihil de hac urbe habet Ortelius. Hanc eſſe* Coba municipium *ab Antonino memoratum facile crediderim. Ad Sitifenſem*

quip-

quippe provinciam iſtud opidum pertinuiſſe Antoninus ipſe indicat in Itinerario, ubi Coba inter Saldum & Igilgilim notat. Sitifenſis provinciæ civitates locatur. Choba municipium *habent quoque Tabulæ Peutingerianæ, quibus conſentit Anonymus Ravennas qui libro 3. num. 6.* Choba mune, *id eſt* municipium, *inter alia Mauritaniæ loca recenſet.*

4. ICILGITANUS. *Codex Halleri* Igillitanus. *Scribendum abſque dubio* Igilgillitanus. *Celebris quippe eſt* colonia Igilgill, *quam laudant Ptolemæus, Plinius libro 5. cap. 2. & Anonymus Ravennas. Habetur quoque in Tabulis Peutingerianis, in Antonini Itinerario &c. Notitiæ tamen lectioni favet Ammianus Marcellinus libro 29. cap. 5. ubi* Sitifenſis Mauritaniæ littus *memorat, quod appellant accolæ* Igilgitanum. *Codices tamen mſſ. quos laudat Valeſius, habebant* Gilgitanum; *& in Sitifenſi provincia fuit urbs* Gegitana, *cujus antiſtes infra habetur num 13. Denique in Collatione Carthag. cap. 121. recenſitus fuit inter Patres orthodexos* Urbicoſus epiſcopus plebis Eguilguilitanæ, *quo loco viri eruditi cenſent legendum* Igilgilitanæ.

5. AQUÆALBENSIS. Aquæ-Albenſium loci epiſcopalis in Mauritania Sitifenſi *ex Victore* Uticenſi *laudat Ortelius. Jam ſupra inter Patres Byzacenæ-provinciæ numero 52. recenſitus eſt epiſcopus* Aquis albenſium; *ubi Januarii epiſcopi Aquæ-Albenſis. & Donatiſtæ, in Collatione Carthag. cap. 197. memorati, fecimus mentionem.*

6. SATAFENSIS. *Jam ſupra inter Mauritaniæ Cæſarienſis patres num. 116. memoratus fuit* Creſces Satafenſis. *Sataferſem hanc poſteriorem in Antonini Itinerario memorari ex loci ſitu patet. nam auctor ille* Satafi *inter Sitifenſem & & Ficenſem urbes locat.*

7. HORRENSIS. *Eamdem ſedem memorari in Collatione Carthag. cap. 198. cenſet Baluzius, ubi inter Donatiſtas comparuit* Creſconius epiſcopus ab Horrea-Aninicenſi, *cum* Horrea, *quæ* Cælia *cognominabatur, ad Byzacenam pertinuerit. Sed erat item Horrea urbs in Proconſulari. nam inter hujus provinciæ epiſcopos, qui Synodicæ ad Paulum Conſtantinopolitanum in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino act. 2. ſubſcripſerunt, occurrit Donatus* epiſcopus Orreenſis, *ut ex codice Bellovacenſi reſtituit Baluzius. nam editi habent* Ortenſis. *Certe Anonymus Ravennas lib. 3. nu. 7. & lib. 5. nu. 4.* Hoream *in Sitifenſi memorat, & aliam ejuſdem nominis lib. 3. num. 4. mediam inter Proconſularis & Byzacenæ urbes, quæ videntur in Tabulis Peutingerianis indicari; ubi prior* Ad Horrea Orbita, *altera vero* Muſiubio Horrea *appellatur. Denique concilio Carthagin. ſub Bonifacio ſubſcripſit* Avus epiſcopus plebis Horreenſis. *Sed* Horream *Sitifenſem perſpicue habemus in Antonini Itinerario deſignatam, ubi inter Sitifin & Tubuſubtum locata dicitur,* M. P. XVIII. *à priore diſtans.*

THUGUSUBDITANUS. *Sic* 8.
editi cum utroque cod. mſ. Harduinus tamen in Notis ad Plinii lib. 5. cap. 2. monet legendum eſſe Tubuſubditanus. Maximum Tubuſubditanum *ex hac ipſa Notitia laudat Valeſius in Notis ad Ammianum Marcellinum. Et quidem in Notitia provinciarum ſectione 20. habetur* Præpoſitus limitis Tubuſubditani. *Veteres tamen* Tubuſuptum *ſcribebant. Sic Ptolemæus lib. 4. cap. 2. Plinius loco laudato, Antoninus in Itinerario, Ammianus Marcellinus lib. 29. cap. 5. & alii. Anonymus Ravennas habet lib. 3.* Tubuſubros. *In Collatione Carthag. cap. 187. memoratur* Florentinus epiſcopus à Tubuſuptu *Donatiſta, in quem locum cenſet Baluzius, eamdem urbem in Tabulis Peutingerianis appellari* Subuttuta.

quæ

Digitized by Google

quæ haud procul Leptimagna ibi indicatur. At Tubuſupti ſitum diſcimus ex Antonini Itinerario, ubi ſemel & iterum prope Saldas locatum memoratur, ab iſta civitate M. P. XVIII. diſſitum. Certe apud Ammianum loco laudato Tubaſuptum opidum Ferrato contiguum monti dicitur. Mons autem Ferratus, ut ex Peutingerianis Tabulis patet, à Ruſuccurro colonia Saldas uſque pertingebat.

9. JERAFITANUS. Codex Halleri Geraſitanus.

10. LESUITANUS. Ex Donatiſtis Collationi Carthag. cap. 198. adfuit Romanus epiſcopus Leſuitanus. Medio fere itinere Saldas & Sitifin Leſbi habetur in Antonini Itinerario, M. P. XXV. à Tubuſupto diſtans.

11. EQUIZOTENSIS. Codex Halleri Equotenſis. Tabulæ Peutingerianæ Equeheto. In Collatione Carthag. cap. 201. memoratur Victor epiſcopus Equizetenſis Donatiſta. Priores Baluziana editiones habent Eguizetenſis. quibus verbis eamdem urbem deſignari nemo inſitiabitur.

12. CASTELLANUS. Caſtelli nomen familiare erat apud Afros. De iſto ſingulare nihil dicendum occurrit. Vide ſupra Numidas nu. 4. & Cæſarienſes num. 75. Sed aſſentiri non licet Holſtenio, qui putat Caſtellum iſtud idem eſſe cum Caſtello Mauritaniæ Cæſarienſis civitate, ſupra inter iſtius provinciæ urbes recenſito num. 75.

13. GEGITANUS. In Collatione Carthag. cap. 128. habetur Quadratus epiſcopus plebis Gegitanæ inter Catholicos. Sed incertum eſt an ex Sitifenſibus fuerit. Vide Notam 29. in Victorem Vitenſem ſupra pag. 68. & 41. in Proconſulares ſupra pag. 112.

14. EMINENTIANENSIS. Haud improbabilis eſt eorum opinio, qui in Collatione Carthag. cap. 208. locum hunc corruptum Marcianus epiſcopus Eminentius epiſcopus in itinere remanſit, Felix Novaſinnenſis ſubſcripſi pro eo, ſic ſanari poſſe putant, Marcianus epiſcopus Eminentianenſis in itinere remanſit &c. Porro Marcianus & Felix hic memorati è Donatiſtarum ſecta erant.

SOCTENSIS. Hunc ex Victore mſ. Mauritaniæ Cæſarienſi tribuit Ortelius, ſed lapſu memoriæ, ni fallor. 15.

LEMELEFENSIS. Sic codex mſ. uterque cum editis. Dubitat Ortelius num iſta urbs ea fuerit, quæ ab Optato lib. 2. dicitur Lemellenſe caſtellum. Id innuit loci ſitus. nam Januarius Flumenpiſcenſis & Felix Diabenſis Donatiſtæ epiſcopi, qui illuc cucurriſſe dicuntur, ex Sitifenſi provincia erant. Lemellenſem epiſcopum Catholicum nomine Primoſum, ibidem laudat Optatus, qui ejuſdem urbis eccleſiam à Donatiſtis violatam fuiſſe refert, qua occaſione diaconi plurimi cum altare defenderent cruentati ſunt, & ex iis duo Primus ſcilicet & Donatus, occiſi fuere; quorum memoria die 9. Februarii in Martyrologio Romano recolitur. 16.

CELLENSIS. Vide ſupra inter Proconſulares num. 45. ubi habetur Cyprianus Cellenſis. Cellas in Sitifenſi memorat Antoninus in Itinerario, ubi hæc urbs media inter Perdicen & Macri viſitur. 17.

MACRENSIS. Interfuit Collationi Carthagin. cap. 206. Maximus epiſcopus Macrenſis Donatiſta. Macri, ut mox dicebamus, prope Cellas in Antonini Itinerario habetur. Magri habent Tabulæ Peutingerianæ. 18.

NOBALICIANENSIS. Sic quoque appellatur in mſ. Halleri. Urbis nomen videtur fuiſſe Nova-Liciana. 19.

ZALLATENSIS. Sic mſſ. & editi. Memoratur apud Ptolemæum Zalapa, ſed inter urbes quæ ſub Adrumeto erant, proindeque ad Byzacenam pertinens. 20.

LEMFOCTENSIS. Sic uterque 21.

codex

codex mſ. At editi habent Lemfactenſis *; ex quo fortaſſis loco Index Cypriani operibus præfixus* Lemfactam *exhibet. Noſtra autem lectio confirmatur ex Ammiano Marcellino libro 29. cap. 5. ubi* Lamfoctenſe opidum inter Tyndenſium & Maſſiniſſenſium gentes *poſitum memoratur. Porro ſi iſta reſtitutio nota Valeſio fuiſſet, Lamfoctenſe opidum Ammiani hoc ipſum eſſe quod hic in Notitia habetur, ultro aſſeveraſſet, quod nonniſi ſubdubitando proferre auſus eſt. Sic & Baluzius ſuſpicatus non fuiſſet Lamfoctenſe opidum Ammiani idem eſſe cum Lamſuenſi Byzacenæ urbe, de qua ſupra pag. 135.*

22. Ficensis. Felix epiſcopus Ficenſis *Catholicus comparuit in Collatione Carthag. cap. 215. In Tabulis Peutingerianis memoratur* Ad Ficum, *qui locus in Antonini Itinerario inter Satafam & Igilgilim ſitus dicitur.*

23. Restutus Macrianensis. *Editi* Reſtitutus. *Erat item in Byzacena civitas Macrianenſis, cujus epiſcopus num. 80. inter illius provinciæ antiſtites recenſitus eſt ſupra pag. 156. quem locum conſule. Porro* Macrianenſem *in Sitifenſi Mauritania epiſcopum agnoſcit codex Halleri, teſte Ortelio, qui de Byzaceno nihil habet.* Deuterii Macrianenſis *epiſcopi ex Donati ſecta meminit Auguſtinus epiſt. 93. quem ex Mauritania fuiſſe innuit.*

24. Assafensis. *Sic codex uterque cum editis. In Collatione Carthag. cap. 128. memoratur* Sextilius epiſcopus plebis Aſſabenſis *cum* Martiano *Donatiſta, qui & ſic cap. 198. appellatur.* Aſava, *ſeu* Ad Sava, *municipium habetur in Antonini Itinerario, & in Tabulis Peutingerianis. Eidem forte urbi præerat tempore ſancti Cypriani* Lucius ab Auſafa, *qui in concilio Carthag. nu. 73. hæreticos rebaptizandos eſſe cenſuit. Cujus objectioni reſpondet Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 37.* Salvius Auſafenſis *epiſcopus Donatiſta ſubſcripſit ſynodo Cabarſuſſitanæ anno* CCCXCIII. *& anno ſequenti in concilio Bagaienſi fuit exauctoratus. de quo paſſim Auguſtinus agit in libris contra Creſconium Donatiſtam. Vide* Auſanenſem *inter Proconſulares num. 47.*

Flumenpiscensis. *In Collatione Carthag. cap. 205. inter Donatiſtas comparuit* Victor epiſcopus Flumenpiſcenſis. *Exinde viri eruditi cenſuerunt, apud Optatum libro 2. ubi memoratur* Januarius Flamen Piſtenſis, *legi debere* Flumenpiſcenſis. *quod certum eſſe ex tribus mſſ. codicibus nobis conſtat, uno ſcilicet monaſterii Remigiani apud Remos, altero ex monaſterio ſancti Theoderici prope eamdem urbem, tertio denique noſtræ bibliothecæ ſancti Germani à Pratis.* 25.

Inventinus Maronanensis. *Editi* Juventinus Marovanenſis. *Codex Halleri apud Ortelium,* Maronenſis. *Quænam vero ex iſtis lectio ſit præferenda, divinare non licet.* 26.

Molicuntensis. *Sic codex Laudunenſis. Ortelius vero ex Halleri codice,* Molicuntenſis. *At editi habent* Melicbuzenſis. *& ex iis, ni fallor, Index Cyprianicus* Melicbuzam recenſet. 27.

Serteitanus. *Sic uterque codex mſ. Editi vero* Sertcitanus. *Noſtra lectio firmatur ex Collatione Carthag. ubi cap. 80. memoratur* Maximianus Serteitanus epiſcopus *Donatiſta; capite vero 215.* Felix Serteitanus epiſcopus Catholicus pedem dolere *dicitur. quamquam iſte in prioribus editionibus* Serteitenſis *aut* Sertirtenſis *appelletur.* 28.

Cedamusensis. *Sic uterque mſ. ſed editi habent* Cadamuſenſis. *Index Cyprianicus memorat* Cidamum. *Procopius libro 6. de Ædificiis memorat urbem* Cidamam *à Mauris inhabitatam, ſed in* 29.

limi-

limite Tripolitano. Cylamum *habet Plinius lib. 5. cap. 5. è regione* Sabratæ, *proindeque in Tripolitana. Ceterum lectio noſtra favet erudito Baluzio, qui ſuſpicatur legendum eſſe* Ceramulenſem. *cujus loci* Severianus epiſcopus Ceramulenſis *Catholicus Collationi Carth. interfuit cap. 133. De hac re fuſe differentem Baluzium conſule in Notis ad laudatum Collationis locum.*

30. THAMAGRISTENSIS. *In cod. Halleri ſcribitur abſque adſpiratione* Tamagriſtenſis. *Sic habetur in Collatione Carthag. cap. 128. ubi* Primulus epiſcopus plebis Tamagriſtenſis *catholicus memoratur cum* Saturnino *Donatiſta ipſius adverſario, iterum cap. 197. recenſito.*

31. PRIVATENSIS. Privatum *locum epiſcopalem ex Victore laudat Ortelius.* Villam-magnam & Villam-privatam *habet Antoninus, ſed in Tripolitana.* Cyprianus epiſcopus Villæ-magnenſis *ſubſcripſit Synodicæ Proconſularium in concilio Lateran. ſub ſancto Martino.*

32. PARTENIENSIS. *Sic quoque ſcribitur apud Ortelium ex Victore.*

33. MOZOTENSIS. *Sic mſſ. & editi. Ea eſt abſque dubio civitas, quæ alias* Moctenſis, *aut* Moptenſis *dicitur.* Mopti municipium *habetur in Tabulis Peutingerianis, quod occaſionem præbuit Garnerio urbem iſtam cum Municipio Numidiæ civitate confundendi. quam ob rem Noriſii cenſuram incurrit. In Collat. Carth. cap. 143. inter Patres catholicos recenſitus eſt* Leo Moptenſis epiſcopus, *qui Felicem ex Donati parte adverſarium habebat & idem* Felix *cap. 180. inter Donatiſtas comparuit. Porro is idem eſt Leo, qui provinciæ Sitifenſis legatus adfuit concilio Carthag. ſub Aurelio anno* CCCCXIX. *quamquam in editis non ſemel confunditur cum Leone Oppinnenſi epiſcopo, qui ad eamdem ſynodum è Mauritania Tingitana legatus miſſus fuerat. Et quidem* Leonem Moctenſem *diſerte habet textus latinus Codicis eccleſiæ Africanæ, tum in Concilii præfatione, tum in ſubſcriptionibus. In ſubſcriptionibus autem græcis* Λέων ἐπ. Μόκτη; *ſed in præfatione* Λέων Ὀππινέζαος *dicitur. In Labbeana editione tomo 2. Concil. col. 1603. duo pariter Leones occurrunt: uterque dictus legatus* Mauritaniæ Tingitanæ, vel Sitifenſis; *ibique poſterioris ſedes non indicatur, at prior dicitur* epiſcopus Oſpinenſis, *& in margine annotatur* al. Moctenſis, *quaſi his duabus vocibus unica urbs indicaretur. Sed cum certi ſimus Opinum & Moctum duas fuiſſe civitates ab invicem diverſas, & Legatum* Tingitanæ, *aut* Sitifenſis *ſimul unum & eumdem epiſcopum non fuiſſe; haud dubitamus quin ex his duobus Leonibus, unus Opinenſis ex Tingitana legatus Mauritaniæ majoris legatus fuerit, de quo inter Byzacenos num. 82. & alter Moctenſis è Sitifenſi provincia. Hæc fortaſſe evidentius patebunt, ſi aliquando occurrat codex emendatior.*

TAMASCANIENSIS. *Ejuſdem proculdubio loci fuit* Donatus epiſcopus Tamaſcaninenſis *ex ſecta Donatiſtarum, in Collatione Carthag. cap. 197. memoratus.* Tamaſcani municipium *exhibent Tabulæ Peutingerianæ.* 34.

ACUFIDENSIS. Acufidam *ex mſ. Halleri laudat Ortelius.* 35.

ASVOREMIXTENSIS. *Sic codex uterque mſ. Editi autem* Aſuoremitenſis. *Hinc in Indice Cyprianico* Aſvoremita. *Carolus à ſancto Paulo laudat codicem mſ. in quo legitur* Aſaoremixtenſis. *Sed hoc eſt forte Librarii erratum. Nec puto alium codicem ab Halleriano, quem Ortelius laudat, Carolo à ſancto Paulo viſum fuiſſe.* 36.

TRUCCENSIS. *Sæpius abſque adſpiratione ſcribitur* Tucca. *Quatuor vero hujus nominis urbes in Africa fuiſſe probat Noriſius in Cenſura adverſus Garnerium. Sitifenſis, de qua hic agimus, ſitum accurate deſcribit Plinius lib. 5. cap.* 37.

2. *bis verbis :* Opidum Tucca impoſitum mari & flumini Ampſagæ. *Ampſaga autem Numidiam à Mauritania Sitifenſi ſeparabat. Hinc Tabulæ Peutlrgerianæ habent*, Tucca fines Mauritaniæ & Africæ; *& Anonymus Ravennas lib. 3. num. 6.* Civitas Tuca, quæ juxta mare magnum dividit Numidiam & Mauritaniam Sitiſenſium. *Alia erat* Tucca, *cognomento* Terebinthina, *quam in extremis provinciæ Proconſularis & Byzacenæ finibus exſtitiſſe indicat Antonini Itinerarium. Concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano duo adfuere epiſcopi Tuccenſes, nempe* Confeſſor Saturninus à Thucca, *num.* 52. *&* Honoratus à Tucca, *num* 77. *præter* Fortunatum à Tuccabori, *num.* 17. *memoratum, quo nomine Tuccam Terebinthinam deſignari putat Editor Oxonienſis. Et quidem epiſcopus Tuccaboritanus erat ex Proconſulari, ut diximus nota* 20. *de Mauritania Cæſarienſi. Recentior erat epiſcopatus* Tuccenſis, *aut* Tuncenſis, *in Numidia, cui tempore Collationis Carthag. præerat* Sabinus epiſcopus *catholicus. nam ibi cap.* 65. *&* 130. Adeodatus epiſcopus Milevitanus *Donatiſta conqueſtus eſt opidum iſtud à ſua diœceſi fuiſſe avulſum.* Tuccam *in Numidia nova memorat Ptolemæus lib. 4. cap. 3. & aliam* ſub Legione Auguſta 3. *Huc revocat Holſtenius* Paulinum Tuggenſem *in Numidia epiſcopum, de quo Gregorius Magnus lib.* 10. *epiſt.* 32. *agit. Sed iſte nuſquam* Tuccenſis *dicitur, immo, nec forte* Tuggenſis. *In editione Guſſanvillæi idem Paulinus dicitur epiſcopus* Tegeſſis civitatis, *ex pleriſque mſſ. ut iſte auctor obſervat; alii codices cum editis* Tegeſis. *Apud Labbeum tomo* 5. *Conciliorum* Regenſis, *ut diximus in Notis ad Mumidas n.* 91. *Laudat idem Holſtenius* Metum Tuccanenſem *ex concilio Carthag. ſub Grato: ſed iſte* Taccanenſis *aut* Caunenſis *dicitur in vulgatis editionibus. Vide Proconſulares num.* 54. *Habemus item* Tuccam caſtellum, *quod in Proconſulari à Juſtiniano imperatore ædificatum eſt, ut refert Procopius lib.* 6. *de Ædificiis. Denique Tuccam inter Mauritaniæ ſecundæ civitates exhibet Notitia Leonis imperatoris à Goare edita. Græcus tamen textus habet* χ..... *cui editio Bevergiana conformis eſt, ubi græce & latine dicitur* Caſtrum-Tutar.

SURISTENSIS. *Sic editi ſimul & mſſ.* 38.

PERDICENSIS. *Antoninus in Itinerario* Perdicem *memorat inter* Zarat *& ipſam* Sitifim, *ab iſta* N. P. XXV. *diſſitam.* Silvanus epiſcopus plebis Perdicenſis *Collationi Carthag. adfuit cap.* 121. *cum* Rogato *Donatiſta ipſius adverſario, qui & iterum comparuit cap.* 187. Silvanus *legatus provinciæ Mauritaniæ Sitifenſis in concilio Carthag. anno* CCCCIII. *memoratur, quem hunc ipſum eſſe cenſet Holſtenius, qui in Collatione Perdicenſis epiſcopus dicitur.* 39.

ZABENSIS. *Jam hujus nominis civitas recenſita eſt in Numidia num.* 70. Sabi *memorat Antonini Itinerarium inter opida* Macri *&* Aras, *quorum prius ſupra num.* 18. *habetur. Hujus urbis epiſcopus fuit* Felix Diabenſis, *cum* Januario Flumenpiſcenſi, *apud Optatum lib.* 2. *memoratus : licet enim in editis, immo & in codicibus mſſ. Remigiano, & ſancti Theoderici appellatur* Diabenſis, *codex noſter ſancti Germani à Pratis diſerte habet* Zabenſis. *Et certe norunt omnes litteras* di *&* z *apud Afros indifferenter ſumtas fuiſſe. An ad hanc quoque ſedem, aut ad Zabenſem Numidiæ urbem revocandus etiam ſit* Fidentius epiſcopus Dianenſis *Donatiſta, qui Collationi Carthag. cap.* 198. *adfuit, incertum mihi eſt.* Dianam *quippe in Numidia extitiſſe ex Itinerario Antonini certum eſt, quam urbem Baluzius commemorat in Notis ad eumdem Collationis locum.* Zaben regionem, cui caput Sitiphis, 40.

phis, *memorat Procopius lib.* 2. *de Bello Vandalico, quæ forte ab hac Zabenſi civitate nomen habuit.*

41. SALDITANUS. *Hæc ſedes ex Halleri codice non habetur apud Ortelium, qui tamen* Saldas coloniam *laudat ex Ptolemæo, ubi libro* 4. *cap.* 2. *inter Mauritaniæ Cæſarienſis civitates memoratur. Eadem* coloniæ *titulo donatur in Tabulis Peutingeri, & in Antonini Itineratio.* Coloniam Auguſti Salde *Appellat Plinius libro* 5. *cap.* 2. Donatum epiſcopum Sayenſem, *cap.* 126. *Collationis Carthag. memoratum huc revocari poſſe ſuſpicatur Holſtenius.* Donatus Suenſis *dicitur in editione Baluzii, & quidem forte pro* Suenſis, *uti ille exiſtimat, quod* Maximus epiſcopus Suenſis *inter Proconſulares ſubſcripſerit Synodicæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino.*

42. VAMALLENSIS. *Sic mſſ. & editi. Huc revocari poſſet opidum Gemmellenſe, ut ab omnibus Numidiæ tribueretur. Quippe cum litteræ V & G ſæpe ſæpius pro eadem re ſignanda adhibeantur apud veteres, pro* Gemellenſis *ſcribi potuiſſet* Vemellenſis. *Sane in Sitifenſis Mauritaniæ & Numidiæ finibus* Gemellas *urbem ſitam fuiſſe colligitur ex Antonini Itinerario, ubi media inter Novam-Sparſam, quæ ad Numidiam pertinebat, & ipſam Sitifim locatur, ab iſta M. P.* XXV. *diſtans, quod & articulo ſequenti repetitur; ubi ſita eſt inter Novam-Petram & eamdem Sitifim. An vero alia ſit, quæ inter Thebeſten Numidiæ urbem, & Capſam Byzacenæ paullo inferius in eodem Itinerario recenſetur, aliis judicandum relinquo.* Littæus à Gemellis *fuit unus è rebaptizantibus in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano num.* 82. *& apud ſanctum Auguſtinum libro* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas.*

NUM. XLIV. *Et tamen* XLII. *ſolummodo recenſentur: aliquot fortaſſis nomina excidere.*

AD PROVINCIAM

Tripolitanam.

LEPTIMAGNENSIS. *Leptis-magna urbs eſt apud veteres notiſſima, quæ Tripolitanæ provinciæ civilis metropolis erat. Magna dicebatur, quod altera* Leptis *civitas,* minor *ſcilicet dicta, in Africa haberetur, de qua egimus inter Byzacenas num.* 36. Leptis-magna, *inquit editor Oxonienſis operum ſancti Cypriani in Notis ad concilium Rebaptizantium, erat* urbs Tripolitanæ ex tribus urbibus Taphri, Abrotono, & Lepti-magna conflata. *quæ mutuatus eſt ex Julii Solini Polyhiſtore, ubi capite* 30. *hæc habentur:* Tripolim Achæi lingua ſua ſignant de trium urbium numero Taphræ, Abrotani, Leptis-magnæ. *At quod de provincia ſeu regione dixit Solinus, id ita Oxonienſis editor interpretatus eſt, quaſi de ipſa urbe dictum fuiſſet. Porro Harduinus in Notis ad Plinii librum* 5.
c. 4. *aliter refert Solini verba.* Tri- 1.
polim, *inquit,* Achæi lingua ſua ſignant de trium urbium numero, Oeæ, Sabratæ, Leptis-magnæ. *Plinius tamen loco laudato littus inter duas Syrtes deſcribens, ait:* Ibi civitas Oeenſis, Cynips fluvius ac regio. Opida Neapolis, Gaphara, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur Magna. *Sed Harduinus fatetur in Notis fuſioribus num.* 14. *omnes* libros *pro* Gaphara *habere* Taphra; *ſe tamen* Gaphara *poſuiſſe ex Ptole-*

mæo, quod nullum, *inquit*, ſit in tota Africa opidum quod Taphra vocetur. *Verum nec ille Ptolemæum ſecutus eſt: iſte enim habet* Garapha portus *libro 4. cap. 3. Paullo etiam aliter habet Scylax, ipſo atteſtante Harduino, nempe* Τα·ϰαρα ϰο·ει *Ubi vides Harduinum Taphram urbem, quam Solinus & Plinius diſerte habebant, ſuſtuliſſe, ut Gapharam induceres, etiam reclamantibus, quos in ſui patrocinium adduxit, Sylace & Ptolemæo. Ceterum Ptolemæus loco laudato, præter portum* Garapha *ſupra memoratum*, Neapolim, Tripolim, *& ex Palatino codice* Leptim-magnam, *unius urbis tria nomina commemorat. Tripolitana civitas etiam nunc celebris eſt cum regno ſibi cognomine in Africa, vulgo dicta* Tripoli di Barbaria. Leptim-Magnam *non ſemel habet Antoninus in Itinerario, cujus epiſcopus* Dioga *in concilio Carth. ſub ſancto Cypriano memoratur. &* Victorinus epiſcopus Leptimagnenſis *Donatiſta ſubſcripſit concil. Cabarſuſſitano anno* CCCXCIII. Salvianus *ejuſdem urbis item ex Donatiſtarum ſecta epiſcopus, Collationi Carth. adfuit cap. 208. ubi* Leptitanus *ſimpliciter epiſcopus dicitur. Lepti autem magnæ ipſum præfuiſſe ex eo colligimus, quod* Victorinus *Donatiſta* Leptiminenſis *epiſcopus in eadem Collatione habeatur, ut diximus nu. 36. ad Byzacenos. Ammianus Marcellinus libro 29. cap. 6. eamdem etiam urbem* Leptim *ſine addito appellat.* Leptim-magnam, Tripolim & Pentapolim *memorat Procopius libro 2. de Bello Vandalico. Leptim fuiſſe patriam Severi Auguſti teſtatur Aurelius Victor, quod de Lepti-magna intelligendum eſſe diſcimus ex lib. 6. Procopii de edificiis.*

2\. SABRATENSIS. *Sabratam laudant Ptolemæus libro 4. cap. 3. Antoninus in Itinerario, Tabulæ Peutingerianæ, Plinius libro 5. cap 4. & alii.* Sabatram *appellat Procopius lib. 6. de Ædificiis.* Nados epiſcopus Sabratenſis *catholicus interfuit Collationi Carthaginenſi cap. 133. ubi dixit:* E diverſo habui, ſed modo non habeo. *Adverſarium ſcilicet habuerat* Donatum, *qui cum aliis Donatiſtis Cabarſuſſitano concilio ſubſcripſerat anno* CCCXCIII. *& anno ſequenti in Bagaienſi ſynodo fuerat exauctoratus. De hoc paſſim Auguſtinus in libris contra Creſconium.* Pompoſius *epiſcopus Sabratenſis erat tempore ſancti Cypriani, ut dicemus infra num. 4. Denique* Vices Sabratenns *habetur apud Victorem libro 1. num. 7. de quo plura diximus in Nota 23 ad eumdem auctorem.*

GIRBITANUS. *In concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano* Monnulus à Girba *rebaptizandos eſſe hæreticos probare conatus eſt num. 10. cujus objectiones confutat Auguſtinus libro 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 17.* Proculus Girbitanus epiſcopus *Donatiſta ſubſcripſit, concilio Cabarſuſſitano, & ex eadem ſecta in Collatione Carthagin. cap. 199. recenſitus eſt* Evaſius epiſcopus Girbitanus, *quem hunc ipſum Evaſium eſſe cenſet Baluzius, qui cap. 126. adverſarius dicitur* Quodvultdei epiſcopi Givirtenſis, *ſeu, ut ipſe legit,* Girbitani. *Sæculo ſequenti, anno ſcilicet* DXXV. *concilio Carthag. ſub Bonifacio adfuit* Vincentius epiſcopus plebis Gervitanæ, *ſeu* Girbitanæ, provinciæ Tripolitanæ legatus. *Idem in concilio Juncenſi anno præcedenti accuſatus fuerat* plebes Tamallumenſis eccleſiæ *invaſiſſe, ut patet ex ejuſdem ſynodi titulo apud Labbeum tomo 4. concil. col. 1627. & ex Bonifacii Carthaginenſis epiſcopi epiſtola ibidem col. 1644. Vide Numidas num. 40. Porro Girba epiſcopalis ſedes fuiſſe dicitur* inſulæ Lotophagites, *quam urbem Ptolemæus libro 4. cap. 3.* Gerram *appellat.* Girbam inſulam *habet Antoninus in Itinerario maritimo.* Girbam, Tipaſam, *& alia loca in inſula repræſentant Tabulæ Peutingerianæ. Denique in Notitia Imperii ſect. 42. memoratur* Procurator Bsphii Girbitani. 3.

Digitized by Google

tani, provinciæ Tripolitanæ. *Gallus & Voluſianus* in inſula Menynge, quæ nunc Girba *eſt*, *imperatores creati dicuntur in Epitome Sexti Aurelii Victoris*.

4. Cresconius Oensis. *Hunc ipſum à Genſerico in exſilium relegatum fuiſſe ſcribit noſter Victor Vitenſis libro* 1. *num.* 7. *Sed mirum eſt quam varii ſint auctores in hujus urbis nomine ſcribendo, quod tamen codicum exſcriptoribus tribuere malim, ut patet ex his quæ in nota* 23. *ad laudatum Victoris locum obſervavimus ſupra pag.* 66. Oceam *habet Antoninus in Itinerario*, Heoam *Ptolemæus lib.* 4 *cap.* 3. *Dicitur à Plinio* urbs Oeenſis. *Agrum* Oeenſem *in Tripolitana provincia memorat Ammianus Marcellinus libro* 29. *cap.* 6. *Statuam* apud Coenſes *habuiſſe dicitur Apuleius in epiſtola* 138. *olim* 5. *Auguſtini ad Marcellinum, ſed* Oeenſes *legi debet, quod non ſolum ex duobus mſſ. qui ita habent, ſed ex ipſo etiam Auguſtini contextu probatur. Nam poſt hanc vocem ſequitur*, ex qua civitate uxorem habebat; *Pudentilla autem Apuleii uxor, ipſo Apuleio teſte in Apologia, Oeenſis erat, ut obſervavit Hadrianus Valeſius in notis ad Ammian. Marcellin. Ceterum* Oeam *ſeu* Eam *paſſim laudat Auguſtinus, varie in variis codicibus mſſ. ſcriptam, ut à noſtris obſervatum eſt. Porro* Natalis ab Oea *tam pro ſe quam pro ſuis comprovincialibus* Pompeio Sabratenſi & Dioga Leptimagnenſi *locutus eſt in concilio Carthag. ſub ſancto Cypriano. Rationes quas pro rebaptizandis hæreticis attulit, confutat Auguſtinus libro* 7. *de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.* 47. Marinianus epiſcopus ab Oea *ex parte Donati interfuit Collationi Carthag. cap.* 201.

5. Tacapitanus. Tacape *memorat Ptolemæus lib.* 4. *cap.* 3. *ex codice Palatino, alii habent* Cape. *Dicitur in Tabulis Peutingerianis* Colonia Tacape, & Tacapas coloniam *appellat Antoninus in Itinerario, Plinius vero libro* 5. *cap.* 4. Tacape *ſimpliciter. De hac quoque Procopius lib.* 6. *de Ædificiis.* Dulcitius epiſcopus plebis Tacapitanæ *catholicus interfuit Collationi Carthag. cap.* 133. *qui* Felicem *adverſarium habebat ex Donatiſtarum ſecta: ſed iſte infirmitate præpeditus comparere non potuit. Porro ex hoc Collationis loco, ut monet Baluzius, nota fit ſedes Dulcitii epiſcopi, qui in concilio Carthag. anni* cccıı ı. *Tripolitanæ provinciæ legatus dicitur.* Gaius *ejuſdem urbis epiſcopus, & provinciæ ſuæ legatus ſubſcripſit concilio Carthag. ſub Bonifacio anno* dxxv. *qui tamen in concilii actis* Gallus *appellatur.*

6. Num. v. *Non plures erant in hac provincia Aurelii temporibus antiſtites. nam cum in concilio Carthaginenſi Honoratus & Urbanus epiſcopi petiiſſent, ut ſynodus ſtatueret, ne epiſcoporum ordinationes nonniſi à duodecim epiſcopis celebrarentur; reſpondit Aurelius, formam antiquam ſervari debere, ut* non minus quam tres ſufficiant: *alias rem futuram valde incommodam iis, qui Tripolitanam incolebant, cum in ea provincia*, ut aſſeritur, epiſcopi ſint tantummodo quinque.

Digitized by Google

AD PROVINCIAM

Sardiniæ.

Notæ in Notit. Afric. Sardin.

NOMINA epiſcoporum inſulæ Sardiniæ. *Addendum eſt & vicinarum inſularum, quarum epiſcopi hic Sardiniæ attribuuntur, quod Calarim, præcipuam illius inſulæ urbem, metropolim haberent. Ceterum Juſtinianus Præfecto Prætorio Africæ ſeptem provincias aſſignavit, è quarum numero ultima* Sardinia *appellatur Cod. tit. 27. Conſtit. 1.*

1. LUCIFER CALARITANUS. *Bona ſimul & mala fama celebris eſt alius Lucifer Calaritanus epiſcopus, qui poſt innumeros pro Chriſti divinitate propugnanda ſuperatos labores, exſiliaque duriſſima, carceres, & graviora incommoda pro cauſa eccleſiæ, ſub Conſtantio imperatore Ariano perpeſſa tandem ſchiſmati occaſionem, aut ſaltem nomen tribuit. An vero hæc labes talis fuerit, ut exinde nomen ipſius è ſanctorum Confeſſorum catalogo expungi debeat, gravis eſt, potiſſimum inter recentiores, controverſia. Luciferi ſanctitatem ex Calaritanæ eccleſiæ traditione & ex antiquis ædibus ſacris, quæ ſub ejus nomine paſſim in Sardinia habentur, tueri conatur Ambroſius Machinus ejuſdem urbis Archiepiſcopus, cujus ſententiam amplexus eſt eruditus vir Daniel Papebrochius die 20. Maii Bollandiani, quo die Luciferi Calaritani nomen in ſacris Faſtis ſcriptum legitur. At Luciferum, quem uti ſanctum colunt Sardi, hunc ipſum eſſe ſuſpicatur Natalis Alexander ſæculo 4. art. 13. quem ſub Vandalica perſecutione ab Hunerico rege exagitatum hic Notitia Africana commemorat. Verum cum hæc opinio nullo præter conjecturam fundamento ſtabiliri poſſit, eam quaſi inanem rejicit Papebrochius, multo plures & graviores eſſe affirmans pro aſſerenda prioris Luciferi ſanctitate rationes, quam pro admittendo hujus poſterioris, alias vix noti, cultu publico. Ceterum de Calarenſi urbe, aut illius epiſcopis, plura ex antiquis monumentis congerere non vacat. Adhuc ſæculo nono Sardinia ad Africam pertinebat, ut ex Notitia Leonis Sapientis patet, in qua Calaris metropolis inter civitates Mauritaniæ ſecundæ computatur,* ſub glorioſiſſimo Africæ Eparco *conſtituta. Græcus textus habet* Χάραλις, *unde in editione Beveregii vertitur* Caralus. *Plerique veteres* Caralim *ſcribunt, Antoninus, Hirtius, Tabulæ Peutingeri &c.* 2.

DE FORU-TROJANI. *Editi habent* de Foro-Trajani. *Retinuimus tamen codicis mſ. lectionem. Quamvis enim urbs iſta notior ſit ſub* Fori-Trajani *nomine, aliquot tamen codices, ut monet Ortelius, paſſim habent* Forum-Trojani. *Hanc urbem muris cinxit Juſtinianus Auguſtus, ut refert Procopius libro ſexto de Ædificiis.* 3.

DE SANAFER. *Hunc locum in Notitia Leonis Imperatoris editionis Beveregianæ memorari exiſtimamus, ubi inter alias civitates Mauritaniæ ſecundæ, quæ Sardiniam vicinaſque inſulas complectitur, recenſetur* Sanaphas *num. 10. ſicque dicitur etiam græce. Goaris tamen editio habet* Suffara, *græce* Σαυφάρα. 4.

DE MINORICA. *Una eſt ex*

Ba-

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. SARDIN.

Balearibus inſulis à Majorica ſtadiis DC. *diſſita, ut habet Antonini Itinerarium maritimum. Habemus Severi hujus inſulæ epiſcopi epiſtolam de miraculis ſancti Stephani, quæ edita eſt in Appendice tomi 7. operum ſancti Auguſtini editionis Benedictinæ. Ex hac porro epiſtola diſcimus duo in ea inſula opida fuiſſe, quæ unicum ſolummodo habebant epiſcopum. Inter epiſcopales ſedes quæ ſub Mauritaniæ ſecundæ provincia habentur in Notitia Leonis imperatoris à Goare edita, memoratur Minorica, quæ græce dicitur* Μηνόρκα νῆσος. *Eodem modo græce ſcribitur in Beveregiana editione: at latine* Menyca inſula *pro* Minorica *vertitur*.

5. SULCITANUS. *Sulcitanos memorat Plinius libro 3. cap. 7. Pomponius Mela libro 2. de Situ orbis cap. 7. ait,* Urbium antiquiſſimæ Calaris & Sulchi &c. Sulchi *item memoratur in Notitia Leonis ſuperius laudata, & quidem eodem modo in utraque editione latine, & græce.* Sulcei *memorat Antoninus in Itinerario.* Sulci *dicitur in Tabulis Peutingerianis. Celebratur paſſim apud auctores. Sulcitana ſedes* Villam, *ſive* Vallim-eccleſiæ *primo translata fuit, qua poſmodum penitus exſtincta, diœceſis Sulcitana Calaritanæ eccleſiæ adjuncta eſt*.

6. DE TURRIBUS. Ad Turrem *inter Sardiniæ opida memorat Antoninus in Itinerario.* Turrim-Libyſonis *Plinius habet libro 3. cap. 7. quæ Ptolemæo libro 3. cap. 3. eſt* Turris-Byſſonis. *Anonimus Ravennas inſulas quæ Siciliæ vicinæ ſunt ſic recenſet:* Turribus, Sibrorum, Cuniculari, Ficaria &c. Turribus *habent Tabulæ Peutingerianæ inter Caralim & Nubam. Complures ibi Martyres pro Chriſto paſſos Martyrologia vulgata paſſim commemorant. Hanc quoque civitatem inter Mauritaniæ ſecundæ urbes computat Notitia Leonis imperatoris, in utraque editione. Archiepiſcopali poſmodum dignitate auctiva fuit, quæ Saſſerim tandem translata eſt.*

DE MAJORICA. *Inſula ſic dicta, quod è duabus Balearibus ſit* 7.
major. Africæ Eparco adhuc parebat tempore Leonis Sapientis, ut ex Notitia ſæpius laudata patet, ubi inter civitates, quæ Mauritaniæ ſecundæ tunc erant attributæ, recenſetur Majorica inſula *in Goaris editione, ubi græce habetur* Μαιόρικα νῆσος. *Græcus autem textus Beveragianæ editionis mutata prima littera habet* Ναιόρικα νῆσος, *& ibi vertitur* Najurica inſula. *Baleares autem inſulæ poſtea à Mauris Hiſpanias devaſtantibus occupatæ ſunt, qui ibi regnum ex iſtis duabus inſulis, & Eubuſo inſtituerunt, quod uſque ad ſæculi decimi tertii medium perſeveravit. unde Majoricæ regni nomen natum eſt. Sed anno 1232. Jacobus Arragoniæ rex, pulſis inde Mauris, eaſdem inſulas regno ſuo adjecit. Et tunc apud Majoricam epiſcopalis ſedes ſimul cum Chriſtiana religione reſtituta fuit, cujus antiſtet Tarraconenſi metropolitano primum ſubjectus, poſmodum Valentia ad dignitatem archiepiſcopalem evecta, inter Valentini metropolitani ſuffraganeos computatus eſt.*

DE EVUSO. *Ebuſum inſula Mediterranei maris; una eſt ex duabus Pytiuſis, prope Majoricam ſita, quam Hiſpani vernacula lingua* Yvica *appellant. Procopius libro 1. de Bello Vandalico ſcribit*, interno in mari Ebuſam *videri*, veluti in ejus veſtibulo, ſeptem prope dierum navigatu ab Oceani illapſu, *juxta quam* Majoricam & Minoricam *fuiſſe dicit. Libro autem 2. tres eaſdem inſulas* ab Oceani faucibus non ita multum *diſtitiſſe refert.* Ebuſos *in Itinerario maritimo Antoninus commemorat. De eadem inſula loquitur noſter Victor libro 1. num. 5. Singulare autem eſt hujus inſulæ privilegium, ut uno ore omnes hiſtorici prædicant, quod in ea nullum animal ve-* 8.

venenatum aut gigni poſſit, aut aliunde allatum enutriri.

CCCCLXVI. *Non tamen memorantur pluſquam* CCCCLXI. *niſi addantur duo Numidæ, ut diximus ſupra pag.* 141. *& aliquot Byzaceni, quorum fortaſſis nomina exciderunt. vide pag.* 141. *&* 57. *Ceterorum vero numerorum quivis facile emendabit errata, quæ vel ex librariorum incuria, vel alia occaſione irrepſerunt. Ceterum, ut jam monuimus, codicis Laudunenſis lectiones accurate deſcripſimus; quæ vero Sirmondus emendavit, retulimus inter anſulas.*

NOTÆ IN NOTIT. AFRIC. SARDIN.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

Digitized by Google

HISTORIA PERSECUTIONIS VANDALICÆ.

PARS SECUNDA,

SIVE

COMMENTARIUS HISTORICUS
de ejuſdem perſecutionis ortu,
progreſſu & fine.

Digitized by Google

COMMENTARIUS HISTORICUS DE PERSECUTIONIS Vandalicæ ortu, progreſſu, & fine.

QUamvis ex Victoris Vitenſis Hiſtoria, quam modo exhibuimus, præcipua quæque Vandalicæ perſecutionis capita haurienda ſint, rem tamen nemini ingratam nos eſſe facturos arbitrati ſumus, ſi ea quæ paſſim in probatis & vetuſtis auctoribus de eodem argumento occurrunt, hic in unum congerantur, ut hoc ſubſidio non ſolum ea quæ forte à Victore paullo ſtrictius narrata fuerunt, fuſius exponantur, ſed ut ipſa etiam, quæ ab eodem auctore fuerunt omiſſa, quatenus in tanta rerum ac temporum longinquitate licet, quocumque modo à nobis ſuppleri poſſint. Et quidem cum Arianicæ in Africa per Vandalos perſecutionis deſcribendæ provincia nobis obtigerit, nobis non licuit quidquam prætermittere, quod ad tam nobilem hiſtoriæ eccleſiaſticæ portionem illuſtrandam conducere videretur. Verum ut abſque ulla confuſione narratio procedat, viſum eſt operæ pretium eam in aliquot capita partiri.

CAPUT PRIMUM.

Pars II. Cap. I.

Vandalorum in Gallias irruptio.

Vandalorum origo.

I. NOn una eſt auctorum de Vandalorum origine ſententia. Hi, teſte Procopio libro 1. de Bello Vandalico, Gotthicæ nationis portio, Arii placitis, ſicut & ceteræ nationes barbaræ, addicti, ad Mæotidem olim ſedes habuere: quibus ob rerum neceſſariarum penuriam dimiſſis, adſcita ſecum Alanorum gente, primum in eas regiones, quæ circa Rhenum ſitæ ſunt, tunc à Francis poſſeſſas, irrupere; tum paullo poſt ſimul cum aliis feris & barbaris nationibus in varias Imperii Romani provincias ingreſſi, eas penitus devaſtarunt. At Hadrianus Valeſius initio libri 3. Rerum Francicarum mirum ſibi videri ait, hanc de Vandalorum origine opinionem cuiquam potuiſſe probari, quam nimirum omnium antiquorum teſtimoniis plane oppoſitam eſſe

contendit: cum, ut ipſe ait, Vandalos, quos alii Vindilos, alii Vandilos, alii Vandalios appellant, Plinius Secundus inter genera Germanorum quinque; Tacitus inter antiquas Germaniæ gentes numeret: cumque Dio-Caſſius in libro 72. Julius Capitolinus, Eutropius, Tabula Theodoſiana ac Hieronymus eos Marcomanis & Quadis Germanorum populis confines circa Danubium & Albis caput ponant. Sed idem auctor poſtea innuit, Procopii ſententiam Salviani, Sidonii, aliorumque ſcriptorum auctoritate confirmari poſſe: unde cum iſti iis temporibus floruerint, quibus Vandali in variis Imperii Romani provinciis adhuc graſſabantur, hanc opinionem de poſteriorum ſaltem Vandalorum origine tunc receptiſſimam fuiſſe nemo diffiteri poteſt.

2. Hos omnes Barbaros Stiliconis perfidia evocatos fuiſſe affirmant veteres ſimul & recentiores Hiſtorici, quorum opera ad imperium Eucherio filio ſuo conciliandum uti volebat: atque ita perfidus ille, inquit Paulus Oroſius ſub libri 7. finem, ut unum puerum purpura indueret, totius generis humani ſanguinem dedit. Porro Vandalorum conatibus primi obſtitere Franci, quos, viginti ex illis ferme millibus ferro peremtis, Godigiſcloque eorum rege occiſo, uſque ad internecionem deleviſſent, niſi Alanis ad Vandalorum auxilium accurrentibus, ipſi poſt modum Franci fugati fuiſſent. Inde Vandali ſimul cum Alanis conjuncti, ſubſtituto in Godigiſcli locum Gunderico ejus filio, Rhenum tranſiere, & Gallias, quas Stilico præſidiis deſtituerat, invaſere. Id Arcadio VI. & Probo conſulibus, ſub anni ſcilicet CCCCVI. finem & ſequentis initium, contigiſſe tradunt nonnulli veteres hiſtoriarum ſcriptores, Proſper, Caſſiodorus &c. quam tamen cladem biennio poſt, Baſſo & Philippo conſulibus, duobus ſcilicet annis anteaquam Roma ab Alarico Gotthorum rege caperetur, alii cum Paulo Oroſio & Marcellino Comite eveniſſe volunt. In hoc autem conſentiunt omnes, ea tempeſtate Gallias primo, tum Hiſpanias, ac tandem Africanas provincias exagitatas fuiſſe. quæ clades eo atrociores fuere, quo ipſi, qui eas inferebant, animis efferatiores erant. Etenim præter eam, quam invehit hæretica fraus, crudelitatem, nulla naturali lenitate, nullo urbanitatis ſucco Vandalorum mores, uti apud Romanos, erant conditi.

Eorum ſævitia.

3. Qua vero ſævitia, quove furore in Gallias primo irruperint, deſcribit teſtis omni exceptione major ſanctus Hieronymus in epiſtola ad Agerruchiam, ubi ſic loquitur: *Præſentium miſeriarum pauca percurram. Innumerabiles & ferociſſimæ nationes univerſas Gallias occuparunt. Quidquid inter Alpes & Pyrenæum eſt, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, &, ò lugenda Reſpublica! hoſtes Pannonii vaſtarunt. Etenim Aſſur venit cum illis.* Deinde recenſens nobiliores Galliarum civitates, quæ ea occaſione exciſæ aut direptæ fuerunt, ſic proſequitur: *Moguntiacum, nobilis quondam civitas, capta atque ſubverſa eſt, & in eccleſia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obſidione deleti, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ; extremique hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus tranſlati in Germaniam. Aquitaniæ, Novemque populorum, Lugdunenſis & Narbonenſis provinciæ, præter paucas urbes, populata ſunt cuncta, quas & ipſas foris gladius & intus vaſtat fames. Non poſſum abſque lacrymis Toloſæ facere mentionem, quæ ut huc*

huc uſque non rueret, ſancti epiſcopi Exſuperii merita præſtiterunt. Alias in Stiliconem invehit idem ſanctus Hieronymus, quem *ſemibarbarum proditorem* appellat, quod nempe ille è Vandalorum gente originem ducens ad primas Imperii dignitates evectus, *noſtris*, inquit, *contra nos opibus armaſſet inimicos*. In epiſtola ad Heliodorum de ejuſmodi Barbarorum incurſionibus loquens, matronas nobiles & virgines Dei ludibrio habitas, Epiſcopos captos, presbyteros & diverſos clericorum gradus interfectos, eccleſias everſas, equos ad altaria ſtabulatos, Martyrum effoſſas reliquias, & alia ſimilia commemorat, quibus Romanus orbis jam ante Urbis Romæ excidium fuerat obrutus.

4. Eaſdem vero Galliarum calamitates deplorat Salvianus presbyter Maſſilienſis, qui & ipſe rebus geſtis præſens aderat. Sic enim inter alia de iis qui urbium excidia evaſerant, loquitur libro 6. de Gubernatione Dei: *Omnis civitas buſtum erat, malis & poſt excidia creſcentibus. Nam quos hoſtis in excidio non occiderat, poſt excidium calamitas obruebat: cum id quod in excidio evaſerat morti; poſt excidium non ſupereſſet calamitati. Alios enim impreſſa altius vulnera longis mortibus necabant, alios ambuſtos hoſtium flammis, etiam poſt flammas pœna torquebat. Alii interibant famæ, alii nuditate; alii tabeſcentes, alii rigentes; ac ſic in unum exitum mortis per diverſa moriendi genera corruebant. Et quid plura? excidio unius urbis affligebantur quoque aliæ civitates. Jacebant ſiquidem paſſim, quod ipſe vidi atque ſuſtinui, utriuſque ſexus cadavera nuda, lacera, urbis oculos inceſtantia, avibus canibuſq; laniata: lues erat viventium fœtor funereus mortuorum, mors de morte exhalabatur; ac ſic etiam qui excidiis ſupradictæ urbis non interfuerant, mala alieni excidii perferebant.* Nec ea putandum eſt à Salviano more oratorio dicta fuiſſe cum exaggeratione, ut populos ad pænitentiam provocaret: cum ea omnia quæ nobis ſuperſunt iſtorum temporum monumenta idem prorſus atteſtentur. Hujus rei teſtem locupletiſsimum adducimus auctorem libri de Providentia divina, qui ſub ſancti Proſperi nomine vulgatus eſt. Hic autem extrema quæq; in his cladibus Gallos pertulisſe affirmat in ejuſdem opuſculi prologo, ubi patriæ ſuæ, quas præ oculis habebat, calamitates deplorat. Nullam urbem, nullum oppidum; non caſtella aut arces, immo nec ipſos agros excidium evaſiſse ait: uno verbo.

Si totus Gallos ſeſe effudiſſet in agros
Oceanus, vaſtis plus ſupereſſet aquis.

Nec minus in homines, quam in urbes ſævitum fuiſse ſcribit idem auctor, nulli ut ſexui aut ætati barbari parcentes, obvios quoſque trucidarent.

Nec querar exſtinctam nullo diſcrimine plebem:
Mors quoque primorum ceſſit ab invidia.
Quid pueri inſontes? quid commiſere puellæ,
Nulla quibus dederat crimina vita brevis?
Quare templa Dei licuit populariter igni?
Cur violata ſacri vaſa miniſterii?
Non honor innuptas devotæ virginitatis,
Nec texit viduas relligionis amor.
Ipſi deſertis qui vitam ducere in antris
Suerant laudantes nocte dieque Deum,
Non aliam ſubiere necem, quam quiſque profanus:
Idem turbo bonos ſuſtulit atque malos.
Nulla ſacerdotes reverentia nominis almi
Diſcrevit miſeri ſuppliciis populi.
Sic duri cæſi flagris, ſic igne peruſti;
Incluſæ vinclis ſic gemuere manus.

5. His.

5. His calamitatibus decennio integro Gallias afflictatas fuiſſe laudatus auctor teſtatur, quod tamen de Gotthis potiſſimum intelligi debet. Vandalos autem ceteroſque barbaros eorum ſocios aliquamdiu in Galliis ſubſtitiſſe tradit Paulus Oroſius libro 7. cap. 28. quod Pyrenæi jugis præpediti fuerint, ne cito in Hiſpanias pertingerent. *Excitatæ per Stiliconem*, inquit, *gentes Alanorum, Suevorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ Francos proterunt, Rhenum tranſeunt, Gallias invadunt, directoque impetu ad Pyrenæum uſque perveniunt; cujus obice ad tempus repulſæ, per circumjacentes provincias refunduntur*. Laudat præcipuè idem auctor Didymum & Verinianum fratres duos nobiles atque locupletes, qui cum ſervis ſuis, aliiſque, quos tumultuatim collegerant, ruſticis militibus, Honorio principi fide ſervata, Hiſpanias non ſolum à Conſtantino tyranno, ſed etiam à Barbarorum incurſionibus, quamdiu vixere, tutati ſunt; ſed iſti interea per Gallias diffuſi, omnia ferro flammaque depopulabantur.

Martyres in Belgica.

6. Porro cum iſtæ nationes barbaræ Ariana labe infectæ, aut variis gentilium ſuperſtitionibus adhuc addictæ eſſent, non minus animarum quam corporum ſaluti inſidiabantur; nec dubium eſt quin his temporibus ob fidei integritatem ſervandam multi ex noſtris Gallis graviora perpeſſi fuerint ſupplicia. Et quidem licet nemo de his rebus ſingulares commentarios, ſaltem qui ad nos uſque pervenerint, ediderit, nonnulla tamen adhuc tum in hiſtoriis, tum in Faſtis eccleſiaſticis veſtigia ſuperſunt, ex quibus facile colligitur, & frequentia tunc temporis, & illuſtria fuiſſe complurium ſanctorum martyria. Huc certe revocari poſſunt quæ ſupra ex prologo libri de Providentia divina retulimus num. 4. Celebrat autem eccleſia Remenſis die 14. Decembris beatiſſimi NICASII pontificis ſui feſtum, qui cum virgine EUTROPIA ipſius ſorore, FLORENTIO diacono & JOCUNDO lectore in ipſo eccleſiæ limine martyrium glorioſum fecit. qua item occaſione complures omnis ſexus, ætatis, & conditionis Barbarorum manibus occubuerunt. Quorum mortem, etſi nonnulli ad Attilæ Hunnorum regis tempora referre conentur; cum ſcilicet poſt annos circiter XLIII. Remorum urbs ab eodem Rege iterum expugnata fuiſſe dicitur: manet tamen inconcuſſa nobilis illius eccleſiæ traditio, quæ Nicaſium, ceteroſque ejus ſocios Martyres à Vandalis fuiſſe interemtos conſtanter aſſeverat; quam quidem traditionem jam ſæculo nono & decimo pro antiqua habitam fuiſſe ex Hincmaro & Flodoardo colligi poteſt. Quin, & cum innumeræ ferè barbaræ nationes iſtis temporibus Gallias inundarint, mirum non eſt quod alii Vandalos, alii Hunnos, aut Alanos ejuſmodi cladium fecerint auctores. Ceterum Barbari per varia Remorum ditionis loca diſcurrentes, quos forte habebant obvios interficiebant: è quorum numero nonnulli, qui poſtea miraculis claruerunt, martyrum titulo condecorati ſunt. Ex his eſt ADERIUS in Chaniaco vico paſſus, cujus reliquiæ ſub Gervaſio pontifice ſæculo undecimo miraculis detectæ, magna poſtmodum in veneratione à circumſtantibus populis habitæ fuerunt. Celebrior fuit ORICULUS, cum duabus ſororibus ſuis ORICULA & BASILICA, interemtus apud Sindunum Dulcomenſis pagi vicum; quorum ſacra corpora ob bellorum tumultus in urbem allata, in percelebri archimonaſterio Remigiano religioſiſſime aſſervantur. Colitur apud Attrebates DIOGENES, quem aiunt à Romano pontifice directum, & beato Nicaſio primum iſtorum populorum antiſti-

ſti:

Digitized by Google

ſitem conſecratum, in communi Galliæ Belgicæ clade trucidatum fuiſſe. At nulla hanc in rem habentur veterum teſtimonia, ut obſervarunt Bollandiani tomo 1. Februarii die 6. in Præmiſſis ad ſancti Vedaſti vitam. Eadem quoque tempeſtate involutam fuiſſe Veromanduorum Auguſtam nonnulli tradiderunt; at Laudunum ſeu, ut veteres ſcribunt, Lugdunum clavatum, à Barbaris oppugnatum quidem fuiſſe, ſed minime expugnatum, teſtis eſt auctor antiquus libri de vita ſanctæ Salabergæ.

7. Eamdem quam Remorum civitas ſortem altera Belgicæ metropolis, Auguſta ſcilicet Treviſorum, experta eſt: quam etſi non recenſuerit Hieronymus loco laudato inter præcipuas Galliarum civitates, quæ tunc à Barbaris direptæ fuerunt, communem tamen hanc cladem pertuliſſe extra dubium videtur, cum, teſte Salviano initio libri 6. de Gubernatione Dei, in iſtis Barbarorum incurſionibus uſque quater direpta & everſa fuerit. Id diſerte aſſerit vetus auctor, qui primorum iſtius urbis epiſcoporum geſta deſcripſit, in vita ſancti Materni. Et quidem in hac ipſa Vandalorum irruptione, de qua nunc agimus, VALENTINUM Trevirenſem epiſcopum Barbarorum gladio occubuiſſe tradit Andreas Sauſſayus in Martyrologio Gallicano die 16. Julii. qua item die Valentini Trevirenſis epiſcopi memoria in Romano Martylogio celebratur, ſed abſque ulla de ipſius mortis tempore aut aliis circumſtantiis facta mentione. Nec Valentini meminit Brovverus, qui Trevirenſes Annales conſcripſit, in quibus tamen multa de Vandalis habet.

Alii Martyres.

8. Poſt Belgicarum regionum devaſtationes, *totum* etiam *corpus omnium Galliarum*, ut loquitur Salvianus libro 7. *Vandalorum incendio exarſit*. Et quidem in varias earum provincias diffuſi, quo furore apud Belgas ſævierant, in ceteris quoque regionibus debacchati ſunt. Biſuntini, Maximæ Sequanorum provinciæ gens præcipua, ANTIDIUM epiſcopum & martyrem à Vandalis occiſum celebrant die 17. Junii. In Pſeuduno caſtro apud Æduos in prima Lugdunenſi, ut probat noſter Mabillonius in ſæculi quarti Benedictini parte 2. pag. 494. paſſi ſunt FLORENTINUS & HILARIUS martyres, die 27. Septembris in vulgaris Martyrologiis celebrati, quos nonnulli ex nominis ſimilitudine decepti apud Sedunum, quod nunc eſt Valeſiæ ſuperioris caput, martyrium compleviſſe arbitrati ſunt. At Pſeudunum diſerte habent vetera Martyrologii Uſuardi exemplaria mſſ. ipſumque autographum, quod penes nos habemus. Quin & in vetuſtiſſimo codice mſ. monaſterii Remigiani apud Remos, ab annis circiter 800. ſcripto, habetur Paſſio integra eorumdem Martyrum, in qua apud Pſeudunum caſtrum in finibus Æduorum martyrii coronam adepti fuiſſe dicuntur. Ad eamdem quoque perſecutionem revocant Conſtantienſes, ſecundæ Lugdunenſis populi, HETERIUM martyrem die 16. Julii, quem in inſula Gerſuo occiſum tradit Sauſſayus in Martyrologio Gallicano. Idem auctor alios quoque trecentos ſexaginta ſex Martyres, quos eadem perſecutio in Vaſtinenſi quartæ Lugdunenſis pago percelebri ſuſtulit, die 26. Decembris commemorat. Quin & FRATERNUS epiſcopus Autiſiodorenſis ipſa conſecrationis ſuæ die à Barbaris urbem ſuam devaſtantibus martyrio coronatus eſt, ex vetuſtiſſimis Autiſiodorenſium Annalibus, inquit Papirius Maſſonus in Hiſtoria calamitatum Galliæ, quo loco Barbaros ibi memoratos non alios à Vandalis fuiſſe cenſet. Hisetiam adjungendus eſt DESIDERIUS Lin-

Digitized by Google

Lingonienſium epiſcopus, quem cum innumera cleri & populi ſui multitudine interemtum à Vandalis fuiſſe tradunt, cujus feſtivitas die 23. Maii in Faſtis Eccleſiæ recolitur. Paſſi quoque iiſdem temporibus dicuntur Valerius Deſiderii archidiaconus, & Prudentius martyres, quorum Martyrologium Gallicanum, prioris quidem die 22. Octobris, alterius vero 6. ejuſdem menſis feſtum commemorat. Deſiderii epiſcopi item à Vandalis occiſi celebris eſt memoria apud Genuenſes Liguriæ populos, teſte Ferrario in Catalogo generali Sanctorum Italiæ die 23. Maii. Sed is ipſe eſt qui à Lingonenſibus celebratur, ut videre eſt apud Bollandianos die 23. Maii. Quin & eumdem ipſum etiam eſſe ſuſpicor, quem Sauſſayus die 19. ejuſdem menſis, & alii etiam cum illo auctores apud Carnotenſes paſſum commemorant. Huc etiam revocari forſitan debet Ausonius martyr Engoliſmenſis; quamvis enim vulgo ſub rege Chroco Valeriani temporibus martyr occubuiſſe dicatur, quæ tamen de eo narrantur, videntur melius hiſce temporibus congruere. Apud Arceyas Trecenſis diœceſis opidum die 16. Auguſti recolitur feſtum ſancti Balsemii, quem pariter aiunt ſub Vandalis martyrio coronatum. Sed ſi vera ſit hæc traditio, alius iſte dicendus eſt à Balſemio ſancti Baſoli nepote; cum conſtet Baſolum diu poſt hanc perſecutionem, Ægidii ſcilicet archiepiſcopi temporibus, Remos acceſſiſſe.

9. Alii denique Martyres aliis in locis venerationi habentur, quos ſub Vandalis martyrio coronatos paſſim ferunt, ſed de quibus fuſius agere non vacat. Et quidem ex iis nonnulli ſub Chroco rege, quem imperatoris Valeriani temporibus in Gallias irrupiſſe volunt, paſſi dicuntur; quamvis non deſint, qui & hæc Chroci tempora ſimul cum iſtis de quibus agimus Vandalorum perſecutionibus commiſceant. Iſtorum quippe temporum monumenta tot rebus dubiis & incertis, immo & quandoque certiſſime falſis permiſta ſunt, ut vix illis, maxime quæ ad chronologiam ſpectant, adhiberi poſſit tuta fides. Neminem tamen inficiari poſſe exiſtimo, eos ſanctos, quos unanimi omnium conſenſu Vandalorum gladiis occubuiſſe profanæ ſimul & ſacræ veteres hiſtoriæ referunt, ad hanc, de qua agimus, perſecutionem ut plurimum eſſe revocandos. Nec obſtat quod eorum plerique ſub Vandalis adhuc gentilium ſuperſtitionibus addictis paſſi memorentur; cum certum ſit has nationes barbaras, etiam poſtquam Chriſtianæ religioni nomen dederunt, diutius aliquot Paganorum ſuperſtitiones retinuiſſe. Quin & pleroſque ex illis adhuc gentium erroribus tunc temporis fuiſſe detentos dubium non eſt. Sed ad alia tranſeundum. jam quippe de iſtis paullo fuſius quam par erat egimus. quamquam ea omittere fas non fuit, quæ ad noſtræ gentis Martyres nonnihil illuſtrandos conferre poterant.

CAPUT II.

Hiſpaniæ à Vandalis occupatæ & oppreſſæ.

1. Direptis Galliis, Vandali in Hiſpanias ingreſſi, eas pariter ferro & flamma depopulati ſunt. *Actis namque*, ut loquitur Oroſius libro 7. cap. 28. *magnis cruentiſque diſcurſibus, graves rebus atque hominibus vaſtationes* intulere. Quod contigiſſe ſcribit idem auctor, cum poſt Didymi & Veriniani fratrum necem, *Honoriaci*, ſic vocabantur Barbari quidam in militiæ ſocietatem à Romanis allecti, quibus Vandali in Hiſpanias irrumpũt.

Pyre-

Pars II. Cap. II.

Pyrenæorum cuſtodia à Conſtante Conſtantini tyranni filio tradita fuerat, aditu patefacto, *cunctas gentes, quæ per Gallias vagabantur, Hiſpaniarum provinciis* immiſerunt, ut exinde majorem & ipſi prædandi licentiam haberent. Hiſpanias à Vandalis occupatas fuiſſe Honorio VIII. & Theodoſio III. conſulibus, ideſt æræ Chriſtianæ anno CCCCIX. teſtis eſt Proſper in Chronico, cum Caſſiodoro & aliis. Conſentit Idacius in Faſtis conſularibus; in Chronico autem non conſules ſolum aut æram, ex quibus annus colligi poteſt, ſed ipſum etiam diem, quo iſta calamitas patriæ ſuæ contigerat, exprimit his verbis: *Alani, & Vandali, & Suevi Hiſpanias ingreſſi æra* CCCCXLVII. *alii* IV. *Kalendas, alii* III. *Idus Octobris memorant die* 4. *tertia feria, Honorio VIII. & Theodoſio Arcadii filio III. conſulibus.*

Ubi ſæviunt.

2. Eo autem furore quo in Galliis ſævierant Vandali, Hiſpanias aggreſſi ſunt. quod uno verbo exponit Salvianus, illorum temporum ſcriptor diſertiſſimus, cum libro 7. de Gubernatione Dei iiſdem *flammis quibus arſerant Galli, Hiſpanos etiam arſiſſe* refert. Sed has calamitates paullo fuſius exponit Idacius Lemicenſis in Gallæcia epiſcopus, qui rebus geſtis ut plurimum præſens adfuit. Sic quippe inter alia habet: *Debacchantibus per Hiſpanias Barbaris, & ſæviente nihilominus peſtilentiæ malo, opes & conditam in urbibus ſubſtantiam tyrannicus exactor diripit, & miles exhaurit: fames dira graſſatur, adeo ut humanæ carnes ab humano genere vi famis fuerint devoratæ: matres quoque necatis, vel coctis per ſe natorum ſuorum ſint paſtæ corporibus. Beſtiæ occiſorum gladio, fame, peſtilentia, cadaveribus aſſuetæ, quoſque hominum fortiores interimunt, eorumque carnibus paſtæ paſſim in humani generis efferantur interitum.* Et quidem ſanctus Auguſtinus ab Honorato Thigavenſi epiſcopo interrogatus, quid in Barbarorum irruptione paſtoribus eccleſiarum agendum eſſet, exemplum Hiſpanorum antiſtitum iis verbis proponit, ex quibus colligere licet magnas tunc temporis in Hiſpania clades contigiſſe. Etenim urbes penitus everſas, & populos in captivitatem abductos, aliaſque ejuſmodi calamitates commemorat. *Ita enim*, inquit ſanctus doctor in epiſtola ad eum quem laudavimus Honoratum, novæ editionis 228. alias 180. *quidam ſancti Epiſcopi de Hiſpania profugerunt, prius plebibus partim fuga lapſis, partim peremtis, partim obſidione conſumtis, partim captivitate diſperſis: ſed multo plures, illic manentibus propter quos manerent, ſub eorumdem periculorum denſitate manſerunt.*

Et ſedes figunt.

3. Diuturniorem vero in Hiſpaniis Vandalorum moram fuiſſe nemo ambigit. Si quidem illi devictis Romanorum copiis *ſub Godigiſclo duce*, uti narrat Procopius libro 1. de Bello Vandalico, ſed ſcribendum eſt Gunderico, in Hiſpaniis *conſederunt*. Romano ſub Caſtino magiſtro militum à barbaris in Hiſpania devictos fuiſſe Honorio XIII. & Theodoſio X. conſulibus, id eſt æræ Chriſtianæ anno CCCCXXII. cum Bonifacium Comitem à ſocietate belli rejeciſſet, ex Proſperi Chronico diſcimus, cui Caſſiodorus, & Idacius ſuffragantur. Ejuſdem Barbarorum in Romanos victoriæ meminit Salvianus libro 7. de Gubernatione Dei, ubi non ſemel obſervat Hiſpanos à Vandalis, id eſt ab *infirmiſſimis*, ut ipſe vocat, & *ignaviſſimis hoſtibus* fuiſſe devictos, & plane ſubactos, Deo ſic diſponente, ut vel ſic agnoſcentes *plagam cæleſtis manus*, de præteritis pænitentiam agerent. Ceterum *ſubverſis*, inquit Idacius in

Chronico, *memorata plagarum graſſatione Hiſpaniæ provinciis, Barbari ad pacem ineundam Domino miſerante converſi ſunt*. quod altero poſt eorum in Hiſpanias ingreſſum anno contigiſſe ſcribit. Conditiones vero quibus Romani poſt tot clades in Hiſpaniis reſidui Vandalorum ſervituti mancipati fuerint Paulus Oroſius libro 7. cap. 28. fuſius exponit. At Barbari Hiſpaniarum provincias inter ſeſe ſorte dividentes, Gallæciam, ut ſcribit Idacius, Vandali & Suevi occupavere, Alani Luſitaniam & Carthaginenſem provinciam, Vandali, cognomento Silingi, Bœticam; Hiſpanis, qui in caſtellis & civitatibus communem cladem evaſerant, Barbarorum per diverſas provincias dominantium imperio omnino ſubjectis. Quin & Hugo Grotius in Prolegomenis ad Hiſtorias Vandalorum Gotthorum &c. in ipſo Andaluſiæ Hiſpaniarum provinciæ nomine, imperii Vandalici veſtigia ſupereſſe apud Hiſpaniam aſſeverat, quam nempe regionem olim *Vandaluſiam*, ſeu Vandalico idiomate *Vvandaloth*; ab iſtis Barbaris appellatam fuiſſe contendit. Laudat autem Paulus Oroſius loco laudato Barbaros, quod poſt iritum fœdus ita mites facti fuerint, ut eos tot cladibus Hiſpanias affeciſſe pœniteret, & quidam invenirentur Romani, qui ſub Vandalorum dominio *pauperem libertatem* habere mallent, *quam inter Romanos tributariam ſollicitudinem ſuſtinere*. Sed quam brevis pax illa fuit, ſi tamen umquam fuiſſe dicenda eſt. Quam enim pacem Barbari cum aliis habuiſſent, à quibus natura, moribus, & religione adeo erant alieni; qui nec eam inter ſeſe umquam habere potuerunt?

Perſecutio.

4. Varios bellorum tumultus, quibus tunc temporis Hiſpaniæ exagitatæ fuerunt, deſcribere ad noſtrum non pertinet inſtitutum: ſed intactam prætermittere non licet graviſſimam perſecutionem, quam adverſus Orthodoxos in Hiſpania eo tempore fuiſſe commotam aſſeverat Gregorius Turonenſis antiſtes libro 2. Hiſtoriæ Francorum cap. 2. in hoc tamen falſus, quod regem, ſub quo illam fuiſſe excitatam ſcribit, appellat *Traſimundum*. Sed hoc nomine Genſericum ab eo ſemper deſignatum fuiſſe ex narrationis ſerie, & potiſſimum ex capite ſequenti facile colligitur, ubi ſucceſſorem Traſimundi *Honoricum* nominatum ſcribit. quod qua ratione contigerit, parum intereſt fuſius inquirere; ſed perſecutionem illam acerbiſſimam fuiſſe patet, ex eo quod Tyrannus, atteſtaute eodem Gregorio, Orthodoxos per *totam Hiſpaniam, ut Arianæ perfidiæ conſentirent, tormentis, ac diverſis mortibus impelleret*.

Puellæ martyrium.

5. At idem auctor loco laudato narrat nobilis cujuſdam puellæ martyrium, quod huc ipſius verbis referre viſum eſt. *Factum eſt*, inquit, *ut puella quædam religioſa, prædives opibus, & ſecundum ſæculi dignitatem nobilitate ſenatoria florens, &, quod his omnibus eſt nobilius, fide Catholica pollens, Deoque omnipotenti irreprehenſibiliter ſerviens, ad hanc quæſtionem adduceretur. Cumque Regis fuiſſet oblata conſpectibus, cœpit eam primum ad rebaptizandum blandis ſermonibus inlicere. Quæ cum venenoſum ejus jaculum fidei parma propelleret, præcipit Rex facultates ejus auferri, quæ jam mente poſſidebat regna paradiſi: deinde ſuppliciis applicatam ſine ſpe præſentis vitæ torqueri. Quid plura? poſt multas quæſtiones, poſt ablatos terrenarum divitiarum theſauros, cum ad hoc frangi non poſſet ut beatam ſcinderet Trinitatem, ad rebaptizandum invita deducitur. Cumque in illud cœnoſum lavacrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret: Patrem cum Filio ac Spiritum*

ſan-

Digitized by Google

PARS II. CAP. II.

ſanctum unius credo eſſe ſubſtantiæ eſſentiæque; digno aquas unguine cunctas infecit, id eſt fluxu ventris adſpergit. Ex hinc ad legitimam deducta quæſtionem, poſt eculeos, poſt flammas & ungulas, Chriſto Domino capitis deciſione ſacratur. Hæc Gregorius, quæ procul dubio ex vetuſtioribus monumentis excerpſerat. Idque conjicere licet ex *legitimæ quæſtionis* voce, quam vetus auctor Hiſpanus Paſſionis ſancti Vincentii, aliique ſcriptores antiqui, qui Martyrum agones deſcripſere, ad deſignandam quæſtionem ceteri ſæviorem adhibuerunt. Hoc autem potiſſimum ægre ferimus, quod ſacræ iſtius Virginis nomen Gregorius reticuerit. Ipſam quidem VINCENTIAM appellant vulgati auctores Hiſpani apud Tamayum Salazarem in Martyrologio Hiſpanico die 15. Martii, ſed ex Dextro, ideſt ſuppoſititio, & nullius prorſus fidei auctore; quam ajunt anno CCCCXXIV. Cauriæ martyrium conſummaſſe. Ejus tamen feſtivitatem die 16. Maii commemorat Higuera. Ceterum Cauria civitas eſt Luſitaniæ haud ignobilis, epiſcopatus ſedes, Emeritenſi olim, nunc vero Compoſtellanæ metropoli ſubjecta. Verum etſi cetera quæ ab illis auctoribus de Vincentia proferuntur, utcumque tolerari poſſent, nullo tamen pacto componi poteſt annus ab iis aſſignatus cum Gunderici ſucceſſore, quem perſecutionis illius auctorem Gregorius indicat. Idacius nempe Gunderici mortem ad quartum Valentiniani imperatoris annum revocat, quam uno ſcilicet anno contigiſſe ſcribit, antequam Genſericus ejus ſucceſſor in Africam tranſmitteret: ſed nemo ante annum CCCCXXVIII. aut ſaltem CCCCXXVII. Vandalos in Africam ingreſſos fuiſſe dixerit; proindeque iſta virgo ante annum CCCCXXVII. aut CCCCXXVI. paſſa dici non poteſt.

PARS II. CAP. II.

Victoria martyr

6. Ceterum ad eamdem quoque Vandalorum in Hiſpaniis perſecutionem VICTORIÆ cujuſdam viduæ martyrium revocaremus, quam idem Tamayus Ilorci in Hiſpania ſub Vandalis coronatam fuiſſe commemorat die 17. Novembris, ſi aliquem hujus rei vadem haberemus præter idem Dextri nebulonis pſeudochronicum, ejuſque propugnatores, ut ne dicam illuſtratores: ſed cum neminem præter hunc falſum teſtem proferat Tamayus, ullam ipſi fidem adhibere nobis religio eſt. Hic porro erat Hiſpaniarum ſtatus, cum Vandali poſt Baleares inſulas devaſtatas, ut loquitur Idacius in Chronico, everſamque Carthaginem-Spartariam, tum Hiſpalim, nobiliſſimas urbes, uno verbo *poſt Hiſpanias penitus deprædatas*, in Africam à Bonifacio Comite acciti ſunt, ea occaſione quam ſequenti capite expoſituri ſumus.

CAPUT III.

Vandalorum in Africam ingreſſus.

Vandali in Africam acciti.

1. QUæ cauſa fuerit Vandalorum in Africam adventus, Procopii verbis exponendum eſt, qui libro 1. Hiſtoriæ Vandalicæ his verbis rem narrat. *Africæ calamitas ſic evenit. Duo Romani duces erant, Ætius & Bonifacius, validi ambo, bellique rerum peritia ſecundi ætatis ſuæ nemini. His æmulatus circa civile regimen intercedebant. Ceterum tanta erat animi magnitudo, virtuteſque aliæ, ut ſi quis utrumvis Romanorum ultimum dicat, à vero non ſit abiturus. Ita omnis Romana laus in illos duos confluxerat. Horum alterum, Bonifacium Placidia*, hæc erat imperatoris Valentiniani III. mater, Conſtantii relicta, Theodoſii magni filia,

& Honorii ſoror, quæ filii nomine Imperium adminiſtrabat, *toti præfecit Africæ. Dolebat id Ætio, ſed minime diſplicere ſibi rem oſtendebat. Nondum enim in apertum odia proruperant, ſed ſub perſona amicitiæ tegebantur. Profectum jam in Africam Bonifacium criminari apud Placidiam Ætius cœpit ut regni appetitorem; & ipſi & Imperatori Africam erepturum. Neque rem exploratu difficilem. Si enim Romam Bonifacium vocaret, non venturum. Hæc ut audiit femina, laudatum Ætii conſilium ſequitur. At occuparat jam Ætius clam ſcribere Bonifacio, matrem Imperatoris inſidias ipſius in exitium ſtruere: ejus rei indicium prædixit, fore ut ſine cauſa ſubito revocaretur. Hæc erant quæ litteris ipſius continebantur. Quibus neutiquam ſpretis Bonifacius, ſimul aderant qui ipſum ad Imperatorem accirent, negavit ſe aut Imperatori aut matri ejus pariturum, Ætii monita ſilentio premens. His Placidia intellectis tam Ætium fidiſſimum Principi credidit, quam ſuſpectum habuit Bonifacium. Hic vero nec parem ſe Imperatoris potentiæ ſentiens, nec ſalutem ſperans ſi Romam proficiſceretur, conſultare cœpit quomodo Vandalos ſibi adjungeret, qui Africæ propinquam Hiſpaniam obtinebant. Mortuo ibi Godigiſclo, filii ſucceſſerant duo, natus juſta matrefamilias Gontharis, Gizerichus alter genitus, quorum ille ætate & ingenio ſecors, alter vero ad bella plurimum exercitus, & ſollertiæ eximius. Miſſis igitur in Hiſpaniam Bonifacius de amicorum numero potiſſimis cum ambobus Godigiſcli filiis æquum iniit fœdus, ut cuique ipſorum tertia pars Africæ cederet. quod ſi quis bello impeteretur, commune periculum eſſet. Hæc pacti, Vandali fretum ad Gades tranſvecti in Africam venere.*

2. Ex hac autem Procopij narratione colligi poteſt, Bonifacium, vivente adhuc Gunderico, fœdus cum Vandalis iniiſſe, quamvis illi nonniſi poſt ipſius mortem in Africam transfretarint. Nec ab ea ſententia alienus videtur fuiſſe Idacius, qui in Chronico, ad primum Valentiniani imperatoris annum, refert Vandalos poſt direptas Hiſpanias Mauritaniam invaſiſſe: deinde quarto Valentiniani anno Gunderici mortem conſignat; ac denique anno ſequenti obſervat, Vandalos ſub Genſerico rege, relictis Hiſpaniis, in Africam tranſmiſiſſe. Quin & Gunderici mortem in Hiſpania funeſtam fuiſſe narrat. Idacius, auctor qui in hac parte omni exceptione major videtur, & ex eo ſanctus Iſidorus in brevi Vandalorum hiſtoria. Aiunt quippe illi auctores, Gundericum, capta Hiſpalenſi urbe, omnia ſibi licere autumantem, in civitatis baſilicam, quam ſancto Vincentio ſacram fuiſſe Iſidorus Grotii & Rodericus affirmant, manus irreverenter immiſiſſe, propter quod ſcelus divina manu punitum fuiſſe, ſtatimque in ipſis templi foribus à dæmone correptum & miſerabiliter exagitatum animam exhalaſſe ſcribunt. Alii tamen, ut ſe ab ipſis Vandalis accepiſſe teſtatur Procopius, Guntharium, ſic ille Gundericum appellare ſolet, Genſerici fratris ſui dolis occiſum fuiſſe memorabant. At, ut ut ſit ea de re, communis eſt omnium ſententia Vandalos ſub Genſerico duce Africam occupaſſe, nec ea de re quiſquam ut puto, infitiari poteſt.

Gunderici mors.

3. Hic autem mirari ſubit, Idacium, qui ſemel & iterum Vandalorum Africæ invaſionem commemorat, nihil de Bonifacio hac occaſione dixiſſe. At Proſper, qui Bonifacii defectionem narrat, ipſi ſimul & Romanis adverſus eum bellum gerentibus Barbararum nationum in Africam ingreſſum attribuit. *Exinde* inquit, *gentibus quæ navibus uti neſciebant*

Bonifacii defectio.

bant, dum à concertantibus in auxilium vocantur, mare pervium factum eſt . . . Gens Vandalorum ab Hiſpania in Africam tranſiit. Idem habet auctor Hiſtoriæ miſcellæ, quæ vulgo ſub Pauli diaconi nomine circumfertur. Sed paullo inferius culpam omnem in ſolum Bonifacium rejicit. *Bonifacius vero*, inquit lib. 14. *ſentiens ſe non poſſe tuto Africam tenere, cernenſque periculum inſtare; in perniciem Reipublicæ efferveſcens, Vandalorum Alanorumque gentem cum Genſerico ſuo rege ab Hiſpaniis evocatos Africæ intromiſit, qui cunctam pæne Africam ferro, flamma, rapinis crudeliſſime devaſtantes, catholicam inſuper fidem Ariana impietate ſubvertere*. His accedit Jornandes de rebus Geticis cap. 33. ubi refert, *Gizerichum* regem vandalorum à Bonifacio, ut in Africam veniret, fuiſſe invitatum, cum in Valentiniani Auguſti offenſam incurrens, non aliter quam Reipublicæ malo vindicare ſe potuiſſet. Vandalos à Gotthis ex Hiſpania pulſos in Africam tranſmiſiſſe Hierio & Ardabure conſulibus ſcribit Caſſiodorus in Chronico.

4. Verum etſi illi auctores nullam penitus facinoris, quo Ætius Auguſtam ſimul & Bonifacium deluſit, mentionem fecerint, non tamen hanc hiſtoriam à Procopio aut confictam fuiſſe, aut ex falſo rumore acceptam inſerendum eſſe putamus. Immo, ſi paullo accuratius ea, quæ ab Idacio aut à Proſpero ea occaſione referuntur, diſcutere lubet, aliquot forſitan illius rei veſtigia reperientur in eorum verbis, ex quibus veritatem expiſcari licebit. Proſper nempe Bonifacium bellum *publico nomine* illatum fuiſſe ait, non ſolummodo, quod ejus *intra Africam potentia gloriaque augeretur*, ſed etiam *quia ad Italiam venire abnuerat*. Illum vero invitum ab Imperatoris obſequio defeciſſe vel ex eo patet, quod in ipſo belli initio ad Romanorum partes redierit, ubi ſeſe prima obtulit occaſio; immo, ut narrat Idacius, *in æmulationem Ætii de Africa per Placidiam evocatus in Italiam, ad palatium rediit*; & ſtatim amoto Ætio, Magiſter militum factus eſt. reſque eo tandem devenere, ut aperto prœlio Bonifacius & Ætius in ſeſe invicem dimicarent, idque Placidiæ Auguſtæ inſtinctu, ſi Marcellino Comiti credamus. quæ ſane omnia Procopii narrationem egregie confirmant. nam, uti ex Procopio infra dicturi ſumus, Placidia tandem cognitis Ætii fraudibus, erga Bonifacium ſemper ſe benevolam præbuit.

5. At licet Bonifacii inimicorum peſſimam voluntatem excuſare animus non ſit, eam tamen ſua ipſius culpa ejuſmodi ſtruendis adverſus ſe calumniis occaſionem præbuiſſe fatendum eſt. quippe cum defuncta priore conjuge ſua, alteram ex Vandalorum gente duxiſſet, & æmulis eum calumniandi anſam, & Imperatoribus mala de ipſo ſuſpicandi locum prębuit. Id forſitan ipſi etiam vitio vertebatur, quod Caſtinum Magiſtrum militum in Hiſpania adverſus Vandalos moventem, ob privatas quaſdam ſimultates, ante aliquot annos dimiſiſſet, indeque res Romanorum infelicem habuiſſent exitum. Quam vero male audierit etiam apud amicos Bonifacius, occaſione nuptiarum, quas ut diximus, cum uxore Vandalica contraxerat, diſcimus ex ſancto Auguſtino, qui alias ejus virtutes tantopere commedaverat. Ipſum enim ob id facinus graviter reprehendit ſanctiſſimus antiſtes epiſtola novæ editionis ducenteſima vigeſima, ubi conqueritur, quod licet uxorem iſtam, nonniſi poſt ejuratam Arianorum ſectam, & emiſſam fidei catholicæ profeſſionem, ſibi conjunxiſſet, exinde

Bonifacii lapſus.

Digitized by Google

de tamen Ariani adeo in ejus domo prævaluerant, ut filiam ex ea, ut quidem videtur, ſuſceptam Arianorum ritu baptizari obtinuiſſent: quin & *niſi*, inquit, *fama falſa fuerit*, *quædam ancillæ Deo dicatæ* per eoſdem hæreticos rebaptizatæ fuerunt. Hæc Auguſtinus, qui amicitiæ, quam olim cum Bonifacio habuerat, memor, eum priuſquam Vandalos in Africam introduxiſſet, ad meliorem frugem reducere conabatur. Id etiam ſanctum virum maxime angebat, quod populi ex extremis Africæ partibus barbari, qui numquam Romanorum armis ſubjici potuerant, occaſionem oportunam nacti, in Romanorum provincias effuſi eſſent, eaſque penitus devaſtarent: ex quibus rebus, tum Eccleſiæ, tum etiam reipublicæ innumera propemodum incommoda conſequebantur. Sed hæc omnia nonniſi levia quædam graviſſimarum calamitatum, quæ paullo poſt contigerunt præludia fuere.

6. Bonifacius itaque, qui Ætii proditione Romani Imperii publicus hoſtis dictus fuerat, cum bellum adverſus ſe indictum ſuſtinere propriis viribus non poſſet, pacto cum Vandalis inito, eos in ſui ipſius & Reipublicæ exitium in Africam accerſivit. Illos ex omni ætate & conditione octoginta hominum millia numero tunc fuiſſe ſcribit Victor Vitenſis libro 1. num. 1. Cumque eo animo veniſſent, ut exſtinctis aut penitus ſervituti redactis incolis, in ea provincia figerent ſedes, univerſa penitus depopulabantur, nec ætati, nec ſexui parcentes. Et quidem Idacius Vandalos *omnes ſimul cum eorum familiis*, in Mauritaniam & Africam relictis Hiſpaniis tranſmiſiſſe obſervat. quod menſe Majo, Olympiade CCCII. anno V. Valentiniani III. contigiſſe ſcribit. Sed certior videtur Conſulum nota, quæ in Proſperi Chronico habetur, ubi Genſericus rex Vandalorum ex Hiſpania in Africam tranſiiſſe dicitur Hierio & Ardabure conſulibus, id eſt æræ vulgaris anno CCCCXXVII.

7. Cum vero Africa tot tantiſque tumultibus agitaretur, quæ quidem omnia in Bonifacii rejiciebantur rebellionem; qui Romæ erant familiares ipſius & antiqui amici, quibuſque nota olim fuerant hominis morum probitas & animi virtus, perſuadere ſibi non poterant tantum virum regnandi cupidine abreptum à Romano Imperio defeciſſe. Quare communi cum Placidia auguſta conſilio, quidam ex illis, uti narrat Procopius libro laudato, Carthaginem proficiſcuntur, rem propius exploraturi. Ibi collocuti cum Bonifacio, viſis etiam fraudulentis Ætii litteris, reque uti erat omnino comperta, citiſſime in Italiam revertuntur, univerſam rerum ſeriem, quove artificio ſubornata fuerat iſta proditio, Auguſtæ atque etiam ceteris Bonifacii neceſſariis relaturi. Omnia Ætii fraudibus contigiſſe tunc primum intellexit Placidia, cujus tamen cum potentiam reformidaret, ejuſque opus haberet induſtria ad ſuſtentandas Imperii vacillantis vires, factum diſſimulavit. Sed omni negotio Comitis Bonifacii amicis declarato, eos obteſtata eſt, ut Bonifacium in Imperatoris fidem & obſequium revocare modis omnibus conarentur, ſeſe ipſam gravi jurejurando obſtringens, numquam ei pro defectione nocituram. Et quidem, ni fallor, huc revocari debet Darii Comitis in Africam adventus; cui gratulatur ſanctus Auguſtinus epiſtola 229. quod in Africam miſſus fuerit pacis, abſque pugna, aut ſanguinis effuſione, conciliandæ cauſa. Qui enim *pugnant*, inquit ad illum ſanctus antiſtes, *ſi boni ſunt*, *pacem*, *ſed per ſanguinem*

Reſipiſcit Bonifacius.

quærunt; tu autem ne cujuſquam ſanguis quæreretur miſſus es. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt Darius. nam, uti proſequitur Procopius, & rerum geſtarum ſeries ſatis probat, Auguſtæ amicorumque precibus libenti animo paruit Bonifacius, ſtatimque ſocietatis cum Barbaris initæ pænitentia ductus, qua precibus, qua promiſſis eos interpellavit, ut in Hiſpanias reverterentur: quod cum illi facere præfracte detrectarent, bello aperto dimicatum eſt. At cum in eo Bonifacius Comes ſimul cum Aſpare Orientalium copiarum Duce victus atque fugatus à Barbaris fuiſset tota pæne Africa in Vandalorum poteſtatem devenit.

8. Rem porro plane admirabilem ea occaſione contigiſse Marciano, qui poſtea Imperator fuit, narrat Procopius, quam hic referre libet. Is tum Aſparis domeſticus, cum aliis multis Romanorum à Vandalis in prœlio captus fuerat. Cum vero quadam die ſubdiu inter alios captivos dormiret Marcianus, Genſericus vidit aquilam alis extenſis ſuper eum volitantem, ne ab æſtu ferveſcente aliquid pateretur incommodi. Re diligenter perpenſa, conjecit Barbarus Marcianum aliquando ad Imperii faſces perventurum. quare eum liberum abire permiſit jurejurando obligatum, numquam ſe adverſus Vandalorum gentem militaturum. Unde, inquit idem auctor, ille *Theodoſio poſtea mortuo ad Imperium provectus, optimum ſe cetera principem præſtitit; at res Africæ quales invenerat reliquit.* Eamdem hiſtoriam habet Evagrius ſcholaſticus libro 2. Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 1. ſed quam ex Procopio deſcripſit. Marcianum tamen, ut *Imperatorem decebat*, commotum adverſus Vandalos, ad bellum ſe paraſse aſſeverat Theodorus Lector lib. 1. cum ſcilicet ea didiciſset, quæ Genſericus in excidio urbis Romæ adverſus Auguſtas patraverat. re tamen infecta è vivis exceſſit.

Genſericus Africam vaſtat.

9. At Genſericus fugato Bonifacio, more barbarorum victoria abutens cuncta ſimul, ſacra ſcilicet & profana, in Africanis provinciis devaſtabat; idque tanta cum atrocitate, ut & ipſi barbari ad crudelius, quam innata eorum feritas ſoleret, cum Afris agendum, occulta quadam vi ſeſe ſtimulatos faterentur. Id teſtatur Salvianus libro 7. de Gubernatione Dei. *Illa utique cæleſtis manus*, inquit, *quæ eos*, Vandalos ſcilicet, *ad punienda Hiſpanorum flagitia illuc traxerat, etiam ad vaſtandam Africam tranſire cogebat. Ipſi denique fatebantur non ſuum eſſe quod facerent, agi enim ſe divino juſſu ac perurgeri. Ex quo intelligi poteſt, quanta ſint mala noſtra, ad quos vaſtandos atque cruciandos ire barbari compelluntur inviti.* Idem innuit Jornandes de rebus Geticis cap. 33. ſcribens *Gizerichum* in Africa *ad divinitatem, ut fertur, accepta poteſtate diu regnaſſe.* Idem auctor Genſerici corporis habitum moreſque animi & ingenium egregie repreſentat loco laudato, cujus verba huc proferre juverit. neque enim cuiquam ingratum fore exiſtimo, hominis adeo famoſi imaginem veris ac nativis coloribus depictam aſpicere. *Erat*, inquit, *Gizerichus Romanorum clade in Urbe notiſſimus, ſtatura mediocris, & equi caſu claudicans, animo profundus, ſermone rarus, luxuriæ contemtor; ira turbidus, habendi cupidus, ad ſollicitandas gentes providentiſſimus, ſemina contentionum jacere, odia miſcere paratus.* Eumdem Idacius atque Iſidorus locis ſuperius à me laudatis, *ex fide catholica apoſtatam effectum in Arianam tranſiiſſe perfidiam, ut aliquorum relatio habet*, obſervant. quod an ſit verum, divinare non licet. Certe Vandalos hæreſi Arianæ, quam à Gotthis popularibus ſuis hauſerant, addictiſſimos fuiſse ex Procopio jam ſupra diximus: cui Salvianus paſſim, aliique aucto-

cto-

Pars II. Cap. III.

Infelix Africæ ſtatus.

ctores conſentiunt.

10. Quisnam vero tunc fuerit Africæ ſtatus, ex Poſſidio diſcendum eſt, in Vita ſancti Auguſtini, ſuæ patriæ calamitates his verbis deplorante capite 28. *Divina*, inquit, *voluntate, & poteſtate provenit, ut manus ingens diverſis telis armata & bellis exercitata immanium gentium Vandalorum & Alanorum, commixtam ſecum habens Gotthorum gentem, aliarumque diverſarum perſonas, ex Hiſpaniæ partibus tranſmarinis, navibus Africæ influxiſſet, & irruiſſet, univerſaque per loca Mauritaniarum, etiam ad alias noſtras tranſiens provincias & regiones, omni ſæviens crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit exſpoliatione, cædibus, diverſiſque tormentis incendiis aliiſque innumerabilibus & infandis malis depopulata eſt; nulli ſexui, nulli parcens ætati, nec ipſis Dei ſacerdotibus vel miniſtris, nec ipſis eccleſiarum ornamentis, ſeu inſtrumentis, vel ædificiis.* Et paullo inferius: *Videbat ille homo Dei, ſanctus Auguſtinus, civitates excidio perditas, pariterque cum ædificiis villarum habitatores, alios hoſtili nece extinctos, alios effugatos atque diſperſos; eccleſias ſacerdotibus ac miniſtris deſtitutas, Virgineſque ſacras, & quoſque continentes ubique diſſipatos; & in his alios tormentis defeciſſe, alios gladio interemtos eſſe, alios in captivitate perdita animi & corporis integritate ac fidei, malo more ac duro hoſtibus deſervire; hymnos Dei & laudes de eccleſiis deperiiſſe; ædificia eccleſiarum quampluribus locis ignibus concrematа, ſollemnia quæ Deo debentur de propriis locis deſiiſſe ſacrificia, ſacramenta divina vel non quæri, vel quærenti qui tradat non facile reperiri; in ipſas montium ſilvas & cavernas petrarum, & ſpeluncas confugientes, vel ad quaſque munitiones, alios fuiſſe expugnatos, & interfectos, alios ita neceſſariis ſuſtentaculis evolutos atque privatos, ut fame contabeſcerent, ipſoſque eccleſiarum prepoſitos & clericos, qui forte Dei beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes evaſerant, rebus omnibus expoliatos atque nudatos, egentiſſimos mendicare; nec eis omnibus ad omnia, quibus fulciendi eſſent, ſubveniri poſſe: vix tres ſuperſtites ex innumerabilibus eccleſias, hoc eſt Carthaginenſem, Hipponenſem, & Cirtenſem, quæ Dei beneficio exciſæ non ſunt, & earum permanent civitates, & divino & humano fultæ præſidio; licet poſt ejus obitum urbs Hipponenſis incolis deſtituta ab hoſtibus fuerit concremata.* Hæc ille de Vandalorum invaſione, qui Hipponem, uti paullo inferius narrat, quatuordecim menſium ſpatio obſeſſam tenuerunt, defuncto Auguſtino tertio ejuſdem obſidionis menſe, Theodoſio XIII. & Valentiniano III. conſulibus, id eſt anno æræ Chriſtianæ ccccxxx. die v. Kalendas Septembris. cum annos vixiſſet LXXV. menſes IX. dies XV.

Pars II. Cap. III

11. Ceterum hanc Africanæ regionis cladem accurate ac ſincere à Poſſidio fuiſse deſcriptam confirmari poteſt ex Capreoli Carthaginenſis antiſtitis epiſtola excuſatoria ad Epheſinæ ſynodi generalis Patres, qua nec ipſum, nec ex Africanis epiſcopis quemquam ad eam ſynodum occurrere potuiſſe aſseverat, ob miſerrimum totius Africæ ſtatum, cum nequidem intra Africæ limites, ut ea de re tractarent, in unum convenire ipſis licuiſset. *Omnis*, inquit, *hac tempeſtate viæ aditus præcluſus eſt. Etenim effuſa hoſtium multitudo, & ingens ubique provinciarum vaſtatio, quæ incolis partim extinctis, partim in fugam actis, abſolutam deſolationis ſpeciem, quoquoverſum longe lateque porrigitur, oculis offert, promtam illam coeundi facultatem ademit.* Laudarunt Cyrillus ac cum eo univerſi Patres Capreoli in ſervanda fidei integritate ſollicitudinem, cujus epiſtolam nihil aliud ſpirantem, quam *ut expurgata novitate*, inquit Vin-

Capreolus epiſc. Carthag.

cen-

PARS II. CAP. III. centius Lirinenſis in ſecundo Commonitorio, *antiquitas defenderetur*, publicis ſynodi geſtis inſeri mandavit Cyrillus Alexandrinus, ſynodi præſes, actione 1. ob idque Beſſula Capreoli diaconus inter Patres concilio interſuit. Aliam item ejuſdem Capreoli epiſtolam adverſus Neſtorianos ad Vitalem & Conſtantium, ſeu potius Tonantium, Hiſpanos, è codice mſ. monaſterii Herivallenſis erutam primus integram edidit Jacobus Sirmondus, quæ poſtea ſæpius recuſa eſt. Denique *Capreoli* cum *ſancti* titulo, quem ipſi etiam Vincentius loco laudato tribuit, memoria in veteri Carthaginenſis eccleſiæ Kalendario, ... *Kal. Aguſti* recolitur: quod hic obſervare viſum eſt, cum non omnes alii Antiſtites in iſto Kalendario deſignati hac ſanctitatis nota honorentur.

CAPUT IV.

Genſerici Vandalorum regis perſecutionis initia.

Pax cum Vandalis. 1. CUm inclinatis Imperii rebus Valentinianus impar eſſet ad compeſcendos Vandalorum conatus, pax cum illis per Trigetium legatum eo pacto ſancita eſt, ut una Africæ portio barbaris relinqueretur, altera ſub poteſtate Romanorum permanente. Alteram pacis hujus conditionem memorat Procopius lib. 1. Hiſtoriæ Vandalicæ, quod ſcilicet Genſericus annuum Valentiniano imperatori tributum penderet, dato ei in obſidem Hunerico filio; quem tamen poſt modum firmata inter utrumque amicitia Valentinianum ad patrem remiſiſſe idem auctor aſſeverat. Hæc omnia ſacramento confirmata fuiſſe ſcribit Iſidorus in Vandalorum brevi hiſtoria æra 467. Sed locum & tempus initi fæderis ſignat Proſper in Chronico, hanc pacem Hippone III. Idus Februarii factam fuiſſe ſcribens, Theodoſio XV. & Valentiniano IV. Conſulibus, id eſt æræ vulgaris anno ccccxxxv. quod & ex Caſſiodori Chronico confirmatur.

Perſecutionis initia. 2. Verum ſi pacis hujus beneficio Orthodoxi, qui ſub Romanorum ditione remanſerant, utcumque ſecuri à barbarorum inſultibus fuere, gravior inde adverſus illos, qui Vandalis ſubjecti fuerunt, exorta eſt tempeſtas, quos nempe Genſericus vi aperta ad Arianorum hæreſim pertrahere conatus eſt. Perſecutionem hanc altero poſt initum fœdus anno conſignat Proſper ſub Ætio II. & Sigiſvulto Conſulibus, anno ſcilicet ccccxxxvii. ubi hæc habet: *Geiſericus rex Vandalorum intra habitationis ſuæ limites volens Catholicam fidem Ariana impietate ſubvertere, quoſdam noſtrorum Epiſcopos eatenus perſecutus eſt, ut eos privatos jure baſilicarum ſuarum etiam civitatibus pelleret, cum ipſorum conſtantia nullis ſuperbiſſimi regis terroribus cederet.* Horum Antiſtitum tres recenſentur in editione Chronici Proſperi Labeana tomo 1. Bibliothecæ novæ pag. 51. quorum nomina in ceteris deſiderantur. Ii ſunt POSSIDIUS, NOVATUS & SEVERIANUS, qui ibidem dicuntur *ceteris* fuiſſe *clariores*. Quinam vero fuerint illi præſules, divinare non licet. Celebres tunc fuere Poſſidius Calamenſis in Numidia antiſtes, ob vitam ſancti Auguſtini ab eo editam nemini ignotus, & Novatus, Sitifenſis in Mauritania cognomine epiſcopus, qui Collationi Carthaginenſi in cauſa Donatiſtarum adfuerunt, & concilio Carthaginenſi adverſus Pelagianos ſub Aurelio epiſcopo ſubſcripſerunt. Certe Novatum Sitifenſem adhuc ſuperſtitem fuiſſe ſub Auguſtini vitæ finem ex ejuſdem ſancti viri epiſtola 229. ad Darium comitem ſuperius laudata certum eſt.

Digitized by Google

3. At vero non ſolum adverſus Epiſcopos hanc perſecutionem commotam fuiſſe patet ex iis, quæ idem Proſper de Arcadio ejuſque ſociis ſubjungit, quos diverſis pœnis exagitatos martyrio tandem glorioſo vitam finiiſſe idem auctor teſtatur. Is ipſe eſt ARCADIUS, ad quem pro fide orthodoxa exulantem exſtat epiſtola Antonini Conſtantinæ epiſcopi, qua eum ad martyrium fortiter pro fidei Catholicæ defenſione ſubeundum adhortatur. quam quidem epiſtolam diverſam eſſe ab ea, quæ à Gennadio tribuitur Honorato Conſtantinæ epiſcopo, ſuſpicatus eſt Baronius ad annum Chriſti 447. propterea quod in editis ſub Antonini nomine vulgata ſit. Idem titulus Auberto Miræo fucum fecit in Auctuario ſcriptorum eccleſiaſticorum capite 114. ubi recenſet Antoninum Conſtantinienſem epiſcopum, qui *ſcripſit epiſtolam conſolatoriam ad Arcadium actum in exſilium à Genſerico Vandalorum rege* &c. quaſi alius eſſet ab Honorato, quem Gennadius in Catalogo commemorat. Eum tamen unum & eumdem fuiſſe jam conſentiunt viri eruditi, qui *Antoninus Honoratus* appellabatur. Omnem ſane dubitandi locum tollit antiquus codex manuſcriptus bibliothecæ noſtræ ſancti Germani à Pratis, ab annis circiter centum ſupra mille charactere Merovingico ſeu Franco-Gallico conſcriptus, in quo Gennadii Catalogus Hieronymiano ſubjungitur; atque in eo auctor illius, de qua agimus, epiſtolæ, ſine ulla falſi ſuſpicione *Honoratus Antoninus* dicitur. Sic quippe habet numero CCXXV. qui capiti 96. editionis Miræi reſpondet: *Honoratus Antoninus Conſtantiæ civitatis epiſcopus, ſcripſit ad Arcadium, qui pro confeſſione fidei Catholicæ in Africæ partibus à Genſerico rege miſſus exſulabat, epiſtolam ad labores pro Chriſto ferendos cohortatoriam, & exemplis præſentibus, & Scripturarum relationibus roboratam; & quod confeſſionis fidei perſeverantia non ſolum purget peccata, ſed & meritum procuret martyrii.* Ibi tamen pro *Conſtantiæ* legendum eſt *Conſtantinæ*, quod nomen iſta civitas habuit à Conſtantino Magno, cum alias Cirta appellaretur. Etiam nunc ſub eodem Conſtantinæ nomine celebrem eſſe ſcribit vir de re litteraria optime meritus Giſbertus Cuperus, in notis ad Lactantii librum de mortibus perſecutorum ad cap. 43. ubi ejus iconem æri inciſam exhibet, curioſiſque obſervationibus illuſtrat.

4. Porro Antoninus ſucceſſiſſe videtur Fortunato ejuſdem Conſtantinæ civitatis antiſtiti, qui anno CCCCXI. Collationi Carthaginenſi inter Catholicos & Donatiſtas habitæ interfuit, & anno CCCCXVI. ſynodo Milevitanæ. Sed quo anno in Cirtenſis eccleſiæ thronum conſcenderit mihi plane incompertum eſt. Solius ejus epiſtolæ ad Arcadium meminere tum Gennadius, tum Honorius Auguſtodunenſis; ſed etſi brevior ſit, ea eſt tamen, quæ ſuo auctori locum inter eccleſiaſticos ſcriptores jure merito acquiſierit. quod nemo qui eam legerit inficiabitur. Vix enim aliud reperire eſt in iſto ſæculo ſcriptum quod magis priorum temporum venam, apoſtolicumque vigorem ſpiret. quare hanc exhibere hic integram viſum eſt operæ prætium, maxime quod ad Martyrum Vandalicæ perſecutionis hiſtoriam plane pertineat.

HO-

Digitized by Google

Pars II. Cap. IV. Pars II. Cap. IV.

HONORATI ANTONINI

Conſtantinæ in Africa epiſcopi Epiſtola cohortatoria,

Ad Arcadium pro fide exſulantem, ſub Genſerico Vandalorum rege ariano.

Perge fidelis anima, perge, & Confeſſor unitatis gaude, quia pro nomine Chriſti pati meruiſti contumeliam, ſicut Apoſtoli cum flagellati ſunt.* (* al. edit. Trinitatis. Act. 5. 41.) *Ecce jam ſerpens ille ſub pedibus tuis jacet: ipſe confligere potuit, ſed ipſe cecidit, quia te elidere non potuit. Rogo te, preme caput ejus: non ſurgat iſte in agone martyrii: nemo te commoveat. Ecce gaudet Chriſtus, & inſpicit te: lætantur Angeli: & adjuvant te. Turba dæmonum calcaneum tuum obſervat. Ne deficias; ne * dæmones qui nunc lugent, gaudeant.* (* al. Et.) *Tecum eſt omnis chorus Martyrum præceſſorum tuorum: exſpectant te Martyres, & defendunt, & coronam extendunt. Rogo te, tene quod tenes, ne alter accipiat coronam tuam. Quantum temporis eſt, quo pugnaturus eris! & quantum temporis erit, quo in æternum victurus eris! Jam cœpiſti, perfice. Hodie apparet cur pateris: Dominum nihil latet: non te fallat diabolus in cauſa, cum tibi ingerit nebulam; hoc vult ne cariſſimus patiaris.*

II. *Verum frater, habes certamen, integra eſt iſta confeſſio: ſi mortuus fueris, certus eſto, Martyr eris. Job non attendit uxorem,* (Job. 2. 9. & 10.) *& ideo vicit: non familias, non divitias, non amicos, & merito ſuperavit. Adam mulierem ſuam* (Gen. 3: 6.) *plus ſatis dilexit, & ideo tam lacrymabiliter cecidit. Sic dicit Dominus:* (Luc. 14. 26) Qui non dimiſerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut familias propter me, non eſt meus diſcipulus. *Quid ſi conditione vitæ mortuus eſſes? uxor te aut familia habuit revocare? Nam quem tenuiſti ipſum attende, ipſi hære, tene eum fortiter, ne dimittas, ne reſpexeris retro aut uxorem, aut divitias, aut familias. Surſum cor, perfectam inchoaſti pugnam. Ipſe tecum Arcangelus qui cecidit, dimicat, ipſe tecum luctatur; ſed tecum eſt Pater & Filius & Spiritus-ſanctus. Vide ne timeas; adjuvat te ut coronet te. Septem filios Macchabæa mater pro Chriſto a miſit ad mortem: ante eam cruciabantur, & ipſa magis eos hor-* (2. Macc. 7.) *tabatur, ut morerentur, ipſa autem, poſt filios occiſos, ecce jam exſultat cum filiis coronata.*

III. *Reſpice quia in utero matris Deus te fecit: ipſe tibi ſpiritum & animam dedit, ipſe te ornavit ratione & ſapientia, ipſe fecit cælum & terram, & omnia quæ*

Ee 2 In

a Qua ratione Macchabæi martyres pro Chriſto paſſi fuerint, exponit S. Bernardus epiſtola 98. n. 4. De hac re vide Gregorium Nazianzenum orat. 22. quæ eſt de Macchabæis, ubi teſtatur *neminem eorum qui ante Chriſti adventum, numeros omnis virtutis adimpleverunt, id citra Chriſti fidem eſſe conſecutum.* Quod etiam paſſim docent Auguſtinus, & S. Leo M. ſerm. 7. de Nativitate Domini.

Digitized by Google

in eis ſunt. Sic te vult ſuſcipere pro fide morientem, ut tibi plenam exhibeat majeſtatem. Reſpice mundum; periturus eſt. Reſpice ſolem, lunam & ſtellas; & ipſa ſolvenda ſunt. Confige fortiter pro anima tua, quæ aut ſemper vivit, aut ſemper perit. Martyrii vis. *Ecce dimiſſa ſunt tibi peccata tua, & omnes iniquitates tuas Deus pro hac pugna delebit, quæcumque uſque hodie committere potuiſti. Audi de hac re Ezechielem dicentem:* Ezech. 33. Quacumque die iniquus converſus fuerit ab iniquitate ſua, & fecerit juſtitiam, omnes iniquitates ejus non memorabor ultra, dicit Dominus. *Juſtitia tua, fides tua: quia* juſtus ex fide vivit. Rom. 1. 17. & Hebr. 10. 38. *Tribulatio, exſpoliatio, exſilium remiſſionem tibi contulit peccatorum, mors autem aperit tibi regna cælorum. Qualis eris, cum te cum ſancto Stephano* a *videris? Qualis eris cum Petrum & Paulum, quos rogare ſolebas ut patronos, habebis amicos?* Sanctorum invocatio. *Chriſtum mox tua anima videbit; & corpus tuum erit in refrigerio reſurrectionis, ut & ipſa caro videat* b, *quod tua anima, cum exierit, mox videbit.*

IV. *Fremit diabolus, gaudet Chriſtus. Roga, plora, poſce auxilium, & mox accipies in mente ſolatium. Time pœnas æternas, ubi ſemper ardetur, ubi ſemper in tenebris & corpus & anima cruciatur, ubi cum diabolo anima & corpus in æternum exuritur. Gehennas expaveſce. & Chriſtum modo tene. Modo eſt ut aut vivas, aut pereas. Nemo te recuperabit, ſi in iſta pugna defeceris. Et quid tibi prodeſt ſi diabolo conſenſeris, & mox corpus amiſeris? Aut neſcis quia vita corporis tui in poteſtate eſt Dei tui, qui tibi confeſtim auferre poteſt carnem, ſi dereliqueris fidem? Quidam Chriſtianus* c, *dum pro fide in equuleo torqueretur, retulit adſtitiſſe ſibi angelum ſplendido vultu cum linteo aqua perfuſo, qui ei aquam in faciem ſpargeret, & linteo detergeret. Donec tortus eſt iſte, Angelus non receſſit, conſolans eum & refrigerans eum. Confeſſor autem Chriſti pœnas quas ſuſtinebat, penitus non ſentiebat. Minus tormenta ſentiuntur, quando pro Chriſto pugnatur: quia virtus animi ſuperat dolores mundi; & cum invocata fuerit Divinitas, mitigatur tormentorum acerbitas. Ecce pro Domino tentus es, & afflictus non perdes* * *fidem,* **f. perdas.* *etiam ſi amiſeris carnem. Exhibe Deo hanc perſeverantiam, & ne valde timeas pœnam; aut enim grandis eſt, & cito finitur; aut levis erit, & non valde cruciabitur anima.*

V. *Tu autem exora, quia luctari cœpiſti, nec defeciſti: martyrium inchoaſti, cuſtodi animam tuam. Adjuro te per Trinitatis unitatem, pro qua pateris mortem, ſerva cor tuum, & confirma per Spiritum ſanctum, quem in te exſufflare* d *voluiſti, & quem in te honoraſti. Confige fortiter per puritatem baptiſmi, quod contemnere noluiſti. Securus eſto de corona, ſecurus pugna, donec voluerit tibi Dominus terminare victoriam. Probat modo Deus animum tuum: ibi eſt oculus Dei, contemplatur te de hora in horam quid agas, quid cogites, quomodo pugnes, quomodo ſtes. Si firmum te*

a Familiare tunc erat Afris S. Stephani exemplum, ob recentem ejus reliquiarum in Africam translationem, & miracula crebra.

b Unaquæque ſcilicet ſuo modo. De viſione Dei oculis corporeis in reſurrectione Sanctorum fuſius diſputat Auguſtinus epiſtola 474. quæ alias *liber de Videndo Deo* dicitur, & epiſtola 475. ad Fortunatianum Siccenſem epiſcopum, & clarius libro 22. de Civitate Dei, ut ipſemet S. Doctor atteſtatur lib. 2. Retractationum cap. 41.

c Is eſt Theodorus Confeſſor ſub Juliano, cujus hiſtoriam ex Rufino protulimus in Actis Martyrum ſinceris pag. 657. Illud porro miraculum in Africa celebre fuiſſe patet ex eo, quod & ab Auguſtino laudetur lib. 18. de Civitate Dei cap. 52.

d Legendum forte *exſufflari*. & ita ſic *pro puritate baptiſmi*.

PARS II. CAP. IV. *te viderit* *, *gaudet & adjuvat; ſi infirmum, ſuccurrit & ſublevat. Tu autem certa pro veritate uſque ad mortem, & eris non ſolum tibi, ſed & ceteris in ſalutem: alioquin à te Deus exiget tuam animam & alienas. Signifer es Chriſti, in acie primus ambulas: ſitu cecideris, ab aliorum morte non eris immunis. Hæc time.. nam & ſi viceris, pro multorum ſalute pugnaſti, & coronam multiplicem accepiſti.*

* al. edit. videt.

Exponit fidem SS. Trinitatis & Incarn.

VI. *Deus unus eſt, Deus non poteſt eſſe minor, Deus non poteſt immutari. Scis iſta: tene fortiter veritatem. Audi autem breviter quod præmiſi. Deus unus eſt, Pater & Filius & Spiritus-ſanctus, & tamen ad ſolum Chriſtum pertinet caro. Nempe aliud eſt anima, aliud ratio: & tamen in anima eſt ratio. Et una eſt anima; ſed aliud anima agit, aliud ratio: anima vivit, ratio ſapit. Ad animam pertinet vita, ad rationem pertinet ſapientia; & tamen nec anima eſt ſine ratione, nec ratio ſine anima: & cum unum ſint, anima ſola ſuſcepit vitam, ratio ſola ſuſcepit ſapientiam. Sic Pater & Filius, licet unum ſint, & unus Deus ſit: tamen ad ſolum Chriſtum pertinet caro, ſicut ad ſolam rationem pertinet ſapientia, licet non recedat ab anima. Ecce igitur in ſole calor & ſplendor in uno radio ſunt; ſed calor exſiccat, ſplendor illuminat; aliud ſuſcipit calor, aliud ſuſcipit ſplendor, licet ab invicem calor & ſplendor non poſſint ſeparari. Suſcepit ergo ſplendor illuminationem, non fervorem; ſuſcepit autem calor fervorem, non illuminationem. Aliud ergo ſingulariter agunt, & tamen ab invicem non recedunt. Sic & Filius ſuſcepit ſolus carnem, & tamen non deſeruit Patrem, nec ſe diviſit à Patre. Filius itaque ſuſcepit carnem in proprietate, & tamen Pater & Spiritus-ſanctus non defuerunt majeſtate. In divinitate æqualitas, in carne Filii proprietas; nec tamen ob eo Patris aut Spiritus-ſancti receſſit divinitas. Carnem ſuſcepit Chriſtus; numquid à Patre aut Spiritu-ſancto receſſit? Ergo vera eſt unitas. Implevit autem carnem Chriſti & Pater & Spiritus-ſanctus, ſed majeſtate, non ſuſceptione. Vis ſcire quia in eo ſuit Pater?* Non ſum ſolus, *inquit Chriſtus*, ſed & Pater mecum eſt. *Audi de Spiritu-ſancto, quia quod cum eo erat, Evangeliſta referat:* Jeſus plenus Spiritu-ſancto regreſſus ad Jordanem [a]. *Ecce ſolus Chriſtus ſuſcepit carnem, & tamen Pater & Spiritus-ſanctus non defuerunt majeſtate: ſi cælum & terram implent, carnem Chriſti deſerere non potuerunt, quando in Divinitatis unitate tranſierunt. Ad hanc* * *citharam reſpice: ut muſicum melos ſonis dulcibus reddat, tria pariter adeſſe videntur, ars, manus & chorda. Ars dictat, manus tangit, reſonat chorda: tria operantur, ſed ſola chorda reſonat quod auditur: nec ars, nec manus ſonum reddunt, ſed eum cum chorda pariter operantur. Sic nec Pater, nec Spiritus-ſanctus ſuſcipiunt carnem, ſed tamen cum Filio pariter operantur. Sonum ſola chorda excipit; carnem ſolus Chriſtus ſuſcepit. Operatio in tribus conſtat; ſed quomodo pertinet ad ſolam chordam ſoni redditio, ſic pertinet ad ſolum Chriſtum carnis humanæ ſuſceptio.*

PARS II. CAP. IV.

Joan. 16. 32.

Luc. 4. 1.

* f. hæc.

VII. *Hæc à parvo in grandi mœrore poſito, ut quæcumque dicta ſint vix cordi meo occurrere potuerunt. Hec eſt recta regula fidei: pro hac ſi quid tibi contigerit, martyrium perfeciſti. Chriſtus alapas accepit, Chriſtus ſputa aliena ſuſtinuit, Chriſtus felle & aceto potatus eſt, Chriſtus ſpinis coronatus eſt, & inter latrones iniquos deputatus eſt Juſtus, Chriſtus lancea perforatus eſt, Chriſtus mortuus eſt, Chriſtus hæc pro culpa tua: quanto magis tu firmus ſtare debes pro anima tua, ut nemo tollat coronam tuam? Jam in ſtadio es, cal-*

a. Text. habet: *regreſſus eſt à Jordane.*

Digitized by Google

Pars II. Cap. IV.

calca fortiter; ne timeas, nihil paveas, nihil penitus pertimeſcas; quia omnis pro te Eccleſia deprecatur, ut vincas. Exſpectat te Eccleſia Catholica Martyrem ſuum, ut honorificet ſicut Stephanum ſuum. Vide ne confundas nos in hoc ſæculo, vide ne humilies nos in conſpectu adverſariorum. Suſtinet tecum Dominus Chriſtus, ſuſtinet tecum Eccleſia. Eſto ſecuriſſimus de corona: non timeas penitus præterita quæcumque committere potuiſti peccata.

Arcadius, &c. Martyres.

5. His Honorati litteris excitatus Arcadius, glorioſum agonem, quem pro fide orthodoxa exſulans jam incœperat, pretioſo fine conſummavit. Contemtis nempe quibus, affluebat ingentibus divitiis, rejectaque ea, quæ ipſi offerebatur, & qua adeo antea valuerat, Regis amicitia, immo & pro nihilo ducens conjugis affectum, poſt ſuperata forti animo diverſa tormentorum genera, quibus ejus conſtantia tentata fuit, glorioſa tandem morte pro Chriſto illuſtre martyrium complevit cum tribus aliis ſuis contribulibus, ut refert Proſper in Chronico his verbis. *Ætio II. & Sigiſvulto Conſulibus*, id eſt, ſecundum noſtrum computandi modum, anno CCCCXXXVII. *per idem tempus quatuor Hiſpani viri*, ARCADIUS, PROBUS, PASCHASIUS, & EUTYCHIANUS, *dudum apud Genſericum merito ſapientiæ ac fidelis obſequii cari clarique habebantur; quos Rex ut copulatiores ſibi faceret, in Arianam perfidiam tranſire præcepit. Sed illi hoc facinus conſtantiſſime reſpuentes, excitato in rabidiſſimam iram barbaro, primum proſcripti, deinde in exſilium acti, tum atrociſſimis ſuppliciis excruciati, ad poſtremum diverſis mortibus interemti, illuſtri martyrio mirabiliter occubuerunt*. His ſubjungit idem auctor Paulilli pueri Catholici certamen, qui maluit ex aulico ditiſſimo vile pro Chriſti nomine mancipium fieri, quam ejurare fidei Catholicæ profeſſionem. *Puer autem*, inquit, PAULILLUS *nomine, frater Eutychiani & Paſchaſii, pro elegantia formæ atque ingenii admodum Regi acceptus, cum à profeſſione atque amore Catholicæ fidei nullis minis deturbari poſſet, fuſtibus diu cæſus, & ad infimam ſervitutem damnatus eſt: ideo, ut apparet, non interfectus, ne de ſuperata ſævitia impii Regis etiam ætas illa gloriaretur*.

Pars II. Cap. IV.

Paulillus Conf.

6. Horum Sanctorum memoriam celebrant veterum ſimul & recentiorum Martyrologiorum ſcriptores, ex quibus Ado locum Proſperi integrum Martyrologio ſuo inſeruit, ad diem 13. Novembris. quod & poſtea in Romano quoque Martyrologio factum eſt. At Uſuardus ſolum ea retulit quæ ad quatuor priores attinent, nihil de Paulillo commemorans, ſicut nec Florus, in cujus Martyrologio iidem ſancti pariter recenſentur, ſed die præcedenti. Ibi etiam, ſicut & in Caniſiana Proſperi Chronici editione, qui inter ipſos quartus ſub nomine Eutychiani recenſetur, appellatur *Eutychius*. Eorumdem Chriſti Martyrum feſtivitatem, veluti ſuorum concivium, celebrant Hiſpaniæ ſcriptores. Et merito quidem. Eos enim Hiſpanos fuiſſe, vel ex Proſperi loco, quem ſupra deſcripſimus, conſtat. Plura præ ceteris habet de iis Tamayus Salazar in Martyrologio Hiſpanico, ubi eorum Acta ad diem 13. Novembris ex variis auctoribus conſarcinavit. Quin & ibi Epitaphium eorum ſepulcro, uti refert, inſcriptum laudat, in quo Arcadius Toleti, ceteri Salmanticæ nati dicuntur, vocanturque Martyrum Vandalicæ perſecutionis in Africa PRIMITIÆ. Poſtremum hunc titulum eis eſſe debitum, ex epiſtola Honorati Antonini, quam ſu-

pra,

Digitized by Google

pra retulimus, nemo poteſt inficiari. Ibi enim Arcadium ſic Honoratus alloquitur num. 5. *Signifer es Chriſti, in acie primus ambulas. Si tu cecideris, ab aliorum morte non eris immunis* &c. Sed quæ præterea de iſtis Martyribus ex recentioribus narrat idem auctor, nemo facile admittet abſque aliquo vade certioris fidei.

Scriptores adverſus Arianos.

7. Ceterum multo plures hac tempeſtate Martyres & Confeſſores pro Chriſti aſſerenda divinitate in Africa decertaſſe auctores laudati innuunt, quamvis paucorum ſollummodo nomina brevitatis ſtudio recenſuerint. Nec etiam defuere ſanctiſſimi præſules, qui ſeſe veluti muros æreos pro domus Domini defenſione Genſerici conatibus opponerent: ex quorum numero aliquot laudat Gennadius in Catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum, qui accepto calamo, fidei Catholicæ veritatem contra Arianos ſcriptis egregie propugnarunt. Celebris inter alios fuit Victor Cartennæ in Mauritania epiſcopus, qui librum à ſe adverſus Arianos editum ipſimet regi Genſerico offerri curavit, ut ſe didiciſſe teſtatur Gennadius cap. 77. ex ejuſdem libri prologo. De hoc vide ſupra pag. 356. Ad idem quoque proculdubio tempus revocari debet Breviarium fidei adverſus eoſdem Arianos conſcriptum, quod cum aliis quatuor veterum auctorum opuſculis edidit Jacobus Sirmondus anno 1630. Et quidem jam ſupra obſervavimus in nota 20. ad Victorem Vitenſem pag. 55. Sebaſtianum Comitem à Genſerico ſollicitatum ut patriam religionem abnegaret, ex iſto Breviario reſponſionem hauſiſſe, qua tyranni conatus irritos fecit. Iiſdem temporibus prodiit in lucem *Liber* ſeu *Declaratio quorumque locorum de Trinitate contra Varimadum Arianæ ſectæ diaconum*, quod quidem opus editum eſt in Bibliotheca Patrum, ubi ipſius auctor in præfatione operi præfixa ſe apud Neapolim Campaniæ urbem conſtitutum ſcripſiſſe teſtatur eo tempore, *quo Ariani de infidelium regum gloriabantur ſuperbia*. quem librum, veluti armarium inſtructiſſimum, Catholicis contra Arianos proponit, ut exinde quid hæreticorum cavillationibus reſpondeant, haurire poſſint, cum ab iis impetentur. Imo Varimadus diaconus Arianus, adverſus quem liber iſte ſcriptus eſt, non alius videtur eſſe, uti ſuſpicatur Sirmondus in præfatione ad opuſcula quinque dogmatica ſuperius laudata, quam Marivadus diaconus, quem, teſte ipſomet Victore Vitenſi lib. 1. num. 16. adhuc vivente Genſerico Hunericus *ſingulariter honorabat*. Porro ejuſdem operis auctorem facit Petrus Franciſcus Chifletius Vigilium Tapſenſem epiſcopum, in Opuſculo 2. de Vindiciis hujus Africani epiſcopi elucubrationum, quod etiam hoc nomine edidit in libros tres diſtributum. Sed refragantur codices mſſ. qui ipſomet atteſtante Chiffletio, idem opus Idacio epiſcopo tribuunt. Chiffletii opinionem impugnat V. C. Joſeph Antelmius in diſſertatione, quam nuper edidit de ſymboli Athanaſiani auctore, ſect. 2. Verum etſi perſuaſum nobis ſit Idacium epiſcopum hujus operis auctorem, nequaquam eſſe Idacium Clarium epiſcopum Hiſpanum, qui Theodoſii Magni temporibus ob accuſatum Priſcillianum hæreticum celebris fuit ut plerique ex recentioribus nominum ſimilitudine decepti arbitrati ſunt; non tamen infitiari poſſumus ipſum alteri Idacio, Lemicæ ſcilicet in Gallæcia epiſcopo, adſcribi poſſe, quem Genſerici temporibus floruiſſe conſtat, cum Vandali Hiſpania relicta in Africam transfretarunt. Et quidem ipſemet in Chronico, quod ad tertium uſ-

que

Digitized by Google

que imperatoris Anthemii annum perduxit, ſe rebus geſtis quæ narrat præſentem ut plurimum fuiſſe paſſim teſtatur.

8. Paullo poſt iſtud tempus, cum ſcilicet Carthaginem jam Genſericus invaſiſſet, Cerealis Caſtellenſis epiſcopus librum adverſus Maximinum arianæ ſectæ epiſcopum conſcripſit, qui exſtat in Bibliotheca Patrum, laudaturque à Gennadio cap. 66. Idem Cerealis in Notitia Africana recenſetur inter Mauritaniæ Cæſarienſis epiſcopos, qui Hunerici regis mandato Carthaginem convenerunt pro reddenda fidei ſuæ ratione, de quo ſupra diximus pag. 179. Floruit in eadem provincia Voconius Caſtellanus, ſeu, ut habet noſtrum vetus exemplar, *Caſtallanæ* Mauritaniæ urbis epiſcopus, cujus varia opuſcula recenſet Gennadius cap. 78. vide ſupra pag. 173. Denique *grandi opinione celebris* apud eumdem auctorem cap. 73. dicitur Aſclepius Afer *in decendo ex tempore*, qui etiam adverſus Arianos, ſicut & contra Donatiſtas, multa ſcripſiſſe memoratur. Sed illius ſedis nomen varie varii codices ſcribunt, ita tamen ut nullus à corruptione videatur immunis. Editi habent, *Aſclepius Afer in Bagaienſi territorio vici non grandis epiſcopus*; noſtrum vero Gennadii exemplar vetuſtiſſimum habet, *In Gabaenſi territorio Vicinægrantis* &c. alia manu, non tamen adeo antiqua, *Vicine civitatis*. Priorem tamen lectionem confirmat codex Fiſcamnenſis, ut monuit me noſter domnus Guillelmus *Fillaſtre*, ubi *in Navigenſi territorio Vicinigrandis epiſcopus* dicitur. Honorius cap. 72. eumdem ſimpliciter *in Baienſi territorio epiſcopum* appellat. Et quidem hic forte nomen alicujus vici deſignatur. Epiſcopos enim *in villis & in fundis*, *& per agros* in Africa fuiſſe nemo neſcit, quod ex Collatione Carthaginenſi cap. 181. & 182. aliiſque vetuſtis monumentis abſque magno negotio probari poſſet. Sed his diutius immorari non vacat. Ceteros vero auctores qui ſubſequentibus temporibus floruere prætermitto, inter quos eniruit potiſſimum beatus Fulgentius, de quo plura ſuo loco dicturi ſumus.

CAPUT QUINTUM.

Genſericus capta Carthagine in ipſius cives ſævit.

Carthaginis excidium.

1. GEnſericus, de cujus fide ob pacem factamento, uti diximus, confirmatam, ſecurus videbatur Imperator, videns Romanis alio detentis, eas urbes quæ ſibi ipſi non parebant, ſe haud magno negotio invaſurum, repentino impetu Carthaginem advolans, eam ſuo ſubjecit imperio, ratus, capta totius Africæ urbe præcipua, cum ſenatum, viroſque nobiles in ſua haberet poteſtate, fore ut nulli deinceps ſibi reſiſtendo pares eſſent. At tanta cum ſævitia in iſtius miſerrimæ urbis cives exarſit, ut niſi omnes fere iſtius ævi auctores teſtes eorum quæ hac occaſione Genſericus patravit haberemus, omnem prorſus fidem excedere viderentur. Rem aliorum verbis exponere juvat, ne quis forte me celeberrimæ civitatis calamitates exaggeraſſe exiſtimet. Sic itaque de hoc excidio loquitur Proſper in Chronico. *Theodoſio XVII. & Feſto Conſulibus*, id eſt æræ vulgaris anno CCCCXXXIX. *Ætio rebus quæ in Galliis componebantur intento, Genſericus de cujus amicitia nihil metuebatur, XIV. Kalendas Novembris Carthaginem dolo pacis invadit, omneſque opes ejus, excruciatis diverſo tormentorum genere civibus, in jus ſuum vertit; nec ab eccleſiarum deſpoliatione abſtinens, quas & ſacris vaſis exinanitas, & ſacerdotum adminiſtratione privatas, non jam divini cultus loca, ſed ſuorum*

rum juſſit eſſe habitacula; in univerſum captivi populi ordinem ſævus, ſed præcipue Nobilitati & Religioni infenſus, ut non diſcerneretur, hominibus magis an Deo bellum intuliſſet. Hinc autem captivitatem Carthago ſubiit, anno poſtquam Romana eſſe cæperat DLXXXV. Eadem habet Iſidorus in Hiſtoria Vandaloum æra 467. *Ille violata ſacramenti religione Carthaginem dolo pacis invadit*, &c. ut Proſper, quibus addit: *Arianam peſtilentiam per totam Africam intromittit, ſacerdotes Eccleſiæ pellit, Martyres plurimos efficit; &, juxta prophetiam Danielis, demutatis myſteriis ſanctorum Eccleſias Chriſti hoſtibus tradidit.* Quæ ultima verba ex Idacii Chronico mutuatus eſt. Diem vero notat Marcellinus Comes X. Calendas Novembris, quo aſſerit Carthaginem à Genſerico occupatam fuiſſe. At præferenda eſt Proſperi & Idacii auctoritas.

2. De Africanarum provinciarum, ipſiuſque Carthaginis excidio plura habet Salvianus Maſſilienſis presbyter in libris de Gubernatione Dei, quorum ſextus & duo ſequentes fere ſunt toti de hoc argumento. Has vero calamitates *divinæ ſeveritati tribuendas non eſſe*, dicit idem auctor, *ſed Afrorum ſceleri deputandas*, qui

Afrorum vitia.

Vandalos *gravi*, *antequam illuc pergerent*, *ac longa iniquitate* traxerant. Eorumdem Afrorum vitia & depravatos mores ita exaggerat, ut *nullum* apud ipſos *bonum*, ſed *totum malum* fuiſſe aſſeverare non dubitet, quod nempe *excluſa naturæ originalis ſinceritate*, *aliam quodammodo in his naturam vitia* feciſſent. Eorum potiſſimum impudicitiam inſectatur libro 7. At libro ſequenti in eos maxime invehit, quod nulla in ſervos Dei, potiſſimum monachos, *Sanctos Dei* appellat, reverentia tenerentur, quos contra *irridebant*, *maledicebant*, *deteſtabantur*, *inſectabantur*, *ea omnia in illos pæne facientes*, *quæ in Salvatorem noſtrum*, *Judæorum impietas ante fecit*, *quam ad effuſionem ipſam divini ſanguinis perveniret*. Tum paullo poſt ſubjungit: *Inter Africæ civitates*, *& maxime intra Carthaginis muros*, *palliatum & pallidum*, *& reciſis comarum fluentium jubis uſque ad cutem tonſum videre*, *tam infelix ille populus quam infidelis ſine convicio atque exſecratione vix poterat*. *Et ſi quando aliquis Dei ſervus aut de Ægyptiorum cœnobiis*, *aut* &c. *ad urbem illam officio divini operis acceſſit*, *ſimul ut populo apparuit*, *contumelias*, *ſacrilegia & maledictiones excepit*. *Nec ſolum hoc*, *ſed improbiſſimis flagitioſorum hominum cachinnis*, *& deteſtantibus ridentium ſibilis quaſi taureis cædebatur*, *vere*, *ut ſi quis ea inſcius rerum fieri videret non aliquem hominem ludificari*, *ſed novum inauditumque monſtrum abigi atque exterminari arbitraretur*. Hæc & alia plura Salvianus more ſuo populos ad pænitentiam provocandi deſiderio abreptus. Sed de hac Carthaginis clade conſulendus eſt potiſſimum Victor Vitenſis libro primo: ex quo diſcimus Quodvultdeum Carthaginis epiſcopum cum maxima cleri ſui parte, vetuſtæ navi impoſitum, ut undis abſorberentur Neapolim Campaniæ feliciter appuliſſe. De illo agemus infra cap. 9.

3. Ceterum quo nobiliores erant Carthaginenſis urbis cives, eo miſerabilior fuit illorum caſus. Cum enim timeret Genſericus, ne, ſi illi vel modicum quid ex priſtina auctoritate retinerent, aliquando ſibi infenſiores eſſent futuri, univerſos qui aliqua dignitate pollebant, vel generis nobilitate ceteris præſtantiores utcumque videbantur, bonis omnibus ſpoliatos trans mare navigare compulit, niſi maluiſſent ad viliorum mancipiorum conditionem redigi. Priorem ſortem beati Fulgentii avum

Civium Carthaginis calamitas.

 paſſum

Digitized by Google

Pars II. Cap. V.

paſſum fuiſſe diſcimus ex ejuſdem Sancti vita cap. 1. ubi Gordianus, ſic enim appellabatur, ex ſenatorum Carthaginenſium numero *impoſitam peregrinationem* libenti animo ſuſcepiſſe dicitur, *volens ſaltem facultatibus perditis non perdere libertatem*.

Cæleſtianũ Theodoritus commendat:

4. Aliorum quorumdam fortunam docent nos Theodoriti epiſtolæ, qui è patria profugi, poſt peragratas varias Orientis provincias in Syriam uſque pertigerunt. Celebris inter ceteros fuit Cæleſtiacus, aut, ut aliæ editiones habent, Cæleſtianus quidam, quem idem Theodoritus Appellioni commendat epiſtola 29. in qua Carthaginenſium vices deplorans, egregie urbis iſtius cladem deſcribit. *Quæ Carthaginenſes*, inquit, *paſſi ſunt, Æſchyli & Sophoclis tragœdia egerent, atque horum quoque linguam fortaſſe vinceret malorum magnitudo. Illa enim à Romanis ipſis quondam vix capta, immo quæ cum maxima Roma de principatu ſæpe certarat, eamque in ſummum diſcrimen adduxerat, ludibrium modo facta eſt barbarorum. Et qui celeberrimam ejus curiam ornabant, orbe toto nunc errant, vitam ex hoſpitalium hominum manibus ſuſtentantes, cientque ſpectantibus lacrymas, & rerum humanarum inſtabilitatem volubilitatemque declarant. Alios equidem vidi complures inde profectos, & timui: neſcio*

Prov. 27:1:

enim, quod ait Scriptura, quid ſuperventura pariat dies. Tum Appellioni Cæleſtiacum ſpeciali affectu commendat, qui magnum ex calamitatibus, quibus affligebatur, faciebat in pietate proventum. *Veneror autem*, inquit, *in primis præſtantiſſimum & magnificentiſſimum Cæleſtiacum, qui & calamitatem æquo fert animo, & felicitatis mutationem in occaſionem vertit philoſophiæ, univerſorumque Rectorem laudat, & hoc conducere arbitratur, quod ille aut fieri juſſit, aut ne fieret non prohibuit. Ineffabilis namque eſt Divinæ providentiæ ratio. Hunc una cum uxore ac filiis peregrinantem Abrahamitica benevolentia excipiat magnificentia tua. De animi enim tui magnitudine confiſus hoſpites iſtos introduco; & liberalem dexteram tuam oſtendo.*

5. Extant apud eumdem Theodoritum variæ litteræ ad Epiſcopos nonnullos, alioſque viros nobiles datæ de eodem argumento, in quibus laudat ſummam Cæleſtiaci in his calamitatibus perferendis patientiam. *Paupertatem autem*, inquit epiſtola 34. ad Patricium Comitem, *facile ita fert, quomodo pauci divitias.* Utitur etiam hac occaſione piiſſimus Antiſtes, ut rerum humanarum fragilitatem ob oculos poneret eorum ad quos ſcribebat. Sic ad Staſimum Comitem & primatem loquitur epiſtola 33. *Expono magnificentiæ tuæ patriam illi*, Cæleſtiaco, *eſſe omnibus olim decantatam Libyam, civitatem vero ſpectatiſſimam Carthaginem, tribum & familiam in ſenatu clariſſimo, tum opes magnas, & ſupra quam opus erat affluentes. Verum hæc omnia fabula nunc ſunt, & rebus deſtituta narratio ..... Talis nimirum eſt hominum felicitas* &c. Eadem ferme repetit in epiſtola 30. ad Arium Sophiſtam, & in epiſtola 32. ad Theotiſtum Beroeæ epiſcopum. Sed obſervatione digna ſunt, quæ de eodem Cæleſtiaco ſcribit ad Domnum Antiochenum epiſcopum, epiſtola 31. *Præſtantiſſimo*, inquit, *& magnificentiſſimo Cæleſtiaco patria quidem celeberrima Carthago, genus vero quod illa fuit ſpectabile. At nunc ex ea pulſus exteras oras peragrat, & Dei amantium manum circumſpicit. Habet præterea onus neceſſarium, quod illi curas auget, uxorem & filios & famulos, quorum cauſa pluribus eget impenſis. Ego vero illius animum admiratus ſum. Sic enim quaſi ſecundis ventis ferretur, Gubernatorem laudat, & gravem tempeſtatem nihi-*

li

li facit. Pietatem namque ex calamitate ſua lucratus eſt, feliciſſimumque hunc illi fructum infelicitas attulit. Nam dum proſpera fortuna uteretur, hujuſmodi ſermones non admittebat: illa vero ſpoliatus, ſimul abjecit impietatem, & pietatis divitias nunc poſſidet, quarum gratia adverſitatem iſtam contemnit. Hæc paullo fuſius referre viſum eſt, ut exinde pateat calamitates & vitæ hujus miſerias ut plurimum illis eſſe perneceſſarias, qui ſaluti ſuæ conſulere volunt, cum aliàs divitiis & honoribus affluentibus ne de ea quidem cogitare in mentem veniat.

Item & alios.

6. Sed & alios quoque Africanos cives è patria extorres, litteris ſuis commendare curavit idem Theodoritus. Extat ex iis una, numero ſcilicet 52. ad Ibam Edeſſæ epiſcopum, ſicut & ſequens ad Sophronium epiſcopum Conſtantinæ, in quibus epiſcopum quemdam ex Africa ob barbarorum crudelitatem profugum, nomine *Cyprianum*, eorum pietati committit. Sed hic omittere non licet, quod ejuſdem Africanæ perſecutionis occaſione ſcribit idem Theodoritus epiſtola 70. ad Euſtathium Ægarum antiſtitem pro *Maria* nobili puella, quæ in communi patriæ clade in ſervam vendita, in Syriam uſque pervenerat. Res eſt ipſius verbis exponenda, quæ interpretatione non indigent.

Mariæ fortuna varia

*Tragœdia dignum eſt quod de Maria nobiliſſima narratur. Hæc enim, ut ipſa refert, & alii quidam teſtati ſunt, filia eſt magnificentiſſimi Eudæmonis, ſed in illa calamitate quæ Africam invaſit, avitam libertatem amiſit, & mancipata eſt ſervituti. Mercatores vero eam à barbaris emtam popularibus quibuſdam noſtris vendiderunt. Vendita porro eſt una cum ipſa & puella, ipſius olim famula domeſtica. Itaque acerbum ſervitutis jugum pariter ducebant ancilla & domina. Ceterum diſcrimen ignorare famula noluit, nec oblita eſt priſtinæ dominationis, ſed benevolentiam in calamitate reſervavit, & poſt communium dominorum famulatum, famulabatur etiam illi quæ conſerva putabatur, pedes abluens, lectulum ſternens, & reliqua ſimiliter officia procurans. Res ad emtorum notitiam pervenit: inde vulgata per urbem hujus libertas, & probitas ancillæ. Quæ cum didiciſſent qui apud nos degunt milites fideliſſimi, ego enim tunc aberam, pretio emptoribus reſtituto, illam à ſervitute vindicarunt. Ego vero poſt reditum, & de calamitatis caſu, & de laudabili militum ſtudio certior factus, illis quidem fauſta precatus ſum; nobiliſſimam vero puellam, cuidam è religioſiſſimis diaconis * commendavi, & annonam illi affatim præberi juſſi. Jam decem elapſi menſes erant, cum patrem audiens adhuc vivere, magiſtratumque gerere in Occidente, redire ad illum, ut par erat, concupivit. Et cum affirmarent nonnulli, ad nundinas, quæ apud nos nunc aguntur, complures ab Occidente mercatores venturos, poſtulavit ut cum litteris meis proficiſceretur. Hac ego de cauſa epiſtolam ſcripſi, pietatem tuam obſecrans, ut generoſæ ſtirpis curam gerat, & religione prædito cuipiam jubeat, ut cum naviculariis & gubernatoribus, mercatoribuſque agat, & fidis eam viris committat, qui patri reſtituere queant. Prorſus enim lucrum ingens referent, qui filiam ad patrem præter ſpem omnem humanam perduxerint.* Hæc Theodoritus ad Epiſcopum Ægarum, quæ civitas olim erat epiſcopalis ſedes ſub Anazarbenſi metropolita, in extrema Ciliciæ parte, ad quam negotiatores ex diverſis orbis partibus ſolebant convenire.

* *al. edit.* pellinæ cuidam diaconiſſæ

Sancta Julia.

7. Huic vero hiſtoriæ aliam adjungit Baronius JULIÆ cujuſdam virginis, qnæ non ſolum, ſicut Maria, poſt captam à Vandalis

Carthaginem pariter in Syriam abducta, & vendita fuit, ſed præterea ſervitutem, aliaſque calamitates glorioſo tandem martyrio complevit. Hæc eſt Julia virgo celebris, cujus agonem idem Baronius ex Adonis Martyrologio, ſeu potius ut ipſemet obſervat in Notis ad Martyrologium Romanum, ex Adonis Appendice profert ad annum 440. Nos vero ejus paſſionis geſta integra ex codice manuſcripto, quem cum Bollandiana editione contulimus, nacti, ea operæ pretium duximus hic exhibere. quamvis enim non ab iis ſcripta fuerint, qui rebus geſtis præſentes adfuere; non tamen iis deneganda omnino fides, qui res prout eas à patribus ſuis acceperant, abſque ullis fictionum additamentis poſteritati mandare ſategerunt. Nec quemquam movere debet, quod in his Julia à paganis deorum ſacrificia curantibus paſſa dicatur. Non enim adeo erant exſtirpati tunc temporis gentiles, ut in locis ſaltem diſſitis ſacrificia conſueta plane omiſerint. Et quidem ſæculo ſequenti ſanctus Pater Benedictus, atteſtante Gregorio Magno libro 2. Dialogorum cap. 8. ethnicos prope Caſinum montem demorantes ad fidem adduxit, eorumque delubrum Appollini ſacrum, ſilvamque eorum ſuperſtitioni dicatam, quæ adhuc ſupererant, plane evertit ac deſtruxit. Quin & Cyrus, homo gentilis, eo ipſo tempore, quo Carthaginem invaſerunt Vandali, primas Romani Imperii dignitates obtinebat, qui & altero poſt captam hanc urbem anno conſul renunciatus fuit. Non multùm poſtea Marcellianus, & ipſe ethnicus, dux Romani exercitus adverſus Gensericum cum Heracliano conſtitutus fuit ſub Leone imperatore. Sed quid externa quærere exempla opus eſt? cum ex ſancto Gregorio conſtet adhuc ſuo tempore gentiles plurimos fuiſſe in Corſica inſula, ubi ipſa Julia paſſa dicitur. Is enim lib. 7. Indict. 1. epiſtola 2. Petro Corſicæ epiſcopo gratulatur, quod gentilium converſioni procurandæ ſollicite incumberet, quorum multos ejus opera ab idolorum cultu jam revocatos fuiſſe teſtatur. Porro ſanctæ Juliæ virginis & martyris memoria celebris eſt in Martyrologiis tum antiquis, tum recentioribus, quæ ejus feſtum diem 22. Maii recolunt. Hac item die memoratur à Ferrario in Catalogo generali Sanctorum Italiæ, ubi ait Juliam apud Bonifacium Corſicæ opidum fuiſſe occiſam. Sacrum vero ipſius corpus in inſula Gorgona remanſit uſque ad annum DCCLXIII. quo à Deſiderio Langobardorum rege Brixiam tranſlatum eſt, ubi in monaſterio Benedictino, à ſe Anſæ uxoris ſuæ ſuaſionibus magnificentiſſime conſtructo pro Angelberga eorum filia, collocatum fuit, ibique haſtenus ſumma populi devotione celebratur.

PAS-

Pars II. Cap. V.

PASSIO

Pars II. Cap. V.

Sanctæ Juliæ virginis, & Martyris.

Ex cod. mſ. Archimonaſterii ſancti Remigii Remenſis cum editis collato.

INCIPIT PROLOGUS.

Pſ 1.77.5. & ſeq.

I. *Scriptum eſt, fratres cariſſimi, Narrabunt ea filiis ſuis, ut ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliviſcantur quæcumque operatus eſt Deus in Sanctis ſuis. Illis namque diebus, requirentibus nobis à ſenioribus qualis fuit vita ſanctæ martyris* Juliæ, *vel quod trophæum ejus paſſionis obtinuerit palma * martyrii, hoc nobis plena fide geſtorum retulerunt ſibi à parentibus ſuis ita fuiſſe relatum. quod nos idem poſteritati qualicumque paginula, non tam elegantia ſermonis, quam ſimplicitate fideliſſima, lectoribus credimus tranſmittendum; ne fortaſſe ſeneſcente fide, in occultis tantæ Martyris paſſio impendatur* a, *quæ à Capite Corſicæ* b *effuſione ſanguinis in amore Domini noſtri Jeſu-Chriſti totam provinciam conſecravit.*

* Boll. palmam.

Incipit passio.

II. *In tempore illo cum civitas Carthago capta fuiſſet, tunc beata Julia ex ea captiva ducta eſt, atque ſortito in ſervitium pervenit cujuſdam viri, nomine Euſebii. Sed venerabilis Martyr Apoſtolicum obſervabat præceptum. Serviebat domino carnali, non quaſi ad oculum ſerviens, ſed tamquam Deo omni imperio ſublimi ſubdita* c *famulabatur. Et licet paganus* d *fuiſſet dominus ejus, admirabatur tantam ejus ſervitii virtutem: propter quod etiam in aliquo venerabatur conſtantiam ejuſdem religionis. At ubi expleto ſervitio famulatus ſui requies ei data fuiſſet, aut lectioni vacabat, aut orationibus inſiſtebat. Igitur cum ſe cibi contritione in amorem Dei adfigeret *, nullatenus à domino ſuo nec blandimentis, nec monitionibus, vel unius diei, ut fertur, jejunio potuit relaxari, niſi ſolum Reſurrectionis dominicæ* e *diei. Pallebat vultus ejus jejunio, ſed fides firma durabat: areſcebant membra afflictione, ſed mens cœlo intenta verbis Dei quotidie paſcebatur; pallebat violis abſtinentiæ, ardeſcebat * liliis caſtitatis.*

Eph. 6. 5. & Col. 3. 22.

* Bol. Affligeret.

* f. albeſcebat.

III. *Itaque dominus ejus carnalis Euſebius, civis Syriæ Palæſtinæ, ad Gallias cum pretioſiſſimis mercimoniis properans, inopinantibus nobis, quod pretioſum habuit Capite Corſicæ reliquit. Igitur cum ibidem fortiſſimis remigiis navim ſuam anchoris ſiſterent, vident eminus*

a Cod. Remig. *inoccultus tanta martyris ſuſpendatur*. Forte, *nullus cultus tanta martyri* &c.

b *Capo Corſo*, promontorium in Corſicæ inſulæ finibus verſus Italiam. Tota nunc inſula ſubeſt Genuenſium dominio.

c Boll. *imperio ſubdita publice famulabatur.*

d Papebrochius cenſet reponi debere *Arianus*, aut *Saracenus*. At tota paſſionis ſeries exigit ut legatur paganus.

e His verbis quaslibet Dominicas dies intellige, ut in pleriſque ſequioris ævi auctoribus. Vide epiſtolam xI. S. Leonis editionis Queſnelianæ quæ eſt ad Dioſcorum Alexandrinum.

Digitized by Google

PARS II. CAP. V. *eminus ritat ſacriſiciorum ibidem à paganis impendi. Statim præcepit Euſebius cum ſuis omnibus ad ſacrificandum deſcendit. eadem vero die taurum dæmonibus ſuis immolabant. Interea cum illi crapulis baccharentur, ſancta vero Julia propter illorum errorem de imo pectoris alta ſuſpiria protraheret, nunciatum eſt Felici* a *à ſatellitibus ſuis, in navi eſſe puellam, quæ cultum Deorum irrideret. Alloquitur Euſebium filius ſerpentis, dicens: Quare non omnes qui tecum ſunt, ad cultum deorum noſtrorum deſcenderunt? Præterea audio ibi eſſe puellam, quæ nomina deorum noſtrorum deridet. Ad hæc Euſebius reſpondit: Puellam quam dicis, nullomodo à cultu vel ſuperſtitione Chriſtianorum amovere prævalui, neque ſub interminatione ad noſtram religionem adducere potui; & niſi mihi fideliſſimo ſervitio famulatus ſuâ neceſſaria eſſet, jam eam pœnis afficerem. Tunc Felix Saxo dixit ad eum: Aut eam diis noſtris vota ſolvere compelle, aut certe dabo tibi de meis quatuor ancillas* *, *quæ tibi placuerint meliores; aut prætium quod taxatum fuerit, tantum da mihi eam. Ad hæc Euſebius reſpondit: Si mihi integrum cenſum tuum dare volueris, non poterit ad ejuſdem meritum ſervitii comparari.*

* C. Rem. ancillis.

IV. *Tunc habito conſilio venenatiſſimus ſerpens convitium præparavit, ubi Euſebius poculis crapulatus, alto ſomno ſopitus eſt. Statim Gentilium turba furens navim conſcenderun, atque exinde ſanctam Juliam ad litus depoſuerunt. Tunc Felix Saxo dixit ad eam: Sacrifica diis, puella. ego pro te domino tuo quantum petieris dabo, & nexum tuæ conditionis abſolvo. Sancta vero Julia reſpondit: Libertas mea Chriſti ſervitium eſt, cui ego quotidie pura mente deſervio. Ceterum iſtum veſtrum errorem non ſolum non veneror, verum etiam & deteſtor. Tunc Felix Saxo jubet eam alapis cædi. Sancta vero Julia ait: Si Dominus meus Jeſus-Chriſtus propter me ſputa & alapas in facie accepit, quare non ego propter me ipſam* * *alapis cædar, & pro ſputis lacrymis meis maxillæ meæ rigentur? Iterum ſæviſſimus draco juſſit eam crinibus torqueri. Venerabilis Dei Martyr torquetur, flagellatur. Illa vero in confeſſione ſua clamabat: Illum confiteor qui propter me flagellis cæſus eſt. nam ſi Dominus meus propter me ſpinis eſt coronatus, & trophæum crucis ſuſcepit, quare non ego per mollitiem capillorum meorum, & per ejus vexillum fidei ſuſtineam hujus paſſionis certamina, ut merear pervenire ad martyrii palmam?*

PARS II. CAP. V.

* f. propter ipſum.

V. *Itaque feſtinus draco, ne ſævitiæ ſuæ damna pateretur, ſtatim juſſit Sanctam Chriſti famulam in patibulo crucis imponi, & expergefacto Euſebio ibidem maxima perdomuit carnis certamina victrix ultima. Cumque* b *ille ſoporis frena laxaſſet, ſancta illa anima carne ſoluta, martyrii palma roſeata, ad aſtra cælorum lætum cum Angelis petit volatum, ibidem in talamo crucis dotalia ſua, adſtantibus Angelis, plena fide confeſſionis recitavit, & ſanguinis ſui effuſione ſubſcripſit: atque per eos divina diſpenſatione in inſula Margarita* c *nunciatum.*

a Cod. Bodec. apud Boll. addit, *qui major erat inter turbas immolantium*. In Adonis appendice dicitur *Princeps*, quod forte præcipuus eſſet loci illius. Infra dicitur *Felix Saxo*, forte *Sago*, à Sagona Corſicæ urbe nunc diruta, ut ſuſpicatur Papebrochius Apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ dicitur *Felix Tribunus*.

b Lectionem cod. Bodecenſis retinuimus. Florentinus & Remig. habent. *Cumque laxaſſent clauſtra ſepulcri ſubjecta meritis, ex ore ejus columba rapido petiit aſtra volatu. ibidem* &c.

c Cod. Remig. addit, *quæ nunc vulgo Gorgona dicitur*. Eſt autem inter Corſicam inſulam & oram Tuſciæ ſita, olim Piſanorum, nunc, ſicut & Piſa ipſa, magno Etruriæ Duci ſubdita. De Gorgonæ inſulæ monachis Gregorius Magnus in lib. 1. epiſt. 50.

tum eſt ſanctorum congregationi monachorum. Qui confeſtim navim conſcenderunt, & levantes vela, præſtante ſibi vento ſolatium, ſubito pervenerunt in Capite Corſicæ, & requirentes ita invenerunt, ſicut eis ab Angelis fuerat revelatum. Qui cum omni reverentia deponentes corpus ſanctæ Martyris Chriſti de cruce, poſuerunt eam in navi, & levantes vela navigaverunt ſub omni celeritate regredientes præſtante ſibi
a *vento* [a].

VI. *Tunc obviaverunt eis monachi cum navi de inſula, quæ dicitur*
b *Capraria* [b] *præſtante ſibi vento magnum ſolatium; & mirati ſunt quod contra venti fortitudinem in modum volucrum vela plena iter ſuum agerent. Qui accedentes & diligentiſſime requirentes, quæ virtus Dei eſſet in navi, expoſuerunt eis omnia per ordinem ſicut geſta fuerant, & poſtulantes ab eis reliquiarum benedictionem impetraverunt, & regreſſi ſunt in ſua. Illi autem pervenerunt in inſulam Gorgonenſem, & deponentes corpus ejus de navi, & condientes eam aromatibus poſuerunt in monumento cum gaudio magno. Geſta autem ſunt hæc XI. Kalendas Junii. In quo loco florent orationes ſanctorum ad laudem Domini noſtri Jeſu-Chriſti, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum Amen.*

CAPUT VI.

Genſericus Romam invadit. Variaſque Imperii provincias devaſtat.

Genſericus Siciliam vexat.

1. CUm Genſericus capta Carthagine nihil ſibi in Africa metuendum eſſe ſciret, Siciliam aggreſſus eſt, idque eodem anno, quo Carthaginem invaſerat, ut ſcribit auctor Chronici Paſchalis; ſed eam irruptionem cum Idacio, Proſpero & Caſſiodoro, anno ſequenti potius conſignandam eſſe cenſent viri eruditi, Valentiniano ſcilicet Auguſto V. & Anatolio conſulibus, id eſt anno vulgaris æræ CCCCXL. Hæc eſt procul dubio patriæ ſuæ calamitas, quam Paſchaſinus Lilybitanus in Sicilia epiſcopus deplorat in epiſtola ad Leonem Magnum Pontificem, in qua nuditatem & alias ærumnas, *amariſſima captivitate faciente*, ſe incurriſſe conqueritur. Et quidem gravem fuiſſe iſtam Siciliæ calamitatem ex aliis quoque auctoribus, qui ea de re ſcripſerunt, colligi poteſt. Teſtatur quippe Iſidorus in brevi Vandalorum Hiſtoria, æra 467. Genſericum direpta omni Sicilia etiam Panormum, totius inſulæ caput, obſidione cinxiſſe. Id vero hauſit ex Idacii epiſcopi Chronico, qui gravem ea occaſione perſecutionem adverſus Catholicos in eadem provincia à barbaro Rege commotam fuiſſe ſcribit, inſtigante ſcilicet Maximino arianæ ſectæ fautore, quod ab Orthodoxis antiſtitibus paullo antea fuiſſet condemnatus. Hæc ſunt Idacii verba: *Gaiſericus Siciliam deprædatus, Panormum diu obſedit: qui damnati à Catholicis epiſcopis maximi, apud Ciciliam Ariano-*

rum

a Cod. Bod. *proſpero vento pervenerunt ad monaſterium ſuum* &c.

b Inſula Capraria media eſt inter Corſicam & Gorgonam. Hujuſce inſulæ monachos ob converſationem ſanctam laudat Auguſtinus epiſt. 48. ad Eudoxium eorum abbatem data. Maſcezel adverſus fratrem ſuum Gildonem in Africa rebellantem pugnaturus, noctes in orationibus cum Capraria inſulæ monachis tranſegit; quin & eorum aliquot ſecum in Africam duxit, ut ipſe armis, illi vero precibus pugnarent. Poſt noctem *in hymnis & orationibus* pervigilem tranſactam *munitus ipſis cæleſtium ſacramentorum myſteriis* prœlium iniit, atque cum parva militum manu ingentem rebellium exercitum in fugam vertit, ut narrat Paulus Oroſius, auctor illorum temporum, lib. 7. cap. 25. Monachos Etruſci maris inſularum à Fabiola viſitatos fuiſſe ſcribit Hieronymus in ejuſdem Fabiolæ Epitaphio. Vide Baronium & auctores ab eo laudatos ad annum 398. Ceterum codex Bodec. nihil habet de hoc Capraria monachorum occurſu.

Digitized by Google

rum ducis, adverſum Catholicos præcipitatur inſtinctu, ut eos quoquo pacto in impietatem cogeret Arianam: nonnullis declinantibus, aliquanti durantes in Catholica fide conſummavere martyrium. Eam tamen provinciam, ſicut & Brutios, Genſericum invadere nunquam potuiſſe teſtatur Theodoricus rex Gotthorum, apud Caſſiodorum lib. 1. Variarum epiſt. 4. quod eas Caſſiodorus avus fortiter tutatus fuiſſet.

2. Totus itaque huic expeditioni incumbebat Genſericus, *Siciliam*, inquit Proſper in Chronico, & poſt eum Caſſiodorus, *graviter affligens*, cum cœptum opus, audito Sebaſtiani Comitis in Africam adventu, interrupit: veritus quippe, ne tantus vir ſibi abſenti aliqua negotia faceſſeret, ſtatim Carthaginem rediit. Verum nihil aliud Sebaſtianus quam ſaluti propriæ conſulere fuga quærebat. Hic enim poteſt Bonifacii, cujus filiam duxerat, mortem, ſocero ſuo ſubſtitutus, paullo poſt Ætio locum cedere coactus fuerat, à quo ſtatim è palatio, ut Idacius ſcribit, expulſus eſt. Elapſis deinde aliquot annis *exſul & profugus*, eodem Idacio teſte, *ad palatium Orientis navigavit*, exindeque ſimili fortuna fugatus, ad *Theodoridem*, ſic ille Theodoricum appellat, Gotthorum regem confugit. ac tandem in Africam ad Vandalos tranſiens, poſt aliquod temporis intervallum, confictis adverſus eum calumniis, Genſerici juſſu apud Carthaginem occiſus eſt. quæ omnia variis in locis ab Idacio commemorata, uno articulo Marcellinus Comes concludit, ad annum CCCCXXXV. Proſper vero ejus ex Hiſpania in Africam adventum anno CCCCXL. conſignat. Laudanda autem in ipſo potiſſimum eſt ſumma ejus in conſervanda orthodoxæ fidei puritate conſtantia, de qua Victor Vitenſis lib. 1. num. 6. unde occaſionem ſumſerunt nonnulli ipſius nomen in faſtis eccleſiaſticis inſcribendi, ut diximus in nota 20. ad Victorem, ſupra pag. 65.

Sebaſtianus Comes.

3. Cum autem hæc in Africa, & Sicilia gererentur, Theodoſius Auguſtus, comparata ingenti claſſe, adverſus Vandalos bellum movit, ſed infelici exitu, ut Proſper refert ad annum CCCCXLI. quo Cyrus conſulatum gerebat. Ariobinda nempe, & alii Duces, quos Imperator claſſi præfecerat, *negotium longis cunctationibus differentes, Siciliæ magis oneri, quam Africæ præſidio fuerunt*. Quin & cum anno ſequenti, Dioſcoro ſcilicet & Eudoxio conſulibus, Hunni ſub Attila rege in Thraciam & Illyricum ingreſſi, has provincias depopularentur, Theodoſius exercitum revocare coactus eſt, quem in Vandalos direxerat. An vero iſtam in Orientales provincias irruptionem proprio motu ſuſceperit Attila, aut certe à Genſerico, viro callidiſſimo, id ad fuerit pecunia inſtigatus, ut nonnulli volunt, incertum eſt.

Theodoſii conatus adverſ. Vandalos irriti.

4. Ceterum Valentinianus omni ſpe Carthaginis Imperio vindicandæ fruſtratus, tertio poſtquam à Vandalis capta fuerat anno, Dioſcoro & Eudoxio conſulibus, id eſt anno CCCCXLII. pacem cum Genſerico renovavit, *Africa*, uti refert Proſper, & cum eo Caſſiodorus, & alii, *certis ſpatiis inter utrumque diviſa*, Byzacenam, Tripolitanam, & provinciam, quæ Proconſularis dicebatur, Barbaris dimiſit Imperator, retentis Mauritania utraque Cæſarienſi ſcilicet & Sitifenſi, Numidia, & ea regione, quæ veteris olim Mauritaniæ pars erat poſtea ſub Tingitanæ nomine cognita, ſed quæ ad Hiſpaniarum diœceſim pertinebat. Numidiæ partem adjicit Victor Vitenſis libro 1. num. 4. ubi Byzacenam, Abaritanam, atque Getuliam, & partem Numidiæ Genſeri-

Pax renovata.

Pars II.
Cap. IV.

ſericum ſibi reſervaſſe ſcribit, data exercitui Proconſulari, ſeu Zeugitana, *Ceteras*, inquit, *provincias licet exterminatas Valentiniano adhuc defendente*. Hic porro in memoriam revocare juvat Leonis, rebus geſtis plus quam nomine Magni, Romani pontificis pro Eccleſia Dei ſibi commiſſa ſummam ſolicitudinem, qui veritus ne inter tantos bellorum tumultus, quibus agitabatur Africa, eccleſiaſticæ diſciplinæ vigor aliquod diſpendium pateretur, pacis obtentu, quam inter Imperatorem & Genſericum confirmatam fuiſſe mox dicebamus, opportunam eſſe cenſuit occaſionem mittendi in iſtas regiones legati, qui vice ſua rebus omnibus provideret. *Potentium epiſcopum*, ad id opus à beato Pontifice electum fuiſſe, atque in Africam tranſmiſiſſe diſcimus ex ipſius epiſtola ad Epiſcopos per Mauritaniam Cæſarienſem conſtitutos data, quæ in prioribus editionibus ordine 87. in Queſneliana vero editione omnium prima eſt. In ea vero epiſtola reprehendit vigilantiſſimus Pontifex Mauritaniæ epiſcopos, quod vel ob *temporum perturbationes*, aut *ambientium præſumtiones*, aut certe ob *populares tumultus* indulgentiores facti, indignos aliquot ad paſtorale faſtigium evexiſſent, quos ex ordine dejici imperavit, ſervata tamen ea moderatione, quam temporis acerbiſſimi neceſſitas exigebat. Ibidem præſcribit quid *famulabus Dei, quæ integritatem pudoris in oppreſſione barbarica perdiderant*, faciendum eſſet. Concilio Calchedonenſi, quod durante hac tranquillitate contra Eutychetem habitum eſt anno CCCCLI. nonnulli ex Africanis epiſcopis adfuerunt. Ex his duo, ſcilicet *Valerianus Baſſianenſis*, & alter *Baſſianus Afrus*, ſubſcripſere actione 16. Jam antea actione 6. memorati fuerant *Aurelius epiſcopus Adrumetinus*, & *Ruſticianus epiſcopus Africanus*.

Pars II.
Cap. IV.

Deogratias epiſc. Carthag.

5. Reſpirabant itaque paullulum in altera Africæ parte veræ fidei cultores, qui ſub Valentiniani ditione remanſerant. At qui Genſerici ſubjacebant imperio, extrema quæque patiebantur, ut vix quidem iis tuto *reſpirare* liceret, ut fuſius narrat Victor Vitenſis lib. 1. num. 7. Non minus in ſuos ſeviit tyrannus, cum optimates quoſdam è ſuis vitæ ſuæ inſidiatos fuiſſe intellexiſſet. immo ut aliorum præveniret conatus, quos ad idem audendum, data occaſione, pronos fore ſuſpicabatur, plurimos variis ſuppliciis vexatos interimi juſſit. Et *tam multis*, inquit Proſper ad annum CCCCXLII. quo Conſules erant Dioſcorus & Eudoxius, *Regis ſuſpicio exitio fuit, ut hac ſui cura plus virium perderet, quam ſi bello ſuperaretur*.

Genſericum in ſuos ſævit.

6. Valuit tamen aliquid apud regem barbarum Valentiniani Auguſti nomen, quo nempe *ſupplicante*, ut loquitur Victor Vitenſis lib. 1. num. 8. *Carthaginenſi eccleſiæ poſt longum ſilentium deſolationis epiſcopum ordinari* Tyrannus permiſit, annis ſcilicet circiter tredecim, poſtquam Quodvultdeus navi vetuſtæ impoſitus in exſilium pulſus fuerat. Ad hanc dignitatem evectus eſt Deogratias, vir ſanctiſſimus, cujus egregias virtutes, & potiſſimum ſummam adverſus eos, qui ex urbe Roma in Africam captivi deportati fuerant, caritatem pluribus laudat Victor noſter libro laudato num. 8. Ejus inaugurationis diem & annum, immo & ipſum locum notavit auctor Chronici, quod ex mſ. codice Auguſtano ſub Tironis Proſperi nomine publici juris fecit Caniſius tomo 1. antiquæ lectionis. Sic ibi legitur: *Ætio & Studio conſulibus*, id eſt juxta noſtrum vulgarem numerandi modum, anno CCCCLIV. *Carthagine ordinatur epiſcopus Deogratias in baſilica*

Digitized by Google

PARS II. CAP. VI.

Fauſti, die Dominico, VIII. Kalendas Novembris. quem eccleſiæ Carthaginenſi, & quidem difficillimis temporibus, annis tribus præfuiſſe ſcribit Victor laudatus, indeque ipſius obitum anno circiter CCCCLVII. contigiſſe colligimus. Feſtum ejus diem, ut in nota 27. ad Victorem diximus, ſupra pag. 67. Martyrologium Romanum 22. Martii celebrat, at in Kalendario Carthaginenſi, quod paullo poſt ipſius obitum conſcriptum eſt, *Nonis Januarii* beatiſſimi hujus antiſtitis *depoſitio* conſignatur.

Valentiniani cædes.

7. Is erat in Africa rerum ſtatus, cum Ætio & Studio conſulibus, id eſt anno CCCCLIV. Valentinianus Maximi ſecretis artibus, cujus uxori ipſe vim intulerat, impulſus, Ætium ſub ſpecie rerum novarum occidit. Hoc tamen facinus Heraclio Spadone inſtigante Auguſtum admiſiſſe, ex vulgari fama ſcripſit Proſper in Chronico; ſed Heraclii opera utebatur Maximus, ut ex Marcellino comite colligitur, qui Ætio ſublato jam neminem ſibi adverſaturum ratus, Valentinianum ipſum ſequenti anno interfecit, ſtatimque non ſolum Imperium invaſit, verum etiam mortua, ut refert Procopius, priori ſua uxore, Eudoxiam Valentiniani relictam matrimonio, quamvis invitam, ſibi copulavit. Inde natum Romanæ Reipublicæ excidium, atque ipſius Urbis clades. Nam cum aliquando Maximus Eudoxiæ totam rerum geſtarum ſeriem enarraſſet, faſſuſque eſſet Valentinianum ſua opera interfectum fuiſſe, ejus, ut inquiebat, ducendæ deſiderio, hæc furore, quem tamen diſſimulare conabatur, accenſa, mariti necem, quam ab ipſa procuratam nonnulli ſuſpicabantur, quoquo pacto ulciſci conſtituit. tum moræ impatiens ſtatim ad Genſericum Carthaginem miſit barbarum ſupplicans, ne proditorem homicidam Valentiniani principis optimi, quem vivum inter amicos habuerat, cæde gaudere impune ſineret, ſub cujus tyrannide ipſa quoque cum toto Imperio gemebat; cuncta ſe illi prodituram pollicita, ſi ſibi hac in rerum anguſtia opem ferre vellet.

PARS II. CAP. VI.

Romæ excidium.

8. Eudoxiæ conſiliis facile aurem accommodavit Genſericus, vir ſuo gentiſque totius vitio avariſſimus, oblatamque Italiæ, ac Urbis ipſius diripiendæ occaſionem ambabus, ut ajunt, manibus arripiens, copiis quas ad piraticam exercendam, repentinaſque expeditiones habere conſueverat, congregatis, & ingenti claſſe brevi comparata, in Italiam tranſmiſit. Romam ſtatim profectus, neminem ibi ſibi reſiſtentem inveniens, Urbe ſimul & palatio potitus eſt. Jam enim antea Maximus, qui audita barbarorum adventus fama fugam capeſſierat, à populis, regiiſque adminiſtris interfectus, & in partes diſſectus fuerat. Quam fœda tunc fuerit ſenatus populique Romani facies, nemo eſt qui poſſit verbis exprimere, quamvis ab incendiis & cædibus Genſericum Leonis papæ præcibus motum abſtinuiſſe ſcripſerit Proſper, qui his verbis tam ingentem cladem deploravit, ad annum æræ vulgaris CCCCLV. quem Valentiniani VIII. & Anthemii conſulatu deſignavit. *Ut autem*, inquit, *hoc parricidium*, Valentiniani nempe Auguſti cædes, *perpetratum eſt, Maximus vir gemini conſulatus & patriciæ dignitatis ſumſit Imperium .... Auguſtam amiſſionem viri lugere prohibitam intra pauciſſimos dies in conjugium ſuum tranſire coegit. Sed hac incontinentia non diu potitus eſt. Nam poſt alterum menſem, nunciato ex Africa Genſerici regis adventu, multiſque nobilibus ac popularibus ex Urbe fugientibus, cum ipſe quoque, data cunctis abeundi licentia, trepide vel-*

let

Pars II. Cap. VI. *let abſcedere à famulis regiis * dilaniatus eſt, & membratim dejectus in Tyberim ſepultura quoque caruit. Poſt hunc Maximi exitum confeſtim ſecuta eſt multis digna lacrymis Romana captivitas, & Urbem omni præſidio vacuam Genſericus obtinuit, occurrente ſibi extra portas ſancto Leone epiſcopo, cujus ſupplicatio ita eum, Deo agente, lenivit, ut cum omnia in poteſtate ipſius eſſent, tradita ſibi civitate, ab igne tamen & cæde atque ſuppliciis abſtineret. Per quatuordecim igitur dies ſecura & libera ſerutatione omnibus opibus ſuis Roma vacuata eſt, multaque millia captivorum, prout quique aut ætate, aut arte placuerunt, cum Regina & filiabus ejus Carthaginem abducta ſunt.* Hæc Proſper, cui cum ceteri auctores qui de eadem Romana clade ſcripſere conſentiant, ipſorum verba referre ſupervacaneum foret. Infelicem Petronii Maximi ſortem, qui *non ſuſtinebat dominus eſſe, cum antea non ſuſtinuerat eſſe ſub domino*, luget Sidonius Apollinaris lib. 2. epiſt. 13.

*Ed. Can ſ. Reginæ.

9. At Evagrius Urbem à Genſerico incenſam fuiſſe ſcribit libro 2. Hiſtoriæ cap. 7. quem aurum, argentum, ceteraſque regias gazas navibus impoſitas Carthaginem revexiſſe aſſeverat Procopius libro 1. de Bello Vandalico, ex quibus unam ſimulacris onuſtam naufragio periiſſe, fama atteſtante, refert. Denique idem auctor aſſerit, nihil, quod alicujus momenti in regia domo fuerit, à barbaro intactum remanſiſſe: *Ne æs quidem*, inquit, *aut quidquam aliud unde pretium fieri poſſet in palatio reliquerat. Diripuerat & Capitolium, Jovis templum, tegularumque partem abſtulerat alteram, quæ ex ære puriſſimo factæ, auroque largiter oblitæ, magnificam plane mirandamque ſpeciem præbebant.* In his vero ſpoliis ex eodem auctore diſcimus libro 2. ca. fuiſſe, *quæ olim captis Jeroſolymis Romam pertulerat Titus Veſpaſianus*, quæ ſæculo ſequenti Juſtinianus imperator, recuperata Carthagine, Jeroſolymis reſtituit. Sed & ipſe Juſtinianus in Conſtitutione de officio Præfecti prætorio Africæ, inter alia quæ à Genſerico Roma capta, in Africam delata fuiſſe commemorat, recenſet *Imperialia ornamenta*, quæ item capto Gilimere Conſtantinopolim advecta ſunt.

Pars II. Cap. VI.

Genſericus 3. baſilicis pepercit.

10. Fama eſt apud vulgatos auctores, maxime poſterioris ævi, recepta, Genſericum tribus præcipuis Romæ baſilicis pepercisse, quam Indulgentiam Leonis papæ precibus & monitis acceptam volunt. Quin & addit auctor libri Pontificum, vaſa ab Imperatore Conſtantino variis locis ſacris Romæ conſecrata, in tres memoratas baſilicas delata, communem cladem evaſiſſe, ex quibus ſanctiſſimus Pontifex, ceteras eccleſias, quæ Barbarorum manibus direptæ ac labefactatæ fuerant, reſtauravit. Certe ob liberatam à barbaris urbem, Romæ feſtivitatem publicam inſtitutam fuiſſe teſtis eſt ipſemet ſanctus Leo ſermone 81. qui inſcribitur de Octava ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli. In eo autem conqueritur ſanctus Pontifex, quod iſta celebritas, ad quam antea *ob diem caſtigationis*, inquit, *& liberationis noſtræ cunctus fidelium populus ad agendas Deo gratias confluebat*, ita eo anno, quo ſermonem hunc habuit, fuiſſet neglecta, ut pauci admodum ad eam conveniſſent. Hæc autem contra Baronium, qui eo loco de Attilana irruptione Leonem Magnum ſermonem habere cenſet, de Urbis ſub Genſerico direptione omnino intelligenda eſſe probat Queſnelius, ex ipſo totius ſermonis contextu. Et quidem Leo hanc Urbis *liberationem*, non ſolum *ineffabili omnipotentis Dei miſericordiæ* deputat, *qui corda furentium barbarorum*,

rum mitigare dignatus eſt; ſed & *ſanctorum curæ* attribuit, quæ *Vrbem reformavit ſaluti, à captivitate eruit, à cæde defendit*. quæ quidem verba Attilanæ minus recte, Genſerici vero irruptioni optime congruunt. Favet etiam temporis à ſancto Leone deſignati circumſtantia. Quippe cum in die Octava feſtivitatis Apoſtolorum de neglecta Urbis liberatæ commemoratione conqueſtus ſit, patet hanc circa illud tempus Romæ celebrari ſolitam fuiſſe. At hoc ipſo tempore Urbem è Genſerici tyrannide liberatam fuiſſe inde colligitur, quod occiſo pridie Idus Junii Maximo, tertia die ſequenti Genſericus Romam invaſerit, quam tandem per quatuordecim dies direptam & expilatam, ut ex Proſpero diximus, demum reliquit, in Africam tranſmiſſurus. Nec obeſt quod eo in ſermone ludis Circenſibus, qui nequaquam menſe Junio celebrabantur, magis quam Sanctorum cultui addictos fuiſſe Romanos dicat ſanctiſſimus Pontifex: cum ex ipſius verbis inferri non poſſit, ipſo tempore, quo hæc loquebatur, ejuſmodi ludos celebratos fuiſſe.

11. Ceterum Genſericus Carthaginem redux Eudoxiam juniorem Hunerico filio ſuo uxorem dedit; Placidiam vero ipſius ſororem, quæ Olybrio deſponſata fuerat, cum Eudoxia Auguſta earum matre Conſtantinopolim ad Leonem imperatorem direxit, ut ſæpe laudatus Procopius narrat. Evagrius tamen lib. 2. cap. 7. eas Marciano redditas à Genſerico fuiſſe ſcribit, ut eum placaret, ira excandeſcentem tum ob Urbis incendium, tum quod Auguſtæ tanta contumelia affectæ fuiſſent. Procopio conſentit Chronici Alexandrini ſeu Paſchalis auctor, qui *Valentiniano Auguſto VIII. & Anthemio conſulibus*, refert has principes feminas à Leone Imperatore è Genſerici captivitate redemtas fuiſſe. Sed tunc temporis vivebat adhuc Marcianus. Eudoxiam anno ſexto Leonis imperatoris Conſtantinopolim *remiſſam* fuiſſe ſcribit Idacius in Chronico, poſtquam ſcilicet per aliquot annos in Africa à Genſerico detenta fuiſſet. Hæc tamen opinionum varietas ita componi poteſt, ut Marciano ob tantam injuriam imperatoriæ familiæ illatam excandeſcenti, Auguſtas dimittere pollicitus fuerit, quamvis id, extincto paullo poſt Marciano, non niſi poſt aliquot annos ſit exſecutus. Certe jam ſupra, cap. ſcilicet 4. num. 8. ex Theodoro lectore obſervavimus, Marcianum adverſus Vandalos exercitum comparaſſe, quamvis ejus conatus morte interveniente irriti fuerint. Genſericus interea, uti teſtis eſt idem Procopius, ut ſibi Africam contra Romanorum inſultus aſſereret, omnes excepta Carthagine, illius urbes ac opida munita, muris prorſus nudavit, eo ſcilicet conſilio, non ſolum ut Afri, qui nova moliri vellent, carerent confugio, ſed etiam ut ne ii qui forte mitterentur ab Imperatoribus, ſpem ullam quidquam tentandi in Vandalos haberent.

Auguſtas Imp. reſtituit.

12. Verum gravior fuit ejus in homines quam in urbium muros perſecutio. Etenim *quos*, uti proſequitur idem Auctor, *fama aut opibus egregios noverat, cum agris ſimulque pecunia omni, velut mancipia, filiis Honoricho & Genſoni tradebat ...... Aliis Afrorum plurimos optimoſque fundos ademit ... quorum veteribus dominis, liberis quidem, ſed ægeſtate preſſis, abire quo vellent licebat ..... Deteriores terras veteribus relinquebat dominis, ſed tanto ſub tributo, ut illis de ſuo nihil rediret. Hinc*, inquit, *factum ut fugerent multi, multi & interficerentur criminibus variis, uno frequentiſſimo, quod pecunias occultare dicerentur. Ita omnis Afri-*

In Africa ſævit.

PARS II. CAP. VI. *Africa graviſſimis calamitatibus implicita eſt*. Perſecutionem hanc fuſius deſcribit Victor Vitenſis libro 1. à num. 9. uſque ad libri finem; ubi etiam quorumdam Martyrum agones refert, qui in variis provinciis conſummato martyrio claruerunt. Sed hæc ex ipſo Victore repetenda ſunt, quæ videſis ſupra pag. 8. & ſequentibus.

Et alibi. 13. Non minus autem extra Africam ſæviebat Genſericus, ut teſtatur idem auctor, qui libro laudato num. 17. tredecim provincias recenſet, in quibus crudeliſſimus ille tyrannus acerbiſſimam perſecutionem commovit. *Quæ vero*, inquit, *in Hiſpania, in Italia, Dalmatia, Campania, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutiis, Venetia, Lucania, Epiro-veteri vel Hellada geſſerit, melius ibi ipſi qui paſſi ſunt miſerabiliter lugendo narrabunt*. Non enim ſeſe continebat intra Africæ terminos barbari regis ſævitia. Singulis nempe annis piraticam exercens, Siciliam, Italiam, ceteraſque Romanorum provincias, quas præſidio deſtitutas languente Imperio ſciebat, depopulabatur. De hac re conqueritur Sidonius Apollinaris Carmine 2. in Panegyrico Anthemii Imperatoris, his verſibus.

> *Hinc Vandalus hoſtis*
> *Urget, & in noſtrum numeroſa claſſe quotannis*
> *Militat excidium, converſoque ordine fati*
> *Torrida Caucaſeos infert mihi Byrſa furores.*

Vandalorum clades 14. Ejuſdem rei teſtem luculentiſſimum habemus Procopium, qui libro 1. de bello Vandalico, ejuſmodi irruptiones poſt Valentiniani obitum frequentiores fuiſſe refert; cum nempe præter Alanos Mauri quoque ſeſe Vandalis in his expeditionibus adjunxere. Genſericus, inquit, *Maurorum auxilio validior factus, poſtquam Valentinianus fatis conceſſerat, quoties ver redierat, nunc Siciliam, nunc Italiam populabundus vexabat, oppida alia in ſervitium trahens, diruens, alia cuncta rapinis exhauriens, donec inde ipſa vaſtitate locorum rerumque penuria fugatus ad Orientis imperatoris ſubdita ſe vertit, Illyricumque omne, & Peloponneſum, eique adjacentes inſulas, aliaque græci nominis invadit. Inde Italiam Siciliamque repetens, ſi quid nuper relictum fuerat, diripit*. Certe Mauros ſimul cum Vandalis commiſtos in Italiam irrupiſſe memorat ſupra laudatus Sidonius Appollinaris Carmine 5. Ubi Majoriano Auguſto gratulatur ob Victoriam in iſtas gentes barbaras relatam.

> *Campanam flantibus auſtris*
> *Ingrediens terram, ſecurum milite Mauro*
> *Agricolam aggreditur, pinguis per tranſtra ſedebat*
> *Vandalus, opperiens prædam quam juſſerat illuc*
> *Captivo capiente trahi; ſed vera repente*
> *Inter utrumque hoſtem dederant ſeſe agmina planis.*

Magnam hac occaſione cladem Vandalis illatam deſcribit idem auctor, diſſipato penitus & fugato Barbarorum exercitu, cui à Genſerico præfectus fuerat ſororis ſuæ maritus. Ingentem quoque victoriam ſub Avito in Vandalos relatam memorat Idacius in Chronico, ubi magnam eorum multitudinem à Ricimere circumventam cæſamque fuiſſe aſſerit, qui cum ſexaginta navibus *ad Gallias vel Italiam moverant*. Id in Corſica inſula contigiſſe articulo ſequenti teſtatur.

15. Ceterum Majoranus omnes, inquit Procopius, qui antea Romanis imperaverant, virtute ſuperans, Africæ damnum nunquam leviter perferre potuit, nihilque non audere paratus erat, Majorianus Imp.

ut

Digitized by Google

ut partem hanc terrarum orbis Imperio Romano reſtitueret. Eo animo in Africam mutato habitu tranſmeaſſe dicitur, Genſerici vires aliaque per ſemetipſum, priuſquam bellum ſuſciperet exploraturus. *Aliquantas etiam naves*, ut in Idacii Chronico legitur, in Hiſpania præparari curaverat *ad tranſitum*, hucque in Africam ſtatim tranſmiſſurus jam properabat, cum illas Vandali per proditores commoniti corripuere; ſicque Imperator re infecta in Italiam reverſus eſt. quæ duobus Auguſtis, Leone ſcilicet & Majoriano, conſulibus, id eſt anno Chriſti CCCCLVIII. contigiſſe Caſſiodorus tradit. Verum etſi tanto claſſis ſuæ damno perculſus fuiſſet Majorianus, ab incœpto tamen opere minime deterritus eſt, qui numquam propoſitum Africæ recuperandæ abjecit, Romanis idipſum ex Imperatoris virtute ſperantibus: cum è contrario Genſericus nihil non moveret ad pacem ab eo impetrandam, quam per legatos paullo poſt ereptas, quas ſupra memoravimus, naves, poſtulaſſe ab Imperatore obſervat Idacius. Verum cum huic expeditioni totus incumberet Majorianus, *repentino viſcerum morbo abſumitur*, inquit Procopius, *vir in ſubditos moderatus, in hoſtes terribilis*. Eum tamen à Ricimere interfectum fuiſſe latini auctores produnt, quorum potior, ut ait Papirius Maſſonus in Hiſtoria calamitatum Galliæ, hac in parte debet eſſe auctoritas. Et quidem his favet, præter locorum viciniam, ipſa temporum circumſtantia. Idacius quippe, qui id diſerte habet, ſicut Ennodius Ticinenſis, & Caſſiodorus, eodem quo Majorianus tempore vivebant. Locum indicant Comes Marcellinus & Marius Aventinenſis ſeu Lauſannenſis epiſcopus in Chronicis, cum Jornande in libro de rebus Geticis cap. 45. ubi Majoriani mortem Dertonæ ad Iram amnem contigiſſe teſtantur. Hanc porro Genſerici artibus ipſi acceſſitam fuiſſe mihi veri ſimillimum reddit ipſa hominis improbiſſimi nequitia, qui multo plura fraudulentis molitionibus, quam virtute bellica aut magnitudine animi auſus eſt. Ceterum poſt Majoriani necem, quæ Degalaiſo & Severino conſulibus, hoc eſt anno vulgaris æræ CCCCLXI. contigit, paullatim Reipublica ad interitum vergente, nihil adverſus Vandalos ipſius ſucceſſores ſuſcepere, quos ne vix quidem nomine ſibi notos fuiſſe fatetur Procopius, cum, inquit, nec diuturnum ipſis, nec rebus geſtis inſigne fuerit imperium.

16. Cum itaque Genſericus nullum jam haberet ſibi reſiſtentem, impune Romani Imperii provincias devaſtabat, quem ideo *piratam & latronem* appellat Sidonius, qui plura locis à me ſupra laudatis de Vandalorum deprædationibus habet. Tantus autem erat Genſerici, Vandalicique nominis terror, ut nulla Imperii provincia ſe ab ejus inſultibus tutam eſſe putaret. Narrat auctor Vitæ ſancti Danielis Stylitæ cap. 33. apud Surium die 11. Decembris, famam tunc temporis per univerſas Imperii provincias vulgatam fuiſſe, Genſericum cum ingenti claſſe adverſus Romanos brevi venturum, cujus belli præmium ipſa foret Alexandria civitas. Inſolens eſt quod de eo habet Procopius, nempe ferum illum principem, cum aliquando è Carthaginis portu ſolviſſet, à nauta interrogatum quò vellet inferre bellum, reſpondiſſe, *In eos quibus iratus eſt Deus*. *Ita nullis de cauſis*, ſubjicit idem auctor, *in quoſvis beſtiliter incurrebat*. Vandalos ideo *repentinum & ſævum hoſtem* appellat Theodoricus rex apud Caſſiodorum libro 1. Variarum epiſt. 4. quod abſque cauſa & ulla belli indictione provincias,

quaſ-

Digitized by Google

Pars II. Cap VI.

quaſque, prout ipſis placebat, depopulandas aggrederentur.

Paulinus Nolanus.

17. Ad aliquam porro ex his annuis Barbarorum excurſionibus revocare conantur nonnulli auctores celebre illud Paulini Nolani epiſcopi factum, quod à Gregorio Magno in libro tertio Dialogorum capite 1. relatum eſt. Ibi ſanctiſſimus Pontifex narrat ſe à ſenioribus accepiſſe, beatum Paulinum, cum in redimendis captivis, egeniſque ſublevandis res ſuas omnes prorſus conſumſiſſet, à paupere quadam vidua ſollicitatum fuiſſe de pretio, quo filium ſuum à Vandalis Campaniam devaſtantibus captum, atque in Africam deportatum redimere poſſet. Cui cum nihil erogandum ſupereſſet, ſeſe ipſum pro viduæ filio in ſervitutem commutandum dediſſe. Verum cum hæc omnia, aliaque, quæ ibi narrantur ſancti Paulini geſta, cum eo tempore, de quo hic agimus, componi prorſus non valeant, alia ſalvandæ hujus narrationis via quærenda eſt. Paulinum à barbaris Campaniam devaſtantibus vexatum fuiſſe ſcribit ſanctus Auguſt. lib. 1 de Civ. Dei cap. 10. Cum enim illi Nolam, cui beatus Paulinus præerat epiſcopus, deveniſſent, comprehenſum variis tormentis affecere, ut locum ubi opes ſuas reconditas haberet, ab eo extorquerent. Sed cum ille ex immenſis quas olim poſſederat divitiis nihil omnino ſibi reſervaſſet, his vocibus, uti loco laudato refert Auguſtinus, Deum deprecabatur: *Domine non excrucier propter aurum & argentum, ubi enim ſint omnia mea tu ſcis*. Sed hæc eo tempore, quo Gotthi poſt captam ſub Alarico Urbem per varias Italiæ provincias diffuſi omnia depopulabantur, contigiſſe conſentiunt univerſi; quam tamen Hiſtoriam narrationi à ſancto Gregorio tamquam ex vetuſta ſeniorum traditione relatæ locum præbuiſſe exiſtimarem, niſi multa quæ ibi à ſanctiſſimo Pontifice referuntur de Vandalis, ab hac ſententia me dimoverent. Et quidem Baronius Paulinum revera in Africam abductum fuiſſe ſub Gunthari Genſerici fratre contendit ad annum CCCCXXXI. Sed hunc ipſum regem in Hiſpania occiſum fuiſſe ſupra diximus; antequam Vandali in Africam tranſmitterent. De iſta Paulini captivitate fuſe agunt Chiffletius in libro, cui titulus eſt *Paulinus Illuſtratus*, Peraldus in præfatione in Poema Gallicum de eodem ſancto Paulino, & auctor qui novam ejuſdem ſancti viri operum editionem anno 1685. Pariſiis procuravit, quos, alioſque, qui de hac controverſia fuſius egerunt, conſulas ſi vacat.

Sentius & alii Conf.

18. Laudat Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum Italiæ die 25. Maii *Sentium*, ſeu *Senſium*, aut, ut alii ſcribunt, *Senzium* quem cum *Mammiliano preſbytero ac tribus monachis, Coruldeo, Iſtochio & Infante*, à Genſerico Campaniam Italicam devaſtante in Africam deportatum fuiſſe referr. At nil de iis Sanctis certi habetur, uti videri poteſt ex his quæ Godefridus Henſchenius obſervavit ad diem 25. Maii, ubi ejuſdem Sancti Sentii Acta proferuntur, ſed quæ nullius ſunt auctoritatis. Id unum conſtat, Sentium Bleræ, vulgo *Bieda*, in Etruria, uti præcipuum loci patronum coli: ſacræ autem ipſius reliquiæ Spoleti in eccleſia Sanctimonialium Ordinis Servorum, magno populi concurſu celebrantur.

An Majorius.

19. Iiſdem Genſerici temporibus MAJORII, qui Tiburtini cujuſdam nobilis viri ſervus erat, martyrium contigiſſe, mihi aliquandiu veri ſimile viſum eſt, quamvis apud Petrum Equilinum epiſcopum in Catalogo lib. 9. cap. 104. & Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum Italiæ 24. die Octobris, dicatur *in perſecu-*

Pars II. Cap. VI.

ſecutione Vandalica ſub Hunerico rege comprehenſus. Hunericus quippe Tiburi nullam umquam habuit poteſtatem. Varios cruciatus, quibus in eum barbari ſæviere, produnt illi auctores. *Primum*, inquiunt, *fuſtibus diu mactatus, trocleis deinde in altum pluries elevatus, & deorſum celerrime demerſus ſuper ſilices corruebat. Tum lapidibus illi plagæ uſque adeo confricantur, donec nudata viſcera cernerentur & diffluerent. Quibus in ſuppliciis nihil de conſtantia remittens, quin etiam cum in fidei Catholicæ confeſſione conſtantior appareret, noviſſime gladio cæſus nobile martyrium abſolvit nono Calendas Novembris. Cujus corpus ibi*, Tibure, *ſepultum adhuc perſeverat*. Hæc illi: ſed cum hæc verba exſcriberem, mihi in mentem venit apud iſtos auctores non alium hic indicatum, quam *Servum* Tuburbil majoris in Africa martyrem, quem revera ſub Hunerico paſſum laudat Victor Vitenſis initio libri quinti, ut jam in notis ad hunc locum præmonuimus. Et quidem ſi quis illorum verba cum Victoris textu comparare voluerit, facile intelliget eumdem re ipſa eſſe martyrem, quem ob *Tuburbil & Tiburi* nominum ſimilitudinem Ferrarius, Petrum incaute ſecutus, Catalogo ſuo Sanctorum Italiæ inſeruit. Cautius egit Cardinalis Baronius, qui *Servum* hunc à Victore memoratum, abſque ulla uſquam Majorii Tiburtini martyris mentione, die 7. Decembris celebravit in Martyrologio Romano. Ex hoc tamen aliiſque ſimilibus locis intelligere poſſumus, quo pacto ejuſmodi auctores, ob levem quandoque conjecturam, Martyres alienis locis aut temporibus conſignarint, vera cum falſis permiſcendo, ut conjectationes ſuas faciant veri ſimiliores. Hinc perturbatæ hiſtoriæ, & Martyrum geſta, quæ alias ſinceriora erant, auctoritate ſua excidunt.

Pars II. Cap. VI.

Alii item ſictitii.

20. Sed & aliud ejus rei exemplum proferre lubet. Hoc enim ad noſtrum pertinet inſtitutum, ut res geſtas Martyrum, qui ſub Vandalorum perſecutionibus paſſi dicuntur, pro modulo noſtro illuſtrare ſatagamus. Idem Petrus Equilinus lib. 11. Catalogi Sanctorum cap. 59. vitæ compendium refert ſancti *Habetdeum* martyris, quem Lunenſem epiſcopum fuiſſe aſſeverat. Inde Ughellus tomo 1. Italiæ ſacræ col. 892. primum inter ejuſdem eccleſiæ Antiſtites *Habetdeum* recenſet. Cujus feſtivitatem eo nomine eccleſia Sarzanenſis, in quam Lunenſis epiſcopalis ſedes translata eſt, celebrat ſingulis annis die 17. Februarii. qua item die pariter iſtius ſancti memoriam Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum Italiæ, & Bollandiani recolunt, hæc de ipſo, Petro auctore, referentes. *Habetdeum epiſcopus Lunenſis & martyr, tempore Vandalicæ perſecutionis in Italia martyrium paſſus eſt, qui dum Arianæ profeſſioni reſiſteret, primo in exſilium relegatus eſt. Deinde ipſum Vandali revocantes, obturato eidem ore, ipſum aqua more Arianorum rebaptizarunt, putantes ex hoc ejus conſcientiam violare: ſed dum adhuc illis fortius reſiſteret, ab eiſdem capite cæſus eſt*. Fruſtra autem ſeſe torquent Ferrarius & Bollandiani in adinveniendo hoc Habetdeo, quem divinant unum fuiſſe ex iis Epiſcopis, qui tempore Vandalicæ perſecutionis ex Africa profugi aut pulſi in Italiam confugerunt, quemque ab Arianis in Italia ob Catholicæ fidei defenſionem occiſum ſuſpicantur. Hic enim, ut mihi quidem certum videtur, alius non eſt ab Habetdeo epiſcopo, qui referente Victore Vitenſi libro 5. num. 12. in Tamallumenſem urbem relegatus, ibi ab Antonio rebaptizatus eademque paſſus eſt, quæ Petrus Equilinus de ſuo Lunenſi martyre narrat. Hinc dubio procul Habetdeus Lunenſi

nul-

Digitized by Google

Pars II. Cap. VI. lum in Romano Martyrologio locum invenit. Ex eadem Petri officina prodiit Victor Carthaginenſis epiſcopus, quem ille auctor in Catalogo Sanctorum libro 4. cap. 70. floruiſſe ſcribit Anaſtaſii imperatoris temporibus, eique attribuit univerſa opera, quæ Gennadius à Victore Cartennenſi in Mauritania epiſcopo edita fuiſſe commemorat. Porro etſi nihil hoc errore turpius ſit, Victorem tamen Carthaginenſem inde recentiores aliquot ſuis Martyrologiis inſeruere. Vide Admonitionem in Victorem Vitenſem num. 7. Falluntur denique qui putant, iiſdem quoque Vandalorum incurſionibus Lirinenſem inſulam cum celeberrimo ſancti Honorati monaſterio à Genſerico direptam fuiſſe. Qui enim Porcarium abbatem, innumeroſque iſtius inſulæ monachos, ea occaſione Martyrium pertuliſſe aſſerunt, fabulas venditant, ad quos refellendos, ſi quis argumenta cupit, adeat Baronium ad annum 453. aut certe Mabillonium tom. 3. Actorum Sanctorum Ordinis noſtri Benedictini, pag. 525. & 526. Jam ad id unde divertit, orationem revocemus.

Leo imp. Vandalos aggreditur. 21. Leo Imperator tot cladium, quas quotidie à Genſerico variis provinciis illatas accipiebat, pertæſus, his tandem Imperii calamitatibus remedium adhibere volens, ingentes copias adverſus Vandalos parat, quos terra marique ſimul aggredi conſtituit. Jam Marcellianus in Occidente Patricius eos è Sardinia inſula penitus expulerat; jam Heraclius alter belli Dux, qui ex urbe regia in Africanam Tripolim ab Imperatore miſſus fuerat, agentes ibi Vandalos commiſſo prœlio vicerat, ſuoſque recta ducebat Carthaginem, brevi eam occupaturus: cum Baſiliſci, qui imperatoriæ mille & centum navium claſſi præerat, ſocordia, aut, ut aliis placet, proditione, tam præclara initia fœdiſſimum exitum habuerunt. **Pars II. Cap. VI.** Rem ſic eveniſſe tradunt auctores Græci. Baſiliſcus, Verinæ auguſtæ frater, ob impietates, & hæreſim Euthychianam, quam fovebat, celebris, cum Aſpare & Ardaburio ducibus militum Arianæ ſectæ addictiſſimis fœdus occultum iniit ſub his conditionibus, ut ſcilicet Aſpar & Ardaburius, qui erant ceteris Ducibus eminentiores, Baſiliſco procurarent imperium, quo ille adepto eis rependeret, ut Arianis ſuam ipſorum ſectam liceret tuto propagare. **Sed fruſtra.** Addunt nonnulli imperium Baſiliſco promiſſum fuiſſe ea lege, ut Genſerico, cui, utpote Arianæ ſectæ acerrimo defenſori, occulte favebant Aſpar & Ardaburius, imperatoriam claſſem proderet. quamvis communior opinio fuerit, Baſiliſcum Genſerici pecunia corruptum id feciſſe, ut aperte declarat Theodorus lector libro 1. Excerptorum Hiſtoriæ. Ut ut ſit de variis iſtis rumoribus, id unum apud omnes conſtat, Baſiliſci culpa Romanorum claſſem Carthagini jamjam imminentem periiſſe, quod ille diutius, Genſerici vel corruptus pecunia, vel dolo deceptus, anceps cunctatus fuiſſet, cum alioqui, ſi recta perrexiſſet Carthaginem, eam abſque dubio, omni tunc Vandalorum præſidio deſtitutam, facile occupaſſet. Claſſe itaque diſſipata, Genſericus, qui paullo antea videbatur animo concidiſſe, terreſtris Romanorum exercitus milites, è ſua ſpe potiundæ Carthaginis plane dejectos, partim dolo circumventos cecidit, partim vi ejecit ex Africa, uti fuſius narrat Procopius lib. 1. de Bello Vandalico. Sicque Leonis expeditio irrita fuit.

Et Euthemius. 22. Haud feliciores fuere Anthemii conatus, cui, uti teſtatur idem Procopius, Leo ad capeſſendum Occidentis Imperium auctor fuerat,

ut ejus opera contra Vandalos uteretur. Primum Anthemii adverſus illos conatum, ſtatim atque ad Imperium evectus eſt, inutilem fuiſſe *metabolarum commutatione atque importunitate navigationis*, teſtatur Idacius in Chronico. Vandalos tamen circa illud tempus in Sicilia fuſos atque fugatos fuiſſe ſub duce Marcellino ex eodem Idacio diſcimus; ſed victoriam hanc poſtea fœdavit Marcellini cædes, quem ab ipſis Romanis occiſum fuiſſe tradit Marcellinus Comes, cum iiſdem Carthaginem properantibus opem ferre contenderet. quod in Sicilia contigiſſe Anthemio II. conſule, id eſt anno CCCCLXVIII. Caſſiodorus ſcribit. Sed & poſtea ipſe Anthemius Feſto & Marciano conſulibus, id eſt anno CCCCLXXII. à Ricimere ſublatus eſt: nec deinceps aliquid ulterius adverſus Vandalos Occidentis Imperatores aggreſſi ſunt.

Genſericus fit ſævior.

23. Hinc animo elatus Genſericus, magis etiam quam antea, inquit Procopius, res Romanas raptabat. Iniquo animo eum tuliſſe ſcribit idem auctor, quod Anthemius, rejecto Olybrio, à Leone præfectus Imperio Occidentali fuiſſet. Olybrium quippe Genſericus multis precibus, multoque ſtudio commendarat, ob neceſſitudinem quam cum eo habebat per Placidiam Valentiniani III. filiam, Eudoxiæ Hunerici uxoris ſororem, quæ Olybrio nupſerat, ut jam ſupra obſervavimus. Hanc itaque repulſam paſſus Genſericus, in Imperii provincias atrocius ſævire cœpit, vir alias ad rapinas ſemper paratus. Horrendum eſt quod de ejus crudelitate narrat idem auctor ſub libri primi finem. Cum enim aliquando idem Tyrannus Peloponneſo inhians Tænarum appuliſſet, indeque multis ſuorum occiſis fuiſſet ejectus, paullo poſt Zacynthum venit, & multis quos ibi repererat interfectis, quingentis vero primorum in ſervitutem abductis ſolvit è littore: ſed cum jam medium teneret Ionium, omnium iſtorum corpora in fruſta conciſa projici in mare imperavit. Hæc in ſpecimen Genſerici crudelitatis Procopius refert. Cum vero tam ſævi hoſtis irruptiones continuas impedire non poſſet Zeno, qui tunc temporis imperium adminiſtrabat, *ad pacta* tandem, inquit Procopius, cum Genſerico *venit*, *fœduſque perpetuum ſanxit*, *ne quid umquam hoſtile Vandali in Romanos cœptarent*, *aut à Romanis paterentur*. quod fœdus uſque ad Juſtiniani tempora, ut ſubjungit idem auctor, preſeveravit. hic enim ſuſcepto adverſus Vandalos bello, Africam ab eorum ſervitute liberavit. Ceterum Theodoricus Gotthorum rex in Italia à Caſſiodoro laudatur in Chronico, quod, inter alia præclare in Reipublicæ bonum geſta, Siciliam à Vandalorum continuis deprædationibus liberaverit. Cujus rei alium quoque teſtem habemus locupletiſſimum Ennodium Ticinenſem epiſcopum, in Panegyrico, quem eidem Theodorico regi dixit, ubi ſic eum alloquitur: *Quid caſtigatas Vandalorum, ventis parentibus eloquar deprædationes, quibus pro annua penſione ſatis eſt amicitia tua? Evagari ultra poſſibilitatem neſciunt, duce ſapientia affines eſſe meruerunt, quia obedire non abnuunt.* Sed id multo poſt Genſerici obitum contigit, anno ſcilicet CCCCXCI. Olybrio conſule. Ceterum pacti fœderis intuitu Genſericus, ſupplicante per Patricium Severum Zenone, ut ſcribit Victor libro I. n. 17. pacem utcumque Eccleſiæ reſtituit. Reſerata quippe eſt eccleſia Carthaginenſis, ut idem auctor teſtatur, quam antea, diſſipatis atque diſperſis per diverſa exſiliorum loca presbyteris & miniſtris, claudi juſſerat; & ſic univerſi ab exſilio redierunt.

Pax cum eo inita.

CA-

Digitized by Google

CAPUT VII.

Genſericos Hunericus ſuccedit, ſub quo multi claruere Martyres & Confeſſores, hi potiſſimum qui præciſa lingua loquebantur.

Genſerici obitus.

1. PAullo poſt initam cum Zenone imperatore pacem, Genſericus, *poſt multarum provinciarum clades*, inquit Victor Tunnonenſis in Chronico, *& Chriſtiani apud Africam populi ſpolia atque neces*, è vivis exceſſit, anno, ut auctor eſt Procopius, poſt captam Carthaginem trigeſimo ſeptimo, nempe quadrageſimo regni ſui anno, *Olybrio & Ruſtico conſulibus*, id eſt æræ vulgaris anno CCCCLXIV. ut ſcribit Victor Tunnonenſis loco laudato: ſed utrumque à vero aberraſſe nemo ambigit. tametſi eumdem errorem ſecutus eſt Iſidorus in brevi Vandalorum Hiſtoria, ubi Victoris verba deſcripſit: in hoc etiam falſus, quod Romæ excidium, Auguſtarumque captivitatem poſt Majoriani imperatoris mortem contigiſſe exiſtimavit. Rei veritas ex Hiſtoria Victoris Vitenſis potius eſt repetenda, qui in fine libri 1. Genſericum *in regno annis triginta ſeptem & menſibus tribus duraſſe* teſtatur, poſt captam ſcilicet Carthaginem, ut ex Procopio jam obſervavimus. alias ſane Zenone nondum imperante defunctus fuiſſet, quod nemo umquam dixerit. Itaque cum ex omnium conſenſu Carthaginis excidium anno CCCCXXXIX. menſe Octobris contigerit, recte colligitur Genſericum anni CCCCLXXVII. initio è vivis abiiſſe. Quin & cum in veteri Fragmento, quod Proſperi Chronico ſubjungitur in codice Auguſtano apud Caniſium tomo 1. antiquæ lectionis, *dies ſex* ſupradicto numero addantur, aliundeque, ut diximus cap. 5. num. 1. certum ſit Carthaginem XIV. Kalendas Novembris captam fuiſſe, recte Genſerici obitus à V. C. Henrico Noriſio anno CCCCLXXVII. die XXV. Januarii conſignatus eſt lib. 2. Hiſtoriæ Pelag. cap. 21.

Hunericus ſuccedit.

2. Genſerico Hunericus ex ipſius filiis natu maximus ſucceſſit, ob ipſius in Orthodoxos, potiſſimum eccleſiarum antiſtites, crudelitatem famoſus. Hoc quippe ſolo nomine apud auctores notus eſt, quippe quem nec res in bellis præclare geſtæ, nec ulla magnarum rerum expeditio, ut in patre contigerat, illuſtrem fecerunt. Sic brevi inter alios ejus vitam compendio concludit Procopius libro 1. de Bello Vandalico. *Fuit hic Honoricus*, inquit, *in Africam habitantes Chriſtianos omnium qui umquam fuere ſæviſſimus iniquiſſimuſque. Vi enim in Arianorum eos placita pertrahere volens, quos ſibi obnitentes repererat, flamma aliiſque cruciatibus enecabat. Multis & linguas exſcindebat è faucibus, qui mea etiam ætate Byzantii ambulabant, integro utentes ſermone, nihilque de vetere pœna perſentiſcentes: è queis duo, poſtquam ſe proſtituti pudoris feminis miſcuerant, loqui deſiere. Octo ille annos regni cum expleſſet, morbo exemtus eſt rebus humanis.*

Confeſſores ſine lingua loquuntur.

3. Africanos iſtos Confeſſores, qui lingua exciſa recte loquebantur, alii quoque auctores, etiam Procopio antiquiores, celebrarunt; ex quibus fuere Victor Vitenſis epiſcopus, & Æneas Gazenſis, qui Zenone imperatore floruerunt. Victoris verba ex quinto ejus hiſtoriæ libro num. 6. repetenda ſunt, ubi teſtatus hoc ipſo tempore quo ſcribebat, unum adhuc ex illis Confeſſoribus, nomine Reparatum, ſubdiaconum, ſuperſtitem fuiſſe, quem in Zenonis palatio commorantem, ob hoc miraculum Regina ſummopere venerabatur. Cetera quæ de hac re debet iſte auctor, videſis ſupra pag. 43. Haud minoris eſt auctoritatis Æneæ

teſtimonium. Quæ enim in Africa contigerant refert Victor; iſte vero quæ Conſtantinopoli probe noverat, ſcriptis commendavit in libro de immortalitate animæ & corporum reſurrectione, in dialogo ſcilicet, qui *Theophraſtus* inſcribitur, ubi poſtquam de *magna Libya*, ſic Africam Græci appellabant, nonnulla præmiſiſſet, quam ait *dura premi tyrannide*, hæc poſtea ſubjungit: *Tyrannus criminis in loco ducit eorum, qui ejus Imperio ſubſunt, pietatem: jubetque illud tam præclarum & bonum dogma Sacerdotes abnegare; iis qui non obtemperant, pro ſcelus! caram Deo linguam exſcindit... Illi vero ipſius naturæ Conditorem implorant, qui recentiorem eis naturam die tertia poſt largitur, non dato quidem alterius linguæ, ſed facultatis ſine lingua articulate, quam umquam antea, quod vellent eloquendi munere.* Tantum porro miraculum non vulgari rumore, aut ex aliorum quorumpiam relatione accepiſſe ſe dicit iſte auctor; ſed rem à ſe ipſo diligentiſſime exploratam fuiſſe teſtatur, ne ullus remaneret dubii, aut forte ſuſpicionis locus. *Ipſe ego*, inquit, *eos vires vidi, & loquentes audivi, & vocem adeo articulatam eſſe poſſe miratus ſum: inſtrumentum vocis inquirebam, & auribus non credens, oculis judicandi munus remiſi, atque ore aperto linguam totam radicitus evulſam vidi, ac ſtupefactus mirabar, non ſane quo pacto vocem conformarent, ſed quomodo conſervati eſſent. Dicit medicorum doctrina, conteſtatur etiam & natura, quia linguæ inciſio, interfectio eſt ejus à quo inciditur.* Idem teſtatur Euſebius occaſione ſancti Romani, ut à nobis obſervatum eſt in Actis Martyrum ſinceris pag. 381. Et forte ex hoc Euſebii loco Æneas Medicorum placitum à ſe laudatum didicerat. Porro Æneas, philoſophiæ Platonicæ ſectator, ex iſtorum Confeſſorum miraculo argumentum deducebat ad probandam corporum futuram reſurrectionem; quin & exinde ſe didiciſſe teſtabatur, Deum ita eſſe univerſæ naturæ Dominum, ut nihil earum quæ videntur rerum firmum ac fixum exiſtimare debeamus, ſi id Deus loco ſuo movere voluerit.

4. Rem majori adhuc admiratione dignam narrat Marcellinus Comes in Chronico, puerum ſcilicet Catholicum, qui antea mutus erat, præciſa lingua recte exinde locutum fuiſſe. Integrum ejus auctoris locum referre juverit, quippe qui paucis hanc Africanam perſecutionem attingit, & res à ſe viſas ſcribit. Ind. VII. *Theodorico & Venantio Coſſ.* id eſt, Æræ Chriſtianæ anno CCCCLXXXIV. *totam per Africam crudelis Hunerici Vandalorum regis in noſtros Catholicos perſecutio importata eſt. Nam exſulatis, diffugatiſque pluſquam CCCXXXIIII. Orthodoxorum epiſcopis eccleſiiſque eorum clauſis, plebs fidelium variis ſubacta ſuppliciis, beatum conſummavit agonem. Nempe tunc idem rex Hunericus, unius Catholici adoleſcentis, vitam à nativitate ſua ſine ullo ſermone ducentis, linguam præcepit excidi, idemque mutus, quod ſine humano auditu Chriſto credens fide didicerat, mox præciſa ſibi lingua locutus eſt, gloriamque Deo in primo vocis ſuæ exordio dedit. Denique ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religioſiſſimos viros, præciſis linguis, manibus truncatis, apud Byzancium integra voce conſpexi loquentes. Hæc Arianorum crudelitas in religioſos Chriſti cultores ſupraſcriptis Conſulibus, menſe Februario cœpit infligi.* quod ſcilicet conventus Carthaginenſis ad diem Kalend. Februariarum indictus eſſet, unde anſam cepit Tyrannus Orthodoxus Antiſtites gravius affligendi.

5. His denique tanti miraculi teſtibus adjiciendus eſt Gregorius Ma-

Digitized by Google

PARS II. CAP. VII.

Magnus, cujus, etſi ea tantum narret quæ ab allis didicerat, auctoritas ſpernenda non eſt. Hic vero lib. 3. Dialogorum cap. 32. ſe, cum apud Conſtantinopolim moraretur, ſeniorem quemdam epiſcopum cognoviſſe refert, atteſtanrem ſe aliquot ex iis Antiſtitibus Africanis olim vidiſſe, qui abſque lingua loquebantur, è quorum numero unus in carnis peccatum lapſus, hoc dono privarus illico fuerat. Sed hos Antiſtites ea pœna affectos fuiſſe ſcribit in perſecutione Africana, quæ Juſtiniani imperatoris temporibus à Rege Vandalorum excitara fuerat. quod lapſu memoriæ à ſancto Gregorio dictum fuiſſe volunt nonnulli. Et quidem è prioribus, quos Hunerici temporibus paſſos fuiſſe certum eſt, aliquos ſua ætate, id eſt imperante Juſtiniano, ſuperſtites fuiſſe ſcribit Procopius, uti ſupra diximus. Et ipſemet Juſtinianus imperator in Conſtitutione de Officio Præfecti Prætorio Africæ lib. primos cod. Juſtiniani tit. 27. ſe vidiſſe teſtatur *hos venerabiles viros, qui abſciſſis radicitus linguis pœnas ſuas miſerabiliter loquebantur*. Quam Juſtiniani Auguſti Conſtitutionem laudar Evagrius lib. quartos cap. 14. ubi ſuæ Hiſtoriæ ea ipſa inſeruir, quæ ex Procopio de his ſanctis viris ſupra retulimus.

6. Eoſdem Confeſſores Conſtantinopoli ſepultos fuiſse ſcribit Victor Tunnonenſis in Chronico ſub Conſulatu Zenonis Auguſti, ubi ait, *quod linguis abſciſſis perfecte finem ad uſque locuti ſunt, Urbs regia atteſtatur, ubi eorum corpora jacent*. Et ſub finem Chronici idem auctor teſtatur, Theodorum Cebarſuſitanum, epiſcopum Africanum, qui cum ipſo ob cauſam trium Capitulorum in exſilium miſſus fuerat, tuncque in Urbe regia agentem poſt mortem, *juxta Confeſſores quibus Ugnericus Vandalorum rex linguas abſciderat*, ſepultum fuiſſe. Ipſorum vero, quos ſexaginta numero fuiſse aiunt, memoriam celebrant Græci, tam in Menologio, quam in magnis, ut loquuntur, Menæis, ubi λογγα-βατοι appellantur. In Menologio quod è verſione Cardinalis Sirleti Caniſius tomo 2. lectionis antiquæ inſeruit, complures ſimul memorantur apud Carthaginem partim interfecti, partim amputaris linguis in exſilium ejecti ſub Hunerico rege. Sic res ibi narratur: *Eodem die*, VII. ſcilicet Decembris, *ſancti trecenti Martyres in Africa gladio conſummati ſunt, ſub Zenone imperatore & Hunerico Ariano rege, propter orthodoxæ fidei Confeſſionem apud urbem Carthaginem obtruncati, cum Arianis ſentire non paſſi. Sacerdotibus autem majora excogitantes ſupplicia, duos incenderunt, ſexaginta vero eloquentioribus linguas exciderunt, qui diſperſi per omnem Romanorum regionem, Dei ipſius vim in efficiendis miraculis maximam ſine lingua prædicabant, ita diſtincte, & aperte, & articulata verba proferentes, ut hæc videntes & audientes obſtupeſcerent: ex quibus unus quiſpiam poſt gratiam Confeſſionis Chriſti lapſus in peccatum carnis, divinam gratiam à ſe ipſo fecit diſcedere.*

7. Verum etſi apud auctores etiam antiquos, inter Confeſſores, qui poſt præciſam linguam expedite loquebantur, potiſsimum laudentur epiſcopi, qui hoc immani ſupplicio affecti fuerunt, adeo ut vix ceterorum mentio fiat; (quod contigiſſet putamus, vel quod iſti ob dignitatem magis eſſent conſpicui, vel quod poſtea in varias Imperii Romani provincias diſperſi, notiores ceteris fruere, potiſsimum in urbe regia ubi eorum plerique commorabantur;) multos ramen alios fuiſſe eriam promiſcui ſexus, quibus hoc ſupplicium illatum eſt, indubium videtur. Hujus rei te-

rei teſtem habemus omni exceptione majorem Victorem Vitenſem, qui libro 5. num. 6. refert pleroſque Typaſitanæ urbis cives in Hiſpaniam aufugiſſe, cum Arianum epiſcopum ſuæ civitati ordinatum fuiſſe accepiſſent; ceteris vero qui reſidui fuerant, quod myſteria divina catholico more celebraiſſent, linguas ſimul & dexteras manus amputatas fuiſſe. *quod cum factum fuiſſet*, inquit ille, ſanctiſſimi illi Confeſſores, *præſtante Spiritu-ſancto, ita locuti ſunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur*.

Alii Martyres.

8. Fuerunt & alii plurimi Confeſſores, qui vel in Africa martyrium conſummarunt, aut certe ex patria ſponte, vel perſecutorum violentia extorres facti, per varias orbis plagas abſque certis ſedibus vagari coacti fuerant. Quin & complures item fuiſſe certum eſt, qui in ipſa Africa dura captivitate mancipati, glorioſum certamen inierunt pro Chriſti divinitatis defenſione, ut colligere licet ex variis Victoris Hiſtoriæ locis. Laudatur in Vita ſancti Fulgentii cap. 4. Fauſtus epiſcopus, qui propter fidei Catholicæ confeſſionem non longe à ſua cathedra relegatus, monaſterium in ipſo exſilii ſui loco conſtruxerat. qua occaſione obſervat idem Fulgentii Vitæ auctor, multos alios Africæ epiſcopos ejuſmodi exſilio tunc temporis punitos fuiſſe, quod hoc pacto perſecutores Ariani ſanctos illos antiſtites variis incommodis facilius divexandos, & ad veram fidem abnegandam inducendos crederent: cum alias id difficillimum eſſet, ſi illi extra Africæ terminos tranſmigrantes, inter Catholicos verſarentur. *De multis enim Sacerdotibus*, inquit ille, *hoc Hunerici tyranni perſecutoris aſtuta malignitas ordinaverat, ut juxta patriam propriam peregrinationis incommodum ſuſtinentes, ad negandum Deum facile flecterentur*. Quod autem his in exſiliis ab hæreticorum vexationibus minime ſecuri fuerint ſancti illi viri, declarat idem auctor, cum poſtea, capite ſcilicet 8. de eodem Fauſto ſubjungit, ipſum recrudeſcente perſecutione *per diverſas latebras commigraſſe*, ne barbarorum inſultibus pateret. Unde mirum non eſt, ſi plerique maluerint apud exteros pauperem vitam quiete tranſigere, quam in patria tot ſubeſſe calamitatibus. Ex iſtis indubie fuit Rufinianus, Byzacenæ provinciæ epiſcopus, quem ex Africana perſecutione fuga elapſum in Siciliæ vicina inſula monachi vitam agentem viſitavit ſanctus Fulgentius, ex ejus Vita, capite 13.

Perſecutionis varia incrementa.

9 Perſecutionem itaque ab Hunerico motam acerbiſſimam fuiſſe ea quæ jam protulimus ſatis probant, quod & ex aliis item auctoribus qui de hoc argumento ſcripſerunt, conſtat. De hac Iſidorus Hiſpalenſis in brevi Vandalorum Hiſtoria ſic loquitur: *Hunericus Ariano ſuſcitatus furore Catholicos per totam Africam atrocior patre perſequitur. Eccleſias tollit, ſacerdotes & cunctos ſacri Ordinis Clericos exſilio mittit, Monachos quoque atque laicos quatuor circiter millia exſiliis durioribus relegavit. Martyres fecit, Confeſſoribus linguas abſcidit, qui linguis abſciſſis uſque ad finem perfecte locuti ſunt*. Eamdem perſecutionem Victor Tunnonenſis, Iſidoro antiquior, in Chronico duobus locis commemorat; ſed perturbat temporum ordinem, cum illam prima vice revocat ad tertium Leonis Auguſti conſulatum, id eſt æræ vulgaris annum CCCCLXVI. decennio ſcilicet & amplius antequam Hunericus patri ſucceſſerit. Ibi tamen Hunericum Ariano furore ſuſcitatum Catholicos præ patre perſecutum fuiſſe ſcribens, hæc ſubjungit: *Chriſtianorum*,

Pars II. Cap. VII.

norum eccleſias tollit, *Sacerdotes exſilio mittit*. At aliquot poſt annis eamdem perſecutionem jam plane efferveſcentem in ceteros etiam Orthodoxos ſæviiſſe narrat; cujus verba proferre operæ pretium duximus, cum ibi loca quædam, in quæ ſancti Confeſſores relegati fuerunt, recenſeantur, quæ alias nobis ignota erant. ſic vero habet: *Zenone Auguſto conſule*, id eſt anno Chriſti CCCCLXXIX. nam hic Victor de tertio Zenonis Auguſti Conſulatu agit, *Hunericus Vandalorum rex perſecutioni per totam Africam nimis inſiſtens, Tibunnis, Macri & Nippis* *, *aliiſque eremi partibus Catholicos, jam non ſolum Sacerdotes, & cuncti Ordinis clericos, ſed & monachos atque laicos, quatuor circiter millia exſiliis durioribus relegat, & Confeſſores ac Martyres facit, Confeſſoribuſque linguas abſcidit*, &c. *Tunc Lætus Neptenſis eccleſiæ epiſcopus glorioſo martyrio coronatur* IIX. *Calendas Octobris, & Eugenius epiſcopus Carthaginenſis eccleſiæ, poſt dira eremi exſilia, plurimis afflictionibus pœniſque clarus habetur*. Hæc vero omnia infami Hunerici perſecutoris exitu concludit, quem *inter innumerabiles ſuarum impietatum ſtrages, quas in Catholicos exercebat, octavo regni ſui anno, interioribus cunctis effuſis, ut Arium patrem ejus, miſere vitam finiiſſe* narrat, quæ verba Iſidorus ſupra laudatus ex hoc Victoris loco exſcripſit. Porro Fragmentum Tyronis Chronico aſſutum, quod ex Caniſii editione jam non ſemel laudavimus, hanc Hunerici perſecutionem anno regni ejus ſeptimo conſignat his verbis. *In fine anni* VII. *regni ſui catholicæ Eccleſiæ perſecutionem fecit, omneſque eccleſias clauſit, & cunctos Domini Sacerdotes cum Eugenio Carthaginenſi epiſcopo exſilio relegavit. qui Dei judicio ſcatens vermibus vitam finivit*.

* al. Nippii.

Pars II. Cap. VII.

Ex V ct... ...re Vaeu..

10. At tota perſecutionis ab Hunerico motæ ſeries repetenda eſt ex Victoris Vitenſis Hiſtoria, ubi illius initium, variaque incrementa & diligenter obſervavit, & accurate deſcripſit. Incœpit paullo poſt Eugenii Carthaginenſis epiſcopi ordinationem, quæ anno CCCCLXXXI. ut cap. ſequenti dicemus, celebrata eſt. Cum nempe, uti narrat laudatus auctor libro 2. num. 3. Eugenii fama ubique celebris eſſet, Arianorum Epiſcopi Tyranno ſuggeſſerunt, ut beatum Antiſtitem populo verbum facere non pateretur, aliaque ab eo exigeret, quæ religioni noſtræ contraria erant. *Hinc*, inquit, *Hunerici perſecutio doloris atque parturitionis noſtræ ſumſit initium*. Poſtea edixit, ut *nemo in palatio militaret, neque publicas ageret actiones, niſi ſeſe Arianum feciſſet*. tum eos qui ea occaſione militiam abjecerant, in Siciliam & Sardiniam relegavit, ut habetur num. 7. Ibidem contumelias virginibus ſacris illatas, aliaque Victor deſcribit, quibus tyrannus *ſemitam nitebatur invenire, per cujus aditum publicam faceret perſecutionem*. Num. ſeq. ad. 13. egregie deſcribit iter infinitorum propemodum Confeſſorum, qui tyranni juſſu in exſilium deportati ſunt. Sed hæc præludia fuere majoris perſecutionis. *Cogitabat* quippe Hunericus, inquit Victor num. 13. *acriora adverſus Eccleſiam Dei, ut qui membra aliqua abſciderat, totum laniando perderet corpus*. Ea de cauſa univerſos Africæ epiſcopos Carthaginem evocat, ad Collationem de rebus fidei Catholicos inter & Arianos anno ſequenti habendam. Datum eſt autem Edictum menſe Majo, anno ſeptimo Hunerici, qui anno vulgaris æræ CCCCLXXXIII. reſpondet.

11. Anno itaque CCCCLXXXIV. Eugenius cum ceteris Orthodoxæ fidei defenſoribus ad diem venit Collatio Carthag.

præ-

Digitized by Google

Pars II. Cap. VII. diem venit præſtitutum, ut cum Arianis conferret. Verum Tyrannus, qui in ſuo edicto pollicitus Catholicis fuerat omnia tuta, fidem ſtatim infringit, iis qui bona fide venerant manum injiciendo; deinde in doctiſſimos potiſſimum ſævit, eorumque nonnullos necat, è quibus celebris eſt Lætus, qui hac occaſione martyrium felici agone complevit, ut dicitur num. 18. Alios item recenſet Victor num. 16. quos fuſtibus cæſos jam antea in exſilium detrudi juſſerat. Nec tamen his injuriis fracti animo fuere epiſcopi Catholici, ſed qui ſuperſtites remanſerant ad locum conveniunt, collationem de rebus fidei habere parati. quod cum ferre non poſſent Ariani, tumultu concitato Catholicos calumniis variis affecere, *Tuncque*, inquit Victor, *univerſi Eccleſiæ catholicæ filii, qui aderant, centenis fuſtibus tundi jubentur*. Orthodoxi itaque nihil verbis ſe facturos advertentes, fidei libellum, quem antea ſcripſerant, protulerunt, ſicque finita eſt Collatio. nam Ariani qui ſuam viciſſim edere debuiſſent fidei profeſſionem, cum ſe victos fuiſſe eos puderet, clamarunt Omouſianos, ſic Catholicos appellabant, ſeditioſos eſſe & procaces, idque ſuo Hunerico ita perſuaſere, ut ille deinceps iniquiſſimo ſemper animo adverſus Orthodoxos fuerit. Jubet itaque Tyrannus eccleſias Catholicas claudi in univerſa Africa, atque earum, Epiſcoporumque bona ſuis attribui imperat, edicens adverſus Orthodoxos, quæcumque à Catholicis Imperatoribus adverſus hæreticos variorum temporum ſtatuta fuerant. Edictum integrum refert Victor lib. 4. Nec his contentus, Epiſcopos omnes qui Carthaginem convenerant in exſilium pelli jubet, qui ſtatim in hoſpitiis, ubi degebant, exſpoliati foras muros propelluntur. cum vetitum fuiſſet ſub graviſſimis pœnis, ne eos quiſquam aut hoſpitio reciperet, aut alicui cibum præberet, ut narrat idem Victor lib. 4. nu. 3.

Perſec. generalis. 12. At generalem in Africa perſecutionem ab Hunerico motam fuiſſe, etiam priuſquam Epiſcopi pellerentur, diſerte ſcribit laudatus auctor libro 5. ubi num. 1. refert, *per univerſas Africanæ terræ provincias uno tempore tortores crudeliſſimos fuiſſe deſtinatos.. ut nulli ætati, nulli parceretur ſexui, niſi illis qui eorum ſuccumberent voluntati*. Hos fuſtibus, illos ſuſpendio, alios ignibus tortos fuiſſe commemorat: tum varia in diverſis provinciis ſanctorum Martyrum certamina deſcribit, quæ ex eo repetenda ſunt à num. ſcilicet 2. ad 15. Multos etiam hæreticorum violentiam declinantes, in deſertis & ſpeluncis fame aut frigore iiſdem temporibus necatos fuiſſe teſtatur. Sed paullo poſt Tyrannus in ſuo peccato mortuus eſt, cum ſol tantam crudelitatem, ut Gregorii Turonenſis verbis utar, exhorruiſſet. De hac porro eclipſi, quam tunc temporis ſol paſſus eſt, conſulendus V. C. Henricus Noriſius lib. 2. Hiſtoriæ Pelag. cap. 21. & potiſſimum in emendandis, quæ ad calcem operis habentur.

Papa & Imp. fruſtra moventur. 13. Porro tantis Africanæ eccleſiæ calamitatibus Felicem pontificem Romanum condoluiſſe diſcimus ex Evagrio, qui libro 3. Hiſtoriæ eccleſiaſticæ cap. 20. litteras Felicis papæ ad Zenonem imperatorem ſcriptas laudat, *quibus eum commonebat de perſecutione, quæ in Africa excitata fuerat ab Hunerico*. Sed exciderunt pontificiæ illæ litteræ, quibus tamen paruiſſe Imperatorem inde conjicimus, quod Uranius Zenonis ad Hunericum legatus, apud Victorem libro quinto, num. ſeptimo, *ſeſe pro defenſione Catholicarum eccleſiarum Carthaginem veniſſe jactitarit*. Sed quantum iſta legatio

gatio apud Hunericum profuerit, ex eodem Victore diſcendum eſt. *Vt* enim, inquit, *illi oſtenderet Tyrranus ſe neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores ſtatuit, in quibus legatis mortis eſt, aſſcendendo ad palatium & deſcendendo tranſire, ad opprobrium videlicet ipſius Reipublicæ &c.*

CAPUT VIII.

De ſancto Eugenio epiſcopo Carthaginenſi, aliiſque nonnullis Confeſſoribus & Martyribus, qui ſub Hunerici perſecutione vexati fuerunt.

1. MUlta licet in Victoris Vitenſis Hiſtoria de beato Eugenio Carthaginenſi epiſcopo habeantur, viſum eſt tamen operæ pretium de eo ſeorſim agere, quod multa, & quidem non levis momenti, in aliis auctoribus de ejus geſtis paſſim occurrant, quæ prætermittere non licet. Tanta enim fuit apud omnes ſanctiſſimi hujus Confeſſoris fama, ut paucos reperias iſtius ævi auctores, qui eum ſcriptis ſuis non celebraverint. Laudandus eſt ob eam rem inter alios Gregorius Turonenſis antiſtes, qui initio libri 2. Hiſtoriæ Francorum obſervat, jam ſua ætate Martyrum aut Confeſſorum Africanorum, qui in Vandalica perſecutione claruerant, *Paſſiones* conſcriptas fuiſſe, quarum aliquot ſe legiſſe teſtatur, ex quibus nonnulla excerpſit ſuæ Hiſtoriæ inſerenda. At ſane melius hac in re conſuluiſſet poſteritati, ſi excerptis minime contentus, tam pretioſa monumenta integra ſcriptis commendaſſet. Etenim aliud à ſe viſum fuiſſe præter Victoris Vitenſis Hiſtoriam, vel ex eo ſolo evinci poteſt, quod ex paucis quæ ex iſtis Paſſionibus à ſe delibata commemorat, complura occurrant, quæ in Victoris libris deſiderantur. Unde etiamſi aliquando hæc in Victoris Hiſtoria exſtiterint, ut nonnulli ſuſpicantur, qui Victoris opus ad nos integrum non perveniſſe volunt; non minus tamen nobis utilia forent ad ſupplendos ſaltem iſtos Victorinæ Hiſtoriæ hiatus. Verum ut ut ſit de rebus iſtis, id unum nobis perſuaſum eſt, ea ſcilicet, quæ à Gregorio narrantur de illis ſanctis viris, pro certis & indubitatis haberi, poſſe, utpote quæ ab auctoribus Eugenio coæqualibus ſcripta fuiſſe nemo poteſt inſiciari. Cum enim Eugenius ipſe atque Gregorius eodem ſæculo exceſſerint è vita; iſte ſcilicet ſæculo ſexto labente, hic ineunte: fieri non poteſt ut Paſſiones Martyrum, quas jam ſcriptas invenerat Gregorius priuſquam Hiſtoriam ſuam ſcriberet, initio ſaltem ſui ſæculi editæ non fuerint. Quin &, ſi conjecturis indulgere liceat, veri ſimile eſt tam pretioſa monumenta ab Eugenio ejuſque ſociis in Gallias allata fuiſse, patrum ſcilicet ſuorum hac in re, ſicut & in perſecutionum tolerantia exemplum imitantibus, qui ſæculo tertio in exſilium pro fide detruſi, præclaræ ſancti Cypriani Confeſſionis Acta præ manibus ſemper habebant, ut eorum lectione ad martyrium erudirentur, quod jam obſervavimus in Actis Martyrum ſinceris pag. 193. Et quidem Eugenii epiſtolam ad ſuos, cum in exſilium deportaretur, ſcriptam aliunde non habuiſſe exiſtimamus. Hinc patet nihil adverſus horum geſtorum veritatem concludi poſſe, quod Gregorius in recenſendis Vandalorum regum nominibus lapſus fuerit. Hæc enim ex proprio fundo, cetera vero quæ de Eugenio aliiſque Confeſſoribus Africanis profert, ex antiquioribus atque certis monumentis hauſerat. Ceterum ea omnia quæ de hac perſecutione tam

Digitized by Google

 in Hiſtoria Francorum, quam in libro de Gloria Martyrum refert, ſuo loco inferius exhibebimus, eum nonnulla præmiſerimus, quæ de illis ſanctiſſimis Confeſſoribus alii auctores habent.

Eugenii ordinatio. 2. De Eugenii ordinatione ſic loquitur Victor Tunnonenſis epiſcopus in Chronico: *Viviano V. C. & Baſilio conſulibus Carthaginenſis eccleſiæ poſt Capreolum, Quodvultdeus, Eugenius epiſcopus ordinatur*. Annus his conſulibus deſignatus apud Victorem Æræ Chriſtianæ anno CCCCLXIII. reſpondet, quo ſane Eugenii ordinatio conſignari nequit. Etenim ex alterius Victoris, Vitenſis ſcilicet Hiſtoria, certum eſt Eugenium huic eccleſiæ præfectum fuiſſe ſub Hunerico rege, cum nimirum iſte barbarus ad Zenonis imperatoris Placidiæque Olybrii relictæ preces, Catholicis Carthaginenſibus permiſiſſet epiſcopi electionem, ut fuſius narrat ille auctor libri 2. initio. At anno CCCCLXII. Genſericus Hunerici pater & præceſſor adhuc in vivis agebat, & Zeno his temporibus nondum conſcenderat imperialem thronum, uti certum eſt, & ex ipſo Victoris Tunnonenſis Chronico probari poſſet. Sane ex aliis compluribus Victorini hujus Chronici locis certum eſt hunc auctorem, cum Epiſcopos diverſarum ſedium recenſet, ſimul in unum annum plures congeſſiſſe, quos tamen variis & plurimum diſſitis temporibus ordinatos fuiſſe nemo infitiabitur. Sic paullo inferius Hilarium, Simplicitum & Felicem pontifices Romanos in unum congerit, ſicut & Gennadium, Anatolium & Acacium epiſcopos Conſtantinopolitanos, &, ut ceteros taceam, Alexandrum, Martyrium & Julianum Antiochenos. Adde Victorem eo loci nullam Deogratias epiſcopi feciſſe mentionem: quem tamen inter Quodvultdeum, qui pro fide in exſilium pulſus eſt, & Eugenium eccleſiæ Carthaginenſi præfuiſſe conſtat. At Eugenii ordinationis tempus ex longe certioribus argumentis colligere licet, ex iis ſcilicet quæ ſupra cap. 6. num. 6. de beato Deogratias ejus deceſſore obſervavimus. Cum enim ex his pateat Deogratias anno circiter CCCCLVII. ad ſuperos abiiſſe, aliundeque ex Victore Vitenſi lib. 2. num. 1. certum ſit eccleſiam Carthaginenſem annis XXIV. poſt ipſius obitum epiſcopo deſtitutam manſiſſe; patet quoque Eugenii ordinationem, qui, ut ex eodem auctore diſcimus, beato Deogratias ſucceſſit, anno circiter CCCCLXXXI. debere conſignari. Et quidem hoc anno nondum aperta erat gravis illa perſecutio, qua Hunericus poſtea tam graviter Africanam turbavit eccleſiam, ut ſupra cap. præcedenti num. 10. & ſequenti expoſuimus.

3. Porro Victor Tunnonenſis loco laudato obſervat, Eugenium *poſt dira eremi exſilia plurimis afflictionibus pœniſque clarum apud omnes* fuiſſe, quod ex aliorum etiam ejuſdem ævi illuſtriorum ſcriptorum teſtimoniis confirmari poteſt. De his quæ ab Antonio Tamallumenſi Arianorum epiſcopo in exſilio apud eum conſtitutus pertulit, non alium quærimus teſtem præter Victorem Vitenſem, quem conſulere licet lib. 5. num. 11. Animi vero ipſius magnitudinem plurimum commendat Gelaſius papa in epiſtola 13. ad Epiſcopos Dardaniæ, quibus Eugenii collegarumque illius exemplum ante oculos ponit, ut è re Sacerdotum eſſe oſtendat, Principum conatibus obſiſtere, cum regia auctoritate firmare nituntur ea, quæ adverſus juſtitiæ leges fiunt. *Ecce*, inquit, *nuper Hunerico regi Vandalicæ nationis, vir magnus & egregius ſacerdos Eugenius Carthaginenſis epiſcopus, multique cum eodem Catholici Sacer-*

Pars II. cap. VIII *erdotes conſtanter reſtiterunt ſævienti, cunctaque extrema tolerantes, hodieque perſecutoribus reſiſtere non omittunt.* Eumdem ſanctiſſimum antiſtitem *Confeſſoris publici* titulo exornat Gennadius Maſſilienſis in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, quem vivente adhuc Eugenio ſcribebat: ibi enim cap. 97. Eugenium *adhuc ad Eccleſiæ confirmationem vivere* aſſerit. Locum integrum referre ab re non erit, ex quo diſcimus tanti viri elucubrationes, quibus Eccleſiam Catholicam illuſtravit. Sic autem habet in vetuſtiſſimo noſtræ bibliothecæ ſancti Germani codice manuſcripto, litteris Franco-Gallicis, ſive Merovingicis, ab annis circiter centum ſupra mille, ut jam diximus, exarato: (Eugenii opera.) *Eugenius Carthaginis Africæ civitatis epiſcopus, & Confeſſor publicus, petitus à Chunerico Vandalorum rege, Catholicæ fidei expoſitionem & maxime verbi omouſii rationem, conſenſu omnium Africanorum & Maurorum, Sardiniæ & Corſicæ Epiſcoporum & Confeſſorum, qui in Catholica permanſerunt fide, compoſuit librum fidei, non ſolum ſanctarum Scripturarum, ſed & Patrum teſtimoniis communitum; & per collegas confeſſionis ſuæ porrexit ad portandum.* [Editi *perrexit. Iam vero adſportandus*] *pro fidelis linguæ remuneratione in exſilium, vice ſui commonitoria fidei, & unius ſacri & conſervandi baptiſmatis ovibus ſuis, quaſi paſtor ſollicitus dereliquit. Altercationes quoque, quas contra Arianos præſules per internuntios habuit, conſcripſit; & legendas per Majorem-domus Chunerico direxit. Similiter & preces pro quiete Chriſtianorum eidem velut apologias obtulit. Vivere adhuc ad confirmationem Eccleſiæ dicitur.* Ex his autem Eugenii opuſculis à Gennadio recenſitis, præter fidei Confeſſionis librum, qui totus Victoris Hiſtoriæ inſertus eſt, & *ſuggerendam* Hunerico regi oblatam, apud eumdem auctorem, unica ſupereſt ejus epiſtola, quam in exſilium abripiendus ad ſuos cives Carthaginenſes conſcripſit, ut eos in fide Catholica confirmaret. Hanc porro cum aliis ſimilibus hac voce *commonitoria*, ſeu, ut editi habent, *epiſtolas* deſignari dubium non eſt. Eamdem infra ex Gregorio Turonenſi, qui nobis illam conſervavit, exhibebimus ad aliquot manuſcriptos codices collatam.

(Pars II. cap. VIII)

(Eugenii obitus.) 4. Cardinalis Baronius ad annum CCCCXCV. contendit Eugenium à Guntabundo Hunerici ſucceſſore varie exagitatum, & tandem extra Africam ejectum in Gallias appuliſſe, atque ibi apud Albigenſem Aquitaniæ civitatem hoc ipſo anno, quem etiam regi Guntabundo extremum fuiſſe dicit, è vivis exceſſiſſe. At V. C. Henricus Noriſius, lib. 2. Hiſtoriæ Pelagianæ cap. 21. Eugenii obitum nonniſi decennio poſt contigiſſe exiſtimat. Et merito quidem. Nam Victor Tunnonenſis antiſtes in Chronico, qui jam antea, ut diximus, Eugenium *poſt diverſa eremi exſilia, plurimis afflictionibus & pœnis clarum* fuiſſe dixerat, diſertis verbis aſſerit, eumdem ſanctum virum ſub Theodori conſulatu, id eſt vulgaris æræ anno DV. mortuum fuiſſe. En ejus verba: *Theodoro V. C. Conſule Eugenius Carthaginenſis epiſcopus Confeſſor moritur.* Nec ibi res plures in unum commiſcuiſſe Victor accuſari poteſt, ut ſupra de eo dicebamus: cum nempe hic de ſolo Eugenii obitu verba faciat, ſuperius autem res multas variis temporibus geſtas in unum quaſi faſciculum congeſſerit. Sed & Victoris teſtimonio alterius etiam antiqui ſcriptoris auctoritatem adjungit idem Noriſius, Fragmenti ſcilicet vetuſtiſſimi, quod Tyronis Chronico ſubjunctum eſt apud Caniſium tomo 1. lectionis antiquæ, ubi Guntabundo ita Eugenius acceptus fuiſſe dicitur, ut ab eo rege non ſolum ipſe ab exſilio fuerit an-

Digitized by Google

revocatus, ſed & ceteris quoque antiſtitibus Orthodoxis Eugenii precibus integra libertas fuerit reſtituta. *Guntamundus*, inquit ille auctor, *tertio anno regni ſui cœmeterium ſancti martyris Agilei apud Carthaginem Catholicis dare præcepit, Eugenio Carthaginenſi epiſcopo, jam de exſilio revocato.* Tum ſubjungit: *Decimo autem anno regni ſui eccleſias Catholicorum aperuit, & omnes Dei ſacerdotes, petente Carthaginenſi epiſcopo, de exſilio revocavit.* Idem quoque teſtantur poſterioris ævi auctores, inter quos Hermannus Contractus in Chronico laudati Fragmenti verba exſcripſiſſe videtur, teſtatus Guntabundum decimo regni ſui anno Catholicos omnes Epiſcopos, perſuadente Eugenio epiſcopo, ab exſilio revocaſſe, & diu clauſas eccleſias pace reddita aperuiſſe. Neque dicas Guntabundum poſt id clementiæ tempus in ſævitiam tandem declinaſſe. Etenim Fragmenti auctor, qui altero poſt hanc generalem exſilii relaxationem anno Guntabundum interiiſſe ſcribit, nullam facit perſecutionis mentionem. Unde conjicere licet, nullam revera ab eo Rege excitatam fuiſſe; proindeque alterum Eugenii exſilium potius ad Traſamundi tempora eſſe revocandum: quem quidem regem graviſſimam adverſus Orthodoxos perſecutionem commoviſſe nemo eſt qui neſciat. Certe Gelaſius pontifex Romanus, qui epiſtolam ad Epiſcopos Dardaniæ, jam à nobis ſuperius laudatam, *Victore* ſeu potius *Viatore V. C. conſule*, id eſt anno CCCC. XCV. conſcripſit, teſtatur eo adhuc tempore quo ſcribebat, Eugenium cum ceteris Africanis epiſcopis perſecutoribus reſtitiſſe. quod ſane de Eugenio in Galliis agente non dixiſſet.

Memoria celebris.

5. Celebris eſt beati Eugenii memoria in Martyrologiis tam recentioribus, quam antiquis, in quibus ipſius feſtivitas die 13. Julii celebratur, adjunctis ipſi ceteris Cleri Carthaginenſis Confeſſoribus, quos in Hunerici perſecutione paſſos fuiſſe Victor Vitenſis commemorat. Ceteris brevius rem exprimit Florus: *Apud Africam*, inquit, *natale ſanctorum Confeſſorum Eugenii Carthaginenſis epiſcopi, fide & virtutibus ac miraculis glorioſi, & univerſi Cleri ejuſdem eccleſiæ.* Quibus verbis Ado ſequentia ſubjungit: *Qui cæde inediaque macerati, fere quingenti vel eo amplius: inter quos quam plurimi erant Lectores (&) infantuli gaudentes in Domino, procul exſilio crudeli extruſi ſunt.* Tum Salutarem & Murittam ex Victoris Hiſtoria notiſſimos laudat; quæ quidem omnia apud Uſuardum & Notkerum totidem verbis referuntur, ſicut & in hodierno Martyrologio Romano. Notkerus tamen poſt hanc vocem *Confeſſorum*, habet; *imo & victorioſorum Martyrum.* Huic vero *infantuli*, adjungit conjunctivam *que*, ne aliquis exiſtimet eoſdem *lectores fuiſſe & infantulos* qui hic commemorantur. Hoc autem obſervare viſum eſt, quod Baronius ita apud Uſuardum legendum monuerit in Martyrologii Romani Notis ad hanc diem, quam quidem illuſtriſſimi Cardinalis conjecturam Notkeri auctoritate fultam eſſe deprehendimus; quamquam fatendum eſt in Uſuardi autographo dilucide ſcriptum, *lectores infantuli.* quæ verba ex Victoris Vitenſis lib. 5. num. 9 deſumta ſunt. Recentiorum Martyrologiorum verba ſingillatim proferre ſupervacaneum foret. Galeſinius pro Eugenio, *Euſebium Carthaginenſem epiſcopum* habet.

Dies obitus.

6. Ceterum etſi tanta auctorum nubes in hoc conveniat, ut pro Eugenii feſto, die 13. Julii celebrando, omnes conſentiant: inde tamen colligere non licet, hunc fuiſſe ſancti hujus viri depoſitionis diem: ſiquidem in vetuſtiſſimo Kalendario Africano, quod certe paullo poſt ipſius mor-

mortem conſcriptum eſt, *Nonis Januarii depoſitio ſanctorum Epiſcoporum Deogratias & Eugenii* celebratur. Ejus vero in Gallias adventum commemorat Andreas Sauſſayus in Corollario Martyrologii Gallicani die 1. Januarii, his verbis: *Albigæ in Aquitania Adventus ſancti Eugenii epiſcopi Carthaginenſis & Martyris*, quæ ex veteri Albigenſis eccleſiæ traditione, ut videtur, deſumſit; at ea quæ poſtea ſubjungit, Eugenium ſcilicet a Guntabundo Vandalorum rege iterato exſilio damnatum, ac fragili rati impoſitum, in Gallias veniſſe, aliaque ejuſmodi non pauca; ex Baronio aliiſque recentioribus, aut etiam ex proprio fundo hauſit.

7. Sed verum Eugenii obitus diem certius forte ex ejuſdem eccleſiæ Albienſis traditione, quam ex quocumque alio inſtrumento repeti poſſet. cum enim ibi fato functus fuerit ſanctiſſimus ille pontifex, ejuſque ſacræ reliquiæ ibi ſemper venerationi habitæ fuerint, veri ſimile eſt feſtum ejus diem hunc ipſum eſſe inſtitutum, qui aliquando ei ſupremus fuerat. Hic vero dies eſt ſextus menſis Septembris, quo beati Eugenii feſtivitas in Albienſi eccleſia etiamnunc ſub ritu duplici celebratur, idque ex veteri multorum ſæculorum traditione, ut patet ex veteri mſ. codice bibliothecæ Colbertinæ, in quo Paſſioni ſancti Eugenii ex Gregorio Turonenſi deſumtæ, quam infra exhibebimus, præmittitur hic titulus: *Incipit vita ſancti Eugenii epiſcopi, qui obiit in vico Viancio VIII. Idus Septembris*. De ejuſdem vero obitu hæc in Albienſi Breviario habentur: *Eugenius ..... in Galliam pulſus, in Albigenſi pago ad Veram amnem, juxta ſepulcrum Amaranthi martyris conſedit; ubi ædificato monaſterio tot laboribus ærumniſque perfunctus, mortuus eſt, ejuſque ſepulcrum glorioſum fuit*. cetera ex Victore Vitenſi & ex Gregorio Turonenſi excerpta ſunt.

8. Eſt autem Viancium vicus haud procul ab urbe Albienſi, quem Pontius comes Toloſanus Amelio Albienſi epiſcopo & canonicis ſanctæ Cæciliæ dedit labente ſæculo decimo, ut patet ex ejuſdem Pontii charta apud Catellum libro 1. Hiſtoriæ Comitum Toloſanorum, qua Pontius vicum Viancii *ſalvum fore in poſterum* decernit ad honorem ſancti Confeſſoris Chriſti Eugenii, & ſancti Amerandi martyris, & ceterorum ſanctorum qui ibi requieſcunt. *Data eſt ..... rege Lothario defuncto anno ſecundo, quo filius ejus Ludovicus cœpit regnare*; atque in ea laudantur *Adelardus abbas Viancii*, *Aymerius præpoſitus*, *Amelius capiſcola*, *& alii canonici*. Hanc avi ſui donationem confirmat *Raymundus Comes Toloſanus*, *Ildefonſi Comitis filius*, apud eumdem Catellum loco laudato; & hoc pariter in honorem ſancti Eugenii & aliorum ſanctorum, qui in Viancio requieſcunt. Sæculo duodecimo contentio orta eſt inter monachos Auriliacenſes & epiſcopum ac canonicos eccleſiæ Albienſis, occaſione *eccleſiæ Viancii*, quam utrique ſibi vindicabant. Rem commiſit Alexander papa epiſcopis Ruthenenſi & Cadurcenſi, ut patet ex ejuſdem Pontificis epiſtola, quam ex cod. mſ. Colbertino edidit V. C. Stephanus Baluzius libro 4. Miſcellaneorum pag. 466. Et quidem Auriliacenſes monachos cauſa cecidiſſe colligimus ex Actis viſitationis factæ à Simone de Bello-loco archiepiſcopo Bituricenſi, apud eumdem Baluzium libro laudato. Ibi enim Simon archiepiſcopus anno 1286. menſe Aprili Albienſem diœceſim viſitans, *apud Viancium prioratum eccleſiæ Albienſis* veniſſe dicitur, ubi à præpoſito prædicti loci receptus & procuratus eſt. Anno 1291. idem Antiſtes rurſus

Locus.

Al-

Pars II. cap. VIII

Albienſem diœceſim viſitavit, qui receptus eſt ut antea apud *Viancium præpoſituram de eccleſia Albienſi*. Tandem Ludovicus de Ambeſia Albienſis epiſcopus, *ſanctorum Eugenii, Vindemialis, Longini, Amaranthi martyrum & Chariſſimæ virginis corpora, quæ ab ipſa illorum morte in eccleſia Viancii in territorio Albienſi repoſita fuerant*, in eccleſiam Cathedralem, ſanctæ Cæciliæ ſacram, transferri curavit, anno MCCCCIV. die 29. Septembris, ubi etiam nunc religioſiſſime aſſervantur. quamquam Translationis iſtius memoria die 2. Octobris potiſſimum celebratur, ut ex Breviario Albienſi diſcimus.

9. Quæri poteſt hoc loco, quonam jure Traſamundus Eugenium relegaverit in urbem Albiam, in regno Gotthorum ſitam, atque adeo Traſamundo haud ſubjectam, ut quæ ab Africa longo terrarum mariſque intervallo disjuncta eſſet. Cur non potius eum in Sardiniam deportari juſſit, littora Africæ contra ſitam? cur non in extremas Africæ ſolitudines? Neque enim veri ſimile eſt datum Eugenio fuiſſe arbitrium exſilii. nam ſi illud ipſi conceſſum fuiſſet, non arbitror prælaturum Italiæ fuiſſe ſedes Gotthorum, quos fidei catholicæ adverſarios eſſe non ignorabat. Nulla vero hujus rei probabilior cauſa nobis occurrit, quam antiqua Vandalorum cum Gotthis affinitas, & eadem ſecta & religio: quæ ratio Eugenii perſecutores induxit, ut is à collegis ſuis diſtractus, inter Gotthos, pertinaciſſimos videlicet Ariani dogmatis defenſores, quibus tunc Alaricus imperabat, eo miſerabiliorem, quo longiorem vitam traheret.

An Martyr. 10. Aliam item quæſtionem movent nonnulli, utrum ſcilicet Eugenio Martyris titulus debeatur? Sed his immorari parum intereſt. cum enim Eugenius poſt varios pro Chriſti nomine ſuperatos labores, poſt ingentes ærumnas, ſemel & iterum è patria pulſus in exſilio tandem vitam finierit, viderint qui hæc quærunt, an ii tantummodo Martyres appellari poſſint, qui inter tormenta ac ſupplicia exſpirantes martyrium conſummarint. Certe ſi Confeſſoris titulus Eugenio ſolum concedatur, ipſi tamen martyrii meritum & præmium non defuiſſe nemo non fatebitur. In veteribus ſcriptis quæ ſupra laudavimus, *Confeſſor* dicitur; in hodierno autem Albienſis eccleſiæ Breviario appellatur *Martyr*, ſed paullo latiori ſignificatione, quippe cum ei reſponſorium iſtud aſſignetur, quod pro iis, qui ſanguinem ſuum non fuderunt, ſolet recitari.

11. Præter Eugenium, tres alios Confeſſores commemorat Gre- Eugenii loci. gorius Turonenſis, LONGINUM ſcilicet, & VINDEMIALEM epiſcopos, atque OCTAVIANUM archidiaconum, de quibus pauca, deficientibus vetuſtis monumentis, hic dicenda occurrunt. In Notitia Africana, quam poſt Victoris Hiſtoriam ſupra pag. 55. exhibuimus, inter alios diverſarum provinciarum antiſtites, qui Hunerici mandato ad conventum Carthaginenſem occurrerunt, recenſetur Longinus Pamarienſis epiſcopus ex Mauritania Cæſarienſi, num. 43. & Vindemialis Capſenſis epiſcopus ex provincia Byzacena, num. 60. Idem Vindemialis in Paſſione ſanctorum Monachorum, num. 3. ſupra pag. 55. *ſancti* titulo donatur, appellaturque *Sacerdos egregius, & Chriſti fidelis antiſtes*. Hos vero ipſos eſſe qui à Gregorio laudantur, etſi omnino affirmare non audeamus, veri ſimile tamen nobis videtur. Neque enim alii occurrunt horum nominum antiſtites in antiquis monumentis, qui cum Eugenio Carthaginenſi adverſus Hunericum & Cyrilam pro fide Chriſti decertare

tare

tare potuiſſent. Eoſdem in Galliam cum Eugenio veniſſe putant Albigenſes, qui ipſos apud Viancium ſepultos fuiſſe commemorant. Legimus in Breviario Albienſi ad diem 2. Octobris, ſanctorum Vindemialis & Longini martyrum corpora, ſimul cum ſancti Eugenii ſacris reliquiis ex vico Viancio in Cathedralem eccleſiam Albienſem tranſlata fuiſſe: & quidem in chartis Comitum Toloſanorum, quas ex Catello ſupra laudavimus, non ſolum Eugenius & Amaranthus in Viancii eccleſia requieſcere dicuntur, ſed & alii quoque ſancti, quorum nomina reticentur. Vindemialem item & Eugenium epiſcopos celebrant Itali ſcriptores, de quibus, cum nonnulli ipſos eoſdem eſſe exiſtimaverint cum Eugenio Carthaginenſi, & Vindemiali a Gregorio Turonenſi memoratis, accuratius hic agendum eſt.

Eugenius &c. in Italia.

12. Tarviſium urbs eſt in Italia celebris, quæ toti Marchiæ Tarviſinæ nomen tribuit. Ejus incolæ præcipuos patriæ ſuæ protectores ac patronos colunt ſanctos Florentium & Vindemialem epiſcopos, quorum iſtum oatione Afrum, atque Eugenii, itidem Africani epiſcopi, ſocium fuiſſe comemorant. Hos laudat Petrus de Natalibus, in eadem Marchia Equilinus epiſcopus, in Catalogo ſanctorum lib. 4. cap. 116. ubi eorumdem corpora ex inſula Corſicæ, cum à Sarracenis devaſtaretur, Tarviſium à Titiano ejuſdem urbis epiſcopo advecta fuiſſe ſcribit. Hujus vero Translationis meminit quoque Ughellus tomo 5. Italiæ ſacræ in Tarviſianorum epiſcoporum Catalogo, ubi Titianum anno circiter quadringenteſimo huic eccleſiæ prefuiſſe ſcribit. Sed quantum in deſignanda hujus Antiſtitis ætate à vero deflexerit, vel ex eo convinci poteſt, quod Vindemialis, cujus Titianus vitam ſcripſiſſe dicitur, conventui Carthaginenſi cum Arianis, jubente Hunerico, habito interfuiſſe memoretur. Et quidem licet Ughellus Hunericianæ hujus Collationis diſerte non meminerit, eam tamen ſatis deſignaſſe videtur, eum Eugenium & Vindemialem *Carthaginenſi contra Arianos concilio* adfuiſſe, atque eoſdem *ex Africa perſequentibus Arianis in Italiam deſcendiſſe* ſcribit.

13. Verum de iſtius auctoris ſenſu fuſius diſputare nihil intereſt, cum habeamus tomo 1. Maii Bollandiani, die 2. ejuſdem menſis, horum Antiſtitum vitam, à Godefrido Henſchenio è manuſcripto codice Chriſtinæ Sueciæ reginæ erutam, ex qua, cum ab ipſo Titiano ſcripta fuiſſe dicatur, aliquid forte expilcari licebit, tum de tempore quo idem Titianus Tarviſinæ eccleſiæ præfuit, tum de Eugenio & Vindemiali, quos Itali celebrant. Sic vero incipit: *Dum univerſalis ſynodus apud Carthaginem ab Honerico rege congregaretur, ex omnibus regnis atque inſulis, quæ ſub ejus regimine tunc temporis degebant, die Kalendarum Februariarum, ſexcenti ſeptuaginta Epiſcopi in unum ſunt pariter congregati, pro fide ſanctæ & individuæ Trinitatis certaturi; quos ipſe deceptus Arianorum perfidia, omnes exſilio damnare juſſit; è quibus Carthaginenſis epiſcopus Eugenius, & Vindemialis ſummæ ſcientiæ, ſummæque ſanctitatis inter alios emicuerunt, & fidem ſanctæ & individuæ Trinitatis inviolabiliter conſtantiſſima voce edocuerunt. Qua de re à propriis ſedibus expulſi, peregrinationis cauſa ad Tranſmarina convolarunt &c.* Hæc in Vita. In opuſculo vero de Vindemialis & Florentii tranſlatione ab eodem auctore conſcripto, iſta leguntur: *Florentii vero atque Vindemialis, licet ortus eorum, vita atque tranſitus apud illos floruiſſent, nobis tamen Dominus venerabilia corpora eorum, tempore quo voluit, revelavit &c.* De Florentii vita nihil habet, ſed

de

Digitized by Google

de Vindemiali atque Eugenio, ſic reſumit: *Igitur beatiſſimus Vindemialis Africano ſolo ortus, atque nutritus eſt, ſed à beato Confeſſore Chriſti Appiano epiſcopo edoctus, & cæleſti converſatione, fide ac religione imbutus, presbyteri dignitatem adeptus, in quo digne Deo militans ad epiſcopatus onus uſque pervenit. ubi & in partibus Africæ una cum Eugenio, multa per illos ſigna magnifica, & innumerabilia omnipotens Dominus operari dignatus eſt. Deinde vero tam peregrinationis cauſa quam & prædicationis ob amorem Chriſti, ad inſulam Corſicam pervenerunt, ubi dum fidem Domini noſtri Jeſu-Chriſti prædicarent &c. . . . . . ſanctus vero Vindemialis ex præfatis partibus regrediens, maritimaque litora circuiens, procelloſis fluctibus ultra progrediens, uſque ad caſtrum Sauvenſe pervenit una cum ſanctiſſimo Eugenio, cum quo & multa miracula in partibus Africæ atque Carthagine egit. Indeque venientes uſque ad caſtrum Vandenſe, in illis partibus plurimam populi multitudinem ſua prædicatione Domino noſtro Jeſu-Chriſto acquiſierunt.* Tum ſanctus Eugenius *in inſula prope Vadenſe caſtrum, duobus inde milliaribus* diſtante, vita functus dicitur, *ad cujus tumulum*, inquit Titianus, *multa, & innumerabilia omnipotens Dominus dignatus eſt operari miracula. Sanctus vero Vindemialis à præfato caſtro recedens, Corſicam properans, ibi in ſancto propoſito incontaminatum reddidit ſpiritum.* Tum de Tranſlatione à ſe facta ſic narrationem proſequitur: *Poſtquam à Sarracenis captam Corſicam, multaſque eccleſias Dei à fundamentis deſtructas relatu multorum comperiſſemus, ego Titianus ſanctæ Tarviſianæ eccleſiæ epiſcopus, nutu divino ad præfatam perveni inſulam, ubi tam à nautis, quam à loci illius incolis didicimus, ubi beatiſſimorum Confeſſorum Chriſti in ſarcophagis poſita corpora fuerant, Vindemialis utique ac Florentii epiſcoporum . . . . . Inde corpora eorum levantes, ad Tarviſianum ſolum pervenimus . . . . collocavimus in eccleſia ſancti Johannis baptiſtæ.*

14. Hæc autem paullo fuſius retulimus, utpote neceſſaria ad illuſtrandam iſtorum ſanctorum hiſtoriam. Ex hac quippe Titiani narratione complura colligere licet. Primo ipſummet Titianum ſæculi quinti initio, ut Ughellus exiſtimavit, non vixiſſe: ſiquidem Vindemialem & Eugenium conventui Carthaginenſi, qui ſub Hunerico rege anno CCCCLXXXIV. coactus eſt, interfuiſſe refert. Sed & ejuſdem rei aliud præbet nobis argumentum, cum ſe ſanctorum Florentii & Vindemialis corpora ſuam in urbem tranſtuliſſe narrat, eo tempore, quo poſt captam à Sarracenis Corſicam inſulam, dirutæ erant eccleſiæ: quæ ſane ſeptimo aut octavo ſæculo, quibus Saraceni inſulam iſtam, aliaſque regiones vicinas depopulabantur, potius videntur congruere, quam quarto aut quinto: quippe cum ea tempeſtate Corſica Romanorum, aut certe Vandalorum dominio ſubeſſet. Deinde ex Titiani narratione deducimus, ipſummet Titianum multa de Eugenio, Vindemiali &c. conſcripſiſſe, quæ non ei ſatis comperta erant, immo & à veritate aliena. Nam ut de Vindemiali nihil dicam, Eugenium à ſe laudatum, ipſum eſſe putat celebrem Carthaginenſem epiſcopum, qui conventui Carthaginenſi interfuit: quod tamen certis & indubitatis hiſtoriæ monumentis repugnat. Legantur quæ de Eugenii Carthaginenſis exſilio & ærumnis, quas ab Antonio apud Tamallumam paſſus eſt, ſcripſit teſtis integræ fidei Victor Vitenſis lib. 5. n. 11. nemoque non advertet, ea cum iis, quæ de ſuo Eugenio narrat Titianus, componi nullatenus poſſe. Deinde Eugenius Carthaginenſis ex Gregorio Turonenſi, auctore ſuppari, atque ob locorum viciniam minime ſuſpecto, in

Al-

Digitized by Google

Albigenſi Aquitaniæ civitate defunctus eſt, ubi ſepulcrum ipſius jam tunc temporis ob creberrima miracula celeberrimum erat, quod & ex ejuſdem eccleſiæ continua traditione, veteribuſque inſtrumentis confirmari poteſt › Titianus vero ſuum Eugenium in inſula quadam Italiæ vicina è vivis exceſſiſſe ſcribit.

15 Cum itaque nobis conſtet, Eugenium & Vindimialem, à Titiano memoratos, alios eſſe ab iis ſanctiſſimis Antiſtitibus, qui apud Victorem & Gregorium Turonenſem ſub iiſdem nominibus celebrantur; nihil nobis de illis dicendum occurit, niſi quod forte fuerint ex illorum Confeſſorum numero, qui ex Africa ob Vandalorum perſecutionem extorres facti, in Corſicam devenerunt, ubi in Chriſti divinitatis confeſſione defuncti, celebres evaſerunt. Horum vero reliquias poſt aliquot ſæcula nactus Titianus Tarviſianus antiſtes, eorum vitam, tum ex iis quæ publica regionis iſtius fama vulgata erant, tum etiam ex iis quæ ſibi aliunde comperta erant de Eugenii Carthaginenſis præclare geſtis conſarcinavit, vera ſcilicet cum falſis, ut fit, incaute permiſcens; indeque apud auctores, qui poſtmodum in iſtis partibus floruerunt, invaluit opinio, Eugenium & Vindemialem quos venerabantur, eoſdem eſſe cum Eugenio Carthaginenſi, ac Vindemiali Capſenſi epiſcopis, quos tantopere veteres hiſtorici celebraverant.

16. Eamdem fere fortunam expertus eſt Vindemialis in Romano Martyrologio die 2. Maii. Cum enim ex antiquis faſtis Vindemialis Corſicenſis, abſque ullo addito, prædicta die memoraretur: qui poſtea martyrologii Romani editionem curarunt, eumdem eſſe hunc Vindemialem, cum altero quem Gregorius Turonenſis laudat exiſtimantes, Gregorii elogium addiderunt prioris commemorationi; atque ita unum ex duobus conficientes, neutrum rite recolendum propoſuere. Sic quippe ibi laudatur: *Sancti Vindemialis epiſcopi*. hæc de Corſicenſi dicta erant. additum eſt quod de Vindemiali altero Gregorius ſcripſit, *& Martyris, qui una cum ſanctis epiſcopis Eugenio & Longino, doctrina & miraculis adverſus Arianos decertans, ab Hunerico rege obtruncari jubetur*. Et quidem Ferrarius, quaſi nulla hic eſſet Vindemialis Corſicenſis mentio, ipſum eumdem cum Eugenio, inter ſanctos, qui in Martyrologio Romano non habentur, recenſuit in Catalogo die item 2. Maii.

17. Denique eo modo quo Eugenius & Vindemialis in Corſica celebres, incaute pro Eugenio Carthaginenſi & Vindemiali Caſpenſi epiſcopis habiti ſunt, ſic Florentius inter Africanos præſules à Maurolico, Galeſinio & Ferrario, aliiſque recentioris ævi ſcriptoribus recenſitus eſt, quod ejus corpus ſimul cum Vindemialis Africani reliquiis ex Corſica Tarviſium translatum fuerit: quamvis Titianus, qui, ut ſupra vidimus, translationem hanc curavit, ejuſque hiſtoriam ſcriptis edidit, nihil uſquam dixerit, ex quo vel levis oriri poſſit iſtius opinionis ſuſpicio. Quin & contrarium omnino innuit Petrus Equilinus lib. 4. Catalogi cap. 116. ad diem 2. Maii, ubi expoſita varia Eugenii & Vindemialis epiſcoporum Africanorum fortuna, ex Titiani, ut videtur, narratione accepta, Vindemialem in Corſicam reverſum, ibi defunctum fuiſſe teſtatur & *ſepultum, ubi & olim ſanctus Florentius quieſcebat*: nihilque amplius ſive Titianus, ſive Petrus de ejuſdem Florentii rebus geſtis habent. Hinc, ſi conjecturis in re tam obſcura indulgere licet, ſuſpicari poſſumus, Florentium antiquum Corſicæ Inſulæ epiſcopum fuiſſe, juxta

ta cujus ſepulcrum forte honoris cauſa, Vindemialis Confeſſor ſepultus fuerit, ſicut Eugenius Carthaginenſis, atteſtante Gregorio Turonenſi, prope beati Amaranthi tumulum in Galliis ſepulturam meruit. Ejuſdem vero ſancti Florentii memoria etiam nunc celebris eſt in inſula Corſica, ob *ſancti Florentii* urbem, ſic ab ipſius eccleſia dictam, in quam antiqua epiſcopalis ſedes Nebbienſis urbis, à ſancto Florentio medio milliari diſſitæ, poſtmodum translata fuit. Unde quis conjicere poſſet, ſanctum Florentium Nebbienſem epiſcopum fuiſſe. quæ tamen à nobis ita dicta ſic accipi velim, ut inficiari nolimus Florentium hic memoratum, forte unum eſſe ex eorum Confeſſorum numero, qui ſub Hunerico rege ex Africa in Corſicam relegati fuerunt. Id fortaſſe nonnullis eo veri ſimilius videbitur, quod in Notitia Africana, id eſt in Catalogo eorum antiſtitum, qui ſub Hunerico fidei cauſa vexati fuerunt, inter Proconſularis provinciæ epiſcopos, *Florentinus Vticenſis* & *Florentius Seminenſis* in Corſicam relegati recenſentur, præter alios plures ejuſdem nominis ſanctiſſimos Antiſtites, qui ibi habentur ex aliis provinciis. Ceterum in Flori Martyrologio, ſicut & in antiquo Romano per Florentinium edito, die 1. Februarii recolitur *Paſſio ſanctorum Vindemialis & Eugenii*. Sed quinam ii fuerint, nec illi indicant, nec nobis divinare licet. Certe in Florentinii Martyrologiis, Martyres poſterioris ævi perſecutionum pauci aut nulli omnino memorantur, ut jam non ſemel obſervavimus. Sed de his ſatis; ſupereſt ut de Octaviano aliquid dicamus.

18. Octaviani archidiaconi primus mentionem fecit Gregorius Turonenſis, ex quo recentiores nomen ejus Martyrologiis inſcripſerunt. Hos ſecutus Baronius ipſius elogium die 22. Martii Romano Martyrologio inſeruit his verbis: *Carthagine ſancti Octaviani archidiaconi, & multorum millium Martyrum, qui ob fidem Catholicam à Vandalis cæſi ſunt*. Alterius Carthaginenſis Archidiaconi, nomine Salutaris, meminit Victor Vitenſis lib. 5. num. 9. cui vel ſucceſſit Octavianus, vel certe ipſe Octaviano. Tunc enim unus erat ſolummodo in ſingulis Eccleſiis archidiaconus; qui vero cum ſequebatur *ſecundus erat in officio miniſtrorum*, ut de Muritta loco laudato Victor loquitur. Sed jam Gregorium Turonenſem de Vandalorum in Africa perſecutione loquentem audiamus. cujus quidem fragmentum ad tres manuſcriptos codices contulimus unum ſcilicet è Regia Biliotheca, alterum è Colbertina, & tertium, quem penes nos habemus, in quorum duobus poſterioribus ſub titulo *Paſſionis ſancti Eugenii* deſcriptum eſt. quem titulum retinuimus. Habetur vero apud eumdem Gregorium Turonenſem libro ſecundo Hiſtoriæ Francorum capite 2. & ſequentibus.

PAS-

Digitized by Google

PARS II. CAP. VIII

PASSIO

PARS II. CAP. VIII

Sancti Eugenii Carthaginenſis epiſcopi, & aliorum Confeſſorum, qui in Africa ſub Hunerico Vandalorum rege paſſi ſunt.

Ex Gregorio Turonenſi, ad codd. mſſ. collata.

I. V*Andali à loco ſuo digreſſi cum Gunderico rege in Gallias ruunt, quibus valde vaſtatis Hiſpanias appetunt. Hos ſecuti Suevi, id eſt Alamanni, Galliciam adprehendunt. Nec multo poſt ſcandalum inter utrumque oritur populum, quoniam propinqui ſibi* erant* ...... *Poſt hæc proſequentibus Alamannis uſque ad Traductam, tranſito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam ſunt diſperſi.*

* Coll. ibi.

Hunerici perſecutio

II. *Sed quoniam eorum tempore perſecutio in Chriſtianos invaluit, videtur ut aliqua ex his quæ circa Dei eccleſias intulerunt, vel quemadmodum de regno expulſi ſunt, memorarem. Defuncto igitur Traſimundo* a, *poſt ſcelera quæ in Sanctis Dei exercuit, Honoricus mente crudelior Africanum occupat regnum, atque ex electione Vandalorum ipſis præponitur, cujus ſub tempore quanti Chriſtianorum populi pro ipſo Chriſti ſacratiſſimo nomine cæſi ſint, ab hominibus non poteſt comprehendi. Teſtis eſt tamen Africa quæ miſit, & Chriſti dextera quæ gemmis immarceſſibilibus coronavit. Legimus tamen quorumdam ex ipſis Martyrum Paſſiones, ex quibus quædam replicanda ſunt, ut ad ea quæ ſpopondimus veniamus.*

III. *Igitur Cirola, falſo vocatus epiſcopus, hæreticorum tunc maximus habebatur aſſertor: cumque ad perſequendum Chriſtianos Rex per diverſa tranſmitteret, ſanctum Eugenium epiſcopum, virum inenarrabilis ſanctitatis, qui tunc ferebatur magnæ prudentiæ eſſe in ſuburbano civitatis ſuæ reperit perſecutor. Quem ita violenter rapuit, ut nec ad cohortandum gregem Chriſti locum habere permitteret* b. *Ille vero cum ſe videret abduci, epiſtolam civibus ſuis pro cuſtodienda fide catholica hoc modo tranſmiſit.*

a Legendum Genſerico, ut diximus ſupra.

b Sic Colb. At edit. *ad hortandum gregem Chriſti ullum abire permitteret.* Legendum forte, *illum abire* &c. Reg. *Chriſticolam abire permitteret.*

PARS II. CAP. VIII

EPISTOLA

PARS II. CAP. VIII

Sancti Eugenii epiſcopi Carthaginenſis,

Ad cives ſuos,

Pro cuſtodienda fide Catholica.

Dilectiſſimis & in Chriſti amore dulciſſimis filiis & filiabus Eccleſiæ mihi à Deo [a] *commiſſæ, Eugenius epiſcopus. Regalis emanavit auctoritas, & pro exercenda fide Catholica edicto nos ad Carthaginem* [b] *venire præcepit. Et ideo ne abiens à vobis Eccleſiam Dei in ambiguo, hoc eſt in ſuſpenſo dimitterem, aut oves Chriſti non verus paſtor ſilentio relinquerem; neceſſarium duxi has pro me vicarias veſtræ dirigere ſanctitati, in quibus non ſine lacrymis peto, hortor, moneo, & ſatis abundeque obteſtor per Dei majeſtatem & per tremendum Judicii diem, atque adventus Chriſti terribilem claritatem, ut fixius teneatis Catholicam fidem, aſſerentes* [c] *Filium Patri eſſe æqualem, & Spiritum-ſanctum eamdem habere cum Patre & Filio deitatem. Servate itaque unici baptiſmatis gratiam, cuſtodientes Chriſmatis unctionem* [d]. *Nemo poſt aquam, revertatur ad aquam, renatus ex aqua* [e]. *Nutu enim Dei ſal in aqua conficitur, ſed ſi in aquam redactum fuerit, omnis ſpecies ejus confeſtim evacuatur. Unde non immerito Dominus in Evangelio ait:* Si ſal infatuatum [f] fuerit, in quo ſalietur? *Et utique hoc eſt infatuari, velle ſecundo condiri cum ſemel factum ſufficiat. Non audiſtis Chriſtum dicentem:* Qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſitatem iterum lavandi? (Joan. 13.) *Ideoque fratres, & filii, filiæque meæ in Domino, non vos contriſtet abſentia mea: quia ſi* [g] *Catholicæ diſciplinæ adhæreatis; ego vos nec longinquitate aliqua obliviſcar, nec morte à vobis divellar. Scitote quia quodcumque* [h] *fecerit me dividi à vobis, mecum eſt palma. Si ad exſilium abiero, beati Johannis Evangeliſtæ exemplum habeo* [i]; *ſi ad mortis exitium,* Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. (Philipp. 1. 21.) *Si rediero, fratres, implebit Deus deſi-*

de-

a Sic codex Regius & editi alii mſſ. duo, *in Domino*. ex quibus alter, *commiſſis*.

b Sic mſſ. 2. editi habent *à Carthagine*. Baronius ad ann. 484. *à Carthagine*.

c Mſ. 1. *aſſerentes Patrem, & Spiritum ſanctum eamdem habere cum Filio deitatem*.

d Salvianus ejuſdem ævi auctor lib. 3. de Gubernatione Dei, bona quæ Chriſtianis Deus aſſignat, recenſens, commemorat *ſancti baptiſmatis gratiam, divini Chriſmatis unctionem*, quod *Chriſma Eccleſiaſticum* paullo poſt appellat.

e Colb. addit, *& Spiritu ſancto*.

f Apud Matth. 5. v. 13. & Luc. 14. 34. habetur *evanuerit*. & Marc. 14. 50. *inſulſum*. At Afri legebant *infatuatum*, ut patet ex Auguſtino de ſermone Domini in monte.

g Sic ex mſ. repoſuimus. Editi cum Colb. *Quin ſi catholicæ diſciplinæ adhæreatis, ego vos nec .... obliviſcar ... divellor*. Reg. *quaſi* &c.

h Sic idem Colb. At editi cum regio mſ. *Quæcumque me fecerint dividi: eg:nct*. Baron. *agere*.

i Sic Baron. ſed Colb. *præfero*. Alius mſ. *conſtat exemplum*.

derium veſtrum. Attamen ſufficit modo, quod vobis non tacui, monui & inſtruxi quomodo potui, ideoque immunis ſum à ſanguine omnium pereuntium; ſcio quia adverſus eos legentur litteræ iſtæ ante tribunal Chriſti, cum venerit reddere unicuique ſecundum opera ſua. Si reverſus fuero, fratres, videbo vos in hac vita: ſi reverſus non fuero, videbo vos in futura. Dico tamen vobis, Valete, orate pro nobis, & jejunate: quia jejunium & eleemoſyna ſemper Dominum ad miſericordiam deflexerunt. Mementote eſſe ſcriptum in Evangelio: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: timete autem eum qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem & animam perdere, & mittere in gehennam.

Matth. 10. 28.

Epiſcopus hæreticus miraculum affectans.

IV. Ductus itaque ſanctus Eugenius ad Regem cum illo Arianorum epiſcopo, pro fide catholica decertavit. cumque eum de ſanctæ Trinitatis myſterio potentiſſime devicisſet, & inſuper multas per eum virtutes Chriſtus oſtenderet, in majorem inſaniam idem Epiſcopus invidia inflammante, ſuccenditur. Erant enim tunc temporis cum ſancto Eugenio viri prudentiſſimi atque ſanctiſſimi, VINDEMIALIS & LONGINUS epiſcopi, pares gradu, & virtute non impares. Nam ſanctus Vindemialis eo tempore ferebatur mortuum ſuſcitaſſe, Longinus autem multis infirmis ſalutem tribuit: Eugenius quoque non ſolum viſibilium oculorum cæcitatem, ſed etiam mentium depellebat.

V. Quod cernens ille nequam Arianorum epiſcopus, vocatum ad ſe quemdam hominem, ab illo quo ipſe vivebat errore deceptum, ait: Non patior quod hi Epiſcopi multa in populo ſigna depromunt, illóſque cuncti, me neglecto, ſequuntur. Adquieſce nunc his quæ præcipio, & acceptis quinquaginta aureis, ſede in platea, per quam nobis eſt tranſitus, & manum ſuper clauſos oculos ponens, me prætereunte cum reliquis exclama in magna virtute, dicens: Te, beatiſſime Cirola noſtræ religionis antiſtes, deprecor, ut reſpiciens manifeſtes gloriam ac virtutem tuam, ut oculos meos aperiens, merear lucem videre quam perdidi. Qui juſſa complens, reſidenſque in platea, tranſeunte hæretico cum Sanctis Dei, iſte qui Deum irridere cogitabat, exclamat in magna virtute [a], dicens: Audi me, beatiſſime Cirola, audi me ſancte ſacerdos Dei, reſpice cæcitatem meam. Experiar ego medicamenta, quæ ſæpe cæci reliqui à te meruerunt [b], quæ leproſi experti ſunt, quæ ipſi etiam mortui perſenſerunt. Adjuro te per ipſam virtutem quam habes, ut mihi deſideratam reſtituas lucem, quia gravi ſum cæcitate percuſſus. Veritatem enim neſciens verum dicebat: quia cæcaverat eum cupiditas, & virtutem Dei omnipotentis irridere per pecuniam æſtimabat.

Confunditur.

VI. Tunc hæreticorum Epiſcopus paullulum ſe divertit quaſi in virtute triumphaturus, elatus vanitate atque ſuperbia, poſuit manum ſuam ſuper oculos ejus, dicens: Secundum fidem noſtram, qua recte Deum credimus, aperiantur oculi tui. Et mox ut hoc nefas erupit, riſus mutatur in planctum, & dolus Epiſcopi eſt patefactus in publico [c]. Nam tantus dolor oculos miſeri illius invaſit, ut eos digitis vix comprimeret, ne creparent. Denique cla-

a Colb. cogitaverat exclamavit voce magna, tota virtute: Audi me ſancte &c.

b Colb. addit, accipere.

c Simile quid huic rei contigit Leovigildi temporibus in Hiſpania, uti memorat idem Gregorius Turonenſis lib. de Gloria Confeſſorum cap. 13. Ubi rege conquerente quod ſuæ ſectæ Epiſcopi nulla ederent miracula ſicut apud Catholicos fieri ſolebant, unus ex illis hominem, qui pecunia corruptus cæcum ſe fingeret, curare ſimulavit, ſed Dei nutu ille revera cæcus effectus dolum patefecit.

Pars II. Cap. VIII. *clamare cœpit miſer, ac dicere: Væ mihi miſero! quia ſeductus ſum ab inimico legis divinæ. Væ mihi, quia Deum per pecuniam irridere volui, & quinquaginta aureos accepi, ut hoc facinus perpetrarem. Ad Epiſcopum autem aiebat: Ecce aurum tuum, redde lumen meum, quod dolo tuo perdidi. Voſque rogo, glorioſiſſimi Chriſtiani ne deſpiciatis miſerum, ſed velociter ſuccurrite*
Gal. 6. 7. *pereunti. Vere enim cognovi, quia* Deus non irridetur.

Miraculo fid s vera declaratur. VII. *Tunc ſancti Dei miſericordia moti: Si inquiunt, credis, omnia poſſibilia ſunt credenti. At ille clamabat voce magna: Qui non crediderit Chriſtum Filium Dei & Spiritum-ſanctum æqualem habere ſubſtantiam atque deitatem cum Deo Patre, hodie quæ ego perfero patiatur. Et adjecit: Credo Deum Patrem omnipotentem, credo Filium Dei Chriſtum Jeſum æqualem Patri, credo Spiritum-ſanctum Patri & Filio conſubſtantialem atque coæternum. Hæc illi audientes, & ſe invicem honore mutuo prævenientes, oritur inter eos ſancta contentio, quis oculis ejus ſignum beatæ crucis imponeret. Vindemialis vero ac Longinus Eugenium; ille autem è contra eos exorat, ut manus imponerent cæco. Quod cum feciſſent, & manus ſuas ſuper caput ejus tenerent, ſanctus Eugenius crucem ſuper oculos cæci faciens, ait; In nomine Patris & Filii & Spiritus-ſancti veri Dei, quem trinum in una æqualitate atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui. Et ſtatim ablato dolore, ad priſtinam rediit ſanitatem* [a]. *Manifeſtiſſime autem patuit per hujus cæcitatem, qualiter hæreticorum Epiſcopus oculos cordium miſero aſſertionis ſuæ velabat amictu, ne veram lucem illis liceret fidei oculis contemplari. O miſerum! qui non ingreſſus per januam, id* Pars II. Cap. VIII.
eſt per Chriſtum, qui eſt janua vera, lupus magis gregi quam ejus cuſtos effectus, & pacem fidei quam in credentium cordibus debuerat accendere, pravitate cordis ſui conabatur exſtinguere. Sancti vero Dei alia ſigna in populis multa fecerunt, & erat vox una populi dicentis: Verus Deus Pater, verus Deus Filius verus Deus Spiritus-ſanctus, una fide colendus, uno timore metuendus, eodemque honore venerandus. Nam ea quæ Cirola aſſerit, falſa eſſe cunctis eſt manifeſtum.

VIII. *Videns autem Honoricus rex aſſertiones ſuas per Sanctorum fidem glorioſam totaliter* [b] *denudari,* b
nec erigi ſectam erroris, ſed potius deſtrui; fraudemque Pontificis ſui Perſec. ingraveſcit.
in hoc ſcelere fuiſſe detectam; Sanctos Dei poſt multa tormenta, poſt eculeos [c]*, poſt flammas, poſt un-* c
gulas juſſit interfici. Beatum vero Eugenium decollari juſſit, ſub ea ſpecie, ut ſi in ea hora, qua enſis ſuper cervicem ejus incumbebat, non reverteretur ad hæreticorum ſectam, non occideretur, ne eum pro Martyre excolerent Chriſtiani, ſed exſilio damnaretur, quod ita factum eſſe manifeſtum eſt. Nam cum imminenti morte interrogatus fuiſſet, ſi mori pro fide catholica de-
ſtinaret [d]*, reſpondit: Hæc enim* d
eſt ſempiterna vita, pro juſtitia mori. Tunc ſuſpenſo gladio, apud
Albigenſem [e] *Galliarum urbem exſi-* e
lio deputatus eſt, ubi & finem vitæ præſentis fecit. Ad cujus nunc ſepulcrum multæ virtutes & creberrimæ oſtenduntur. Sanctum vero Vindemialem gladio percuti præcepit. quod & impletum eſt in hoc f
certamine. Octavianus [f] *vero archi-*

a Hanc cæci hiſtoriam memorat Hermannus Contractus in Chronico ad annum 483. ubi Longinus epiſcopus appellatur *Longuinus*.

b Sic mſ. 1. At Edit. *taliter* & Colb. *denudatus*.

c Baron. *aculeos*.

d Colb. *diſponeret*.

e Cod. reg. *Albunenſem*.

f Mſſ. 2 *impletum eſt. In hoc autem certamine Octavianus* &c.

Pars II. cap. VIII.

chidiaconus & multa millia virorum ac mulierum hanc fidem adſerentium, interremta atque debilitata * *ſunt. Sed pro amore gloriæ nihil erant hæc ſupplicia Confeſſoribus ſanctis, qui in pacis vexati, in multis bene ſe noverant diſponendos, juxta illud Apoſtoli:* Quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelatur in nobis *.

* Mſ. 1. necata.

Rom. 8. 18.

* Ed. Sanctis.

a IX. *Multi tunc errantes* a *à fide accipientes divitias inſeruerunt ſe doloribus multis. Infelix autem quidam epiſcopus, nomine Revocatus, eo tempore eſt revocatus à fide Catholica. Tunc & ſol teter apparuit obſcuratus, ita ut vix ab eo pars vel tertia eluceret, credo namque pro tantis ſceleribus & effuſione ſanguinis innocentis. Honoricus vero poſt tantum facinus, arreptus à dæmone, qui diu de Sanctorum ſanguine paſtus fuerat, propriis ſe morſibus laniabat, in quo etiam cruciatu vitam indignam juſta morte finivit. Huic Childericus*
b b *ſucceſſit. quo defuncto Geliſimiris regnum ſuſcepit. Ipſe quoque à Republica ſuperatus, vitam principatumque finivit, & ſic regnum decidit Vandalorum.*

Ex eodem Gregorio Turonenſi lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 58.

X. *Huic cryptæ*, in qua ſervabatur ſancti Amarandi corpus, *ſociatur & ille Honorificianæ* * *perſecutionis martyr Eugenius, ſacerdotalis infulæ maximum decus, quem in hac urbe detruſum exſilio, vel ipſius, vel ſociorum ejus Paſſio narrat. Hic cum magnis in ſæculo polleret virtutibus, & jam victor de tormentis martyrialibus exſtitiſſet, tempus vocationis ſuæ, quo accerſeretur ad gloriam, Domino revelante cognovit: illud præcipue quod populis occultabatur, manifeſtum noſcens, ſe martyri* Amarando *ſocium eſſe futurum, ad ejus ſepulcrum dirigitur, proſtratuſque ſolo diutiſſime orationem fudit ad Dominum: dehinc expanſis per pavimentum brachiis, ſpiritum cælo direxit. qui à Chriſtianis collectus, in ipſa qua diximus crypta ſepulturæ mandatus eſt.*
c [*Tunc* c *omnes qui circa eum ſtabant, ſua tundentes pectora, dantes mugitus proclamabant: O mors dira, cur tantos hodie perimis, dum à nobis aufers ſancti noſtri præſentiam? Longum eſt enarrare per ſingula, quanta & qualia inibi ſine intermiſſione almi Antiſtitis Eugenii hactenus cernimus coruſcare. O quanta miracula & quantam dignitatem Dominus oſtendit ad ſepulcrum ejus! Ægri veniunt & ſanantur, dæmoniaci veniunt & liberantur, leproſi veniunt & mundantur, elingues veniunt & loquuntur, febricitantes veniunt & ſanantur.*]

* Hunericianæ.

Eugenii obitus.

XI. *Ad cujus feſtivitatem cum tempore quodam innumeri populi conveniſſent, negotia multa in atrio protulerunt; puella vero una ex habitatoribus loci ſtationem adiit, quaſi aliquid coemtura, ſpeciemque ſibi aptam adſpiciens à negotiatore ſuſcepit, & ſtatim dicto citius porrectam alteri, negat ſe accepiſſe. Negotiator vero intente aiebat: Meacam tibi manu protuli, tuque rimandum ſollicite accepiſti. illaque negante, ait negotiator: Si tibi tanta eſt pertinacia, avaritia ſtimulante, negandi, judicet illud beatus Martyr* d *Eugenius, ad cujus*
d *ſepulcrum ſi cum ſacramenti interpoſitione dixeris te non accepiſſe. damni mihi nihil æſtimo quod amiſi. At illa pollicita ſe poſſe ex hoc exui ſacramento, vadit ocius ad ſepulcrum, elevatiſque manibus ut juraret, extemplò membris diſſolutis inriguit* e, *plantæque ejus in-*
e *fixæ*

a Eumdem Africanæ eccleſiæ cladem deplorat Felix papa, ut dicemus infra cap. 10.

b Colb. *Hildiricus*.

c Quæ anſulis incluſa ſunt, ex cod. Colb. deſcripſimus.

d Colb. *Confeſſor*.

e Colb. *diſſoluta diriguit*.

fixæ ſunt pavimento, vox hæſit in gutture, tantum os patulum à ſermone nudum hiabat. quod negotiator cernens cum reliquo populo, ait: Proſit tibi, inquit, virgo, hæ: ſpecies quam tuliſti mihi. ſufficit tibi ultio data per hunc pontificem Eugenium. & hæc dicens à loco receſſit. Illa vero in hoc tormento diutiſſime detenta, tandem Martyre jubente locuta, palam confeſſa eſt quod clam latere voluerat.

XII. *Quid agis ò infelix avaritia! Quid petendis rebus alienis ſuccumbis mens feminea, non virilis? Ut quid firmam loricam mentis modica transverberas ſagitta cupiditatis? Quid congregas, ò homo, auri rubiginoſi talenta, cum iis arſurus in gehenna? Quid tibi proſunt peritura lucra, quæ æternæ vitæ pariunt detrimenta, juxta illud Domini verbum:* Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?

XIII. [*O fratres dilectiſſimi, ſpem in ſolo Redemtore figite, & ad æternam patriam mente tranſite. Si enim nihil in hoc mundo amando poſſidetis, etiam poſſidendo cuncta reliquiſtis, ipſe nobis gaudia æterna concedat, qui nobis æternæ pacis remedia contulit Jeſus-Chriſtus Dominus noſter, qui cum æterno Patre & Spiritu-ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum Amen.*]

CAPUT IX.

De ſanctis Confeſſoribus, qui ſub Vandalorum perſecutionibus, regnantibus Genſerico, aut Hunerico ex Africa pulſi, vel profugi in Italia floruerunt.

1. COmplures fidei catholicæ defenſores laudat paſſim Victor Vitenſis, qui perſecutionibus Vandalorum exagitati Africam illuſtrarunt: de quibus cum nihil dicendum occurrat præter ea, quæ aut ab ipſo Victore memorantur, aut quæ in Notis ad ejuſdem Victoris Hiſtoriæ textum, vel certe capite præcedenti de ſancto Eugenio ejuſque collegis à nobis obſervata ſunt; de illis potiſſimum hic nobis agendum incumbit, qui ex Africa pulſi, vel propia ſponte exſulantes, in Italiam advecti ibi claruerunt. quos quidem, etſi pauca de ipſis ex auctoribus antiquis dicenda ſuperſint, omittere non licuit, ne quis tam præclaros viros, ob fidei confeſſionem, vitæ ſanctitatem, ac etiam miracula frequentia celeberrimos, à nobis inſuper habitos jure conqueratur.

Quodvultdeus & ſocii.

2. Narrat Victor Vitenſis libro 1. num. 4. Genſericum poſt captam Carthaginem, diviſa ſuis Vandalis Africa præcepiſſe, ut Epiſcopi ſimul & laici nobiles è propriis locis & eccleſiis nudi pellerentur, quos, ſi parere recuſarent, in ſervitutem redigi imperavit. Idem colligi poteſt ex vita ſancti Fulgentii cap. 1. At longe acerbiora contra Quodvultdeum Carthaginenſem epiſcopum fieri præcepit, ut forte ceteri tali exemplo à vera religione deterrerentur. Illum nempe, ut narrat idem auctor libro laudato num. 5 ſimul & *maximam turbam clericorum navibus fractis impoſitos, nudos atque expoliatos* juſſit expelli. *quos Deus miſeratione bonitatis ſuæ proſpera navigatione Neapolim Campaniæ perducere dignatus eſt civitatem.* Hæc Victor, qui ulterius non loquitur de iſto ſanctiſſimo Antiſtite, ea procul dubio ratione, quod ea tantum quæ intra Africam contigerant, deſcribere voluerit, ut alias aperte declarat. Etenim Quodvultdei memoriam apud Carthaginenſes non excidiſſe patet ex vetuſtiſſimo Kalendario Carthaginenſi, ubi v 1. *Idus Januarii depoſitio Quodvultdeus epiſcopi* memoratur. Idem Neapoli in exſilio poſitus Confeſſor occubuiſſe dicitur

in

 in Martyrologio Romano die 26. Octobris. quo item die celebratur à Ferrario in Catalogo generali Sanctorum Italiæ. Ipſius vero ſacræ reliquiæ in ejuſdem urbis eccleſia, ſub ſancti Gaudioſi nomine dicata, religioſe aſſervantur.

Gaudioſus

3. GAUDIOSUM inter alios Quodvultdei exſulantis ſocios recenſent vetera eccleſiæ Neapolitanæ monumenta, ejuſque memoria in ea urbe ceteris celebrior fuit, ob monaſterium quod ab eo conſtructum fuiſſe ferunt, in quo poſtea Agnellus abbas ſanctiſſimus floruit. Id teſtatur vetus auctor ejuſdem Agnelli vitæ, cujus fragmentum Baronius Annalibus eccleſiaſticis inſeruit, in quo hæc de noſtro Gaudioſo leguntur: *Agnellus abbas electus in monaſterio, quod beatus Gaudioſus, cognomento Septimus Cælius, ſanctæ Bitinenſis eccleſiæ pontifex in Africa, condere ſtuduit in hac Parthenopea civitate, eo tempore quo ex Africæ partibus advenit cum ſancto Quodvultdeo, & ceteris præſulibus, fugiens perſecutionem Vandalorum.*

Monaſterium conſtruit.

Nec mirum eſt Gaudioſum in terra peregrina exſulantem monaſterium condidiſſe. Sic enim erant vitæ monaſticæ affecti ſanctiſſimi illi Confeſſores, ut quam primum in exſilii locum adveniſſent, ibi monaſteria ſtatuerent. quod compluribus exemplis comprobari poſſet. Sic, ut Fauſtum prætermittamus, qui haud longe à ſua cathedra ablegatus monaſterium conſtruxerat, Eugenius, ut capite præcedenti diximus, prope Albienſem in Gallia civitatem, monaſterium apud Viancium vicum ædificavit. idem fecere Fulgentius aliique ſancti Antiſtites, qui ſub Traſamundo in Sardiniam pulſi fuerunt. Rufinianum item Africanum epiſcopum, in inſula Siciliæ vicina vitam monaſticam agentem, inviſit idem Fulgentius, cum ad loca ſacra iter inſtitueret. Jure merito itaque laudatur Gaudioſus apud Ferrarium in Catalogo generali Sanctorum Italiæ, quod in monaſterio à ſe apud Neapolim conſtructo vitam coluerit monaſticam cum Quodvultdeo & aliis epiſcopis ex Africa ejectis. Conſentit Martyrologium Romanum die 28. Octobris, ubi Gaudioſus in monaſterio apud eamdem urbem ſancto fine quieviſſe dicitur.

4. Exſtat etiam nunc Neapoli celeberrimum ſacrarum virginum cœnobium cum eccleſia ſibi adjuncta, quæ ſub beati Gaudioſi nomine Deo ſacrata eſt. At illud monaſterium ab eo, quod Gaudioſus condidit, diverſum omnino eſſe contendit Caracciolus in Hiſtoria Neapolitana, ubi Gaudioſi monaſterium ſub ſancti Agnelli nomine nunc notum eſſe arbitratur. Obſervat noſter Mabillonius in Actis ſanctorum Ordinis S. P. N. Benedicti ad annum DXCVI. ubi de ſancto Agnello, beati Gaudioſi monaſterium eo in loco olim exſtitiſſe, ubi Dominicani poſtea eccleſiam ſemirutam in honorem beatæ Mariæ, *de Sanitate* vulgo nuncupatam, erexerunt. quod ex Paulo Regio in Italica ſancti Agnelli vita ſe accepiſſe ait. Eumdem locum *Caput-Trii* olim dictum fuiſſe Ughellus ſcribit. Ceterum antiquæ beati Gaudioſi eccleſiæ ſitum dignoſcere poſſumus ex Johanne diacono, qui apud Ughellum de ſancto Noſtriano epiſcopo Neapolitano, qui paullo poſt ſancti Gaudioſi adventum vixit, agens, eum ſepultum fuiſse refert *in eccleſia beati Gaudioſi Chriſti Confeſſoris, foris urbem euntibus ad ſanctum Januarium martyrem, in porticu ſita*. De hac ſancti Januarii eccleſia vide Mabillonii iter Italicum pag. 114.

Ejus ſedes

5. Gaudioſum Bythiniæ urbis epiſcopum appellat Ughellus tomo 6. Italiæ ſacræ, quem ibi Timaſii Neapolitani epiſcopi temporibus in Italiam appuliſse ſcribit. Certe *Bithinam* inter alias Africæ ur-

urbes commemorat Anonymus Ravennenſis, quo nomine facile crediderim *Abitinenſem* notam urbem deſignari. Et quidem Gaudioſum vicinæ Carthaginenſibus civitati præfuiſſe veriſimile eſt. Abitina autem urbs erat ex Proconſulari, & quidem ſatis celebris, ut liquet ex ejuſdem provinciæ antiſtitum epiſtola ſynodica ad Paulum Patriarcham Conſtantinopolitanum, quæ in concilio Lateranenſi ſub ſancto Martino actione 2. lecta fuit. ipſi quippe inter alios ſubſcripſit *Auguſtalis gratia Dei epiſcopus ſanctæ eccleſiæ Abitinenſis*. Abitinenſium Martyrum, qui antea mendoſe *Alutinenſes Martyres* appellabantur acta protulimus inter alia ſincera ad annum CCCIV. pag. 409. ex quibus etiam patet hanc urbem ad Proconſularem pertinuiſſe. Antiquam eſſe epiſcopi ſedem ex concilio Carthaginenſi ſub ſancto Cypriano colligitur, cui inter alios rebaptizantes interfuit *Saturninus ab Avitinis*. Eamdem urbem memorat Auguſtinus libro 3. contra epiſtolam Parmeniani, & alias non ſemel. Denique Victor ejuſdem eccleſiæ epiſcopus catholicus, ex iis qui initio abſentes fuerant, tandem ſubſcripſit Collationi Carthaginenſi cap. 215. cum jam antea Felix ejus adverſarius inter Donatiſtas cap. 201. comparuiſſet.

Obitus.

6. Gaudioſi obitum anno CCCCLIII. contigiſſe tradit Ughellus poſt Capacium: ſed quo fundamento? Baronius eumdem anno circiter CCCCXI. floruiſſe dicit in Notis ad Martyrologium Romanum, die 28. Octobris, cui, ut jam diximus, ipſius feſtivitas conſignatur. Certe anno CCCCXXXIX. Genſericus Carthaginem invaſit menſe Octobri, atque paullo poſt Quodvultdeum, cujus exſilii ſocius Gaudioſus fuiſſe dicitur, expulit. Ejuſdem ſancti viri corpus in ipſa, quam ſupra laudavimus, ſanctimonialium eccleſia religioſiſſime Neapoli aſſervatur. Hinc ipſe diſtinguendus eſt, ut monet Cardinalis Baronius, ab alio ejuſdem nominis ſancto Antiſtite, cujus reliquiæ apud Salernum in crypta inferiori cathedralis eccleſiæ reconditæ ſunt, quamvis Acta utriuſque à nonnullis auctoribus ſimul permiſta fuerint. Gaudioſi Salernitani feſtivitas in Romano Martyrologio die 26. Octobris memoratur. Haud tamen arbitramur recte colligi poſſe diverſos fuiſſe ejuſdem nominis ſanctos, quod eorum reliquiæ diverſis in locis aſſervari dicantur, cum ſæpius contingat alicujus ſancti corporis partes in diverſis eccleſiis haberi, quæ tamen utrobique *corporis* nomine donantur. Hunc loquendi modum in eccleſia antiquiſſimum eſſe ex Theodorito patet, qui in epiſtola 130. ad Timotheum epiſcopum data, ſic ea de re, veluti de receptiſſimo loquendi uſu ſcribit: *Ipſi quoque ad hunc diem cum triumphantium Martyrum templa ingredimur ſciſcitari ſolemus, quis vocetur qui in theca conditus eſt: & quibus res nota eſt reſpondent, Julianum fortaſſe martyrem, aut Romanum, aut Timotheum. Et quamvis ne integra quidem ibi ſint corpora, ſed perexiguæ reliquiæ, communi tamen nomine etiam corpus appellamus.* κεῖται πολλάκις οὐδὲ τελείων τῶν σωμάτων κειμένων, ἀλλὰ σμικροτάτων λειψάνων, ἀλλ' ὅμως τῷ κοινῷ ὀνόματι καὶ τὸ σῶμα προσαγορεύομεν.

Sepulchrū

Porro Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die 26. Octobris teſtatur, ſe in vetuſtiſſimo Neapolitani ſuburbii cœmeterio vidiſſe inter alia inſignia ſacræ antiquitatis monumenta, inſcriptionem ſancti Gaudioſi tumulo olim impoſitam, quam ob vetuſtatem licet jam pæne diminutam deſcripſit, ex quo nos eam quoque hic exhibemus: HIC REQUIESCIT S. GAUDIOSUS QUI VIXIT ANN..... DIE KAL. NOVEMB.... INDICT.

VI. De

VI. De eadem ſepulcrali inſcriptione agunt Capacius, & Ughellus. Sed an ſtatim poſt Gaudioſi obitum ſepulcro ipſius impoſita fuerit, pronuntiare non licet. Sane præter quam quod Gaudioſus ibi *ſanctus* dicitur, cui *Confeſſoris* titulus melius congruiſſet, mirum fortaſſe videbitur nonnullis, quod nulla ipſius epiſcopalis dignitatis mentio ibi facta fuerit.

7. Antiquam eccleſiæ Neapolitanæ traditionem occaſione ejuſdem ſancti viri memorant Auctores Itali, quam hic prætermittere non licuit. Aiunt nempe Gaudioſum ex Africa extorrem factum, ſecum inter alias ſanctorum reliquias Neapolim attuliſſe ampullam vitream, concreto ſanguine beati protomartyris Stephani repletam, quæ hactenus in ejuſdem ſancti eccleſia aſſervatur, *ubi*, inquit Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die 3. Auguſti, *miraculum hactenus perſeverat, ut ſuper altare ampulla poſita, dum ſacra Miſſarum ſollemnia peraguntur, liqueſcere velut recens effuſus ſanguis aliquandò conſpiciatur*. Teſtatur idem Baronius anno, quo auctoritate Gregorii XIII. ſummi pontificis Kalendarium Romanum emendatum fuit, iſtud miraculum eo ipſo die, quo beati Gaudioſi feſtum fuit celebratum, contigiſſe, cum antea decimo ſolummodo die poſt hujus ſancti feſtivitatem videri ſoleret: hujuſque rei teſtem affert Franciſcum Mariam Taraſium Cardinalem, cui tunc temporis apud Neapolim commoranti, & ſacrum in ejuſdem ſancti ſacello celebranti, ſanguis viſus eſt liquefieri. Certe in libro 1. de Miraculis ſancti Stephani, qui ſub Evodii nomine inter ſancti Auguſtini opera vulgatus eſt, cap. 1 mentio habetur ejuſmodi ampullæ, quæ in Uzalenſi Proconſularis provinciæ urbe aſſervabatur.

Ampulla ſanguinis S. Stephani.

Alii Conf. XII.

8. Ex eodem ſancti Quodvultdei Cathaginenſis ſodalitio Priſcum, aliosque Confeſſores undecim fuiſſe putat Antonius Caracciolus in ſacra Neapoli cap. 26. eoſque epiſcopos non fuiſſe cenſet, ſed diverſorum ordinum clericos, eos ſcilicet, quos Victor Vitenſis è Carthaginenſis eccleſiæ clero ſimul cum ſuo Epiſcopo vetuſtæ navi impoſitos Neapolim appuliſſe memorat. At hæc ſententia aliis non placet. Et quidem ſi iis quæ nobis ſuperſunt de his rebus monumentis fides aliqua poſſit adhiberi, ſtare non poterit Caraccioli opinio, quæ neque recentiorum ſuffragiis, neque veterum auctoritate ſtabiliri poteſt. V. C. Godefridus Henſchenius tomo 2. Februarii Bollandiani die 11. ejuſdem menſis edidit Vitam ſancti Caſtrenſis epiſcopi, unius ſcilicet ex iſtorum Confeſſorum numero, ex qua forte nobis aliqua lux affulgere poterit ad illuſtranda ipſorum geſta. Quamvis enim nævis non careat, atque ſcripta fuerit ab auctore rerum ante ſua tempora geſtarum prorſus ignaro, aut certe ab aliquo poſteriori vitiata, qui Valentis Ariani imperatoris perſecutionem cum Vandalica confudit, non tamen ei omnis prorſus deneganda fides. Etenim cap. 3. num. 16. nonnulla quæ refert, *ſe ex relatu quorumdam ſacerdotum*, qui Caſtrenſi morti proximo adfuerant, ſe accepiſſe teſtatur: quæ verba ex antiquo vitæ ſcriptore fuiſſe crediderim, quæ vero ſequuntur ex interpolatore: *Hæc vero*, inquit, *quæ noſtris ſenſibus pietas perennis Dei per ſanctorum Patrum dicta tradidit, idcirco annotare ſtuduimus, ut dum aliquis fidelium alicujus Sancti*, ex Caſtrenſis ſcilicet ſociis, *ſollemnitatem celebrat, pariter de cunctorum triumpho lætetur*. Ibi enim rationem reddit, cur in Caſtrenſis vita, aliorum etiam geſta interſeruerit, qui ſimul cum eo ex Africa pulſi, varias in Italiæ urbes

Digitized by Google

& regiones diſperſi, ibique defuncti celebrabantur.

Recenſentur.

9. Eorumdem Confeſſorum nomina recenſet idem auctor cap. 2. num. 8. eo ſcilicet ordine, quo navim ingreſſi fuerunt. Primus dicitur Roſius; tum Secundinus, qui *ſecundæ ſobolis proles* appellatur; deinde Heraclius, qui *jura Chriſti in populis audacter conſparſit*. Poſtea Benignus, Priſcus, Elpidius, Marcus, Auguſtinus, Canion, Vindonius; loco undecimo *Signifer præceptor* Caſtrenſis, cui *puppis arx poſſidenda* traditur, *ab indole qui flatibus imperavit iniquis*; ultimus denique Tammarus, cui *prora* navis *gubernanda* committitur. Iidem habentur in Romano Martyrologio die 1. Septembris, & apud Ughellum tomo 6. Italiæ ſacræ; ubi de Capuanis archiepiſcopis; niſi quod in utroque auctore pro Benigno *Adjutor*; & pro Auguſtino *Auguſtus* recenſeantur. Pleroſque vero ex ipſis epiſcopali dignitate illuſtres fuiſſe, præter variarum Italiæ eccleſiarum traditionem, innuit quoque laudatus vitæ auctor, ubi cap. 2. num. 6. Caſtrenſis *converſus ad confratres & coepiſcopos ita eſt allocutus. Fratres mei & domini* &c. Quin & jam cap. 1. num. 3. dixerat à Tyranno præceptum fuiſſe, ut ex unaquaque provincia *ſancti Dei* vincti adducerentur. Congregata vero ingenti multitudine *etiam & ſancti viri ... ſummi ſacerdotii honore præditi inter erant, qui gratantes cum commiſſis gregibus gradiebantur, putantes ſe cum martyrii triumpho vitam conſequi ſempiternam; ex quibus præcipue rutilabant Roſſius, Priſcus, & Tammarius*, ſeu, ut alius codex habet, *Zamarus, & Caſtrenſis*.

10. Non ſolum itaque Paſtores, ſed ipſos quoque greges hæc tempeſtas involvit, ut idem vitæ auctor fuſe narrat. Pueros ac ſenes, mulieresque ſimul cum viris ad certamen accurriſſe ſcribit cap. 1. Et quidem hæc initio perſecutionis: quæ cum poſtea magis invaluiſſet, *catervatim ex unaquaque provincia ſancti Dei vincti adducti* ſunt, qui variis pœnis cruciati fuerunt priuſquam mari committerentur, ut dicitur num. 3. Primo itaque alter ab altero ſeparatim in carcerem retruſi fuerunt, tum ſimul in unum locum congregati, alii virgis, alii alapis, lapidibus alii cæſi fuere. cumque variis modis tentati fuiſſent, & nec minis aut verberibus eorum conſtantia potuiſſet frangi, tandem conſilio neſcio cujus Ariſtodemi, navi vetuſtiſſimæ impoſiti fuerunt, ut in mare demerſi nihil eorum reliquiarum reſiduum eſſet; ſed Dei nutu in Campaniam Italicam feliciter appulſi, provinciam iſtam miraculis & ſanctitate vitæ illuſtrarunt. His conſentit Martyrologium Romanum die 1. Septembris, ubi duodecim illi viri ſancti, qui ceterorum erant veluti duces & magiſtri, in Vandalorum perſecutione ob fidem catholicam *varie afflicti* dicuntur, & vetuſtæ navi impoſiti ex Africa ad Campaniæ littora perveniſſe, ubi Chriſtianam religionem in iis locis diſperſi, diverſiſque eccleſiis præfecti mirifice propagaverint. Eorum porro in Italiam adventum anno quarto Vandalicæ perſecutionis conſignat ſæpe laudatus ſancti Caſtrenſis Vitæ auctor; ſed cum alias tempora prorſus permiſceat, nulla tuto fides ejus calculo adhiberi poteſt. Si autem conjecturis indulgere voluerimus, nullus fere erit annus ſub Vandalica dominatione, ad quem hæc perſecutio revocari non poſſit. Eos tamen ex Quodvultdei ſodalitio fuiſſe non arbitramur, quod iſtius turmæ Caſtrenſis ſignifer & præceptor dicatur, qui titulus Quodvultdeo melius vel ob ſedis prærogativam congruiſſet, cujus tamen ne quidem mentio ulla hic habetur. Sed de ipſis ſingillatim agendum.

Digitized by Google

PARS II. CAP. IX. 11. Roſſius, ſeu, ut alii ſcribunt, *Roſius*, primus inter ceteros Confeſſores recenſetur in Vita ſancti Caſtrenſis cap. 1. num. 3. ubi non ſolum ſummi ſacerdotii dignitate præfulſiſſe, verum etiam *meritis*, & *moribus*, & *ſenſus decore rutilaſſe* memoratur. Cur priorem locum obtinuerit, ratio redditur cap. 2. num. 8. *Ingrediatur* prius, inquiunt ſattellites, *reverenda canitie & ſanctitate præditus Roſſius*. quæ verba licet à perſecutoribus prolata fuerint, indicant tamen talem ab Orthodoxis Roſſium habitum fuiſſe. Res ejus in Italia geſtæ nobis ignotæ ſunt; ſed ipſius feſtivitatem aliquot Martyrologia apud Bollandianos die 16. menſis Maii celebrant. Colitur potiſſimum Beneventi, ob ipſius ſacri corporis translationem in ſanctæ Sophiæ eccleſiam, quam ea in urbe Arechis, unus è Langobardorum ducibus, magnificentiſſime conſtruxerat. Celebris eſt etiam in Sueſſanæ diœceſi Roſſii memoria, in qua urbe olim eccleſiam ipſi dicatam fuiſſe colligimus ex charta Athenulfi Capuani epiſcopi, apud Ughellum tomo 6. Italiæ ſacræ col. 675. ubi de Sueſſenſibus epiſcopis.

12. Secundinus aliunde nobis probe notus non eſt, quam ex iis quæ ex ſancti Caſtrenſis vita protulimus. Sancti Secundini epiſcopi corpus aſſervatur in majori eccleſia apud Trojam Apuliæ opulentiſſimam civitatem, cujus feſtum ibi die XI. Februarii celebratur, huncque nonnulli ab eo quem hic laudamus, alium non eſſe cenſent: ſed res eſt incerta. Plura de Secundini Trojani inventione habentur apud Bollandianos die ſupra memorato. Secundini feſtum die 8. Decembris apud Mantuam celebrari teſtis eſt Michael Monachus in Sanctuario Capuano, ubi laudat vetuſtiſſimum Kalendarium, in quo 27. menſis Maii feſtivitas ſancti Secundini conſignata habetur. Ejuſdem ſancti memoriam apud Mantuanos PARS II. CAP. IX. olim celebrem fuiſſe colligit idem auctor ex compluribus eccleſiis, quæ ſub ejuſdem ſancti nomine dicatæ paſſim in Mantuana diœceſi occurrunt. Quin & ſancti item Secundini eccleſia in diœceſi Sueſſana memoratur in charta Athenulfi, quam num. ſuperiori laudavimus. Denique Ferrarius in Catalogo generali ſanctorum Italiæ Secundinum & Caſtum epiſcopos Sinueſſæ commemorat, die prima Julii. quos tamen apud Sueſſam celebres eſſe fatetur, vel quod Sinueſſę nomen pro Sueſſa obrepſerit, vel quod everſa Sinueſſa ſacræ eorum reliquiæ Sueſſam translatæ fuerint, ubi etiam nunc, ipſo Ferrario atteſtante, quieſcunt: hunc vero Secundinum, à Trojano alium eſſe contendit, quem alias die 11. Februarii laudaverat. Sancti Secundini, Vitam à Benedicto, *qui & Guniferius* dicebatur, monacho Caſinenſi ſcriptam laudat Petrus diaconus, in libro de viris illuſtribus Caſinenſibus cap. 29. quam quidem Vitam è codice mſ. Caſinenſi noſter Mabillonius ab aliquot annis in Italiam profectus deſcripſit. Sed nihil aliud eſt quam ipſius Secundini Inventionis hiſtoria, quam ex manuſcripto Cardinalis Baronii edidit Bollandus die XI. Februarii, cum alia quam vetuſtiorem putat vir eruditus. Ex his autem diſcimus, cum Troia civitas Apuliæ ſuper veteris urbis, *Ecana* dictæ, ruinas conſtrueretur, in cœmeterio ſancti Marci inventum fuiſſe ſepulcrum marmoreum cum hac inſcriptione, exeſis quidem inferioribus lapidis partibus, ſed quæ tamen facile legi poterat. *Hic requieſcit S. ac venerabili. Secundinus Epiſcopus, qui Sanctorum fabricas renovavit, raptus in requiem III. Id. Febr.* Porro cum inventi ſacri corporis fama per totam civitatem celebrata fuiſſet, accurrerunt ſtatim omnes ferme urbis incolæ, qui putan-

tantes, ut ait Guaiſerius', *fas eſſe quod pium eſt*, cœpere *oſculari reliquias* &c. At loci Epiſcopus ut eas coli ſineret nonniſi poſt quam divinitus fuit punitus, adduci potuit. Reliquiæ igitur, pro iſtorum temporum uſu, in ignem projectæ nullatenus potuerunt violari. *Inflatur undique flatibus, fit in illis color rubicundus. Saltum tandem ex igne faciunt. nulla in illis combuſtionis nota invenitur, ſicuti qui præſto erant retulerunt*. Aliquot item opuſcula in ſancti Secundini honorem à Guaiſerio edita laudat Petrus diaconus, qui Guaiſerium temporibus Alexii & Henrici imperatorum ac Deſiderii abbatis vixiſſe teſtatur. Sed ipſe Guaiſerius ſuam ætatem prodit in Vitæ laudatæ prologo, quam nempe ſe Deſiderii abbatis juſſu ſcripſiſſe commemorat. Deſiderius vero anno 1086. Gregorio VII. ſummo Pontifici defuncto ſubſtitutus eſt, ſub Victoris III. nomine, cum anno 1059. à Nicolao II. Cardinalis fuiſſet creatus. Plura de Guaiſerio habet Bollandus loco laudato. Beatum Guaiſerium monachum Caſſinatem inter ſanctos, quorum dies natalis ignoratur, celebrant Arnoldus Vion & Hugo Menardus in Appendice Martyrologii Benedictini.

13. De Heraclio nihil dicendum occurrit, niſi quod eccleſia ipſius nomini dicata in charta Athenulfi laudata memoretur. *Heraclium*, *Maurum*, & *Juſtum* martyres colunt Fulginates Umbriæ populi, apud quos eorumdem Martyrum corpora in eccleſia cathedrali aſſervantur; ſed quinam illi fuerint, quove loco, aut tempore martyrio coronati fuerint, plane ignorant.

14. Benigni ex Africa exſulis nomen in ſola ſancti Caſtrenſis Vita legitur. At qui ibi Benignus, ab aliis Adjutor, ſeu *Adjutorius*, ut jam à nobis obſervatum eſt, appellatur. Porro Adjutoris memoria apud Beneventum & Cavam, ubi ſacræ illius habentur reliquiæ, celebris eſt. Quin & prope Cavam amplum eſt opidum, quod ſub ſancti Adjutoris nomine notiſſimum eſt. Ejuſdem ſancti viri feſtivitas die 19. Novembris in Catalogo generali Sanctorum Italiæ à Philippo Ferrario memoratur, ubi de iſto ſanctiſſimo Confeſſore agit. At plura de eo habet hac ipſa die Tamajus Salazar in Martyrologio Hiſpanico, qui eumdem ſanctum virum ex Hiſpania cum Genſerico, in cujus exercitu militabat, in Africam tranſmeaſſe ſcribit. Sed cum ibi Adjutor, uti refert, Orthodoxos variis pœnis à Rege affligi cerneret, relicta militia apud Habenſem civitatem ſe recepit, cujus poſtea urbis epiſcopus factus eſt; ac tandem ſub Traſamundo rege cum aliis Confeſſoribus vetuſtæ navi impoſitus in Campaniam appulit, qua in provincia apud Cavam epiſcopali munere fungens, exceſſit è vita. Hæc ille ex variis auctoribus quos laudat, pro more ſuo ſanctos quoslibet ad Hiſpaniam per fas & nefas pertrahens. Sed antiquum aliquem auctorem harum rerum teſtem exſpectamus. Certe apud Victorem Vitenſem lib. 1. num. 12. Valerianus Abbenzenſis, aut Abenſis, ut in nota 41. obſervavimus, laudatur ob præclaram confeſſionem. ſed in Notitia Africæ nec ipſe, jam quippe defunctus erat, nec alius quiſquam ejuſdem ſedis epiſcopus memoratur. Nemo etiam ſibi facile perſuadebit, Adjutorem, quem in Hiſpania primo militantem, deinde anno CCCCXXVII. in Africam cum Vandalis tranſmiſiſſe volunt, poſtmodum ſub Traſamundo, qui anno CCCCXCVI. Vandalorum imperium ſuſcepit, epiſcopum in Italiam pulſum fuiſſe, in qua etiam regione epiſcopatum adminiſtraverit. Denique Abba, aut Aba, urbs erat ad Proconſularem pertinens, ut ex Polybii lib. 10. certum eſt,

qui

PARS II. CAP. IX.

qui eam haud procul à Carthagine exſtitiſſe memorat. At ex Victore Vitenſi lib. 1. num. 9. conſtat, nullum ſuo tempore ex Proconſularis & Zeugitanæ provinciæ epiſcopis reſiduum prorſus fuiſſe, præter tres quos ibi recenſet. Scribebat autem anno CCCCLXXXVII. ut ipſemet atteſtatur, id eſt annis undecim priuſquam Traſamundus regnum adeptus fuiſſet.

15. PRISCUS præ ceteris celebris fuit. Hunc ſimul cum Caſtrenſi, ut narratur in illius Vita cap. 1. num. 3. Barbaris à ceteris ſejunxerant, ut eorum conſtantiam tentarent. quod iis devictis, ceteros facile ceſſuros arbitrarentur. Ejuſdem Priſci feſtivitas potiſſimum in Romano Martyrologio, & apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ recolitur die 1. Septembris, cujus ſolummodo occaſione ceterorum ipſius ſociorum nomina videntur recenſeri. Michael Monachus in Sanctuario Capuano teſtatur Priſci memoriam ex veteri traditione Capuæ celebrari, quem Mantuæ epiſcopum fuiſſe ſcribit. quare hunc auctorem ſecutus Ughellus, eidem Priſco locum duodecimum inter Mantuanos epiſcopos dedit, tomo 6. Italiæ ſacræ, ubi plura de eo habet, ſed prorſus incerta.

16. De ELPIDIO pauca occurrunt, nihil exploratum. Michael Monachus in ſæpe laudato Sanctuario Capuano hujus ſancti viri feſtum in *eccleſia Caſapulli* die 26. Maii recoli ſcribit. At alii alium ibi Elpidium à noſtro Africano diverſum celebrari putant, qui Atellenſi eccleſiæ ſæculo quinto præfuiſſe dicitur. Illius feſtivitas tum in eccleſia Beneventana, tum in opido ſancti Elpidii dicto prope Averſam, die 24. ejuſdem menſis celebratur. Sed hæ difficultates abſque certioribus monumentis dirimi non poſſunt. Elpidii Atellani reliquias in eccleſia Salernitana aſſervari affirmat Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum Italiæ, quem etiam ab Elpidio Africano diſtinguit. Plura de hac re habent Bollandiani tomo 5. die 24. Maii.

PARS II. CAP. IX.

17. MARCUS nomine tenus nobis cognitus eſt. Marcus Bovini in Apulia epiſcopus celebris eſt in eadem urbe & apud Beneventum, ubi feſtivitas ipſius die 14. Junii recolitur. Habetur & alius ejuſdem nominis epiſcopus Ecanæ, cujus feſtum die 13. Octobris celebratur, ut obſervat Ughellus tomo 6. Italiæ ſacræ, ubi de Epiſcopis Capuanis. Sed quinam illi fuerint, incertum eſt.

18. Qui AUGUSTINUS dicitur in Vita ſancti Caſtrenſis, idem appellatur *Auguſtus* in Martyrologio Romano, conſentientibus Ughello in Italia ſacra, Ferrario in Catalogo generali SS. Italiæ, aliiſque auctoribus vulgatis. De cetero Auguſtinus, ſive Auguſtus plane ignotus eſt, niſi quod eccleſiam ipſius nomini dicatam memorat Michael Monachus in Sanctuario Capuano. Fortunatus libro 4. de Vita ſancti Martini Auguſtinum Concordiæ in Italia celebrem laudat, ſed quem longe alium à noſtro eſſe putamus. Hunc ipſum Concordiæ epiſcopum appellat Ughellus. Sed mirari ſubit, quod nec apud Ferrarium in utroque Catalogo, nec apud alios Sanctorum Italiæ collectores, quos quidem videre licuit, ipſius memoria occurrat, quamvis jam Fortunati tempore notiſſimus fuerit, quem nempe inter illuſtriores urbium Italiæ patronos laudatus auctor recenſet his verſibus.

Si petis illud iter, qua ſe Concordia cingit,
Auguſtinus adeſt pretioſus, Baſiliuſque.

Eſt & alius Auguſtinus Aquileienſis epiſcopus, qui paullo poſt everſam à Gotthis Romam floruit, eo ipſo tempore, quo alter Auguſtinus eccleſiam Africanam illuſtrabat, ut ex Henrico Palladio ob-

 obſervat Noriſius in Cenſura Garnerii, quam V. C. Antonio Magliabeco Magni Etruriæ Ducis Bibliothecario nuncupavit.

19. Canion celebris eſt apud Acherontinos, qui corpus ipſius in metropolitana eccleſia religioſe aſſervatum magna devotione venerantur. At ſi fabuloſis quæ illi exhibent Actis aliqua fides præbeatur, Canion iſte longe alius eſt ab eo, de quo hic agimus. Iſte quippe ſub Diocletiano & Maximiano martyrium conſummavit, noſter vero nonniſi ſub Vandalica perſecutione Confeſſoris titulum adeptus eſt. Cum tamen Acherontini in iſtis Actis ſuum Canionem primo in Africa epiſcopum fuiſſe dicant, indeque in Italiam transmiſſum, ibi ab Elpidio Atellenſi epiſcopo ſepultum fuiſſe; conjiciunt merito Bollandiani, aliique auctores poſt Michaelem Monachum & Ughelium, unum ab altero diſtinguendum non eſſe. De his plura leges, ſi vacat, apud Bollandianos tomo 6. Maii, ad diem 25. ejuſdem menſis, quo beati Canionis feſtum Acherontiæ potiſſimum recolitur.

20. Vindonii nullam prorſus memoriam reperire licuit. Mindonii eccleſiam olim foris Capuam urbem exſtitiſſe collegit Ughellus ex charta veteri Sanctimonialium ſancti Johannis, in quam *Mindonii*, pro Vindonii, nomen irrepſiſſe ſuſpicatur.

21. Castrensis inter ceteros turmæ duodenæ Confeſſores celebrior eſt, immo ceteri fere omnes ex ipſius Actis ſolummodo noti ſunt, ut ex his quæ in hoc fere toto capite diximus evidens eſt. Epiſcopum illum fuiſſe, priuſquam in Italiam transferretur, aperte declarat ejus Vitæ auctor: ſed cuinam eccleſiæ præfuerit, altum ubique ſilentium. Ego vero ſuſpicatus ſum non ſemel, Caſtrenſis vocabulo non viri alicujus, ſed urbis epiſcopalis nomen deſignari, quod ad ipſum epiſcopum, amiſſo proprio nomine, translatum fuiſſet. Id perſuadere videtur ipſius vocabuli forma, qua locum potius quam hominem indicari prima fronte nemo non exiſtimat. Deinde caſtri nomen urbibus attributum frequenter in veteribus Africæ monumentis legitur, & quidem inter Patres Byzacenæ provinciæ Felix epiſcopus Caſtrenſis in Notitia Africana editionis Sirmondi occurrit. Verum cum auctores quique, cum recentiores, tum antiqui, ſanctum Caſtrenſem conſtanter appellaverint, ab eis, ſine ulla præter conjecturas auctoritate, recedere non licuit. Porro Caſtrenſis in Campaniam appulſus Sueſſam urbem petiit, ubi in ſuburbano quodam tuguriolo vitam angelicam ducens, miraculis clarus, ut narrat ejus Vitæ auctor cap. 3. exceſſit è vita die undecima Februarii, qua ipſius feſtum in Romano Martyrologio celebratur. Sepultus eſt in Caſtro-Vulturni, quod tunc ad Capuanos epiſcopos pertinebat, ibique ſacrum ejus corpus ſæculo nono adhuc ſervabatur, ut ex Radalperti epiſcopi Capuani veteri epitaphio patet, quod ex Michaele Monacho Henſchenius retulit in præmiſſis ad ejuſdem ſancti Caſtrenſis vitam, parag. 2. num. 6. Poſtea ſæculo duodecimo, excepto capite, translatum eſt à Guillelmo II. cognomento Bono, Siciliæ rege in eccleſiam Montis-regalis metropolitanam, quam evocatis è monaſterio Cavenſi monachis Benedictinis Caluniacenſis familiæ, pius iſte princeps ædificaverat. Ceterum beati Caſtrenſis memoriam per univerſam Campaniæ regionem celebrem fuiſſe probant non ſolum complures eccleſiæ, quas ſub ejus nomine Deo dicatas fuiſſe teſtantur Michael Monachus, Ughelius, & alii paſſim auctores; ſed etiam vetera quæque Martyrologia, quæ memoriam ipſius celebrant. Ex

iis

iis vero aliquot Caſtrenſem *Martyris* titulo exornarunt, quod ſcilicet multa pro Chriſti divinitatis Confeſſione pertulerit. Certe cultum ipſius vetuſtiſſimum eſſe evinci poteſt ex Kalendario ante annum, inquit Godefridus Henſchenius, ſeptingenteſimum quadrageſimum primum exarato, in quo beati Caſtrenſis memoria recolitur. Nomen ipſius legitur etiam in Martyrologio Romano veteri, quod ſub ſancti Hieronymi nomine vulgatum eſt, quamquam recentius cenſeri debeat, aut ſaltem multis ſanctorum nominibus auctum. Cetera non recenſebo, quæ apud Bollandianos ad diem XI. Februarii videre licet. Laudat Petrus Diaconus in libro de viris illuſtribus Caſinenſibus, cap. 6. Laurentium quemdam, ex monacho Caſinenſi incertæ ſedis epiſcopum, qui ſæculo circiter decimo *Caſtrenſis epiſcopi Paſſionem verſibus adornavit*. Denique ejuſdem ſancti cultus ex Italia in Siciliam propagatus eſt, cum ſacræ ipſius reliquiæ, uti ſupra diximus, in Montis-regalis eccleſiam translatæ fuerunt, ubi etiam nunc religioſe aſſervantur à noſtris monachis Benedictinis, qui in hac metropolitana eccleſia perſeverant.

22. Ultimus ex duodenario Confeſſorum numero recenſetur Tammarus, ſeu, ut alius codex habet, *Zammarus*, & apud Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ XI. Februarii, *Tomaſus*. Hunc Ughellus tomo 8. Italiæ ſacræ, Viperam ſecutus, inter epiſcopos Beneventanos recenſet. Alii tamen, quibus videtur accedere Ferrarius in Catalogo laudato die 15. Octobris, Thammarum Beneventanum à noſtro diverſum eſſe ſentiunt. Prioris feſtum die 15. Octobris celebratur Beneventi, in cujus urbis eccleſia metropolitana ſacræ ejuſdem ſancti reliquiæ ſub majore altari requieſcunt. Tammari vero Africani memoriam die 16. Januarii in Capuana diœceſi celebrem eſſe ſcribit Michael Monachus in Sanctuario Capuano, ubi obſervat eumdem ſanctum Confeſſorem in vico *de Pontano*, olim Sancti-Tammari dicto, qui nunc ad Averſanam diœceſim pertinet, ſupremum diem obiiſſe, ibique fuiſſe ſepultum hoc ipſo loco, ubi etiamnunc ejus tumulus viſitur.

23. Hæc ſunt quæ de illis ſanctis Confeſſoribus ex Africa in Italiam pulſis obſervare viſum eſt operæ pretium, quorum geſta etſi rebus incertis & dubiis, aliquando etiam falſis permiſta ſint, intacta tamen prætermittere non licuit, cum ipſorum memoria in plerîſque Italiæ urbibus celebretur. Et quidem, licet nos deficeret Victoris auctoritas, neminem eſſe puto qui inficiari velit, Africa à Vandalis devaſtata, infinitos propemodum omnis ſexus, & conditionis homines ex hac regione in varias provincias diffuſos eſſe, potiſſimum in Italiam, quæ ceteris Europæ provinciis paullo pacatior erat ob Imperatorum præſentiam. Ex iſtis vero complures epiſcopos fuiſſe inde conjicimus, quod jam ante Auguſtini obitum, ut affirmat Poſſidius, tres ſolummodo ſuperſtites eſſent in Africa eccleſiæ, quæ ſuos epiſcopos haberent. Deinde Barbari epiſcopos acrius ceteris inſequebantur, quod eos ſcirent præ aliis fidei orthodoxæ addictiores: & quidem eos omnes non ſemel ſub Genſerici & Hunerici principatu è ſedibus pulſos fuiſſe teſtatur ipſe Victor. Unde licet pauci admodum hic à nobis recenſiti fuerint, hinc tamen inferendum non eſt; plures omnino non fuiſſe, quos omiſimus, vel quod nobis ſatis non fuerint noti, vel etiam quod non ſuppeterent veri ſimilia ſaltem inſtrumenta, quibus res ipſorum geſtas illuſtrare poſſemus.

Theoneſtus & ſocii.

24. Ex his in exemplum ſit Theonestus, qui ab Hunerico ex Africa pulſus, à Damaſo tamen Romano pontifice Altinenſi eccleſiæ præfectus fuiſſe dicitur. Mirum eſt autem quantum in exponenda illius ſociorumque fortuna varii ſint auctores, qui tempora, loca, perſonas, reſque omnes ita perturbant atque confundunt, ut nihil prorſus certi ex eorum ſcriptis colligi poſſit. Theoneſtos alii duos fuiſſe dicunt, qui in unum conflati ſint; alii unicum fuiſſe propugnant. Inter Theoneſti ſocios celebris eſt Albanus, qui apud Magontiam, ſuperioris Germaniæ urbem, contra Arianos diſputans ab iis occiſus dicitur. quam fortunam expertum etiam fuiſſe Ursum Auguſtæ in Rhætia volunt. Quin & nonnulli ipſummet Theoneſtum violentas Arianorum manus ſenſiſſe memorant, quem nempe prope Tarviſium Italiæ urbem ab illis hæreticis furentibus occiſum fuiſſe dicunt, cum aliis duobus ſociis, Tabra ſcilicet & Tabrata. Nonnulli tamen opinantur, Albanum & Urſum, atque ipſummet Theoneſtum, qui Vercellis potiſſimum colitur, ex Thebæorum legione milites fuiſſe, quos incaute à poſterioris ævi ſcriptoribus ad Arianorum tempora ſummotos fuiſſe dicunt. Ita Ferrerius in vita ſancti Euſebii epiſcopi Vercellenſis, qui duos Theoneſtos diſtinguit, unum Vercellenſem, qui cum ſociis ſuis Urſo & Albano ex Thebæorum legione, ſub Maximiano imperatore martyrium complevit: alterum vero Altini epiſcopum, qui Tabram & Tabratam ſocios habuit. Eamdem opinionem ſequitur Ferrarius in Catalogo generali ſanctorum Italiæ, ubi die 20. Novembris Theoneſtum Vercellenſem commemorat, die vero 22. ejuſdem menſis Theoneſtum Altini epiſcopum. At Moguntini Albanum ſuum Theoneſti epiſcopi diſcipulum fuiſſe volunt. cujus pariter ſocii fuere Tabra & Tabrata, eoſque *Tabraamum* & *Tabrotbaamum*, quæ vocabula punica putat eſſe Serarius, appellant. Sed his difficultatibus enodandis, immo potius proponendis, diutius immorari non licet: qui plura cupit, adeat Ferrerii epiſcopi Vercellenſis, viri eruditiſſimi, librum ſupra laudatum de Vita ſancti Euſebii pag. 121. & ſeqq. & Nicolaum Serarium S. J. presbyterum libro 2: rerum Mogontiacarum capp. potiſſimum 27. & 28. ubi fuſe, & erudite diſſerit de ſancto Albano & ſociis ejus, ſub quorum nomine exſtabat olim nobile cœnobium Ordinis noſtri Benedictini apud eamdem urbem conſtructum. Hoc tamen obſervari velim, *Honorii* nomen in Albani vitæ Hiſtoriam, ſicut & in pleraſque iſtius evi ſanctorum vitas, loco *Hunerici* irrepſiſſe. quod factum eſſe puto amanuenſium inſcitia, qui cum Honorii imperatoris nomen magis quam mores ſcirent, ipſum Hunerico, ſeu, ut veteres codices plerumque habent, *Honorico*, non minus furioſo Ariano, quam impio tyranno, ſubſtituerunt. Hinc natæ in pleriſque iſtis geſtis hæ loquendi formulæ: *Honorii imperatoris perſecutione ſævìente* &c. *Cum Honorius ſæviſſimus perſecutor*, & aliæ ejuſmodi, quæ occaſionem aliis prebuerunt etiam Pontificum nomina, aliaque immutandi, quæ videbant in prioribus geſtis non ſatis Honorii temporibus congruere. ſicque res omnino perturbatæ fuerunt, atque geſta illa omni ſua auctoritate exciderunt.

Poſſidius.

25. Haud certiora ſunt quæ de Possidio Calamenſi epiſcopo, ſancti Auguſtini amico ipſiuſque Vitæ ſcriptore, narrant cives Mirandulæ opidi in Lombardia, qui ſe iſtius ſancti viri corpus habere gloriantur. Nihil quippe aliud ea de re compertum eſt, niſi ſancti Possidonii cujuſdam presbyteri, aut epiſcopi reliquias hunc in locum ſæculo nono ex Apulia translatas eſſe, ut obſervavit

Da-

Pars II. Cap. IX.

Daniel Papebrochius die 17. Maii Bollandiani, ubi ea de re fuſe differit. Sed neſcio quo pacto ipſi irrepſit, ut ibi probaret Poſſidium à Poſſidonio diverſum eſſe nomen, obſervaſſe Calamenſem epiſcopum in Collatione Carthaginenſi *Poſſidium* appellari, *Poſſidonium* vero qui cap. 127. cognit. 1. ejuſdem Collationis recenſetur, fuiſſe epiſcopum *loci ſuperioris*. quaſi iſtis vocibus aliqua urbs ſic appellata indicaretur. Mirum eſt, inquam, virum eruditum non animadvertiſſe Poſſidonium ibi memoratum, Vitalem, Donatum ac ceteros, quos ibi *loci*, aut *civitatis ſuperioris* epiſcopos appellari obſervat, fuiſſe Donatiſtas, qui *ſuperioris loci*, aut *civitatis*, id eſt ejuſdem cum Catholico epiſcopo, qui proxime antea nominatus fuerat, ſedis epiſcopi ſuæ ſectæ. Sic ibi *Fauſtinus epiſcopus* Catholicus *plebis Sillitenſis* à notario recenſitus *dixit*, *Præſto ſum*; ſtatimque Poſſidonius *ſuperioris loci*, id eſt Sillitenſis, ex parte Donati comparuit, & dixit, *Agnoſco illum*; nempe Sillitenſis epiſcopus Donatiſta faſſus eſt ſe agnoſcere epiſcopum Sillitenſem Catholicum.

26. Denique ſunt & alii Confeſſores, qui ex Africa in Italiam tempore Vandalicæ perſecutionis adventaſſe dicuntur: ſed cum plerique eos ad uſque Totilæ regis Gotthorum tempora pertigiſſe affirment, ſatius viſum eſt eorum exſilium ad Traſamundi perſecutionem revocare.

CAPUT DECIMUM.

De perſecutione Vandalorum in Africa ſub Guntabundo rege.

Guntabundus Hunerico ſuccedit.

I. EXſtincto Hunerico Gunitabundus, ſive, ut alii ſcribunt, Guntamundus Vandalorum in Africa imperium adeptus eſt deſinente anno CCCCLXXXIV. Hunericus quippe, qui initio anni CCCCLXXVII. patri ſucceſſerat, annos fere octo integros regnavit. Rem accurate exponit auctor Fragmenti jam laudati, quod Proſperi Chronico additum eſt apud Caniſium tomo 1. Lectionis antiquæ, ubi Hunericus annis VII. menſibus X. & diebus XIIX. Vandalicum in Africa imperium tenuiſſe memoratur. quo ex loco patet ipſum Idibus Decembris è vita deceſſiſſe, ſi quidem, ut ex eodem Fragmento ſupra cap. 7. num. 1. collegimus, die 25. Januarii patri defuncto ſucceſſerat. Porro Guntabundum Genſerici ex Genzone filio nepotem fuiſſe ſcribit Procopius lib. 1. de Bello Vandalico, quem hunc eſſe Godagis à Victore Vitenſi lib. 2. num. 5. memoratum, nonnulli exiſtimant. Regnum autem obtinuit præ Hilderico Hunerici filio, quod è Genſerici liberis natu major eſſet. Genſericus quippe, regni Vandalici in Africa conditor, teſtamento ſuo, ut jam à nobis obſervatum eſt, præceperat, ut regnum ad illum ſemper deveheretur, qui ex ſua agnatione omnium eſſet natu maximus.

Pars II. Cap. X.

An fuit perſecutor.

2. Porro lis eſt inter auctores, utrum iſte Guntabundus inter Orthodoxorum perſecutores debeat recenſeri, cum non una ſit ea de re ſcriptorum, etiam antiquorum, ſententia. Procopius lib. 1. de Bello Vandalico diſertis verbis affirmat, eo regnante catholicos exagitatos fuiſſe. *Hic* inquit, *Gundemundus multis in Mauros prœliis factis, tractatiſque peſſime Chriſtianis, ægro corpore interiit*. ex quibus verbis Baronius Guntabundum *à Deo è vita hominum abreptum* fuiſſe collegit, quod *perſecutionem aliquamdiu intermiſſam* denuo excitaſſet, in qua, ut ipſe putat, Eugenius Carthaginenſis epiſcopus ſecundo è ſede pulſus in Gallias

amandatus eſt, ubi vivendi finem habuit. Eidem ſententiæ ſuffragari videtur epiſtola Gelaſii papæ ad Dardaniæ epiſcopos, initio anni, uti jam obſervavimus, cccc x cv. proindeque regnante adhuc Guntabundo, data. In ea quippe beatus Pontifex ſanctum Eugenium laudat, quod cum aliis dignitatis ſuæ collegis Vandalorum furori pro Catholicæ fidei defenſione conſtanti animo reſtitiſſet, & eo ipſo tempore quo hanc ſcribebat epiſtolam, reſiſteret. quibus verbis Gelaſius, ut evidens eſt, & ea quæ fecerat Eugenius cum cæteris Africanis Epiſcopis in Collatione Carthaginenſi, & ea quæ tunc regnante Guntabundo patiebatur, voluit indicare. Contrariam tamen omnino ſententiam amplexus eſt ſanctus Iſidorus Hiſpalenſis epiſcopus, qui in brevi Vandalorum Hiſtoria totum Guntabundi regnum æra d x i v. his verbis concludit: *Unerico ſuccedit Guntamundus, regnans annis duodecim. qui ſtatim pacem Eccleſiæ reformans, Catholicos ab exſilio revocavit.* Eodem fere modo loquitur Victor Tunnonenſis in ipſa Africa epiſcopus, & Iſidoro antiquior, qui hæc in Chronico habet: *Hunerico ſuccedit Guntamundus, regnat annis duodecim, qui noſtros protinus de exſilio revocavit.*

Concilium Romæ.

3. Huc etiam revocari poteſt Felicis papæ epiſtola, quam ipſemet Baronius laudat, ad Epiſcopos Africanos data, Dynamio & Sufidio conſulibus id eſt Chriſtianæ æræ anno cccclxxxviii. In hac autem epiſtola Pontifex, poſt deploratam eccleſiæ Africanæ cladem, in qua non ſolum vulgus promiſcuum, aut inferiorum ordinum clerici, ſed ex ipſiſmet etiam diaconis, presbyteris, & epiſcopis nonnulli lapſi fuerant, modum & conditiones præſcribit, quibus ii, qui ſecundo baptiſmo ab Arianis polluti fuerant, ad pænitentiam reciperentur. Eadem vero epiſtola jam antea in concilio Romano anno præcedente lecta fuerat. unde cum ejuſmodi remedia ferveſcente perſecutione requiri non ſoleant, veri ſimile eſt tunc temporis eccleſiam Africanam aliqua pace, concedente, aut ſaltem diſſimulante Guntabundo, fruitam eſſe. Et quidem Romano huic concilio quatuor intererant Epiſcopi Africani, qui forte à ſuis collegis Romam legati fuerant, ut, ſicut olim Magnus Cyprianus fecerat, ſedis Apoſtolicæ ſententiam circa lapſorum reſtitutionem ſciſcitarentur. Non enim fortuito huc adveniſſe putandi ſunt. Siquidem in ea ſynodo nihil fere de alia quapiam re actum eſt, quam de Africanæ eccleſiæ neceſſitatibus. Quatuor porro iſti Antiſtites Africani in ſubſcriptionibus appellantur Pardalius, Ruſticus, Donatus & Victor; at ibi quibuſnam eccleſiis præfuerint; vel ex qua fuerint Africæ provincia, non indicatur. Si tamen conjectura uti liceat, cum eos conventui Carthaginenſi ſub Hunerico interfuiſſe veri ſimile ſit, ſedes eorum ex Notitia Africana erui poterunt. In ea autem unicus *Pardalius*, qui Macomadienſis, eccleſiæ in Numidia epiſcopus fuit, recenſetur. *Ruſticus* vero duplex occurrit, primus Typaſenſis in Numidia, alter Tetcitanus in Byzacena. At vero cum Donati ibidem novemdecim, & Victores viginti duo recenſeantur, quinam ex iſtis concilio Romano adfuerint, nonniſi temere divinari poteſt.

Sententiæ variæ componuntur.

4. Ceterum etſi variæ auctorum ſententiæ, quas modo de Guntabundi perſecutione protulimus, ita à ſe invicem diſſitæ videantur, ut difficile fuerit eas componere; eas tamen utcumque tolerari poſſe arbitror; ſi ad ea attendamus, quæ

de

Pars II. Cap. X.

de rege Guntabundo referuntur in Tironis Proſperi Chronico, ſeu potius, ut ipſum appellat Henricus Noriſius lib. 1. Hiſtoriæ Pelag. c. 21. in nobili Fragmento Appendicis Chronici Proſperi, quod, ut jam diximus, ex mſ. codice Auguſtano edidit Henricus Caniſius tomo 1. Lectionis antiquæ. Integrum porro hujus auctoris locum exhibere operæ pretium eſt, cum aptiſſimus ſit ad ea componenda, quæ de Guntabundi regno apud auctores antiquos contraria videntur. Sic vero ſe habet. *Poſt eum*, Hunericum ſcilicet, *regnavit Guntamundus, Gentunis ejuſdem Hunerici regis fratris filius, annos undecim, menſes novem, dies undecim: qui tertio anno regni ſui cœmeterium ſancti martyris Agilei apud Carthaginem Catholicis dare præcepit, Eugenio Carthaginenſi epiſcopo, ab eodem jam de exſilio revocato. Decimo autem anno regni ſui eccleſias Catholicorum aperuit, & omnes Dei ſacerdotes petente Eugenio Carthaginenſi epiſcopo, de exſilio revocavit. Quæ eccleſiæ fuerunt clauſæ annos* xi. lege x. ut infra, *menſes* vi. *dies* v. *hoc eſt ab octavo anno Hunerici, id eſt ex die* vii. *Idus Februarii uſque in decimum annum regis Guntamundi, in diem* iv. *Idus Auguſti, in quo completi ſunt ſupradicti anni* x. *menſes* vi. *dies* v. *qui memoratus Guntamundus rex poſtmodum vixit annos duos, menſem unum*. Hæc infitiabitur nemo ſcripta fuiſſe ab homine accurato & diligenti, qui certe rebus geſtis videtur interfuiſſe, ut menſes & dies ipſos ita ſtudioſe deſignare potuerit. Ex hoc autem Fragmento colligitur, Guntabundum tertio ſaltem regni ſui anno Catholicis faviſſe, quibus alias eccleſiam in ipſa urbe regia habere non permiſiſſet, immo & ipſummet Eugenium ei fuiſſe acceptiſſimum ex eo patet, quod ipſum longe ante ceteros orthodoxos Antiſtites ab exſilio revocaverit; ac poſtmodum ipſius precibus, ceteris quoque epiſcopis, poſt reſtitutas ipſis eccleſias, redire permiſerit in ſuas ſedes. Hinc tamen inferre non licet prioribus Guntabundi regni annis perſecutionem in Africa ceſſaſſe, quam inchoatam ſaltem permiſiſſe multo veri ſimilius eſt, idque Arianis furentibus ad multa audendum ſufficiebat: immo cum plane revocata non fuerit ante decimum ipſius regni annum, ut ex laudato Fragmento colligitur, toto hoc temporis intervallo Catholicos ab Arianis peſſime habitos, ac multa & gravia pertuliſse nemo diffiteri poteſt, qui apud Victorem Vitenſem legiſſe meminerit, ipſos rege etiam crudeli, ſcilicet Hunerico, crudeliores fuiſſe. *Crudelius*, inquit ille libro 5. numero 11. *Arianorum epiſcopi, preſbyteri & clerici, quam Rex & Vandali ſæviebant*.

5. Certe ex Fulgentii Vita patet, perſecutiones Arianorum non ſemel illis temporibus recruduiſſe. Cum enim ipſe Fulgentius cap. 4. ſeſe recepiſſet in monaſterium, quod à beato Fauſto epiſcopo, non longe à ſua cathedra relegato, fuerat ædificatum in ipſo exſilii ſui loco; inde abire coactus eſt, quod *nata rurſus talis perſecutio fidei* fuerit, inquit Vitæ auctor capite octavo *quæ ſanctæ memoriæ Fauſtum epiſcopum cogeret per diverſas latebras commigrare, nec in ipſo monaſterio jugiter ſineret requieſcere*. Hanc tamen perſecutionem adverſus epiſcopos potiſſimum commotam fuiſſe patet ex eo, quod Fulgentius paullo poſt ſeſe in *vicinum* monaſterium, cui Felix abbas ipſius amicus præerat, recepiſſe dicitur, in quo ab Arianorum inſultibus plane ſecurus fuit. Unde Cardinali Baronio facile ſubſcribimus aſſerenti, hanc tempeſtatem in ſacerdotes ſpeciatim fuiſſe excitatam, quod complures

Ca-

Catholicos, qui urgente ſæviſſima Hunerici perſecutione iterato baptiſmate ab Arianis polluti fuerant, ad pænitentiam juxta concilii Romani decretum, & Felicis papæ epiſtolam recepiſſent. Hinc Felix Arianus presbyter Felicem abbatem & Fulgentium acrius perſecutus eſt, quod eos, uti obſervat Vitæ auctor, cap. 10. ad occulte *reconciliandos*, quos ipſe perverterat, adveniſſe in ſuam patriam ſuſpicaretur.

Martyres Vand. perſec. male tributi.

6. Verum eidem Baronio aſſentiri non poſſumus, complurium Martyrum necem ſub Guntabundi perſecutione factam referenti, quos nempe anno circiter cccc xc. martyrium pertuliſſe ſcribit paſſim in Notis ad Martyrologium Romanum, incaute hac in re Petrum Galeſinium ſecutus, qui varios Martyres, quos ſub antiquis Principum ethnicorum perſecutionibus in Africa paſſos fuiſſe longe veri ſimilius eſt, ad Vandalorum tempora abſque legitimo fundamento revocavit. Fucum fecit eruditiſſimo Cardinali Galeſinius, laudans codicem manuſcriptum antiquum, in quo Sanctorum iſtorum memoria inſcripta haberetur in veteri Martyrologio. quod quidem negare noluerim; at ſi non me fallit conjectura, nihil aliud præter nuda Martyrum nomina in eo codice habebatur: ex quibus complures, qui in Africa paſſi laudabantur, Vandalicæ perſecutioni pro ſuo arbitrio, conjectationibus ſuis plus æquo indulgens, ille auctor attribuit, ut de nonnullis jam non ſemel obſervavere Johannes Bollandus, ejuſque ſinceræ eruditionis ſacræ amantiſſimi continuatores. Ex iiſdem vero aliquot in exemplum huc proferre viſum eſt, ne quis ejuſmodi auctorum teſtimonio fide leviter habita, incaute in errorem labatur.

7. Die 27. Januarii Galeſinius hæc habet: *In Africa Sanctorum martyrum Datii, Reatrii, Æmiliani, Archimini, Armati, Caii, Aviti & Adjuti, qui Vandalis Eccleſiam Dei oppugnantibus, pro Chriſti fide fortiter dimicatione ſuſcepta, martyrii coronam acceperunt.* Laudat pro hac re confirmanda Martyrologium vetus manuſcriptum. quod quidem re vera ab ipſo viſum fuiſſe ultro aſſentiar, ſed in quo laudata Martyrum nomina abſque ulla perſecutionis Vandalicæ mentione inſcripta erant. Certe in veteri Martyrologio ſub ſancti Hieronymi nomine vulgato, quod ex compluribus exemplaribus editis & manuſcriptis edidit V. C. Franciſcus Maria Florentinius nobilis Lucenſis, habentur iidem Martyres diebus 26. 27. aut 28. Januarii, paulo tamen mutatis quorumdam nominibus; immo & nonnulli ex iis ibi extra Africam paſſi commemorantur. De quibus ſi lubet conſule hunc auctorem, & Bollandum ad 27. Januarii diem. Idem dicendum eſt de ſanctis *Verulo, Secundino, Servulo & ſociis viginti*, quos 21. die Februarii Adrumeti in Africa *ſub Vandalorum perſecutione corona inſigniter donatos* fuiſſe idem Galeſinius ſcribit. Ex iſtorum viginti Martyrum numero *Siricium, Felicem, Saturninum & Fortunatum* Baronius nominat, qui quidem recenſetur in variis antiquis Martyrologiis apud Florentinium & Bollandianos eadem die, ſed abſque ulla temporis nota, ex qua conjici poſſit eos ſub Vandalis potius quam ſub aliorum principum perſecutionibus occubuiſſe.

8. Ulterius proceſſit idem Galeſinius ad diem 23. Maii, ubi ex cod. mſ. ut ipſe ait, & ex Victore laudat *Quintium, Lucium & Julianum, qui in perſecutione Vandalica, pro pietate catholica ſuſceptis fortiter concertationibus, ut fortiſſimi Dei milites coronis pro victoria* donati ſunt. Eoſdem Martyres adoptavit Baronius, niſi quod pro Quintio, aut Quinto *Quintianum*.

Digitized by Google

num ſubſtituit, ut iſtius nominis antiſtitem à Victore Vitenſi libro 2. memoratum inveniret: ſed hæc abſque ullo vel probabili fundamento, ut patet ex iis quæ de iſtis Martyribus Florentinius & Bollandiani ad eamdem diem obſervaverunt. Ceterum cum pro aſſerendis Vandalicæ perſecutioni iſtis Martyribus Galeſinius Victorem laudaverit, qui tamen, ut certum eſt, nihil prorſus de iis habet, quidni etiam ei fidem denegemus martyrologium mſ. laudanti, quod à ceteris omnibus adeo diſcreparet. Mala tamen fide eum egiſſe credere nolim, ſed quod plus æquo indulſerit conjectationibus excuſari non poteſt, urpote qui adeo levi fundamento Martyres, ea ſolum ratione, quod in Africa paſſi dicerentur, ad Vandalicam perſecutionem revocaverit.

9. Eamdem cenſuram meretur, cum die 14. Martii *Petrum* & *Aphrodiſium* ſub Vandalis in Africa martyres laudat, apud Victorem Uticenſem, ut ipſe ait in Annotationibus, memoratos. De illis enim apud laudatum auctorem altum ubique ſilentium. Ex hac tamen Galeſinii loco Baronius eoſdem Martyres anno circiter CCCCXC. conſummatos fuiſſe ſcribit, laudatque hanc in rem Uſuardum. At neque Uſuardus, neque alii Martyrologiorum ſcriptores apud Florentinium, aut Bollandianos, qui iſtos Martyres memorant, Vandalicæ perſecutionis meminere; immo nec Aphrodiſium ſeu Eufroſium uſquam Petro conjungunt. Sed iſtos omnes Martyres, quos ex Galeſinio, aliiſque ſimilibus auctoribus recenſuimus, ad Vandalicam perſecutionem non pertinuiſſe, vel ex eo evinci poteſt, quod eorum memoria in vetuſtiſſimis Martyrologiis apud Florentinium laudatis paſſim habeatur: in iſtis enim ne unus quidem ex illuſtrioribus illis ſanctis viris, quos ſub Vandalis in Africa claruiſſe certo ſcimus, occurrit. Quis vero ſibi perſuadeat, Deogratias, Eugenium, Lætum, Maximam, ſanctos Monachos ſeptem, duos Frumentios, alioſque ejuſmodi celeberrimos Confeſſores & Martyres in iis ipſis Faſtis deſiderari, in quibus alii complures ignoti, quos ſub eadem perſecutione paſſos putant, admiſſi fuiſſent? Haud certiora ſunt quæ de FLORENTIO, apud *caſtrum Tyle* ſub perſecutione Vandalica paſſo, narrat Andreas Sauſſayus in Martyrologio Gallicano, diebus 23. Maii, & 27. Octobris, ubi iſtum martyrem *ſuper ingens ſaxum in flumine poſitum aratri vomere truncatum* fuiſſe ſcribit, cujus ſacrum caput miro modo in Inſulam-Barbaram prope Lugdunum advectum, ibi honorifice aſſervari teſtatur.

10. Cautius itaque egit illuſtriſſimus Cardinalis ad decimum octavum Februarii diem, ubi *Lucium*, *Silvanum*, *Rutulum*, *Craſſicum*, *Secundinum*, *Fructulum* & *Maximum* Africæ quidem reſtitutos fuiſſe dicit ex ſæpius laudato Galeſinii codice manuſcripto, ſed quos tamen incerto & tempore & loco paſſos fuiſſe confitetur: quamvis Galeſinius ipſe eoſdem, exceptis Claſſico, Secundino & Fructulo, de quibus nihil habet, *ſub Vandalica perſecutione crudeliſſime cruciatos, & tormenta & necem pro catholica fide fortiter ſubiiſſe* indubitanter aſſeruerit, additis etiam eorum dignitatibus. nam tres priores Clericos, Maximum vero monachum fuiſſe dicit. Ghinius plus auſus eſt, qui omnes omnino eidem attribuit Vandalicæ perſecutioni: cum tamen nihil aliud ex antiquis Martyrologiis à Bollandianis & Florentinio laudatis colligi poſſit, quam iſtos Martyres in Africa celebres fuiſſe. De his laudatos auctores, ſi vacat, conſule ad dies 17. & 18. Februarii. Aliud item exemplum proferendum eſt, ex

Digitized by Google

ex quo patebit ipſummet Baronium non multum laudato Galeſinii Martyrologio adhæſiſſe. In vulgatis Martyrologiis die 14. Januarii commemoratio fit ſancti Euphraſii epiſcopi, de quo Galeſinius, ut aliàs, fidenter dixit: *In Africa ſanctorum Martyrum Euphraſii epiſcopi, Cyriaci diaconi & ſociorum, qui à Vandalis pro catholicæ fidei defenſione teterrimis excruciati ſuppliciis, nobili martyrio coronati ſunt*. In notis vero monet pro Eupharaſio legendum eſse *Euſtrathium*, ut ipſum cum *Euſtratio*, aut, ut alii ſcribunt, *Euſtachio*, Suffetano epiſcopo, qui ſub Genſerico paſsus apud Victorem Vitenſem memoratur, confunderet. At Baronius nihil ad textum aut ad notas Galeſinii attendens, Euphraſium hic laudatum ſuſpicatur hunc eſse *Euchratium*, cui ſanctus Cyprianus ſcripſit epiſtolam 61. quique in Concilio Rebaptizantium ſub *Thenitani epiſcopi* nomine ſententiam dixit.

11. Fatendum tamen eſt alios ante Galeſinium auctores extitiſſe, qui Martyres aliquot Africanos Vandalicæ perſecutioni abſque legitimo fundamento attribuerunt. in his Petrus de Natalibus epiſcopus Equilinus longe antea id commiſerat in Catalogo ſanctorum. Cujus rei exemplum habemus in ſancto Aquilino ſociiſque ejus, de quibus lib. 2. cap. 44. ſic ſcribit: *Aquilinus, Geminus, Eugenius. Martianus, Quintus, Theodotus & Tryphon martyres apud Africam ſub perſecutione Vandalica præclariſſimo martyrio coronati ſunt die 11. Nonas Januarii, ut dicit Ado*. Quæ verba Galeſinius, Maurolicus & Caniſius ambabus, ut aiunt, manibus excepere. Baronius in notis Adonem pro hac re ex Petro laudat. Sed hæc nuſquam, quod quidem ſciamus, Ado ſcripſit. In Martyrologiis Florentinii & aliis à Bollando laudatis, *In Africa* eorum fieri commemoratio dicitur, ſed nec tempus, nec locum paſſionis indicant. Ceterum nonnulli præter eos quos laudavimus, fortaſſe occurrent Martyres, quos incaute recentiores illi ad Vandalicam perſecutionem revocare conati ſunt. Sed de his plura ſcribere ſupervacaneum exiſtimamus, cum ea quæ protulimus ſufficiant ad præmuniendos lectores contra inanes horum auctorum conjecturas. De iſtis autem paullo fuſius hic agere viſum eſt, quod ipſorum martyrium Baronius anno circiter cccc xc. paſſim conſignaverit, quos tamen, etſi ſub Vandalis paſſos fuiſſe conſtaret, ad Guntabundi tempora non debuiſſet revocare. Non enim ille ita umquam adverſus Orthodoxos exarſit, ut ipſo regnante tam ſæva perſecutio excitata fuiſſe aſfirmari poſſit, quem è contrario perſecutionem ſedaſse certo ſcimus. Et quidem ante annum ccccxc. jam Eugenium ab exſilio revocaverat, eique reſtitui præceperat ſancti Agilei cœmeterium.

12. Sed qualiſcumque fuerit Guntabundi regis erga Catholicos indulgentia, hi tamen non ita ab Arianorum inſultibus ſecuri erant, ut eorum furorem aliquando non fuerint experti. Id patet ex ſancti Fulgenti exemplo: cum enim ille & Felix abbas ſedem mutare coacti, quod *ſubito barbaricæ multitudinis provincia turbaretur incurſu*, in pagum Siccenſem deveniſsent, ibi à presbytero quodam Ariano contumeliis & verberibus affecti, glorioſæ Confeſſionis coronam obtinuere, ut narrat Vitæ Fulgentii auctor. Id vero contigiſse cum nulla adverſus Catholicos commota eſset perſecutio, ſaltem aperta, ex eodem Vitæ ſcriptore facile colligitur, atteſtante cap. 11. Carthaginenſem Arianæ ſectæ epiſcopum eo animo fuiſse, ut Fulgentium vindicare ob acceptas injurias paratus eſſet,

ſet, ſi ipſe Fulgentius voluiſſet ad eum querelas referre adverſus presbyterum Arianum. quod ſane epiſcopus Arianus fervente perſecutione non fuiſſet auſus. Sed operæ prætium erit integram hujus Confeſſionis narrationem exhibere ex ſæpe laudato Vitæ auctore, ipſiuſmet Fulgentii diſcipulo, poſtquam pauca de ipſo Felice abbate præmiſerimus.

Felix abbas.

13. Felix abbas erat illius monaſterii, in quod Fulgentius, ut ſupra diximus, poſt aliquantam in Fauſti epiſcopi cœnobio moram, ſe ſe receperat. Tanta autem erat modeſtiſſimi abbatis humilitas, ut Fulgentium, ſtatim atque monaſterium ingreſſus fuit, in ſui ipſius locum ceteris præeſſe voluerit; nec à cœpto deſtitit, donec Fulgentium ſaltem ſocium dignitatis & ſollicitudinis participem fecerit, ita ut uterque monaſterii abbas eſſet, ut narrat ſæpe laudatus Vitæ auctor. *Igitur*, inquit cap. 8. *Fulgentium Felix abbas cum gaudio ſuſcipiens, imparemque ſe ejus virtutibus ſciens, & nomen & poteſtatem ei tradidit abbatis. Ille plenus ſtudio humilitatis recuſabat privilegium poteſtatis: & poſt multa certamina pietatis, ex conſenſu totius congregationis, paſſus violentiam caritatis vix conſentit eſſe collega boni conſortis. Ita duo viri ſanctiſſimi .... jugum bonum gubernandæ congregationis excipiunt .... Unus eorum, beatus videlicet Fulgentius, docendis fratribus peculiariter vacabat, alter in quotidiano miniſterio ſollicitius laborabat .... nihil alter ſine conſenſu alterius faciens* &c. Sed jam utriuſque pro fide certamen referendum eſt.

CONFESSIO

Felicis abbatis, & ſancti Fulgentii, poſtea Ruſpenſis epiſcopi.

Ex cap. 9. & ſeqq. ejuſdem Sancti Fulgentii Vita, ab ipſius diſcipulo ſcripta, & ad codices mſſ. collata.

I. Felicem & Fulgentium, *quos quieta pax adunaverat, nec bella valuerunt feralia ſeparare* *. *Sed cum ſubito barbaricæ multitudinis provincia turbaretur incurſu, videntes ſalutem temporalem fugæ præſidio vindicandam, labores ilico perferendæ peregrinationis excipiunt, limatoque conſilio procul abſedunt, ubi nulla belli naſcentis opinio coſtruendi monaſterii præberet integram facultatem. Promovent igitur caſtra ſpiritualia duces incliti cæleſtis exercitus, & per ignotas Africæ regiones, monachorum ſuorum caterva comitante, pariter gradiuntur, ubique facientes gaudium bonis, invidiam malis.*

* al. ed. ſuperare.

II. *In territorio denique Siccenſi* a *dum cogitant certas ſedes ſtatuere, regionis fæcunditate delectari, virorum etiam fidelium favore ſuſcepti, presbyter quidam ſectæ Arianæ, in fundo Gabardilla* b *perfidiam prædicans, cui nomen quidem inter homines fuit Felix, ſed voluntas adverſus Deum ſemper infelix, natione barbarus, moribus ſævus, facultatibus potens, Catholicorum*

Felix Arianus.

a Sicca cognomento Veneria, urbs in Africa Proconſulari, de qua in Nota 75. ad Victorem ſupra pag. 74.

b Sur. edit. *Babardilla*.

rum perſecutor acerrimus. Hic beati Fulgentii nomen in illis regionibus clarum fieri ſentiens, reconciliandos occulte multos, quos deceperat, ſuſpicatur. Neque virum dignum ſacerdotio vere adhuc eſſe monachum credidit, ſed eum ſub habitu monachi ſacerdotis officium putat implere. Et revera ſacerdotis officium laudabiliter etiam tunc implebat, non aliquos reconciliando, ſed omnes quos attingere poterat, ad reconciliationem ſalutaribus monitis invitando; cujus ſermo dulcis & rectus, quia dura quoque corda molliebat, nec immerito hunc presbyterum ſic timere pro ſua perfidia compellebat. Arripit igitur presbyter, inſani furoris ſtimulis concitatus, Dei ſervos crudeliter perſequi, & per omnes vias cuſtodibus diſtributis, ambulantium ſimpliciter obſidet itinera. Neceſſarium quippe fuerat athletas fortiſſimos, voluntariis abſtinentiæ laboribus ad omnem tolerantiam præparatos, perſequentium paullulum tradi manibus, ut martyrialis agonis effecti participes, illata diſcerent ſupplicia tolerare, probaturi quid profeciſſent, ſi flagellis membra omnia diſſipantibus à fide vera minime defeciſſent.

Felicem & Fulg. apprehendit.

III. *Neſcientes igitur cogitationes maligni ſerpentis, habenteſque fiduciam conſcientiæ, nihil timentes, ſimul ambo gradiebantur ſecum loquentes. Et ecce ſubito quaſi violentia ſæviſſimæ tempeſtatis invadit incautos, dividit junctos, ligat diviſos, & feralibus vinculis oneratos, perducit ad presbyterum vinctos. Efficiuntur ſubito ſine crimine rei, ſine belli ſorte captivi. Quibus enim fugientibus nihil nocere potuerunt Mauris, pœnas ingerunt Ariani. Tunc, antequam tenerentur, Felix abbas paucos ſolidos, unde fratrum ſuſtentabatur inopia, ſimpliciter, ubi metus ſuaſerat, projecit, & cuſtodiendos Dei ſervos ipſi Deo committit. O divini miraculi ſingularis potentia! Nemo valuit ſolidos illos projectos aſpicere; nullus permiſſus eſt victum pauperum pauperibus tollere; ſed illi ſoli qui ſic probandi fuerant tenentur, ligantur, ad presbyterum perducuntur. Quibus ore terribili violentus presbyter intonat: Cur ex veſtris regionibus occulte veniſtis Chriſtianos reges evertere? Bene enim miſer Chriſtianos reges eſſe dicebat, in quibus Jeſum-Chriſtum Regem regum miſerabiliter exſufflaverat; & quos Filium Patri æqualem negare, ſimilis Antichriſto docuerat. Illis adhuc * veraciſſimæ reſponſionis verba parantibus, inferri præcepit verbera primitus.*

* F.l. ad hæc.

Felicis abbatis caritas.

IV. *Igitur Felix abbas vehementi caritate commotus: Parcite, ait, fratri Fulgentio, qui non poteſt tormenta perferre. Nolite iſtum cædere inter manus veſtras forſitan moriturum. Convertatur in me veſtra crudelitas: ego ſcio quid confitear; in me eſt omnis cauſa. Tunc dilectionis admiratione ſtupefactus, removeri paullisper beatum Fulgentium jubet, atque illum gravius cædi miniſtris ſæviſſimis imperat. Tunc hilari animo Felix abbas verberibus ſubditur. Dolorem quippe cum gaudio ſuſtinebat, quia beatum Fulgentium nihil adhuc * pati videbat. Ecce qualis fuit beatus Fulgentius circa amicos, ut uſque ad mortem diligi mereretur. Iſta quippe caritas beati Felicis vitæ illius ſanctæ magnum perhibet teſtimonium. Neque enim ſalutem ſuam pro ſalute illius deſpiceret, niſi ſibi primitus a, & multis utilem jocundumque ſentiret. Imitentur utroſque, qui Deo placere deſiderant, Alios doceat beatus Fulgentius ſic vivere inter fratres; ut amentur, foveantur, & in ſummis neceſſitatibus adjuvandi, etiamſi periculum non defuerit, judicentur. Sumant alii de bono facto Felicis abbatis exemplum, melioribus fratribus, & in Dei timore plus proficientibus, omnem gratiam bonæ voluntatis impendere. Quando enim talis caritas*

* Ed. alius

a

a Sur. *prius*. & alii editi infra *utilem*. pro *jucundum*, codex S. Germ. habet *jucundandum*.

Digitized by Google

tas inter fratres fuerit, qualis inter ſanctiſſimos viros fuit, vis totius tentationis facile ſuperatur, inimicorum vero pertinacia continuo frangitur. Quamvis ſæviſſimus Presbyter etiam tunc de Felicis abbatis injuria minime ſatiatus, nec beato Fulgentio parcendum putavit:

Fulgentius fuſtibus cæditur.

V. *Beatus autem Fulgentius, vir omnino delicati corporis, utpote ex familia natus illuſtri, violentos impetus fuſtium, repentini doloris acerbitate creſcente, vix tolerans, ſicut ipſe nobis poſtea referebat, cogitavit Presbyteri furentis inſaniam vel mulcere * ſi poſſet, vel certe paullulum, donec recrudeſceret, avocare; quo facilius inter ipſas moras inveniret ſpatium reſpirandi, ne continuata pœna omnino intolerabilis fieret. Dico aliquid, ſi loquendi poteſtas tribuitur, dum cæderetur exclamat. Tunc Presbyter, putans eum confiteri velle, jubet quieſcere cædentes, & ſic adhuc ad flagella* a *ſuſpenſum, loqui præcipit quod volebat. Ubi dum beatus Fulgentius eloquentiæ ſolitæ ſermonibus blandis, ſuæ peregrinationis eſt narrare aggreſſus hiſtoriam, preſbyterum facit attonitum, diuque nimia verborum ſuavitate delinitum, pæne totius crudelitatis reddit oblitum. Miratur Preſbyter beati Fulgentii facundiam, probat ſapientiam; magnumque aliquem virum conjiciens, erubeſcit inferre violentiam. Sed ne proderet ſuis ſuam ſuperatam fuiſſe ſævitiam: Cedite, ait, iterum fortiter, & multiplicatis flagellis lacerate verboſum. Etiam me, puto, ſeducere cogitat, longoque inanis fabulæ circuitu, quid conficere molliatur, ignoro. Recrudeſcit iterum manus veſana tortorum, flagelliſque immuneris beatus Fulgentius exaratur.*

* Ed. molire.

al. ſæva

VI. *Tandem Preſbiter de illata cæde confuſus, virorum laudabilium merita ſenſit* *: *nec apud ſe eos tenere diutius, auſus eſt; ſed deformiter decalvatos, ablatis etiam omnibus veſtimentis, ex domo ſua nudos inaneſque projecit. Sed nec illa decalvatio viris ſanctiſſimis turpitudinem, nec nuditas attulit confuſionem, quos* b *tolerata propter odium religionis injuria, primæ jam confeſſionis decoraverat ornamento, ſuperna gratia fulciendos: Proceſſerunt itaque de domo Preſbyteri, tamquam de loco glorioſi certaminis, inſignis victoriæ laureis coronati: reverſique per campum, ubi fuerant capti, ſolidos, quos abbatem Felicem projeciſſe diximus, integro ibi numero ſervatos inveniunt, & quaſi ex divina manu reſtitutos hilariter accipiunt; agenteſque ineffabiles Deo gratias, qui conſolatur humiles in omni tribulatione eorum, revertuntur ad proximos fratres.*

* Ed. ſentit

VII. *Hujus autem crudeliſſimi facti deteſtabilis opinio cunctam ſimul mæſtificat regionem. nuntiatur etiam Carthagine fama. Inter alios quoque Arianorum epiſcopus dolet mactatum gravi cæde beatum Fulgentium. Et quia parentes ejus cognitos habebat idem Epiſcopus, ipſumque beatum Fulgentium ſingulariter adhuc laicum dilexerat, adverſus Preſbyterum ſuæ religionis & parochiæ* c, *qui cædis auctor exſtiterat, graviter commovetur, vindicare beatum Fulgentium parans, ſi querelam de memorato Preſbytero deponere voluiſſet. Sed beatus Fulgentius multis, ut hoc faceret ſuadentibus: Non licet, ait, in hoc ſæculo vindictam quærere Chriſtiano* d. *Novit Deus quomodo ſervorum ſuorum defendat injurias. Iſte Preſbyter ſi graviſſimi ſceleris inter homines, me agente, receperit ultionem, patientiæ nos apud Deum perdimus retributionem: ma-*

a Sic Germ. At alii *à flagello*.

b Sic Sur. al. edit. *quia* mſſ. præter Germ. *quia tolerata.* . *ornamento, incremento ſemper ſuperna gratia fulciendos*.

c Siccenſis tamen urbs erat epiſcopalis, ſed non adeo frequentes erant Vandalorum epiſcopi.

d Maxime cum pro Chriſto paſſus eſt. Vide acta Martyrum ſincera ad martyrium Ss. Siſinnii &c. pag. 683.

Digitized by Google

Pars II. Cap. X. *xime quia multos parvulos ſcandalizare poterit, ſi Epiſcopi Ariani judicium qualiſcumque peccator, tamen Catholicus & monachus quæram. Nolens ergo retribuere mala pro malis, & vitam ſuam ſciens neceſſariam bonis, ne quam forſan hæreticorum violentiam denuo paterentur, ex illa provincia rurſus egrediuntur, & ad vicina provinciæ ſuæ loca celeriter regrediuntur, eligentes vicinos potius habere Mauros, quam pati moleſtiſſimos Arianos.*

CAPUT XI.

De perſecutione Taſamundi Vandalorum regis in Africa.

I. TRaſamundus poſt fratris ſui Guntabundi mortem Vandalorum in Africa regnum adeptus eſt anno CCCCXCVI. ut contendit eruditus Noriſius libro 2. Hiſtoriæ Pelagianæ capite 21. qui ex Fragmento jam non ſemel laudato, cujus verba capite præcedenti retulimus, Guntabundum die 24 Septembris anni CCCCXCVI. è vivis abiiſſe probat; tametſi Baronius, Petavius aliique viri docti, Guntabundi mortem anno præcedenti conſignaverint.

Traſamundi perſecutio. 2. Perſecutionem à Traſamundo rege adverſus Orthodoxos excitatam fuiſſe nemo umquam in dubium revocavit: at quænam illa fuerit, vel quouſque progreſſa, aut quive in ea Confeſſores vel Martyres paſſi fuerint, non eſt adeo certum, cum iſtorum temporum auctores non ſatis accurate eam deſcripſerunt. Certe Traſamundum, quem alias multis laudabilibus exornat, pius aſtu quam vi aperta in Catholicos egiſſe tradit Procopius libro 1. de Bello Vandalico, ubi hæc habet: *Frater Traſamundus ſucceſſor, ei*, ſcilicet Guntabundo, *fuit, forma, ingenio, animique magnitudine excellens, Chriſtianos vero ad patrium ſibi dogma tranſferre cupiens, non vi in corpora inceſſit, ut priores, ſed honores magiſtratuſque oſtentans, pecuniæ quoque largus, inobſequentes qui eſſent noſſe diſſimulans. Quin & ſi qui aut conſilio, aut fortuna gravibus delictis ſe implicuerant, his ſectam mutantibus impunitatem criminum dabat.* Pars II. Cap. XI.

His Procopii verbis utitur Baronius ad annum CCCCXCV. ut probet Eugenium Carthaginenſem epiſcopum ſub Guntabundo in exſilium ejectum fuiſſe, cum veri ſimile non ſit, ut ipſe ait, Principem, quem ſcriptores Catholici tot egregiis dotibus exornatum prædicant, quemque Fulgentius ipſe, qui ſane Traſamundum probe noverat, regem *parente meliorem* appellat, auctorem fuiſſe, ut vir ſanctiſſimus in tam longinquas regiones ejiceretur. At certioribus, ut nobis videtur, momentis ſupra capit. 8. demonſtravimus, Eugenium re vera à Traſamundo exſilio multatum fuiſſe; nec argumenta quæ ibi protulimus, Procopii verbis elevantur, nec ipſis adverſatur beati Fulgentii auctoritas. Procopio quippe ignotum non fuit, multos Confeſſores à Traſamundo in exſilium ejectos fuiſſe. quod & ſi ipſe ignoraſſet, id ſexcenti alii auctores conteſtarentur, ut Baronius ipſe non infitiatur. Fulgentius vero eo ipſo tempore quo Traſamundum laudato elogio donavit, ipſe cum ceteris Byzacenæ provinciæ antiſtitibus è patria & ſua ſede exterris erat. Quo tempore ſævit.

3. Porro certum eſt longe ante annum DVIII. quo Fulgentii ordinationem celebratam fuiſſe contendimus, perſecutionem adverſus Catholicos à Traſamundo inchoatam fuiſſe, cum ſcilicet edicto vetuiſſet, ne epiſcopi novi in demortuorum Catholicorum ſedes promoverentur: nec niſi cum iſtam legem tranſgreſſi fuiſſent Byzaceni Patres, à Rege in exſilium abire juſſi ſunt.

Ful-

PARS II. CAP. XI.

Fulgentium vero non ſtatim poſt promulgatum interdictionis edictum fuiſſe ordinatum, ex ipſo Fulgentii diſcipulo illius vitæ auctore diſcimus, qui cap. 16. ſic de illo edicto loquitur. *Tunc regalis auctoritas epiſcopos ordinari prohiburat, nec viduatis plebibus providere paſtores licebat.* Nec ſtatim ei contradixere Catholici Antiſtites. Siquidem, ut idem auctor obſervat, Fulgentius, quem epiſcopum habere vicinæ eccleſiæ vehementer deſiderabant, *ſecurus hujus interdictionis tempora* in monaſterio tranſigebat.. Ordinationes quippe celebrare non tentaverunt Orthodoxi, dum complures eccleſiæ viduatæ paſtoribus fuerant. *Poſtquam*, inquit idem auctor, *ſacra turba Pontificum qui remanſerant, communicato inter ſe conſilio, definierunt adverſus præceptum Regis in omnibus locis ordinationes celebrare Pontificum*:.. *ſit repente communis aſſumtio, presbyteros, diaconos, & ſi quos inveniret electio, rapere, benedicere, conſecrare certatim locis ſingulis properantibus.* Latebat interea Fulgentius, nec in monaſterium reverſus eſt, dum *cathedris quam maxime proximis epiſcopos haberi proprios* exiſtimavit. Cum itaque longe ante annum DVIII. ceſſaverint ordinationes, quod veri ſimile non ſit intra unius aut alterius anni intervallum tot epiſcopos è vivis abiiſſe, ut præſenti periculo novorum ordinatione provideretur; illud interdictionis edictum à Traſamundo regni initio latum fuiſſe conjicimus. Quin & juxta Baronii ſententiam, qui anno DIV. ſancti Fulgentii epiſcopatus initium conſignat, Eugenius nonniſi poſt declaratam aperte perſecutionem in exſilium pulſus dici poteſt. Nec inſolens cuiquam videri debet, Eugenium, quem præ ceteris averſabantur Ariani, Traſamundi juſſu exſilio fuiſſe punitum, quod & Guntabundo auctor fuiſſet Catholicos antiſtites ab exſilio revocandi, & ipſe Carthagine Catholicam religionem palam profiteretur.

PARS II. CAP. XI.

Occaſio movendæ perſec.

4. Ceterum hanc regiæ præceptionis tranſgreſſionem locum & occaſionem apertæ perſecutioni præbuiſſe innuit ſæpe laudatus auctor Vitæ ſancti Fulgentii capit. decimoſexto. Id quippe facinus aggreſſi ſunt epiſcopi Byzacenæ provinciæ, *quod cogitarent, aut Regis iracundiam, ſi qua forſitan exſiſteret, mitigandam, quo facilius ordinati in ſuis locis vel plebibus viverent; aut ſi perſecutionis violentia naſceretur, coronandos etiam fidei confeſſione, quos dignos inveniebant promotione; miniſterium vero ſuum facilius impleturos, atque inter ipſas tribulationes propriis plebibus ſolatia præſtituros.* Sed contrarium omnino evenit. Nam *ſuccedente*, inquit idem auctor, *majore triſtitia, verſa fuit in publicos luctus ordinationis aſſumtæ lætitia.* Excanduit nempe Traſamundus ob violatam à ſe latam legem, ſtatimque cunctos antiſtites exſilio multandos decrevit.

Victor primas Byzacii.

5. Primos iracundiæ Regis impetus pertulit VICTOR ipſius provinciæ Byzacenæ primas, qui *omnium prior à Regis ſervis exeuntibus captus* Carthaginem adductus eſt. *Sed ne deeſſet*, inquit Fulgentii Vitæ auctor cap. 17. *fidei Catholicæ contra Arianos fideliſſimus prædicator, Deus in tempore tribulationis abſcondere noluit vas electionis*, ſanctum videlicet Fulgentium, quem Ruſpenſes à Victore primate in itinere conſtituto petierunt, ut ſibi ipſis à vicinis epiſcopis in antiſtitem ordinari permitteret. quod annuente Victore ſtatim factum eſt, anno ſcilicet DVIII. ut ex ipſius Vitæ auctore colligit Henricus Noriſius libro 2. Hiſtoriæ Pelag. cap. ultimo. quod anno videlicet DXXXIII. idem ſanctus è vivis exceſſerit ipſiſmet Ianuarii Calendis

cum

cum Ruſpenſem ſedem per annos viginti & ſex obtinuiſſet.

Fulgentii virtutes in epiſcopatu.

6. Quænam vero fuerint beatiſſimi hujus viri in epiſcopatu virtutes, fuſe exponit ſæpe laudatus vitæ auctor cap. 18. nec ab re erit eas brevi hic commemorare, cum iis ſeſe ad glorioſæ confeſſionis coronam comparaverit beatiſſimus. Antiſtes. *Suſcepit epiſcopatum*, inquit Vitæ auctor, *ſine aliqua ambitione ...... nec ita factus eſt epiſcopus, ut eſſe deſiſteret monachus: ſed accepta pontificis dignitate, profeſſionis præteritæ ſervavit integritatem. Servata vero profeſſionis integritas plus ornavit pontificis dignitatem. Numquam denique pretioſa veſtimenta quæſivit, aut quotidiana jejunia prætermiſit, aut conditos ſuaviter cibos, vel inter hoſpites manducavit, aut diſcumbendo ſaltem requieſcere, & reſolvere rigidum propoſitum voluit; ſed una tantum viliſſima tunica, ſive per æſtatem, ſive per hiemem, patienter indutus. Orario quidem, ſicut omnes epiſcopi, numquam utebatur: pelliceo cingulo tamquam monachus utebatur. Sic .... ambitionem veſtium fugiebat, ut nec ipſa calceamenta ſuſcipiens clericorum, aut ultimis caligis in tempore hiemis, aut caligulis in tempore æſtatis uteretur. Intra monaſterium ſane interdum ſoleas accipiebat, frequenter nudis pedibus ambulabat. Caſulam pretioſam vel ſuperbi coloris nec ipſe habuit, nec monachos ſuos habere permiſit ..... Suæ autem continentiæ, Deo teſte, fiduciam gerens, in qua tunica dormiebat, in ipſa ſacrificabat: & tempore ſacrificii mutanda eſſe corda potius quam veſtimenta dicebat. Huic beatiſſimo Sacerdoti nullus aliquando exterſit cujuslibet generis carnes accipere, ſed ſola ſimpliciter olera, piſanas & ova, quamdiu fuit juvenis ſine oleo; poſtquam vero ſenuit, ſuperfuſo oleo manducavit, ideo oleum perſuaſus accipere, ne caligo prævalens oculorum, lectionis impediret officium. A vino autem ſanut ſemper abſtinuit ...... Antequam vigiliæ nuntiarentur à fratribus, ipſe ſemper corde & corpore vigilans aut orabat, aut legebat, aut dictabat, aut cuicumque ſpiritali meditationi ſolus vacabat... Ad agendas cum ſervis Dei vigilias interdum deſcendebat, ſed privatas apud ſe vigilias, ſtudiis quibus dixi, multo laudabilius exercebat.* Iſtæ erant Fulgentii deliciæ, quare, uti proſequitur idem auctor cap. 19. *In nullo loco viſus eſt* umquam *ſine monachis habitare*. Cumque Ruſpenſi eccleſiæ fuiſſet præfectus, hoc *primum beneficium* à ſuis civibus impetravit, ut ſibi monaſterium ædificaretur. idque non longe ab eccleſia conditum fuit, Ruſpenſibus certatim ad hoc ædificium ſumtus conferentibus, inter quos potiſſimum Poſthumianus *Chriſtianiſſimus & inter ſuos nobiliſſimus* laudatur, quod agrum ad id opus aptiſſimum ſponte beato Pontifici obtulerit.

Exſilium.

7. Cum itaque ſanctiſſimus Antiſtes totus gregi ſuo paſcendo incumberet, ac ſimul vitæ monaſticæ exercitiis ad martyrium erudiretur, *repente*, inquit Vitæ auctor cap. 20. *diriguntur miniſtri regalis furoris, ut detentus etiam ipſe cum ceteris in exſilium Sardiniæ Confeſſor Chriſti nobilis truderetur. Abductus velociter ..... triſtitiam gaudio majore vincebat, quod tam glorioſæ Confeſſionis eſſe particeps incohabat. Contriſtantibus ergo monachis ſimul & clericis, magiſter egregius utriuſque profeſſionis exit, flentibus omnibus laicis, de cathedra honoris ad locum certaminis* properavit. Carthaginem adductus, munera, quæ ſibi à fidelibus oblata fuerant, monaſterio ſuo, quod apud Ruſpas conſtruere cœperat, *profutura mandavit. Ipſe vero navim crucifixo corde & corpore nudus aſcendit.* Conſtitutus in exſilio nihil de conſueta vivendi ſeveritate remiſit, atque eamdem quam in monaſte-

Pars II. Cap. XI. rio duxerat vitam, quoad licuit, cum paucis monachis, qui ipſum comitati fuerant, ſtuduit exercere. quin & duobus epiſcopis, Illuſtri, ſcilicet & Januario, ut ſecum habitarent adductis, *ſimilitudinem magni cujuſdam monaſterii, monachis & clericis adunatis, ſapienter effecit*. Poſt aliquot vero de ſtrictiſſima Fulgentii ſociorumque ejus vitæ diſciplina ſic concludit auctor: *Quis illius habitationis digne explicet laudes? Domus illa tunc Caralitanæ civitatis oraculum fuit. Illuc enim veniebat afflictus percipere remedium conſolationis, ibi gerebantur inter diſcordantes pacis & concordiæ pacta fidelia, divinam volentibus audire diligentius lectionem, miniſtrabat ibi Dominus pleniſſimæ expoſitionis ædificationem. Delectabat nobiles viros, ſi fieri poſſet, quotidie beatum Fulgentium cernere diſputantem &c.* Hæc paullo fuſius ex Vita ſancti Fulgentii delibare viſum eſt, cum vix quidquam aliud de iſta Traſamundi perſecutione in aliis auctoribus antiquis habeatur. Sed nec tanti viri egregias virtutes prætermittere licuit, quarum, teſte ipſius vitæ auctore, vel ſola fama tempore perſecutionis *Carthaginenſis eccleſiæ populos* recreabat, & *provocabat ad majora gaudia*, quod ſcilicet catholica fides in tanto pontifice, qui ceterorum erat *& ingenium & lingua*, de hæreſi ejuſque fautoribus glorioſa triumpharet.

Confeſſorum numerus.

8. Hic vero locus eſſet inquirendi, quantus fuerit iſtorum Confeſſorum numerus, qui pro fidei veritate à tyranno hac tempeſtate exagitati fuerunt. *Sexaginta & eo amplius Epiſcopos* tunc *catena ligatos exſilii* fuiſſe refert ſæpe laudatus Vitæ auctor, præter monachos & clericos complures, qui, ut ex eodem auctore colligitur, antiſtites ſuos in exſilium fuerunt ſecuti. Et quidem Felicianus, Fulgentii poſtea in ſede Ruſpenſi ſucceſſor, apud Sardiniam cum beato pontifice *presbyter* exſul *habitaverat*, ut ex Vitæ prologo patet. quin & ipſe Vitæ auctor, quem Chiffletius aliique viri eruditi Ferrandum, celebrem eccleſiæ Carthaginenſis diaconum, eſſe exiſtimant, non ſemel indicat ſe ex eodem confeſſorum ſodalitio fuiſſe. Ceterum longe plures Epiſcopos, quam iſte auctor, ex Africa in Sardiniam tunc temporis pulſos fuiſſe tradunt alii ſcriptores etiam antiquiſſimi. Solos enim Byzacenæ provinciæ antiſtites memorat idem auctor: alii vero eos etiam qui ex aliis provinciis ejecti fuerant recenſent. Certe Victor Tunnonenſis in Africa epiſcopus, qui vivente Juſtiniano floruit, diſertis verbis affirmat in Chronico, ex omni Africa centum viginti epiſcopos à Traſamundo in exſilium detruſos fuiſſe. Hæc ſunt ejus verba: *Traſamundus, Ariana inſania plenus, Catholicos inſectatur, Catholicorum eccleſias claudit, & in Sardiniam exſilio ex omni Africana eccleſia centum viginti Epiſcopos mittit*. Eadem habet Iſidorus in brevi Vandalorum Hiſtoria æra 526. Ducenti & viginti numero fuiſſe dicuntur in Chronico brevi, quod ſupra à nobis editum eſt. Totidem recenſet auctor Hiſtoriæ miſcellæ, quæ vulgo Pauli diaconi nomine inſcribitur. Quinque ſuperadjiciunt Sigebertus & Marianus Scotus. At Hermannus Contractus triginta & ducentos epiſcopos à Traſamundo in Sardinia variiſque inſulis afflictos fuiſſe commemorat. Idem fere habent alii iſtius ævi ſcriptores, quos ſingillatim recenſere nihil juvat; at vel ex ſolo Eugenii Carthaginenſis exemplo patet, aliarum etiam, præter Byzacenam, provinciarum epiſcopos e ſuis ſedibus à Traſamundo ejectos fuiſſe.

9. Id autem potiſſimum nos movet, quod tantorum virorum Nomina

ſer-

ferme omnium non ſolum res geſtæ, ſed ipſa etiam nomina prorſus ignota nobis ſint. Quæ vero de iis colligere licuit ex antiquis Africanæ eccleſiæ monumentis, hæc ſunt. Primo ex Vita ſancti Fulgentii cap. 16. certum eſt, Victorem totius Byzacenæ provinciæ primatem, omnium primum in exſilium truſum fuiſſe. *Regis*, inquit auctor laudatus, *commota ſævitia cunctos jam decreverat exſilio mancipandos, in ipſum primitus ordinatorem, id eſt primatem, nomine Victorem, procedente ſententia, qui jam à ſervis Regis exeuntibus captus ducebatur ad Carthaginem &c.* Hunc Victorem eum ipſum eſſe cenſet Chifletius, qui ſub Victoris Vitenſis nomine notiſſimus, perſecutionis Africanæ hiſtoriam deſcripſit: quo id fundamento conjiciat vir eruditus, diximus in Admonitione prævia ad eamdem Hiſtoriam num. 6. ubi etiam obſervavimus, Victorem primatem hic memoratum, quiſquis ille tandem ſit, in exſilio exceſſiſſe è vivis. Victori ceteriſque Byzacenæ antiſtitibus in exſilium trudendis paullo poſt adjunctus eſt ipſe Fulgentius, eaque de cauſa, ut narrat Vitæ auctor cap. 20. à miniſtris *regalis furoris* detentus Carthaginem adductus eſt: Duos item ex iiſdem ſanctis Confeſſoribus epiſcopos memorat idem auctor capite laudato, Illuſtrem ſcilicet & Januarium, qui Calari, ut ſuperius à nobis obſervatum eſt, communem vitam cum Fulgentio ducebant. His dubio procul accenſendus quoque eſt Quodvultdeus epiſcopus, qui in ſynodo Juncenſi, (ſic quippe ſcribendum eſſe ex veteribus codicibus mſſ. conſtat, & ex eo quod Juncenſis, non vero Vincenſis civitas in Byzacena occurat) Fulgentio priorem locum præripere conatus eſt, quem ei vir ſanctus poſtea in concilio Sufetenſi ultro ceſſit. Denique ejuſdem Vitæ capite ultimo duo item epiſcopi recenſentur, ex Confeſſorum, uti videtur, numero. Hi ſunt Dacianus Byzacenæ primas, & Ponticanus, ſeu, ut alii habent, Pontianus epiſcopus Thenitanus; cui, cum ad Fulgentii ſucceſſorem eligendum Ruſpas properaret, idem vir ſanctus conſpicuus viſus eſt, eique ſuum ſucceſſorem jam ordinatum eſſe declaravit. Certe de Daciano nulla videtur eſſe difficultas. cum enim Primatis dignitas in Africa omnium ordinatione ſeniori epiſcopo provinciæ deferri ſoleret, Dacianus Fulgentio, qui numquam primas fuit, ordinatione prior eſſe debuerat, proindeque cum ceteris in Sardiniam relegatus. Et quidem is ipſe eſt Diacianus, ni fallor, qui in epiſtolis monachorum Scytharum, quas modo laudabimus, inter Byzacenos patres primus omnium recenſetur. Major eſt de Ponticano difficultas, niſi *beati* & *ſanctitatis* tituli, quos huic antiſtiti, quod alias non ſolet, tribuit Vitæ Fulgentii auctor, videantur probare hunc epiſcopum è Confeſſorum numero fuiſſe, & quidem ex iis qui majori ſanctitate eminebant, ut ex vitæ textu colligitur. *Recole*, inqnit auctor ad Felicianum Fulgentii ſucceſſorem, *viſionem fideliſſimam beati Ponticani Thenitani epiſcopi*. &c. cui *beatiſs. Fulgentius per tempus quietis apparuit, & affabili, ſicut ſolebat, aſpectu ſalutans amicabiliter: Quo, inquit, nunc ſenctitas tua velociter ambulat? Cui* &c.

10. Pontianum item è Byzacena provincia epiſcopum habemus; qui ſtatim poſt reditum è Sardinia concilio Juncenſi interfuit. ſed an idem ipſe ſit quem num. præcedenti laudavimus, non ſatis nobis conſtat. Sane & ipſe *Ponticanus* nonnumquam appellatur, ut patet ex epiſtola Bonifacii epiſcopi Carthaginenſis ad Liberatum Primatem ceteroſque Byzacenæ provinciæ antiſtites. Baronius

Pars II. Cap. XI. ronius ad annum 546. laudat epiſtolam Pontiani epiſcopi Africani ad Juſtinianum auguſtum de celebri trium Capitulorum quæſtione. Ex qua quidem epiſtola, quod à Pontiano nomine complurium epiſcoporum conſcripta fuerit, colligit Chiffletius, ipſum ejus ſcriptorem provinciæ primatem fuiſſe, & forte hunc ipſum Pontianum, quem ex Fulgentii vita & ex ſynodo Juncenſi laudavimus. Sed etſi id non adeo conſtet, certum eſt Pontianum, ſeu Ponticanum, qui concilio Juncenſi interfuit, è Confeſſorum numero fuiſſe, ſicut & RESTITUTUM ejus collegam, qui ambo è laudata ſynodo ad Carthaginenſe concilium, quod ſtatim poſt ordinationem ſuam convocavit Boniſacius, nomine totius provinciæ Byzacenæ antiſtitum legati fuerunt: His denique Confeſſoribus certo certius accenſendus quoque eſt LIBERATUS, ejuſdem provinciæ Byzacenæ primas, quo nomine ſtatim poſt reditum ab exſilio ſæpe laudatæ ſynodo Juncenſi præfuit. De his vide tom. 4. Concil. editionis Labbeanæ col. 1627. & ſequentibus.

11. Plures item ex iiſdem ſanctis Confeſſoribus noti ſunt nobis occaſione monachorum Scytharum, qui ob nonnullas quæſtiones in Oriente excitatas Romam miſſi, ad Fulgentium ceteroſque ipſius in Sardinia exſulantes collegas litteras dedere, ut ipſorum de agitatis quæſtionibus ſententiam ſciſcitarentur. Exſtat inter opera ſancti Fulgentii epiſtola, ſeu liber Petri Diaconi aliorumque ipſius fratrum ea occaſione ſcripta, in cujus inſcriptione ſeptem ex iiſdem Confeſſoribus recenſentur. Sic ſe habet: *Dominis ſanctiſſimis, & cum omni veneratione nominandis*, DATIANO, aliqnot editi habent *Diacono*, FORTUNATO, ALBANO, ORONTIO, BOETO, FULGENTIO, JANUARIO, *&* Pars II. Cap. XI. *ceteris Epiſcopis & in Chriſti confeſſione decoratis, exigui Petrus Diaconus, Johannes, Leontius, alius Johannes, & ceteri fratres in cauſa fidei Romam miſſi.* Iis reſponderunt Africani Patres numero quindecim, id eſt præter memoratos in ſuperiori epiſtola novem. Nam Albanus in priori recenſitus, in iſta reſponſione non habetur, quod fortaſſe jam fato functus eſſet. Ii autem hoc ordine deſcripti ſunt: *Datianus*, *Fortunatus*, *Boethus*, VICTOR, SCHOLASTICUS, *Orontius*, VINDICIANUS, VICTOR, JANUARIUS, VICTORIANUS, PHOTINUS, QUODVULTDEUS, *Fulgentius*, FELIX & *Januarius*. qui omnes, exceptis Fulgentio, Felice & Januario, aliam ſcripſerunt epiſtolam ad Johannem archimandritam & Venerium diaconum de gratia Dei & humano arbitrio. quamquam mirum ſit Fulgentii nomen in iſtius epiſtolæ inſcriptione deſiderari, quæ, quia ejus eſſe fetus putatur, inter cetera Fulgentii opera edita eſt. Hactenus quæ ex certioribus eccleſiæ monumentis de iſtorum ex provincia Byzacena antiſtitum exſulum nominibus colligere licuit.

12. Iiſdem vero temporibus celebris fuit POSESSOR Africanus epiſcopus, ſed incertæ provinciæ, qui Conſtantinopoli adverſus Anaſtaſium Imperatorem, Timotheum ejuſdem urbis Epiſcopum, alioſque Eutychianæ hæreſeos fautores egregie decertavit. qua de re exſtat ad eumdem Poſſeſſorem Hormiſdæ Pontificis Romani epiſtola, in qua fidem ipſius & conſtantiam egregie laudat, eumque ut in cœptis perſeveret adhortatur. *Optimam*, inquit, *veſtræ caritatis audientes inſtantiam, & cognoſcentes rectæ vitæ tramitem, quem ſine ſtrepitu vindicatis, Deo noſtro gratias ſine ceſſatione perſolvimus, ut in ea diſpoſitio-*

Poſſeſſor Epiſc. Afric. & [illegible]

Oo

PARS II. CAP. XI.

ſtione perſiſtas, & ceteris quod ſequantur tribuas exemplum. *Iſta ſunt dona cæleſtia, iſta ſunt divinæ retributionis indicia, iſta ſunt Dei judicia, quæ te à Catholico ſacerdotum noluerunt ſeparari conſortio. Unde, frater cariſſime, præſentibus hortamur alloquiis, ut in ea conſtantia qua exorſus es perſeveres, & augmenta probabilibus initiis ſubminiſtres: quia bonum opus, præcipue quod ad doctrinam fidei pertinet, niſi ſemper creverit, videtur imminui. Et ſi tribulatio mundana contigerit, ante oculos veſtros futura præmia ponentes, apoſtolica vos admonitione conſulimus:* Rem. 8. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis &c.* Hæc paullò fuſius referre viſum eſt, quod vix dubium eſſe poſſit quin ob fidei Catholicæ defenſionem Poſſeſſor ex Africa ab Arianis extorris factus fuerit. Id affirmare non dubitat Cardinalis Baronius ad annum DXVII. qui & multa de eodem Poſſeſſore habet ad annum DXX; ubi ipſius ad Hormiſdam & Hormiſdæ ad ipſum epiſtolas, occaſione Johannis Maxentii, monachorumque Scytharum ſcriptas profert. Et quidem Byzaceni patres in epiſtola inter Fulgentianas decima quinta, ad Johannem & Venerium data, Hormiſdæ epiſtolam ad Poſſeſſorem ſcriptam commemorant, ibique eumdem antiſtitem appellant *ſanctum fratrem, conſacerdotemque noſtrum Poſſeſſorem.* Porro idem Baronius ad annum DIV. eidem Confeſſorum numero accenſet *beatum epiſcopum* PRIMASIUM *antiſtitem Africanum*, cujus expoſitionem in Apocalypſim laudat Caſſiodorus Inſtitutionum Divinarum cap. 9. OPTATUM *Sitifenſem, regali præceptione detentum* memorat Bonifacius in concilio Carthaginenſi anno DXXV. ſed ibi non declarat, cur ceteris reſtitutis, huic ad eccleſiam ſuam redire fuerit interdictum: Huc forte revocandus quoque eſt MARACINUS epiſcopus, qui concilio Toletano II. anno 531. ſub hac forma ſubſcripſit: *Maracinus in Chriſti nomine epiſcopus, ob cauſam fidei Catholicæ in Toletana urbe exſilio deputatus... interfui, relegi & ſubſcripſi.* Iiſdem denique temporibus POMERIUS, natione, ut obſervat Gennadius in Catalogo, *Maurus*, in Galliis floruit.

13. Quod ſi ſtemus nonnullarum Italiæ eccleſiarum traditionibus, aliquot inſuper Confeſſores ex Africa extorres ſub Traſamundo in Italiam advenraſſe fatendum erit. Et alii in Italia. Cum enim ſub Totila Gotthorum rege in illis regionibus claruiſſe dicantur, non poteſt eorum exſilium ad priores perſecutiones, quæ ante Traſamundi tempora excitatæ ſunt, revocari: alias viri illi ſancti ante annum CCCXCVI. qui Guntabundo Traſamundi præceſſori ſupremus fuit, in Italiam acceſſiſſent: & tamen adhuc poſt quadraginta & amplius annos, (Totila quippe ante annum DXLI. Gotthorum in Italia regnum non ſuſcepit,) variis eccleſiis præfecti dicerentur. quod nemo, ut arbitror, ſibi facile perſuaſurus eſt. Ex iis præcipuus eſt REGULUS, qui, ut refertur in Martyrologio Romano die 1. Septembris, ex Africa in Italiam appulſus, Populonii in Umbria ſub Totila rege martyrium conſummavit. Diſcipulus ipſius fuiſſe dicitur CERBONIUS, inter Populonii antiſtites omnium prior ab Ughello tomo 3. Italiæ ſacræ recenſitus. Idem auctor tomo 1. inter Volaterranos epiſcopos ſecundum appellat JUSTUM Africanum, qui Vandalorum perſecutionem fugiens in Italiam venit, ubi à Volaterranis in epiſcopum adlectus, à CLEMENTE fratre ſuo & OCTAVIANO *collegis* in exercendo paſtorali munere adjutus eſt. Iis etiam FELICEM epiſcopum accenſet Ferrarius in Cata-

Cata-

Pars II. Cap. XI. Catalogo generali eadem die prima Septembris, qua Reguli feſtum celebrari diximus, tum etiam die 3. ejuſdem menſis, quam ſub Octaviani nomine ſacram eſſe ſcribit, qui pariter Iuſtum & Clementem, ſed die quinta Junii, celebrat.

14. His adjici poſſent nonnulli, quos Sardi, & potiſſimum Calaritani apud ſe ſepultos fuiſſe tradunt: ſed quamvis infitiari nolimus ex tanta Confeſſorum multitudine, qui in Sardinia inſula exilium pertulerunt, multos ante reditum in patriam interiiſſe, nondum tamen videre licuit idonea monumenta, ex quibus eorum nomina hic recenſeri poſſent. Certe ex unica inſcriptione, quam Papebrochius ad diem 20. Maii Bollandiani, tomo quinto, exhibet, facile colligimus, ejuſmodi inſtrumenta prorſus incerta eſſe ac nullius auctoritatis. Sic quippe ſe habet.

✠ S. IANUARIUS EPP.
ET M.
S. LUDOVICUS EPP.
ET M.
ET S. EGIDIANUS
EPP. ET M.
SUNT AFRICANUS.

Hujus Inſcriptionis vitia ſingulatim diſcutere non vacat, cum vel unum *Ludovici* nomen, quod Pars II. Cap. XI. tunc nec apud Afros, nec apud Romanos in uſu erat, immo nec etiam apud Barbaros eo modo ſcriptum, ſatis ſuperque probet, hæc monumenta ſuſpectæ omnino fidei eſſe, utpote vitiata, ſi non plane ſuppoſititia. Melioris notæ ſunt variæ Inſcriptiones, quæ in Turritanæ eccleſiæ ruderibus repertæ ſunt ſæculo ſuperiori à Gavino ejuſdem loci, ſeu Saſſaritano archiepiſcopo: ſed nihil prorſus ad illuſtrandam Africanæ perſecutionis hiſtoriam conferunt. Eas videſis apud Jacobum Pintum libro 3. de Chriſto crucifixo titulo 4. loco 12.

15. Verum, ut ad id unde paullo digreſſa eſt, recurrat oratio, Symmachus, qui, ferveſcente in Africa Traſamundi perſecutione, Apoſtolicæ ſedi præerat, accepto tam ſævæ adverſus Eccleſiam Catholicam tempeſtatis nuncio, ſui eſſe muneris eſſe ratus confirmare fratres ſuos, in tribulationibus & ærumnis poſitos, egregiam ad eos epiſtolam conſcripſit, ut eos tum ad æquo animo perferendos exſilii labores, tum etiam ad conſtantiam in defendenda Eccleſiæ cauſa ſervandam adhortaretur. Hanc epiſtolam habemus apud Ennodium libro 2. epiſt. 14. quam inde deſcriptam huc proferre viſum eſt.

Digitized by Google

Pars II. Cap. XI. | Pars II. Cap. XI.

EPISTOLA SYMMACHI PAPÆ

Ad Epiſcopos Confeſſores, in Sardiniam, & alias inſulas ex Africa deportatos.

Dilectiſſimis fratribus Epiſcopis Afris Symmachus. Lucrum forſitan putaret inimicus, ſi inter pericula quæ Chriſtianis indixit, credentium animos ſubegiſſet, & per diverſa Domini grege diſperſo, non ſupereſſet vel inter paucos, à quibus poſſit fide perſeverante calcari. Regnat adbuc ille in numero veſtro, qui ſibi non tam in multitudine, quam in devotione complacuit. Luc. 22. *Scriptum eſt enim datam Satanæ poteſtatem, ut ſervos Dei cribraret: ut quod de tritico inveniri poſſet, horreis jungeretur; quod de paleis ad ignium alimenta tranſiret. Ad vos ſpecialiter dictum eſt:* Luc. 12. 32. Nolite timere puſillus grex: complacuit Patri veſtro dare vobis regnum. *Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Eccleſiæ membra reſecaret, & ad cæleſtem gloriam ſana perduceret. Quos * habeat Chriſtus milites, certamen oſtendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoſcitur. Nolite metuere quod pontificalis à vobis apicis inſulas abſtulerunt. Vobiſcum eſt Sacerdos ille vel Hoſtia, qui non tam honoribus conſuevit gaudere, quam mentibus. Majora ſunt Confeſſionis præmia, quam nominatæ munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti perſonas favor humanus adducit: iſta niſi gratia ſuperna non tribuit. Ipſe enim in vobis & pugnavit & vicit, quem fides meretur, & inter hominum tormenta ſociari.*

* al. ad. quot.

Prolixis non eſt opus ad fervorem in vobis cæleſtem animare colloquiis. Habet incrementa ſua divinæ virtutis incendium. Non eſt opus in tropæo jam poſitos attolli laudibus, qui ſine monitore vicerunt. Gravat conſcientiam Chriſtiani quidquid afferunt blandimenta præconii. Res quidem virtutis eſt quam feciſtis, ſed ſummi præmii reſtitutione ſuperanda. Quod tamen directis ad filium noſtrum H. diaconum litteris, ſperaſtis beatorum Nazarii & Romani benedictionem poſcentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocinia invictorum Militum; & quia veſtram jam fidem in prœliis Imperator agnovit, feliciter Confeſſionis munera conſummare dabit Deus, cum ipſi placuerit reducere Eccleſiis quietem, ut & mærorem quem indixit adverſitas, pacis dulcedine conſoletur.

16. Ex hoc porro conquirendarum reliquiarum ſtudio, quo Confeſſores iſtos flagraſſe colligimus ex laudata Symmachi epiſtola, confirmari poteſt aliquot Italiæ eccleſiarum traditio, quæ ſanctorum Martyrum corpora ex Africa per iſtos Confeſſores allata, apud ſe aſſervari contendunt. Ex his fuiſſe ſanctorum Marcelli, Caſti, Emilii, & Saturnini martyrum reliquias putat Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die ſexta Octobris, qua iſtorum feſtivitas Reliquias SS. ſecum deferunt.

Ca-

Capuæ celebratur . Caſti , & Caſſii epiſcoporum ibidem celebrium meminit quoque Ferrarius in Catalogo generali ſanctorum Italiæ die 7. Novembris. Aliæ in aliis eccleſiis eſſe dicuntur , ſed quas ſingillatim recenſere non eſt operæ pretium . Et quidem Neapoli , occaſione translationis ſancti Severini Noricorum apoſtoli in eam urbem , gratulatur Baronius ad annum CCCCXCVI. quod *mirifice civitas illa ſtudioſa ſemper fuerit reliquiarum ſanctorum Martyrum & Confeſſorum;* utpote quæ *non ſatis habuerit è proximo accipere ſanctum Januarium* , iſte fuit Beneventi epiſcopus , *& è longe ex Africa ejuſmodi ditari theſauris*, niſi etiam è Danubii ripis *ſacra pignora ſancti Severini in Italiam delata à ſancto Pontifice Gelaſio impetraret*.

S. Auguſt. Translatio

17. Sed inter alia cimelia, quæ ſecum in Sardiniam attulere Epiſcopi Africani , unum certe è pretioſiſſimis fuit beati Auguſtini corpus. Cujus quidem translationem etſi nullus iſtius temporis ſcriptor memoraverit , tunc tamen factam fuiſſe ex iis , quæ poſtmodum contigere , certiſſime ſcimus . Conſtat quippe ſanctiſſimi Doctoris corpus ſæculi octavi initio è Sardinia in ſuburbanum Papienſe monaſterium, quod Cælum-Aureum jam dicebatur, translatum fuiſſe à Liutprando rege Langobardorum , cum ea tempeſtate Sardinia à Sarracenis devaſtaretur; idque Petri Papienſis epiſcopi ſuaſu, ut ſcribit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die ſeptima Maii . Porro tunc temporis fama erat ubique recepta, ejuſdem ſancti Doctoris reliquias in iſtam inſulam allatas fuiſſe à ſanctis Confeſſoribus , quos Vandali Ariani ex Africa extorres fecerant . Hujus rei teſtem habemus Petrum Oldradum epiſcopum Mediolanenſem, qui juſſu Caroli Magni iſtius Translationis hiſtoriam ſcriptis mandavit. Oldradi Epiſtolam ad eumdem Imperatorem ea de re datam profert Baronius ad annum 725. ubi hæc habet: Corpus ſancti Auguſtini *in Sardiniam translatum eſt à fidelibus & Catholicis Epiſcopis , qui ob Chriſti fidem ab iniquo Traſamundo rege, una cum Fulgentio Ruſpenſi epiſcopo , una cum innumerabilibus Chriſti fidelibus in eamdem inſulam relegati fuerant , quo tempore Vandali armis Africam vaſtabant , ne gemma & theſaurus tantus ab immundis ſpiritibus pollueretur , ſecum cum nonnullis aliis Sanctorum reliquiis deportarunt: ibi multis miraculis claruit*. Utriuſque etiam Translationis meminit Paulus Diaconus libro 6. de geſtis Langobardorum cap. 48. *Luitprandus*, inquit, *audiens quod Sarraceni depopulata Sardinia etiam loca illa, ubi oſſa Auguſtini propter vaſtationem barbarorum olim translata & honorifice fuerant condita, fœdarent, miſit eo; & dato magno pretio accepit & transtulit ea in urbem Ticinenſem &c.* His accedit Beda, qui in Martyrologio ſincero die 28. Auguſti hæc habet: *In Africa ſancti Auguſtini epiſcopi, qui primo de ſua civitate propter Barbaros Sardiniam translatus, nuper à Luitbrando rege Longobardorum Ticinis relatus, & honorifice conditus eſt.* Celebris fuit, in pleriſque eccleſiis hujus translationis memoria, quæ etiamnunc in variis Martyrologiis recolitur die 28. menſis Februarii. Contigit vero , uti probat noſter Mabillonius in Itinere Italico pag. 221. anno DCCXII. Indeque emendat quod in Actis ſanctorum Ordinis Benedictini ſcripſerat, ubi hanc Translationem conſignaverat anno DCCXXII. Monaſterium vero Cælum-Aureum, quod diu ſub noſtro S. P. Benedicti Ordine perſeveravit, Canonicis Regularibus ſæculo XIII. ceſſit , quibus poſtmodum adjuncti fuere Auguſtiniani Eræmitæ. De his plura Baronius & Mabillonius locis laudatis.

18. At.

Papa Confeſſoribus ſubvenit.

18. At vero Symmachus Pontifex, cujus epiſtolam conſolatoriam ſupra retulimus, non voce ſolummodo aut calamo Chriſti Confeſſoribus, ſed re etiam & opere opem tulit. Exempla nempe præceſſorum ſuorum ſecutus, ſanctorum Chriſti Confeſſorum paſſionibus communicabat, eis quæ ad victum aut veſtitum neceſſaria erant ſuppeditando. *Hic*, inquit Anaſtaſius, *omni anno per Africam vel Sardiniam Epiſcopis, qui in exſilio erant retruſi, pecunias & veſtes miniſtrabat*. Quæ eadem verba habentur in brevi Chronico, quod ad calcem Victoris Vitenſis ſupra edidimus pagin. 59. Habemus & tertium hujus rei teſtem, auctorem nempe Vitæ ſancti Aviti Viennenſis epiſcopi, quam è veteri manuſcripto codice eruit eruditus vir Philippus Labbeus tomo 1. Bibliothecæ novæ pag. 693. ubi hæc leguntur: *Hujus*, beati Aviti, *temporibus graviſſima perſecutio Vandalorum ceterarumque gentium in Africa excanduit, & Symmachus pontifex per Africam & Sardiniam Epiſcopis, qui in exſilio erant, quingentis quinquaginta pecunias & veſtes miniſtravit*. Eiſdem beatum Symmachum *quotidiana ſubſidia miniſtrare non deſtitiſſe* ſcribit auctor hiſtoriæ miſcellæ ſub nomine Pauli Diaconi lib. 17. Omitto Adonem in Chronico, Hermannum Contractum, alioſque ævi poſterioris ſcriptores, qui antiquos exſcripſere.

19. Ceterum pulſis paſtoribus Traſamundus ſe abſque ullo negotio invaſurum greges exiſtimabat, nihil non movens, ut orthodoxos partim vi, partim promiſſis, immo etiam & ratiociniis, eloquentia enim & magna loquendi facilitate pollebat, ad ſuam ſententiam adduceret, ut narrat Vitæ ſancti Fulgentii auctor, quem fere unicum habemus, qui de ea perſecutione fuſius conſcripſerit. Interea, inquit cap. 21. *Traſamundi regis adverſus Religionem Catholicam mens implacabilis & ira terribilis, inter aſperas perſecutiones, ſubdolaſque factiones, quibus æqualem Deo Patri negare Chriſtum, Catholicos nunc terroribus cogebat, nunc promiſſionibus invitabat. Simulare cœpit rationem ſe ſimpliciter inquirere Catholicæ religionis; reperiri neminem putans, cujus poſſet in ſuis erroribus aſſertione convinci. Proponebat denique multas * ineptarum tendiculas quæſtionum, nec ſi quis ei reſpondere voluiſſet, aut deſpiciebat aut repellebat, immo quaſi patienter audiens, ſatisfieri ſibi non poſſe jactabat*. Huc revocari debent, quæ ſupra ex Procopio obſervavimus, Traſamundum plus aſtutia quam cruciatibus Catholicos perſecutum fuiſſe. Sed nemo non videt perſecutionem hanc ceteris multo fuiſſe periculoſiorem. Haud tamen permiſit Deus, ut his in anguſtiis fideles orthodoxi neceſſaria ſibi ope deſtituerentur. *Efficiebat* enim, uti loquitur idem auctor, *plurimos religioſos audax fidei ſuæ conſtantia, per occaſiones à Domino præparatas ſtudioſi Regis convincere blaſphemias*.

Traſamundi adſtutia.

* al. multis.

Vincitur.

20. Sed & nonnulli, quibus ad Regis, aliorumve objecta reſpondendi facultas deerat, ad Epiſcopos exſules litteras dederunt, ut ab eis diſcerent, qua ratione hæreticorum cavillationes poſſent refellere. Exſtant de hoc argumento complures Tractatus apud Fulgentium, quibus abſentes in fide confirmabat. Sic in libro de fide orthodoxa inſtruxit Donatum, quem Ariani propoſitis adverſus Chriſti cum Patre æqualitatem variis quæſtionibus, à recta fide revocare conabantur. Scripſit & ad Felicem Notarium ut inſidias hæreticorum, quibuſcum converſari illum oportebat, facilius devitaret. In libro ſecundo ad Monimum *palmarem*, uti ajebant, referente ad Fulgentium ipſo Monimo, hæretico-

ticorum interrogationem refutat, *de ſacrificio corporis & ſanguinis Chriſti*, *quod plerique ſoli Patri exiſtimabant immolari*: *Cur*, inquit capite 6. *ipſe Filius ſanctificare nequeat ſacrificium corporis ſui*, *quod offerimus nos*, *cum corpus ſuum ipſe ſanctificaverit*, *quod obtulit*, *ut redimeret nos?* Tanta vero erat Fulgentii, etiam abſentis auctoritas, *ut quicumque*, ait illius Vitæ auctor cap. 20. *in qualibet ſacerdotum exſulantium plebe tentabat inquietus exſiſtere*, *vel Epiſcopi proprii juſſa contemnere*; *beato Fulgentio dictante ſic corripiebatur abſens*, *ut ſatisfactionis remedium quærens*, *enavigato mari continuo fieret præſens*.

Fulgentii fama.

21. Tanti viri videndi & audiendi deſiderio captus Traſamundus, hunc è Sardinia Carthaginem adduci præcepit: cui cum *dicta quædam veneno perfidiæ plena legenda celeriter* direxiſſet, ita plane eis reſpondit ſanctus Antiſtes, ut etſi *ſapientiam ejus* Rex laudaret, humilitatem prædicaret, tamen obſtinata mente veritatem intelligere non meruerit. Cum interea *Carthaginenſis populus triumphi ſpiritalis interpres*, *propoſitiones Regis fuiſſe convictas læto murmure conſitetur*, *& Catholicam fidem ſemper eſſe victricem*, *conjunctis beati Fulgentii laudibus gloriaretur*. Alterum inire prœlium paullo poſtea tentavit Rex infidelis, miſſis ad Fulgentium novis quæſtionibus, quibus omni fere meditandi, aut deſcribendi facultate ſublata, eum numquam facturum ſatis exiſtimabat. at quantum à ſpe ſua fuerit dejectus vafer ille princeps, probant Fulgentii libri tres ad Traſamundum inſcripti, quos ea occaſione beatus Antiſtes conſcripſit. Eadem facilitate Pintam Arianum epiſcopum, qui Regem devictum vindicare conatus fuerat, confutavit ſingulari libro adverſus eum edito. Mirum eſt autem quantum tunc Catholicæ religioni profuerit Fulgentius, qui, ut ſæpe laudatus teſtatur auctor ejus Vitæ cap. 21. *Alios jam rebaptizator errorem ſuum plangere docebat*, *& reconciliabat*; *alios ne ſuas animas pro terrenis comodis perderent*, *admonebat*; *& quos jam perditioni proximos ſentiebat*, *ita blandis ſermonibus leniebat*, *ut propter ejus benevolentiam*, *verecundarentur cogitatam implere malitiam*, *reverſique velociter agerent pœnitentiam*. *Et confortati alii verbis ejus*, *& doctrinæ ſale conditi*, *redarguebant Arianos hæreticos cum omni fiducia*. *Sic mirabili gratia factum fuit* .... *ut per miniſterium perſecutionis fides Catholicæ incrementum potius quam defectum acciperet*. Immo & capite 24. conqueruntur Ariani, Fulgentii doctrinam ita prævaluiſſe, *ut de ſacerdotibus tuis*, Regem alloquuntur, *reconciliet aliquantos*; *proinde niſi cito ſubveneris*, *religio noſtra deficiet*, *& quicumque à nobis eſt baptizatus*, *homouſion iterum prædicabit publice reconciliatus*: *nec ſi perſecutionem volueris concitare*, *timeri poterit regalis ſævitia*. *Multum quippe confortat*, *ſtabileſque facit omnes Epiſcopos Fulgentii præſentia*.

Regem vincit.

22. Nihil itaque non movebant Ariani, ut Fulgentium Carthagine pellerent: ſed iis aſſentiri non poterat Traſamundus, qui beatum Antiſtitem, ſive quod ipſius doctrinam & virtutes reveritus, nihil adverſus eum decernere vellet, ſive quod eo pacto ſe victum fuiſſe palam fateri videretur, *intra Carthaginem diutius retinere* volebat. Et quidem nonniſi *magna neceſſitate conſtrictus*, ſuis ipſi importune ſuggerentibus, quod alias fruſtra adverſus Catholicos laboraret, nihilque ſuam ſectæ ſuæ proficere poſſe diligentiam, quamdiu præſens in Africa eſſet Fulgentius, eum in exſilium rurſus deportari ægre licet & quaſi invitus aſſenſit, ea tamen lege, ut id noctu & clam populo fieret.

Rurſus exſulat.

Sed ſervi ſui triumphum publicum eſſe voluit Deus: *flantibus nempe ex adverſo ventis, plurimos dies* Fulgentius *in littore tranſegit*, ita ut *per dies plurimos omnis pæne illuc civitas conveniret, & de manu ejus, valefaciens, communicaret*. ſicque poſtea *favente aeris ſerenitate in Sardiniam reportatus, exſulantium coepiſcoporum lætos animos reddidit ... concurrentibus undique cum gaudio Chriſtianis hominibus videre athletam Chriſti fortiſſimum, qui certamine ſingulari ſævientis impetum Regis fregerat, ad divina caſtra rediiſſe inſignibus laureis adornatum*. Reverſus in exſilium Fulgentius, monaſterium permittente *Brumatio*, ſeu, ut alii ſcribunt, *Primaſio*, aut *Villatco*, Calaritano epiſcopo, prope ſancti martyris Saturnini baſilicam, extra urbis muros conſtruxit, ubi *congregatis quadraginta & amplius fratribus, diſciplinæ cœnobialis ordinem cuſtodivit illæſum*. ibique vitæ auſterioris exemplo, & ſcriptis, quibus Eccleſiam illuſtrabat, Confeſſionis ſuæ gloriam adaugens, uſque ad Traſamundi mortem perduravit.

Perſecutio recrudeſcit.

23. Quid vero poſt Fulgentii ex Africa diſceſſum adverſus Orthodoxos decreverit Traſamundus, auctores non referunt: quamvis veri ſimile ſit Arianos, ſublato tam inviciſſimo fidei defenſore, Regis animum in ceteros exaſperaſſe. Commemorat auctor vitæ ſæpe laudatus, Fulgentium *eo tempore Carthaginenſibus epiſtolam, ſublimi exhortatione perſpicuam, ubi pæne cunctos dolos & fallacia blandimenta, quibus infelices ſeducebantur animæ ad mortem, graviſſima conqueſtione digeſſiſſe*. Vi aperta in Orthodoxos ſævitum fuiſſe innuit ipſe Fulgentius, ſive quivis alius auctor libri, qui inter ipſius opera adverſus Pintam, tunc temporis Arianum epiſcopum, inſcribitur. Ibi numero 4. fidem tum creviſſe probatur. *per exſilia innocentium, & proſcriptiones miſerorum, & tormenta & oppreſſionem captivorum*. Idem colligi poteſt ex Bonifacii epiſcopi Carthaginenſis epiſtola ad Miſſorem Numidiæ Primatem, ſecundo Hilderici anno ſcripta, ubi ſic loquitur. *Poſt graviſſimæ tribulationis jugem pæne moleſtiam, quam communiter univerſa provinciæ Africanæ toleravit Eccleſia*. Eodem fere modo loquitur Felix Zactarenſis epiſcopus, Numidiæ legatus ad Concilium Carthaginenſe ſub eodem Bonifacio, *Poſt diſcrimina exitialia*, inquit, *quibus perſtrictim epiſcopalis honor ſubjacebat arctatus*. Et ſane nemo eum graviter adverſus Catholicos excanduiſſe inſiciari poteſt, quem conſtat non viventem ſolum, ſed etiam, quantum ei fas fuit, mortuum in eos ſæviiſſe. Morti ſiquidem proximus, ut poſt Victorem Tunnonenſem, alii quoque auctores aſſerunt, Hildericum, qui ei erat ſucceſſurus, ſacramento obſtrinxit, ne Catholicis aut eccleſias redderet umquam, aut reſtitueret privilegia. Quantum vero infeſti eſſent Catholicis tunc temporis Vandali, vel ex uno exemplo colligi poteſt, quod Procopius, alia Traſamundo plus æquo favens, hiſtoriæ Vandalorum lib. 1. inſeruit. Narrat quippe iſte auctor loco laudato, Vandalos adverſus Mauros qui circa Tripolim habitabant bellum illaturos, *Prima ſtatim die ut caſtra poſuere, in Chriſtianorum templa inductis equis animantibuſque aliis, nullo ludibrio abſtinentes libidini indulſiſſe, & quot nacti erant ſacerdotes, alapis multiſque in tergum verberibus vexatos coegiſſe ea ad miniſteria, quæ ſervorum viliſſimis injungi ſolent. Nec deſinebant per id iter quotidie Vandali eadem peccare*. Sed iſtis aliiſque ejuſmodi facinoribus Dei vindictam in ſe ipſos concitantes, fugati planeque à Barbaris victi fuere, atque paullo poſt Traſamundus mærore confectus exceſſit è vita, anno DXXIII. die 28. Maii,

Digitized by Google

Maii, uti probat Noriſius Hiſtoriæ Pelagianæ lib. 2. cap. 21.

CAPUT XII.

Pax Eccleſiæ Africanæ reſtituta.

Hildericus pacem recedit.

1. EX traſamundi morte mutata eſt omnino Africanæ Eccleſiæ facies. *Mirabilis* nempe *bonitas*, inquit Fulgentii Vitæ auctor cap 28. *Hilderici regnare incipientis, Eccleſiæ catholicæ per Africam conſtitutæ libertatem reſtituens, Carthaginenſi plebi proprium donavit Antiſtitem, cunctiſque in locis ordinationes Pontificum fieri clementiſſima auctoritate mandavit.* Bonifacii ordinationem in eccleſia ſancti Agilei apud Carthaginem fieri præcepiſſe Hildericum in regni ſui exordio, reſtituta omnibus Catholicis libertate, teſtatur vetus auctor Fragmenti Tironis chronico ſubjuncti apud Caniſium. At Victor Tunnonenſis epiſcopus in Chronico contendit id ab Hilderico antequam regnum capeſſeret præſtitum fuiſſe: quod ipſe à Traſamundo ſacramento fuiſſet obſtrictus, uti ſupradiximus, ne poſteaquam regnum fuiſſet adeptus, catholicis umquam reſtitueret libertatem. *Hilderix.* inquit, *qui ex Valentiniani imperatoris filia à Gizerico captivata & Ugnerico juncta natus eſt, regnavit annis VII. menſibus III. Hic ergo ſacramento à deceſſore ſuo Traſamundo obſtrictus, ne Catholicis in regno ſuo aut eccleſias aperiret, aut privilegia reſtitueret; priuſquam regnaret, nec ſacramenti terminos præteriret, præcipit & ſacerdotes Catholicos ab exſilio redire, eccleſias aperire; & Bonifacium cum dogmatibus divinis ſatis ſtrenuum, ad poſtulationem totius urbis Carthaginenſis eccleſiæ Epiſcopum conſecravit.* Idem teſtatur Iſidorus in brevi chronico Vandalorum æra 553. Porro tanta Hilderici erga Catholicos benevolentia nonnullis perſuaſit, ipſum catholicam fidem profeſſum fuiſſe, quam ab Eudoxia matre ſua accepiſſet. Eam tamen manſuetudini ipſi innatæ potius referendam eſſe alii cenſet, cum, teſte Procopio, nulli umquam, nec catholicis, nec aliis gravis fuerit.

Epiſcopi exſules redeunt.

2. *Devotionem* populi Carthaginenſis, qua gratulabundus excepit ſanctos Confeſſores, ac præſertim Fulgentium, ab exſilio redeuntes, deſcribit auctor Vitæ ejuſdem ſancti Fulgentii cap. 29. *Reſonabat*, inquit *divina laus ex omnibus linguis. Ad ſancti quippe Agilei baſilicam ſequens populus & præcedens, Confeſſorum beatorum triumphum nobilem celebrabat.* Sed ſingularis erat omnium in beatum Fulgentium affectus. *Ubi*, inquit Vitæ ipſius auctor, *facies Fulgentii apparuit, immenſus naſcitur clamor, altercantibus omnibus quis primo ſalutaret agnoſcendum, quis caput benedicenti ſupponeret, quis extremis vel ſaltem digitis mereretur tangere gradientem, quis videre vel oculis procul ſtantem.* Cum vero immenſa pluvia eodem tempore ſuperveniſſet, impeditus non eſt populorum concurſus; immo *tantum fides nobilium crevit, ut planetis ſuis ſuper beatum Fulgentium gratanter expanſis repellerent imbres, & novum tabernaculi genus artificioſa caritate componeret.* Hic vero obſervare juvat, quanta fuerit beatorum Confeſſorum religio, qui è longa peregrinatione reduces, ut primum attigerunt littus, è navibus egreſſi ſtatim ad eccleſiam ſancti Agilei properarunt, gratiam actiones publicas Deo redditurі: & quidem ut paullo inferius habet auctor Vitæ laudatus, *vix appropinquante veſpere ſanctæ memoriæ Bonifacio epiſcopo repræſentati, benedixerunt omnes & laudaverunt communiter Deum.*

Eorum religio.

Fulgentius rediens.

3. Fulgentius poſt aliquot dies Ruſpas profectus, *per omnes itineris prolixi vias gaudia majora*

repetiens, in occurſum ſuum populis undique tendentibus, cum lucernis & lampadibus & arborum frondibus, reddentibus gratiam ineffabili Deo... per omnes eccleſias tamquam proprius epiſcopus ſuſcipiebatur. Sedi ſuæ reſtitutus ſimul cum ſuis monachis vixit, ita tamen ut abſque abbatis Felicis conſcientia quidquam de rebus ad monaſterium pertinentibus non ageret. Monachos ſæpius *ad eccleſiaſticam militiam* adſumſit; adeo omnia temperans, ut *nulla lis aliquando inter monachos, & clericos ventilaretur*. Plura habet idem vitæ auctor de Fulgentii, in plebe regenda ſedulitate, variiſque libris pro fidei catholicæ defenſione editis. Sed de iſtis ſuſius differere ad noſtrum non pertinet inſtitutum. At omittere non licet eximium ſummæ humilitatis exemplum, quod ab ejus Vitæ auctore refertur cap. 29. Cum enim pro reparanda eccleſiæ diſciplina poſt reditum ab exſilio patres Byzaceni ad concilium Juncenſe conveniſſent, Fulgentius Quodvultdeo epiſcopo, qui ſe eo priorem exiſtimabat, omnium judicio prælatus eſt. quod tunc quidem tacite tulit beatus antiſtes, ne auctoritatem concilii excuſando minuere videretur. Sed paullo poſt in ſynodo Suffetana preces ſupplices coram omnibus patribus fudit, ut ſibi volenti Quodvultdeus anteponeretur, *timens propter ſuum honorem generari fratri ſcandalum; meliuſque judicans per caritatem ſe fieri minorem, quam ſine caritate majorem*. Cum itaque ruinis eccleſiæ ſuæ reparandis totus inſiſteret, quod etiam Bonifacius Carthaginenſis epiſcopus generali totius Africæ concilio convocato, quod anno DXXV. habitum eſt, per univerſam Africam fieri procurabat, ad meliorem vitam anhelans, in inſulam Circinam cum paucis fratribus majoris perfectionis ſtudio ſeceſſit, ubi paullo poſt *ad extremam uſque horam ſana mente perſeverans*, inquit Vitæ ipſius auctor, ipſis Januarii Calendis, poſt *peractam veſperam* migravit è vita, anno poſtquam eccleſiæ Ruſpenſi præfectus fuerat vigeſimo quinto, ætatis vero ſuæ ſexageſimo quinto. quibus verbis annum æræ vulgaris DXXXIII. indicari probat Henricus Noriſius libro 2. Hiſtoriæ Pelag. capite ultimo. Fulgentium die 1. Januarii recentiora ſimul & vetera Martyrologia commemorant, quem merito ut ſanctiſſimum doctorem, vigilantiſſimum antiſtitem, invictiſſimumque Chriſti Confeſſorem Eccleſia Catholica veneratur.

Ejus humilitas.

Gelimer regnum invadit.

4. Ceterum pax ab Hilderico conceſſa, nonniſi aliquod veluti præludium fuit ſummæ illius tranquillitatis, quam Eccleſia Africana poſt paucos annos conſecuta eſt. Etenim Gelimer Gelilaride Genſerici filio natus, cui poſt Hilderici mortem Vandalorum regnum debebatur, moræ impatiens, pulſo Hilderico, anno DXXXI. regnum invaſit. Favit ejus rebellioni Hilderici indoles, is nempe adeo timidus erat, ut ne quidem gladii aſpectum ferre poſſet. Deinde idem Hildericus Gotthorum animos à ſe alienos fecerat, ob Amalafridæ Theodorici magni filiæ necem. Hæc Traſamundo nupſerat: at cum poſt mariti mortem, ut narrat Victor Tunnonenſis, ad barbaros fugiens, commiſſo prœlio Capſæ prope eremum intercepta fuiſſet, *paullo poſt in cuſtodia defuncta eſt*. quod ægre ferens Athalaricus, Theodorici ex Amalaſuntha filia nepos, qui Oſtrogotthis in Italia imperabat, ea de re conqueſtus eſt apud Caſſiodorum lib. 9. Variarum epiſtola 1. quæ eſt ad Hildericum data, ubi *violentam* fuiſſe Amalafridæ mortem dicit, minaturque ſe reginæ ex *Amali ſanguine* exortæ cædem armis brevi vindicaturum, niſi ipſi, cunctæque Gotthorum genti fiat ſatis. Amalafridam in vinculis detentam, & Gotthos omnes

nes à Vandalis interfectos fuiſſe ſcribit Procopius libro 1. Hiſtoriæ Vandalicæ, incuſatos res novas in Regis regnique perniciem moliri. Non tamen Gotthos adverſus Hildericum quidquam iſtis temporibus tentaſſe legimus, quod forte paullo poſt Hildericus è ſolio à Gelimere abſque magno negotio fuiſſet dejectus: quorum animos tyrannus ille regnum affectans haud dubium placaverat. Theodoricum has injurias ultum non fuiſſe teſtatur laudatus Procopius, quod non ſatis valere ſe claſſe ad petendam Africam judicaret. Ceterum Hilderico favebant Juſtinus Auguſtus, & qui paullo poſt Imperium adeptus eſt, Juſtinianus, quod ex matre Eudoxia genitus Hildericus Imperatorum Romanorum affinis eſſet. Et quidem Juſtinianus factus imperator, cum Gelimer Hildericum è ſolio dejeciſſet, fœdus inter Zenonem & Genſericum regem olim initum abrupit, atque comparato ingenti exercitu, per Beliſarium ducem victo, captoque Gelimere, qui paullo poſt Conſtantinopolim ad triumphum perductus eſt, Africam totam recuperavit, ut fuſe ſcribit Procopius in libris de Bello Vandalico.

Beliſarii triumphus.

Beliſarii triumphum egregie repræſentat idem auctor, qua occaſione Gelimer illuſtre rerum humanarum fragilitatis re ſimul & voce exemplum dedit. Adductus quippe ad circum cum ſtirpis regiæ Principibus ceteriſque primoribus Vandalorum, qui natalibus, aut etiam corporis proceritate erant ſpectabiles, ſtatim atque Imperatorem in ſublimi ſede poſitum vidit, quo ipſe veniſſet malorum conſiderans, neque ad lacrymas, neque ad lamenta prolapſus, has in voces erupit ex ſacris libris deſumtas: *Vanitas vanitatum, vanitas*. Recenſet Procopius ſpolia pretioſiora, quæ ex Vandalis reportata in triumphum ferebantur. *Erant*, inquit laudatus auctor, *ea quibus ſolitum miniſtrare Regi Vandalo, ſedes aureæ & pilenta, quæ regiam matronam vectaverant, gemmarum præter ea incredibilis ſplendor, ex auro pocula quæque alia regiæ menſæ oſtentamenta. Tum vero argenti centena aliquot millia pondo, pretiique ingentis alia, quæ, Romano quondam palatio direpto Gizerichus abſtulerat. In his & illa, quæ captis olim Jeroſolymis Romam pertulerat Titus Veſpaſianus*. Omnia quoque imperialia ornamenta, quæ Genſericus Roma capta in Africam tranſtulerat, ſibi reſtituta fuiſſe teſtatur Juſtinianus imperator cod. lib. 1. tit. 27. Anno ſequenti, qui erat vulgaris æræ DXXXV. Beliſarius conſulatum adeptus, more veterum Conſulum triumphavit, ac captivorum humeris portatus, curruique impoſitus, ut Procopius narrat, *inde miſſilia de Vandalorum ſpoliis ſparſit in vulgus; vaſa ſcilicet argentea, zonas aureas, variaque regii luxus inſtrumenta*, quæ plebs cum magnis plauſibus recipiebat.

Perſecutio exſtincta.

5. Maximus vero hujus victoriæ fructus fuit pax eccleſiæ Africanæ; perſecutionem quippe, quam nonnulli ſub Gelimeris tyrannide recruduiſſe volunt, penitus tunc temporis exſtinctam fuiſſe nemo diffitetur. Certe Gelimerem Catholicis faviſſe nemo ſibi perſuadebit, quem ſcilicet etiam in ſuos fuiſſe ſæviſſimum omnes conſentiunt, ut ne quid dicam de Hilderico, optimo principe, quem crudeliter cum aliis ipſius affinibus occidi juſſit, ut teſtatur Victor Tunnonenſis in Chronico, ad quartum Juſtiniani Auguſti conſulatum: qui auctor non ſemel obſervat *multos nobilium Africæ* ab eodem rege fuiſſe interemtos, quorum bona per fas & nefas poſtea diripiebat. Eumdem vero Arianorum ſectæ addictiſſimum fuiſſe ex Procopio colligimus, qui libro 2. de Bello Vandalico refert, Gelimerem ſpe-

Digitized by Google

cioſis in Galatia prædiis, quæ cum propinquis inhabitaret, à Juſtiniano donatum quidem fuiſſe, patriciatus vero dignitatem non fuiſſe adeptum, quod ab *Arii placitis* diſcedere noluiſſet.

6. Recuperata itaque à Romanis fuit Africa Indictione XII. Juſtiniano Auguſto IV. & Paulino conſulibus, id eſt vulgaris æræ anno DXXXIV. poſt annos ſcilicet ſeptem ſupra centum, quam à Vandalis occupata fuerat. Simulque reſtituta fuit Imperio Carthaginenſis civitas, anno poſtquam à Genſerico capta fuerat nonageſimo quinto. Publicas ea de re gratiarum actiones Deo Opt. Max. retulit Juſtinianus Auguſtus, in Conſtitutione de officio Præfecti Prætorio Africæ, quæ habetur in Codice Juſtiniani libro 1. titulo 27. ubi ſibimet ipſi de tanto beneficio ſibi à Deo conceſſo gratulatur.

Juſtiniani gratiarum actiones.

Quas, inquit, *gratias, aut quas laudes Domino Deo noſtro Jeſu Chriſto exhibere debeamus, nec mens noſtra poteſt concipere, nec lingua proferre. Multas quidem & antea à Deo meruimus largitates, & innumerabilia circa nos ejus beneficia confitemur, pro quibus nihil dignum nos egiſſe cognoſcimus. Præ omnibus tamen hoc, quod nunc omnipotens Deus per nos pro ſua laude, & pro ſuo nomine demonſtrare dignatus eſt, excedit omnia mirabilia opera, quæ in ſæculo contigerunt, ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, antea nonaginta quinque annos à Vandalis captivata; qui animarum fuerant ſimul hoſtes & corporum. Nam animas quidem, diverſa tormenta atque ſupplicia non ferentes, rebaptizando ad ſuam perfidiam transferebant; corpora vero liberis natalibus clara jugo barbarico duriſſime ſubjugabant: ipſas quoque Dei ſacroſanctas eccleſias ſuis perfidiis maculabant, aliquas vero ex eis ſtabula fecerunt. Vidimus venerabiles viros, qui abſciſſis radicitus linguis ſuas pœnas miſerabiliter* (mallem legere *mirabiliter*) *loquebantur. Alii vero poſt diverſa tormenta per diverſa diſperſi provincias vitam in exſilio peregerunt. Quo ergo ſermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus &c.* Hac in Conſtitutione Imperator Africam in priſtinum ſtatum reſtitutam, iiſdem privilegiis gaudere vult, quibus antea perſuebatur. Præter Præfectum Prætorio, quem Carthagine commorari juſſit, ceteros quoque Officiales inſtituit, qui per diverſas Africæ regiones in majoribus urbibus ſedes proprias haberent, eiſque omnibus ſtipendia ſingillatim aſſignavit. Diœceſim Africanam ſeptem in provincias partitus eſt: Tingitanam ſcilicet, & quæ antea Proconſularis vocabatur Carthaginem, Byzacium, Tripolim, Numidiam, Mauritaniam, & Sardiniam, quarum priores quatuor à Conſularibus, tres vero poſteriores à Præſidibus adminiſtrari voluit. In ſequenti Conſtitutione de Militaribus Officiis ac Judicibus agit, aſſignans loca, in quibus militum Duces per varias Africę provincias inſtituti ſedes habere debeant.

7. Nec his contentus Imperator, ut Africam priſtino ſplendori reſtitueret, novas urbes ædificavit, vero muris cinxit, omnem denique regionem magnificentiſſimis ædificiis, neceſſariiſque munimentis adverſus barbaros, & ornavit, & protexit, ut fuſius narrat Procopius libro ſexto de Ædificiis à cap. 3. uſque ad finem. Et his Caput-Vadam in Byzacena, & Tuccam in Proconſulari urbes de novo exſtructas recenſet, Leptim-magna Tripolitanæ metropolim pęne dejectam muris cinxit, in ea vetus palatium, olim à Severo Auguſto, qui ibi natus fuerat, ædificatum, ſed penitus fere collapſum reſtauravit. Carthaginem Juſtinianeam appellari voluit, quo nomine etiam donavit Adrumetum, Byzacii metropolim, olim, ut Plinius obſervat, Siſſam nigram dictum, quæ civitas adeo à barba-

Imp. ædificia in Africa.

ris

Pars II. Cap. XII. ris fuerat neglecta, ut vix antiqui ſplendoris umbram retineret. Bagam vero in Proconſulari urbem, antea vix notam, *vere urbem*, inquit Procopius, fecit, quam ipſius cives, ne ingrati viderentur, in honorem Theodoræ Juſtiniani uxoris, Theodoriadem appellarunt. Ex ejuſdem Auguſtæ nomine Theodorianæ balneæ *ſpectatu dignæ*, inquit idem auctor, dictæ ſunt. Alia in aliis Africæ locis publica ædificia ab eodem Imperatore conſtructa videſis apud laudatum auctorem.

Eccleſiæ conſtructæ.

8. Ceterum non minus in ſacris quam in profanis ædificiis conſtruendis magnificus fuit Juſtinianus. quem apud ſolam Leptim-magnam eccleſias quinque conſtruxiſſe, refert Procopius libro laudato: ex iis una in honorem Deiparæ Virginis ſacrata præ ceteris eminebat; alteram ſub ejuſdem beatiſſimæ Virginis nomine apud Septam, quæ in ora Africæ prope alteram Herculis columnam ſita eſt, conſtruxit; *Primam* inquit Procopius, *ipſi* Mariæ Deiparæ *dicans conſecransque oram Imperii; caſtellum hoc univerſo hominum generi inexpugnabile reddidit*. Nobiliſſimam item eccleſiam apud Sabratam Tripolitanæ urbem, à Juſtiniano ædificatam memorat idem auctor: duas vero apud Carthaginem fieri præcepit, priorem ſcilicet in palatio Dei genitrici, alteram extra palatium ſanctæ Primæ, quæ una erat, inquit Procopius, ex ſanctis indigenis, ſacram. Monaſterium præterea intra ejuſdem urbis muros ad portum, qui Mandracium appellabatur, condidit. Porro eccleſiarum bona quæ Barbari invaſerant, idem Imperator ſuis quæque locis reſtitui curavit, aliaque bene multa decrevit in eccleſiarum ac ſacrorum miniſtrorum gratiam, quæ in Novellis, aliiſque imperatoriis conſtitutionibus habentur. Gaudium auxit novarum aliquot gentium ad Chriſti fidem converſio, Barbarorum ſcilicet, qui circa limitem Tripolitanum habitabant. Ex his Mauros, cognomento *Pacatos*, qui Cidamam urbem incolebant, memorat Procopius libro 6. de Ædificiis cap. 3. & Mauros Gadabitanos capite ſequenti, quos haud procul ab urbe Lepti magna habitaſſe ſcribit. Pars II. Cap. XII.

9. Defuncto autem his temporibus Bonifacio epiſcopo Carthaginenſi, Reparatus in ipſius locum aſſumtus eſt, Beliſario V. C. conſule, id eſt anno DXXXV. ſi Victori Tunnonenſi credamus. qui tamen Concilium Carthaginenſe ſub Reparato anno DXXXIV. habitum fuiſſe volunt, neceſſarium eſt ut ipſius ordinationem eodem ſaltem anno conſignent. Certe Agapeti epiſtolæ ad Reparatum ſcriptæ, menſe Septembri datæ ſunt poſt conſulatum Paullini, quo idem DXXXV. annus deſignatur. Porro Reparatus ſtatim poſt ſuam ordinationem, reſtituta epiſcopali Carthaginis ſede apud Fauſti baſilicam, multis locupletatam ſanctorum Martyrum reliquiis, quam Ariani ſub Hunerico per vim occupaverant, concilium generale totius Africæ in ea celebravit, ad quod ducenti decem & ſeptem Epiſcopi conveniſſe dicuntur. Lecti ſunt ibi veterum Conciliorum canones, multaque decreta fuerunt pro reſtauranda Eccleſiæ diſciplina, quam priorum temporum acerbitas in iſtis regionibus labefactarat. Miſſe ſunt etiam ex eadem ſynodo legationes duæ, ad Pontificem Romanum una, altera vero ad Juſtinianum auguſtum. Hac petitum eſt ab Imperatore, ut res eccleſiarum quas barbari rapuerant, catholici Antiſtites aliique ſacri miniſtri reciperent. quod ab Imperatore conceſſum fuiſſe jam ſupra obſervavimus. idque patet ex Novellis 36. & 37. altera vero legatione patres Africani Romanum Pontificem de pace eccleſiis reſtituta certiorem faciebant, cujus ſententiam de recipiendis ad eccleſiam presbyteri Arianis, qui ejurata hæreſi redibant, ac de aliis nonnullis eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus ſciſcitabantur.

Concilium Carthag.

Eccleſiæ Afric. felix ſtatus.

Le-

Digitized by Google

Legati erant Caius & Petrus epiſcopi, cum Liberato Carthaginenſis eccleſiæ diacono, qui ob ſcriptum Breviarium celebris fuit. Hos Johanne II. mortuo Romam appulſos Agapetus ipſi ſubſtitutus ſuſcepit. Concilii Carthaginenſis acta excidere: at ſynodicam epiſtolam ad Johannem papam habemus; ſicut & Agapeti reſponſionem, quam Pontifex Reparato, Florentio, Daciano & aliis epiſcopis inſcripſit, quos exinde collegimus fuiſſe provinciarum Primates, Reparatum ſcilicet Carthaginenſem; Florentium Numidiæ, ac Pontianum Byzacenæ. Litteras præterea ſeorſim Agapetus dedit Reparato Carthaginenſi, qui paullo poſt Legationem miſſam, accepta ipſius in Iohannis locum ordinatione ei ſcripſerat. In illis Pontifex gratulatur de reſtituta Eccleſiæ Africanæ libertate, quam gratiis Deo omnipotenti redditis, ut utilis ac fructifera fiat apprecatur. Et hic erat felix Africanæ eccleſiæ ſtatus, quæ poſt tot calamitates tandem barbarorum oppreſſione liberata, brevi priſtinum ſplendorem recuperavit.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
HISTORIÆ PERSECUTIONIS Vandalicæ.

Quem quiſquis conſuluerit, in hujus Operis paginarum enumerationem, decem numeros irrepſiſſe duplicatos advertat, hique ſunt 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64.

A

ABA, ſeu Abba urbs. 260
Abenſis, ſeu Abbenzenſis epiſc. Valerianus 70. 260. An Adjutor? 260.
Abaradiræ epiſc. Præfectianus. 57. 145.
Abaritana provincia Africæ. 5. 100. 122
Abaritanus epiſc. Felix. 55. 75. 100
Abbas ſubdiaconis poſtponitur 96. ſacris debet initiari. ibid.
Abbenza V. Abbenſis.
Abbir. 75
Abbiritana urbs. 155. epiſc. Felix Conf. 17. 75. 100. Annibonius, Candidus. 75
Abbir-Germanicianæ epiſc. Candidus. 137 Succeſſus 75. 137
Abbir majoris epiſc. Felix. 75
Abderæ epiſc. Fructuoſus 75. 155. Candidus 137. Victor. 155
Abir. V. Abbir.
Abitenſis epiſc. Tertullus 164. 174
Abitina urbs. 256. Epiſc. Gaudioſus, Auguſtalis, Saturninus, Victor, Felix. 256 ibid.
Abitinenſes Martyres. 101
Aboræ epiſc. Felix, Trifolius. ibid.
Aborienſe opidum. ibid.
Aboritanum caſtellum 100
Abramius epiſc. Circenſis. 134
Abrotonum urbs. 185
Abſalon, an Epiſc. Bamaccoræ? 121. 122
Abſuritana urbs. 106
Abundius Tididitanus epiſc. 56. 114
Abus Ficenſis epiſc. 60. 182
Abziritani epiſcopi V. Abdera.
Acacius epiſc. Cp. 240. An ei dicata Victoris Vitenſis hiſtoria? 61. V. Præf.
Accaritana, ſeu Acharitana urbs. 146. epiſc. V. Aggaritani.
Acherontiæ celebris eſt Canion M. 262
Achola, ſeu Acilla. 153. V. Acolitani.
Acolitani epiſc. Reſtitutus 57. 153. Quintus. 153
Acuſidenſis epiſc. Juſtus. 60. 183
Acurræ, ſeu Accurræ epiſc. Felix. 122
Acilla urbs. 149. V. Acolitani.
A'[illegible] epiſc. Maximianus. 157
Adduit presbyter Arianus. 10
Adelardus abbas Viancis. 243
Adelfius Maſtaritanus epiſc. 57. 145
Adelfius Mattaritanus epiſc. 57. 150
Adelfius epiſc. à Thasbalte. 154
Adeodatus epiſc. Belalitenſis. 138
Adeodatus epiſc. Bencennenſis. 103
Adeodatus Felleitanus epiſc. 56. 121
Adeodatus Idaſſenſis epiſc. 56. 125
Adeodatus epiſc. Milevitanus. 140. 184
Adeodatus Nababarbarenſis epiſc. 56. 125
Adeodatus Pederodianenſis epiſc. 57. 149
Adeodatus Præcaulenſis epiſc. 57. 150
Adeodatus Pribatenſis epiſc. 60. 183
Adeodatus epiſc. Satafenſis. 178
Adeodatus Siſtronianenſis epiſc. 56. 131
Adeodatus epiſc. Simituenſis, ſeu ſimidicus. 111
Adeodatus epiſc. Vazaritanus. 125
Adeodatus Zaradtenſis epiſc. 57. 141
Aderius M. 196
Adeſſa, Ædeſſa, V. Edeſſa
Adiut presbyt. arianus. 70
Adjutor, ſeu Benignus, an epiſc. Abenſis &c. 260. S. Adjutoris opidum. ibid.
Adjutus M. 268
Adlumenſis urbs. 87
Ad Novas opidum. 166
Ado deſcribit martyrium SS. VII. monachorum. 50
Adqueſirenſis epiſc. Honoratus. 172
Ad Regias urbs. 170

Adru-

Adrumetum urbs. 39. 107. 147. 153. 159. Dicitur Siſſa nigra. 85. 290. Ejus epiſc. Aurelius. 223. Felix. 7. 67. 85
Ad Sava municipium. 182
Adſinnadenſis epiſc. Gaius. 59. 177. An Cyprianus? 177
Adſinnar urbs. 101. 176
Adulationes Chriſtiani vitent. 282
Ædes Memoriæ. 36
Ægarum epiſc. Euſthatius. 217. Nundinæ. *ibid.*
Ægidius epiſc. Remenſis. 198
Æliæ urbs in Africa. 160
Æmilianus conf. 84
Æmilianus epiſc. Aggeritenſis. 146
Æmilianus epiſc. Aradii. 105
Æmilianus epiſc. Bennefenſis. 142
Æmilianus epiſc. Caſarum-medianenſium. 125.
Æmilianus Colſitanus epiſc. 55. 85. 109
Æmilianus M. 268
Æmilius Afvoremixtenſis epiſc. 60. 183
Æmilius Medienſis epiſc. 59. 169
Æneas Gazenſis. 233
Ætius dux Romanus 201. 214. 222. Africæ cladis cauſa. 202. occiditur. 61. 224
Africam invadunt Vandali. 249. Qua occaſione? 202. Quo tempore? 3. ejus calamitas deſcribitur à Poſſidio. 206. quam deplurat S. Cyprianus in cęlis. 58. & Salvianus. 215. Cauſas affert. *ibid.* ejus portio Vandalis dimittitur. 207. 222. Monaſteria virorum, puellarum in Africa. 54. Africæ Eccleſiæ cauſæ. 33. 34. 61. Africæ urbes muris nudatæ à Genſerico. 226. eam recuperare conatur Majorianus. 228. Fame valida opprimitur. 45. 46. Miſera ejus facies. *ibidem* ad 49. Africæ eccleſiæ pax ſub Guntabundo. 266. ſub Hilderico. 287. ſub Juſtiniano. 290
Africanæ eccleſiæ Notitia 55. 84. Illuſtratur. 99. *& ſeq.* Africæ urbium nomina ineffabilia. 100. Africæ diœceſis ſub Juſtiniano. 291. Africæ Primates ſecundum ordinationis tempus 166. Africa Eccleſiæ, & Imperio reſtituta. 290. Præfecto prætorii, & aliis Officialibus donatur. 291. Ipſi præfectus Salomon. 133.
Africani epiſc. conf. erga vitam monaſticam propenſiſſimi. 255. laudant verſ. *Tres ſunt &c.* 80
Afri Confeſſores in Italia celebres. 254. *& ſeqq.*
Afri exules ſub Traſamundo 277. 278. Redeunt ab exſilio. 287
Africani martyres falſo Vandalorum perſectioni attributi. 268. 269
Afri erga S. Stephanum devoti. 210. eorum vitia. 89. 215
Afuſenienſis epiſc. Manſuetus. 57. 77. 142
Agapetus papa. 292
Agarlabæ. 152. 157
Agarlel locus Africæ. 146
Aggar, ſeu Agar urbs. *ibid.*
Aggaritani epiſc. Filtioſus. 57. 77. 146. 161. Æmilianus, Candorius. 146. Donatus. 58. 146. 161
Aggar-Selnepte locus Africæ. 146
Aggerfel locus Africæ. *ibid.*
Aggeritenſis epiſc. *V.* Aggar.
Agilei M. cæmeterium catholicis datum. 242. 267
Agnellus Abbas. 255
Ajorenſis epiſc. Victor. 106
Alamanni, id eſt Suevi. 249
Ala-Miliaria. 168
Alamiliarenſis epiſc. Menſius. 58. 168
Alani Vandalis Sociati. 193. 194. Gallias invadunt. 60. Hiſpanias, & Africam. *ib.*
Alaricus rex Gotthorum Romam capit. 60. 97. Italiam vaſtat. 229
Alaricus rex Vviſigotthorum. 244
Albanus epiſc exſul. 279
Albanus M. Maguntiæ. 264
Albigenſis urbs. 241. 252
Albienſis Eccleſia S. Cæciliæ ſacra 244. Ipſi Viancii prioratus ſubjectus 243. epiſc. Amelius. *ibid.* Ludovicus de Ambelia. 244
Albinus Octabenſis epiſc. 57. 126. 148
Albulas 174. Albulenſis epiſc. Tacanus 59. 174
Ἀλκαδευς. 164
Alemanni populi. 194
Alexander papa. 243
Alexander epiſc. Antiochiæ. 240
Alexander illuſtris. 13
Alexandria Genſericum timet. 228. epiſc. Cyrillus. 207
Algerium urbs, & regnum, an Cæſarea vetus? 166
Alleluiaticum melos die Paſchæ. 10
Altabenſis epiſc. Avus. 58. 164
Altaburitanus. *V.* Altuburitanus.
Altare à Donatiſtis cruentatum. 181. Altaris pallia 9. Altari oblatio impoſita. 21
Altieuros urbs. 113
Altini epiſc. Thenneſtus. 264
Altuburitani epiſc. Vindemius 56. 113. Baſilius, Auguſtalis, Victor, Conſtantinus. 113
Alutinenſes Martyres. 256
Alypius epiſc. Tagaſtæ. 140. 159. 165
Ambu municipium. 168
Amacuræ epiſc. Felix. 122
Amalafrida Traſamundi uxor. 288
Amaranthus M. 243. 244. 253. Ejus Tranſlatio. 244
Amaurenſis epiſc. Urbanus. 58. 168

Am-

Digitized by Google

Ambiani populi. 194
Ambibius epiſc. Piſitenſis. 122
Ambienſis Provincia. 169
Ambienſis epiſc. Felix. 59. 169
S. Ambroſius epiſc. Mediol. 47
Amburenſis V. Amporenſis.
Amelius Albienſis epiſc. 243
Amelius capiſcola Viancii. *ibid.*
Ammeniarum Turres. V. Turres.
Ammonia. 10. 71
Ammonis urbs. 71
Ampelius epiſc. Neapolis in Africa. 110
Ampelius epiſc. Vagenſis. 119. 156
Amphorenſis epiſc. Servatus. 121
Amporenſis epiſc. Creſconius. 56. 121. An Servatus, & Donatus? 121
Ampſaga fluvius. 184. Dicitur Cirtenſis. 15. 73
Ampullæ Sanguine Sancti Stephani plenæ. A257
Amudarſa urbs. 129
Amudarſenſis epiſc. Liberatus. 57. 141. Majus. 141
Anaſtaſius Aquenobenſis epiſc. 56. 133
Anaſtaſius epiſc. Beneventi. 103
Anaſtaſius Imp. 61. 98. 279
Anatolius epiſc. CP. 240
Amburenſis epiſc. Donatus. 121. V. Amporenſis.
Ancuſenſis epiſc. Victorinus. 57. 142. Donatus, an Gududus? 142
Andaluſia. 200
Andior, ſeu Anduit Arianus. 70
Andreas Apoſtolus. 48. In Africa celebris, Apoſt. & M. 89
Andreas paſtor monaſt. Tabraceni. 8
Angelberga Deſiderii regis filia. 218
Anianus epiſc. Aurelianenſis. 98
Anius V. Uranius.
Aniuſenſis epiſc. Gududus. 142
Annibonius epiſc. Abbiritenſis. 75
Annibonius Vadeſitanus epiſc. 57. 137
Anſa regina. 218
Antacius Medianenſis epiſc. 57. 125. 145. 175
Anthæus Afrorum rex. 111
Anthemius Imp. adverſus Vandalos movet. 231. 232. occiditur. 232
Antidius M. epiſc. Biſuntinus. 197
Antigonus epiſc. Madauræ. 130
Antiocheni epiſc. Domnus. 216. Alexander, Martyrius, Julianus. 240
Antiquitas defendenda. 206. 207
Antonianus epiſc. Druenſis. 153
Antonianus epiſc. Lamſortenſis. 124
Antonianus Muſtitanus epiſc. 56. 114. 132
Antoninus Honoratus epiſc. Conſtantinæ. 208
S. Antonii reliquiæ. 61
Antonius epiſc. Carpitanus. 108
Antonius Fuſcalenſis epiſc. 124
Antonius epiſc. Lamſortenſis. *ibid.*
Antonius epiſc. arianus Tamallumæ. 43. 45. 87. 152. 240
Anulinus proconſul. 120
Aphrodiſius M. 269
Apiarius presb. 74
Apocorius Cæſarienſis epiſc. 58. 166
Apoſtolica ſedes V. Romanus Pontifex
Appianus Conf. epiſc. 246
Apronianus epiſc. Mazacenſis. 134
Apſiritanus epiſc. 155
Aptus epiſc. Tigienſis, ſeu Tizienſis. 154. 168
Aptus epiſc. Tuzuritanus. 149
Apuleii patria &c. 130. Pudentilla. 187. Statua Oeæ. *ibid.*
Apulia, ibi Genſerici preſecutio. 12
Aquæ. 152
Aquæ urbs Maurit. Cæſar. 167. An Aquitaniæ civitas apud Victorem Vit. *ibid.*
Aquenſis in Maurit. Cæſar. epiſc. Januarius. 58. 167. Helpidius, Reparatus. 167
Aquenſis in Byzacena epiſc. Maximianus. 157
Aquenſis in Numidia epiſc. Creſconius. 167 Secundus, ſeu Secundinus, qui dicitur Aquenſis, ſeu Megarmitanus epiſc. 138. 167
Aquenſis in Arzugibus epiſc. Victorinianus. 167
Aquenſes, ſeu Aquitani Galli 167. ab Aquis ſic dicti. *ibid.*
Aquæalbenſis in Sitif. epiſc. Honorius. 59. 180. Januarius. 150. 180
Aquænobenſis epiſc. Anaſtaſius. 56. 133. Felicianus. 133
Aquarum-regiarum epiſc. Liberatus. 58. 157. Maximianus. 157
Aquæ-Tibilitanæ an diſtinguendæ a Tibili? 137. epiſc. Marinus, Proculus. *ibid.*
Aquenenſis epiſc. Januarius. 145
Aquiabenſis epiſc. Reſtitutus. 57. 145
Aquileiæ epiſc. Auguſtinus. 261
Aquilinus M. an ſub Vandalis? 270
Aquilitani populi. 153
Aquis. 57. 141
Aquilalbenſium epiſc. in Byzac. Reſtiturus. 57. 150. an Januarius? 150
Aquiſirenſis epiſc. Felix. 59. 172
Aquis regienſis civitas. 40. 86
Aquitana urbs. 66. Creſcens Aquitaniæ Metropolitanus. 6. 66. 167
Aquitaniæ à Barbaris vaſtatæ. 197
Aquitani ab aquis dicti. 167
Aradus in Phænicia. 105
Aradis urbs Sardiniæ. 104
Araditani epiſc. Fortunatianus. 55. 104. Æmilianus. 105
Aras urbs. 184

Digitized by Google

Arator Catulenſis epiſc. 59. 169
Arcadius Imp. 60. 97
Arcadius M. 208. 212
Ar.eæ opidum. 198
Archidiaconus unicus in ſingulis eccleſiis. 248. ſecundus diaconus dictus ſecundus in officio miniſtrorum. *ibid.*
Archiminus M. 268
Archinimus confeſſor. 11. 71
Ardaburius dux Arianus. 231
Arechis Langobardorum Dux. 259
Argentius epiſc. Lamigenſis. 138
Argentius Zilſatenſis epiſc. 60. 181
Argentoratum urbs. 194
Arginimus conf. 72
Argutus epiſc. Tabudenſis. 127
Ariani legibus contra hæreticos datis abutuntur. 34. 35. 82. Erant crudeliſſimi. 267. Eorum violentiæ pro rebaptizandis catholicis. 44. Corpus, & ſanguinem Chriſti projiciunt. 10 Nihil dicunt contra verſ. *Tres ſunt*, &c. 80. Refelluntur. 23. *& ſeq. V.* Trinitas. Ex iis plurimi Manichæi. 12
Ariana hæreſis per Vandalos &c. in Africam illata 60. huic Vandali addictiſſimi. 205
Ariminenſe concilium. 82
Ariobinda dux exercitus. 222
Ariſlodemus. 258
Arii mors turpis. 90
Armatus M. 268
Armeniarum Turres *V.* Turres
Armogaſtes confeſſor. 10. An comes fuerit! 71
Arſenaria urbs. 176
Arſicaritanus epiſc. Servus. 129
Arſinnaritanus epiſc. Philo. 59. 176
Arſuritanus epiſc. Servius. 58. 106. 154. an Fructuoſus, Bonifacius? 155
Arzugitana provincia. 149
Aſaoremixtenſis urbs. 183
Aſava. 182
Aſcenſionis Domini dies. 19
Aſclepius Afer epiſc. Vicinegrantis. 214
Aſini ſepultura. 49. 90
Aſmunius epiſc. Tigualenſis. 159
Aſpar Orientalium militum dux. 205 Arianus. 231
Aſpidius epiſc. Tacaratæ. 139
Aſſabenſis urbs. 165. epiſc. Sextilius, Martianus. 182
Aſſafa urbs. 113
Aſſafenſis epiſc. Vitalis. 60. 182
Aſſelicus epiſc. Tuturnianus. 167
Aſſenenſilenſis epiſc. Fortunatianus. 105
Aſſura urbs. 66. 155
Aſſuritani populi. 132. epiſc. Peregrinus. 55. 106 Confeſſor Victor, Epictetus, Evangelus, Prætextatus, Rogatus. 106
Aſterius epiſc. Vicenſis. 141
Aſvoremixtenſis epiſc. Æmilius. 60. 183
Atellenſis epiſc. Elpidius. 261
Athalaricus rex Gotthorum. 61. 288
Athaulfus Alarici frater. 97
Athenius Circinitanus epiſc. 57. 149
Attila rex Hunnorum. 196. Illyricum & vaſtat. 60. 222. Trecas obſidet &c. in Galliis. 98
Attrebatæ populi. 194. Epiſc. Diogenes. 196
Avaritiæ deteſtatio. 254
Auboritanus epiſc. 173
Audurus fundus. 126
Aufidius Suriſtenſis epiſc. 60. 184
Augentius Gazaufulenſis epiſc. 56. 116
Augentius Uzippariianus epiſc. 56. 113
Augurenſis epiſc. Leporius. 56. 126. An Montanus? 126
Auguſta Viromanduorum. 197
Auguſtalis epiſc. Abitinenſis. 256
Auguſtalis epiſc. Altiburitanus. 113
Auguſtinus epiſc. Aquilejæ. 261
Auguſtinus epiſc. Concordiæ. *ibid.*
S. Auguſtinus epiſc. Hipponenſis. 47. Natus Tagaſtæ. 140. Madauri ſtudet. 130. A Megalio Calamenſi ordinatus. 116. Oroſium ad S. Hieronymum mittit. 60. Ejus colloquium cum Bonifacio comite. 133. Quid ſentit, an paſtores gregem deſerere poſſint. 199. Non laudat verſ. *Tres ſunt* &c. 80. An ſcripſit ad Circenſes? 134. Ejus mors & ætas 60. 97. laudes & opera. 4. Epitaphium. 64. Tranſlatio in Sardiniam, & inde Ticinium. 285
Auguſtinus ſeu Auguſtus conf. Afer. 258. 261
Arinſenſis epiſc. Gududus. 142
Avitus epiſc. Lamaſuenſis. 139
Avitus preſb. Hiſpanus. 60.
Avitus M. 268
Avitus Imp. ſub eo Vandali fugati. 227
Avius *V.* Uranius.
Aureliani epiſc. Anianus. 98
Aurelius Adrumeti epiſc. 223
Aurelius epiſc Carthag. 63. 68. 152. 187
Arelius epiſc. Chullabi. 152
Aurelius Clipienſis epiſc. 55. 112
Aurelius Feradimajenſis epiſc. 57. 148
Aurelius Macumadiæ epiſc. 122. 125. 135. 167
Auriliacenſes monachi. 243
Auſafæ epiſc. Salvius. 113. 182
Auſaga, an eadem cum Vaga? 119. epiſc. Privatus. *ibid.*
Auſaga fluvius. 73
Aoſanæ epiſc. Caſſoſus. 56. 113. Salvius. 113
Auſavæ epiſc. Lucius. 182
Auſonius M. Engoliſmenſis. 198

Aulu-

Auſucurræ epiſc. Donatus. 56. 122
Autacius epiſc. Medianenſis. 245
Autentum 129. Epiſc. Hortenſius. 58. 260. Optatus. 160
Autiſiodorenſis epiſc. Fraternus. 197. S. Germanus. 60. Ejus mors &c. *ibid.* & 98
Auvidarſa *V.* Amudarſa.
Avus Altabenſis epiſc. 58. 264
Avus epiſc. Horreenſis. 280
Auxilius Gunugitanus epiſc. 59. 177
Auxilius epiſc. Nureonenſis. 277
Auzagga *V.* Auſaga.
Auzegerenſes epiſc. Villaticus. 58. 159. Donatus. 159
Auziritanus epiſc. Victorinus. 206
Aymericus Præpoſitus Viancii. 243
Azurenſis, ſeu Ajurenſis epiſc. Victor. 206
Azuritana urbs. 106. 255. *V.* Aquitania.

B

BAba urbs. 173
Babardilla fundus. 271
Babrenſis epiſc. Victorinus. 56. 133
Bacanarienſis epiſc. Palladius. 58. 169
Baccenſe monaſterium. 140
Bada urbs. 119
Bades urbs. 138
Badenſis epiſc. Dativus. 119
Badienſis epiſc. Pancratius. *ibid.*
Bætica à Vandalis occupata. 200
Baga urbs in Proconſulari. 291
Bagajæ epiſc. Donatus, Maximianus. 119. 120. Donatianus, Felix. 120
Bagaja. 139
Bagajenſe territorium. 214. *V.* Vagadenſis
Bages. *V.* Vaga.
Bagrada urbs, & fluvius Africæ. 139. *V.* Vagrada.
Bahannenſis epiſc. Victor. 255
Bajanenſis epiſc. Bejarius. 155. 175
Bajenſe territorium. 214
Bajeſitanus epiſc. Creſconius. 137
Baleares inſulæ. 188. 189. 201
Balens Villenobenſis epiſc. 58. 169
Balianenſes epiſc. Cæcilius. 59. 175. Pancratius. 175
Ballitanus. *V.* Vallitanus.
Balſemius M. 298
Bamaccoræ epiſc. Dumvirialis. 56. 121. Caſſianus, Donatus, Felix. 121. 122. An Abſalon? *ibid.*
Banenſis epiſc. Januarius. 159
Baparenſis epiſc. Vincemalus. 59. 176
Baphii Girbitani procurator. 187
Baptiſmatis unitas. 6. 50. 54. 55. 59. 65. 241. 250.
Baptiſmus eſt ſignaculum Dei, caracter. 42. datur die Epiphaniæ. 21. Id vetitum. 77. ſuſceptor in Baptiſmo. 41. datur parvulis. 18. Baptiſmi delineatio in Geneſi. 28. Baptiſmi ſacramentum in Trinitate. 31
Baptiſmalis fontis benedictio. 21. miraculo repletur. 77
Bararus urbs. 126. municipium. 255. *V.* Varatus.
Barbari, qui ſic dicti? 88. Eorum mores. 47
Barbarisnus epiſc. Creperulenſis. 248
Barbarus epiſc. Hierpinianenſis. 151
Baronius incaute Galeſinium ſecutus, lapſus eſt. 268. Ejus ſententia de S. Eugenii exſilio rejicitur. 241
Bartimiſienſis epiſc. Victor. 169
Baſilica M. 296
Baſiliſci proditio. 271
Baſilius epiſc. Altiburitanus. 113
Baſilius Concordiæ celebris. 261
Baſolus abbas. 198
Baſſianenſis epiſc. Valerianus. 241. 223
Baſſianus Afrus epiſc. 223
Baſſus epiſc. Carpitanus. 109
Bazaritanus *V.* Vazaritanus.
Beatus Stephanus Speſindeo epiſc. Quæſtorianenſis. 157. 158.
Bebianus epiſc. Duſenſis. 153
Becerrita *V.* Bercerita.
Beda presbyter dictus. 96
Bedere caſtrum. 216
Bejanus Bajanenſis epiſc. 155. 275
Belalitenſis epiſc. Adeodatus. 238
Beleſaſenſis epiſc. Servus. 238
Belianenſis epiſc. Donatus. 275
Beliſarius in Africam ingreſſus. 259. Carth. capit. 57. Vandalos ex Africa pellit. 61. triumphat. 289
Bellicius epiſc. Teleptes. 256
Bellum nonniſi pro pace conficiendum. 204
Benadus epiſc. Hermianenſis. 246
Benantius Oppidonebenſis epiſc. 59. 172
Bencennæ epiſc. Adeodatus. 203
Benedictini habent eccleſiam Metrop. Montis regalis. 262. 263
S. Benedictus abbas. 61. gentiles prope caſinum convertit. 218
Benedictus Guaiferius monachus caſſinenſis. 259. eſt Sanctus. 260
Beneſenſe littus. 161
Beneſenſes epiſc. Hortulanus. 57. 83. 142. Guntaſius, Æmilianus, Maximianus. 242
Benenatus epiſc. curbitanus. 110
Benenatus epiſc. Hoſpitenſis. 239
Benenatus Lamviritanus epiſc. 56. 123
Benenatus Mazacenſis epiſc. 56. 134
Benenatus Milevitanus epiſc. 57. 140
Benenatus epiſc. Naraggaræ. 254
Benenatus epiſc. Semitenſis. 112
Benenatus epiſc. Simittenſis. *ibid.*
Benenatus Timidenſis epiſc. 55. 212
Benenatus Tuburbitenſis epiſc. 56. 215

Benentum *V.* Beneventum.
Beneventi epiſc. in Africa Guloſus. 55. 103. Anaſtaſius. 103
Beneventi in Italia epiſc. S. Januarius. 283. An Tammarus? 263. Ibi corpus S. Roſſii 259. Reliquiæ S. Adjutoris. 260
Benignus, ſeu Adjutor. 258. an epiſc. Habenſis? 260. cavæ floret. *ibid.*
Berceritanus epiſc. Felix. 56. 116
Beroæ epiſc. Theoctiſtus. 216
Beſſula Capreoli diaconus. 207
Beſtiæ nomen perſecutoribus datum. 38. 84
Beveregii cenſura refellitur. 117
Bidda municipium. 175
Bidenſis epiſc. campanus. 59. 175. Limes. 175
Biguæ monaſterium Carthag. 56
Binenſis epiſc. Fauſtinus, Creſconius. 175. *V.* Vinenſis.
Biſacotum frumenti genus. 54. 95
Biſuntinus epiſc. Antidius M. 197
Bitenſis epiſc. Pannonius. 59. 175
Bitinenſis epiſc. S. Gaudioſus. 255
Bituricenſis epiſc. Simon de Bello-loco, 243
Bladienſes epiſc. Potentius. 119
Bledla Attilæ frater. 60
Blera urbs Etruriæ. 229
Boanenſis epiſc. Donatus. 58. 155. An Januarius Victor? 155. Beianus. 155
Bobba. 171. *V.* Obba
Bocconienſes epiſc. Vitalianus. 56. 70. 121. Donatus. 121
Bodleiana Notitia. 117
Boethus epiſc. exſul. 279
Boſet epiſc. Hilarus. 130
Bolitan epiſc. Bonifacius. 55. 108
Bolitani Martyres. 108
Bona eccleſiaſtica, & propria à clericis poſſeſſa. 4. 62
Boncarenſis epiſc. Felix. 171
Bonifacium Corſicæ opidum. 218
Bonifacius Ballitanus epiſc. Donatiſt. Romæ. 140
Bonifacius Bolitanus epiſc. 55. 108
Bonifacius epiſc. Carthag. 64. 287. 291
Bonifacius epiſc. Cataquenſis. 131
Bonifacius Filacenſis epiſc. 58. 156
Bonifacius Foratianenſis epiſc. 33. 58. 81
Bonifacius Frontonianenſis epiſc. 58. 155
Bonifacius epiſc. Gattianenſis. 144
Bonifacius Gratianenſis epiſc. 33. Primas Byzacenæ. 81. an epiſc. Vaſſinaſſenſis? *ibid.*
Bonifacius epiſc. Juſtini, & Maximienſis. 141. 148
Bonifacius Maraguienſis, ſeu Maraguinenſis epiſc. 58. 155
Bonifacius Maſclianenſis epiſc. 57. 142
Bonifacius Membroſitanus epiſcop. 55. 102. an fuit membreſæ, aut membroſæ? 103
Bonifacius epiſc. Pappianenenſis. 104
Bonifacius Ruſgunienſis epiſc. 59. 171
Bonifacius de Sanafer epiſc. 60. 188
Bonifacius epiſc. Saſuritanus. 155
Bonifacius epiſc. Telenſis. 105
Bonifacius epiſc. Vallitanus. 140
Bonifacius epiſc. Urugitanus. 106
Bonifacius epiſc. Utunnenſis. 104
Bonifacius conf. Sibidenſis. 39. 84
Bonifacius Comes. 6. 65. 199. Ejus colloquium cum *S. Auguſtino*. 133. Vandalos in Africam accivit. 201. 202. ejus defectio ab Imperatore qualis? 202. 203. dictus publicus hoſtis 204. Redit ad Imp. obſequium. 204. 205. ejus gener Sebaſtianus. 222
Bonifacius diaconus mart. 43. 49. *& ſeqq.* 55
Bonuſtenſes epiſc. Cyprianus; 55. 109. Rufinianus. 109
Boſeth urbs Numidiæ. 135. dicta Anſoraria. 120. 130
Boſetenſes epiſc. Palatinus, Felix, Creſciturus. 130
Bovini epiſc. Marcus. 261
Breviarium fidei. 217
Britannia *Pelagii* hęreſi infecta. 60
Briſciæ, ibi monaſterium puellarum. 218
Brumaſius epiſc. Calaris. 285
Brutii à Caſſiodoro avo ſervati. 222. Ibi Genſerici perſecutio. 82
Bubeium natio Africæ. 143
Bubelianenſis epiſc. Flavianus. *ibid.*
Bucconiæ epiſc. Donatus. 70. *V.* Bocconia.
Buchambari urbs. 166
Bucconitanus *V.* Buronitanus:
Buconius. *V.* Voconius.
Buſſadenſis epiſc. Creſces. 56. 130
Buiza urbs. 163
Bulæ campus. 110
Bulelianenſis epiſc. Flabianus. 57. 143
Bullæ-regiæ epiſc. Johannes. 56. 114. Felix, Dominicus, Apigonius. 114
Bullaria urbs. 115
Bullenſis carpus. 110
Bullenſia epiſc. Felix. 55. 110. 114. Therapius. 110
Bulitrienſis epiſc. Melloſus. 115
Bulnenſis epiſc. Victor. 110
Bulturienſis epiſc. Reparatus. 59. 175
Buluba ſeu Bulula urbs Africæ. 143
Bura an urbs Africæ? 124
Burcæ epiſc. Leontius. 56. 118. An Quietus? 118
Burco Vardimiſſenſis epiſc. 59. 169

Bur-

Digitized by Google

Burgundiones populi. 194
Buritanus epiſc. Donatus. 70. 75
Buronitanus epiſc. Fauſtus. 9. ſeu Fauſtinus. 69
Burtinitanus *V.* Buronitanus.
Buruch epiſc. Quietus. 118
Burugiatenſis epiſc. Lucianus. *ibid.*
Buſitanus epiſc. Creſciturus. 70. 130
Bythinia urbs *V.* Bitinia.
Byzacena provincia Africæ. 5. 10. 290. Vandalis dimiſſa. 222. Maurorum incurſu vexata. 271. 272
Byzacenæ epiſc. 57. 141. Quot fuere exſules in Sardinia. 277. *& ſeqq.* Primates Bonifacios. 8r. Victor 275. an epiſc. Vitenſis? *V. Praſ.* Liberatus. 158. Dacianus. 278. an Pontianus? 279

C

CAbarſuſſitana ſynodus. 105
Cabarſuſitanus epiſc. Theodorus. 235
Cabſenſis urbs *V.* Capſenſis.
Cadamuſenſis epiſc. Montanus. 182
Cæcilianus epiſc. Carthag. 103
Cæcilius Balianenſis epiſc. 59. 175
Cæcilius Minnenſis epiſc. 59. 169
Cæleſtiaci Senatoris Carthag. fortuna. 216. 217
Cæleſtis via Carthagine. 4. 62
Cælianenſis epiſc. Quodvultdeus. 56. 127
Cælum-aureum monaſterium Papiæ. 283
Cæſarea Mauritaniæ metropolis. 225. Jol dicta, Jubæ regia 166. An Algerium hodiernum? *ibid.* epiſc. Apocorius. 58. 166. Deuterius Metropolitanus 66. 166. Emeritus. 66. 127. 166
Cæſarienſis epiſc. in Numidia Domnicus. 56. 127
Cæſarienſis epiſc. Creſconius. 127
Caius M. 268
Caius epiſc. Afer. 292
Calabria, ibi Genſerici perſecutio. 12
Calamenſes epiſc. Quodvultdeus. 56. 116. Megalius, Creſcentianus, Cyprianus, Donatus. 116. 117. Poſſidius. 116. 265.
Calamitatum utilitas. 217
Calaris urbs. 146. antiquiſſima. 189. Sardiniæ Metropolis. 188. epiſc. Lucifer. 60. 188. Alius Lucifer ſenior, Ambroſius Machinus. 187. Primaſius, ſeu Brumaſius, ſeu Villiateus. 286. Ibi Fulgentius exſulat. 277
Calchedonenſe concilium. 223. Miraculo, probatum. 60
Calipides Leptimagnenſis epiſc. 60. 185
Calipodios epiſc. Vazaritanus. 125
Caltadrienſis epiſc. Victor. 59. 172
Calumnia, calumniator, quid? 12. 73
Campaniam Gotthi vaſtant. 229. & Vandali. 227. Ibi Genſerici perſecutio. 12.
Excipit confeſſores Africanos. 258
Campanus Bidenſis epiſc. 59. 175
Campſa urbs. 163
Campus Bullenſis. 110
Camut Vandalus. 15. 73
Candidianus Catrenſis epiſc. 59. 177
Candidus epiſc. patriæ Dicenſis. 163
Candidus epiſc. Germaniç ſeu Abbir. 75. ſeu Abbir-Germanicianæ, ſeu Abbiritanus, ſeu Abderitanus. 137
Candidus Nobaſienſis epiſc. 56. 127
Candidus epiſc. Siccenſis. 74. 113
Candidus epiſc. Villaregenſis. 130
Candorius epiſc. Aggeritenſis. 146
Candorius epiſc. Mullitanus. 105
Canion conf. Afer Acheronitæ 262. An cum alio confuſus? *ibid.*
Caniut Vandalus. 73
Cannava. 18. quid? 75
Cape urbs. 52. 187. *V.* Tacape.
Capitani Martyres. 52
Capitolium diripit Genſericus. 225
Capra-picta eremus. 9
Caprenſis epiſc. Primus. 52. 59. 170
Caprariæ inſulæ Monachi. 221
Capreolus epiſc. Carth. 66. 68. 206. 240
Capſa urbs. 51. 52. 55. 96. 153. 185. Prope eremum 153. epiſc. Vindemialis. 55. 58. 96. 153. Donatulus, Fortunatianus, Quintaſius, Fortunatus, Celer, Donatianus. 153
Capſur rex Maurorum. 9
Caput Cillenſis epiſc. Fortis. 58. 168. limes caput-cilllenſis. 169
Caput Corficæ promontorium. 228. 229
Capuæ epiſc. Radalperros. 262
Caput-Trii locus Neapoli. 255
Caput-Vada urbs. 290
Carocciolus refellitur. 257
Caralis *V.* Calaris.
Cararus urbs. 155
Carcadius Maxulitanus epiſc. 55. 109
Carcabianenſes epiſc. Simplicius. 58. 157. Victorianus, Donatianus. 157
Cardelus Lamiggigenſis epiſc. 57. 147
Carianenſis epiſc. Silvanus. 152. *V.* Caſulæ.
Cariſſimus Giripenſis epiſc. 55. 107
Caritas fraterna tenenda. 288. Tentationes ſuperat. 272
Caro quomodo videt Deum. 210
Carolus M. Imp. 283
Carpis urbs. 108. epiſc. Felix. 52. 55. 108. Secundinus, Antonius, Veratianus, Denthadius, Venerius, Baſſus. 108. 109
Cartanenſis *V.* Carianenſis.
Cartenna urbs. 152 epiſc. Lucidus. 59. 169. Victor. 169. 213. Maurus, Ruſticus, Rogatus. 170. Vincentius. *ibid.*

Car-

Carterienſes Martyres. 170
Carthaginis laudes 100. 107. ex ejus clero circ. D. macerantur 41. in exſilium pulſi. 42. 86. ejus Senatus, & potentia 64. 216. Proconſulem habet ſub Vandalis. 39. 85. A Genſerico capta. 5. 64. 214. *& ſeq.* Ejus calamitates 215. *& ſeq.* Ædificia publica à Vandalis everſa. 4. Reſtituitur Imperio. 61. 98. 290
Carthaginenſis eccleſia clauſa. 12. reſeratur. *ibid.* obtinet epiſcopum. 13. Pax ipſi reddita. 232. Primatus ejus confirmatur. 158
Carthaginenſes baſilicæ S. Agilei. 242. &c. Celerinæ. 4. ibi monaſterium. 51. Dictum Biguæ. 56. S. Cypriani. 5. 57. 65. Fauſti. 7. 15. 21. 41. 67. 74. 224. 291. Gratiani. 108. Majoris, ſeu Majorum. 4. Novarum. 7. 67. Primæ. 291. Reſtituta. 5. 65. 67
Carthaginenſes epiſc. Aurelius. 63. &c. Bonifacius. 64. &c. Cæcilianus. 103. Capreolus. 66. &c. S. Cyprianus. 266. S. Deogratias. 7. &c. Eugenius. 13. Dicitur Euſebius. 242. Genethlius. 104. 143. &c. Primianus. 75. &c. Primoſus 109. Quodvultdeus. 5. &c. Reparatus. 67. &c. An Thomas? *ibid.* An Victor? 231
Carthag. Concilii ſub Genethlio locus emendatur. 143. Item Concilii ſub Grato. 70
Carthaginenſis conventus pro ratione fidei reddenda. 19. 22. 237. 238
Carthago Spartaria everſa. 201
Carthaginenſis provincia Hiſpaniæ. 200
Carthena *V.* Cartenna.
Caſenſis-Calanenſis epiſc. Optantius. 56. 127. Fortunatus. 127. 139
Caſarum-Medianenſium epiſc. Villaticus. 33. 56. 125. 128. Januarius, Æmilianus. 125
Caſennigrenſes epiſc. Felix. 56. 129. Donatus, Januarianus. 129
Caſapulli eccleſia. 261
Caſcala civitas. 127
Caſſianus epiſc. Bamacorræ. 121. 122
Caſſianus epiſc. Uſulenſis. 151
Caſſius epiſc. & M. 283
Caſſius epiſc. à Macomadibus. 135
Caſſiodorus avus Siciliam ſervat. 222
Caſſoſus Auſanenſis epiſc. 56. 113
Caſtalanæ epiſc. Voconius. 214
Caſtalenſis epiſc. Cerealis. 178
Caſtamagæ urbs. 118
Caſtellum, multæ urbes in Africa dictæ. 117. *& ſeq.*
Caſtellanus epiſc. Severinus. 117. 173
Caſtellani in Maurit. epiſc. Petrus 59. 173. Voconius, an Cerealis? 173
Caſtellanus in Numidia epiſc. Honoratus. 56. 117., an Severinus? 173
Caſtellanus in Sitif. epiſc: Felix. 59. 181
Caſtellum-Aboritanum. 100. 172
Caſtelli-Iabaritani epiſc. Mattaſius. 59. 172
Caſtelli-Mediani epiſc. Valentinus. 59. 145. 175
Caſtellominoritanus epiſc. Nicetius. 59. 168
Caſtello-ripenſis epiſc. Cerealis. 59. 178
Caſtelli Sinitenſis epiſc. Marcellinus. 131
Caſtelli-Tituliani epiſc. Victorinus 56. 115. 128. an Creſconius? 128
Caſtelli-Tatroportenſis epiſc. Reparatus. 59. 176
Caſtinus magiſter Militum. 199. 203
Caſtra, & Caſtrenſis in Byzac: epiſc. Felix. 143. 262
Caſtrenſis epiſc. in Maur. Cæſ. 177
Caſtranobenſis epiſc. Vitalis. 59. 173
Caſtraſeberianenſis epiſc. Fauſtus. 59. 173
Caſtra-vetera urbs. 116
Caſtrenſis epiſc. celebris Sueſſæ, & apud Montem-regalem. 262. ejus vita, cujus ſit auctoritatis. 257
Caſtrum Bedere. 116
Caſtri-Galbæ epiſc. Lucius. 126
Caſtrum-Tutar. 184
Caſtrum-Vulturni. 262
Caſulenſis epiſc. Cerealis. 169. 178
Caſtus epiſc. & M. 283
Caſtus M. 282
Caſtus epiſc. Cellenſis. 113
Caſtus epiſc. Siccenſis. 74
Caſtus conf. epiſc. Sinueſſæ. 259
Caſula urbs. 152. 169
Caſulis-Carianenſis epiſc. Quintianus. 57. 152. an Silvanus? 152
Catabitanus epiſc. Patera. 59. 176
Cathauguritenſis epiſc. Montanus. 126
Cataquenſes epiſc. Bonifacius, Speratus, Paulus. 131. an Paſcentius? *ibid.*
Catholici qui? 45. 88. Dicti Romani. 10. 71. Omouſiani 19. 34. 35. Miraculis coruſcant. 251. 252. eorum fortitudo contra Arianos rebaptizantes. 44. *& ſeq.*
Catrenſis epiſc. Candidianus. 59. 177
Cattus presbyter. 150
Catulenſis epiſc. Aratur. 59. 169
Catulinus Martyr. 67
Cava, ibi ſunt reliquiæ S. Adjutoris. 260
Cavernæ ſuſis locus fictitius 105. Inde cavernenſe concilium. *ibid.*
Caunenſis epiſc. Metus. 116. 184
Cauria urbs. 201
Cedamuſenſis epiſc. Montanus. 60. 182
Cedias epiſc. Secundinus. 163
Cedienſis epiſc. Fortis. 164
Celer epiſc. Caplenſis. 153
Celerina mart. 63. Ejus baſilica Carthagine. 4. 63. 96
Celerinus martyr. 63
Cellæ-Picentinæ. 154

Cel-

Digitized by Google

Cellas vicus. 154
Ceilenſes epiſc. Honorius. 143. Caſtus. *ibid.*
Celleuſis epiſc. in Proconſ. Cyprianus. 56. 113. 181
Cellenſis in Byzac. epiſc. Fortunius. 154
Cellenſis in M. Sitif. epiſc. Creſciturus 59. 113. 181
Cellarita regis. 41
Cenculianenſis epiſc. Januarius. 163
Cenſorienſis urbs.
Centenarienſes epiſc. Florentius. 56. 126. Creſconius 126
Cenium arbores, locus Africæ. 135
Centurienſis epiſc. Januarus. 57. 137. Quodvulideus, Creſconius. 137
Centurionum Magiſtratus. 118. epiſc. Firmianus. 56. 118. Januarius, Nabor. 118
Ceramunenſis epiſc. Severianus. 183
Cerbonius epiſc. Populonii. 280
Cercina inſula. 149. 153
Cerealis Caſtellanus epiſc. 173. ſeu Caſtellenſis. 124. ſeu Caſtelloripenſis. 59. 178. ſeu Caſtulenſis. 169 ſeu Caſtalenſis. 178
Cericius epiſc. Uculenſis. 151
Cernamuſenſis, ſeu Cerramuſenſis epiſc. Sarmentius. 168
Ceſſitanus epiſc. Quodvultdeus. 108
Cethaquenſulca epiſc. Paſcentius. 56. 131.
Cezas urbs. 164
Chaniacum vicus. 196
Character Trinitatis in Baptiſmo. 42
Chariſſima virgo. 244
Chezas urbs. 164
Childericus rex Vandalorum. 253
Choba municipium. 180
Chonoricus 97. *V.* Hunericus.
Chriſma eccleſiaſticum, divinum 250. Chriſmatis unctio. *ibid.* Chriſmatis ſancti ampulla. 176
Chriſtiani ſunt reges. 272. Adulationes fugiant. 282. A' vindicta debent abſtinere. 273
Chriſti duæ naturæ. 24. Divina ejus generatio fuſius exponitur. 25. *& ſeqq.* ejus cauſa Macchabæi mortui. 209. In ipſo juſti fideles veteris Teſtamenti. *ibid.*
Chrocus rex. 198
Chronicum breve. 59
Chullabi epiſc. Aurelius. 152
Chuzitanus epiſc. Elpidophorus. 121
Ciciſitani epiſc. Creſces. 55. 108. An Flavoſus? &c. 108
Cidama urbs. 282. 291
Cigiſa urbs. 115
Cilibienſis epiſc. Tertullus. 84
Cileos urbs. 163
Cilio urbs. 154
Cilitanus epiſc. Fortunatianus. 58. 130. 154. Tertiolus, Donatus. 154
Cilitanus epiſc. Donatus. 129. 130
Circenſis epiſc. Victor. 56. 134. Abramius. 134. *V.* Cirta.
Circina inſula. 288
Circinitanus epiſc. Athenius. 57. 149. ſeu Circitanus. 149
Circumcelliones. 35
Cirola *V.* Cyrila.
Cirta urbs. 118. 208. Metropolis dicta. 134. epiſc. Victor. 56. 134. *Vide* Conſtantina.
Cirtenſium magiſtratus. 118
Cirtenſis fluvius Amplaga. 15. 73
Cirtenſis Synodi locus emendatur. 518
Ciſſi municipium. 177
Ciſſitani epiſc. Flavoſus, Quodvuldeus. 108
Ciſſitani in Maur. C. epiſc. Reparatus. 59. 177. Flavoſus, Quodvultdeus. 177
Ciumiuturbo epiſc. Germanus. 115
Clarentius epiſc. Tabracæ. 69
Clariſſimi titulus. 65
Clarus conf. epiſc. à Muſcula. 136
Claſſicus m. 269
Claudius Vegalitanus epiſc. 58. 167
Clemens Thamagriſtenſis epiſc. 6c. 183
Clemens exſul afer. 280
Clementianus Manichæus. 12
Clementinus Neapolitanus epiſc. 55. 110
Clericorum bona eccleſiaſtica à propriis diſtincta. 4. 62
Clerici Carthag. à Genſerico pulſi. 254
Clericorum Arianorum violentiæ. 43
Clypea urbs. 110. epiſc. Aurelius. 55. 111. Creſcens, Stephanus, Laodicius, Geminius. 115
Coba urbs. 180
Codex Juſtinianeus promulgatur. 62
Cœmeterium S. Agilei. 242
Coenſis urbs 187. *V.* Oea
Cognitores in conventu Carthag. 22. qui? 77
Collatio Carthagine inter Orthodoxos, & Arianos. 237. 238
Colonicus epiſc. Thiniſtenſis. 109
Coloſſitanus epiſc. Vincentius. *ibid.*
Colules urbs. 152
Columbus epiſc. Naraccatenſis. 137
Columbus Numidiæ epiſc. 136
Columnatenſis limes. 165
Columpnatenſis epiſc. Martialis. 58. 165
Comites Vandalorum 15. 17
Communicant Carthaginenſes manu S. Fulgentii 285
Comparator epiſc. Mactaritanus. 145
Concilia: Ariminenſe. 34 82. Calchedonenſe. 61. 223. Carthag anni cccxcvii. 104. ſub Genethlio. 104. Locus illius emendatur. 143. Item locus Concilii ſub Grato. 121. Item Carthag. ſub Bonifacio. 279. 288. ſub Reparato. 291. Epheſinum.

ſinum. 106. Junceníe. 161. 288. alias Vinceníe, ſed male. 278. Macrianenſe. 156. Marazanenſe 150. Milevitana duo. 140. Romanum ſub Felice pro lapſis recipiendis in Africa 266. Seleuciæ. 34. 82. Septimuniciæ. 142. Suſetanum; 144. 278. 288. Suſetulenſe. 144. Telenſe, ſeu Zellenſe. 105. Thebeſtinum. 133. Thenitanum. 146. Toletanum. II. 280. Valenſe. 81. Zellenſe. 105. Zerenſe. 178
Concordia, ibi celebris S. Auguſtinus ep. 261
Concordia *V.* Turres.
Concordius Culuſitanus epiſc. 57. 152
Conductores poſſeſſionum. 35. Regalium prædiorum. *ibid.*
Confeſſionis præmia. 282
Confeſſores plurimi. 8. 20. 21
Confeſſores plurimi in deſertis mortui. 45. plurimi lingua abſciſſa loquuntur 40. 61. 86. celebres. 233. *& ſeq.*
Confeſſores in Sardinia exules. 281. redeuntes primo eccleſiam adeunt. 287
Confeſſores. 26. 40. in exſilium pulſi. 17. 75
Confeſſores culuſitani. 39
Confirmationis Sacramentum. 250
Conſenſus neceſſitas pro peccato. 44
Conſtans cęſar tyrannus. 199
Conſtantina urbs. 116. epiſc. Honoratus, Antoninus. 208. Fortunatus 208. an Xantippus? 123. *V.* Cirta.
Conſtantinæ in Oriente epiſc. Sofronius. 217
Conſtantinopoli Confeſſores abſque lingua loquentes ſepulti. 235. Huc venit Johannes Papa. 61. epiſc. Acacius 61. 240. Gennadius, Anatolius. 240. Timotheus. 2 9
Conſtantinus epiſc. Altiburitanus. 113
Conſtantinus epiſc. Helienſis. 160
Conſtantinus epiſc. Talborenſis. 165
Conſtantious tyrannus. 196. 199
Conſtantius auguſtus. 63. Valentiniani Imp. pater. 60
Conſtantius Gegitanus epiſc. 59. 68. 181
Conſtantius epiſc. Ruſubicearienſis. 59. 174
Conſtantius S. Germani diſcipulus. 98
Cornelius Balbus. 143
Cornelius Pàpa, & Mart. 59
Corniclano. 164
Corniculanenſis epiſc. Syrus. 58. 164
Coronius Meglapolitanus epiſc. 55. 121
Corſica inſula. 5. 64. 246. Huc complures epiſcopi relegantur. 27. 55. *& ſeqq.* Ibi Vandali fugati. 227. Ibidem Gentiles ſęculo ſexto. 278. A Sarracenis vallatur. 246
Corſicæ epiſc. Petrus. 218. Corſicæ epiſcoporum &c. fidei profeſſio. 59
Covienſis epiſc. Maximus. 59. 179
Covuldeus monachus confeſſor. 229
Crepedulenſes epiſc. Felix. 57. 148. Barbarianus, Spes. 148
Creſcens epiſc. conf. 63
Creſcens metropolita Aquitaniæ. 6. 66. 167
Creſcens epiſc. Clipeæ. 111
Creſcens epiſc. Theoſitanus. 171
Creſcens Vagenſis epiſc. 119. *V.* Creſces.
Creſcentianus epiſc. 63. 66. An Sabratæ? 66
Creſcentianus epiſc. Calamenſis. 116
Creſcentianus Germanienſis epiſc. 57. 137
Creſcentianus *Marrenſis*, ſeu Murenſis epiſc. 179
Creſcentilianus epiſc. Lambiritanus. 123
Creſcentius Tacaratenſis epiſc. 57. 113. 139
Creſces Buſſadenſis epiſc. 56. 130
Creſces Cicſitanus epiſc. 55. 108
Creſces Satafenſis epiſc. 59. 178. 180
Creſces Seſtenſis epiſc. 58. 168
Creſces Tigabitanus epiſc. 59. 172. *V.* Creſcens.
Creſciturus epiſc. Buſitanus. 70. ſeu Boſitanus. 130
Creſciturus Cellenſis epiſc. 59. 113. 181
Creſciturus Titulitanus epiſc. 56. 115
Creſconius Amporeſis epiſc. 56. 121
Creſconius epiſc. Aquenſis. 167
Creſconius epiſc. Baieſitanus. 137
Creſconius epiſc. Binenſis. 175
Creſconius epiſc. Cæſarienſis. 127
Creſconius epiſc. Ceotenarienſis. 126
Creſconius epiſc. Centurienſis. 137
Creſconius epiſc. Cuiculi. 121
Creſconius alter epiſc. Cuiculi. *ibid.*
Creſconius epiſc. ab Horrea Aninicenſi. 180
Creſconius epiſc. Legenſis. 134
Creſconius epiſc. Muſtitanus, ſeu Muſertitanus. 132. 175
Creſconius Oenſis epiſc. 7. 60. 63. 66. 67. 187
Creſconius epiſc. Pudentianenſis. 127
Creſconius epiſc. Siguitanus. 123. 136
Creſconius epiſc. Silemſilenſis. 106
Creſconius epiſc. Sinitenſis. 131
Creſconius Temoniarenſis epiſc. 58. 159
Creſconius Tennonenſis epiſc. 55. 106
Creſconius Tharaſenſis epiſc. 56. 128. 147
Creſconius epiſc. Tituli. 115. 128
Creſconius epiſc. Tubinienſis. 132
Creſconius epiſc. Uculeoſis. 151
Creſconius epiſc. Villaregenſis. 130
Creſconius Zabenſis epiſc. 56. 132
Creſconius epiſc. Zaraitenſis. 141
Creſconius epiſc. Zattaræ. 128
Creſconius presb. conf. 45. 88

Cre-

Digitized by Google

Creſcus epiſc. Cuiculi. 121
Criſcentinus epiſc. Leptis. 147
Criſpina M. Thagarenſis. 124. Tebeſſe paſſa. 133
Criſpinus epiſc. Calamenſis. 116
Criſpinus Tabadoarenſis epiſc. 59. 177
Criſpulos epiſc. Vulitanus. 108
Crucis conſignatio. 21. ea cęcus ſanatus. 252
Cubadus præpoſitos regni. 20. 76
Cufrutenſis epiſc. Heliodorus. 58. 154. Felicianus. 154
Cuiculi epiſc. Victor. 56. 121. Creſconius. 121. Creſcus, ſeu Creſconius, Pudentianus ibid. Elpidoforus, Cuiculitanus. ibid. ſeu Cuicoulitanus, ſeu Cuiſitanus. 108. 121
Cuſſa urbs. V. Quiza. 163
Cuizitanus epiſc. Elpidophorus. 121
Culcitanenſis epiſc. Petrus. 110
Culſitanus V. Culuſitanus.
Cultaſius epiſc. Mattaritanus. 150
Culucita urbs. 110
Cululitani epiſc. Concordius. 57. 152. An Reſtitutianus? & Aurelius. 152
Culuſitana urbs. 39. 110. Ibi plurimi Martyres, & Confeſſores. 39. epiſc Æmilianus. 55. 85. 109. Nicaſius, Vincentius, Marcianus. 109. & ſeq. An Petrus. 110
Cunculiana urbs. 58. 163. epiſc. Januarius. 163
Cuniculari inſula. 189
Curbis. V. Curubis.
Curobitenſis urbs. 110
Curubis epiſc. Felix. 55. 110. Benenatus, Victor, Peregrinus. 110
Cuſtenſis, ſeu Coſtrenſis epiſc. Felix. 57. 143
Cydamum urbs. 183
Cynips Flucius ac regio. 185
Cyprianea ideſt feſtum S. Cypriani. 57. Tempeſtas cyprianea. ibid.
Cypriani cultus celebris apud Afros. 57. Homilia de illo. 58 Natalitia feſta. ibid. Acta, quo in pretio habita. 249. ejus eccleſię apud Carthaginem. 5. 57. 65. Laodat verſ. Tres ſunt &c. 80
Cyprianus epiſc. Afer profugus. 217
Cyprianus epiſc. An Adſinnadenſis? 177
Cyprianus Bonuſtenſis epiſc. 55. 109
Cyprianus Cellenſis epiſc. 56. 123. 181
Cyprianus episc. Tuburbiimai. 115
Cyprianus epiſc. Villæmagnenſis. 183
Cyprianus Unuzibirenſis epiſc. 18. 57. 75. 148
Cyriacus diaconus, & ſoc. Mart. 270
Cyrila epiſc. Vandalorum. 13. 16. 54. 73. 86. 249. Patriarcha dicitur. 22. 78. Miraculum doloſe ſimulans confunditur. 231
Cyrillus epiſc Alexandrinus. 20
Cyrus paganus, conſul. 218

D

D et Z indifferenter ab Afris adhibita. 102. 143. 163
Dacianus Byzacenæ primas. 28
Dacianus epiſc. Tamicenſis. 179
Dacianus epiſc. Legenſis. 134. V. Datianus.
Dagilæ Conf. fortitudo. 41. 86
Dagilus Conf. 86
Dalmatia, ibi Genſerici perſecutio. 12
Dalmatius Tinniſenſis epiſc. 55. 109
Damaſus Papa. 264
Damatcorenſis epiſc. Dumvirialis. 56. 121. V. Bamaccora.
Darius Comes. 204
Datianus epiſc. 279
Datianus epiſc. an Legenſis? 139
Datianus epiſc. Teleptes. 157. 160
Datianus Turreblandis. 159
Dativa Conf. 39. 84
Datius M. 268
Dativus epiſc. à Badis. 119
David epiſc. Tadamatenſis. 59. 177
Decimus Teuſitanus epiſc. 57. 143
Decimus, locus prope Carthag. 159
Decorianenſis epiſc. Leontius. 57. 143. Paſchaſius. 143
Dedericus V. Theodericus.
Defuncti, ſollemnitas in eorum exſequiis. 5. Pro iis miſſæ. 81
Demeritianus Manichæus. 12
Demetrius epiſc. à Leptiminus. 147
Deogratias epiſc. Carthag. 67. 68. 116. 240. 243. Ejus ordinatio. 223. Virtutes. 7. obitus. 7. 67
Dertonæ Majorianus occiditur. 225
Deſiderius abbas Caſinenſis, poſtea Victor. III. Papa 250
Deſiderius M. Epiſc. Lingonenſis. 197. 198
Deſiderius rex Langobardorum. 218
Detorianenſis V. Decorianenſis.
Deum habet Thelenſis epiſc. 55. 105
Deus qui à carne videtur? 210. ejus potentia in creaturas. 234
Deuterius epiſc. Gratianopolis. 174
Deuterius Simminenſis epiſc. 55. 111
Diabenſis, ſeu Zibenſis in Sitif epiſc. Felix. 132. 184
Diacodus, ſeu Diaconus epiſc. 61
Diaconus alter epiſc. 279
Diaconi ſunt in ſacerdotio. 89
Diadochus epiſcopus. 2. 61
Dianenſis epiſc. Fidentius. 184
Dicenſis epiſc. Candidus. 163
Didacus epiſc. 62
Didymus nobilis Hiſpanus. 196. 198
Dio proconſul Numidiæ. 127
Dioga epiſc. Leptis-magnæ. 187
Diogenes epiſc. Attrebatenſis. 135

Dionyſia conf. 38. ejus fortitudo in filio adhortando *ibid.* ad filii Sepulcrum orat. 39.
Dionyſiana urbs. 58. 105. epiſc. Pomponius, Fortunatus, Victor. 162
Dionyſii circuli paſchales. 61
Dominica, dicta Reſurrectionis dies. 219
Dominicus epiſc. Bullæ-regiæ. 114
Domitianus Igilgitanus epiſc. 59. 180
Domnicolus Tigiſitanus epiſc. 57. 135
Domnicus Cæſarienſis epiſc. 56. 127
Domninus Moxoritanus epiſc. 56. 133
Domninus Tarazenſis epiſc. 57. 128. 147
Domnus Antiochiæ epiſc. 216
Donatianus epiſc. conf. 20. Cui urbi præfuit? 76
Donatianus epiſc. Bagajæ. 120
Donatianus epiſc. Capſenſis. 153
Donatianus epiſc. Carcabianenſis. 157
Donatianus epiſc. Elienſis. 58. 160
Donatianus epiſc. Montenſis. 125
Donatianus Teglatenſis epiſc. 56. 131
Donatianus epiſc. Teleptes. 156
Donatianus Veſelitanus epiſc. 56. 129
Donatianus Uſinadenſis epiſc. 58. 168
Donatianus epiſc. Zellenſis. 105. 151
Donatulus epiſc. à Capse. 153
Donatus epiſc. Afer. 266
Donatus Aggaritanus epiſc. 58. 146. 161
Donatus epiſc. Anburenſis. 121
Donatus epiſc. Anculenſis. 142
Donatus Auſuccurenſis epiſc. 56. 122
Donatus epiſc. Auzagerenſis. 159
Donatus epiſc. Bagajæ. 119
Donatus epiſc. Bamaccoræ. 121
Donatus epiſc. Balianenſis. 275
Donatus Boanenſis epiſc. 58. 155
Donatus epiſc. Bucconienſis. 70. 121
Donatus epiſc. Buritanus. 70. 75
Donatus epiſc. Calamenſis. 116
Donatus epiſc. à Caſis-nigris. 129
Donatus epiſc. Cillitanus. 129. 130. 154. An duo Donati, & duæ Cillitanæ urbes? 154
Donatus Ermianenſis epiſc. 57. 146
Donatus Frontenſis epiſc. 59. 171
Donatus epiſc. Gervitanus. 126
Donatus Gilbenſis epiſc. 57. 136
Donatus epiſc. Ipponiza ritenſis. 101
Donatus Lugorenſis epiſc. 56. 134
Donatus epiſc. Macomadienſis. 135
Donatus epiſc. Madauræ. 130
Donatus epiſc. Maſculitanus. 136. 137
Donatus Maximianenſis epiſc. 57. 140
Donatus epiſc. à Medianis Zabuniorum. 145
Donatus Nobicenſis epiſc. 58. 164
Donatus epiſc. Orreenſis. 180
Donatus Panatorienſis epiſc. 58. 165
Donatus Ruſinianenſis epiſc. 58. 157
Donatus Ruſticianenſis epiſc. 56. 130
Donatus epiſc. Sabratenſis. 186
Donatus epiſc. Salicinenſis in Maur. Cæſar. 178
Donatus epiſc. Sayenſis, ſeu Sajenſis, ſeu Suenſis. 185
Donatus epiſc. Scillitanus. 128
Donatus Silenſis epiſc. 57. 136
Donatus Sitifenſis epiſc. 59. 179
Donatus Subbaritanus epiſc. 58. 167
Donatus epiſc. Sucardenſis. 165
Donatus epiſc. Tamaſcaninenſis. 183
Donatus epiſc. Tanudatenſis, ſeu Tanudajenſis. 176
Donatus epiſc. Tegulatenſis. 131
Donatus Ternamunenſis epiſc. 58. 168
Donatus Tiſiltenſis epiſc. 58. 165
Donatus epiſc. Tigillabenſis. 126
Donatus epiſc. Tililitanus. 124
Donatus epiſc. Tiſiditanus. 131. 165
Donatus epiſc. Tuburſicenſis. 124
Donatus epiſc. Turenſis. 132. 145. 146
Donatus epiſc. Vageadenſis. 139
Donatus Villadegenſis epiſc. 56. 130
Donatus epiſc. Unizivirenſis. 148
Donatus Voncarienſis epiſc. 59. 171
Donatus epiſc. Zicenſis. 112
Donatus diaconus m. 181
Donatus à Fulgentio in fide firmatus. 284
Donatiſtæ violant eccleſiam Lemellæ. 181 Eorum furor Tipaſæ. 176. Facinora in urbe Cæſarianenſi. 127. Impietas in Euchariſtiam. 176. Eorum epiſcopi quomodo dicti loci ſuperioris in Collat. Carth. 265
Druenſis epiſc. Antonianus. 153
Duaſſedemſai epiſc. Mannucius. 105
Duas-ſenemſal. epiſc. *ibid.*
Dulcitius epiſc. Tacapitanus. 187
Dulcomenſis Pagus. 196
Dumvirialis Damatcorenſis epiſc. 56. 121
Durenſis epiſc. Quodvultdeus. 58. 153. An Antonianus, Bebianus, aut Paſchaſius? 153
Duſenſis epiſc. Bebianus. *ibid.*
Duſitanus epiſc. Paſchaſius. *ibid.*
Dux Tripolitanus. 135
Duces militum in Africa à Juſtiniano inſtituti. 290
Dydritanus epiſc. Novigius. 149

E

EA urbs *v.* Oea.
Ebaſius epiſc. Vicoaterienſis. 158
Ebuſum inſula. 5. 189. Ibi nullum animal venenatum. 189. 190. Ejus epiſc. Opilio. 60. 64.
Ecana urbs Apuliæ. 259. epiſcop. Marcus 261.
Eccleſiæ preceſ. 212
Eccleſiæ violator punitus. 202
Eccleſiæ in Africa clauſæ. 54. 61
Eccleſiaſtica bona clericorum à propriis diſtincta. 4. 62

Ecly-

Eclipſis ſolis. 238. 253
Edeſſa Macedoniæ urbs. 8. 68
Edeſſæ epiſc. Ibas. 217
Edicta feralia. 54
Edictum Hunerici pro epiſc. Carthagini ordinando. 13. Pro conventu Carthaginenſi. 19. contra Catholicos. 33
Edierenſis *V.* Idicra.
Efeſum an Inſula? 64
Egidianus epiſc. & Mart. 281
Egnatienſis epiſc. Faſtidioſus. 57. 146
Eguilguilitanus epiſc. Urbicoſus. 180
Eguizetenſis epiſc. Victor. 181
Eleemoſyna miſericordiam Dei flectit. 251
Elefantaria urbs. 176
Elfantarienſis ep. Vaſſinus. 59. 176. Miggin. 176
Elices, ſeu Elie urbs. 160
Elidicus Vandalus. 73
Elienſes epiſc. Fulcinullus, Conſtantinus. 160. Donatianus. 58. 160. An in Martyrologio memoratus? 76. 77
Elpidius conf. Afer. 261. Ejus reliquiæ. *ibid.* Opidum S. Elpidii *ibid.* An epiſc. Atellenſis. 261. 262
Elpidoforus epiſc. Cuiculi, ſeu Chuzitanus &c. 121. ſeu Cuicitanus. 108
Elpidoforus apoſtata. 41
Emædius epiſc. 102
Emelius conf. 84
Emeritus Macrenſis epiſc. 59. 181
Emilius M. 282
Emilius Medicus conf. 39. 84
Eminentianenſes epiſc. Victor. 59. 181. Marcianus. 181
Eminentius epiſc. 181
Emptacius Siccesitanus epiſc. 59. 174
Ennodius epiſc. 102
Enſtraſius epiſc. Sufetanus. 144
Epheſina ſynodus Generalis. 207
Epictetus epiſc. Aſſuritan. 106
Epidoforus apoſtata. 86
Epigonius epiſc. Bullæ regiæ. 114. 125
Epinicion hymnus. 80
Epiphaniorum die Baptiſmus datus. 21. Id vetant Pontifices & Concilia. 77
Epirus vetus, ibi Genſerici perſecutio. 12. 72
Epiſcopi Sacerdotes dicti. 88. 89. An iis liceat gregem deſerere tempore belli? 599. Eorum rigor pro tuenda juſtitia. 240. Ordinationes à tribus epiſc. 187. vetitæ in Africa ſub Vandalis. 7. 8. Erant in Africa in villis, in fundis, & per agros. 214
Epiſcoporum Africæ &c. libellus fidei. 23
Epiſcopi Proconſularis, & Byzacenæ ſubſcribunt epiſtolis ſynodicis temp. S. Martini Papæ, *gratia Dei epiſcopus* &c. 143. & paſſim.
Epiſcopi in Tripoli erant quinque. 187
Epium nenſis epiſc. Victorinus. 147
Equeheto urbs. 181
Equilinus in Marchia Tarviſina epiſc. Petrus. 245
Equizotenſis epiſc. Pacatus. 59. 181. Victor. 181
Equotentis urbs. 181
Eqtame, ſeu Equitanæ epiſc. 66
Eremus Caplenſis. 288. Tamalbinienſis. 87 Eremus Tripolitana. 43
Ermianenſes epiſc. Donatus. 57. 146. Facundus, Benadus, Secundinus, Maximianus. 146
Evangelus epiſc. Aſſuritan. 106
Evaſius epiſc. Girbitanus. 186
Eubodius Mididianus epiſc. 57. 142
Euchariſtia. 10. Ea ſe munit Maſcezel prælium commiſſurus. 221. Ipſam canibus fundunt Donatiſtæ. 176
Eucherius Stiliconis filius. 194
Euchratius epiſc. à Thenis. 147. 270
Eudæmon nobilis Afar. 217
Eudalenſis epiſc. Victor. 56. 115. *V.* Theudala.
Eudoxia Theodoſii min. uxor. 60
Eudoxia Valentiniani uxor Maximo nubere cogitur. 224. Genſerico urbem prodit. *ibid.* Captiva cum filiabus Carthaginem abducitur. An Leoni Imp. aut Marziano reddita? 226
Eudoxia junior Hunerici uxor. 73. 226. CP. fugit. 76
Eudoxius abbas mſ. Caprariæ. 221
Eufroſius M. 269
Eugenius epiſc. Carthag. *55. 59.* 67. 97. 100. 151. 237. 239. & *ſeqq.* Dictus Euſebius. 242. *Ejus* electio &c. 13. Ordinationis tempus. 240. *& ſeq.* Suggerendam Regi offert. 20. Ejus vigor contra Hunericum. 240. dictus confeſſor publicus. *ibid.* Ejus ſcripta. 241. An à Guntabundo ejectus. *ibid.* Miraculum. 21. Locus ejus exſilii. 152. Exſulat in eremo 43. 87. A Guntabundo revocatus. 267. An ab eodem pulſus in exilium? 265. Aut à Traſamundo 274. An Martyr dicendus? 244. Sic dicitur à Greg. Tur. 253. Ejus obitus. 87. 241. Sepulcrum. 253. Memoria in Faſtis Eccleſiæ. 242. Dies mortisquæ? 242. 243. in Gallias adventus. 243. Ejus Paſſio ex Greg. Turon. 249. Ejus epiſtolam ad plebem ſuam. 250. Translatio. 244. Ab altero in Italia celebri diſtinguendus. 246
Eugenius epiſc. Afer in Italia celebris. 245. Ejus obitus. 246. alius eſt à M. Eugenio. 246. quis ſit? 247
Eugenius M. 248
Eugenius alius M. 270
Eunomius epiſc. Marazanæ. 150
Exodius epiſc. Uzalenſis. 102

Euphraſius epiſc. M. 270
Euſebius Cæſarienſis. 47
Euſebius epiſc. Carth. 242
Euſebius Tubaltienſis epiſc. 58. 161
Euſebius Obbitanus epiſc. 59. 170
Euſebius Suſicazienſis epiſc. 56. 125
Euſebius paganus. 218. & ſeq.
Euſtachius epiſc. 63. 66
Euſtachius epiſc. Suſetanus. 144. 270
Euſtachius, & Socii mart. 70
Euſtachius epiſc. Ægarum. 217
Euſtratius Suſetanus epiſc. 54. 57. 66. 144. 270
Euſtratius, & Socii mart. 9
Eutropia, V. e M. 196
Eutychianus M. 212. alias dictus Eutychius. *ibid.*
Evuſi epiſc. Opilio. 60. 189. *V.* Ebuſum.
Exemtio Monaſterii. 81
Exitzioſus Verenſis epiſc. 55. 107
Exſuperius epiſc. Toloſæ. 195

F

FAbiola inviſit monachos maris Ethruſci. 221
Facenſis *V.* Fatenſis.
Facundus epiſc. Hermianenſis. 146. Non laudat verſ. *Tres ſunt* &c. 80
Fallabenſis epiſc. Salo. 58. 118
Fames in Africa 45. & *ſeq.*
Faſtidioſus Egnatienſis epiſc. 57. 146
Fatenſis epiſc. Honoratus 57. 138
Fauſtinianus epiſc. Tamagudæ. 133
Fauſtinus epiſc. Binenſis. 175
Fauſtinus epiſc. Buronitanus. 69
Fauſtinus Girbitanus epiſc. 60. 186
Fauſtinus epiſc. Naraggaræ. 113
Fauſtinus epiſc. Nationenſis. 156
Fauſtinus epiſc. Sillitenſis. 265
Fauſtinus epiſc. Tambeienſis. 143
Fauſtus Buronitanus epiſc. 9. 69
Fauſtus Caſtraſeberianenſis epiſc. 59. 173
Fauſtus Præſidienſis epiſc. 58. 156. Monaſterium in exſilii loco ædificat. 236. perſecutionem fugit. *ibid.*
Fauſtus Conf. epiſc. Timidæ-regiæ. 112
Fauſtus epiſc. Tuborbitanus. 115
Fauſti baſilica Carthag. 7. 15. 21. 41. 67. 74. 224. 291
Fabianenſis epiſc. Succenſianus. 58. 155. An Saluſtius? 155
Felicianus epiſc. Aquænobenſis. 133
Felicianus epiſc. Cufratenſis. 154
Felicianus epiſc. Feradi-minoris. 146. 148.
Felicianus de Giru-Taraſi epiſc. 57. 14
Felicianus Idenſis epiſc. 58. 165
Felicianus Meteſis epiſc. 56. 127
Felicianus epiſc. Muſtitanus. 132. 145.
Felicianus epiſc. Ruſpenſis. 277
Felicianus epiſc. Vtinę. 104
Feliciſſimus epiſc. Obbenſis. 171
Felicitas & Perpetua Mart. 115.
Felix M. 268
Felix Papa. 240. Africæ calamitatibus condolet. 238. ſcribit pro Lapſis in Africa recipiendis. 266
Felix epiſc. 63.
Felix epiſc. exul. 279.
Felix alius epiſc. 280
Felix Abaritanus epiſc. 55. 75. 100.
Felix Abbiritanus epiſc. conf. 17. 75. 100.
Felix epiſc. Abbir-maj. 75
Felix epiſc. Abitinenſis. 266.
Felix epiſc. Aborenſis. 101
Felix ab Accura, ſive Acurra epiſc. 122.
Felix ab Amacurra, ſeu à Bamaccura, ſeu Acurra *ibid.*
Felix epiſc. Adrumeti. 7. 67. 85
Felix Ambienſis epiſc. 59. 169
Felix Aquiſirenſis epiſc. 59. 172.
Felix epiſc. à Bagai. 120
Felix Berceritanus epiſc. 56. 116
Felix epiſc. Boncarenſis. 171
Felix epiſc. Boletenſis. 130
Felix Bullenſis epiſc. 55. 110
Felix alius epiſc. Bullenſis ſeu Bullæ-regiæ. 114.
Felix Carpitanus epiſc. 52. 55. 108
Felix Caſennigrenſis epiſc. 56. 129.
Felix Gaſtellanus epiſc. 59. 181
Felix epiſc. Caſtrenſis. 262
Felix Crepedulenſis epiſc. 57. 148
Felix Curbitanus epiſc. 55. 110
Felix Cuſtrenſis epiſc. 57. 143
Felix Diabenſis epiſc. 132. 184
Felix epiſc. Ficenſis. 182
Felix Flenucletenſis. epiſc. 59. 174.
Felix Forontonianenſis epiſc. 58. 155
Felix Garbenſis epiſc. 57. 138
Felix alius epiſc. Garbenſis. 138
Felix Gilbenſis epiſc. 56. 126. 136
Felix epiſc. à Gurgitibus. 156
Felix epiſc. Idicrenſis. 122. 176
Felix Irpinianenſis epiſc. 57. 151
Felix epiſc. Izirianenſis. 129
Felix epiſc. Lambienſis. 123
Felix Lamſortenſis epiſc. 56. 124.
Felix epiſc. Macrianenſis. 156.
Felix epiſc. Magarmelitanus. 138
Felix epiſc. à Marrazana. 150
Felix Matharenſis epiſc. 56. 126
Felix Maxitenſis epiſc. 59. 177
Felix epiſc. Maxulitanus. 109.
Felix à Miſgirpa epiſc. 107
Felix epiſc. Moptenſis. 129. 183
Felix Muzuenſis epiſc. 56. 114
Felix Nubalpaſſenſis epiſc. 56. 127

Fe-

Digitized by Google

Felix epiſc. Novaſinnæ. 127. 181
Felix epiſc. Novemſis. 165
Felix epiſc. Parienſis. 101
Felix Pienſis epiſc. 55. 101
Felix epiſc. Putienſis. 122
Felix epiſc. à Rotario. 118
Felix Rufubiritanus epiſc. 58. 166
Felix epiſc. Segermitanus. 159
Felix epiſc Selemſelitanus. 105
Felix epiſc. Serteitanus. 182
Felix Suabenſis epiſc. 57. 137
Felix epiſc. Tacapitanus. 187
Felix epiſc. Tagaraienſis. 147
Felix Tebeſtinus epiſc. 56. 133
Felix Telenſis epiſc. 105
Felix epiſc. Theniſiis. 147
Felix epiſc. Timidenſis. 112
Felix de Turribus epiſc. 60. 189
Felix epiſc. Villaregenſis. 130
Felix epiſc. Viſitenſis. 165
Felix epiſc. Utinenſis. 104
Felix epiſc. Uzalenſis. 102
Felix Zabenſis epiſc. 184
Felix epiſc. Zactaræ. 128. 286
Felicis abbatis Monaſterium. 267. Ejus humilitas. 271. Ejus Confeſſio. *ibid.* Summa caritas. 272
Felix presb. Arianus. 268. 271
Felix cæcus viſum recuperat. 21
Felix Notarius. 284
Felix Procurator domus regis. 11
Felix ſaxo ethnicus. 220
Feradimajenſis epiſc. Aurelius. 57. 148. Vincentianus. 148
Feradum-minus an Feradamium. 146. epiſc. Felicianus. 146. 148. *V.* Peradamium.
Feralia edicta. 33. 83
Ferontonianenſis epiſc. Felix. 155
Ferox epiſc. Macrianenſis majoris. 156
Ferrandus. diaconus Carthag. an ſcriptor Vitæ S. Fulgentii? 277
Ferrarius incaute ſanctos admittit. 229. 230.
Ferratus-mons. 280
Feſſeitanus epiſc. Adeodatus. 56. 121
Feſtum Romæ ob liberatam urbem à Genſerico. 225
Feſtus Sataſenſis epiſc. 59. 178. 180
Fezza urbs & regnum. 121
Ficaria inſula. 189
Ficenſis urbs. 180. epiſc. Abus. 60. 182. Felix. 182
Ficus urbs. *ibid.*
Fidentius Dianenſis epiſc. 184
Fidei profeſſio Africæ epiſcoporum. 23. 95
Fidolomenſis epiſc. Oneſimus. 58. 165
Filacenſis epiſc. Bonifacius. 58. 156
Filtioſus epiſc. Aggaritanus. 77
Firmianus Centurionenſis epiſc. 56. 118.
Firmus epiſc. Tagaſtæ. 24
Firmus epiſc. Tipaſenſis. 131
Firmus epiſc. Tipaſon. *ibid.*
Flabianus Bulelianenſis epiſc. 57. 143
Flabianus Vicopacenſis epiſc. 57. 141
Flavianus epiſc. Bubelianenſis. 143
Flavianus Vamallenſis epiſc. 60. 185
Flavoſus epiſc. Ciſſitanus. 108. 177
Flenucletenſis epiſc. Felix. 59. 174.
Florentianus epiſc. 37. 63. Midilenſis. 56. 83. 126. an epiſc. Viceſſabratenus. 66
Florentianus epiſc. Vicopacatenſis, ſeu Vicopacenſis. 141
Florentinianus *V.* Florentianus.
Florentinus M. 197
Florentinus epiſc. Furnitanus. 64
Florentinus epiſc. Hippenſis-Zaritorenſis. 102
Florentinus epiſc. à Tubuſuptu. 180
Florentinus Tuziritanus epiſc. 57. 149
Florentinus Uticenſis epiſc. 55. 107. 248
Florentinus presbyter. 115
Florentius M. 269
Florentius epiſc. Centenarienſis epiſc. 56. 126
Florentius epiſc. 245. 246. An Corſicæ? 247. an Nebbienſis? 248
Florentius epiſc. Lamſortenſis. 124
Florentius Nobagermanienſis epiſc. 56. 125. 137
Florentius epiſc. Tiſilienſis. 131
Florentius Tuziritanus. 149
Florentius epiſc. Zentenſis. 178
Florentius diaconus M. 196
Florianenſis epiſc. Reſtitutus. 58. 168
Florianus epiſc. Putizienſis. 122
Flumenpiſcenſis epiſc. Victor. 60. 182. Alius Victor 182. Januarius. 181. 182. 184
Flumenzeritanus epiſc. Paulus. 58. 118
Fluminius Tabudenſis epiſc. 65. 127
Fontes Baptiſmales. 67. Eorum benedictio. 21
Foratianenſis epiſc. Bonifacius. 33. 58. 81. 154. alias Forianenſis. 172
Formenſes epiſc. Ponticanus. 57. 138. Menſor. 57. 138. Juſtus. 138. Urbanus. 138. 176
Fornicatio Confeſſorem ſine lingua loquentem, mutum reddit. 233. *& ſeqq.*
Fornitana porta. 4. 64. 106
Forontonianenſis epiſc. Felix. 58. 155
Fortianenſis epiſc. Bonifacius. 154
Fortis Capucillenſis epiſc. 58. 168
Fortis epiſc. Cedienſis. 164
Fortunatianus Araditanus epiſc. 55. 104.
Fortunatianus epiſc. Aſſenemſalenſis. 105
Fortunatianus epiſc. Capſitanus. 153
Fortunatianus Cilitanus epiſc. 58. 130. 154

For-

Fortunatianus Leptiminenſis epiſc. 57. 147
Fortunatianus epiſc. Metenſis. 127
Fortunatiaous Naratcatenſis epiſc. 57. 137
Fortunatianus epiſc. Neapolis. 110
Fortunatiaous Siccenſis epiſc. 112
Furtunatianus Tagarbalenſis epiſc. 58. 157
Fortunatus M. 268
Fortunatus epiſc. exſul. 279
Fortunatus epiſc. Capſenſis. 153
Fortunatus epiſc. ao Calenſis. Calanenſis? 139
Fortunatus epiſc. Cilitanus. 154
Fortunatus epiſc. Dionyſianenſis. 162
Fortunatus epiſc. Cirtenſis. 208
Forturatus Mozotcoritanus epiſc. 58. 158
Fortunatus epiſc. Puppitanus. 104
Fortunatus epiſc. Rulucuritanus. 170
Fortunatus epiſc. Siccenſis. 74. 174
Fortunatus epiſc. à Tuccabori. 166. 184
Fortunatus epiſc. Veſceritanus. 116
Fortuhatus epiſc. Vndeſitanus. 137
Fortunius epiſc. Cellenſis. 154
Portunius Regianenſis epiſc. 57. 75. 136
Fortunius epiſc. Tuburſici. 124
Forum-Trajani, ſeu Trojani. 183. epiſc. Martinianus. 60. 188
Franci Vandalis obſiſtunt. 154
Fragilitas rerom humanarum. 216
Fraternus epiſc. Autiſſiodorenſis. 197
Frontenſis epiſc. Donatus. 171
Frontonianenſis epiſc. Bonifacius. 58. 155
Fructulus M. 269
Fructuolus epiſc. Abderitanus 75. ſeu Abziritanus. 155
Fructuolus de Ciru-Marcelli. 56. 128
Fructuoſus Viuenſis epiſc. 175
Frumentii duo negotiatores, martyres. 42. 86
Frumentius Teleptenſis epiſc. 58. 156
Frumentius Tuburſicenſis epiſc. 56. 124
Fulcolus V. Fuſculus.
Fulgeotius epiſc. Ruſp. 144. 158. 160. 161. 214. 267. Ejus humilitas. 288. Erat Monachorum exemplar. 272. Fit coabbas 271. fratribus inſtruendis incumbit, *ibidem* Ejus confeſſio *ibidem*. Ejus exercitia in Monaſterio: orare, legere, dictare, meditari, diſputare &c. 276. 277. Fit epiſcopus. 275. & remanet monachus. 276. In ipſo triumphat Catholica fides. 285. Ejus eloquentia. 273. Epiſcoporum Byzacenæ lingua, & ingenium. 277. laudat verſ. *Tres ſunt &c.* 80. Pellitur in exſilium 276. 278. Exſul abſentes ſcriptis in fide firmat. 284. Ejus auctoritas quanta? *ibid.* Ab exſilio redit. 287. Obit in Circina ioſula. 288
Fulgentius Vagadenſis epiſc. 57. 139
Fulgurates ſervant reliquias S.S. Heraclii &c. 260
Furnitani epiſc. Florentinus, Simeon. 64. Geminius. *ibid.* Furnitanæ eccleſiæ conſecratio. *ibid.*
Fuſcinullua epiſc. Elieoſis. 160
Fuſculus conf. 21. cujua loci epiſc. 77
Fuſſalæ epiſc. Melior. 56. 124. Antonius. 124.
Fuſſalenſe territorium. 84

G

GAbaenſe territorum. 214
Gabardilla fundus. 271
Gabes Vicus. 70. 72
Gabrenſis V. Garbenſis.
Gadabitani Mauri. 291
Gagaritaoi epiſc. Victor. 58. 160. Rogatus. 160
Gaius, ſeu Gallus epiſc. Tacapitanus. 187
Gaianus epiſc. Tigualenſis. 159
Gaius Uziteoſis epiſc. 55. 107
Galba urbs. 126
Galbis. 70
Galeſinius falſo martyres Afros Vandalicæ perſec. tribuit. 268. & ſeqq.
Galliæ à Vandalis &c. devaſtatæ: 60. 193. & ſeq. 249. Iterum in eas movent. 227. Ibi Martyres ſub Vandalis. 196
Gallæciam Vandali occupant. 200. Suevi, ſeu Alamanni. 249
Gallus, ſeu Gaius epiſc. Tacapiatnus. 187
Gallus epiſc. Ticenſis. 163
Gallus fit Imp. in Maninge inſula. 187
Gamalielis inventio. 60
Gamuth Vandalus. 73
Gaphara an urbs? 185. 186
Garapha portus. *ibid.*
Garbenſis epiſc. Felix. 57. 138. alius Felix, Victor. 138. alius Victor, qui Romam miſſus eſt. 138. 140
Gardenſis. V. Garbenſis.
Garra urbs. 137. 144
Garranienſis epiſc. Secundinus. 57. 137. 144. an Victor? 144
Gratianenſis ſeu Gattianenſis epiſc. Victor, Bonifacius. An ſecundinus? 144. Januarius. 145. V. Gratianenſis.
Gaudentius Putienſis epiſc. 56. 122. 143
Gaudeotius epiſc. Tamagedæ. 133
Gaudentius epiſc. Tigiſitanus. 136
Gaudentius epiſc. Zertenſis. 178
Gaudiabenſis epiſc. Victor. 57. 136
Gaudiolus epiſc. Afer, cognomento Septimus Cælius, epiſc. Bitinenſis. 255. ſeu Abitioæ. 256. Monaſterium Neapoli condit. 255. Ejus obitus 256. ab alio ejuſdem nominis diſtinguendum. *ibid.* Inſcriptio ſepulcralis. 256

Gra-

Gaudioſus alter Salerni celebris. *ibid.*
Gaudioſus epiſc. Pupianenſis. 104
Gavinus epiſc. Turritanus, ſeu Saſſaritanus. 281
Gavinus epiſc. Vegeſelæ. 129
Gaurianenſis epiſc. Januarius. 57. 137
Gauvaritani epiſc. Victor. 58. 160. Rogatus. 160
Gazabianenſis epiſc. Saturninus. 136
Gazanenſis. *V.* Gratianenſis.
Gazauſulæ epiſc. Augentius. 56. 116. Salvianus. 116
Gazophyla urbs. *ibid.*
Gedalius Oſpitenſis epiſc. 57. 139
Gedalius epiſc. Uticæ. 107
Gegetu. 68
Gegitana urbs. 180. epiſc. Quadratus 68. 112. 181.
Gegitanus epiſc. in Sitif. Conſtantius. 59. 68. 181. *V.* Gigitanus.
Gelaſius papa. 283. Laudat Eugenium, & alios epiſc. Africæ. 240. 266
Gelianus Reperitanus epiſc. 59. 172
Gellaris Genſerici filius. 288
Gelimer. 73. 253. regnum Vandalorum invadit. 288. Ario addictiſſimus. 289. An perſecutionem movit. 289. 290. captus in triumphum ducitur. 61. 289. dicitur Gelilimer. 253
Gemelius epiſc. à Tambeis. 143
Gemellenſis urbs. 185. epiſc. Littæus. *ib.*
Geminius epiſc. Clypeæ. 111
Geminius epiſc. à Furnis. 64
Geminus M. 270
Generatio in Deo non eſt ignorabilis. 25
Genethlius epiſc. Carthag. &c. 104
Gennadius epiſc. Conſtantinop. 240
Gennadius epiſc. Membreſſæ. 102. *& ſeq.*
Genſericus Vandalorum rex. 200 *& ſeqq.* in Africam ingreditur. 3. Carthaginem invadit. 5. 64. 214. In Afros, & potiſſimum in Carthaginenſes ſævit. 254. Siciliam vexat. 221. Romam capit. 7. & diripit. 224. 231. Ejus crudelitas. 205. 232. ſtatura, & mores. 232. Pirata & latro dictus. Ejus inſolentia, omnes Imp. provincias terret. 228. Ejus perſecutio fit acrior. 226. etiam extra Africam. 12. 227. In Catholicos, & in ſuos ſævit. 223. Majorianum timet. 228. An ejus opera Majorianus occiſus? 228. Obit. 12 233. Ejus conſtitutio de ſucceſſione regni. 14. 73
Genlon Genſerici filius. 226
Gentiles adhuc ſæculo ſexto. 218
Gento, ſeu Genzo, frater Hunerici. 14. 73. 226. 265 267
Genua, ibi Deſiderius M. 197. 198
Geraſitanus epiſc. Victor. 181
Germani urbs. 137
Germania urbs. 125. Epiſc. Creſcentianus. 57. 137. Innocentius, an Florentius, & Jambus? 137. Candidus. 75. 137
Germaniæ-novæ epiſc. Florentius. 137
Germanus epiſc. Autiſiodori. 60. 103
Germanus epiſc. Ciumtuturbo. 115
Germanus Conf. 21. epiſc. 39. Peradamienſis. 57. 77. 84. 146
Germanus epiſc. Zugabbaritanus. 166
Gerra, ſeu Girba. 186
Gerſuum inſula. 197
Gervaſius epiſc. Remenſis. 196
Gervitanus epiſc. Vincentius. 186
Geta epiſc. Jubaltianenſis. 161
Getulia provincia. 5. 222
Getulicus epiſc. à Victoriana. 158
Gibbenſis epiſc. Victor. 126
Giga Marcellæ urbs. 128
Gigitanus epiſc. Vincentius. 8. 68. 112. *V.* Gegitani.
Gilbenſis epiſc. Felix. 56. 126. 136
Gilbenſis alterius epiſc. Donatus. 57. 126. 136.
Gildo rebellis in Africa. 221
Gilgitanum litus. 180
Ginesitenſis urbs. 107
Gipedes populi. 194
Girba. 186. 187. Sedes epiſc. Lotophagites. 186
Girbenſis in Tripolit. epiſc. Fauſtinus. 60. Vincentius. 126. 151. 186. Monnulus, Proculus, Evaſius, Quodvultdeus. 186
Girbenſis in Numidia epiſc. Urbanus. 6. 126. Donatus. 125
Girbitani Baphii procurator. 186. 187
Girenſis epiſc. Martialis. 56. 120
Girila *V.* Cyrila. 141
Giru, complures urbes in Africa. 121
Giru-Marcelli epiſc. Fructuoſus. 56. 128
Girumontenſis epiſc. Reparatus. 58. 164
Giru-Taraſi epiſc. Felicianus.
Giſipenſes epiſc. Cariſſimus. 55. 107. Redentus, Melloſus. 107
Giſipenſis Majoris epiſc. Januarius. *ibid.*
Giſlitenſis epiſc. Quodvultdeus. 108
Givirtenſis epiſc. Quodvultdeus. 186
Glaudi opidum. 136
Glorinus Juncenſis epiſc. 58. 153
Glorioſus epiſc. Migirpæ. 107
Goaris Notitia. 117
Godagis Gentonis filius. 14. An Guntabundus. 265
Godigiſclus Vandalorum rex. 199. 202. occiſus. 195
Gontharis rex Vandalorum. 202
Gor epiſc. Victor. 144
Gordianus S. Fulgentii avus. 215. 216
Gorgona inſula. 218. 220
Gothi Italiam invadunt. 60. Romam diripiunt. 60. 97. S. Paulinum vexant. 229.

229. Vandalis affines. 244. ſimul Africam vaſtant. 60. 94
Graphara urbs. 185
Graſſa locus Africæ. 159
Gratiaoenſes epiſc. Bonifacius. 33. 81. Victor. 81
Gratianopolis epiſc. Philadelſus. 174
Gratianus epiſc. Metenſis. 127
Gratiaoi Baſilica Carthag. 108
Gratianopolitaoos epiſc. Talaſius. 59. 174. Publicius, Deuterius. 174
Gregorii M. libri Dialogorum. 61. An falſus in Hiſtoriam S. Paulinl. 229
Gregorius epiſc. Tamamalleoſis, ſeu Tamallenſis. 151
Gregorius Turon. fallitur in recenſendis Vandali regibus. 200. habuit Paſſiones Martyrum Africæ ſub Vandalis. 63. 239. 249.
Guaiferius monachus Caſinenſis. 259
Gududus epiſc. Avincenſis, ſeu Aniuſenſis, ſeu Ancoſeoſis. 142
Guillelmus II. Bonus rex Siciliæ. 262
Guirenſis epiſc. Lucianus. 120. 121
Guloſus Beneventenſis epiſc. 55. 103
Guloſus epiſc. Puppitanus. 104
Gummaſis epiſc. Stephanus. 158
Gummenartarum epiſc. Sabiniaous. *ibid.*
Gummitaous epiſc. Maximus. 58. 158. Johannes: Aoonymus. 158. ao Stephanus, & Sabioiaoos. *ibid.*
Gunaitanus, Gunagitanus *v.* Gunugi.
Gundericus rex Vandalorum. 194. 199. 202. 249. Ejus mors funeſta. 201. 202
Gunclenſis, ſeu Gooelmenſis epiſc. Paſchaſius. 55. 102.
Guntabondus Vandalorum rex 265. & *ſeqq.* Genſericix Gerſone nepos, dictus Gndagis, an fuit perſecutor. 265. Eugenium ad exſilio revocat, tum ceteros Africæ epiſcopus. 242. An S. Eugeoium exagitaverit? 241. pacem reſtituit. 266. 267. ejus mors. 274
Guntaſius epiſc. Beneſenſis. 142
Gunugitanus epiſc. Auxilius. 59. 177
Gurgaitenſis epiſc. Primiaous. 58. 156. An Felix à Gurgitibus? 156
Gurra urbs. 121

H

HAbbenſa, ſeu Habenſa urbs. 70
Habeoſis epiſc. Lucius. 70. Adjutor. 260
Habetdeus epiſc. Conf. 43. 45. 63. 84. 87
Haberdeus epiſc. Marazanæ. 150
Habetdeus an Lunenſis epiſc. 230
Habetdeus Tamallumenſis epiſc. 57. 151. 152. 230
Habetdeus Teudalenſis epiſc. 7. 115. 152
Habetdeus Diac. Carthag. 75. 150
Hæreticorum Eccleſiæ Catholicis traditæ. 83. Eorum commiſeratio rejicienda. 47. Miracula non edunt. 251. 252
Hamilcar dux. 101
Haranceltenſis epiſc. Januarius. 162
Harbir *v.* Abbir.
Heldicus Præpoſitus regni. 15
Helepantaria urbs. 176
Helias de Majorica epiſc. 60. 189
Helieoſis *v.* Elienſis.
Heliodorus Cufrutenſis epiſc. 58. 154
Hellada, ibi Genſerici perſecutio. 12. 72
Helpidius epiſc. Aquenſis. 167
Helpidius Tuſdritanus epiſc. 150
Helpidoforus apoſtata. 85
Hena urbs. Oea.
Heraclianus belli dux. 218
Heraclius conſ. Afer. 258. 260
Heraclius &c. Mart. 260
Heraclius belli dux. 231
Heraclius ſpado. 224
Herculis pugna. 118
Hermianenſis *v.* Ermianenſis.
Hermio urbi. 146
Heruli populi. 194
Heterius m. 197
Hiarba maxitanorum rex. 177
S. Hieronimus. 47. Presbyter dictus 96. Ab Auguſtino conſulitur. 60. ejus ætas, & mors. 60. 97. Galliarum cladem plangit. 195. ejus prologus in quo verſus Tres ſunt, &c. 79
Hierpinianenſes epiſc. *v.* Irpinianenſis.
Hilarenſe opidum. 74
Hilarinus ſeu Hilarianus epiſc. Orreocelenſis. 162
Hilarianus Troſinianenſis epiſc. 57. 147
Hilarius Papa. 240
Hilarii Pictav. epiſc. operum codex vetus. 204
Hilarius Mart. 197
Hilarius epiſc. Boſet. 130
Hilarus epiſc. Sullitanus.
Hildericus rex Vandalorum. 14. 37. 73. Pacem eccleſiæ Afric. reſtituit. 287. è regno dejicitur, 288
Hippacritarum civitas. 101
Hippon. 147
Hippa-Diarrytus. 55. 101. epiſc. Marianus. 55. Martyr-Petros. 101. Victor. *ibid.*
Hippo-regius urbs. 102. 116. 124. 139. A Vandalis obſeſſa. 4. & diruta. 206. ejus epiſcopus S. Auguſtinus. 4
Hippzaritenſis epiſc. Marianus. 55. 101
Hirenenſis epiſc. Teſtullianus. 159. Theodorus. *ibid.*
Hirundinos Myſuenſis epiſc. 55. 106
Hiſpalis à Vandalis everſa. 201. 202
Hiſpaniæ à Vandalis &c. direptæ. 198. 249.

Ibi Genſerici perſecutio. 12. 227
Hzirzadenſis epiſc. Vigilius. 56. 129
Homiliæ, ideſt Tractatus populares. 5
Honoratus epiſc. 187
Honoratus epiſc. Adqueſirenſis. 172
Honoratus Caſtellanus epiſc. 56. 117
Honoratus Fatenſis epiſc. 57. 138
Honoratus epiſc. Larenſis. 74
Honoratus Macrianenſis epiſc. 58. 156
Hooorarus epiſc. Matharenſis. 126
Honoratus Tagaratenſis epiſc. 57. 147
Honotatus Tagariatanus epiſc. 57. 147
Honoratus Tamaſcanienſis epiſc. 60. 183
Honoratus Thigavenſis epiſc. 172. 199
Honoratus Timicitanus epiſc. 58. 164
Honoratus Tizienſis epiſc. 58. 154
Honoratus epiſc. à Tucca. 184
Honoratus epiſc. Tuſdritanus. 149
Honoratus Antoninus epiſc. Conſtantinæ. 208. Ejus Epiſtolam ad Arcadium. M. 209
Honoratus Donatiſta. 163
Honorati in Africa. 5. 65
Honoriaci milites. 198. *& ſeq.*
Honoricus *V.* Hunericus. Honorius epiſc. 125
Honorius epiſc. Cellenſis. 62
Honorius Aquæ-albenſis epiſc. 59. 180
Honorius Benepotenſis epiſc. 59 169
Honorius Oppeonenſis epiſc. 58. 157
Honorius Imp. 60. 97. Ejus nomen pro Hunerico paſſim legitur. 264
Hormiſdas Papa. 279
Horrea urbs Proconſ. 180
Horrenſis in Sitif. epiſc. Victor. 59. 180. Avus. 180. *V.* Orrea.
Horrea Anninicenſis. 180
Horrea-Cælia urbs. 180. epiſc. Tenax, Ianuarius. 162. Hilarious. *ibid.*
Horrea Orbita. 180
Hortalanus. *V.* Hortulanus.
Hortenſius Autentesis epiſc. 58. 160
Hortolanus. 63. epiſc. Beneſenſis. 83
Hortulanus Beneſenſis epiſc. 57. 83. 142
Hortulanus epiſc. 37. An Oenſis? 66. 67
Hoſpitenſes epiſc. Gedalius, Benenatus, Lucullus. 139
Hunericus rex. 11. 72. 249. dicitur Chonoricus. 97. Eudoxiam juniorem ducit. 226. Patri ſuccedit. 12. 206. Ejus edictum pro epiſc. Carthaginenſi eligendo. 13. pro Conventu Carthag. 19. Aliud adverſus Catholicos. 33. Abutitur legibus Imperatorum. 34. 83. Ejus perſecutio. 14. *& ſeq.* 54 61. 233. Ejus crudelitas in Epiſcopos. 36. In ceteros catholicos. 38. etiam in ſuos. 40. moritur. 49. 54. 90. 237. 253. 265. tunc eclipſis ſolis fuit. 238
Hunni Thraciam &c. devaſtant. 222
Hymnus Triumphalis. 81
Hymni nocturni die Epiphaniorum. 21
Hymni ſollemnes in ſepulturis. 56

I

JAcobi Apoſt. feſtum. 89
Jacobus Lemeleſenſis epiſc. 59. 181
Jacobus Arragoniæ rex. 189
Jacobi, & Mariani acta emendata. 118
Jacterenſis epiſc. Januarius. 56. 81. 127. 128. *V.* Zactara.
Jader M. epiſc. à Midila. 126
Jambus Conf. epiſc. à Germaniciana. 125. 137
Jamtuenſis *V.* Lamfuenſis.
Jamiggina *V.* Lamiggiga.
Jamlortenſis *V.* Lamlortenſis.
Jamvira *V.* Lamvira.
Januarianus epiſc. Caſerinigrenſis. 129
Januarianus epiſc. Marculitanus. 57. 136
Januarius epiſc. & m. 281
Januarius epiſc. Conf. 277. *& ſeqq.*
Januarius alius epiſc. exſul. 279
Januarius Aquenſis epiſc. 58. 167
Januarius epiſc. Aquæ albenſis. 150. 180
Januarius Aquenenſis epiſc. 145
Januarius epiſc. Banenſis. 155
Januarius Beneventi epiſc. 283. Ejus eccleſia Neapolis. 255
Januarius epiſc. Caſarum medianenſium. 125
Januarius epiſc. Centulianenſis. 163
Januarius Centurienſis epiſc. 57. 137
Januarius epiſc. Centurionenſis. 118
Januarius Fiumenpiſcenſis epiſc. 181. 182. 184 mendoſe dictus Flamen Piſtenſis. 182
Januarius epiſc. Gratianenſis. 145
Januarius Gaurianenſis epiſc. 57. 137
Januarius epiſc. Giſipenſis Rajoris. 107
Januarius epiſc. Haran-Celtenſis. 162
Januarius Jacterenſis epiſc. 56. 81. 127
Januarius epiſc. Lamaſbæ. 139
Januarius epiſc. à Lambeſe. *ibid.*
Januarius Legenſis epiſc. 57. 134. 135
Januarius epiſc. Maſculitanus. 129. 136
Januarius epiſc. Muſtitanus. 132
Januarius epiſc. Muzulenſis. 148
Januarius Narenſis epiſc. 143
Januarius Naſbincenſis epiſc. 58. 169
Januarius epiſc. Numidenſis. 178
Januarius Tagaſtenſis epiſc. 57. 140
Januarius epiſc. Tubulbacenſis. 142
Januarius epiſc. Tuburſici. 124
Januarius epiſc. Tunudenſis. 112
Januarius Valeſitanus epiſc. 56. 130. 134
Januarius epiſc. Vici Cæſaris. 125
Januarius Zattarenſis epiſc. 33. 81. ſeu Zoctarenſis. 128
Ibas epiſc. Edeſſæ. 217
Icoſii urbis nomen unde ſumtum. 171. epiſc. Victor. 59. 171. Laurentius, Creſcens. 171
Idacius epiſc. Lemilcenſis. 199. Ipſe eſt auctor librorum contra Varimadum. 283
Idacius Clarius. *ibid.*
Idaſſenſis urbs. 135. ſeu Idacenſis. 125. epiſc. Adeodatus. 55. 125. Rogatianus. 125

daxius epiſc. Muzucenſis. 148
Idenſes epiſc. Subitanus, Felicianus. 58.165
Idicræ epiſc. Palladius. 56. 122. Marcianus, 122. 159. Martialis. 122. 138. Felix. 122. 176
Ididi urbs. 142. 165. v. Mididi.
Idiera, Idirenſi. 159
Idonius Ruſaditanus epiſc. 59.172
Idurenſis urbs. 159
Jejunii vis. 250
Jerafitanus epiſc. Victor. 59. 181
Jeroſolymitana vaſa diripit Genſericus. 225. Recuperat Juſtinianus. 289
Igilgili urbs. 180.182
Igilgitanum litus. 180
Igilgitanus epiſc. Domitianus. 59.180. Urbicolus. 180
Ildephonſus comes. 243
Ilorcum urbs Hiſpaniæ. 201
Illuſtris epiſc. Conſ. 277.278.
Illuſtris, titulus dignitatis. 4. 13. 35.62. 83
Illuſtriſſimi titulus. 65
Illyricum ab Attila vaſtatum. 60. 222. & à Vandalis. 227
Immolandi locus. 6.65. Immolatio Sacrificii corporis Chriſti. 285
Imperatorum legibus Hunericus abutitur. 34.82
Imperialia ornamenta à Genſerico rapta Romæ. 225. recuperata. 289
Incarnationis Myſterium exponitur. 211
Indulgentia reconciliationis. 18
Infans monachus conf. 229
Infantulus in monaſterio nutritus. 56
Infantuli Confeſſores. 17. 242. & Lectores 41. Eorum fortitudo. 42
Infantuli fides mira. 44
Infulæ pontificales. 282
Ingenuus Ubabenſis epiſc. 59. 172
Innocentius papa. 140
Innocentius epiſc. Germanienſis. 137
Innocentius epiſc. Lamiggigæ. 138
Innocentius Muzucenſis epiſc. 57.148
Innocentius Thebaltenſis epiſc. 154
Inſcriptio de S. Gaudioſo. 236. ſepulcri S. Secundini. 259. Inſcriptiones in Sardinia. 281
Interceſſio Sanctorum. 58. 210
Inuca, an urbs cujus epiſc. Valentinianus? 161
Inventinus Maronanenſis epiſc. 60. 182
Joannes Papa CP. venit. 61. Ravennæ obit, *ibid.*
Joannes II. Papa. 291
Joannes Bullenſium-regio epiſc. 56. 114
Joannes epiſc. Gummitanus. 158
Joannes archimandrita. 279
Joannes monachus. 7
Joannes monachus ſcytha & alter Joannes ſeribunt ad epiſcopos Byzac. exſules. 279
Joakim regis mors. 90
Jocundus Lector & M. 196
Jocundus epiſc. Subferulenſis. 144
Jocundus patriarcha Vandalorum. 14.15
Jocundus presb. arianus. 10
Jol urbs. 125. ſeu Cæſarea M. 166
Jona Lapdenſis epiſc. 55.106
Ipponizaritenſis epiſc. Donatus. 101
Ipponte Diarito. *ibid.*
Ira Fluvius. 228
Irenæus epiſc. ab Ululis. 151
Irenſes epiſc. Saturus. 58.159. an Tertullianus? 159
Irinenſis epiſc. Tertullianus. *ibid.*
Irpinianenſis epiſc. Felix. 57.151 Barbarus. 151
Iſaac epiſc. Utinæ. 104
Iſochius monachus conf. 229
Italiam Gotthi invadunt. 60. 61. Genſericus vexat. 227. Confeſſores Afri illuſtrant. 255 *& ſeqq.*
Itenſis Lucius epiſc. 58. 164. 165
Jubæ regia urbs Cæſarea. 166
Jubalidienſis epiſc. Reſtitutus. 161
Jubaltianenſis epiſc. Euſebius. 58.161. Geta, an Reſtitutus? 161
Jubeclidienſis epiſc. Reſtitutus. *ibid.*
Judices provinciarum. 36
Jughurta rex. 153
Jugurenſis epiſc. Donatus. 134
Julia V. & M. 218. ejus paſſio. 219
Julia Cæſarea. 125
Julianus M. 74. 268
Julianus M. 256
Julianus epiſc. 125. 126
Julianus epiſc. Antiochiæ. 240
Julianus epiſc. à Marcellianis. 128. Non à Marcellianis. 142
Julianus epiſc. Midlenſis. 127
Julianus epiſc. Ruſpenſis. 160
Julianus epiſc. Senepſalitanarum. 105
Julianus epiſc. Tasfaltenſis. 154
Julianus epiſc. a Telepte. 156
Julianus Vararitanus epiſc. 58. 155
Julius Papa. 76
Julius Vagarmelitanus epiſc. 57. 138
Juncenſis in Maur. Cæſar. epiſc. Glorinus. 58. 163
Juncenſis in Byzac. epiſc. Tertullus. 58.161. An Numidius? 161. an Valentinianus? *ibid.*
Juncenſis Synodus. 161. 278. 288
Juncenſe Littus. 142
Junianus epiſc. Lamiggigæ. 138
Junianus epiſc. Siminenſis. 113
Junior epiſc. Tigillabenſis. 56.126
Junius epiſc. Neapolis in Africa. 110
Jurare an liceat? 37
Juramentum ſuper Corpus, & ſanguinem Chriſti. 40. 86. Ad mart. ſepulcra. 253
Jurata epiſc. Turre-Tamallumenſis. 151
Juricitanus epiſc. Manſuetus. 63

Juſti-

Iuſtiniani Imp. codex promulgatur. 61. Viſione monitus Vandalos aggreditur. 77. Ob recuperatam Africam gratias agit. 290. Bona eccleſiæ à Vandalis rapta reſtituit. 290. Urbes, & eccleſias in Africa conſtruit. 291
Iuſtini Senior Imp. 61. 289
Iuſtini epiſc. Bonifacius. 141. 148
Iuſtitiæ cauſa mori, vita ſempiterna. 252
Iuſtus Acuſidenſis epiſc. 60. 183
Iuſtus epiſc. Formenſis. 138
Iuſtus epiſc. Nicibenſis. 120
Iuſtus epiſc. Volaterranus. 280
Iuſtus &c. Mart. 250
Iuventinus epiſc. Marovanienſis. 182
Izirianenſis epiſc. Felix. 129

K

KAſulis urbs Africæ. 153

L

LAbdenſis urbs. 171. Epiſc. Rufinus. 105
Lætus epiſc. & Mart. 22. 77. Neptitanus. 57. 143. 237. 238
Lamasba. 141. epiſc. Secundinus. 57. 129. Avitus, Januarius, Puſillus. 129
Lambeſe urbs. 120. 123. 130. 134. 135. Epiſc. Januarius. 139
Lambienſis epiſc. Felix. 123
Lambira V. Lamvira.
Lambreſe, ſeu Lambridin urbs. 123
Lamſactum. 182. à Lamſua diſtinguendum. 135
Lamſua urbs. 182. epiſc. Maximus. 57. 135. Safargius, Pontius. 135
Lamigenſis epiſc. Argentius. 138
Lamiggiga, duæ urbes hujus nominis. 138 epiſc. Maximus. 57. 137. Innocentius, Iunianus, Recargentius. 138. Cardelus. 57. 141. An Argentius? 138
Lampadius epiſc. Tiſiditanus. 124
Lampadius conſul. 62
Lampua V. Lamſua.
Lamfortenſis epiſc. Felix. 56. 124. Antonianus ſeu Antonius, Florentius. 124
Lamvirnam epiſc. Benenatus. 56. 123. Creſcentilianus. 123
Laodicius epiſc. Clypeæ. 111
Laodenſis epiſc. Iona. 55. 106. Rufinus, Victor. 106
Lapidienſis epiſc. Reſtitutus. 106. ſeu Reſtutus. 171. 59
Lapſi quomodo recipiendi. 266
Larenſis urbs. 16. 17. 74. epiſc. Vitulus, Victurius, Honoratus. 74. an Paulus? *ibid.*
Laritenſis epiſc. Reſtitutus. 74
Latinus epiſc. Mugienſis. 114. 138
Latonius epiſc. Tenitanus. 147
Lapdia urbs. 175
Laudunum urbs. 197
S. Laurentii baſilica Romæ. 60
Laurentius epiſc. Icoſitanus. 171
Laurentius epiſc. Uſilabis. 151
Laurentius Monachus Caſinenſis. 263
Lectioni S. Iulia vacat. 218
Lector martyr. 10. 70
Lectores infantuli. 41. 242
Legenſes epiſc. Ianuarius. 57. 134. 135. Dacianus 134. 139. Creſconius. 134
Legienſis epiſc. Victorinus. 56. 134. V. Legenſis.
Legitima quæſtio. 201
Lemeletenſis epiſc. Iacobus. 59. 181
Lemellenſe caſtellum. 181. epiſc. Primoſus *ibid.*
Lemſoctæ epiſc. Vindemius. 60. 124. 181
Lemicenſis epiſc. Idacius. 199
Leo M. Papa. 61. 223. vetat baptiſmum in Epiphania. 77. ejus precibus mitius agit Genſericus. 224. *& ſeqq.* ejus ſermo de liberatione Urbis à Genſerico. 225
Leo IX. Papa Carthaginenſem primatem tuetur. 158
Leo epiſc. Moptenſis. 129. 183
Leo Oppinnenſis epiſc. 139. 183 ſeu Oſpinenſis. 157. 183
Leo Sabaratenſis epiſc. 60. 156
Leo Imp. 98. Vandalos aggreditur. 231. infauſte. *ibid.*
Leontia Conf. 29. 84
Leontius Burcenſis epiſc. 56. 118
Leontius Decorianenſis epiſc. 57. 143
Leontius epiſc. Mutecitanus; ſeu Muſertitanus. 173
Leontius epiſc. Præſidienſis. 156
Leontius epiſc. Ruſticianenſis. 130
Leontius Monachus Scyta. 279
Leoſitana urbs ficta. 171
Leges latæ pro Barbaris. 8
Legibus Imp. Hunericus abutitur. 34. 82
Leporius Augurenſis epiſc. 56. 126
Leporius presb. 96. 138. 167
Leptis. 159. epiſc. Criſcintinus. 147
Leptis, pro Leptis magna. 186
Leptis magna. 147. 152. 291. Severi Auguſti patria 186. 290. à Iuſtiniano reſtituitur. 290 An ex tribus urbibus conſtabat. 285. epiſc. Calipides. 60. 185. Victorinus, Salvianus. 186. Dioga. 187
Leptis minor urbs 146. 150. 185. ſeu Leptis parva. 107. epiſc. Fortunatianus. 57. 147. Demetrius. 147. Romanus, Victorinus. 186
Leptitani populi. 153
Leradus urbs. 165
Lesbi urbs. 181

Leſvitani epiſc. Vadius. 59. 181. Romanus. 181
Liberalis epiſc. Midilienſis. 142
Liberatus Byzacenæ primas. 158. 279
Liberatus Amudaſſenſis epiſc. 57. 141
Liberatus Aquarum-regiarum epiſc. 58. 157
Liberatus Mullitanus epiſc. 55. 105
Liberatus abbas mart. 43. 49. & *ſeq.* 55. 56. 96
Liberatus diac. Carthag. 292
Liberatus medicus Conf. 41. 88
Liboſus epiſc. à Vaga. 119
Libros Genſericus Sacerdotibus tollit. 9
Licentius epiſc. Zattaræ. 128
Ligula, littus Maxilitanum. 5. 65
Lilybitanus epiſc. Paſchaſinus. 60. 221
Limatæ epiſc. Purpurius. 149
Limes Bidenſis. 175. Caput-cilenſis. 168. Macomadienſis. 135. Columnatenſis. 165. Muticinatus. 173. Tablatenſis. 171. Teuchitanus 156. Tripolitanus. 183. Tubuſubditanus. 180
Linguæ inciſio morſeſt. 234
Lingonenſis epiſc. Deſiderius M. 197. 198
Lirinenſis inſula à Genſerico non Vaſtata fuit. 231
Litorius epiſc. Suavenſis, an Sugunenſis? 137
Littæus epiſc. à Gemellia. 185
Liutprandus Langobardorum rex. 283
Lixa Africæ. 171
[illegible] Confeſſores. 235
Longinus epiſc. 245. 251. Martyr. 252
Longinus Pamarienſis epiſc. 58. 169. 244
Lovigildus rex. 251
Lotharius rex. 243
Lotophagites Inſula. 186
Lucania ibi Genſerici perſecutio. 52
Lucianus epiſc. Burugiatenſis. 118
Lucianus epiſc. Guiſenſis. 120
Lucianus presbiter. 60
Lucidus Cariennitanus epiſc. 59. 169
Lucidus epiſc. Marcellianæ. 128. 143
Lucifer ſenior epiſc. Calaris, an Sanctus? 188
Lucifer alter. Calaſitanus epiſc. 60. 188
Lucius M. 74
Lucius item m. 268
Lucius alter m. 269
Lucius epiſc. ab Huſava. 182
Lucius epiſc. à Caſtro-Galbæ. 126
Lucius epiſc. Habenſis. 70
Lucius epiſc. Itenſis. 58. 164. 165
Lucius Maturbenſis epiſc. 59. 175
Lucius Confeſſor, epiſc. à Membreſa. 103
Lucius epiſc. Tagaratæ. 113
Lucius epiſc. Tamallenſis. 151
Lucius Tamazucenſis epiſc. 59. 178
Lucius epiſc. à Thebeſte. 133
Lucius epiſc. Zabenſis. 132
Lucullus epiſc. Hoſpitenſis. 139
Ludovicus epiſc. & m. 281
Ludovicus de Ambeſia epiſc. Albienſis. 244
Ludovicus rex, Lotharii filius. 243
Lugdunenſis provincia. 194
Lugdunum clavatum urbs. 197
Lugurenſis epiſc. Donatus. 56. 234
Luneoſia epiſc. an Habetdeus? 230
Lupus Tricaſſinus epiſc. 60. 98
Luſitania à Svevis occupata. 200

M

MAcarius de Minorica epiſc. 60. 198
Macchabæi pro Chriſto mortui. 209
Macedoniam Theodoricus devaſtat. 61
Macinus epiſc. Calaritanus. 158
Maclianenſes epiſc. Bonifacius. 57. 142. Pinianus, an Tulianus? 142. 143. An Numidius? 143
Macomadea, tres urbes in Africa. 134. 135
Macomades ſyrtis. 135
Macomades-minores. 134. 135
Macomadienſis in Numidia epiſc. Pardalius. 56. 134. Saluſtius, Proficentius, Caſſius, Donatus. 135. Aurelius. 122. 125. 135. 167
Macomadia Ruſticiana. 130. epiſc. Proficentius. 135
Macomadienſis limes. 135
Macri urbs. 181. 184. Huc Conf. relegati. 237
Macrenſes epiſc. Emeritus. 59. 181. Maximus. 181
Macrianenſe concilium. 156
Macrianenſes epiſc. Silvanus, Felix. *ibid.*
Macrianenſes in Byzac. epiſc. Honoratus. 58. 156
Macrianenſis-majoris epiſc. Ferox. Pomponius. 156
Macrianenſis in Sitif. epiſc. Reſtutus. 60. 182
Macrini Imp. patria. 174
Mactaritani epiſc. Adelfius. 57. 145. Marcus. 145. 150. Comparator. 145. V. Mattari.
Madaſſuma urbs. 58. 162. Epiſc. Primuſianus. 162
Madaura. 130. Apuleii patria. 130. ibi ſtudet Auguſtinus. *ibid.* A Quidia diſtinguenda. *ibid.* Epiſc. Pudentius. 56. 130. Antigonus, Placentinus, Donatus. 130
Madaurenſes Martyres. 130
Maddanius Murconenſis epiſc. 59. 177
Madenſis urbs. 114 & limes. 126. epiſc. Petrus. 56. 126
Magalas 10. 71
Magarmeditanus epiſc. Julius, Felix. 138. Secundus, ſeu Secundinus. 138
Magontiacum à barbaris exciſum. 194
Magri urbs. 181
Major-Domus regis Vandalorum. 60
Majorianus Vandalos fugat. 227. Ejus laudes, in Africam tranſit, moritur. 228

Majorica inſula. 5. regnum. 189. epiſc. Elias. 60. 189. Ibi fides cum epiſcopatu reſtituta. 189
Majoricus Martyr. 38. 84. 229
Majorus m. 229
Majus epiſc. Amudarſæ. 141
Malchus epiſc. Malculitanus. 136
Malianenſes epiſc. Victor, optatus. 164
Malliana urbs. 175
Mamida urbs. 174
Mamilla urbs. ibid.
Mamma regio. ibid.
Mamma urbs. ibid.
Mammarius & ſocii Mart. an Vagenſes? 120
Mammarius m. ibid.
Mammillenſis epiſc. Paſcaſius. 59. 774. Victor, Serenianus. 174
Mammilianus presb. 229
Manacenſeritanus epiſc. Victor. 59. 174.
Mandaſumitanus epiſc. Primulianus. 162
Mandracium portus. 291
Mangentius Ticualtenſis epiſc. 58. 159
Manichæi ab Hunerico vexati. 12
Mannucius Duaſſedemſai epiſc. 55. 105
Manſuetus Afuſenienſis epiſc. 57. 142. Confeſſor. 21. 77
Manſuetus epiſc. Uricitanus M. 4. 63. 106
Mantuæ epiſc. Priſcus. 261
Mappalia locus. 5
Mappalienſis eccleſia. 125
Maracinus epiſc. exſul. 280
Maraggaræ epiſc. Maximinus. 56. 113. V. Naraggara.
Maraguienſis epiſc. Bonifacius. 58. 155
Marazana. 155. Epiſc. Vindicianus. 57. 150. Felix eunomius, Haberdeus. 150. An Saturinus? ibid.
Marazanenſe concilium. ibid.
Marcellianæ epiſc. Julianus, Lucidus. 128 142
Marcellianus dux. 218 231
Marcellinæ epiſc. Julianus. 128
Marcellinus epiſc. Caſtelli Sinitenſis. 131
Marcellinus epiſc. Mullitanus. 105
Marcellinus Taſbaltenſis epiſc. 58. 154
Marcellinus Vagrautenſis epiſc. 57. 135
Marcellinus Vandalos fudit. 232
Marcellus m. 282
Marchia Tarviſina. 245
Marcianus epiſc. Culuſitanus. 110
Marcianus epiſc. Eminentianenſis. 181
Marcianus epiſc. Idicrenſis, ſeu Idierenſis aut Idurenſis. 122. 159
Marcianus epiſc. Sitiſenſis. 179.
Marcianus epiſc. Tabaicarenſis. 177. V. Martianus.
Marcianus Imp. 60. 98. ipſi Imperium præſagitur. 205. Alverſus Vandalos exercitum paravit. 226.
Marculus Donatiſta. 129.
Marcus confeſſ. Afer. 261
Marcus Bovini epiſc. ibid.
Marcus Ecanæ epiſc. ibid.
Marcus epiſc. à Mactari. 145. ſeu Mattari. 150
Marculitanus epiſc. Januarianus. 57. 136. V. Malcula.
Mardarſuma urbs. 162
Margarita inſula. 220
Margarum urbs. 114
Mariæ puellæ fortuna. 217
Marianus Hippzaritenſis epiſc. 55. 101
Marianus epiſc. Ruſinianenſis. 157
Marianus epiſc. Tullienſis. 158
Marianus epiſc. Utzipparitanus. 113
Marinianus epiſc. oenſis. 187
Marinianus Donatiſta. 165
Marinus epiſc. ab Aquis-Tibilitanis. 131
Marinus epiſc. Taborenſis. 165
Marivadus diac. Arianus. 11. 72. 213
Maronanenſis epiſc. Inventinus. 60. ſeu Juventinus Marovanenſis. 182
Maronenſis urbs, 182
Marrazanæ epiſc. Felix. 150
Marrenſis epiſc. Creſcentianus. 179
Mariaritanus epiſc. Victor. 150
Martialis Columpnatenſis epiſc. 58. 165
Martialis Girenſis epiſc. 55. 120
Martialis epiſc. Idicrenſis. 122. 138
Martianus m. 69
Martianus alter m. 270
Martianus epiſc. Affabenſis. 182
Martianus Muruſtagenſis epiſc. 58. 167
Martianus epiſc. Sullectinus. 158. V. Marcianus.
Martinianus mart. 8. 68. 69
Martinianus de Foru-Trojani epiſc. 60. 188
Martinus epiſc. Siccesitanus. 174
Martinus epiſc. Taborenſis. 165
Martyr qui dicendus? 244
Martyr quidam tormenta non ſentit. 210
Martyres ſub Vandalis in Gallia. 196. 197. Lingonibus. 197. 198. Remiſ. 196
Martyr puella in Hiſpania. 200
Martyres plurimi ſub Genſerico. 8. 10. 212
Martyres & Confeſſores in Africa ſub Hunerico. 14. 18. 19. 242. 249
Martyres CCC. in Africa. 235
Martyres CCCLXVI. 197
Martyrum multa millia. 248. 253
Martyres VII. monachi. 43. an capitani dicti? 52
Martyres Afri falſo ad Vandalorum perſecutionem revocati. 230. 268
Martyres Bolitani, ſeu Volitani. 108
Martyres Carterienſes. 170
Martyres Culuſitani. 39. 110
Martyres Madaurenſes. 130
Martyres Maxulitani. 109
Martyres Scillitani. 129
Martyres Suburbitæ. 167
Martyres Suffectani. 144
Martyres Tambajenſes. 40

Martyres Timidenſes. 112
Martyres Tuburbitanæ. 115
Martyres Vagenſes, an Mimmarius, & ſocii. 120
Martyrum reliquiæ. 195. Miraculo ſervatæ. 56. In thecis expolitæ. 256. Veneranter tractatæ. 51
Martyrum ſepulcris juramenta. 253
Martyritanus epiſc. Victor. 159
Martyrium peccata purgat. 208. 210
Martyrius epiſc. Antiochiæ. 240
Maſcezel prælium commiſſurus Euchariſtiam recipit. 221
Maſcula urbs. 72. Epiſc. Januarianus, Malchus, Vitalis, Clarus Confeſſor, Donatus. 136. Januarius. 129. 136
Maſculanus an Confeſſor, aut mimus. 11. 72
Maſaniſſa rex Numidiæ. 147
Maſſimanenſis epiſc. Poſſidius. 57. 148
Maſſiniſſenſes gens Africæ. 182
Maſſylæ epiſc. Numidius. 143. V. Maxula.
Maluccabenſis epiſc. Paſſinatus. 58. 169
Mata urbs Africæ. 127
Matarianenſis epiſc. Peregrinus. 58. 158
Matharenſes epiſc. Felix. 56. 126. Honoratus. 126
Mattaritanum opidum. 145. epiſc. Adeltius. 57. 150. Cultaſius, an Marcus? an Victor? 150
Mattaſius Caſtellii abaritanus epiſc. 59. 172
Matterenſe opidum. 145. 150
Matthæus Armenus. 117
Maturbenſis epiſc. Lucius. 59 176
Maturianus M. 69
Maurenſis urbs. 59. 179
Maurentius epiſc. Tuburſici. 124
Maurianenſis epiſc. Secundus. 59. 175
Mauritania an civitas ſic dicta. 66
Mauritaniam invadunt Vandali. 249
Mauritaniæ duæ. 222. Prima, & ſecunda. 146. Una ſub Juſtiniano. 290
Mauritaniæ Ceſarienſis epiſc. 58. 163
Mauritania Cyrenenſis. 164
Mauritania Gaditana. 70
Mauritaniæ Sitifenſis epiſc. 59. 179
Mauritania Tingitana. 222. 290
Maurus cartennæ epiſc. 169
Mauri gentiles. 54. Vandalis ſeſe jungunt. 227. Traſamundum fugant. 186. in Byzacenam irrumpunt. 272
Mauri Pacati. 291. Godabitani. ibid.
Maurus &c. Mart. 260
Mauritanus M. 69
Maurivadus arianus. 72
Maxenſis urbs. 148. epiſc. Rufianus. 114
Maxentius Tigamibenenſis epiſc. 58. 168
Maxibitarium littus. 5. 65
Maxima virgo, ejus confeſſio. 8. 9. 69
Maxima, & Sociæ Mart. 115
Maximianenſis in Byzac. epiſc. Poſſidius. 148. an Bonifacius? ibid.
Maximianenſis in Numidia epiſc. Donatus. 57. 140
Maximianus epiſc. Aquenſis; ſeu Aquenſium-regiorum. 157
Maximianus conf. epiſc. Bagaiæ. 120
Maximianus epiſc. Benneſenſis. 142
Maximianus epiſc. Hermianenſis. 146
Maximianus epiſc. Serteitanus. 182
Maximianus epiſc. Podentianæ. 127
Maximianus epiſc. Turenſis. 145
Maximianus epiſc. Zugabbaritanus, ſeu Suboabburitenſis. 166. Suburitanus. 167
Maximianus caput Sectæ Donatiſt. 132
Maximienſis epiſc. Bonifacius. 141. 148
Maximinus Maraggaritanus epiſc. 56. 113
Maximinus epiſc. Sufetanus. 144
Maximinus epiſc. Tuburbii min. 115
Maximinus epiſc. Turreblandenſis, ſeu Turreblanſis. 159
Maximinus epiſc. Uzabirenſis. 148
Maximinus Arianus in Sicilia. 221
Maximus martyr. 169
Maximus Covienſis epiſc. 59. 179
Maximus Gummitanus epiſc. 58. 158
Maximus Lamfuenſis epiſc. 57. 135
Maximus Lamiggigenſis epiſc. 57. 137
Maximus epiſc. Macrenſis. 181
Maximus Sillitanus epiſc. 56. 128
Maximus epiſc. Suenſis. 185
Maximus Thugulubditanus epiſc. 59. 180
Maximus Tulcamienſis epiſc. 59. 177
Maximus M. Monachus. 269
Maximus Monachus mart. 43. puer. 49. & ſeqq. 55. ejus fortitudo. 56
Maximus Grammaticus. 130
Maximus tyrannus. 224. occiditur. 225
Maxitanorum rex Hiarba. 197
Maxitenſis epiſc. Felix. 59. 177
Maxoritanus epiſc. Dominus. 133
Maxula urbs. 65. 109. epiſc. Carcadius. 55. 109. Numidius triplex, Felix 109. Item Numidius. 143
Maxulitani Mart. 109
Mazacenſes epiſc. Benenatus. 56. 134. Apronianus. 134
Mazenſes epiſc. Rufinus, Rufinianus. 114
Mazices populi. 177
Mazuccabenſis epiſc. Paſſinatus. 169
Medefeſſa V. Meneſeſſa.
Medianæ Zabuniorum epiſc. Donatus. 145
Medianenſis epiſc. Antacius. 57. 125. 175. ſeu Autacius. 145
Mediani-Caſtelli epiſc. Valentinus. ibid.
Medianum munimentum. 175
Ad Medias, locus Africæ. 169
Medienſis epiſc. Æmilius. 59. 169
Mediolani epiſc. Petrus Oldradus. 283
Mediſlitanus epiſc. Eubodius. 142
Meenſis urbs. 61

Me-

Digitized by Google

Megalius Calamenſis epiſc. 116
Megalopolis an in Africa? 111. 112
Megalopolis *V.* Meglapolis.
Megarmitanus epiſc. Secundus. 167. ſeu Secundious. 138
Megeſela. 129. *V.* Vegeſela.
Meglapolis epiſc. Coronius. 55. 112. Romanus. 112. Reparatus. *ibid.*
Meleum urbs. 118. 138
Melicbuza urbs. 182
Melior Foſſalenſis epiſc. 56. 124
Melloſus epiſc. Bullerienſis. 115
Melloſus epiſc. Giſipeoſis. 107
Membloſæ epiſc. Theaſius. 102. 103. an Bonifacius? *ibid.*
Membreſſæ epiſc. Gennadius 102. 103. Reſtitutus, Salvius. *ibid.* An Bonifacius? 103. Victor. *ibid.* Paſchaſius. *ibid.* Confeſſor Lucius. *ibid.*
Membriſca. *ibid.*
Membrone *V.* Membloſa.
Membroſitanus epiſc. Bonifacius. 55. 103
Memoriæ Ædeſ. Carthagine. 4. 36. 63
Mendacii horror in Firmo Tagalleſi. 140
Meneſes, ſeu Meneges urbs. 129. 152. Epiſc. Servus. 57. 152. Menſuarius. 152
Menica Inſula *V.* Minorica.
Meninx Inſula. 187
Menſius Alamiliarenſis epiſc. 58. 168
Menſius Turrenſis epiſc. 58. 168
Menſius Turrenſis epiſc. 57. 145
Menſor Formenſis epiſc. 57. 138
Menſurius epiſc. Medefeſſitanus. 152
Mercurialis Theoit. 146
Melliaous epiſc. Seleucianenſis. 140
Metcun Ruſuccurtianus epiſc. 59. 170
Metenſes, ſeu Meseoſes epiſc. Felicianus. 56. 127. Gratianus. 127. Fortunatianus. *ib.*
Metropolitani an dicebantur in Africa. 65. Ibi Metropolitanus Aquitaniæ. 6. Cçlatienſis. 166. Cirta Metropolis. 134
Metus epiſc. Tuccanenſis. 184. ſeu Tuccanenſis, ſeu Caunenſis. 116. 184
Mexentius rex crudelis. 47. 88
Mididi opidum. 165. Epiſc. Eubodius. 57 142. an Liberalis. 142
Midilæ epiſc. Florentianus. 58. 83. 126. Martyr Joder, Julianus, an Serenianus? 126. 127. Liberalis. 142
Meditenſis epiſc. Sereoianus. 126. 127. 142. 198
Miggin epiſc. ab Eleſantaria. 176
Miggin epiſc. Vagalitanus. 118
Migirpæ epiſc. Paſcaſius. 55. 107. Primus, ſeu Felix, Victor, Glorioſus, Titus, ſeu Tutus. 107
Milevitanæ ſynodi. 140
Milevitani epiſc. Benenatus. 106. 140. Optatus, Adeodatus. 140. 184. Severus. 140.
Mileum urbs an alia à Milevi. 140
Milia urbs. 139
Milianenſis epiſc. Patera. 58. 164. An Victor, & Neſtorius? 164
Milicus epiſc. Tigamutenſis. 144. 177
Millenarii, qui apud Vandalos? 8. 69
Millenorum præfecti apud Vandalos. 62
Mimianenſis, ſeu Mimioenſis epiſc. Secundiaous. 58. 155
Minenſis epiſc. Secundinus, ſeu Secuodus. 169
Mindonius conf. 262
Mingin Nobenſis epiſc. 59. 165. 175
Miniſteria divina. 9
Minna villa Marſi. 169
Minoenſis epiſc. Cæcilius 59. 169. Secundus, ſeu Secundinus. 169
Minorica inſula. 5. epiſc. Macarius. 60. 188. Severus. 189
Miraculis catholici coruſcant. 251. 252
Mirandulæ corpus S. Poſſidonii. 264
Miricianenſis epiſc. Saturinus. 150. 155
Miritta. *V.* Muritta.
Miritana urbs. 88
Miſericordia Dei jejunio, & eleemoſyna flectitur. 251
Migirpa. *V.* Migirpa.
Miſſæ Sacrificium. 65
Miſſas agere. 13. 19
Miſſæ publicæ, Matutinales, Quadrageſimales, de defunctis. 81
Miſſor Numidiæ primas. 286
Miſſuæ epiſc. Hiruodinus. 55. 106. Servuſdei. 106
Miſulani civitas. 148
Mitetana, ſeu Mizeitana urbs. 88
Moctenſis urbs. 183. epiſc. Leo. *ibid.*
Modulenſis. *V.* Muzulonſis.
Molicunzenſis epiſc. Romanus. 60. 182
Monachi, Sancti Dei. 215. tonſi erant ad cutem. *ibid.* Ordinati nomine ordinis appellabantur. 96. Quomodo ſe gerant erga fratres ſuos? 272
Monachi VII. martyres. 42. 43. 49. & *ſeqq.* 55. An capitani dicti. 52. Eorum pallio. 54. Ex iis infantulus. 56
Monaſterium S. Agnelli Neapoli 255. S. Albani Moguntiæ 264. Baccenſe. 140. Brixiæ. 218. Cœlum-aureum. 283. Caprariæ inſulæ. 221. Capſenſis territorii. 50 55. Carthagine prope baſilicam Celerinæ. 51. Biguæ dictum. 56. Ibidem alterum à Juſtiniano ædificatum. 291. Dominicanorum B. M. de Sanitate, Neapoli. 255. Fauſti quo ſe Fulgentius recepit 255. 267. Felicis Abbatis. 267. S. Fulgentii in Byzacena. 142. in Sardinia ab eodem conditum. 255. Calari 285. S. Gaudioſi Neapoli. 255. Gorgonæ inſulę 220. Juncenſe 161. S. Maximæ. 8. Præcillu. 150. 158. Ruſpenſe. 276. Tabracenum. 8. Viaocii à S. Eugenio constructum. 255

Mona

Digitized by Google

Monaſteria Africæ. 48. Virorum, & puellarum. 54. Paſſim à Confeſſoribus Afris conſtructa. 255
Monaſteriorum privilegia. 81. 140. 158
Monaſticę vitæ profeſſio ornat dignitatem Pontificis. 276
Monnulus epiſc. à Girba. 186
Montanus epiſc. Cathauguritenſis. 126
Montanus Cedamuſenſis epiſc. 60. 182
Montenſes epiſc. Valentianus. 56. 125. Donatianus. 125
Montis-regalis eccleſia Metropol. à Benedictinis poſſeſſa. 262. 263
Mopti municipium. 183. epiſc. Leo, Felix. 129. 183
Morini extremi hominum. 194
Mixoritanus epiſc. Domninus. 57. 133
Moroteoritanus epiſc. Fortunatus. 158
Mortui *V.* Defuncti.
Mozotcoritanus epiſc. Fortunatus. 58. 158
Mozotenſis epiſc. Villaticus. 60. 183
Mubſi urbs. 132
Mugenſis epiſc. Rufinianus. 114. Latinus. *ib.*
Mugienſis epiſc. Latinus. 138
Moguis locus in Numidia. 118
Mulienſis epiſc. Peregrinus. 57. 138
Mulieris fides mira. 17. 44
Mullitani epiſc. Liberatus. 55. 105. Candorius, Marcellinus, Segetius. 105
Municipium urbs. 183. epiſc. Victor. 56. 129
Muranus epiſc. Bolitanus. 108
Murconenſis epiſc. Maddanius. 59. 176. *V.* Nurconenſis.
Murenſis epiſc. Creſcentianus. 179
Muritta Diac. Carthag. Conf. 41. 56. 86. 87. 242. 248
Muruſtagenſis epiſc. Martianus. 58. 167
Muſertitanus epiſc. Leontius. 173. an Creſconius? 132. 173
Muſtubio Horreta. 180
Muſti urbs. 132
Muſtenſis epiſc. Rufinianus. 114
Muſtitani in Proconſ. epiſc. Januarius. 132. Victorius. 114. 145
Muſtitani in Numidia epiſc. Antonianus. 56. 114. 132. Victorianus Felicianus. 132. 145. Januarius. 132. Creſconius. 132. 173
Muſtitani populi. 132
Muſtulus epiſc. Vzalenſis. 102
Muſula urbs. 114
Mutecitanus epiſc. Quintaſius. 59. 173. An Leontius? Creſconius. 173
Muticitanus limes. 173
Mutigenſis epiſc. Ruſticianus. 114
Mutus lingua ob fidem exciſa loquitur. 234
Muzua urbs. 106. 148. Epiſc. Felix. 56. 114. Rufinianus. 154
Muzubenſis epiſc. Rufinianus. *ibid.*
Muzuences epiſc. Rufianus. 114. Innocentius. 57. 148. Reſtitutus, Idaxius, an Januarius? 148
Muzucha. 148
Muzulanorum gens. *ibid.*
Muzulenſis epiſc. Januarius. *ibid.*
Muzutenſis epiſc. Rufinianus. 114
Myſteria divina celebrata. 6. 17. 40
Myſteria id eſt miſſa. 23. 81
Myzentina civitas. 45. 88

N

NAbades natio. 179
Nabalenſis urbs. 59. 179
Nabor epiſc. Centurionenſis. 118
Nadagora. 114. *V.* Naraggara.
Nados epiſc. Sabratenſis. 185
Najurica inſula. 189
Naroccatenſis epiſc. Columbus. 137
Naraggara urbs. 68. 113. 140. Epiſc. Fauſtinus, Victorinus, Benenatus. 113. 114. Maximinus. 56. 113
Naratcatenſis epiſc. Fortunatianus. 57. 137. Columbus. 137
Narbonenſis provincia. 194
Narenſes epiſc. Victor. 57. 143. Januarius. 143
Nasbincenſis epiſc. Januarius. 58. 169
Natalicus epiſc. Telenſis. 105
Natalicus epiſc. Zellenſis. 105. 151
Natalis epiſc. Oeenſis. 187
Nationenſes epiſc. Piraſius. 58. 156. Fauſtinus. 156
Navigenſe territorium. 214
Navigius epiſc. Dydritanus, ſeu Tuſdritanus. 149
Nazarii reliquiæ. 282
Neapolis in Africa Proc. epiſc. Clementinus. 55. 110. Junius, Fortunatianus. 110. Ampelius. *ibid.*
Neapolis in Campania. 5. 254. Epiſc. Noſtrianus, Tirraſius. 255
Neapolis urbs Tripolitanæ. 185. 186
Nebbienſis urbs. 248. An ejus epiſc. Florentius? *ibid.*
Nebbitanus epiſc. Quodvultdeus. 120. 148
Neapolis *V.* Meglapolis.
Nemeſianus epiſc. à Thubuńs. 133
Nemete urbs. 194
Neptiranus epiſc. Lętus. 57. 143. 237
Nero mala beſtia. 84
Nibenſis urbs alia à Nobenſi. 175. Epiſc. Paulus. 56. 120. 175
Nicaſius epiſc. Culuſitanus. 109
Nicaſius m. epiſc. Remenſis. 196
Nicaſius an Donatiſta. 90
Nicellus epiſc. Ruſurrenſis. 170
Nicetius Caſtellominoritanus epiſc. 58
Nicibenſis epiſc. Juſtus. 120
Nicodemi inventio. 60
Nicodemes epiſc. à Segermis. 159

Nip-

Nippis, huc Conſ. relegati. 237
Niſſua urbs. 106
Nivellus epiſc. Ruſcurienſis. 170
Noba *V.* Nova.
Nobenſis epiſc. Verecundus. 58. 165. 175. Felix, Rogatianus. 165
Nobeoſis item epiſc. Mingin. 59. 165. 175. Alterutrius Felix & Rogatianus. 165. an Paolus? 175
Nobabarbarenſis epiſc. Adeodatus. 56. 125
Nobagermanienſis epiſc. Florentius. 56. 125. 137
Nobas Fulciani urbs. 120
Nobalicianenſis epiſc. Redux. 181
Nobaſinæ epiſc. Candidus. 56. 127. *V.* Novaſina.
Nobaſparſenſis epiſc. Felix. 56. 127
Nobicenſis epiſc. Donatus. 58. 164
Nolæ epiſc. Paolinus. 229
Noſtrianus epiſc. Neapolis. 255
Notarius Cyrilæ. 40. Regis. 13. 20. In conventu Carthag. 22
Notitia Africana. 62. *& ſeqq.* 84. Illuſtratur. 99. *& ſeq.*
Notitia Leonis Sapientis Imp. 117. Bodleiana dicta. *ibid.*
Notkerus deſcribit Martyrium SS. VII. Monachorum. 50
Nova *V.* Noba.
Novæ Germaniæ ſeniores. 125
Nova-Liciana urbs. 181
Nova-Petra. 185
Novaſinæ epiſc. Candidus. 56. 127. Reſtitutus. 127. 136. Felix. 127. 181
Nova-Sparſa urbs. 185
Novarum baſilica Carthag. 67. ſeu Novorum. *ibid.*
Novatianus ſchiſmaticus. 86
Novatus epiſc. Africanus exſul. 207. an Sitifeoſis? *ibid.*
Novatus epiſc. Sitifenſis. 127. 145. 179. 207
Novatus à Tamugade epiſc. 133
Novem popoli à Barbaris vaſtati. 194
Novitates expugnandæ. 206
Numerianus epiſc. Rufgunienſis. 171
Namidenſes epiſc. Victor. 59. 178. Januarius. 178
Nomidiæ epiſc. Columbus. 136
Numidia provincia Africæ. 5. 222. 290. epiſcopi. 56. 116. Primas Miſſor. 286
Numidius, & alter Numidius epiſc. Maſculitani. 109
Numidius Maſſylitanus epiſc. 109. 143
Numidius epiſc. Soſianæ-juncis. 161
Nundinæ Ægarum. 217
Nundricus Hunericus. 72
Nura in Sardinia. 132
Nurconenſis epiſc. Auxilius. 177. An Maddanius? *ibid.*

O

Obadus præpoſitus. 76
Obbitani epiſc. Euſebios. 59. 170. 171. Feliciſſimus, Valerianus, Paulus Conf. 171
Oblatio ad altare. 21
Oberitana urbs Maurit. Cæſar. 59. 179. epiſc Petrus. 59. 173
Ocea urb. *V.* Oea.
Octabenſis in Byz. epiſc. Albinus. 57. 126. 148
Octabenſis in Numid. epiſc. Paſcentius. 56 126. 145
Octabienſis epiſc. Sabinieus. 57. 226. ſeu Sabinianus. 145
Octaveoſis locus Africæ. 126
Octavi epiſc. Victor. *ibid.*
Octavianus epiſc. Reſtanenſis. 126. 139
Octavianus epiſc. Ucimajus. 64
Octavianus archidiaconus Carthag. 244. 248. Martyr. 255
Octavianus afer exſul. 280
Octavius epiſc. Utimminenſis. 204. An Uttinunenſis. *ibid.*
Odeacer Italiæ rex. 65. Romam obtinet. 61
Oea urbs. 66. 185. epiſc. Creſconius. 7. 60. 66. 67. 187. Natalis Marinianus. 187
Oldradus epiſc. Mediolani. 285
Olybrius. 12. Placidiam ducit. 226. Ipſi ad Imperium Anthemius prælatus. 232
O[illegible]. 23. 34. 35
Omouſtani, ideſt catholici. 19. 34. 35
Oneſimus Fidulomenſis epiſc. 58. 165
Opidum novum. 166. 172. Opilio epiſc. de Evuſo. 60. 64. 189
Oppennenſis epiſc. Honorius. 58. 157
Oppidonebenſis epiſc. Benantius. 59. 172
Oppinum urbs. 139. Epiſc. Leo. 139. 157. 183
Optantius Caſenſicalanenſis epiſc. 56. 127
Optatus epiſc. Autentenſis. 160
Optatus epiſc. Malianenſis. 164
Optatus epiſc. Milevitanus. 140
Optatus epiſc. Ruſueeuritanus. 170
Optatus epiſc. Sitifi. 280
Optatus epiſc. Tamugadenſis à Donatiſtis cultus. 133
Optatus epiſc. Tumicitanus. 164
Optatus epiſc. Tononenſis. 106
Orario epiſcopi utebantur. 275
Ordinationes epiſcoporum à tribus epiſc. 187. Eas vetant Vandali in Africa. 7. 8.
Oreſtis conſulatus. 62
Oricula M. 196
Oriculus & ſocii M. *ibid.*
Orontius epiſc. exſul. 279
Oroſius presbyter. 60
Orrea Cælia urbs Bizacenæ. 58. 162
Orreenſis, ſeu Ortenſis epiſc. Donatus. 180. *V.* Horrea.

Ortulanus *V.* Hortulanus.
Oſpinenſis epiſc. Leo. 139. 157. 183. alia urbs eſt ab Oſpitenſi. 139
Oſpitenſis epiſc. Gedalius. 57. 139. *V.* Hoſpitenſis.

P

Pacatus Equizotenſis epiſc. 59. 181
Pacatus Vicoaterienſis epiſc. 58. 158
Pacati Mauri. 291
Pænitentiæ impoſitio. 18
Pagani adhuc ſæculo ſexto: 208
Palatinus epiſc. Boletenſis. 130
Palladius Bacanarienſis epiſc. 58. 169
Palladius Idicrenſis epiſc. 56. 122
Palladius epiſc. Tigabitanus. 172
Pallia altaris. 9
Palmaria inſula. 169
Pamarienſis epiſc. Longinus. 58. 169
Pampinias, Pampinianus, Pampinius epiſc. 63
Panatorienſes epiſc. Donatus. 58. 164. An Pelagius? *ibid.*
Pancratius epiſc. Badienſis. 119
Pancratius epiſc. Balianenſis. 175
Pannonius Bitenſis epiſc. 59. 174
Pannonius epiſc. Puppitenſis. 104
Pannonii populi. 594
Panormum à Genſerico obſeſſum. 221
Papia, ibi corpus S. Auguſtini. 283. epiſc. Petrus. 283
Papinianus epiſc. M. 4. 63. ſeu Papinius, aut Papinus. 63
Pappianenſis. *V.* Puppian.
Papyrius epiſc. 63
Parachti vox unde derivata. 80. Tribus perſonis eſt communis. 31
Parada urbs. 146
Pardalius Macomadienſis epiſc. 56. 134
Pardalius epiſc. afer, an Macomadiæ? 266
Pariator Scilitanus epiſc. 63. 129
Parienſis epiſc. Felix. 101
Parochia id eſt diœceſis. 273
Partenienſis epiſc. Rogatus. 60. 183
Paſcaſinus Lilybitanus epiſc. 60. 221
Paſcaſius M. 212
Paſcaſius Detorianenſis epiſc. 143
Paſcaſius epiſc. Duſitanus. 153. 154
Paſcaſius Gunelenſis epiſc. 55. 102
Paſcaſius Mammillenſis epiſc. 59. 174
Paſcaſius epiſc. Membreſſæ. 103
Paſcaſius Migirpenſis epiſc. 55. 107
Paſcaſius Salditanus epiſc. 60. 185
Paſcaſius Septimunicienſis epiſc. 57. 142
Paſcaſius Tenitanus epiſc. 57. 146
Paſcaſios epiſc. Tigiſitanus. 136
Paſcaſius epiſp. Tijucenſis. 154
Paſcaſius epiſc. Tuggenſis. 123
Paſcaſius epiſc. Tulanenſis. 56. 116
Paſcaſius epiſc. Turenſis. 145
Paſcentius Cethaquenſulca epiſc. 56. 131
Paſcentius Octabenſis epiſc. 56. 126. 145
Paſchæ die alleluiaticum melos. 70
Paſſinatus Muſuccabenſis epiſc. 58. 169
Paſſio Sanctorum VII. Monachorum. 54. Ejus auctor. 49. 51
Paſſiones Mart. Africæ ſub Vandalis. 63 249
Paſſitanus Tigiſitanus epiſc. 58. 136. 167
Paſtinatus Puppitanus epiſc. 55. 104
Patera Catabitanus epiſc. 59. 176
Patera Milianenſis epiſc. 58. 164
Patriarcha Vandalorum. 54. 73. 78. Nomen apud Barbaros uſitatum. 73
Patricius Comes. 216
Patronianus epiſc. Senemſalis. 105
Paullulus Conf. 212
Paulinus Nolæ epiſc. an in Africa captivus fuit? 229. à Gothis vexatus. *ibid.* Ex ſuis divitiis nihil ſibi reſervarat. *ibid.*
Paulinus epiſc. Regenſis. 136
Paulinus Rubicarienſis epiſc. 59. 174
Paulinus epiſc. Tuggenſis, ſeu Tegeſis, ſeu Regenſis. 184
Paulinus Zurenſis epiſc. 75
Paulus Magiſter gentium. 48
Paulus epiſc. Cataquenſis. 131
Paulus Flumenzeritanus epiſc. 58. 168
Pauli epiſcopi viſio. 16. An fuit Larenſis epiſc. 74
Paulus Nibenſis epiſc. 56. 120
Paulus epiſc. Nobenſis, ſeu Nibenſis. 376
Paulus conf. epiſc. ab Obba. 171
Paulus epiſc. Siccenſis. 74. 112. 173
Paulus epiſc. Sinnaritanus. 8. 68
Paulus Sinnarenſis epiſc. 55. 101
Paulus epiſc. Tabucenſis. 127
Paulus Turreblandinus epiſc. 58. 159
Paulus epiſc. Uzittarenſis. 107
Pax in bello quærenda. 204
Pax cum Vandalis inita. 207. Africanæ Eccleſiæ reddita ſub Guntabundo. 266. 267. Sub Hilderico. 287. Sub Juſtiniano 288. 289
Peccatorum abſolutio. 18. Martyrio purgantur. 208. 210
Pederodianenſis epiſc. Adeodatus. 57. 149
Pelagiana hæreſis. 60
Pelagius epiſc. Vanarionenſis. 165
Peloponneſum Vandali diripiunt. 227. Inde pulſus Genſericus. 232
Pentaſius epiſc. Turrium Tamulus. 151
Penthadius epiſc. Carpitanus. 108
Peradamium, an Victoris Vitenſis patria? 84. An idem ac Feradum. 146. epiſc. Germanus. 57. 77. 84. 146
Perdice urbs. 181. epiſc. Victorinus. 60. 184. Silvanus, Rogatus. 184
Peregrinus Aſſuritanus epiſc. 55. 106
Peregrinus epiſc. Curubitanus. 110
peregrinus Matarianenſis epiſc. 58. 158
peregrinus Mulienſis epiſc. 57. 138
peregrinus punentianenſis epiſc. 56. 127
peregrinus epiſc. Suſetanus. 142. 144

pere-

Digitized by Google

Peregrinus ſubdiaconus. 21
Perpetua, & Felicitas Mart. 115. Earum corpora. 4. Acta. 63
Perſecutio Vandalorum. 258. & *paſſim*.
Perſecutio Genſerici. 14. & *ſeqq*. 54. 61. 233. & *ſeqq*. Graviſſima fuit. 236. Tota ejus ſeries ex Victore. 237. An perſecutio fuerit. ſub Guntabundo? 265
Perſecutio Traſamundi. 61. qualis? 274. quando cœpit. 274 275. qua cauſa? 275. 286.
Perſecutores dicti beſtiæ. 84
Perſeverantius epiſc. Tereſtinus. 133
Petrus, oves ei & agni commiſſi. 48. 89 Primatus. 89. 117
Petrus M. 269
Petrus epiſc. Afer, legatus. 292
Petrus Caſtellanus epiſc. 59. 173
Petrus epiſc. Corſicæ. 218.
Petrus epiſc. Culcitanenſis. 110
Petrus de Natalibus Equilinus in Marchia Tarviſina epiſc. 245. falſo Martyres perſec. Vandal. tribuit. 270. Ejus errata. 229. & *ſeq*.
Petrus Madenſis epiſc. 56. 126
Petrus Oldradus epiſc. Mediolani. 283
Petrus Oboritanus epiſc. 59. 173
Petrus Papienſis epiſc. 283
Petrus Abbas. 81. 104. 140. 158
Petrus diaconus. 279
Philadelphus epiſc. Gratianopolit. 174
Philo Atſinnaritanus epiſc. 59. 176.
Philcryſa urbs. *V.* Florianenſis.
Photices epiſc. Diadocus. 61
Photinus epiſc. exſul. 279
Picti populi. 60
Picus urbs. 101
Picentinæ cellæ. 154
Pienſis epiſc. Felix. 55. 101
Pigara urbs. 172
Pinta arianus epiſc. 285
Piraſius Pationenſis epiſc. 58. 156
Piſa urbs. 220
Piſida urbs. 122. 123
Piſitenſis epiſc. Ambibius, Felix. 122
Placentinus epiſc. Madauræ. 130.
Placidia Valentiniani filia. 232. Olybrii uxor. 226. 232. Olybrii relicta. 12. 73
Placidia auguſta. Valentiniani mater. 60. 63. 201
Planeta veſtis. 287
Plenius an epiſc. Auvidarſæ? 141
Plotianus epiſc. Maclianenſis. 142
Poequarius Taſaccureoſis epiſc. 59. 177
Pomerius Maurus. 280
Pompejanus epiſc. Sucardenſis. 165
Pompejus epiſc. Sabratæ. 187
Pomponius Conſ. epiſc. à Dionyſiana. 162
Pomponius epiſc. Macrianenſis. 156
Pompoſius epiſc. Sabratenſis. 186.
Pontanovicus. 263
Pontianus, ſeu Ponticanus epiſc. Bizacenus. 278. an Primas? 279.
Pontianus, ſeu Ponticanus epiſc. Thenitanus. 147. 278
Ponticanus Formenſis epiſc. 57. 138
Pontius epiſc. *Lamtuenſis*. 135
Pontius comes Tololanus. 243
Populares. 35. 83
Populonii epiſc. Cerbonius. 280
populus hymnos nocturnos cantat in eccleſia. 21
porcarius & monachi Lirinenſes Mart. 231
porphyrius epiſc. Vullenſis. 140
porta Fornitana. 4. 64
poſſeſor epiſc. Afer. 279. 280
poſſeſſor Zabenſis epiſc. 60. 184
poſſidius epiſc. Africanus exſul. 207. Ancalamenſis? *ibid.*
poſſidius Calamenſis epiſc. 116. 264
poſſidius Maſſimanenſi epiſc. 57. 148
poſſidonius, ſeu poſſidius Sillilitenſis epiſc. 128
poſſidonius, ſeu poſſidius epiſc Sillitenſis. 128. quomodo dictus *loci Superioris* in Collat. Carthag. 264. 265
poſſidonius Mirandulæ cultur. 264
poſthumianus Ruſpenſis. 276
poſthumianus epiſc. Tagorenſis. 123
potentius epiſc. 223
potentius Bladienſis epiſc. 119
præcauſenſis epiſc. Adeodatus. 57. 150
præciſu monaſterium. 150. 158
præfectianus Abaradirenſis epiſc. 57. 145
præpoſitus regni Vandalorum. 15. 20
præſidienſes epiſc. Fauſtus. 58. 156. Lentius. 156.
præſidius Sufetulenſis epiſc. 21. 57. 77. 144
prætextatus epiſc. Aſturican. 106
presbyteri, dicti ſeniores. 88. 89.
primæ eccleſia Carthag. 291
primaſius epiſc. Afer. 280.
primaſius, ſeu Brumaſius epiſc. Calaris. 285
primatus Eccleſiæ Rom. 20. 76. S. Petri. 89
primates in Africa. 66. Ordinatione ſeniores. 166. Senes dicti. 89
primates Officiorum. 35
primianus epiſc. Carthag. 75. 132. 150. 162
primianus Gurgaitenſis epiſc. 58. 156.
primoſus epiſc. Carthag. 109
primoſus epiſc. Thiganenſis, ſeu Tigarenſis. 172
primulianus epiſc. Mandaſumitanus. 162
primulus epiſc. Tamagriſtenſis. 183
primulus epiſc. Vagenſis. 119. 150
primus Caprenſis epiſc. 52. 59. 170.
primus à Miſgirpa epiſc. 107.
primus diaconus M. 181
principalis Circenſis. 134
prion, Locus. 101
priſcus epiſc. Quidienſis. 163.

Priſcus. 257. An fuit epiſc. Mantuæ? 261. Alii confeſſores Afri in Italia. An epiſcopi fuere? 257. An ex Quodvultdei ſodalitio? 258
Privatenſis epiſc. Adeodatus. 60. 183
Privatianus à Sufetula. 144
Privatianus epiſc. Vegeſelæ. 129. 154
Privatus epiſc. à Sufibus. 144
Privatus epiſc. Tigualenſis. 159
Privatus epiſc. Vagenſis. 118
Privatus epiſc. Vegeſilitanus. 129
Privatus epiſc. Uſilenſis. 251
Probantius epiſc. Troſimianenſis. 147
Probus M. 212
Probus à Theoderico rege necatus. 61
Proculus epiſc. ab Aquis Tibilitanis. 131
Proculus epiſc. Girbitanus. 186
Proculus epiſc. Serrenſis. 178
Proculus Genſerici miſſus, ob ſacrilegium punitus. 9
Proconſulis Africæ potentia. 64
Proconſul Carthag. ſub Vandalis. 39. 85
Proconſularis provincia. 5. 290. In ea epiſcopi. CLXIV. 8. quot fuerint. 55. 116
Procurator Boplii Girbitani. 186. 187
Procurator domus regis. 10. & ſeq.
Procuratores poſſeſſionum. 35
Proficentius epiſc. Macomadiæ Ruſticianæ. 135
Proficius Seleucianenſis epiſc. 57. 140
Proficius Sublectinus epiſc. 58. 158
Proficius Vadenſis epiſc. 57. 118. 140
Protaſius epiſc. Tubinienſis. 132
Prudentius M. Lingonenſis. 198
Pſeudunum caſtrum. 197
Publicius epiſc. Gratianopolis. 174
Pudentianenſis epiſc. Peregrinus. 56. 127. Creſconius, Maximianus. 127
Pudentilla Apuleii uxor. 187
Pudentius Madaurenſis epiſc. 56. 130
Pudput urbs. 104. 110
Puellæ Hiſpanæ martyrium. 200
Pulpitum. 10
Pulpu urbs. 104
Punentianenſis. V. Pudentianenſis.
Puppianæ epiſc. Reparatus. 55. 104. Gaudiclus, Bonifacius? Victor. 104. 125
Puppitani epiſc. Paſtinatus. 56. 104. Pannonius, Fortunatus, Guloſus. 104
Pupputanenſis, ſeu Puppianenſis epiſc. Victor. ibid.
Purpurius epiſc. à Limata. 140
Puſillus epiſc. Lamasbæ, non Lambeſe. 139
Putea urbs. 123. 144
Putienſis, ſeu Piſitenſis epiſc. Felix. 122
Putienſis in Byz. epiſc. Serbandus. 57. 143
Putienſis in Numid. epiſc. Gaudentius. 56. 22. 143. Felix. 123
Putizienſis epiſc. Florianus. 122
Putput urbs. 104. 110. 175
Pyrenæi montes. 198
Pytiuſæ inſulæ. 189

Q

Quadi populi. 194
Quadratianus epiſc. Sicilibæ. 83
Quadratus epiſc. Gegitanus. 68. 112. 181
Quæſtio legitima. 201
Quæſtorianenſis epiſc. Victorianus. 58. 157. Beatus Stephanus Speſindeo. 157
Quidia à Madauro diſtinguenda. 130. epiſc. Teberianus. 58. 163. Priſcus. 163 An Secundinus? ibid.
Quietus epiſc. Burucenſis. 118
Quintaſius epiſc. Caplenſis. 152
Quintaſius Mutecitanus epiſc. 59. 173
Quintaſius epiſc. Vajenſis. 119
Quintiani epiſcopi viſio. 16. 268. An Seccenſis epiſc. fuit? 74
Quintianus epiſc. Caſulis Carianenſis. 365. 59
Quintianus epiſc. 8. An Urcitanus? 68
Quintianus Urcitanus epiſc. 55. 63 64. 106
Quintinianus epiſc. 74
Quintius M. 268
Quintus M. 270
Quintus epiſc. Acolitaneus. 153
Quintus Tabunienſis epiſc. 59. 177
Quintus epiſc. Tagaratæ. 113
Quintus an epiſc. 75
Quiritana urbs. ibid.
Quizcenſis epiſc. Priſcus. 163
Quizitana urbs, Quiza ſeu Quida. 88. epiſc. Tiberianus. ibid.
Quodvultdeus epiſc. exſul. 279
Quodvultdeus epiſc. 144. An Fulgentio antiquior? 161. 278. 288
Quodvultdeus Cælianenſis epiſc. 56. 227
Quodvultdeus Calamenſis epiſc. 56. 116
Quodvultdeus epiſc. Carthag. 63. 65. 68. 215. 223. 240. 254. 258 cum clero ſuo in exſilium pulſus. 9
Quodvultdeus epiſc. Centurienſis. 137
Quodvultdeus epiſc. Ceſſitanus, ſeu Giſſitenſis. 108. Ciſſitanus. 177
Quodvultdeus Durenſis epiſc. 58. 153
Quodvultdeus epiſc. Givirtenſis, ſeu Girbitanus. 187
Quodvultdeus epiſc. Nebbitanus. 120. 143
Quodvultdeus Reſpectenſis epiſc. 56. 134
Quodvultdeus Summulenſis epiſc. 59. 177
Quodvultdeus Tablenſis epiſc. 59. 171
Quodvultdeus ad Turres concordi ep. 57. 135
Quodvultdeus epiſc. Verenſis. 108
Quodvultdeus Ulitanus epiſc. 57. 140
Quodvultdeus epiſc. Volitanus. 108

R

Radalpertus epiſc. Capuæ. 261
Ratorium V. Rotarium.
Raymundus comes Tuloſanus. 242
Reatrius M. 268

Rebianenſis epiſc. Felix. 155
Recargentius epiſc. Lamiggigæ. 138
Reconciliationis indulgentia per Sacerdotes. 13
Redemtus epiſc. Giſipenſis. 107
Redux Nobalicianenſis epiſc. 60. 181
Regenſis epiſc. Paulinus. 136. 184
Regia locus in in Africa. 30. 70. 170
Regianenſis epiſc. Fortunius. 77. 70. 136
Regium urbs duplex. 70
Regienſis epiſc. Victor. 59. 70. 170
Reginus epiſc. Tigiblabenſis. 126
Reginus epiſc. Vegeſelitanus. 129
Reginus Zenonis legatus. 19. 76
Regulus M. 280
Regum libri dicti *Regnorum*. 30. 80
Reta urbs. 70
Reliquiæ Martyrum. 195. In Thecis ſervatæ. 256. Reliquiæ exiguæ ejuſdem Sancti variis in locis corpus integrum dicuntur. 265. Eas fideles oſculantur. 260. in ignem projectæ non violantur. *ibid.* Miraculis clarent. 87. 253. 257. Eis Confeſſores habere appetunt. 282. Complures in baſilica Fauſti. 67
Remorum urbs præpotens. 194. Ibi Martyres ſub Vandalis. 196 epiſc. Nicaſius M. 196. Gervaſius. *ibid.* Ægidius. 198
Reparatus epiſc. Aquenſis. 167
Reparatus Bulturienſis epiſc. 169. 59
Reparatus epiſc. Carthag. 67. 291
Reparatus Caſtelli Tatroportenſis ep. 59. 176
Reparatus Ciſſitanus epiſc. 59. 177
Reparatus Girumontenſis epiſc. 58. 164
Reparatus epiſc. Meglapolis. 112
Reparatus Puppianenſis epiſc. 55. 104
Reparatus epiſc. Sifaitenſis. 164
Reparatus Sitenſis epiſc. 59. 177
Reparatus epiſc. Suſaſaritanus, ſeu Sifaitenſis. 164. 178
Reparatus Tipaſitanus epiſc. 59. 85. 131. 176
Reparatus Tubunienſis epiſc. 56. 132
Reparatus epiſc. Tuburſicuburæ. 124
Reparatus epiſc. Vindenſis. 173
Reparatus Utimmirenſis epiſc. 55. 104
Reparatus ſubd. ſine lingua loquitur. 40. 233
Reperitanus epiſc. Gelianus. 59. 172
Reperitana urbs. 172
Reſpectenſis epiſc. Quodvultdeus. 134
Reſſanenſes epiſc. Vigilius. 56. 126. Octavianus. 126. 139
Reſtituta eccleſia Carthag. 5. 65. 67
Reſtitutianus epiſc. Sululitanus. 152. 158
Reſtitutus Acolitanus epiſc. 57. 153
Reſtitutus Aquis-Albenſium epiſc. 57. 150
Reſtitutus Aquiabenſis epiſc. 57. 145
Reſtitutus epiſc. Byzacenus. 279
Reſtitutus Florianenſis epiſc. 58. 168
Reſtitutus epiſc. Jubeclidienſis, ſeu Jubaltidienſis. 161
Reſtitutus epiſc. Lapidienſis. 59. 106. 172
Reſtitutus epiſc. Laritenſis. 74
Reſtitutus epiſc. Membreſſæ. 102
Reſtitutus epiſc. Mezucenſis. 148
Reſtitutus epiſc. Novaſinæ. 127. 136
Reſtitutus Segermitanus epiſc. 58. 159
Reſtitutus alius epiſc. Segermitanus. 159
Reſtitutus epiſc. Simingitenſis. 102
Reſtitutus epiſc. Tagorenſis. 123
Reſtitutus Thagamutenſis epiſc. 57. 144
Reſtitutus epiſc. Timidæ regiæ. 112
Reſtitutus epiſc. Vallitanus. 140
Reſtitutus epiſc. Victorianenſis. 158
Reſtitutus epiſc. Viltenſis. 140
Reſtutus Lapidienſis epiſc. 59. 175
Reſtutus Macrianenſis epiſc. 60. 182. *V.* Reſtitutus.
Reſurrectionis dies, ideſt Dominica. 219
Reſurrectio corporum probata. 234
Revocatus epiſc. apoſtata. 253
Ricimer Vandalos fugat. 227. Majorianum interficit. 228. & Anthemium. 232
Rinucorurum urbs. 146
Rodibaldus epiſc. Valentinianenſis. 142
Rodobium opidum. 70
Rogatianus epiſc. Idaſſenſis. 125
Rogatianus epiſc. à Nova. 165
Rogatianus Vadentinianenſis epiſc. 57. 142
Rogatianus Vannidenſis epiſc. 59. 170
Rogatianus epiſc. à Vico-Ateri. 158
Rogatus epiſc. Aſſuritan. à Circumcellionibus mutilatus. 106
Rogatus epiſc. Cartenoæ. 170. Ab eo Rogatiſtæ Donatiſtarum ſecta. *ibid.*
Rogatus epiſc. Gaguaritanus. 160
Rogatus Partenienſis epiſc. 60. 183
Rogatus epiſc. Perdicenſis. 184
Rogatus Sereddelitanus epiſc. 59. 175
Rogatus epiſc. Zaraitenſis. 141
Rogatus monachus mart. 43. 49. *& ſeq.* 55.
Roma à Gotthis capta ſub Alarico. 60. 97. ſub Odoacro. 61. à Genſerico capta. 224. *& ſeq.* Ejus excidium. 7. 224. Ejus incolæ dicti Urbici. 7. 67
Romæ Epiſc. Donatiſtæ Victor Garbenſis. 138. 140. Bonifacius Ballitanus. 140
Romana, id eſt Catholica Eccleſia. 76 caput omnium Eccleſiarum. 20. 76. Ejus Primatus. 48. 89. Vindicatur. 117. Huic Africani addictiſſimi. *V. Præf.* 266. 291. 292. Inde acceſſitur Presbyter. 9. Romæ Pont. Agapetus. 292. Alexander. 243. Damaſus. 264. Felix. 238. 240. 266. Gelaſius. 240. 265. 283. Gregorius M. 61. Gregorius VII. 260. Hilarius. 240. Hormiſdas. 279. Innocentius 140. Joannes. I. 61. Joannes. II. 292. S. Leo. 223. Leo IX. 158. Nicolaus II. 260. Simplicius. 240. Symmachus. 282. Victor III. 260. Romanum Pont. conſulunt Afri pro Lapſis. 266. 291

Digitized by Google

Romani. 47. 88. Sic Catholici dicti. 10. 71. à Vandalis victi in Hiſpania. 199. 203.
Romanus M. 256.
Romani reliquiæ. 282
Rumanus epiſc. Leptiminenſis. 147
Romanus epiſc. Leluitanus. 181
Romanus epiſc. Megapolitanæ. 112
Romanus Molicunzenſis epiſc. 60. 182.
Romanus Sifaritanus epiſc. 59. 175
Romanus epiſc. Tamadenſis. 59. 176.
Romulus epiſc. Thebeſtenſis. 133
Romulus epiſc. Ticibus. 163
Roſſius Conſ. Afr. 258. celebris Beneventi, & Sueſſæ. 259
Rotariiepiſc. Felix 106. 118. Victor. 118
Rubicarienſis epiſc. Paulinus. 59. 174.
Rufenſis epiſc. Stephanus. 160
Rufianus epiſc. Maxenſis. 114.
Ruſtianenſes ſeu Rufinianenſes epiſc. Donatus. 58. 157. Marianus. 157.
Rufinianus epiſc. Afer in inſula monaſticam vitam ducit. 236. 255
Rufinianus epiſc. Bonuſtenſis. 109.
Rufinianus epiſc. Muzuenſis, ſeu Muzucenſis, Muſtenſis, Mazenſis, Muzucenſis, Maxenſis, Muzenſis. 114
Rufinianus epiſc. Tuburbii-mai. 115.
Rufinianus Vadenſis epiſc. 56. 118
Rufinianus Victorianenſis epiſc. 58. 158
Rufinianus an epiſcopus? 157.
Rufinus epiſc. Labdenſis. 106
Rufinus epiſc. Mazenſis. 114.
Rufinus Tamallumenſis epiſc. 59. 151. 179
Rufinus epiſc. Tuburbii mai. 115.
Rufinus presb. 47
Rufinus presb. Midlenſis. 127.
Rufinus Principalis Circenſis. 134
Rufus Sfaſferienſis epiſc. 59 170.
Ruſadir. 172.
Ruſaditanus epiſc. Idonius. 59. 172.
Ruſazus colonia. 172. Epiſc. Idonius. ib.
Ruſconias colonia. 171.
Ruſcurienſis epiſc. Nicellus. 170.
Ruſſenſis v. Ruſpenſis.
Ruſgunienſes epiſc. Bonifacius. 59. 171. Numerianus. 171
Ruſicada. 139
Roſicibar urbs. 166. 174
Ruſippiſis municipium. 166.
Ruſpæ urbs. 141. 151 Epiſc. Stephanus. 58. 160. Fulgentius. 160. &c. Julianus. ibid. Felicianus. 277.
Ruſpina urbs. 35. 160
Ruſpitenſis epiſc. Secundus. 160
Ruſtici locus. 130.
Ruſticiana Macomadia. 130. V. Macomadia.
Ruſticianenſes epiſc. Donatus. 56. 130. Leontius. 130
Ruſticianus epiſc. Africanus. 223.
Ruſticianus Mutigenſis. 114.
Ruſticianus epiſc. Tabracæ. 69.
Ruſticus epiſc. Afer. 549
Ruſticus epiſc. Cartennæ. 170
Ruſticus Tercitanus epiſc. 58. 156.
Ruſticus Tipaſenſis epiſc. 56. 86. 131. 176
Ruſticus Subdiac. mart. 43. 49. & ſeqq. 55
Ruſtonium urbs. 171
Ruſubeſer. 174
Ruſubiccarienſis epiſc. Conſtantius. ibid.
Ruſubiritana urbs. 174. Epiſc. Felix. 58. 165
Ruſubricari urbs. 174
Ruſubus urbs. 165.
Ruſuccurum urbs. 181. Epiſc. 59. 170 Fortunatus, Optatus, An Nicellus, ſeu Nivellus? 170
Ruſturenſis aut Ruſurtianenſis epiſc. Nicellus. 170
Rutulus m. 269.

S

SAbana. 41. Quid? 86.
Sabelliana hæreſis. 26.
Sabi urbs. 184
Sabinianus epiſc. Grummenartarum. 158.
Sabinianus, ſeu Sabinicuus Octabienſis epiſc. 57. 126. 145.
Sabinus epiſc. Tuncenſis, ſeu Tuccenſis. 184.
Sabrata urbs. 66. 123. 135. 183. 185. 291. Epiſc. Vices. 7. 186. Leo. 60. 186. Nados. 186. Donatus, Pomroſius. ib. Pompeius. 187. An Vincens? 66.
Sabratius epiſc. Turre. Tamallumenſis. 151.
Sacconius Vzialenſis epiſc. 55. 102.
Sacerdotes, id eſt Epiſcopi. 88. 89.
Sacramenta. Dei s. 10. Sacramentorum volumen. 173.
Sacrificium corporis, & ſanguinis Chriſti immolatur Filio, ſicut & Patri. 285. Sacrificii divini ritus. 18. Sacrificium offert S. Fulgentius. 276 Sacrificia ſollemnia. 206.
Safargius epiſc. Lampuenſis. 135.
Sagona urbs Corſicæ. 220
Saienſis epiſc. Donatus. 185.
Salaphitanum opidum. 178.
Saldæ urbs. 180. 181. Epiſc. paſcaſius. 60. 185.
Salernum, ibi reliquiæ S. Elpidii. 261
Salicinenſis epiſc. Donatus. 178.
Salluſtius epiſc. Tibilitanus. 131
Salo Tallabenſis epiſc. 58. 168.
Salomon à Juſtiniano Africæ præfectus. 133
Salvianus m. epiſc. Gazauſulæ. 116.
Salvianus epiſc. Leptis magnæ. 186.
Salvianus Maſſil. Galliarum clades luget. 195. Africæ clades cauſas exponit. 2. 5. Afrorum vitia carpit. 89.
Salvius epiſc. Aulaſæ, ſeu Auſacæ, ſeu Auſanæ. 383. 113.
Salvius epiſc. Membreſſæ. 108
Saluſtius Macomadienſis. 134.
Saluſtius epiſc. Rebiauenſis. 155.
Saloſtius epiſc. Tibilitanus. 138.

Saluſtius epiſc. Zertenſis. 178
Saluſtius orator. 47
Salutaris Archidiac. Carthag. 42. 56. 86. 87. 241.
Samſucius epiſc. Turrenſis. 246
Sammeriarum-Turres. *V.* Turres.
Sanaſer epiſc. Bonifacius. 60. 188
Sanaphas urbs. 164. 188
Sancti-Florentii urbs. 248
Sanctorum pro vivis preces. 58. Eorum invocatio. 48. 210
Sardinia Genſerico ſubdita. 5. Ibi perſequitur. 12. Vandali inde pulſi. 231. à Sarracenis vallatur. 283. Ibidem exſulant epiſcopi Africani. 189. Byzaceni. 61. 276. 277. *& ſeq.* Erat ex Africæ diœceſi. 290. Ejus epiſcopi. 60. 188
Sarmatæ populi. 194
Sarmentius epiſc. Ternamuſenſis, ſeu Cernamuſenſis. 168
Sarraceni Corſicam vaſtant. 246. Sardiniam. 283
Saſſanenſis ſedes olim Lunenſis. 230
Saſſaris urbs. 189. epiſc. Gavinus. 281
Saſſura vicus. 155
Saſuritanus epiſc. Bonifacius. *ibid.*
Satacenſis epiſc. 178
Satafa urbs. 182
Sataſenſis in Maur. Cęſar. epiſc. Creſces. 59. 178. 180
Sataſenſis in M. Sitif. epiſc. Peſtus. *ibid.*
Sataſenſis alterutrius epiſc. Adeodatus, Vrbanus. 178
Saturianus Mart. 8. 69
Saturinus epiſc. Miricianenſis. 150. 155
Saturnianus m. 69
Saturninus m. 268
Saturninus item m. 282
Saturnini m. eccleſia Calari. 285
Saturninus epiſc. ab Avitinis. 256
Saturninus epiſc. Gazabianenſis. 136
Saturninus Sertenſis epiſc. 59. 178
Saturninus epiſc. Tamagriſtenſis. 583
Saturninus conf. epiſc. à Thucca. 184
Saturninus epiſc. à Victoriana. 158
Saturninus alius epiſc. Victorianenſis. *ibid.*
Saturninus Viſſalſenſis epiſc. 59. 177
Saturnius Socienſis epiſc. 59. 181
Saturnus epiſc. Sitenſis. 136. 577
Saturus Conf. rr. 12. Uxoris inſidias ſuperat. *ib.*
Saturus Irenſis epiſc. 58. 159
Sauvenſe caſtrum. 246
Saxones populi. 194
Sayenſis epiſc. Donatus. 185
Scebaſtianenſis epiſc. Victorinus. 57. 148
Scholaſticus epiſc. exſul. 279
Scilita urbs. 129
Scillitani Mart. 63. 129. Eorum baſilica Carthagine. 4. Acta. 63. epiſc. pariator. 63. 529.
Squillacius, Donatus. 128
Scripturæ divinæ. 19. 54 Earum ſcientia plena erat Dionyſia. 38. Loca à Victore laudata. 95. *& ſeqq.* Verſio qua Victor uſus eſt. 79
Searſon Genſerici cognatus. 9
Sebaſtianenſis epiſc. Victorinus. 148
Sebaſtianus M. 65
Sebaſtianus Comes. 213. Fuit Bonifacii gener, vana fortuna & mors. 222. Ejus in fide conſtantia. 6. 65
Seberianenſis epiſc. Victorinus. 57. 143
Secrepedulenſis epiſc. Spes. 148
Secundianus Mimianenſis epiſc. 58. 155
Secundianus M. epiſc. à Thambeis. 85. 143
Secundinus M. 268
Secundinus alius. 269
Secundinus epiſc. Carpitanus. 508
Secundinus epiſc. Hemianenſis. 546
Secundinus epiſc. à Cedias. 163
Secundinus Garrianenſis epiſc. 57. 137. 144
Secundinus Lamaſuenſis epiſc. 57. 139
Secundinus epiſc. Sinueſſæ. 259
Secundinus epiſc. à Tambais. 85
Secundinus Conf. Afer. 258. Ejus inventio celebris Trojæ. 259. ubi ejus ſepulcrum. *ibid.* Ejus reliquæ in ignem projectæ illæſæ ſunt. 260
Secundus epiſc. Megarmelitanus. 138. Dicitur Secundus, ſeu Secundinus epiſc Aquenſis, ſeu Megarmitanus. 538. 167
Secundus, ſeu Secundinus epiſc. Minenſis. 569
Secundus Maurianenſis epiſc. 59. 175
Secundus epiſc. Ruſpitenſis. 160
Secundus epiſc. Tagaſenſis. 147
Secundus Tamogazienſis epiſc. 56. 533
Secundus primas Tigiſitanus. 117. 118. 135
Securus epiſc. Tenitanus. 547
Securus Timidanenſis epiſc. 59. 571
Sedatus epiſc. Tuburbii. 555
Sedunum urbs, ibi paſſi non ſunt Florentianus &c. 197
Segetius epiſc. Mullitanus. 105
Segermitani epiſc. Reſtitutus. 58. 159. Alius Reſtitutus, Felix, Nicomedes. 159
Selemſelitanus epiſc. Felix. 105
Seleuciæ concilium. 34. 82
Seleucianenſes epiſc. proficius. 57. 140. Terentius, Mellianus. 140
Sementius epiſc. Uzipparæ. 113
Semineoſes epiſc. Florentius. 56. 113. 248. Junianus. 113
Semitenſis epiſc. Benenatus. 111.
Senatores & Senatus Carthaginis. 5. 64
Senemſalis epiſc. Fortunatianus. 105. patronianus. *ibid.* ſeu Senepſalitanarum Julianus. *ibid.*
Senex, nomen in Africa epiſcopis datum. 66. Senes dicti primates. 89
Seniores ſeu presbyteri. 88. 89
Seniores Novæ Germaniæ. 125

Sen-

Sentius, ſeu Senſius, ſeu Senzias conf. 229
Septa urbs. 168. 291
Septiminus m. 87
Septimuniciæ ſynodus. 142. Epiſc. Paſcaſius. 57. 142
Septimus, ſeu Septimius, aut Septiminus Mart. 43. 49. & *ſeqq.* 55. 87. 96
Septum urbs. 168. 291.
Sepulcris Mart. jurandi mos. 253
Sepulturæ mortuorum cum ſollemnitate. 5. cum hymnis ſollemnibus. 56
Sepultura aſini. 49. 90
Serbandus Putienſis epiſc. 57. 143
Sereddelitanus epiſc. Rogatus. 175
Serenianus epiſc. Midilenſis. 126. 142. 144
Serotinus epiſc. Turuſitanus. 150
Serrenſis epiſc. Proculus. 178
Serticitanus epiſc. Victorinus. 182. ſeu Serteitani Victorinus. 60. 182. Maximianus, Felix. 182
Sertenſis epiſc. Saturninus. 59. 178
Sertertenſis epiſc. Felix. 182
Servandus epiſc. Putienſis. 143
Servatus epiſc. Amphorenſis. 121
Servilius conf. 84
Servilius Tacapitanus epiſc. 60. 187
Servilius epiſc. Unuricopolitanus. 161. ſeu Servitius Unorecopolitanus epiſc. 58. 161
Servius Arſuritanus epiſc. 58. 106. 154
Servulus & Soc. Mart. 268
Servus, ſeu Servius, aut Serus Mart. 43. 49. & *ſeqq.* 55. 87. 96
Servus M. Tuburbii 39. 84. 85. Dicitur Tiburi paſſus. 115. 230
Servus Arſicaritanus epiſc. 56. 129
Servus epiſc. Arſuritanus. 154
Servus Beleſaſenſis epiſc. 57. 138
Servus Meneſeſſitanus epiſc. 57. 152
Servus, ſeu Servusdei epiſc. Tuburſico-Buræ. 124
Servuſdei epiſc. Miſſuenſis. 106
Servus-Dei Tambeitanus epiſc. 57. 86. 143
Seſſenſis epiſc. Creſces, 58. 168
Severianus epiſc. Afer exſul. 207
Severianus epiſc. Ceramunenſis. 183
Severinus Caſtellanus epiſc. 117. 173
Severini Noricorum Apoſt. reliquiæ. 283
Severus epiſc. Milevitanus. 140
Severus epiſc. Minoricæ. 189
Severus epiſc. Vtimari. 103
Severi Aug. patria, Leptis-magna. 186
Severus patricius. 12. 232
Sextilianus epiſc. Tuncienſis. 109
Sextilius epiſc. Aſſabenſis. 182
Sfeſerienſis epiſc. Rufus. 170
Sbidenſis locus. 38. 84
Sibrorum inſula. 189
Sicca, ſeu Sicca-Veneria urbs, 16. 17. 74. 174. 271. 273. Epiſc. Candidus, 74. 113. Caſtus, 74. Fortunatianus. 74. 112 Fortunatus, 74. 174. Paulus. 74. 112. 174. Urbanus. 74. An Quintianus? *ibid.*
Sicceſis pagus. 270. 271
Sicceſitani epiſc. Emptacius 59. 174. Martinus. 174
Sicelia urbs. *ibid.*
Sicenſis epiſc. Candidus. 113
Sicilia à Genſerico vexata, 60. 221. 227. à Caſſiodoro avo ſervata. 222. Ibi &c. Genſerici perſecutio. 12. A Vandalis Odoacro data. 5. Per Theodoricum liberata. 232
Siciſiba urbs. 132. Ejus ſitus. 84. Epiſc. Quadratianus. *ibid.*
Siſaitenſis epiſc. Reparatus. 164. 178
Siga urbs. 172. Colonia, ſeu municipium. 136
Signaculum *Dei in* baptiſmo. 42
Siguеſe urbs. 136
Siguitanus epiſc. Creſconius. 123. 136
Sigus urbs Numidiæ. *ibid.*
Silemſilenſis epiſc. Creſconius. 105
Silenſis urbs. 177. Epiſc. Donatus. 57. 136
Siliꞇenſis epiſc. Poſſidonius. 128
Sillitani epiſc. Maximus. 60. 128. Fauſtinus, Poſſidonius. 128. 265
Silvani opidum. 162
Silvanus M. 269
Silvanus epiſc. Carianenſis. 152
Silvanus epiſc. Macrianenſis. 156
Silvanus epiſc. Perdicenſis. 184
Silvanus epiſc. Zummenſis. 177
Simeon epiſc. Furnitanus. 64
Simidica urbs. 111. Epiſc. Adeodatus. *ibid.*
Simingitenſis epiſc. Reſtitutus. 102
Simitenſes epiſc. *V.* Seminenſes.
Simittu urbs. 111. *Epiſc.* Adeodatus. *ibid.*
Simittenſis epiſc. Benenatus. 111
Simminenſis Epiſc. Deuterius. 55. 111. Junianus. 113
Simon de Bello-loco archiep. Bituricenſis. 243
Simplicius Papa. 240
Simplicius Carcabianenſis epiſc. 58. 157
Simplicius Tibilitanus epiſc. 56. 131
Simuaritenſis *V.* Sinuarenſis.
Sindunum vicus. 196
Sinitenſis epiſc. Stephanus. 56. 131. Creſconius, an Marcellinus. 131
Sinna epiſc. Victor. 101
Sinnarenſis ſeu Sionaritana urbs. 176. epiſc. Paulus. 8. 55. 68. 101. Stephanus. 101
Sinuama urbs. 111
Sinuaritanus Sinuarenſis *V.* Sinnarenſis.
Sinueſſæ epiſc. Caſtus, Secundinus. 259
Siricius papa vetat baptiſmum in Epiphania. 77
Siricius M. 268
Siſſa-nigra urbs. 290. *V.* Adrumetum.
Siſtronianenſis epiſc. Adeodatus. 56. 131
Sitenſes epiſc. Reparatus. 59. 177. Saturnus. 136
Sitifis urbs. 127. 146. epiſc. Donatus. 59. 179. Novatus. 127. 145. 179. Marcianus, Optatus.

Digitized by Google

tus. 179. 280. Analter Novatus? 179
Sitiſis caput Zaber regionis. 184. 185
Sitiſenſis Maur. provinciæ epiſc. 59. 179
Sitinaritanus, ſeu Sitmaritanus epiſc. *V.* Sinnaritanus.
Socienſis epiſc. Saturninus. 181
Solis eclipſis. 90. 238. 253
Soleæ. 276
Solencianenſis, *V.* Seleucianenſis.
Sollemnius epiſc. Tigiſitanus. 136
Sopater epiſc. Tambalenſis. 143
Sophronius epiſc. Conſtantinæ. 217
Soſianæ juncis epiſc. Flumidius. 161
Σουκαρων urbs. 188
Spectabilis titulus dignitatis. 35. 65
Speratus epiſc. Cataquenſis. 131
Spes epiſc. Secrepedulenſis. 148
Speſindeo epiſc. Quæſtorianenſis. 157
Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedit. 23. 78. exponitur ejus proceſſio. 27. *& ſeq.* in fideles exſufflatur. 210. Aquas baptiſmi ſanctificat ex Geneſi. 28. In baptiſmo confitendus. 32
Splendius. 101
Squillacius epiſc. Scillitanus. 128
Ss. in X mutatur. 148
Staſimos Comes & Primas. 216
Stephani protomartyris inventio. 60. 97. Reliquiæ CP. 60. In Africa miraculis claræ. 87. 124. 131. 210. Ejus ſanguis in ampulla vitrea, certis diebus liquescit. 257
Stephanus epiſc. Clipeæ. 111
Stephanus epiſc. Gummaſis. 158
Stephanus Ruſenſis epiſc. 58. 160
Stephanus Sinitenſis epiſc. 56. 131
Stephanus epiſc. Sinnuaritenſis. 101
Stephanus epiſc. Talaprenſis. 160
Stephanus epiſc. Taracenſis, ſeu Taraquenſis. 147. 155. 156
Stephanus epiſc. Tuccaborienſis. 166
Stephanus Zucabiaritanus epiſc. 58. 166.
Stephanus Speſindeo ep. Queſtorianenſis. 157
Stilico Vandalos evocat. 194. Semibarbarus ab Hieronymo dictus. 195
Suabenſis epiſcop. Felix. 57. 137. Litoricus. 137.
Subbaritanus epiſc. Donatus. 58. 167. Maximianus. 167
Subbulenſis locus Africæ. 177
Subdatius Sucardenſis epiſc. 58. 165
Subdiaconi officium. 77
Subiba urbs. 132
Subicarenſe caſtellum. 174
Subitanus Idenſis epiſc. 58. 165
Sublectinus epiſc. Proficius. 58. 158. *V.* Sullecte.
Suboabburitenſis epiſc. Maximianus. 166. 167
Subur urbs. 167. Suburitanus epiſc. Maximianus. *ibid.*
Suburbitæ Martyres. 167
Subuttuta urbs. 180. 181
Sucardenſes epiſc. Subdatius. 58. 165. Pompejanus, Donatus. 165
Succenſianus Febianenſis epiſc. 58. 155
Succeſſus epiſc. Abir Germanicianæ. 75. 137
Succubar, ſeu ſuccabar urbs. 166
Suenſis epiſc. Maximus. 185
Sueſſa, ibi reliquiæ Ss. Caſti & Secundini. 259. & celebris S. Caſtrenſis. 262
Suevi populi. 196. 199. in Hiſpaniis. 199. 200. Dicti Alamanni, Gallæciam invadunt. 249
Sufaritanus epiſc. Victor. 58. 164
Sufaritanus item epiſc. Romanus. 59. 175
Sufaſar. 164 167. epiſc. Reparatus. 164
Sufetani ep. Euſtratius. 7. 57. 144. Privatus. 144. Maximinus. *ibid.* Peregrinus. 142. 144
Sufetula urbs. 129. epiſc. Præſidius. 21. 57 77. 144. Privatianus, Jocundus, Titianus. 144
Sufetulenſe concilium. *ibid.*
Suffara urbs. 164. 188
Suffectani Martyres. 144
Suffectani epiſc. *V.* Sufetani.
Suffegmar fluvius. 75
Sufi urbs. 171
Sugabaritanum municipium. 166
Suggerenda ab Eugenio oblata Regi. 20
Suggitanus epiſc. Victor. 56 123. 136
Sugunenſis epiſc. an Litorius Suavenſis? 137
Sugus urbs. 123. 136
Sulchi, ſeu Sulci in Sardinia. 132. 146. Urbs antiquiſſima. 189. Ejus ep. Vitalis. 60. 189
Sulianis, ſeu Sulianæ. 58. 162
Sullectini epiſc. Proficius. 58. 158. Martianus. 158
Sullitanus epiſc. Hilarus. 158. Urbanus. 162
Sululitanus epiſc. Reſtitutianus. 152. 158
Summenſis epiſc. Silvanus. 177
Summulenſis epiſc. Quodvultdeus. 59. 177
Summius epiſc. Tigualenſis. 159
Sunitu urbs. Africæ. 131
Suriſtenſis epiſc. Aufidius. 60. 184
Suſaritanus epiſc. 164. 175
Suſicazienſis epiſc. Euſebius. 56. 125
Syllectum opidum. 159
Symmachi papæ caritas in epiſcopos exſules. 61. Ejus epiſtola ad eoſdem. 282. Ipſis pecuniam eſt veſtes mittit. 284
Symmachus patricius à Theodorico necatus. 61
Syrus Corniculanenſis epiſc. 58. 164

T

T. V. Th.
Tabaldcorenſes epiſc. Criſpinus. 59. 177.
Tabaicarenſes dicti Victor, Marcianus. 177
Tabalia urbs. 135. 154
Tablatenſis Limes. 171
Tablenſis epiſc. Quodvultdeus. *ibid.*
Taborenſes epiſc. Marinus, ſeu Martinus, Victor. 165
Taborentenſis epiſc. Victor. 58. 165
Tabra, ſeu Tabraamus M. 264
Tabracæ epiſc. Victoricus, Ruſticianus, Clarentius. 69

Tabracenum Monaſterium. 8
Tabrata, ſeu Tabrothaamus M. 264
Tabucenſis epiſc. Paulus. 127
Tabudæ epiſc. Fluminius. 56. 127. Victorinus, Argutus, an Paulus? 127
Tabunienſis epiſc. Quintus. 59. 177
Tacanus Albulenſis epiſc. 59. 174
Tacape. 52.135.149.152.154.157. epiſc. Servilius. 60. 187. Dulcitius, Felix, Gajus, ſeu Gallus. 187
Tacarata. 134. 147. Alia eſt à Tacatua. 139. epiſc. Creſcentius. 57. 113. 139. Teriſſimus. 139. Aſpidius. ibid.
Tacatua urbs. 139
Taceanenſis epiſc. Metus. 116. 184
Tachora V. Tagura.
Tadamata alia eſt à Thagamuta. 144. epiſc. David. 59. 177. an Milicus? 177
Tadamenſis epiſc. ibid.
Tænaro pulſus Genſericus. 232
Tagamutenſes epiſc. Reſtitutus. 57. 144. Milieus. 144. 177
Tagara urbs. 113. 124
Tagarajenſis epiſc. Felix. 147
Tagarata urbs. 139 147. epiſc. Honoratus. 56. 113. Lucius, Quintus. 113
Tagaibalenſis epiſc. Furtunatianus. 58. 157
Tagariata urbs. 140. epiſc Honoratus. 57. 147
Tagaritanum opidum. 147
Tagaſenſis epiſc. Secundus. 147
Tagaſta S. Auguſtini patria. 140. epiſc. Januarius. 57. 140. Alypius. 140. 159. Firmus. 140. an Xantippus? 123
Tagelenſe, ſeu Tageſtenſe opidum. 147
Tagona V. Tagola.
Tagora V. Tagura.
Tagolæ epiſc. Xantippus. 123
Tagura urbs. 140. 147. epiſc. Timotheus. 56. 123. Poſthumianus, Reſtitutus, an Xantippus? 123
Talaptenſis epiſc. Stephanus. 160
Talaptulenſis epiſc. Vinitor. 58. 160
Talaſius Grationopolitanus epiſc. 59. 174
Talborenſis epiſc. Conſtantinus. 165
Talenſis epiſc. Urbanus. 171
Talepta urbs. 157. 160
Taleptula urbs. 157. epiſc. Stephanus. 160
Tamadenſis epiſc. Romanus. 59. 176
Tamagriſtenſes epiſc. Clemens. 60. 183. Primulus, Saturninus. 183
Tamalbinienſis eremus. 87
Tamallenſes epiſc. Gregorius, Lucius. 151
Tamallenum urbs. 87. Huc Eugenius relegatus. 55. 100. V. Tamalluma.
Tamallenſis Turris. 152
Tamalluma urbs. 43. 100. Duplex eſt. 87
Tamallumæ in Bizac. epiſc. Habetdeus. 57. &c. Antonius. 43 &c.
Tamallumæ Stif. epiſc. Rufinus. 151. 179. An Gregorius? 151
Tamallumenſis plebs. 151. 186
Tamamallenſis epiſc. Gregorius. 151
Tamannuna urbs. 179
Tamaſcanienſes epiſc. Honoratus. 60. 183. Donatus. 183
Tamaſenus epiſc. Theodorus. 147. 178. 179
Tamazenſis ſeu Tamazucenſis epiſc. Lucius. 59. 178.
Tambada, ſeu Tambuda, ſeu Tambaja. 40. epiſc. Secundinus, ſeu Secundianus. 85. Servusdei. 86
Tambalenſis epiſc. Sopater. 143
Tambeitanus epiſc. Servuſdei. 57. 143. Martyr Secundianus, Gemelius. 143. Fauſtinus, Sopater. ibid.
Tambianenſis. V. Tambajenſis.
Tamieenſis epiſc. Dacianus. 179
Tammarus Conf. Afer. 258. An epiſc. Beneventanus. 263. S. Tammari vicus. ib.
Tamogada urbs. 133 epiſc. Secundus. 56. 133. Novatus, optatus, Gaudentius, Fauſtinianus. 133. Dicitur Tamogaza. 56. 133. Tamugadi 130. 133. Tamugadin. 120. 135
Tamuda urbs & fluvius. 176
Tamulluma. 179
Tanuda urbs. 176
Tanudajenſis ſeu Tanudatenſis epiſc. Donatus. 176
Taparura urbs. 151
Taphara urbs. 185. 186
Taplum urbs. 135. 149. 154. epiſc. Vigilius. 58. 161
Taracenſis, ſeu Taraquenſis epiſc. Stephanus. 147. 155. 156
Taranamuſa caſtra. 168
Taraſenſes epiſc. Creſconius. 56. 128. 147. Zozimus. 147
Taraſi Giru epiſc. Felicianus. 148
Tarazenſis epiſc. Domninus. 57. 147
Targabolenſis V. Tagaibalenſis.
Targarum urbs. 147
Tarviſium urbs. 245. epiſc. Titianus. ibid.
Taſaccurenſis epiſc. Pœquarius. 59. 177
Taſagora urbs. 177
Tasbalta, ſeu Taſvalta. 154. epiſc. Marcellinus. 58. 154. Julianus, Adelfius, an Innocentius. 154
Tatroportenſis caſtelli epiſc. Reparatus. 176
Teberianus Quidienſis epiſc. 58. 163
Tebeſte. 127. 133. 160. 185. Ibi Criſpina M. 133. Tebeſtina Synodus. ibid. epiſc. Felix. 56. 133. Lucius, Romulus, Urbicus, Perſeverantius. 133
Tebete urbs. ibid.
Tegariatenus V. Tegariatanus.
Tegeſis ſeu Tegeſtis epiſc. Paulinus. 184
Teglanenſis epiſc. an Donatianus? 76. 77
Teglatæ epiſc. Donatianus. 56. 132. Donatus. 131
Tegula urbs Sardiniæ. 132
Tegulata V. Teglata.
Tela urbs alia à Zela. 105. Synodus Tellenſis. ibid. epiſc. Deumhabet. 55. 105. Bonifacius. 105. Natalicus. ibid. Felix. ibid.

Telepte urbs. 133.160. Fulgentii patria. 156. ep. Frumentius. 58. 156 Julianus, Donatianus. Bellicius. 156. 157. Datianus. 157. 160
Teleſte urbs. 133
Temooiareoſis epiſc. Creſconius. 58. 159. Creſconius, Victorinus. 159
Templum locus Atticæ. 152
Tenæ urbs. 135. 15. Tenitanum Concilium. 146. epiſc. Paſcaſius. 57. 146. Euchratius. 147. 270 Latonius, Securus, Puntianus. 147. Ponticanus. 278. An Felix. 147
Tenax epiſc. ab Hæreticis cæſe. 162
Tenilla urbs. 109
Tennonenſis epiſc. Creſcunius. 55. 106. Optatus. 106. Victur. 106. 170
Tentationes caritate ſuperantur. 273
Terentianus Tubulbacenſis epiſc. 57. 142
Terentius epiſc. Seleucianeoſis. 140
Ternamunenſis epiſc. Donatus. 58. 168. Sarmentius. 168
Teroila urbs. 109
Tertiolos epiſc. Cillitanus. 154
Tertius Conſ. 39. 84
Tertullianus epiſc. Hireoenſis. 159
Tertullus epiſc. Abitenſis. 164. 174
Tertulius epiſc. Cilibienſis. 84
Tertullus Juncenſis epiſc. 58. 160
Teſtamenti veteris homines juſti in fide Chriſti 209
Teteitanous epiſc. Ruſticus. 58. 156
Teuchi anus limes. 156
Teveſte urbs. 152
Tevitanus epiſc. *V.* Tenitani.
Th. *V.* T ſine h.
Thabanenſes populi. 177
Thabudeos urbs. 127
Theaſius epiſc. Membloſæ. 103
Thebaltenſis epiſc. Innocentius. 154
Theoctiſtus epiſc. Beroeæ. 2·6.
Theodericus Genſerici filius. 10. 14. 71. 73
Theodora Juſtiniani uxor. 291
Thodorias urbs. *ibid.*
Theodoricus Atriarii filius. 61
Thodoricus M. rex Oſtrogotthorum. 65. Valhamer. 61. Rex Italię. 88. Siciliam Vandalis liberat. 232. Johannem Pp. necat & alios. 61
Theoduritus Carthaginis cladem deſcribit &c. 216 Profugos variis cõmeodat. *ib. & ſeq.*
Theodorus Conſ. 210
Theodorus Cebarſuſſitanus epiſc. 235
Theodorus epiſc. Hirinenſis. 159
Theodorus epiſc. Tamazenus. 147. 178. 179
Theodorus epiſc. Vſulenſis, ſeu Vculenſis. 151
Theodorus Genſerici Filius. 71
Theodoſii M. obitus. 97
Theoduſius Junior. 60. Adverſus Genſericum copias parat fruſtra. 222
Theodotus M. 270
Theonellus m. Vercellis. 264
Theonellus epiſc. Altini. *ibid.*
Therapius a Balla Conſ. 110.
Theſſaliam Theodoricus devaſtat. 61
Theucaria. 15. 74
Theucarius apoſtata. 42. 86
Theudalæ epiſc. Habetdeum. 7. 115. 152 Urbanus. 115. An Victor? 152
Theudeoſis Decimus. 143
Teutoricus apoſtata. 86
Theuzitanus epiſc. Decimus. 57. 143
Thiges urbs. 136
Thiniſteoſis epiſc. Colonicus. 109
Thomas, an Carthag. epiſcopus. 7. 67. 68
Thracia ab Hunnis devaſtata. 60. 222
Thunu urbs. 71. 112
Thyſdrus urbs. 149
Tiberianus epiſc. Quidienſis. 88. 163
Tibilitani epiſc. Simplicius 56. 131. Salluſtius. 131
Tiburnius Conſ. relegati. 237
Tiburi, an Servus M. aut Majorius? 85. 229. 230
Tices, ſeu Ticeoa urbs. 163. epiſc. Gallus, *ib.*
Ticibus urbs Byzacenę. 58. 163. epiſc. Romulus. 163
Ticinum, ibi corpus S. Auguſtini 283. *V* Papia.
Ticualtenſes ep. Magentius. 58. 159. Aſmunius, ſeu Sumnius, Gajanus, Privatus. 159
Tididitanus epiſc. Abuodius. 56. 124. *V.* Taſidium.
Tifiltenſis epiſc. Donatus. 58. 165
Tigabitani epiſc. Creſces. 59. 172. Palladius, Honoratus, Primoſus. 172
Tigamibeneoſis epiſc. Maxentius. 58. 168
Tiganeoſis urbs. 172
Tigava caſtra. 164. 172
Tigava municipium. 172. ep. Honoratus. 190
Tigienſis epiſc. Aptus. 154. 168
Tigillabenſes epiſc. Junior. 56. 126. Donatus 126. Reginus. *ibid.*
Tigiſis urbs. 120. 130. 134. Duæ erant. 136
Tigiſis in Numidia epiſc. Domnicoſus. 57. 135. Secundus primas. 117. 118. 135. 136. Solemoius, Paſcaſius, Gaudentius. 136
Tigiſis in Maur. Cęſar. 168. epiſc. Paſtitanus. 136. Paſtitanus. 58. 118.
Tigualenſes epiſc. Aſmunius, ſeu Sumnius, Privatus, Gaianus. 159
Tijucenſis epiſc. Paſcaſius. 154
Timaſius epiſc. Neapolis. 255
Timiamus epiſc. Vaienſis. 104
Timicitaoi epiſc. Honoratus. 58. 164. Victor, Optàtus. 164
Timidenſes Martyres. 112. epiſc. Benenatus. 55. 112. Felix. 112
Timidæ regiæ epiſc. Fauſtus, Reſtitutus, *ib.*
Timidanenſis epiſc. Secutus. 171
Timotheus M. 256
Timotheus epiſc. C P. 279
Timotheus Tagureoſis epiſc. 56. 123
Tingarienſis urbs. 59. 179
Tingitana provincia. 290
Tinica. 109. ſeu Timiſa urbs. *ibid.*
Tinniſcules epiſc. Dalmacius. 55. 109. An Valerius. 109. An Colonicus. *ib* aut Venantius? *ibid.*

Tinuzuda. 10. 70
Tipaſa. 86
Tipaſæ in Numidia epiſc. Ruſticus. 56. 86. 131. 176. Dirmus. 135
Tipaſæ in Mauritania Cæſar. civium mira fides. 40. Plurimis ibi lingua & manus abſciſſe. 40. Ibidem furunt Donatiſtæ. 170. epiſc. Reparatus. 59. 86. 132. 176
Tipaſon epiſc. Firmus. 131
Tipoſa urbs. 176
Tiſdræ opidum. 150
Tiſidii epiſc. Lampadius, Donatus. 124
Tiſilienſis epiſc. Florentius. 131
Tiſilitanus epiſc. Donatus. 131. 165
Tiſurus urbs. 149
Titianus epiſc. Subſetulenſis. 144
Titianus epiſc. Tarviſinus. 245. transfert corpora Ss. Florentii & Vindemialis. 246
Titiſi. 124
Tituli epiſc. Cræſtiturus. 50. 115. Victor, Creſconius. 115. 128
Titus epiſc. Migirpæ. 107
Tivagas caſtra. 172
Tizica urbs. 154
Tizienſis ep. Honoratus, 58. 154. An Paſchaſius. 154. Aut Aptus. 154. 158
Togiæ municipii epiſc. Victor. 123
Toloſæ epiſc. Exſuperius. 195. Comes Pontius. 243
Tonenſis epiſc. Victor. 170
Tonnonenſis. *V.* Tennonenſis.
Tornacus urbs. 194
Totila ſub eo Mart. Afri in Italia. 280
Tractare populo. 13. 73
Tractatus populares id eſt homiliæ. 5
Traditio apoſtolorum. 32. Evangelica, & apoſtolica. 32
Traditores, ſic Catholicos Donatiſtæ appellabant. 123
Transcellenſis mons. 166
Traſamundus rex Vandalorum, laudatur ab Auctoribus. 274 S. Eugenium relegat. 244. Ejus adverſus Catholicos adſtutia. 274. 284. Fulgentium accerſit, à quo vincitur. 285. Perſecutio ſub eo rege. 61. 286. quam moriens ſucceſſori commendat. 286. 287. Obit. 286
Traſimundus Vandal. rex. 200. 249
Trecæ urbs precibus S. Lupi liberata. 98
Tres ſunt &c. à Patribus laudatur. 79
Treviri quater exciſi. 197. epiſc. Valentinus M. *ibid.*
Tricaſſinus epiſc. Lupus. 60. 98
Trifolius epiſc. Aborenſis. 101
Trigetius legatus. 207
Trinitatis myſterium exponitur. 23. *& ſeqq.* 27. 211. Subſtantiæ unitas, & perſonarum diſtinctio. 23. *& ſeqq.* 26. 27. Æqualitas. 24. Generatio divina. 25. non eſt ignorabilis. 25. fit ſine paſſionibus. 27. Nominis unitas. 28. Teſtimonium trium in epiſt. I. Johannis. 29. Creatio communis. 28. 29. Vivificatio. 29. præſcientia. 29. præſentia ubique. 30
Trinitas expreſſa. 79
Tripolitana provincia. 43. 149. 150. 191. Vandalis dimiſſa. 22. *Ejus epiſcopi*. 60. 185. erant ſolum quinque. 187
Tripolitanus dux. 135
Tripolitanus limes. 183
Tripolis urbs. 185. 186
Tripolius epiſc. Ucitanus. 64
Triſagium. 81
Triumphalis hymnus. 82
Triumphus de Vandalis. 289
Trofimianenſis epiſc. Hilarinus. 57. 147. Probantius. 147
Troja, ibi celebris inventio *S. Secundini*. 259
Tryphon M. 270
Tabanja. V. Tobuna.
Tubienſis epiſc. Felix. 133. 134
Tubonis urbs. 179
Tubulbacenſes epiſc. Terentianus. 57. 142. Januarius. 142
Tubuna urbs. 59. 133. 179
Tobunienſes ep. Reparatus. 56. 132. Creſconius, Protaſius, Nemeſianus. 132
Tuburbium urbs, duplex, 84. 85. 115. Ep. alterutrius Benenatus. 56. 118. Sedatus, Fauſtus. 115
Tuburbitanæ mart. *ibid.*
Tuburbium majus. 39. 84. 161. Ep. Rufinianus, ſeu Rufinus, Cyprianus. 115. An Germanos? *ibid.*
Tuburbii min. epiſc. Maſciminus. Victor 115
Tuburſici epiſc. Frumentius. 56. 124. Gortunius, Maurentius, Januarius. 124
Tuburſico-buræ epiſc. Servus, ſeu Servus dei, Reparatus, Donatus. 124
Tubuſubditanus limes. 180
Tubuſuptu epiſc. Florentius. *ibid.*
Tuca urbs. 184. ſeu Tucca, nomen 4 urbium. 183. 184
Tucca urbs. à Juſtiniano exſtructa. 290
Tucca caſtellum. 187
Tuccenus epiſc. Honoratus. *ibid.*
Tuccenſis Numidiæ epiſc. Sabinus. *ibid.*
Tuccenſis in Sitif. epiſc. Uzulus. 60. 183. Confeſſor Saturninus. 184
Tucca Terebinthina. *ibid.*
Tuccabori epiſc. Fortunatus. 165. 184. Stephanus. 166
Tuccanenſis epiſc. Metus. 184
Toggenſis epiſc. Paſchaſius. 123. Paulinus. 184
Tuguſubditanus epiſc. Maximus. 59. 180
Tulanenſis epiſc. Paſchaſius. 56. 116
Tulliana eloquentia. 47
Tullienſis epiſc. Marianus. 138
Tumidenſis epiſc. an Timidenſis. 112
Timiruda opidum. 70
Tumiſſa ſeu Tumſa urbs. 109
Tunizuda urbs. 70

Tun-

Tuncenſis epiſc. Sabinus. 184
Tunes urbs. 109
Tunienſis, ſeu Tunejenſis ep. Sextilianus. *ibid.*
Tuniza urbs. *ibid.*
Tunnonenſis *V.* Tennonenſis.
Tunuba urbs. 112
Tunudenſis epiſc. Januarius. *ibid.*
Tudiſæ epiſc. Victorianus, Januarius. *ib.*
Tunuſidæ epiſc. Victorianus. 71
Tunuzada. *ibid.*
Turdianus epiſc. Benerius. 150
Tures urbs. 145
Turenſis epiſc. Donatus. 132. *V.* Turrenſis.
Turitana urbs. 75
Turris urbs. 132
Turrenſes urbes tres. 145. 146
Turrenſis urbs in Proconſ. 132
Turrenſes in Bizac. epiſc. Menſius. 57 145. Maximianus, Paſchaſius, Donatus. 145. Samſucius. 146
Turres in Sardinia. 189. epiſc. Felix. 60. 189. Gavinus, qui inſcriptiones detexit. 281
Turres-Ammeniarum, ſeu Armeniarum, ſeu Sammeriarum. 138. epiſc. Victor. 57. 138
Turreblandinus epiſc. Paulus. 58. 159. Maximinus, Datianus. 159
Turris Buconis. 70
Turres-Concordi, ſeu Concordiæ ejus epiſc. Quodvultdeus. 57. 135
Turris-Libyſonis, ſeu Byſſonis. 189
Turris Tamalleni. 152. 157
Turris-Tamallumæ. 87. epiſc. Sabratius, Jurata. 150
Turrium-Tamulus epiſc. Pentaſius. *ibid.*
Turuſa urbs. 149. 150
Turuſitanus epiſc. Serotinus. 150
Turza urbs. *ibid.*
Turzo urbs. 149. 150
Tuſcamienſis epiſc. Maximus. 59. 178
Thuſuros urbs. 150
Tuſdrum. 149. epiſc. Honoratus, Navigius. 149. Helpidius. 150. An Aptus? 149. An Aſſelicus epiſc. Tuzuritanus? *ibid.*
Tuſuritanus epiſc. 167
Tutar caſtrum. 184
Tutus epiſc. Migirpæ. 107
Tuzurus in Arzugitana urbs, 149. epiſc. Aptus. *ibid.* Aſſelicus. *ibid.*
Tuziritani epiſc. Florentianus. ſeu Florentius. 57. 149. An Aptus. 149
Tyle caſtrum. 259
Tyndenſes gens Africæ. 182

V

VAbar urbs. 176
Vadenſe caſtrum. 246
Vadenſes epiſc. Rufinianus. 56. 118. An Potentius, & Pancratius. 119. *V.* Vagenſes
Vadenſis alterius urbis epiſc. Proficius. 57. 118. 140
Vadecinienſis epiſc. 142
Vadentinianenſis epiſc. Rogatianus. 57. 142. An Rodibaldus? 142
Vadeſitanus epiſc. Annibonius. 57. 137. Creſconius, Fortunatus. 137
Vadius Leſuitanus epiſc. 59. 181
Vægeſſelæ locus Africæ. 129
Vaga urbs. 135. Quatuor ſic dictæ in Africa. 119. 120. Vagenſes Mart. an Mammarius & Socii? 120. epiſc. Liboſus, Creſcens. 119. Ampelius. 119. 156. Primulus. 119. Privatus. *ibid. V.* Vadenſes.
Vaga urbs Numidiæ. 130. 134. Ejus ſitus. 120
Vagadenſis epiſc. Fulgentius. 58. 139. *V.* Bagaja.
Vagrautenſis epiſc. Marcellinus. 57. 135
Vajenſes, ſeu Vaianenſes epiſc. Valentinus, Quintaſius. 119
Valens epiſc. Villenobenſis. 169
Valentianus Montenſis epiſc. 56. 125
Valentiniaoenſis epiſc. Rodibaldus, an Rogatianus? 142
Valentinianus epiſc. Juncenſis. 161
Valentinianus epiſc. Viſicenſis. 165
Valentinianus diaconus Donatiſta. 122
Valentinianus III. Imp. 5. 7. 60. 97. Pacem facit cum Genſerico. 207. eam renovat. 222. Occiditur. 2·4
Valentinus Caſtelli-Mediani epiſc. 59. 145. 175
Valentinus epiſc. Vaienſis. 119
Valentinus M. epiſc. Trevirenſis. 197
Valerianus epiſc. 63
Valerianus Abenſis, ſeu Abbenzæ epiſc. 9. 70. 260.
Valerianus epiſc. Baſſianenſis. 4. 62. 141
Valerianus epiſc. Obbæ. 171
Valerius epiſc. Uzinienſis. 109
Valerius M. Archidiac. Lingonenſis. 198
Vallis urbs. 161
Vallitani epiſc. Bonifacius, alius Bonifacius qui Romæ Victori ſucceſſit. 140. Reſtitutus. *ib.*
Vallis-Eccleſiæ urbs. 189
Vamacures. 122. ſeu Vamaccora. *V.* Bamaccora.
Vamallenſis epiſc. Flavianus. 60. 185
Vanarionenſis epiſc. Pelagius. 165
Vandalorum origo. 193. Gotthis ſunt affines. 244. A Stilicone evocati. 194 In Gallias irrumpunt. 60. 193. *& ſeq.* 249. In Hiſpanias. 60. 198. 249. Siciliam vaſtant. 60. Eorum ingreſſus in Africam. 3. 60 97. 201. Eorum numerus. 3. Africæ partem obtinent. 207. 222. A Majoriano fugantur. 227. E Sardinia pulſi. 231. Eos viſione monitus aggreditur Juſtinianus. 77. A Beliſario delentur. 61. In triumphum CP. ducti. 289. Eorum regni in Africa finis. 253. Eorum impietas. 286. Arianiſmo addictiſſimi. 205. Sævius agunt in res, & perſonas ſacras. 3. 4. Repentinus & ſævus hoſtis dicti. 228. Ignari & infirmi hoſtes. 199
Vandalorum reges Gelimer. 288. Genſericus. 3. &c. Godigiſclus. 194. Gontharis. 202. &c. Gundericus. 194. Guntabundus. 265. Hildericus. 287. Hunericus. 12. &c. Tralamundus. 273. Traſimundus. 200. Comites. 15. 17. Præpoſitus regni. 15

Van-

Digitized by Google

Vandalorum regnum cui debebat obtingere. 4
Vandali Silingi. 200
Vandaluſia in Hiſpania. *ibid.*
Vangiones populi deleti. 194.
Vannidenſis epiſc. Rogatianus. 59
Vararitana urbs. 125. epiſc. Julianus. 58. 155
Vardimiſſenſis epiſc. Burco. 59. 165. Victor. 169
Varimadus Arianus. 72. 213
Vaſenſis Synodus. 81
Vaſſinaſſenſis urbs. 57. 81. 141
Vaſſinus Elfantarienſis epiſc. 59. 176
Vaſlitanus locus Africæ. 141
Vaſtinenſis pagus. 197
Vatari urbs. 126
Vaundenſis epiſc. Rogatianus. 170
Vazaritani epiſc. Vitalianus. 56. 125. Calipodius, Adeodatus. 125
Ubabenſis epiſc. Ingenuus. 56. 172
Uacada urbs. 172
Ubala caſtellum. *ibid.*
Ubata urbs. *ibid.*
Ucaſius. 90
Uci urbs duplex. 107. Ucitanus epiſc. Tripolius. 64. an Quintianus? 63. 64
Ucimajas urbs Africæ: Ejus ep. Octavianus. 64
Ucimmus urbs. *ibid.*
Ucrenſis epiſc. Vitalis. 107
Uculenſes epiſc. Theodorus, Gericius, Criſconius. 151
Vegerſalia. 129
Vegeſela. 154. duplex erat. 129 epiſc. Reginus, Gavinus, Privatus. *ibid* Privatianus. 129. 154
Veleſitanus epiſc. Januarius. 56. 130. 134. *V.* Veſelitanus.
Venantius epiſc. Oppidonebenſis. 172
Venantius conf. epiſc. à Timiſa. 109
Venerius epiſc. Carpitanus. 108
Venerius diaconus. 280
Venetia, ibi Genſerici perſecutio. 12. 72
Vera amnis. 243
Veratianus epiſc. Carpitanus. 108
Verecundus Nubenſis epiſc. 58. 166. 175
Vergerſella urbs. 152
Veri urbs 108
Verenſes epiſc. Exitzioſus. 55. 107 Quodvultdeus, Vitalis. 107. 108. An alius Vitalis? *ibid.*
Verina auguſta. 231
Verinianus Hiſpanus. 196. 198
Veriſſimus epiſc. Tacaratæ. 126. 129
Verolus M. 85
Verulus M. an ſub Vandalis. 268
Veſceritanus epiſc. Fortunatus. 116
Veſelitanus epiſc. Donatianus. 56. 77. 129. *V.* Vegeſela.
Ughellus emendatur. 230
Via cœleſtis Carthagine. 4. 63
Viancium vicus. 243. 244
Vibianenſe exſilium. 20. 76
Vices Sabratenus epiſc. 7. 66. 186
Vicinægrantis, ſeu Vicinigrandis, ſeu Vicinongrandis, ſeu Viciniæ civitatis ep. Alcepius. 274
Victor III. Papa. 260
Victor epiſc. Afer. 265
Victor epiſc. exſul. 279
Victor alius epiſc. exſul. *ibid.*
Victor Byzacenæ Primas conf. 572. 275. 278. An Victor Vitenſis. *ibid.* *V.* *Præf.*
Victor epiſc. Abitiuenſis. 255
Victor epiſc. Altiburitanus. 113
Victor ep. Abziritanus, ſeu Abderitanus. 327
Victor conf. epiſc. ab Aſſuris. 106.
Victor epiſc. Azurenſis. *ibid.*
Victor epiſc. Bahannenſis. 155
Victor epiſc. Bartimiſienſis. 169
Victor Bulenſis epiſc. 110
Victor Caltadrienſis epiſc. 59. 172
Victor Cartennæ epiſc. 169. 213. 231. Ejus opera. 169
Victor Carthag. epiſc. 231
Victor Circenſis epiſc. 56. 134.
Victor Cuiculitanus epiſc. 56. 121
Victor epiſc. Curubitanus. 110
Victor Eminentianenſis epiſc. 59. 181
Victor epiſc. Equizetenſis. 181.
Victor Eudalenſis epiſc. 56. 115
Victor Fiumenpiſcenſis epiſc. 60. 182
Victor alter epiſc. Fiumenpiſcenſis. 182.
Victor epiſc. à Garbe. 138. Romæ à Donatiſtis inſtitutus. 140
Victor epiſc. Gatianenſis. 144.
Victor Gaudiabenſis epiſc. 57. 136
Victor Gauvaritanus epiſc. 58. 160
Victor epiſc. Gibbenſis. 126
Victor epiſc. à Gor. 144.
Victor epiſc. Gratianenſis. 81
Victor epiſc. Hipponienſis. 101. 102
Victor Horrenſis epiſc. 59. 180
Victor Icoſitanus epiſc. 59. 171
Victor Jeraſitanus epiſc. 59. 181
Victor epiſc. Lapdenſis. 106
Victor epiſc. Malianenſis. 165
Victor Manaccenſeritanus epiſc. 59. 178
Victor Martyritanus, ſeu Mattaritanus, ſeu Martaritanus epiſc. 150
Victor epiſc. Membreſſe. 103
Victor epiſc. Migirpæ. 107
Victor Municipenſis epiſc. 56. 129
Victor Narenſis epiſc. 57. 143
Victor Numidenſis epiſc. 59. 178
Victor epiſc. ab Octavo. 126
Victor Senex Puppianenſis. 104. 125. Dictus Putputanenſis. 104
Victor Regienſis epiſc. 59. 70. 170
Victor epiſc. Rotarii. 118
Victor epiſc. Sinna. 101
Victor Sufaritanus epiſc. 58 164
Victor Suggitanus epiſc. 56. 123. 136
Victor epiſc. Tabaicarenſis. 177
Victor epiſc. Taborenſis. 165
Victor Taborentenſis epiſc. 58. 165
Victor epiſc. Timicitanus. 164
Victor epiſc. Titulitanus. 115. 128
Victor epiſc. Municipii Togæ. 123

Victor

Victor epiſc. Tuburbii-min. 155
Victor ep. Tunnonenſis. 106. ſeu Tonenſis. 170
Victor de Turres Ammeniarum epiſc. 57. 138
Victor epiſc. villaregenſis. 130
victor vinenſis epiſc. 175
victor vitenſis epiſc. 57. 184. An Peradamienſis fuit. 84. Auctor eſt Hiſtoriæ perſec. Africanæ, an Primas Bizacenæ, an in Sanctorum Catalogum relatus &c. *V. Præf.* Ejus Hiſtoria an integra habeatur? 239. An Acacio CP. dicata? 61. An eſt auctor Paſſionis SS. V I I. Monachorum. 49. 51
victor voncarienſis epiſc. 59. 176
Victor epiſc. Uticæ. 107. Victor presb. 144
Victor presb. Suſetanus. 142
Victor Capnæ. 62. Victoria M. 110
Victoriæ conf. fortitudo. 39. 84
Victoria vidua M. 201. Victoria urbs. 158
Victorianenſes epiſc. Rufinianus. 58. 158. Saturninus, alius Saturninus, Getulicus, Reſtitutus. 158. victoriana villa. *ibid.*
victorianus Mart. 39. 85
victorianus epiſc. exſul. 279
victorianus epiſc. Carcabianenſis. 157
victorianus epiſc. Muſtitanus. 114. 132. 145
victorianus Quæſtorianenſis epiſc. 58. 157
victorianus ep. Tunudiſæ. 112. ſeu Tunnſidæ. 71
victorianus epiſc. Aquenſis. 167
victoricus epiſc. à Tabraca. 69
victorinus Ancuſenſis epiſc. 57. 142
victorinus epiſc. Auziritanus. 106
victorinus Babrenſis epiſc. 56. 133
victorinus de Caſtello Tituliano. 56. 115. 128
victorinus Legenſis epiſc. 56. 134
victorinus Legienſis epiſc. 56. 134
victorinus epiſc. Leptis magnæ. 186
victorinus epiſc. Leptiminenſis. 147. 187
victorinus epiſc. Nagargaritanus. 113. 114
victorinus de Noba-Cæſaris epiſc. 56. 125
victorinus Perdicenſis epiſc. 60 184
victorinus Scebatianenſis epiſc. 57. 48
victorinus Seberianenſis epiſc. 57. 143
victorinus Serteitanus epiſc. 60. 182
victorinus ep. Tabudenſis, ſeu Tabudetenenſis. 127
victorinus epiſc. Temunianenſis. 179
victorinus Uſulenſis epiſc. 57. 151
victorinus ſubdiac. Mallianenſis. 164
victorius epiſc. Larenſis. 74. victorii errores. 62
victrix conf. 84. vicus. 70
vicenſis epiſc. Aſterius, Urbanus. 141. vicenſe littus. 142
viccaterienſis epiſc. Pacatus. 58. 158. Ebaſius, Rogatianus. 158
vici Cæſaris epiſc. Januarius. 125. An eſt Jol, ſeu Julia Cæſarea. *ibid.*
vicopacenſis epiſc. Flabianus. 57. 141. Florentianus. 141
vicopacatenſis epiſc. Florentianus. *ibid.*
vigiliæ in monaſterio. 276
vigilius Hirzadenſis epiſc. 56. 129
vigilius Reſſanenſis epiſc. 56. 126
vigilius Tapſitanus epiſc. 58. 161. An auctor librorum contra varimadum? 214
vilateus epiſc. Calaris. 285
villadegenſis epiſc. Donatus. 56. 130. *V.* villaregenſis. villa eccleſiæ urbs. 189
villæ magnæ epiſc. Cyprianus. 183
villenobenſis epiſc. Balaris. 58. 196
villa privata. 183. villas-vicus. 135
villaregenſes epiſc. Felix. 130. victor. 130. Creſconius, Candidus. *ibid.*
villaticus Auſegerenſis epiſc. 58. 159
villaticus de Caſis medianenſis ep. 33. 56. 125. 128.
villaticus Mozotenſis epiſc. 60. 183
villitanus *V.* Ullitanus.
vilienſis epiſc. Reſtitutus. 140
vincemalus Baparenſis epiſc. 59. 176
vincenſis *V.* Juncenſis.
vincentia v. & m. 201
vincentianus epiſc. Feradimajenſis. 148
vincentius epiſc. Cariennæ. 170
vincentius epiſc. Culuſitanus, ſeu Coloſſitanus. 109. vincentius Girgitanus epiſc. 8 112
vincentius epiſc. Girbitanus. 126. 151. 152. ſeu Gervitanus. 186
vincentius Ziggenſis epiſc. 55. 68. 112
vindemialis m. 248
vindemialis epiſc. Afer in Italia. 245
vindemialis epiſc. 251. Martyr. 252
vindemialis Capſenſis epiſc. 55. 58 96. 153. 244. 245
vindemius Altuburitanus epiſc. 56. 113
vindemius Lemſuctenſis epiſc. 60. 174. 181
vindenſis epiſc. Reparatus. 175
vindicianus epiſc. exſul. 279
vindicianus Marazianenſis epiſc. 57. 150
vindictam Chriſtiani quærere non debent. 273
vindonius conf. Afer. 262
vinenſis ep. victor, Fructuoſus. 175. *V.* Binenſis.
vinitor Talaptulenſis epiſc. 58. 160
virenſis epiſc. vitalis. 107. 108
virginum monaſterium. 8. virgines ſacræ. 8. graviter tortæ. 16. 74. virgines Dei. 195
viricitanus epiſc. Manſuetus. 63
viromanduorum auguſta. 196. viſalta urbs. 177
viſicenſis epiſc. valentinianus. 165
viſigilitana plebs. 129
viſiones ante perſecutionem. 15
viſitenſis epiſc. Felix. 165
vitallenſis epiſc. Saturninus. 59. 177
vita ſempiterna, pro juſtitia mori. 252
vitalianus Bocconienſis epiſc. 56. 70. 121
Vitalianus Vazaritanus epiſc. 56 125
vitalis Aſſafenſis epiſc. 60. 182
Vitalis Caſtranobenſis epiſc. 59. 173
vitalis epiſc. Maſculitanus. 136
vitalis Sulcitanus epiſc. 60. 189
Vitalis epiſc. Ucrenſis. 107
vitalis epiſc. Verenſium. 108
vittaris notarius. 13. 20
vitenſis epiſc. Victor. 57. 143
Vitulus epiſc. Larenſis. 74

Digitized by Google

Ullitanus epiſc. Quodvultdeus. 57. 140
Ululæ epiſc. Irænæus. 158
Uluſubritanum opidum. 148
Unctio Chriſmatis. 250
Undeſitanus V. Vadeſitanus.
Unizibiræ epiſc. Cyprianus. 18. 75
Unuca urbs. 168
Unuricopolitanus epiſc. Servitius, ſeu ſervilius. 58. 168
Unuzibiræ epiſc. Cyprianus. 57. 148. Donatus, Maximinus. 148
Voconius Catellanus ep. 214. Ejus opera. 173
vodena urbs. 68
vol urbs. 108. Epiſc. Criſpulus, Quodvultdeus. *ibid.* Muranus. *ibid.*
volitani Martyres. 108
voli Maur. Tingit populi. *ibid.*
volateranus epiſc Juſtus. 280
volubilis urbs. 121. voluſianus imp. 187.
voncarienſes epiſc. Donatus. 59. 171. Felix. 171
voncarianenſis epiſc. Victor. 59. 176
voſetanus V. Boletanus. Uracitanus V. Urcitanus.
Uranius Legatus 41. 86. 238. Urbanus ep. 187
Urbanus Amaurenſis epiſc. 58. 168
Urbanus epiſc. Formienſis. 138. 176
Urbanus Girbenſis epiſc. 6. 63. 126
Urbanus epiſc. Sataſenſis. 178
Urbanus epiſc. Siccenſis. 74
Urbanus epiſc. Sullitanus. 162
Urbanus epiſc. Talenſis. 178
Urbanus epiſc. Theudalenſis. 115
Urbanus epiſc. Vicenſis. 141
Urbicoſus epiſc. Eguilguilitanus ſeu. Igilgilitanus. 180
Urbicus epiſc. Thebeſtinus. 133
Urbici, id eſt Romani. 7. 67
Urci urbs. 64. Urcitanus epiſc. Quintianus. 55. 63. 64. 68. 106
Uricitanus ep. Manſuetus M. 4. 63. 106. An Bonifacius? 106
Urſus M. Auguſtæ. 264. Urſus tribunus. 63
Urugitanus epiſc. Bonifacius. 106
Uſallitani populi. 153. Uſidanenſis V. Uſinada.
Uſilabis epiſc. Laurentius. 151
Uſilenſis ep. Privatus. *ibid.* Uſilla urbs. 158
Uſinadæ Epiſc. Donatianus. 58. 168
Uſula ſeu Uſyla urbs. 151. Epiſc. Victorinus. 57. 151. Caſſianus, Theodorus, Privatus, An Laurentius? *ibid.* Utaſius. 90
Utica. 102. 107. Epiſcopi Florentinus. 55. 107. 248. Victor. 107. Gedalius. *ibid.*
Uticenſes. 108. Uticenſis campus. 14
Utimari epiſc. Severus. 103. 104
Utimmæ, ſeu Utimiæ, ſeu Utimminenſis epiſc. Octavius. 104
Utimmirenſis epiſc. Reparatus. 55. 103. 104
Utina. 109. Epiſc. Timianus, Felix. 104. Iſaac Felicianus. *ibid.*
Utinitenſis, ſeu Utinicenſis ep. Valerius. 109
Utinunenſis epiſc. Octavius. 104
Utma V. Utina, & Utimmira.
Utunnenſis epiſc. Bonifacius. 104
Utzipparæ epiſc. Marianus. 113
.vullenſis epiſc. Porphyrius. 140
Uzabirenſis epiſc. Maximinus. 148
Uzala. 257. epiſc. Socconius. 55. Erodius, Felix, Muſtulus. 102
Uzinadæ epiſc. an Donatianus? 77
Uzipparæ epiſc. Augentius. 56. 113. Marianus. 113. Sementius. *ibid.*
Uzitæ Situs. 107. Epiſc. Gajus. 55. 107. Uzitarenſis epiſc. Paulus. 107
Uzulus Thuccenſis epiſc. 60. 183

X

X. In SS. Mutatur. 148
Xantippus epiſc. Tagoræ, ſeu Thagoſæ, ſeu Tagonæ non Thagaſtæ, nec Conſtantinæ. 123

Y

Yppone Zareſtum. 101

Z

Z et D. Indifferenter ſumuntur. 102. 143. 163
Zabes regio. 184. Zabenſis epiſc. Lucius. 132
Zabenſis in Numidia epiſc. Creſconius. 56. 132
Zabenſis in Stif. epiſc. Poſſeſſor. 60. 184. Felix Diabenſis. 184
Zabuniorum à Medianis epiſc. Donatus. 145
Zactaræ ep. Januarius. 127. 128. Felix. 128. 287
Zacynthi Sævit Genſericus. 232
Zattarenſis V. Zattara. Zalapa urbs. 181
Zallatenſis epiſc. Argentius. *ibid.*
Zama urbs regia. 132
Zammarus Conf. Afer. 258. 263
Zaradtanſis epiſc. Adeodatus. 57. 141. ſeu Zaraitenſes Creſconius Rogatus. 141
Zarat urbs. 184. ſeu Zaratha. 141
Zattaræ ſeu Zatteræ epiſc. Ianuarius. 33. 81. 127. 128. *Licentius, Creſconius.* 128
Zela urbs alia à Tela. 105. Ejus epiſc. Natalicus, Donatianus. *ibid.* Synodus Zellenſis. *ibid.*
Zellenſes epiſc. Donatianus, Natalicus. 151
Zenon Imp. 61. Cum Genſerico Fœdus renovat. 232. obtinet epiſc. Carthag. 13. Eccleſiam ibidem pro Catholicis. *ibid.*
Zentenſis epiſc. Florentius. 178
Zephirinus papa. 67
Zertenſes epiſc. Gaudentius, Saluſtius. 178. Zertenſe concilium. *ibid.*
Zeugitana provincia. 5. 8. 9. 106. 223. ſeu Proconſularis. 100
Zicenſes. 163. epiſc. Donatus. 112
Ziggenſes epiſc. Vincentius. 55. 112. An Donatus? 112. 113
Ziquenſis mons. 16. 45. 74. Civitas. 74. 88
Zozimus epiſc. à Tharaſſa. 128
Zubedi fundus. 84
Zuchabari, ſeu Zucabiaritanus Stephanus. 58. 166
Zugabbaritani epiſc. Maximianus. 166. 167. Germanus. 166
Zummenſis epiſc. Silvanus. 177
Zurenſis epiſc. Paulinus. 75
Zurinatia, ſeu Zurinata urbs. 17. 75

FINIS.

Digitized by Google